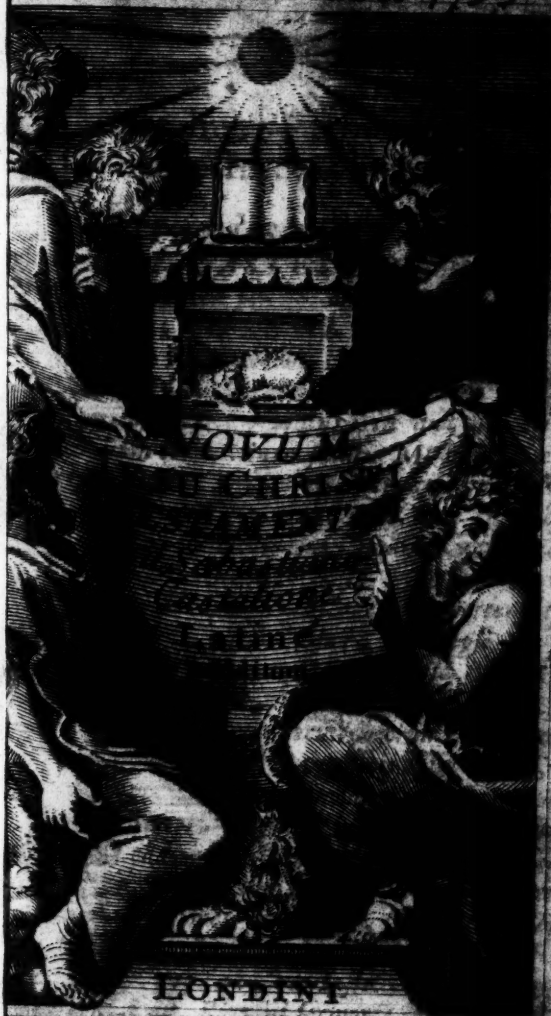

Robt. Bernard 1752

LONDINI

Apud Sam: Mearne. 1682.

The image shows a dark, textured surface, likely the cover or endpaper of an old book. Faint, mirrored text is visible through the paper, appearing as a bleed-through from the reverse side. The text is arranged in several lines and is difficult to decipher due to the low contrast and texture. Some legible fragments include "LONDON", "PUBLISHED", and "BY".

LEONARD

[Faint handwritten signature]

De Auctore hujus Versionis Judicia &
Testimonia doctorum aliquot Virorum.

SEBASTIANUS CASTALIO, sive, ut
alii vocant, CASTELLIO, natione Sa-
baudus, Basileæ per 18. annos Græcas literas è
Cathedrà docuit; ZUINGLERO ibidem Eccle-
siastæ necnon in Reformatione Evangelicâ principi vi-
ro probè notus & ob summam eruditionem vitæque
innocentiam magnoperè probatus: in quâ urbe etiam
supremum diem obiit, Anno salutis MDLXIII. eta-
tis XLVIII. die 29. Decembris. Vir apprime doctus,
pius, humilis & integer; atque adeò benè instructus
ad Bibliorum interpretationem, quam Genevæ ag-
gressus A. D. 1542. perfecit A. D. 1550. id est, no-
vem annis, magnâ animi alacritate in iis vertendis &
prosperâ valetudine semper usus; quod ipse ait in
Præfatione ad EDOARDUM VI. Anglorum
Regem. Quinimò sæpè, à Deo ex sui diffidentiâ, ut
virum pium utut eruditum decuit, locorum obscuriorum
intelligentiam vehementibus precibus efflagitavit; ex
quâ ejus Translatione id commodi Lector percipiet,
quòd & S.S. Scripturas faciliè intelliget, & linguam
Latinam unâ eâdemque operâ addiscet. Nam id erat
illi institutum, id consilium, ut detergâ omnem barbarie,
quâ pleræque Versiones scatebant, & evitatis He-
braicis & Hellenisticis loquendi modis, qui in
utroque quâ Vetere quâ Novo Instrumentis utramque
paginam conficiunt, Romani sermonis proprietatem ac
puritatem sectaretur. Est igitur, ut paucis expediam,
hæc Versio isthoc nomine commendatissima. Quod nè
gratis nos affirmare suspiceris, en tibi judicia & te-
stimonia, quæ polliciti sumus, Doctorum Virorum. Ad

hos Doctos & Egregios Viros provocamus : partim ex-
 traneos, Melancthonum & Bucerum ; partim nostra-
 tes, Johannem Checum Equitem , & Laurentium
 Humfredum Divæ MARGARETÆ olim, ni
 fallor, apud Oxonienses Professore : quanquam nec
 Bucerum est quòd in Albo nostratum non reponam,
 utpote qui Cantabrigiæ Professorio munere functus sit.
 Habes itaque, mi Lector, utriusque Academiae suffra-
 gia de hoc Homine , de hoc Opere. Tu vale & fave
 iis, qui de studiosâ juventute , & sacris & bonis li-
 teris imbuendâ, bene mereri student.

ANDREAS HYPERIUS Libro II.
 De Ratione studii Theologici.

L Audantur etiam quòd magnâ curâ, nec minori re-
 ligione Interpretati sint Biblia, Theologi Tign-
 rini, & Sebastianus Castalio.

PHILIPPUS MELANCTHON
 Sebastiano Castalioni S. D.

E T si hætenus ad te nihil scripsi: nam in hac & varie-
 rate & barbarie negotiorum parum mihi superest
 temporis, ad illud genus literarum dulcius, quo magis
 delector ; sæpe etiam languefecit me intuentem hor-
 ribiles confusiones inter eos, qui sapientiæ & veritatis
 studiosi videri volunt, ingens mœstitia : tamen con-
 specta formâ orationis tuæ, semper te magnifeci : est
 enim, ut scis, ingenii, prudentiæ, judicii & veræ etiam
 virtutis index recta & elegans oratio. Scis autem illud
 Musarum canticum , ὅτι καλὸν φίλον ἐστὶ. quare cùm
 illa tua ornamenta considerarem, ne fieri quidem po-
 tuit, quin te diligerem, etiamsi familiaritas nulla fuit :
 suntque multi testes meorum sermonum, quos de te
 honorificos sæpe inter amicos habeo, &c.

x Literis CHRISTOPHORI CARLEILI
Angli ad Castalionem: An. 1562. iiii. Kal. Maii datis.

IN altero, qui in te invehitur, tum majorem in judi-
cando æquitatem, tum in reprehendendo modesti-
am desiderassem. Convicia dedecent Christianum, &
immanitas hominem. Legi quidem tua omnia studio-
se, & quotidie lego, unde uberrimum & salutarem per-
cipio fructum. JOHANNEM CHECUM Latine,
Græcè & Hebraicè perbenè scientem, equestris ordi-
nis virum, nonnunquam sum adortus, & reperi sem-
per tua legentem Biblia: percontabar de tuâ in in-
terpretando fide & eloquentiâ: tum ille ridendo, ut
erat affabilis, *Mebercule*, inquit, majorem percipio fructum
in legendo Castalionem, quàm in evolvendis omnium scri-
ptorum commentariis: oratio facilis est, explicata, dilu-
cida, suavis, concinna & diserta: verba pura & Latina,
& quæ propius naturam rationemque Græcæ Hebraicæq;
locutionis attingunt: MARTINUM BUCERUM audiui
explanantem Psalmum 119. & cùm omnia exposuisset,
quæ Græci, Latini & Hebræi doctores, de ea quam tra-
ctavit sententia præclarè scripserunt, monuit audiendum
Castalionem, qui, inquit, ut est tum pius tum eruditus, ita
de Hebræis tum gravius, tum disertè convertit in hunc
modum: atque hoc fecit me præsentem in Academiâ
Cantabrigiensi, &c.

LAURENTIUS HUMFREDUS Anglus,
lib. 1. De Ratione convertendi Authores.

NEC sua laude fraudandus est *Sebastianns Castalio*,
vir in linguis doctissimus, qui omnes opes Lati-
næ linguæ ad Dei verbum omni instrumento oratorio
exornandum deprompsit. Si quid erravit, errarunt &
alii: nec verum semper dicunt qui ad carpendum alios
sunt promptissimi: nec statim melius dicit, qui repre-
hendit acrius. Errores humani sunt, & sanè Biblia, sa-
cro sancta Dei oracula & mytheria, sine omni errore in
aliam linguam posse transferre, humani ingenii & elo-
quentiæ non est. Quis enim hominum Dei linguam,

ut est, propria sua & germana specie exprimere poterit? Nec Græcorum quisquam hoc fecisse legitur, nec, quod sciam, Latinorum. Quare homines, debemus in errores hominum non scire. Nec ideo erravit quisquis erravit, quod Latine & eleganter studuerit sacros libros traducere: errorum aliæ sunt causæ: eloquentiam nullo modo accusandam censeo. Cur enim alibi compti, hic incompti, alibi politi, hic polluti: alibi *Cicerones*, hic *Scoti* & *Barbari* erimus? Cur cæteræ artes humanæ & profanæ nitescere, sola verò scriptura horrere debet? Si rem recte existimare velimus: hic finis omnium est, Dei gloria, quæ illustratur, si illustrior ejus reddatur oratio: huc Rhetorum expolitiones; huc linguarum cognitio, huc quicquid est disciplinarum omnium & doctrinarum, tanquam ad scopum unicum & ultimum referuntur, &c. Item in eodem libro. *Castalis* multos annos domi suam versionem, ut audio, suppressit, trutinavit, expendit, eliminavit: Hebraicas phrasas cum Latinis diligentissime, & Græcismos item cum probatissimis autoribus linguæ Romanæ conjungendo, ut quàm appositissime Idiotismum redderet, & Hebraismos explicaret.

O R D O L I B R O R U M *Novi fœderis.*

Evangeliū auctore Mat-
thæo.
Evangelium auctore Marco.
Evangelium auctore Luca.
Evangelium auctore Johanne.
Acta Apostolorum.

E P I S T O L Æ.
Pauli ad Romanos una.
Ad Corinthios duæ.
Ad Galatas una.
Ad Ephesios una.

Ad Philippenſes una.
Ad Colossenses una.
Ad Theſſalonicenſes duæ.
Ad Timotheum duæ.
Ad Titum una.
Ad Philemonem una.
Jacobi Epistola una.
Petri duæ.
Johannistres.
Judæ una.
Epistola ad Hebræos una.
Apocalypſis.

Epistolam ad HEBRÆOS, quod non satis liquidè constet eam à D. Paulo esse conscriptam, ob eam puto causam, Vir Doctus ad calcem Epistolarum rejecit.

EVANGELIUM

AUTHORE MATTHÆO.

CAPUT I.

Christi genealogia, & conceptus, Josephi suspicio, & confirmatio de virgine. Jesu nomen.

E Numeratio generis Jesu Christi, prognati Davide, prognati Abrahamo.

2 Abrahamus genuit Isaacum. Isaacus Jacobum. Jacobus Judam, & ejus fratres.

3 Judas Pharem & Zaram, & Thamar. Phares Esromum. Esromus Aramum.

4 Aramus Aminadabum. Aminadabus Naassonem. Naasson Salmonem.

5 Salmon Boozum ex Rahaba. Boozus Obedem ex Rutha. Obed Jessum.

6 Jessus Davidem regem. David rex Solomonem, ex ea quæ fuerat Uria.

7 Solomo Roboamum. Roboamus Abiam. Abias Asam.

8 Asa Josaphatum. Josaphatus Joramum. Joramus Oziam.

9 Ozias Joathamum. Joathamus Achazum. Achazus Ezechiam.

10 Ezechias Manasse. Manasse Amonem. Amon Josiam.

11 Josias Joacimum. Joacimus Jechoniam, & ejus fratres, in exilio Babylonico.

12 Post exilium Babylonicum, Jechonias genuit Salathielem. Salathiel Zorobabelem.

13 Zorobabel Abiudem. Abiud Eliacimum. Eliacimus Azorem.

14 Azor Sadocum. Sadocus Achimum. Achimus Eliudem.

15 Eliud Eleazarum. Eleazarus Matthanem. Matthan Jacobum.

16 Jacobus Josephum Mariæ virum, ex qua natus est Jesus nomine Christus.

17 Igitur in universum ab Abrahamo ad Davidem genera sunt quatuordecim. A Davide item ad exilium Babylonicum quatuordecim. Ab exilio Babylonico ad Christum, quatuordecim.

18 Jesu Christi autem natiuitas sic se habet: Cum esset desponsa mater ejus Maria Josepho, priusquam convenissent, comperta est uterum ferre ex spiritu sancto.

19 Josephus verò vir ejus, qui justus esset, nec in eam vellet exemplum edere, statuit eam clam repudiare.

20 Hæc cum haberet in animo, ecce Domini angelus in somnis apparuit ei, & ita locutus est: Joseph Davidem prognate, ne metue asciscere Mariam uxorem tuam: nam quod in

ea genitum est, ex sancto spiritu est.

21 Parietautem filium, quē Jesum nomine vocabis: is enim suos ab ipsorum peccatis vindicabit.

22 Hoc autem totum factum est, ut confieret quod à Domino dictum fuerat per vatem ita dicentem:

23 Virgo ventrem latura est, & editura filium, qui nominabitur Emmanuel: quod perinde est ac si dicas, Nobiscum Deus.

24 Igitur expectatus à somno Josephus, fecit ut ei praeceperat Domini angelus, ascivitque suam conjugem:

25 nec eam cognovit, donec ea peperit filium suum primogenitum, quem Jesum nomine vocavit.

C A P U T II.

Ch isti ortus. Per Magos Herodis furor: eorundem adoratio, & munera. Josephi fuga. Infantium caedes. Josephi reditus. Nazaraei cognomen.

Jesu autem Bethlehema in Judaea nato, tempore regis Herodis, venerunt ab Oriente Magi Hierosolymam,

2 & ubinam esset Judaeorum natus rex quaesiverunt. Sese enim ejus vidisse stellam in Oriente, itaque eum adoratum venisse.

3 Quibus auditis turbatus una cum tota Hierosolyma rex,

4 convocatis omnibus pontificibus, & scribis populi, sciscitatus est ab eis, ubinā Christus nasciturus esset.

5 Cui illi responderunt: Bethlehema Judae: sic enim à vate scriptum esse:

6 Et tu Bethlehema Judae terra, nequaquam minima es

praefectarum Judae: ex tunc enim mihi prodibit dux, qui meum reget Israeliticum populum.

7 Tunc Herodes clam vocatis Magis, perquisivit ab eis tempus quo stella apparuisset.

8 Eosque Bethlehema dimisit, ita dicens: Ite, & de puero diligenter inquirete: ac cum inveneritis, certiore me facitote, ut ego quoque ad eum adorandum proficiscar.

9 Igitur illi, audito rege, profecti sunt: ac tum stella, quam in Oriente viderant, eos antecessit, donec venit stetitque supra locum ubi puer erat.

10 Illi visa stella, maximo gaudio letati sunt:

11 & domum ingressi, puerumque cum ejus matre Maria nati, prociderunt, eumque adorarunt: & apertis suis capsis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.

12 Deinde oraculo moniti in somnis, ne ad Herodem reverterentur, per aliam viam se receperunt in patriam.

13 Digressis illis, Domini angelus Josepho in somnis apparet: Surge, inquit, & assumpto puero ejusque matre, fuge in Aegyptum, & illic esto, donec ego te moneam. Quaesitus est enim puerum Herodes, ad necem.

14 Igitur ille surgit, & una cum puero, ejusque matre, noctu concessit in Aegyptum,

15 ibique fuit usque ad Herodis obitum: ut confieret quod fuerat à Domino dictum per vatem ita dicentem: Ex Aegypto evocavi filium meum.

16 Tunc Herodes, videns se à Magis illusum esse, ad iratus est, ut miserit interfectum pueros,

pueros, quotquot Bethlehemæ, & in toto ejus territorio erant, infra bimatum, pro tempore quod à magis perquisierat.

17 Tunc accidit id, quod à Jeremia vate ita dictum fuerat :

18 Auditur apud Ramam vox, lamentatio, comploratioque, & multus questus. Rachel est, suos natos deplorans insolabiliter, quia perierunt.

19 Defuncto autem Herode, Domini angelus Josepho in somnis apparet in Ægypto, & cum sic alloquitur :

20 Surge, & una cum puero, ejusque matre, proficiscere in Israeliticam terram : mortui sunt enim, qui pueri vitam petebant.

21 Ita ille surgit, & assumpto puero, ejusque matre, contendit in terram Israeliticam.

22 Sed audiens Archelaum in Judæa Herodi patri suo in regnum successisse, timuit illò ire : & oraculo secundum quietem admonitus, contulit se in agrum Galilæum :

23 ivitque commoratum in oppidum quoddam Nazareth dictum : ut id fieret quod à vaticiniis prædictum erat, Nazarethum vocatum iri.

CAPUT. III.

Sedes, vultus, doctrina Johannis : cum eo Christi colloquium, & baptismus. Vox celestis.

QUODAM autem tempore venit Johannes Baptista, qui in Judææ solitudine prædicaret,

2 ac diceret : Corrigite vos : instat enim cœleste regnum.

3 Is est enim qui dictus est ab Esaia vate, dicente : Vox

clamantis in solitudine : Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.

4 Habebat autem Johannes ex camelinis pilis indumentum, lateribus pelliceo cingulo circumdatis. Cibus ejus erant locustæ, & mel sylvestre.

5 Tunc ad eum proficiscebatur Hierosolyma, omnisque Judæa, & Jordanis ora,

6 ab eoque baptizabantur in Jordane, confitentes peccata sua.

7 Cum vidisset autem multos Phariseorum & Saduceorum ad suum baptismum venientes, dixit eis : Progenies viperina, quis vos summonuit futuram iram fugere ?

8 Edite ergo fructus emendata vita dignos :

9 néve animum inducite sic apud vos dicere, Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis posse Deum ex his saxis suscitare natos Abrahamo.

10 Jam verò securis arborum radici admota est. Itaque arbor omnis fructum bonum non edens, excidenda est, & in ignem injicienda.

11 Ego quidem baptizo vos aqua, ad vitæ emendationem : sed post me venit, qui quidem adeò me præstantior est, ut ego non sim dignus qui ejus calceamenta portem. Is vos sancto spiritu & igne baptizabit.

12 Is in manu suam habens ventilabrum, aream suam expurgabit, frumentumque suum comportabit in horreum : paleam autem igni cremabit inextincto.

13 Tunc adiit ex Galilæa Johannem Jesus ad Jordanem, ut ab eo baptizaretur.

14 Sed eum prohibebat Johannes, dicens: Mihi ut à te baptizer opus est, & tu venis ad me?

15 Cui respondens Jesus: Sine modo, inquit: sic enim decet nos omni iustitia perfungi. Tunc ille eum finit.

16 & Jesus simulac baptizatus est, ascendit ab aqua: & ecce apertis ei cœlis, vidit Johannes Dei spiritum descendentem, quasi columbam, & in eum venientem.

17 Et ecce vox ex cœlis, dicens: Hic est meus charissimus filius, qui mihi acceptus est.

C A P U T IV.

Jejunium, tentatio, victoria Christi de Satana. Angeli ad Christum: ejusdem recessus, concia, delectus Petri, Andree, Jacobi, Johannis. Miracula.

TUM Jesus à spiritu subdatus est in solitudinem, ut tentaretur à Diabolo.

2 Cumque quadraginta dies, & totidem noctes jejunasset, tandem esuriit.

3 Igitur aggreditur eum tentator: Si Dei filius es, inquit, jube ut hi lapides panes fiant.

4 Cui ira respondit ille: Scriptum est, Non solo pane vivit homo, sed omni verbo per os Dei prodeunte.

5 Tunc adducit eum diabolus in sanctam urbem, & in templi pinnis constitutum, sic alloquitur:

6 Si Dei filius es, jace te deorsum. Scriptum est enim: Angelis suis de te mandabit, ut te manibus tollant, ne pedem ad lapides offendas.

7 At Jesus: Rursum scriptum est (inquit illi) ne ten-

tato Dominum Deum tuum.

8 Rursus adducit eum Diabolus in præaltum montem, eique omnia regna mundi, & eorum gloriam ostendit:

9 & Hæc omnia tibi dabo, inquit, si procubueris, & me adoraveris.

10 Hic Jesus: Abi è conspectu meo, Satana, inquit ei. Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorato, eumque solum colito.

11 Tunc omittit eum Diabolus: & ecce advenerunt angeli, qui ei ministrarent.

12 Audiens autem Jesus captum esse Johannem, petiit Galilæam:

13 Et relicta Nazareth, Capernaum profectus, ibi commoratus est (ea est maritima, in finibus Zabulonii & Nephthalensibus.)

14 Ut fieret quod erat ab Esaia vate dictum in hunc modum:

15 Zabulonia Nephthalensisque terra, mare versus, trans Jordanem, Galilæa extraneorum,

16 populus in tenebris degens, vidit lucem magnam, & manentibus in tetræ noctis regione lux orta est.

17 Ex eo cœpit Jesus prædicare, & dicere: Corrigite vos: instat enim cœleste regnum.

18 Ambulans autem Jesus apud lacum Galilææ, cum vidisset fratres duos, Simonem cognomine Petrum, & Andream ejus germanum, rete jacentes in lacum (erant enim piscatores,)

19 Dixit es: Sequimini me, & faciam vos hominum piscatores.

20 Atque

20 Atque illi continuo, relictis retibus, cum secuti sunt.

21 Inde progressus vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedei filium, & Johannem ejus fratrem, in navi cum suo patre Zebedeo farcientes sua retia, eosque vocavit :

22 Atque illi protinus relicta navi, patreque suo, secuti sunt eum.

23 Obibat autem totam Galilæam Jesus, docens in eorum collegiis, & regium publicans Evangelium, omnesque morbos & languores vulgo sanans.

24 Itaque tanta ejus fama totam Syriam pervasit, ut afferentur ei quicunque malè affecti diversis morbis & cruciatibus tenebantur, furiosi, lunatici, membris capti, quos ille sanabat :

25 Eumque secuta est ingens hominum turba à Galilæa, & Decapoli, & Hierosolymis, & Judæa, & ora transjordanina.

CAPUT V.

Viventis pii beatitudes. Apost. dignitas: munus: culpa: de lege Christi partes: ejusdem falsi doctores, ac boni. Antiquorum & Christi collatus: de homicidio, rixa, reconciliatione, adulterio, repudio: de juramento, patientia, lite, benignitate, studioque in hostes: perfectio nostra.

Videns autem tantam hominum multitudinem, conscendit in montem. Cumque sedisset, adierunt eum ejus discipuli,

2 Et ille eos hujusmodi oratione docere aggressus est.

3 Beati pauperes animo : nam eorum est cœleste regnum.

4 Beati qui lugent : nam ii consolandi sunt.

5 Beati mites : nam ii terram possidebunt.

6 Beati qui esuriunt sitiuntque justitiam : nam ii saturabuntur.

7 Beati misericordes : nam eis tribuetur misericordia.

8 Beati mente puri : nam ii Deum videbunt.

9 Beati pacifici : nam ii Dei filii vocabuntur.

10 Beati qui justitiæ causâ infestantur : nam eorum est cœleste regnum.

11 Beati estis, quandocumque vobis conviciabuntur homines, & vos insectabuntur, & in vos omnia maledicta conjicient, mentientes propter me.

12 Gaudete & lætaminini : nam multa vobis in cœlo merces est : sic enim insectati sunt vates majores vestros.

13 Vos estis sal terræ. Quod si sal insatuum fuerit, quo salietur ? ad nullam rem jam idoneum est, nisi ut foras projiciatur, & ab hominibus conculcetur.

14 Vos estis lux mundi. Non potest urbs latere in monte ūta :

15 Nec accenditur lucerna ut sub modio, sed ut in candelabro ponatur : atque ita omnibus qui domi sunt, illuceat.

16 Sic luceat vestra lux apud homines, ut vestra rectè facta videntes, collaudent vestrum patrem, qui est in cœlis.

17 Ne putate venisse me, ut legem aut vates abrogem. Non ut abrogem veni, sed ut perficiam.

18 Hoc enim vobis confirmo, citius periturum cœlum atque terram, quàm ut unum iota aut

unus apex pereat ex lege, quin fiant omnia.

19 Igitur qui contra vel minimum horum præceptorum fecerit, licet ita doceat homines, tamen minimus numerabitur in regno cœlesti. Qui verò & præstiterit & docuerit, is magnus numerabitur in regno cœlesti.

20 Hoc enim vobis dico, nisi iustitia Scribis & Phariseis excellueritis, non estis in cœleste regnum ingressuri.

1 Audivistis antiquis esse dictum: Ne occidito: quod qui occiderit, eum teneri iudicio.

22 Ego verò dico vobis: Quisquis immeritò fratri suo irascitur, tenebitur iudicio: & qui fratrem suum balatronem vocaverit, tenebitur confessu: & qui fatuum vocaverit, tenebitur ignis gehenna.

23 Itaque si oblaturus tuum munus ad aram, ibi recordatus fueris tuum fratrem habere quod de te queratur,

24 relinque illic tuum munus ad aram, & prius i, reconciliare tuo fratri, atque ita deum i oblatum munus tuum.

25 Compose cum adversario tuo maturè, dum es in via cum eo, ne te tradat adversarius iudici, & iudex ministro, atque ita in custodiam deris,

26 profecto (inquam ego tibi) non exabis inde, quin ultimum solveris quadrantem.

27 Audivistis antiquis esse dictum: Ne adulterato.

28 Ego verò vobis dico, quisquis foeminam sic aspicit, ut eam concupiscat, jam eam animo adulteravit.

29 Quod si tibi vel oculus tuus dexter officit, erue eum, & abjice. Præstat enim tibi,

unum membrorum tuorum perdi, quàm totum corpus tuum in gehennam dejici.

30 Et si tibi vel dextera tua manus officit, amputa eam, & abjice. Præstat enim tibi unum membrorum tuorū perdi, quàm totum corpus tuum in gehennam dejici.

31 Dictum est item: Qui uxorem suam repudiabit, det ei instrumentum divortii.

32 Ego verò vobis dico: qui uxorem suam repudiat (excepta stupri causa) in causa est ut ea adulteret: & qui repudiatam ducit, adulterat.

33 Rursus audivistis dictum veteribus: Ne pejerato, sed Domino quæ juraveris reddito.

34 At ego vobis dico, omnino non esse jurandum: neque per cœlum, quoniam Dei solium est:

35 neque per terram, quia ejus pedum subsellium est: neque per Hierosolyma, quoniam urbs magni regis est:

36 neque per tuum caput juraveris, quoniam non possis vel unum crinem album nigrumve facere:

37 sed esto sermo vester, etiam, etiam: non, non. Quod præter hæc est, id à Malo est.

38 Audivistis ut dictum sit: Oculum pro oculo, & dentem pro dente:

39 ego verò vobis dico, non esse resistendum injuriæ: quin si quis tibi colaphum in dextram malam iniegerit, obverte ei etiam alteram:

40 Et si quis tecum litigare, & tunicam tuam velit auferre, concede ei etiam togam:

41 Et si quis te cogere velit ad unum milliare, comitare eum vel duo.

42 A te petenti dato : & si quis velit à te mutuari, ne recusato.

43 Audivistis dictum : Proximum tuum amato, & inimicum tuum oderis.

44 At ego vobis dico : Amate inimicos vestros : bene precamini iis qui vobis imprecantur : benefacite vestris malevolis, & orate pro lædentibus & insectantibus vos,

45 ut filii sitis vestri patris qui in cœlis est, qui solem suum oriri faciat in malos juxta ac bonos, & justos injustosque compluat.

46 Nam si eos demum amatis qui vos amant, quam mercedem habituri estis? annon vel publicani idem faciunt?

47 Et si vestros duntaxat fratres salutatis, quid egregium facitis? nonne vel publicani similiter faciunt?

48 Eritis igitur perfecti vos, que modum pater vester qui in cœlis est, perfectus est.

CAPUT VI.

Eleemosyna, oratio, quibus ignoscitur, junium, thesaurus adversi Domini, cura quæ mala, quæ bona.

CAvete, ne benignitatem in hominum conspectu exerceatis, per ostentationem : alioquin præmium non estis habituri apud patrem vestrum, qui in cœlis est.

2 Igitur quodcumque benignè facis, noli præ te tuba clangere, ut simulatores faciant in collegiis atque vicis, ut collaudentur ab hominibus. Hoc vobis confirmo, eos jam

habere suam mercedem.

3 At te benignè faciente, nesciat tua sinistra quid faciat dextera,

4 ut sit tua liberalitas in occulto : & tuus pater, qui occulta videt, tibi palam reddet.

5 Item cum supplicas, ne esto simulatorum similis, qui cum supplicant, amant in collegiis esse, & platearum angustias, ut sint hominibus conspicui. Hoc vobis confirmo, eos habere suam mercedem.

6 At tu supplicaturus ingredere conclave tuum, & clausam janua tua, supplica tuo patri in occulto : & pater tuus, qui occulta videt, tibi palam reddet.

7 Supplices autem ne garrite, ut extranei, qui se putant ob loquacitatem suam exaudirendos.

8 Ne este igitur eorum similes : scit enim pater vester, quibus egeatis, antequam eum rogetis.

9 Sic igitur supplicate vos. Pater noster qui es in cœlis, sancte colatur Nomen tuum.

10 Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ut in cælo, sic & in terra.

11 Victum nostrum alimentarium da nobis hodie.

12 Et remitte nobis debita nostra, ut & nos remittimus debitoribus nostris.

13 Neve nos in tentationem inducito, sed à malo tuere : quoniam tuum est regnum & potentia, & gloria, in sempiternum. Amen.

14 Si enim remiseritis aliis hominibus sua delicta, remittet & vobis pater vester cœlestis,

8
15 Sin minus remiseritis aliis sua delicta. ne pater quidem vester remittet vestra delicta.

16 Cum autem jejunatis, ne este tetrici, quales simulatores, qui vultus suos deformant, ut aliis appareat eos jejunare. Hoc vobis confirmo, eos suum abstulisse primum.

17 At tu jejunans, ungito tibi caput, & vultum lavato,

18 ne perspicuum sit aliis hominibus jejunare te, sed patri tuo, qui occultus est, & pater tuus, qui occulta cernit, tibi palam reddet.

19 Ne congerite vobis opes in terris, ubi & corrumpit tinea ærugoque, & fures perfodiunt ac furantur.

20 Sed vobis opes in cælo congerite, ubi nec ærugo aut tinea corrumpit, nec fures perfodiunt aut furantur.

21 Nam ubi vestræ erunt opes, ibidem erit & vester animus.

22 Lucerna corporis est oculus. Quod si erit oculus tuus simplex, totum corpus tuum erit lucidum:

23 sin erit oculus tuus nequam, totum tuum corpus erit tenebrosum. Si igitur quod in te lumen est, tenebræ sunt, quantæ erunt ipsæ tenebræ?

24 Nemo potest duobus servire dominis, aut enim hunc oderit, illum amabit: aut hunc tuebitur, illum contemnet. Non potestis Deo servire & opibus.

25 Hanc ob rem (inquam ego vobis) ne este de vita vestra solliciti, quid esuri, bibiturive: neque de corpore, quid vestituri sitis, Quasi verò non

& vita pluris sit, quàm alimonia, & corpus, quàm vestitus.

26 Aspicite volucres aereas, ut neque serant, neque metant, nec in cellas congerant, tamen vester cœlestis pater eas alit. Quasi verò non vos multò sitis eis præstantiores?

27 Quis autem vestram suam sollicitudine potest unum cubitum addere suæ staturæ?

28 Item de vestitu quid sollicitamini? Discite ut terrestria crescant lilia, neque laborando, neque nendo.

29 Atqui hoc vobis dico, ne Solomonem quidem cum omni splendore suo ita vestitum fuisse, ut horum quodlibet.

30 Quòd si terrestrem herbam (quæ hodie est, & cras in clibanum conjicitur) Deus sic vestit, nonne multò magis vos, o parum fidentes?

31 Ne este igitur solliciti, dicentes: Quid edemus? aut quid bibemus, aut quid induemus?

32 Ista enim omnia requirunt extranei. Scit enim vester cœlestis pater, vos istis omnibus egere.

33 Sed querite primam regnum, justitiamque Dei, & ista omnia vobis addentur.

34 Ne este igitur in crastinum solliciti: nam crastinus dies sua curabit: satis est suum cuique dici malum.

CAPUT VII.

Temerarius judex. Rei sanctæ precium. Consolatio. Legis caput. Vitæ lethique janua. Falsi vatis notæ. Arbor diversa. Ficta pietas: hujus panæ. Legis cultor ac derisor. Christi auctoritas.

NE iudicate, & non iudicabimini:

2 Nam quo iudicio iudicabitis, eodem iudicabimini: & qua mensura mensi fueritis, eadem vobis remetietur.

3 Quid autem festucam cernisin oculo tui fratris, & trabem in oculo tuo non animadvertis?

4 Aut audebis dicere tuo fratri: Sine eximam ex oculo tuo festucam, cum sit in oculo tuo trabs.

5 Simulator, exime prius ex oculo tuo trabem: & ita demum cernes ad eximendam ex tui fratris oculo festucam.

6 Ne date rem sacram canibus, neve margaritas vestros porcis apponite: ne hi eos pedibus conculcent, illi versi lacerent vos.

7 Petite & dabitur vobis: querite, & invenietis: pulsate, & vobis aperietur.

8 Quisquis enim petit, obtinet: & quisquis querit invenit: & pulsanti aperitur.

9 Jam quis est vestrum homo, qui petenti filio suo panem, det lapidem?

10 aut piscem petenti, anguem det?

11 Quod si vos, qui mali estis, tamen scitis bona dona dare vestris liberis: quanto magis pater vester, qui in caelis est, dabit bona poscentibus se?

12 Quicquid igitur vultis ut vobis faciant alii, idem vos quoque eis facite: nam ea lex est atque vates.

13 Intrate per angustam portam: nam lata est porta, & ampla via quae ducit ad interitum, multique sunt qui per eam ingrediuntur:

14 Sed angusta porta, & arcta via est, quae ducit ad vitam, paucique sunt, qui eam inveniant.

15 Cavete autem falsos vates, qui quidem veniunt ad vos in vestimentis ovium, cum intus sint rapaces lupi.

16 Eos ex suis fructibus cognoscetis. Scilicet colligitur ex spinis uva? aut ex tribulis ficus?

17 Ita omnis arbor bona, fructus bonos edit: tetra autem arbor fructus malos edit.

18 Non potest arbor bona fructus ferre malos: nec arbor, tetra fructus ferre bonos.

19 Omnis arbor bonum fructum non ferens, exciditur, & in ignem conjicitur.

20 Igitur ex suis illos fructibus cognoscetis.

21 Non quisquis mihi dicet, Domine, Domine, intrabit in caeleste regnum: sed qui fecerit quod vult pater meus, qui est in caelis.

22 Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne tuo nomine vaticinati sumus? &, tuo nomine demonia expulimus? &, tuo nomine multa prodigiose fecimus?

23 quibus ego tum aperte dicam. Nunquam cognovi vos: Facessite a me malefici.

24 Igitur quisquis haec mea dicta & audit & exequitur, cum ego cum viro prudenti comparo, qui suam domum in rupem construit:

25 quae domus, delapsa imbre, venientibus fluviis, spirantibus ventis, & in eam irruentibus, non tamen cadit, quippe fundata in rupe.

26 Quisquis vero hæc mea dicta audit, nec exequitur, similiter facit, ac si quis stultus homo suam domum in arena construat:

27 quæ domus, delapsa pluvia, venientibus fluviiis, spirantibusque ventis, & in eam impingentibus, corruat, & ingentem ruinam det.

28 Postquam hanc orationem finivit Jesus, stupebat illa hominum turba ad ejus doctrinam.

29 quippe cum doceret eos, ut potestate præditus, non ut scribæ.

CAPUT VIII.

Leprosi sanitas, & instructio. Centurio pro puero: fideles & infideles ignorati. Petri socrus, miracula. Christi tenuitas, vana sollicitudo. Christus in tempestates. Demones in suis dimissus Jesus.

Degressum autem eum de monte, secuta est ingens hominum turba.

2 Tum venit leprosus, qui eum veneratus dixit: Domine, si vis, potes me mundare.

3 Et Jesus illum porrecta manu tetigit, dicens: Volo, mundus es. Ac statim mundata est illius lepra.

4 Et Jesus: vide, inquit, ne cui dicas: sed i ostensum te sacerdoti, & munus offer, quod præcepit Moyses, ut esset eis testimonio.

5 Ingressum autem Jesum Capharnaum, convenit centurio quidam, & hujusmodi verbis oravit:

6 Domine, puer meus jacet domi sideratus, graviterque cruciatur.

7 Cui Jesus: Ego eum sanatum ibo, inquit.

8 At centurio respondens: Domine, non sum dignus, inquit, cujus tu tectum subeas: sed tantum jube verbo, & sanabitur puer meus.

9 Nam ego quoque qui sub alterius sum potestate, si quem eorum quibus præsum militum ire jubeo: it: si alium venire, venit: si servum meum aliquid facere, facit.

10 Hoc audito, miratus Jesus, ita dixit sequentibus: Hoc vobis confirmo, me ne in Israelitis quidem tantam invenisse fidem.

11 Et sane sic habetote, multos ab oriente & occidente venturos, qui cum Abrahamo, Isacco, & Jacobo accumbant in regno celesti:

12 cum interea regii in imas ejicientur tenebras, ubi fletus stridorque dentium futurus est.

13 Tum centurionem alloquens Jesus: Abi, inquit, & ut confidisti, sic tibi accidat. Itaque sanatus est illius puer eadem illa hora: reversusque domum suam centurio eadem illa hora, puerum offendit valentem.

14 Ingressus autem Jesus domum Petri: videns ejus socram jacentem, ac febricitantem,

15 ejus manum tetigit, atque eam reliquit febris: illa vero surgere, & eis ministrare.

16 Ubi autem advesperavit, adducti sunt ei furiosi multi: isque verbo spiritus ejecit, & omnes male affectos sanavit:

17 ut fieret quod fuerat ab Esaia vate dictum his verbis: Is nostras infirmitates,

mor-

morbosque suscepit atque tulit.

18 Videns autem Jesus ingentem circum sese turbam hominum, iussit L. discipulos G. trajicere.

19 Et aggressus eum quidam Scriba, inquit ei : Magister, sequar te quocunque ibis.

20 Cui Jesus: Vulpes latebras habent, & aeræ volucres nidos : at filius hominis non habet ubi caput reclinet.

21 Alius item ejus discipulorum dixit ei : Domine, permitte mihi prius ire sepultum patrem meum.

22 At Jesus : Sequere me (inquit ei) & mortuos sine suis sepelire mortuos.

23 Ingressum autem eum in navem, secuti sunt ejus discipuli :

24 & ecce tanta tempestas extitit in lacu, ut fluctibus obrueretur navis, Ipse autem dormiebat.

25 Igitur eum aggressi ejus discipuli excitant : Domine, inquiunt, serva nos, perimus.

26 At ille : Cur timidi estis ? (inquit eis) & parum fidentes. Deinde surrexit, & ventos ac lacum increpuit : unde tanta tranquillitas extitit, ut admirati homines ita dicerent :

27 Qualis est hic vir, ut ei venti & lacus obediant ?

28 Deinde ubi in Gergesenum agrum trajecit, occurrerunt ei duo furiosi ex monumentis prodeuntes, adeo ferè, ut illac transire nemo posset.

29 Atque ii sic tum clamaverunt : Quid tibi nobiscum rei est, Jesu Dei fili ? Huccine venisti ante tempus vexatum nos ?

30 Cum esset autem procul ab eis numerosus porcorum grex pascentium,

31 demones eum ita rogant : Si nos ejicis, permitte nobis in porcorum gregem immigrare.

32 Quibus ille : Ite, inquit. Atque illi egressi, in porcorum gregem immigrarunt : & ecce ruit universus porcorum grex per præceptum in lacum, suntque in aqua mortui.

33 Pastores autem fugerunt : & in oppidum profecti, cum alia omnia, tum de furiosis nuntiarent.

34 Tum tota civitas exiit obviam Jesu, eoque viso rogaverunt ut à suis finibus discederet.

CAPUT IX.

Paralyticus. Christus in noxas. Matthæ electus, publicani Jesu conviva. Medicus cui : miseratio quamvis, ad Johannis discipulos responsio, profluvium muliebre, puella rediit. Ceci duo, minus demone vexatus, messorum inopia.

Igitur navem ingressus trajecit, & in oppidum suum venit.

2 Tum ei allatus est jacens in lecto sideratus. Et Jesus, videns illorum fidem, dixit siderato : Confide nate, remittuntur tibi peccata tua.

3 Hic Scribarum quidam secum cogitare, eum impiè loqui.

4 Quorum cogitationes videns Jesus, ita dixit : Cur vos pravè cogitatis cum vestris animis ?

5 Utrum enim facilius est dicere : Remittuntur tibi peccata : an dicere : Surge & ambula ?

6 Atque)

6 Atque ut sciatis potestatem habere filium hominis in terris peccata condonandi: Surge (inquit tum siderat) tolle tuum lectum, & abi domum tuam.

7 Atque ille surrexit, domumque suam discessit.

8 Id quod videns hominum turba mirata, Deum collaudavit, qui tantam hominibus potestatem dedisset.

9 Illinc digrediens Jesus, conspicatus hominem ad publicanorum mensam sedentem Matthæum nomine, dicit ei: Sequere me. Atque ille surrexit, & eum est secutus.

10 Eo autem domi accum-bente, cum frequentes publicani, & improbi venissent, & cum Jesu ejusque discipulis discumbere,

11 Pharisei id videntes, quæserunt ex ejus discipulis, cur cum publicanis, & improbis cibum caperet eorum magister.

12 Quo aud to Jesus dixit eis: Non egent valentes medico, sed malè affecti.

13 Ite nunc, & discite quid sit: Pietatem malo quàm sacrificium. Non enim veni vocatum insontes, sed fontes ad bonam frugem,

14 Tunc Johannis discipuli eum hujusmodi verbis aggressi sunt: Cur cùm nos & Pharisei multum jejunemus, discipuli tui non jejunt?

15 Quibus Jesus: Possuntne morere qui celebrant nuptias, quamdiu cùm eis sponsus adest? Sed veniet tempus, cùm eis sponsus auferetur: tum demum jejunabunt.

16 Neque verò quisquam adhibet rud's panni pittarium veteri vestimento: auferret enim

id supplementum partem vestis, atque ita deterior ruptura fieret.

17 Neque recondi solet vinum novum in veteres utres: alioquin rumperentur utres, & vinum effunderetur, & utres perirent. Sed vinum novum in recentibus conditur utribus, atque ita ambo conservantur.

18 Hæc eo illis loquente, venit quidam de magistratu, qui ei honore præstito ita dixit: Filia mea modo obiit: sed veni ei impositum manum tuam, & reviviscet.

19 Tum Jesus surrexit, & eum secutus est unà cum suis discipulis.

20 Hic quædam mulier, quæ sanguinis profluvio duodecim annis laborabat, eum aggressa à tergo, ejus togæ oram tetigit.

21 Sic enim secum ipsa cogitabat: Si vel ejus togam tetigero, salva sum.

22 Jesus autem conversus, ea visa dixit: Confide filia, tua te fiducia servavit. Itaque sanata est mulier eadem illa hora.

23 Ut venit autem Jesus in ædes illius qui magistratum gerebat, viditque tibicines, & turbam tumultuantem,

24 Dixit eis: Discedite, non enim mortua est puella, sed dormit. Illi verò eum deridere.

25 Deinde egesta turba, prehendit puellæ manum, atque illa surrexit,

26 emanavitq; ejus rei fama in totam illam regionem.

27 Inde digredientem Jesum, secuti sunt duo cæci, clamantes in hunc modum: Miserere nostri Davidide,

28 Deinde ingressum in caedes adiere cæci. Et Jesus: Creditis, inquit eis, posse me istud facere? Etiam Domine, inquirunt.

29 Tunc ille eorum tetigit oculos, dicens: Ut vestra est fiducia, ita vobis accidat.

30 Itaque aperti sunt eorum oculi. Comminatus est autem eis Jesus in hunc modum: Videte ne quis hoc resciscat.

31 At illi digressi, eum per totam illam regionem divulgaverunt.

32 Illis autem digredientibus, allatus est ei mutus homo, furiosus.

33 Unde ejecto demonio locutus est mutus: id quod homines vulgò mirati sunt, negantes unquam talia apud Israelitas fuisse visa.

34 At Pharisei dicebant, eum per demoniorum principem ejicere demonia.

35 Obibat autem Jesus urbes omnes, atque vicos, docens in eorum conventibus, & regionem evangelium publicans, omnemque morbum & languorem sanans vulgò.

36 Visa autem hominum multitudine, misertus est eorum, quòd palantes errarent tanquam pastore carentes oves.

37 Tum suos discipulos sic alloquitur: Messis quidem multa est, sed operarii pauci.

38 Orate igitur messis Dominum, ut operarios emittat in messem suam.

CAPUT X.

Apostolorum potestas, numerus, legatio, nudus, mandata, discrimina, prudentia, prohibitio, erumna, consolatio, orbis diffusio, hæti, piorum ju-

ga, & presidium. Christus quid præstet: munificentie pondus.

Itaque advocatis duodecim discipulis suis, dedit eis contra spiritus impuros potestatem, ut eos expellerent, & omnes morbos, omnesque languores sanarent.

2 Duodecim autem apostolorum nomina sunt hæc. Primus Simon cognomine Petrus, & Andreas ejus frater. Jacobus Zebedæi filius, & Johannes ejus frater.

3 Philippus & Bartholomæus. Thomas & Matthæus publicanus. Jacobus Alphæi, & Lebbæus cognominatus Thaddæus.

4 Simon Cananita, & Judas Iscariota, is qui eum prodidit.

5 Hos duodecim dimisit Jesus, eis ita præcipiens: Ad exterarum gentes iter non habueritis, neque in ullam Samaritanorum urbem intraveritis:

6 Sed ite potius ad perditas Israeliticæ domus oves.

7 Euntes autem prædicate, dicentes instare cœleste regnum.

8 Ægros curate: leprosos purgate: mortuos suscite: demonia ejicite gratis accipistis, gratis date.

9. Ne habetis aurum, nec argentum, nec æs in crumenis vestris:

10 Neque peram ad iter, neque binas tunicas, neque calceos, neque baculum. Dignus est enim operarius alimento suo.

11 In quamcunque autem urbem aut vicum intraveritis, exquirite equis sit in eo dignitate præditus: atque illic manete, donec discedatis.

12 Intrantes autem domum, salutate eam, dicentes : Salveat hæc domus,

13 & siquidem erit digna domus, eveniat ei vestra salus. Si non erit digna, revertatur ad vos vestra salus.

14 Quòd si quis vos non admiserit, neque vestra dicta audiverit, vos exeuntes ex ea domo, aut urbe, excutite pedum vestrorum pulverem.

15 Hoc à me certò habete, tolerabilius actum iri cum Sodomitanoꝝ Gomorranorumq; gente, in die iudicii, quàm cum illa urbe.

16 En ego vos dimitto tanquam oves inter lupos. Estote ergo, & astuti, ut serpentes, & sinceri, ut columbæ.

17 Cavete autem homines : sistunt enim vos in concilia, inque suis collegiis verberabunt.

18 Quin ad principes quoq; regesque ducemini propter me, ut eis exterisque gentibus sitis testimonio.

19 Cùm autem sistunt vos, nolite curare quomodo aut quid loquamini : suggereretur enim vobis eadem hora, quid loquamini.

20 Non enim vos eritis qui loquemini, sed patris vestri spiritus in vobis loquens.

21 Tradet autem fratrem frater in mortem, & pater filium, consurgentque nati in parentes, & eos occident :

22 eritisque omnibus invisi, propter nomen meum. Qui autem pertulerit ad extremum, is servabitur.

23 Cùm autem vos insectabuntur in aliqua urbe, fugite in aliam. Hoc vobis confirmo, non vos antè perlustraveritis ur-

bes Israeliticas, quàm veniat filius hominis.

24 Non est discipulus super magistrum, neque servus super dominum suum.

25 Bene agitur cum discipulo, si eadem conditione est, quàm ejus magister : & cum servo, si eadem qua dominus. Si patrem familiàs Beelzebulem vocarunt, quantò magis ejus domesticos ?

26 Ne igitur eos timueritis. Nihil enim tam testum est, quod not sit detegendum : aut tam occultum, quod non sit cognoscendum.

27 Quod vobis in tenebris dico, dicite in luce : & quod in aurem auditis, prædicate in testis :

28 & ne formidate eos, qui corpus interficiunt, sed animam interficere nequeunt. Quin magis eum formidate, qui potest & animam & corpus in gehennam perdere.

29 Cùm duo passeruli afferant, tamen nullus eorum cadit humi sine patre vestro.

30 At vestram etiam capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Ne formidaveritis igitur : longè passeribus antecellitis vos.

32 Quisquis ergo me agnoverit apud homines, ego eum quoque agnoscam apud patrem meum, qui in cœlis est.

33 Qui verò me negaverit apud homines, ego eum quoque negabo apud patrem meum, qui in cœlis est.

34 Nolite arbitrari, me venisse conciliatum pacem in terris : non veni conciliatum pacem, sed bellum.

35 Veni enim ad dissociandum filium à patre suo, & filiam à matre, & nurum à sororu,

36 ita ut homines inimicos habituri sint suos domesticos.

37 Qui patrem aut matrem amat supra me, non est me dignus: & qui filium aut filiam amat supra me, me non est dignus:

38 & qui non sumit suam crucem, & me sequitur, non est me dignus.

39 Animam suam qui invenierit, perdet: & qui animam suam mea causa perdiderit, inveniet.

40 Qui vos accipit, me accipit: & qui me accipit, eum accipit qui me misit.

41 Qui vatem nomine vatis accipit, vatis mercedem accipiet: & qui justum justum nomine accipit, justum mercedem accipiet:

42 & qui horum minimo vel poculum frigida bibendum dederit nomine discipuli, scitote eum non frustratum iri mercede sua.

CAPUT XI.

Ad Joannem Christi responsum, Baptiste laus, isto quis prior. Increpati Judæi, omnia dira in oppida. Christi ad patrem preces, afflictorum solamen. Christi jugum.

Postquam desit Jesus suis præcipere duodecim discipulis, digressus est illinc, ut in illorum urbibus doceret ac concionaretur.

2 Johannes autem, cum dividisset in vinculis opera Christi, misit suorum discipulorum duos, qui ei ita dicerent:

3 Tunc Is es qui venturus est? an alius nobis est expectandus?

4 Quibus respondit Jesus in hunc modum: Ite renunciatum Johanni quæ auditis & videtis.

5 Cæci vident, & claudi ambulat: leprosi purgantur, & surdi audiunt: mortui resurgunt, & pauperes evangelium docentur:

6 & felix est qui in me non offenderit.

7 Eis autem abeuntibus, cœpit Jesus hominum turbæ sic de Johanne dicere: Ad quid spectandum egressi estis in solitudinem: arundinem vento agitatam?

8 Veruntamen ad quid videndum exiistis? hominem mollihus indutum vestibus? At qui molles gestant, sunt in regum domibus.

9 Sed ad quem tandem videndum exiistis? vatem? etiam (inquam vobis) & plusquã vatem.

10 Hic est enim de quo scriptum est: Ego tibi meum nuncium præmissurus sum, qui tibi viam præparet.

11 Scitote enim nullum in faminarum natis majorem extitisse Johanne Baptista; & tamen qui est in regno cœlesti minimus, major est eo.

12 A tempore autem Johannis Baptiste, hætenus, cœleste regnum expugnatur, idque rapiunt violenti.

13 Omnes enim vates atque lex ad Johannem usque vaticinati sunt:

14 & si eum vultis accipere, is est Elias ille venturus.

15 Qui aures habet ad audiendum, audiat.

16 Cui verò comparabo hanc nationem? Perinde est, ac cum versantes in foro pueri clamant ad æquales suos in hunc modum:

17 Fistulavimus vobis, neque saltastis: ejulavimus vobis, neque planxistis.

18 Venit enim Johannes, qui neque comedit neque bibit, & eum dicunt esse furiosum.

19 Venit filius hominis, qui & comedit & bibit, & eum dicunt hominem esse voracem, vinosum, publicanorum, & improborum amicum: estque suis aliena sapientia.

20 Deinde cœpit in civitates invehì, quæ cum in eis tot fuissent ejus edita miracula, tamen non rediissent ad frugem.

21 Væ tibi Chorazim, væ tibi Bethsaidan: nam si Tyri & Sidone edita forent, quæ in vobis edita sunt miracula, jam pridem in centonibus, & pulvere vitam correxissent.

22 Itaque sic habetote, cum Tyro & Sidone mitius actum iri in die judicii, quàm vobiscum.

23 Et tu Capharnaum, quæ ad cælum usque elata es, ad inferos deprimèris. Nam si Sodomis eadem, quæ in te, edita fuissent miracula, mansissent ad hodiernum diem.

24 Itaque scitote tolerabiliorem fore Sodomitanæ nationis conditionem in die judicii, quàm tuam.

25 Aliquando Jesus locutus in hunc modum est: Ago tibi gratias pater, cæli terræque Domine quihæ sapientes, peritrosque celaveris, & infanti-bus patefeceris:

26 Idque à pater, quoniam sic tibi placitum est.

27 Omnia mihi tradita sunt à patre meo, neque quisquam filium cognoscit, nisi pater: neque patrem quisquam cognoscit, nisi filius, & cui voluerit filius patefacere.

28 Venite ad me omnes laborantes & onusti, & ego creabo vos:

29 Subite jugum meum, & à me discite, qui mitis sum, & animo summissus: & invenietis animis vestris requiem.

30 Meum enim & jugum commodum, & onus leve est.

CAPUT XII.

Causa de spica pro discipulis in Judeos, miseratio. Jesu majestas. Judæi consulti, contracta manus. In Christum conjuratio. Vaticinium de Christi ingenio. In Jesum calumnie diluæ. Peccatum inexcusable. Pharisei increpati. Judicii severitas, Qui petant signa. Spiritus operans. Jesu consanguinei.

Quodam tempore ibat Jesus Sabbatis per sata: ejus autem discipuli cum esurirent, cœperunt spicas vellere atque vesci.

2 Quo viso, Pharisei dixerunt ei: En faciunt tui discipuli, quod in Sabbato facere non licet.

3 Quibus ille: Non legistis, inquit, quid fecerit David cum aliquando esuriret ipse & ejus comites?

4 Ut ingressus sit Dei domum, & appositis panes comederit, quibus nec ei licebat, nec ejus comitibus vesci, se à solis sacerdotibus?

5 An non legistis in lege, Sabbatis in fano sacerdotes Sabbatum profanare? & tamen insonites sunt.

6 Atqui scitote, hic majorem esse fano.

7 Quòd si sciretis quid sit, Pietatem malo, quàm sacrificium: non damnaretis insonites.

8 Est enim Sabbati quoque dominus filius hominis.

9 Inde profectus venit in eorum collegium,

10 ubi cum homo esset magnus habens tabidam, illi ex eo, an Sabbatis sanare licet, quaesiverunt, ut eum criminarentur.

11 Quibus ille: Quis homo vestra est, inquit, qui si vel unam ovem habeat, quæ Sabbatis in foveam deciderit, non eamprehendat, & attollat?

12 Quantum autem ovi præstat homo? Ergo licet Sabbatis benefacere.

13 Deinde dicit homini: Porrige manum tuam: atque ille porrexit: eaque tam sana reddita est, quàm erat altera.

14 Pharisei verò egressi, consilium de eo perimendo ceperunt.

15 Quo cognito, Jesus illic discessit, sequente eum ingenti hominum multitudine: quos omnes sanavit,

16 eisque interminatus est, ne se palam facerent,

17 ut fieret illud ab Esaia vate dictum his verbis.

18 Ecce meus servus, quem elegi: dilectus meus, animo meo charissimus. Eum spiritu meo donabo, isque jus dicet gentibus.

19 Non rixabitur, nec clamabit, nec ejus vocem quicquam per plateas audiet:

20 quassatam arundinem non perfringet, neque fumigans linum extinguet, eoque ut jus perducatur ad victoriam,

21 atque in ejus nomine spes gentes habebunt.

22 Tunc allatus est ei furiosus cæcus & mutus quem ille sanavit, ita ut cæcus & mutus loqueretur, ac videret.

23 Qua re attonitum omne hominum vulgus sic discit: Num hic est Davidides?

24 Et Pharisei eis auditis, dicere, eum non nisi per Beelzebulem demoniorum principem ejicere demonia.

25 Quorum cogitationes intelligens Jesus, dixit eis: Omne regnum ab sese dissidens, desolatur, & omnis civitas aut familia secum ipsa dissidens, non stat.

26 Quòd si Satanas Satanam expellit, ipse sibi adversatur. Qui fieri potest igitur, ut stet ejus regnum?

27 Quòd si ego per Beelzebulem ejicio demonia, vestri generis homines per quem ejiciunt? Itaque ii vestri erunt iudices.

28 Sin ego per Dei spiritum ejicio demonia, sequitur, vobis advenisse divinum regnum.

29 Qui posset enim quis in alicujus potentis ingredi domum, ejusque suppellectilem diripere, nisi prius potentem illum vinciat, ut tum demum ejus diripiat domum?

30 Qui à me non est, contra me est: & qui mecum non congerit, dissipat.

31 Itaque

31 Itaque sic habetote: omne peccatum ac maledictum ignoscetur hominibus, at maledictum adversus spiritum non ignoscetur.

32 Et si quis quid dixerit contra filiū hominis, ignoscetur ei: at si quis contra sanctum spiritum dixerit, non ignoscetur ei nec in hoc seculo, nec in futuro.

33 Aut facite arborem bonam, & ejus fructum bonum: aut facite arborem tetram, & ejus fructum tetrum: ex fructu enim arbor cognoscitur.

34 Viperina proles, quomodo possietis bene loqui, cum sitis mali? Nam ex animi redundantia loquitur os.

35 Bonus homo ex bono animi promptuario bona depromit: item malus homo ex malo promptuario mala depromit.

36 Scitote autem quodcumque malum verbum locuti fuerint homines, reddituros esse ejus rationem in die judicii.

37 Ex tuis enim dictis absolveris, & ex tuis dictis damaberis.

38 Tum Scribarum & Phariseorum quidam sic locuti sunt: Magister vellemus à te signum videre.

39 Quibus ille respondens: Prava adulterinaque natio signum quærit, & signum ei non dabitur, nisi signum Jonæ vatis.

40 Ut enim fuit Jonas in ventre ceti tres dies, & totidem noctes: sic erit filius hominis in terræ meditullio tres dies & totidem noctes.

41 Homines Ninevitæ surgent in judicio cum hac natione, eamque condemnabunt,

quòd ad Jonæ præconium redierint ad frugem, cum hic sit plus quiddam quàm Jonas.

42 Regina Austri surget in judicio cum hac natione, eamque condemnabit, quòd ab ultimis usque terris venerit ad audiendum Solomonis sapientiam, cum hic sit quiddam Solomone præstantius.

43 Cum autem spiritus impurus ex homine migravit, peragrat sicut locosa loco, requiem quærens: quam ubi non invenit,

44 statuit domum suam, unde migraverat, repetere. Postquam eo venit, ubi eam vacantem, versam, ornatamque nanciscitur,

45 vadit ascitum sibi. septem alios spiritus peiores se, eoque ingressi ibi degunt, sitque posterior illius hominis conditio priore deterior. Sic erit & malæ huic nationi.

46 Adhuc eo vulgus alloquente, aderant foris ejus mater & fratres, eum volentes alloqui.

47 Et quidam ei ita dixit: Adsumt foris tua mater & fratres, te volentes alloqui.

48 At ille ei, qui id sibi dixerat, ita respondit: Quæ est mea mater? & qui sunt mei fratres?

49 Tum porrecta ad discipulos suos manu, Ecce mea mater, inquit fratresque mei.

50 Quisquis enim voluntatem exequitur mei patris, qui est in cœlis, is meus frater, & soror, & mater est.

CAPUT XII.

Parabola sati seminis, Zizaniarum, sinapis, fermenti, thesauri, mercatoris. Christi populares.

Quo-

redi- **Q**uodam autem die egressus
c fit domo Jesus sedit apud
locum:

et in 2 tantaque ad eum conve-
eam- nit hominum multitudo, ut ipse
ulti- conscensa navi sederet, & a-
l au- stante ad littus omni multitu-
iam, dine,

none 3 eos multis per similitudi-
nes alloqueretur in hunc mo-
im- dum: Aliquando profectus est
pe- quidam sator ad ferendum:
uie- 4 atque eo ferente alia ce-
non- siderunt ad viam, sed vene-
runt volucres. quæ ea comede-
un- runt.

ost- 5 Alia ceciderunt in faxe-
va- tum: ubi cum non multum ter-
que- re haberent, celeriter exorta
sunt, quod profunda terra ca-
sep- rerent.

se, 6 Deinde orto Sole, æstu-
itq; antia, defectu radicis arue-
di- runt.

t & 7 Alia ceciderunt in spinas,
eque crescentibus spinis suf-
fo- cata sunt.

lo- 8 Alia in bonam delapsa ter-
na- ram, fructum extulerunt par-
ui- tem cum centesimo, partim cum
it: sexagesimo, partim cum trige-
ra- simo.

x- 9 Qui aures habet ad audi-
est- endum, audiat.

nei 10 Tum eum his verbis con-
venerunt ejus discipuli: Cur
eos per similitudines alloque-
ris?

a- 11 Quibus ille respondit ita:
ui- Quoniam vobis, regni cœlestis
& arcana nosse datum est: at illis
non datum est.

12 Qui enim habet, huic
dabitur, isque abundabit: qui
verò non habet, huic etiam quod
habet, auferetur.

13 Propterea per similitudi-
nes eos alloquor, quoniam vi-
dentes non vident, & audien-

tes non audiunt, nec intelli-
gunt.

14 In eisque comprobatur
illud Esaiæ oraculum, quod sic
habet: Audiētis quidem, sed
non intelligētis: & ita videbitis,
ut non perspiciatis.

15 Obtorpuit enim animus
huius populi, & auribus obtusè
audiunt, & claudunt oculos, nè
& oculis videant, & auribus
audiant, & animo intelligant,
redeantque ad frugem, atque
ita ego eis medear.

16 Vestri verò beati sunt oc-
culi, qui videant: & aures quæ
audiant.

17 Scitote enim, multos va-
tes & iustos cupiisse videre
quæ cernitis vos, neque ta-
men vidisse: & audire quæ
auditis vos, nec tamen audi-
visse.

18 Vos igitur audite de sato-
re similitudinem.

19 Cum quis regium sermo-
nem audit, nec intelligit, su-
pervenit Malus, qui satum in
ejus animo rapit. Hic est qui
secundum viam satus est.

20 Qui autem in saxetum sa-
tus est, is est qui sermonem au-
diens, protinus accipit cum læ-
titia:

21 sed radicem in sese non
habet, estque temporarius: ac
exorta propter sermonem cala-
mitate ac vexatione statim de-
sciscit.

22 Qui autem in spinas satus
est, is est qui sermonem audit,
quem sermonem huius vitæ soli-
citus, & divitiarum fraus
ita suffocat, ut sit infructuo-
sus.

23 Qui verò in terram bonam
satus est, is est qui sermonem, &
audit & intelligit, qui sanè fru-
ctum fert: redditque alius cen-
tuplum,

tuplum, alius sexagecuplum, alius trigecuplum.

24 Aliam similitudinem eis proposuit his verbis: Similiter accidit in cœlesti regno, ut in homine qui bonum semen sevit in fundo suo;

25 Sed dormientibus hominibus, ivit ejus inimicus satum malas herbas inter frumentum ac discessit.

26 Deinde ubi germinavit herba, ediditque fructum, tunc apparuerunt etiam malæ herbæ.

27 Igitur servi patrem familias sic convenerunt: Here, nōne bonum semen in fundo tuo seminasti? unde igitur habet malas herbas?

28 Quibus ille: Inimicus homo id fecit, inquit. Et servi: Vis igitur ut eas lectum eamus?

29 Non (inquit ille) ne forte legentes malas herbas, frumentum unā cum eis eradice-
tis.

30 Sinite ambo crescere usque ad messem. Messis tempore mandabo messoribus, ut primum malas herbas legant, & in manipulos colligant comburendas: frumentum autem in meum comportent horreum.

31 Aliam similitudinem illis proposuit his verbis: Simile est cœleste regnum grano sinapis, quod capit homo, & in fundo suo serit:

32 quod, cum vel minimum sit omnium seminum, ubi adolevit, est olerum maximum, arborescitque ita, ut in ejus ramis nidificatum veniant aeræ volucres.

33 Aliam similitudinem locutus est eis: Simile est cœleste regnum fermento, quod capit mulier & in farinæ sata

tria addit, donec tota fermententur.

34 Hæc omnia plebi elocutus est Jesus per similitudinem nec eos sine similitudine allequebatur;

35 ut fieret quod ab Esaiæ prædictum fuerat his verbis: Aperiam in similitudinem os meum, effabor, quæ ab occulto condito abdita sunt.

36 Deinde relicta hominum multitudo, venit domum Jesus, quem sui discipuli convenerunt hujusmodi verbis: Ediffere nobis similitudinem diffundi malis herbis.

37 Quibus ille respondit hunc modum: Qui bonum semen serit, filius hominis est.

38 Fundus est mundus. Bonum semen, regni sunt. Malæ herbæ sunt Mali filii.

39 Inimicus, earum sator est Diabolus. Messis est finis ævi: messores angeli sunt.

40 Ut igitur colliguntur herbæ malæ, & igni cremantur, sic erit in hujus ævi finis.

41 Mittet filius hominis suos angelos, qui ex ejus regno omnia detrimenta maleficosque colligent,

42 & in ignis fornacem conicient, ubi ploratus erit, dentiumque stridor.

43 Tunc iusti Solis ritu relucebunt in regno sui patris. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

44 Item simile est cœleste regnum abdito thesauro in agro, quem nactus aliquis homo occultit, & præ lætitia it venditum suas omnes facultates, eumque fundum emit.

45 Item perinde est cœleste regnum, ac si quis mercator

et homo bonos quærat unio-

46 & unum nactus precio-
m unionem, eat venditum su-
omnes facultates, eumque
comparet.

47 Item simile est cœleste
regnum, iacto in mare everricu-
to, & cuiusque modi res colli-
genti.

48 Quod repletum subdu-
cant in littus, & sedentes quæ
bona sunt congerunt in vasa,
mala autem foras jaciunt.

49 Sic erit in zvi fine. Pro-
dibunt angeli, qui malos sepa-
rabunt à iustis,

50 & in ignis fornacem con-
sument, ubi ploratus erit stri-
dorque dentium.

51 Intelligitis hæc omnia?
inquit eis Jesus. Etiam Do-
mine, inquit illi.

52 Et ille: itaque (inquit
eis) omnis eruditus, regni cœ-
lestis res edoctus, similis est ho-
mini patrifamilias, qui ex
promptuario suo & recentia de-
promit & vetera.

53 Postquam finem fecit Je-
sus his similitudinibus, disces-
sit illinc,

54 & in suam patriam pro-
fectus, docebat conterraneos
suos in eorum collegio, ita
ut attoniti sic dicerent: Un-
de huic ea sapientia atque vi-
res?

55 Nonne hic est fabri fili-
us? nonne ejus mater ea est quæ
Maria vocatur? ejusque fra-
tres Jacobus, & Joses, & Si-
mon, & Judas,

56 & ejus sorores nonne sunt
omnes apud nos? Unde igitur
huic hæc omnia?

57 Itaque in eo offende-
bantur. At Jesus: Non est
(inquit illis) vates inglori-

us, nisi in sua patria atque
domo.

58 Itaque non multa illic
edidit miracula, propter eo-
rum incredulitatem.

CAPUT XIV.

*Baptista obtruncatio, ac sepul-
tura. Jesu secesum, panes
quinque, duoque pisces. Per
undis Jesus. Petri discrim-
men. Christus in fluctus, ac
morbos.*

PER id tempus audiens Hero-
des, quartæ partis rex, quæ
de Jesu dicebantur,

2 dixit suis, eum esse Jo-
hannem Baptistam, qui revix-
isset, ideoque eam miraculo-
rum efficaciam haberet.

3 Ceperat enim Johannem
Herodes, & vincum dederat in
custodiam, propter Herodia-
dem Philippi sui fratris uxo-
rem,

4 quod Herodi dixisset Jo-
hannes, ei non licere eam ha-
bere.

5 Cumque vellet eum occi-
dere, metuebat vulgus, quod
illum pro vate habebant.

6 Celebrandis autem Hero-
dis natalibus, saltavit Herodi-
adis filia in medio: adeoque
placuit Herodi,

7 ut ei cum jurejurando
promiserit, daturum esse, quic-
quid ea postulasset.

8 Illa verò subornata à ma-
tre sua, dixit: Da mihi hic in
patina caput Johanne Bapti-
stæ.

9 Doluit rex: sed propter
jusjurandam, & convivas jus-
sit ei dari:

10 misitque decollatum Jo-
hannem in carcere,

11 allatumque est ejus ca-
put in patina, & puella tra-
ditum

ditum, quæ id matri suæ tulit.

12 Ejus autem discipuli ejus corpus sublatum iverunt, ac sepeliverunt, & rem Jesu nuntiatum iverunt.

13 Eo audito Jesus discessit illinc, in navi, in desertum locum, seorsum: quo audito, secutum est eum pedibus vulgus hominum ex urbibus.

14 Et egressus Jesus animadvertens tantam hominum multitudinem, misertus est eorum, sanavitque ægrotos eorum.

15 Sub vesperam autem aggregati sunt eum ejus discipuli hujusmodi verbis: Desertus est locus, & hora jam præteriiit: dimitte hanc hominum turbam, ut in vicos eant emptum sibi cibaria.

16 Quibus Jesus: Non est opus, ut abeant, inquit: præbete vos eis quod comedant.

17 At illi: Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces.

18 Et ille: Afferte huc, inquit, eos mihi.

19 Deinde iussa hominum multitudinem per gramina discumbere, sumptis quinque panibus, duobusque piscibus, in cælum intuens, laudes egit: fractosque panes tradidit discipulis, discipuli porrò multitudini:

20 Atque illi comederunt omnes ad satietatem, sublataque sunt reliquiarum fragmentorum duodecim canistra plena.

21 Qui comederunt autem, erant virorum circiter quinque millia, præter fœminas & parvulos.

22 Deinde statim coegit Jesus suos discipulos navim con-

scendere, & ante se trajicens dum ipse hominum multitudinem dimittit.

23 Multitudine dimissa, mox tem conscendit seorsum precandi gratia. Vespere autem cum solus illic esset,

24 jam navis erat in medio lacu, & fluctibus vexabatur quippe contrario vento.

25 Quarta autem noctis vigilia, venit ad eos Jesus, per eum ambulans.

26 Quem in lacu ambulantem conspicati ejus discipuli turbati sunt, spectrum esse dicentes, & præ timore exclamarunt.

27 Hic protinus eos alloquentes Jesus: Bono este animo, inquit, ego sum, ne metuite.

28 Et Petrus respondens Domine, inquit, si tu es, jube me ad te venire per aliquam.

29 Et ille: Veni. Tum degressus de navi Petrus, ingreditur per aquam, ut Jesum adiret.

30 Sed ventum cernens vehementem, timuit: & summegei incipiens, sic exclamavit Domine serva me.

31 Tum Jesus continuo porrecta manu eum prehendit, & O parum fidens, inquit ei, cum dubitasti?

32 Deinde eis navem ingressus, placatus est ventus.

33 Qui verò erant in navi ei honorem præbitum venerunt, dicentes: Verè Dei filius es.

34 Ita trajecto lacu venerunt in Gennezarethanum agrum.

35 Eo cognito: incolæ significarunt per omnem finiti-

nam regionem, ut ei addu-
erentur quibuscunque malè e-
at,

36 eumque orabant ut vel
ius togæ laciniam tangerent :
ac quotquot tetigerunt, sanati
sunt.

CAPUT XV.

*Pro suis Christus, de lotionem ma-
num objurgantur iniqui.
Quæ vitient. Chananæa re-
pulsæ : favor. Miracula mul-
ta. Septem panes, pisciculi-
que.*

Tum Hierosolymitani Scri-
bæ & Pharisei Jesum his
verbis conveniunt :

2 Cur faciunt tui discipuli
contra veterum institutum ?
quippe qui non lavent manus,
cum cibum capiunt.

3 Quibus ille respondit in
hunc modum : Cur & vos in-
stituto vestro contra Dei præ-
ceptum facitis ?

4 Deus enim sic præcepit :
Honora patrem atque matrem :
& qui patri matrive maledixe-
rit, morte plectatur :

5 At vos dicitis, si quis suo
patri matrive dixerit, sua do-
naria illi profutura,

6 nihil opus esse ut patrem
matremve honoret. Atque ita
vestro instituto Dei præceptum
rescidistis.

7 Simulatores : rectè vati-
cinatus est de vobis Esaias, di-
cens :

8 Hic populus me & ore ac-
cedit, & labiis honorat, sed eo-
rum animus procul abest à me.

9 Frustra autem me vene-
rantur, humanorum præcepto-
rum doctrinam docentes.

10 Deinde advocata homi-
num multitudo : Audite (in-
quit eis) & intelligite.

11 Non quod in os intrat,
coinquinat hominem, sed quod
ex ore prodit, id coinquinat
hominem.

12 Tunc eum aggressi ejus
discipuli, dixerunt ei : Ecquid
scis Phariseos, audito isto di-
cto, esse offensos ?

13 At ille respondens : O-
mnis planta, inquit, quam me-
us pater cælestis non plantavit,
extirpabitur.

14 Sinite eos : duces sunt
cæci cæcorum. Cæcus autem
cæcum si ducat, ambo in fove-
am cadent.

15 Hic Petrus eum allocu-
tus est in hunc modum : Ex-
plica nobis hanc similitudinem.

16 Et Jesus : Adeone etiam
vos tardi estis ? inquit :

17 An nondum intelligitis,
quicquid in os intrat, id in
ventrem ferri, & in latrinam e-
jici ?

18 At quæ ex ore egrediun-
tur, ex animo prodeunt, atq;
ea polluunt hominem.

19 Ex animo enim prodeunt
malæ cogitationes, cædes, a-
dulteria, stupra, furta, falsa
testimonia, maledicta :

20 Hæc sunt quæ polluunt
hominem. Sed illotis manibus
cibum capere, non polluit ho-
minem.

21 Inde profectus Jesus, con-
tulit se in Tyrios Sidoniosque
tractus.

22 Et ecce mulier Chana-
næa, ab illis profecta sinibus,
clamabat ad eum his verbis :
Miserere mei Domine Davidi-
de : filia mea malè furiata est.

23 Sed cum ille nihil ei re-
spondisset, aggressi eum ejus
discipuli sic rogare : Absolve
eam, clamat enim ponè nos.

24 At iller respondens: Non sum missus, inquit, nisi ad oves perditas Israeliticæ domus.

25 Cumque illa venisset, & ei præbens honorem diceret: Domine, succurre mihi:

26 ille sic respondit: Non convenit sumere liberorum panem, & obijcere catellis.

27 Et illa: Ita est, Domine, & tamen catelli quoque comedunt de micis, quæ decidunt de mensa dominorum suorum.

28 Tum Jesus respondens: O mulier, inquit ei, magna est tua fiducia: obtineto quod vis. Ita sanata est ejus filia, eadem illa hora.

29 Illinc digressus Jesus venit ad lacum Galilææ, & conscenso monte confedit ibi,

30 ad eumque venit ingens hominum multitudo, qui secum habebant claudos, cæcos, mutos, mutilos, & alios multos, quos ad Jesu pedes abjecerunt: atque ille eos sanavit,

31 ita ut vulgò, videntes mutos loquentes, mutilos sanos, claudos ambulantes, cæcos videntes, mirarentur, Israelitarumque Deum collaudarent.

32 Jesus autem, advocatis discipulis suis, dixit: Miseret me hujus hominum multitudinis, qui jam triduum apud me hærentes, non habent, quod comedant: & eos dimittere jejunos nolo, ne defestiscantur in via.

33 Cui discipuli: Unde nobis in solitudine tot panes, inquit, ut satietur tanta multitudo?

34 Et Jesus: Quot panes habetis? inquit eis. Septem inquit: & paucos pisces.

35 Tum ille jussit multitudinem humi discumbere:

36 sumptosque septem panes, & pisces, actis laudibus fregit, suisque discipulis tradidit, & discipuli multitudi-

37 omnesque comederunt a satietatem, suntque sublati frustorum reliquæ plenæ septem sportis.

38 Qui comederunt autem erant virorum quatuor millia præter fœminas & pueros.

39 Deinde dimissa hominum multitudine, conscensa navi, venit in fines Magdalanos.

CAPUT XVI.

Phariseorum quæstiones, objuratio, fermentum. Apostolorum infirmitas. Quis Christi naturam doceat. Ecclesiæ fundamentum, robor, claves. Imperatum de Christo silentium. Prædicta mors. Petri temeritas. Crux fidelium. Quanti beatiitudo.

Tum eum aggressi Pharisei & Sadducæi, tentandæ gratia rogant, ut sibi signum de cœlo ostendat.

2 Quibus ille respondens. Sub vespærum, inquit dicitis. Serenum erit, rubet enim cœlum.

3 Et manè: Hodie tempestas erit, nam triste rubet cœlum. Simulatores, cœli faciem scitis dignoscere: temporum signa non potestis?

4 Prava adulterinaque nati signum querit, nec ullum ei signum dabitur, nisi signum Jonæ. Deinde relictis illis discessit.

5 Cùm trajecissent autem es discipuli, obliti fuerant panes sumere.

6 Et Jesus dixit eis: Vide ut Phariseorum Sadducæorumque fermentum caveatis.

7 Illi verò secum ipsi cogitabant, illud eò pertinere, quòd non sumpserant panes.

8 Id quod intelligens Jesus, dixit eis: Quid apud vos cogitatis, parum fidentes: non sumpsisse panes?

9 An nondum intelligitis, neque meministis quinque panes illorum quinque millium, quot canistra receperitis?

10 Neque septem panes quatuor millium, & quot receperitis sportas?

11 Qui sit ut non intelligatis, non me vobis de pane dixisse, cavendum esse fermentum Phariseorum, ac Sadducæorum?

12 Tunc illi intellexerunt, non eum hoc dixisse, cavendum esse panis fermentum, sed Phariseorum, Sadducæorumque doctrinam.

13 Cùm venisset autem Jesus in tractum Cæsareæ Philippi, interrogavit suos discipulos his verbis: Quem me dicunt homines esse, me filium hominis?

14 Cui illi: Hi Johannem Baptistam, illi Eliam, alii Jeremiam, aut vatam aliquem.

15 Et ille: Vos verò (inquit eis) quem me esse dicitis?

16 Cui Simon Petrus ita respondit: Tu es Christus Dei viventis filius.

17 Et Jesus ei respondens: Beatus es, inquit, Simon Joannaide, quoniam non patefecit istud tibi caro & sanguis, sed pater meus qui in cœlis est.

18 Ego quoque tibi dico: Tu es Petrus, & in hac petra construam meam ecclesiam, quam Orci portæ non superabunt:

19 Tibique cœlestis regni claves dabo, ac quicquid in terra ligaveris, erit ligatum in cœlis: & quicquid in terra solveris, erit solutum in cœlis.

20 Tunc præcepit suis discipulis, ut nemini dicerent se esse Jesum Christum.

21 Deinceps cœpit Jesus demonstrare suis discipulis, sibi eundum esse Hierosolymam, & multa à senatoribus & pontificibus scribisque patienda, seq; occidendum, & tertio die revivendum.

22 Hic Petrus eum prehensum cœpit objurgare, dicens: Parce tibi, Domine, non accidet istud tibi.

23 At ille versus: Abi pone me, Satana, inquit Petro: impedimento mihi es: quippe qui non divina, sed humana sapias.

24 Deinde dixit Jesus discipulis suis: Si quis me vult sequi, renunciet ipse sibi, tolletque crucem suam, & me sequatur.

25 Nam qui animam suam servare voluerit, eam perdet: qui verò animam suam mea causa perdidit, eam inveniet.

26 Quid enim proderit homini, si vel totum mundum lucretur, & animæ suæ jacturam faciat? aut quid dabit homo, quòd animam suam aequiparet?

27 Est enim venturus filius hominis in sui patris gloria, cum suis angelis: ac tum pro suis quemque sanctis remunerabitur.

28 Hoc vobis certò dico, esse quosdam eorum qui hic ad- sunt, qui non prius mortem gustabunt, quàm videant filium hominis venientem in regno suo.

CAPUT XVII.

Christi transformatio. Moses, & Elias. Petri suilitas. Vox celestis. Joannes, Elias. Lunaticum. Apostolorum diffidentia. Fidei, precum, & jejunii virtus. Supplicium prædictum. Christi tributum, ac Petri.

Post sex autem dies adhibet Jesus Petrum, & Jacobum, & ejusque fratrem Johannem, & in arduum montem seducit,

2 ac coram eis transfiguratus est, ejusque & facies solis modo resplenduit, & vestimenta tam candida facta sunt, quàm est lux.

3 Et ecce conspecti sunt eis Moses, & Elias cum eo colloquentes.

4 Tum Petrus Jesum alloquens: Domine, inquit, bonum est hic esse nos, Si vis, faciamus hic tria tabernacula: tibi unum, Moysi unum, & Eliaz unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce lucida nubes illos obumbravit, & ex nube vox extitit, ita dicens: Hic est meus charissimus filius, qui mihi acceptus est: hunc audite.

6 Hoc audito, magnopere territi discipuli, cecidere proni.

7 At Jesus eos aggressus, tetigit. Surgite, inquit, néve metuite.

8 Tum illi sublati oculis neminem viderunt, nisi solum Jesum.

9 Descendentibus autem de monte, præcepit eis Jesus ne cui visum illud dicerent, nec filius hominis à mortuis surrexisset.

10 Tunc discipuli sic e interrogant: Quid ergo dicis Scribæ, Eliam oportere veni prius?

11 Quibus respondens Jesus: Venturus est quidem prius Elias, & instauraturus omnia.

12 Sed scitote Eliam jam venisse, quem illi non agnoverunt, sed ei quæ voluere fecerunt. Sic & filius hominis eis passurus est.

13 Tunc intellexerunt discipuli, cum id sibi de Johanne Baptista dixisset.

14 Ut autem pervenerat ad hominum multitudinem, aggressus eum quidam homo, con- genulans:

15 sic dixit: Domine miserere mei filii, qui lunaticus est, & malè habet. Næpe in ignem, sæpe cadit in aquam.

16 Et quidem eum tuis discipulis adduxi: sed eum non potuerunt sanare.

17 Et Jesus respondens: incredula, inquit, pravâque natio: quousque vobiscum ero quousque vos feram? Adducit huc eum mihi.

18 Deinde illum increpavit Jesus, exiitque ex eo dæmoneum, & sanatus est puer eadem illa hora.

19 Tum aggressi Jesum discipuli seorsum, quæsierunt, cur ipsi non potuissent illud expellere.

20 Propter incredulitatem vestram, inquit eis. Hoc enim vobis confirmo, si tantum fidei habuerit.

abuieritis, quantum est gratum sinapis, si dixeritis huic monti, Migra istinc illuc, migrabit: nihilque non poteris.

21 Ceterum hoc genus non exit, nisi per preces & jejuni-um.

22 Versantibus autem eis in Gallilæa, dixit eis Jesus: Transendus est filius hominis in hominum manus,

23 qui eum interficient, isque tertio die resurget. Id illis valde doluit.

24 Cum venissent autem Capharnaum, hujusmodi verbis dormiti sunt Petrum, qui didrachma exigebant. Non pendit magister vester didrachma?

25 Etiam, inquit ille. Deinde ubi domum ingressus est, prævenit eum Jesus his verbis: Quid tibi videtur, Simon? reges orbis à quibus tributa aut census exigunt? à suisne, an ab alienis?

26 Ab alienis, inquit ei Petrus. At Jesus: Ergo sui sunt liberi, inquit ei.

27 Sed ne eos offendamus, i ad lacum, & hamum jacito: & qui primus extrahetur piscis, eum tollito, & aperto ejus ore staterem invenies: eum capito, & illis pro me teque dato.

CAPUT XVIII.

Mansuetudo quanta, offensus humilis. Scandala. Christi munus. Pastoris comparatio. Lædentium castigatio. Discipulorum autoritas. Concordia. Christus ubi. Condonaia injuria. Rex rationes repositens. Inclementum pæna.

Illa hora discipuli Jesum convenerunt, quærentes quis

futurus esset in regno cœlesti maximus.

2 Et Jesus advocatum puerum collocavit inter eos, &: Hoc vobis, inquit, confirmo, nisi mutati fueritis,

3 & pueris similes redditi, non intrabitis in cœleste regnum.

4 Quisquis ergo seipsum summisserit, ut est hic puer, is erit in regno cœlesti maximus.

5 Et quisquis hujusmodi puerum meo nomine accipit, me accipit.

6 Quisquis verò vel minimum horum mihi fidem habentium offenderit, præstaret, ei suspensa de ejus collo asinaria mola, in maris æquor demergi.

7 Sunt quidem calamitosa mundo offensiones, tamen offensiones accidere necesse est: sed vix homini per quem accidit offensio.

8 Quòd si te tua manus aut pes offendit, abscinde eum, & abjice. Satius est tibi claudum aut mancum in vitam ingredi, quàm duas manus aut pedes habentem in sempiternum ignem conjici.

9 Et si te tuus oculus offendit, erue eum, & abjice: satius est tibi unoculum in vitam ingredi, quàm duos oculos habentem, in ignis gehennam conjici.

10 Videte ne vel minimum horum contemnatis. Scitote enim eorum angelos in cœlis semper aspicere faciem patris mei, qui in cœlis est.

11 Venit enim filius hominis servatum perdit.

12 Quid vobis videtur? Si cui homini centum sint oves, & eorum una decurraverit, nonne

relictis nonaginta novem in montibus, ita quæsitum errantem?

13 & si eam invenire contigerit, hoc vobis pro certo dico, eum illa magis gaudere, quàm nonaginta novem non palatis.

14 Sic voluntas non est vestri patris, qui est in cœlis, ut pereat vel minimus horum.

15 Quod si in te peccaverit frater tuus, i reprehensum eum, ita ut tecum ipse solus adsit. Si te audiverit, lucratus es fratrem tuum.

16 Sin minus audiverit, adhibe unâ tecum insuper unum aut alterum, ut ex ore duorum triumve testium de re omni statuatur.

17 Quod si eos non audierit, dicito ecclesiæ. Quod si ne ecclesiam quidem audierit, esto tibi perinde ac extraneus & publicanus.

18 Sic certò habetote, quæcunque in terra ligaveritis, ligata fore in cœlo: & quæcunque in terra solveritis, in cœlo soluta fore.

19 Item certò scitote, si duo vestrum in terra consenserint, quamcunque rem petierint, impetraturos à patre meo, qui in cœlis est.

20 Ubi sunt enim duo tresve meo nomine congregati, illic ego sum inter eos.

21 Tunc aggressus eum Petrus: Domine, inquit, quoties peccanti in me fratri meo ignoscere debeo? ad septies ne?

22 Cui Jesus: Non dicam tibi ad septies, sed ad septuagies septies.

23 Itaque similiter accidit in regno cœlesti, ac in homine

rege, qui voluit rationes conferre cum suis servis.

24 Cùm cœpisset autem conferre, adductus est ei quidam decies mille talentorum debitor,

25 qui cùm solvendo non esset, iussit eum dominus eum uxoremque & liberos, & omnes ejus facultates vendi, atque ita solvi.

26 Sed Servus procubuit, ei præbens honorem dixit: Domine, expecta me diutius, & omnia tibi solvam.

27 Ita illius servi misertus dominus, eum dimisit, ei quæ debitum condonavit.

28 At servus ille digressus, quendam nactus consensuum suorum, qui debebat ei centum denarios, comprehendit, & ei collum obtorquet: Solve mihi, inquit, quod debes.

29 Cumque ejus conservus procubisset, & eum oraret, ut se diutius expectaret, sese ei omnia soluturum,

30 noluit, sed eum in custodiam datum ivit, donec solvisset debitum.

31 Quam rem videntes ejus conservi, ægerrimè tulerunt, dominoque suo rem omnem declaratum iverunt.

32 Tunc eum dominus ejus accersitum sic alloquitur: Serve nequam, ego tibi totum nomen illud, rogatus à te, condonavi:

33 nonne debebas tu vicissim tui conservi misereri, ut & ego tui misertus eram?

34 Ita iratus ejus dominus, tradidit eum tortoribus donec solvisset quicquid sibi debebatur.

35 Sic meus quoque celestis pater vobis faciet, nisi alii illis ex animo delicta condonaveritis.

CAPUT XIX.

Conjugium, repudium, adulterium. Duplex eunuchus. Quorum sit cælum. Quis bonus. Opum pericula. Piorum premia. In ecclesia anceps eventus.

Postquam hanc orationem finivit Jesus, ex Galilæa profectus venit in Judææ fines trans Jordanem,

2 eumque secuta est ingens hominum multitudo, quos illic sanavit,

3 Pharisei verò eum, tendendi gratia, convenerunt, querentes an liceret viro uxorem suam qualibet de causa repudiare.

4 Quibus ille respondit in hunc modum : Non legistis, qui principio fecit L. hominem, & eos marem & fœminâ fecisse,

5 atque ita pronunciatum esse ? Propterea relinquet vir patrem atque matrem, & adheret uxori suæ, fietque ex duobus una caro.

6 Itaque non jam sunt duo, sed una caro. Proinde quod Deus conjunxit, homo ne disjungat.

7 Et illi : Cur ergo præcepit Moses divortii tabulam dari, uxoremque repudiari ?

8 Quibus ille : Moses utique propter vestram pervicaciam vobis uxores vestras repudiare permisit : verum principio non fuerat ita factitatum.

9 Atque hoc scitote, quisquis uxorem suam repudiaverit (nisi ob stuprum) & aliam duxerit, eum adulterare : & qui repudiatum duxerit, eum adulterare.

10 Hic discipuli : Si ea est (inquiunt ei) viri cum uxore conditio, non expedit communia conjungere.

11 Quibus ille : Non omnes hanc rem præstare possunt : sed quibus datum est.

12 Sunt enim quidam castrati, qui sic ab utero matris nati sunt. Sunt & castrati, qui ab hominibus castrati sunt : item sunt castrati, qui seipso, propter regnum cœlestæ castrarunt. Qui præstare potest, præstato.

13 Tunc adducti sunt ei pueri, ut manus eis imponeret, & oraret. Ac discipulis illos objurgantibus,

14 Jesus ita dixit : Sinite pueros, nec eos ad me venire prohibete. Nam talium est cœlestæ regnum.

15 Deinde cum illis manus imposuisset, digressus est illinc.

16 Tunc quidam eum convenit his verbis : Magister bone, quid boni faciam, ut vitam adipiscar æternam ?

17 Cui ille : Quid me dicis bonum ? Nullus est bonus, nisi unus Deus. Quod si vis vitam ingredi, exequere præcepta.

18 Quæ nam ? inquit ille. Et Jesus : Illa inquit. Ne occidito : Ne adulterato : Ne furator : Falsum testimonium ne dicito :

19 Honora patrem atque matrem : &, Alterum ut tempus diligito.

20 Et adolescens : Omnia ista (inquit ei) executus sum à pueritia. Quid mihi restat ?

12 Et Jesus : Si vis esse perfectus (inquit ei) i venditum facultates tuas, inque pauperes erogato, habiturus in cœlo-

thesaurum : deinde adesto, & me sequere.

22 His verbis auditis adulescens abiit, dolens : quippe qui multas facultates haberet.

23 At Jesus suos discipulos alloquens : Hoc vobis, inquit, confirmo, divitem difficulter in cœleste regnum ingredi.

24 Iterumque hoc vobis dico, facilius esse rudentem per foramen acus trajici, quàm divitem in Dei regnum intrare.

25 Hoc audito, admodum stupefacti ejus discipuli, dice-re : Quis ergo servari potest ?

26 Quos intuitus Jesus, dixit eis : Ab hominibus hoc fieri non potest : at à Deo fieri possunt omnia.

27 Tum Petrus ita loquitur : En nos reliquimus omnia, teque secuti sumus : quid ergo hinc assequemur ?

28 Et Jesus : Hoc vobis confirmo (inquit eis) vos qui me secuti estis, in renovata vita, cum sedebit filius hominis in suo glorioso tribunali, sessuros esse vos quoque in duodecim tribunalibus, judicantes duodecim tribus Israelitarum.

29 Et quisquis domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros mei nominis causa reliquerit, is centuplum adipiscetur, & vitam obtinebit sempiternam.

30 Sed multi primi erunt ultimi, & ultimi primi.

CAPUT XX.

In vinea operariorum premia. Mors Christi prædicta, & reditus in vitam. Quis Christo primus, quis postremus. Quorsum Christus. Cæci duo.

Perinde enim accidit in cœlesti regno, ac in hominum patrefamilias, qui exiit primo mane ad conducendos operarios in vineam suam,

2 pactusque operariis singulos denarios in diem, dimisit eos in vineam suam.

3 Deinde circa tertiam horam egressus, vidit alios infra portam stantes ociosos,

4 & Ite (inquit eis) vadamus quoque in vineam meam : hoc quod æquum erit, dabo vobis.

5 Atque illi iverunt. Item circa septimam & nonam horam egressus, fecit similiter.

6 Circa undecimam autem horam egressus, offendit alios stantes ociosos : & Quid hic statis (inquit eis) totum diem ociosi ?

7 Cui illi : Quia nemo nos conduxit, inquit. Et ille : Ite & vos (inquit) in vineam meam, & quod erit æquum, accipietis.

8 Sub vesperam autem jubet vineæ dominus procuratori suo, ut vocet operarios, eisquæ ab ultimis exorsus ad primos, mercedem solvat.

9 Ita cum venissent qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios.

10 Item primi cum venissent, arbitrati se plus accepturos, acceperunt & ipsi singulos denarios :

11 quibus acceptis, fremebant contra patrefamilias,

12 dicentes : Hi postremi unam horam operati sunt, & tu eos nobis pares fecisti, qui diei onus ardoremque pertulimus.

13 At ille respondens dixit eorum uni : Amice non facio tibi

mi injuriam. Nónne mecum
ario convenisti?

14 Aufer tuum, & abi. Volo
tem huic ultimo tantum da-
re, quantum tibi.

15 An mihi non licet meis
meo arbitrato? An tuus
oculus malus est, quoniam ego
bonus sum?

16 Ita erunt & ultimi pri-
mi, & primi ultimi. Multi
vultum sunt vocati, sed pauci
electi.

17 Ascendens autem Jesus
Hierosolyms, assumpsit duode-
cim discipulos seorsum in via,
isque dixit.

18 En ascendimus Hierosoly-
ma, & filius hominis Pontifici-
us Scribisque tradetur, qui
eum capite damnatum,

19 tradent externis illuden-
dum, & verberandum &
crucifigendum, isque die tertio
resurget.

20 Tunc eum aggressa mater
filiorum Zebedai cum suis fi-
liis, honore prabito, petebat
aliquid ab eo.

21 Cui ille: Quid vis? in-
quit. Et illa: Jube (inquit ei)
ut hi duo mei filii tibi alter
dexter, alter sinister assideant
in regno tuo.

22 At Jesus respondens:
Nescitis quid petatis. Potestis
idem bibere poculum, quod ego
bibiturus sum? & eodem bap-
tismate, quo ego baptizandus
sum, baptizari? Possumus in-
quiunt illi.

23 Et ille: Meum quidem
poculum bibetis, inquit, meoq;
baptismate baptizabimini. Sed
ut mihi dextra lavaque assidea-
tur, non est meum dare, nisi
quibus id paratum est à patre
meo.

24 Hoc audito, reliqui de-
cem indignati sunt, ob duos fra-
tres.

25 At Jesus advocatis eis
dixit: Scitis, gentium princi-
pes in eas dominari, & magnos
viros in eas potestatem obti-
nere.

26 Inter vos non sic age-
tur: quin qui volet in vo-
bis maximus fieri, sit vester
famulus:

27 & qui volet in vobis esse
primus, esto servus vester:

28 sicut filius hominis non
venit ut sibi ministretur, sed ut
ministret ipse, animamque su-
am in multorum liberationem
impendat.

29 Eis autem Hierichunte
discedentibus, cum eum seque-
retur frequens hominum multi-
tudo,

30 cæci duo secundum viam
sedentes, ubi audiverunt præ-
terire Jesum, sic exclamant:
Miserere nostri, Domine Da-
vidide.

31 Cumque vulgò objurga-
rentur, ut tacerent, eò cla-
mabant altius, dicentes: Mi-
serere nostri, Domine Davi-
dide.

32 Tum Jesus restitit, &
eos vocavit: Quid vultis, in-
quit, ut vobis faciam?

33 Cui illi: Domine, in-
quiunt, ut nostri aperiantur
oculi.

34 Jesus verò misericordis
motus, eorum tetigit oculos,
statimque illi oculis viderunt,
& cum secuti sunt.

CAPUT XXI.

*Christus evans asina. Profana-
tum templum. Ficus arida
Fidei vis, ac precum. Seni-
orum consuetudo. Gemini fra-*

tres ad vineam. Vineæ parabola secunda. Repudiatus lapis. Gentium gratiæ : in Christum insidiæ.

Postquam autē Hierosolymis propinquarent, & Bethphage ad olivarum montem venerunt, misit Jesus duos discipulos,

2 dicens eis : Ite in vicum qui contra vos est, & protinus invenietis asinam ligatam, & pullum cum ea : solvitote, & mihi adducitote.

3 Quod si quis vobis aliquid dixerit, dicetis, Dominum eis egere, & statim dimittet eos.

4 Hoc autem totum factum est, ut id accideret quod à vate dictum fuerat his verbis.

5 Dicite puellæ Sioni : Ecce rex tuus tibi venit mansuetus, insidens asinæ, & asello jumentum pullo.

6 Igitur profecti discipuli, fecerunt sicut mandaverat eis Jesus,

7 asinamque & pullum adduxerunt, & eis vestimenta sua imposuerunt, & cum super ea collocarunt.

8 Maxima autem hominum multitudo suis vestimentis viam consternere : alii abscissos ex arboribus ramos per viam sternere.

9 Vulgus autem partim præcedens, partim subsequens, sic acclamare : Hosanna Davididæ, bene sit ei qui venit in nomine Domini. Hosanna in supremis.

10 Eo autem ingresso Hierosolyma, commota est tota civitas, dicens : Quis est hic ?

11 Vulgus autem dicebat : Hic est Jesus vates, à Nazareth Galilææ.

12 Et Jesus in Dei templo ingressus, eiecit omnes in templo vendentes & ementes, numulariorum mensas sellasque vendentium columbas evertit.

13 Scriptum est, inquit : Domus mea domus supplicationis vocabitur : at vos ex ea fecistis speluncam latronum.

14 Cumque eum cæci & claudum in templo adiissent, sanavit eos.

15 Pontifices & Scribæ videntes quàm mira fecisset, & pueros in fano Hosanna Davididæ acclamantes, indignati dixerunt ei :

16 Audis quid hi dicant ? Etiam, inquit eis Jesus. Nunquàm ne legistis ? Per os infantium ac lactentium laudem condis.

17 Deinde relictis illis, profectus ab urbe est Bethaniam, ibique diversatus.

18 Manè autem urbem repetens esuriit :

19 & animadversa quadam apud viam ficu, venit ad eam : cumque nihil in ea, nisi folia duntaxat, invenisset, dixit ei : Ne posthac ex te fructus oritur unquam : statimque ficus aruit.

20 Quo viso, admirati discipuli dicere : Ut subito aruit ficus ?

21 Quibus respondit Jesus : Hoc vobis confirmo, si fiduciam habebitis, neque dubitabitis, non solum hoc de ficu facietis, verùm etiam si huic monti iusseritis ut amoveatur, & in mare projiciatur, fiet :

22 ac quicquid precibus fidenter petieritis, obtinebitis.

23 Cùm venisset autem in fanum, pontifices & populi senatores

ores eum docentem conveniunt his verbis : Qua potestate ista facis : & quis tibi potestatem istam dedit ?

24 Quibus respondens Jesus. Rogabo vos ego vicissim quidam, quod si mihi dixeritis, ego quoque vobis dicam qua potestate hæc faciam.

25 Baptisma Johannis unde erat ? à cœlone, an ab hominibus ? At illi sic apud sese ratiocinari : Si dixerimus à cœlo, licet nobis, Cur ergo ei non credidistis ?

26 Sin dixerimus ab hominibus, vulgus metuimus : omnes enim Johannem pro vate habent.

27 Itaque Jesu sic responderunt : Nescimus. Et ille : Nec ego vobis dico, inquit, qua hæc potestate faciam.

28 Quid vobis autem videtur ? Habebat homo quidam duos natos, quorum priorem aggressus est his verbis : Nate abi ad faciendum opus hodie in vinea mea.

29 Cui ille respondens : No-lo, inquit : pòst tamen mutata sententia ivit.

30 Alterum item iisdem verbis aggressus est. Atque ille Faciam domine, inquit respondens : neque tamen ivit.

31 Uter paruit voluntati patris ? Prior, inquit ei. Et Jesus : Credite mihi, publicani & meretrices antecedunt vos in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Johannes iustitiæ via, cui vos tamen non credidistis, cùm publicani & meretrices crediderint : quod vos cùm videretis, non mutastis tandem sententiam, ut ei crederetis.

33 Aliud exemplum audite. Fuit quidam paterfamilias, qui vineam consēvit, & septo circumdedit, in eaque torcular defixit, & turrim extruxit, eamque agricolis elocavit, deinde peregrè profectus est.

34 Postea instante tempore fructuum, misit servos suos ad agricolas, ad ejus fructus percipiendos.

35 At agricolæ comprehensos ejus servos partim pulsarunt, partim interfecerunt, partim lapidaverunt.

36 Ille rursus alios plures prioribus misit, sed illi eis idem fecerunt.

37 Postremò misit ad eos filium suum, ita cogitans : Reverebuntur filium meum.

38 Agricola verò, viso filio, sic inter sese dicere : Hic est hæres : agite, interficiamus eum, & ejus hæreditatem occupemus.

39 Itaque eum ceperunt, & ejectum extra vineam peremerunt.

40 Cùm ergo venerit vineæ dominus, quid faciet illis agricolis ?

41 Cui illi : Malos malè perdet, inquit, & vineam aliis elocabit agricolis, qui ei fructus pendent suis temporibus.

42 Et Jesus : Nunquàm ne legistis (inquit eis) in literis ? Quem lapidem improbaverant structores, is adhibitus est ad caput anguli : id quod à Domino profectum est, & nobis mirum videtur.

43 Quamobrem scitote, auferendum à vobis Dei regnum, & genti dandum fructus editu-

44 Ac qui in eum lapidem
eciderit, confringetur: & in
quem lapis inciderit, eum con-
teret.

45 Igitur Pontifices & Pha-
risæi, auditis ejus exemplis,
intellexerunt eum de ipsis di-
cere:

46 sed eum volentes com-
prehendere, timere vulgus,
quod eum pro vate habebat.

CAPUT XXII.

*Regie nuptiæ. Sordidus con-
viva. Electi. Judeorum
insidiæ, captiones. Tributa.
Sadduceorum rejectio. Præ-
ceptorum summa. Phariseo-
rum ignorantia.*

AT Jesus eos iterum his
verbis per similitudines
allocutus est.

2 In regno cœlesti simili-
ter accidit, atque in rege quo-
dam qui filii sui nuptias factu-
rus,

3 dimisit servos suos, qui
invitados ad nuptias vocarent.
Sed illi noluerunt venire.

4 Itaque alios item servos
misit, dicens: Dicite invita-
tis, me meum parasse prandi-
um: meos juvencos & altilia
esse mactata, & omnia parata,
veniant ad nuptias.

5 At illi neglexerunt, &
discesserunt, alius in suum præ-
dium, alius ad mercaturam su-
am.

6 Ceteri comprehensos ejus
servos, cum ignominia pere-
merunt.

7 Quo audito iratus rex,
missis eò suis copiis, homicidas
illos perdidit, eorumque urbem
cremavit.

8 Deinde suis servis ita dix-
it: Nuptiæ quidem paratæ sunt:
sed invitati non erant digni.

9 Quamobrem abite in
via, & quoscunque inveneris
vocate ad nuptias.

10 Ita profecti in vias
servi, congregarunt quoties
invenerunt, tum malos, tum
bonos, ita ut complerent
nuptiæ convivis.

11 Ingressus autem rex
convivas spectandos, animi
vertit ibi quendam non nupti
vestitu indutum,

12 & Amice, inquit ei,
fit ut huc intraveris sine ve-
mento nuptiali? Cumque il-
li obmutuisset,

13 jussit rex famulis, ut
eum pedibus manibusque con-
strictum, in penitissimas ten-
bras compingerent, ubi futurus
esset ploratus stridorque dan-
tium.

14 Multi enim sunt vocati
sed pauci electi.

15 Tunc Pharisei consilium
captum iverunt, de eo in vo-
bis illaqueando,

16 eique discipulos suos cum
Herodianis miserunt, qui dice-
rent: Magister, scimus te veri-
cem esse, divinamque vitæ vi-
am verè docere, neque quen-
quam curare, quippe qui non
spectes hominum personam.

17 Dic ergo nobis quid cen-
seas, liceatne pendere tributum
Cæsari, necne?

18 At Jesus cognita eorum
malitia, dixit: Quid me ten-
tatis? simulatores:

19 ostendite mihi nummum
tributarium. Illi ei denarium
attulerunt.

20 Et ille: Cujus est imago
hæc, inquit eis, & inscriptio?

21 Cui illi, Cæsaris, inquit-
unt. Tunc ille, Solvite igitur
(inquit eis) quæ sunt Cæsaris
Cæsari, & quæ Dei Deo.

22 Hoc audito admirati illi, relictis discecesserunt.

23 Illo die convenerunt eum adducti, qui negant esse reformationem, eumque in hunc modum interrogarunt:

24 Magister, iussit Moses, ut si quis mortuum fuerit sine liberis, ducat ejus frater uxorem, fratrique suo prolem substituet.

25 Fuerunt autem apud nos fratres septem, quorum primus uxore ducta obiit, & prole carens reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Itidem & alter, & tertius, usque ad septem.

27 Postremò omnium mortua est etiam mulier.

28 Igitur in resurrectione ejus ex septem erit uxor, cum omnes eam habuerint?

29 At Jesus respondens illis: Erratis, inquit, non intelligentes literas, neque Dei potestatem.

30 Siquidem in resurrectione nec viri ducunt uxores, nec femina nubunt: sed divinorum angelorum similes sunt in caelo.

31 De resurrectione autem mortuorum non legistis quod vobis à Deo his verbis dictum est?

32 Ego sum Deus Abrahami, Deus Isaaci, & Deus Jacob. Non est Deus, mortuorum Deus, sed viventium.

33 Hoc audito, stupebant vulgò ejus doctrinam.

34 Pharisei verò, audientes ab eo confutatos Sadduceos, coiverunt eodem:

35 eumque quidam eorum, legisperitis, tentandi gratia sic interrogavit:

36 Magister, quòdnam praeceptum est in lege maximum? Cui Jesus:

37 Dominum Deum tuum toto corde, toto animo, tota mente amato:

38 hoc est primum & maximum praeceptum. Alterum autem est huic simile:

39 Alterum ut teipsum amato.

40 Ab his duobus praeceptis tota lex vatesque pendent.

41 Congregatis autem Phariseis, interrogavit eos Jesus in hunc modum:

42 Quid censetis de Christo? cujus prognatum fore? Davidis, inquit ei.

43 Et ille: Qui sit ergo (inquit eis) ut eum David afflatu divino Dominum vocet, ita dicens?

44 Ait Dominus Domino meo, sede ad meam dexteram, donec tuos hostes effecerò scabellum pedum tuorum.

45 Quòd si eum David Dominum vocat, qui sit ut sit ejus prognatus?

46 Itaque nemo ei quicquam respondere potuit, nec eum ab illo die quisquam deinceps interrogare ausus est.

CAPUT XXIII.

Verm doctòr, sceleratw. Pharisei in praeceptis, simbris, mensis, consilio, foro, titulis. Magister qui. Studium mutuum. Pater quis, ac doctòr. Elatio: Humilitas. Hypocrisis increpati. Hierosol. Pertinax.

Tunc Jesus plebem discipulosque suos sic allocutus est:

2 In Mosia sede sedent Scribae & Pharisei.

3 Quicquid

3 Quicquid igitur vobis dixerint exequendum, exequimini, & facite, sed eorum facta nolite imitari. Dicunt enim, nec faciunt :

4 quippe qui colligent onera gravia & portatu difficilia, aliorumque humeris imponant, cum ea ipsi ne digito quidem movere velint.

5 Omnia autem opera sua faciunt, ut spectentur ab hominibus : utantur autem latis custoditoriis magnisque vestimentorum limbis atque laciniiis,

6 amantque primas in cœnis accubationes, & primas in collegiis sessiones,

7 & in foris salutationes, & ab hominibus vocitari Rabbi.

8 At vos nolite vocari Rabbi : unus est enim rector vester Christus, vos verò omnes estis fratres.

9 Nève patrem vobis in terris vocate : unus est enim vester pater qui est in cœlis.

10 Neve rectores vocemini : unus est enim vester rector Christus.

11 quin vestram maximus vester sit famulus.

12 Quisquis verò seipsum extulerit, deprimetur : & quisquis seipsum deprefferit, exaltetur.

13 Væ vobis autem Scribæ & Pharisei simulatores, qui cœleste regnum aliis præcluditis, utpote qui nec intretis ipsi, nec intrare conantes sinatis intrare.

14 Væ vobis Scribæ & Pharisei simulatores, qui viduarum domos comeditis, idque longarum precum prætextu : itaque eo gravioreis dabitur pœnas.

15 Væ vobis Scribæ & Pharisei simulatores, qui & mare &

terram peragratiss, ut unum asciscatis adventitium : quod ubi factum est, efficitis eum duplo gehenna digniorem, quam estis vos.

16 Væ vobis duces cæci, qui dicitis, si quis per templum juret, nihil esse, sin quis per templi aurum juret, eum tueri.

17 O stulti & cæci : utrum enim majus est, aurum, & templum quod aurum consistit?

18 Item si quis per aram juraverit, id nihil esse : at si quis per donarium, quod in ea est, juraverit, eum teneri.

19 O stulti & cæci, utrum enim majus est? donarium an ara quæ donarium consistit?

20 Itaque qui per aram jurat, is & per eam jurat, & per quicquid est super ea.

21 Et qui per templum jurat, is & per id jurat & per ejus incolam.

22 Et qui per cœlum jurat, is & per Dei solium jurat, & per eum qui sedet in eo.

23 Væ vobis Scribæ & Pharisei simulatores, qui mentam, & anethum, & cuminum decumatis, omisiss quæ sunt in lege graviora, scilicet jure, & pietate, atque fide. Oportebat & hæc facere, & illa non omittere.

24 O duces cæci, qui culicem percolatis, & camelum deglutitis.

25 Væ vobis Scribæ & Pharisei simulatores, qui poculi scutellæque partem exteriorem purgatis, cum ea intus rapina intemperantiaque referta sint.

26 O Phariseæ cæce, purgatis prius interiora poculi, & scutella,

ut eorum exteriora quoque
sint.

27 Vt vobis Scribæ & Phari-
sæi simulatores, qui similes
estis incrustatis sepulchris, quæ
foris quidem pulchra viden-
tur, sed intus ossibus mortuo-
rum, & omni foeditate plena
sunt.

28 Sic & vos foris quidem a-
pij iusti esse videmini, sed in-
tus simulationis estis, scelerisque
pleni.

29 Vt vobis Scribæ & Phari-
sæi simulatores, qui vatum se-
pulchra extruunt, & iustorum
monimenta ornatis,

30 dicitisque: Si maiorum
nostrorum temporibus fuisset-
mus, non fuisset eorum in
vatum sanguine socii.

31 Itaque ipsi de vobis te-
stamini, vos eorum esse posteros,
qui vates interfecerunt.

32 Et vos maiorum vestro-
rum mensuram complete.

33 Serpentes, viperina pro-
genies, poteritisne gehennæ
supplicium effugere?

34 Itaque ego ad vos missus
sum vates, & sapientes, &
literatos, quos partim interfici-
etis, ac in crucem tolletis,
partim verberabitis in vestris
collegiis, ac ex alia in aliam
urbem persequemini,

35 ut in vos expetat omnis
innocens sanguis in terris ef-
usus, ab Abelis iusti sanguine,
usque ad Zachariæ sanguinem;
Barachæ filii, quem vos inter
ædem & aram necastis.

36 Itaque certò scitote ho-
rum omnium pœnas daturam
esse nationem hanc.

37 Hierosolyma, Hierosoly-
ma, quæ vates occidis, &
ad te missos lapidas, quoties
volui congregare tuos matos,

quomodo gallina suos pullos
sub alas congregat, & nolui-
stis.

38 Scitote vestram domum
vobis desertam relictum iri.

39 Sic enim habetote, vos
non esse me visuros deinceps,
donec dicatis, Bene sit veni-
enti in nomine Domini.

CAPUT XXIV.

*Templi solo æquatio. Ceder-
Fidelium angustia. Pseudo-
vates. Consilium afflictis.
Orbis iudicium. Christi re-
demptio. Veritatis firmitas. Cui
nota iudicii momenta. Ser-
vus diligens ac nequam.*

Cum autem egressus Iesus
discederet ex fano, ve-
nerunt ejus discipuli ostensum
ei templi structuram.

2 At Iesus: Videtisne hæc
omnia? inquit eis: hoc vobis
confirmo, fore ut hic nullus la-
pis super lapidem relinquatur,
quin diruatur,

3 Sedentem autem eum in
monte olivarum, aggressi sunt
discipuli seorsum his verbis:
Dic nobis quando hæc futura
sint, & quod signum sit adven-
tus tui, iteritusque mundi.

4 Quibus Iesus ita respon-
dit: Videte ne quos vos fallat.

5 Multi enim venient in meo
nomine, qui se Christos esse
dicent, multosque decipient.

6 Futurum est autem ut bel-
la bellorumque rumores audia-
tis: videte ne perturbemini:
oportet enim omnia fieri, sed
nondum finis erit.

7 Consurget enim gens con-
tra gentem, & regnum contra
regnum, eruntque fames & pe-
stes, & terra motus certis lo-
cis:

3 quæ

8 quæ omnia principium erunt dolorum.

9 Tunc in calamitatem trademini, & occidemini, eritisq; cunctis gentibus invisi propter nomen meum.

10 Ac tum quidem deficient multi, & alius alium prodent, atque oderint:

11 existentque multi falsi vates, qui multos decipient.

12 Et quia tot erunt scelera, refrigeret multorum charitas.

13 Qui autem ad finem perseveraverit, is servabitur.

14 Prædicabitur autem hoc regium evangelium per totum orbem, quod sit cunctis gentibus testimonio, ac tum veniet finis.

15 Cùm autem calamitosum nefas (quod à Daniele vate prædictum est) stare videritis in loco sacro, qui legit intelligat:

16 tunc qui erunt in Judæa, fugiant in montes:

17 qui erit in tecto, ne descendat ad auferendum aliquid ex domo sua:

18 & qui erit ruri, ne retrò revertatur ad tollenda sua vestimenta.

19 Hei ventrem ferentibus, & lactantibus in illo tempore.

20 Optate verò, ut non accidat vestra fuga in hyeme, nec in Sabbato.

21 Erit enim tunc tanta calamitas, quanta nec hæcenus ab orbe condito fuit, nec futura est:

22 quod nisi decurtaretur illud tempus, nemo prorsus evaderet: sed propter electos decurtabitur illud tempus.

23 Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic Christus, aut hic, ne creditote.

24 existent enim falsi Christi, falsique vates, qui tantum portenta ac prodigia edent, & decipiantur (si fieri possent) electi.

25 En prædixi vobis.

26 Si igitur vobis dixerint in sylvis adesse, ne exitot si in penetralibus, ne credite.

27 Ut enim fulgur ab oriente profectum apparet ad occidentem, sic erit adventus filii hominis.

28 Nam ubicunque erit cadaver, eò congregabuntur aquilæ.

29 Protinus autem post illius temporis calamitatem, sol obscurabitur, neque luna suum splendorem emittet, & stellæ de cælo cadent, cœlique potestates concutientur,

30 ac tum apparebit in cælo signum filii hominis. Tum verò plangent omnes terrarum nationes, videbuntque filium hominis venientem in cœlestibus nubibus, cum multa potentia atque gloria.

31 qui suos nuncios mittet cum vocalissima tuba, qui ejus electos à quatuor ventis, ab extremo cœli ad alterum extremum congregabunt.

32 A ficu autem discite similitudinem. Cùm jam ejus rami tenerescunt, & enascuntur folia, cognoscitis instare æstatem.

33 Sic vos quoque cùm hæc omnia videbitis, scitote instare pro foribus.

34 Hoc vobis confirmo, non prius hanc ætatem præteriturâ esse, quàm fiant hæc omnia,

35 Etiam si cælum & terra intereant, mea dicta non interibunt.

36 Ceterum illam diem atque horam nullus scit, ne coelestes quidem angeli, sed meus pater solus.

37 Ut autem accidit tempus Noe, sic etiam erit adventus filii hominis.

38 Ut enim tempore, quod fuit ante diluvium, comedebatur, potabatur, contraherantur invicem matrimonia, usque ad diem quo Noe in arcam ingressus est,

39 nec ante cognitum est quam venit diluvium, quod omnes sustulit: sic erit etiam adventus filii hominis.

40 Tunc ex duobus, qui ruri erunt, alter assumetur, alter relinquetur:

41 ex duobus in pistrino molentibus, altera assumetur, altera relinquetur.

42 Vigilate igitur, quandoquidem nescitis qua hora vester herus venturus sit.

43 Illud autem scitis, si sciret pater familias qua vigilia fur venturus esset, vigilaturum esse, neque domum suam periret passurum:

44 Quapropter vos quoque estote parati: nam qua hora non arbitramini, venturus est filius hominis,

45 Quid si quis est fidelis servus, atque prudens, quem herus praeceperit suae familiae, ut ei alimoniam suo tempore praebeat:

46 beatus est ille servus quem cum venerit ejus herus, offenderit suum officium facientem:

47 profecto (inquam vobis) eum suis omnibus praeponet facultatibus:

48 Quid si malus ille servus cum suo animo cogitans, he-

rum suum diu adventum differre,

49 coeperit pulsare conseruos, epularique & potare cum vinolentis:

50 veniet illius servi dominus inexpectato ei die, ignotaque hora,

51 & eum dissecabit, ac ad simulatorum conditionem rediget, ubi ploratus erit stridorque dentium.

CAPUT XXV.

Virgines obviam sponso. Vigilantia.

Attributa talenta. Urbis iudicium. Beati, miserieque.

Tunc similiter accidet in regno caelesti atque in decem virginibus, quae sumptis suis lucernis profectae sunt obviam sponso.

2 Erant autem earum quinque stultae, & totidem prudentes:

3 quae quidem stultae, sumptis suis lucernis, non sumpsere secum oleum:

4 at prudentes, oleum cum lucernis sumpserunt in suis vasibus.

5 Tardante autem sponso, dormitarunt omnes, dormieruntque.

6 Deinde media nocte clamor extitit: Adventat sponsus, prodite ei obviam.

7 Tunc surrexerunt omnes illae virgines, suasque lucernas adornarunt.

8 At fatuae prudentibus dixerunt: Impertite nobis de oleo vestro, nam lucernae nostrae extinguuntur.

9 Sed prudentes eis ita responderunt: Quid si non satis sit nobis & vobis? quin ite potius ad venditores & vobis emite.

10 Eunt-

8 quæ omnia principium e-
runt dolorum.

9 Tunc in calamitatem tra-
demini, & occidemini, eritisq;
cunctis gentibus invisi propter
nomen meum.

10 Ac tum quidem deficient
multi, & alius alium prodent,
atque oderint:

11 existentque multi falsi
vates, qui multos decipient.

12 Et quia tot erunt scele-
ra, refrigeret multorum cha-
ritas.

13 Qui autem ad finem per-
severaverit, is servabitur.

14 Prædicabitur autem hoc
regium evangelium per totum
orbem, quod sit cunctis gen-
tibus testimonio, ac tum veniet
finis.

15 Cùm autem calamitosum
nefas (quod à Daniele vate præ-
dictum est) stare videritis in
loco sacro, qui legit intelli-
gat:

16 tunc qui erunt in Judæa,
fugiant in montes:

17 qui erit in tecto, ne de-
scendat ad auferendum aliquid
ex domo sua:

18 & qui erit ruri, ne retrò
revertatur ad tollenda sua ve-
stimenta.

19 Hei ventrem ferentibus,
& lactantibus in illo tempore.

20 Optate verò, ut non ac-
cidat vestra fuga in hyeme, nec
in Sabbato.

21 Erit enim tunc tanta ca-
lamitas, quanta nec hæcenus
ab orbe condito fuit, nec futura
est:

22 quod nisi decurtaretur
illud tempus, nemo prorsus e-
vaderet: sed propter electos
decurtabitur illud tempus.

23 Tunc si quis vobis dixerit:
Ecce hic Christus, aut hic, ne
creditote.

24 existent enim falsi Ch-
risti, falsique vates, qui tan-
ta portenta ac prodigia edent,
decipiantur (si fieri posset) et
electi.

25 En prædixi vobis.

26 Si igitur vobis dixerit
in sylvis adesse, ne exitot
si in penetralibus, ne cred-
tote.

27 Ut enim fulgur ab Os-
citate profectum apparet ad Oc-
cidentem, sic erit adventus
huius hominis.

28 Nam ubicunque erit oc-
cideret, eò congregabuntur aquæ
vivæ.

29 Protinus autem post illi-
us temporis calamitatem, sol
obscurabitur, neque luna suum
splendorem emittet, & stella
de cælo cadent, cœlique pote-
states concutientur,

30 ac tum apparebit in cælo
signum filii hominis. Tum
verò plangent omnes terra-
rum nationes, videbuntque fi-
lium hominis venientem in
cœlestibus nubibus, cum multa
potentia atque gloria,

31 qui suos nuncios mittet
cum vocalissima tuba, qui ejus
electos à quatuor ventis, ab
extremo cœli ad alterum ex-
tremum congregabunt.

32 A ficu autem discite si-
militudinem. Cùm jam ejus
rami tenerescunt, & nascuntur
folia, cognoscitis instare æsta-
tem.

33 Sic vos quoque cùm hæc
omnia videbitis, scitote instare
pro foribus.

34 Hoc vobis confirmo, non
prius hanc ætatem præteriturâ
esse, quàm fiant hæc omnia,

35 Etiam si cælum & terra
intereant, mea dicta non inte-
ribunt.

36 Cæter-

36 Ceterum illam diem atque horam nullus scit, ne cœlestes quidem angeli, sed meus pater solus.

37 Ut autem accedit tempus Noe, sic etiam erit adventus filii hominis.

38 Ut enim tempore, quod fuit ante diluvium, comedebatur, potabatur, contrabantur invicem matrimonia, usque ad diem quo Noe in arcam ingressus est,

39 nec ante cognitum est quàm venit diluvium, quod omnes sustulit: sic erit etiam adventus filii hominis.

40 Tunc ex duobus, qui ruri erunt, alter assumetur, alter relinquetur:

41 ex duobus in pistrino moventibus, altera assumetur, altera relinquetur.

42 Vigilate igitur, quandoquidem nescitis qua hora vester herus venturus sit.

43 Illud autem scitis, si sciret pater familiæ qua vigilia fur venturus esset, vigilaturum esse, neque domum suam perfodi passurum:

44 Quapropter vos quoque estote parati: nam qua hora non arbitramini, venturus est filius hominis,

45 Quod si quis est fidelis servus, atque prudens, quem herus præfecerit suæ familiæ, ut ei alimoniam suo tempore præbeat:

46 beatus est ille servus quæcum venerit ejus herus, offenderit suum officium facientem:

47 profectò (inquam vobis) eum suis omnibus præponet facultatibus:

48 Quod si malus ille servus cum suo animo cogitans, he-

rum suum diu adventum differre,

49 coeperit pulsare confervos, epularique & potare cum vinolentis:

50 veniet illius servi dominus inexpectato ei die, ignotaque hora,

51 & eum dissecabit, ac ad simulatorum conditionem rediget, ubi ploratus erit stridorque dentium.

CAPUT XXV.

Virgines obviæ sponso. Vigilantia. Attributa talenta. Urbis iudicium. Beati, miserieque.

Tunc similiter accidet in regno cœlesti atque in decem virginibus, quæ sumptis suis lucernis profectæ sunt obviam sponso.

2 Erant autem earum quinque stultæ, & totidem prudentes:

3 quæ quidem stultæ, sumptis suis lucernis, non sumpsere secum oleum:

4 at prudentes, oleum cum lucernis sumpserunt in suis vasibus.

5 Tardante autem sponso, dormitarunt omnes, dormieruntque.

6 Deinde media nocte clamor extitit: Adventat sponsus, prodite ei obviam.

7 Tunc surrexerunt omnes illæ virgines, suasque lucernas adornarunt.

8 At fatæ prudentibus dixerunt: Impertite nobis de oleo vestro, nam lucernæ nostræ extinguuntur.

9 Sed prudentes eis ita responderunt: Quid si non satis sit nobis & vobis? quin ite potius ad venditores & vobis emite.

10 Euntibus

10 Euntibus autem illis ad emendum, venit sponsus, cum quo quæ paratæ erant, ingressæ sunt ad nuptias, clausæque sunt fores.

11 Postea veniunt & reliquæ virgines : & Domine Domine, inquiunt, aperi nobis.

12 At ille : Profectò non novi vos, inquit respondens.

13 Quamobrem vigilate, quandoquidem diem aut horam nescitis, qua sit venturus filius hominis.

14 Quemadmodum homo quidam peregrè profecturus, vocavit servos suos, eisque facultates suas tradidit :

15 & uni quinque talenta dedit, alteri duo, alteri unum, pro sua cuique facultate : deinde continuò peregrè profectus est.

16 Igitur qui quinque talenta acceperat, ivit ea negotiatum, & alia quinque talenta peperit.

17 Similiter & qui duo, lucratus est ipse quoque altera duo.

18 Qui verò unum acceperat, ivit cavatum terram; dominiq; sui pecuniam abdidit.

19 Multo pòst tempore venit servorum illorum dominus, & cum eis rationes confert.

20 Igitur qui quinque talenta acceperat, accessit, & altera quinque obtulit, dicens : Domine, tu mihi quinque talenta tradidisti : en ego altera quinque per ea lucratus sum.

21 Et Dominus : Rectè (inquit ei) serve bone & fidelis : ego te, qui in paucis fidelis fu-eris, multis præficiam : ingredere in Domini tui voluptatem.

22 Item qui duo talenta acceperat, accessit : & Dominus inquit, tu mihi duo talenta tradidisti : per quæ ego altera duo lucratus sum.

23 Et Dominus : Rectè (inquit ei) serve bone & fidelis : quoniam tu in paucis fidelis fuisti, ego te multis præficiam : ingredere in Domini tui voluptatē.

24 Qui verò unum talentum acceperat, accessit & ipse : Domine, inquit, sciebam te hominem esse severum, quia metas ubi non seminasti, & icum de colligas ubi non impendisti.

25 Id veritus, ivi obrutum humi tuum talentum : en habet tuum.

26 At Dominus ei respondens : Nequam, inquit, & in nave serve, càm scires me & metere ubi non seminavi, & colligere ubi non impendi,

27 debuisti meam pecuniam committere mensariis : ita ego càm venissem, meum cum fœnore recepissem.

28 Quamobrem aufer te talentum, & ei date qui habet talenta decem.

29 Nam omni habenti dabitur, ita ut abundet : ab eo verò qui non habet, etiam quod habet auferetur.

30 Inutilem verò servum conjicite in imas tenebras, ubi sit ploratus stridorque dentium.

31 Cùm autem venerit filius hominis cum sua gloria, nec non omnes sancti angeli cum eo, tum sedebit in suo glorioso tribunali,

32 coramque eo congregabuntur gentes omnes, isque eos alios ab aliis separabit, quem admo-

modum separat pastor oves
a hœdis,

33 statuetque oves ad dex-
teram suam, hœdos autem ad
sinistram.

34 Deinde dicet rex eis qui
descenderunt ad ejus dexteram: Ad-
heretis beati patris mei, possidete
regnum vobis regnum ab orbe
terminatum.

35 Nam cum esurirem; de-
derunt mihi comedere: cum siti-
rem, bibere: me, cum hospes
essem, acceperitis:

36 cum nudus, vestivistis:
cum æger, visitastis: cum in
carcerem, visistis.

37 Tum iusti sic ei respon-
debunt: Domine, quando te
vidimus esurientem, ut pave-
rimus? aut sitientem, ut po-
tionem dederimus?

38 quando autem te vidi-
mus hospitem, ut acceperi-
mus? aut nudum, ut vestier-
imus?

39 quando autem te vidi-
mus ægrum aut vinctum, ut
viserimus?

40 Quibus respondebit rex:
Certò scitote, quatenus vel
minimo horum meorum fra-
trum fecistis, vos mihi fe-
cisse.

41 Deinde dicet sinistris:
Recessite à me, execrabiles,
in ignem sempiternum, Dia-
bolo ejusque angelis para-
tum:

42 qui mihi nec esurienti
esum, nec sitienti potionem
dederitis,

43 nec hospitem acceperi-
tis, nec nudum vestieritis, nec
ægrum & vinctum visitaveri-
tis.

44 Tum illi quoque sic ei
respondebunt: Domine quan-
do te vidimus esurientem, aut

sitientem, aut hospitem, aut
nudum, aut ægrum, aut vin-
ctum, neque subvenimus?

45 Quibus ille sic responde-
bit: Profectò (inquam vobis)
quatenus vel minimo horum
non fecistis, mihi non fecistis.

46 Ita abibunt hi in pœnam
sempiternam: iusti verò in vi-
tam sempiternam.

CAPUT XXVI.

*In Jesum concilium. Apud
Simonem unguentum, Judas
proditor. Pascha, Cæna Chri-
sti. Petrus audax. Jesus
orans. Discipulorum sopor.
Petrus vulnerat. Vulneran-
tis pœna. Discipulorum fu-
ga. Jesus tractus ad Caia-
pham. Petri abnegatio, per-
jurium, penitentia.*

Posteaquam hanc omnem
orationem absolvit Jesus,
sic allocutus est suos discipu-
los.

2 Scitis post biduum actum
iri Pascha, cum quidem filius
hominis tradetur ad crucifigen-
dum.

3 Tunc coiverunt Ponti-
fices, & Scribæ, & senato-
res populi, in atrium Pon-
tificis, qui dicebatur Caia-
phas,

4 & consularunt de Jesu
fraudulenter capiendo, ac in-
terficiendo.

5 Sed id festo die faciendum
esse negabant, ne tumultus fie-
ret in populo.

6 Cum esset autem Jesus
Bethaniz in adibus Simonis Le-
prosi,

7 accessit ad eum mulier, a-
labastrum habens ungenti pre-
ciosi, quo ejus accumbentis ca-
put perfudit.

8 Quo viso, ejus discipuli indignati dicere: Quorsum ista profusio?

9 cum posset unguentum hoc vanire multo, & in pauperes erogari:

10 id quod animadvertens Jesus, dixit eis: Quid negotium facessitis mulieri? cum opere bono functa sit erga me.

11 Semper enim pauperes habebitis vobiscum, at me non semper habebitis.

12 Nam quod hæc unguentum hoc in corpus meum contulit, id ad me sepeliendum fecit.

13 Pro certo habetote, fore ut ubicunque publicabitur evangelium hoc per totum orbem, dicatur id quoque, quod ea fecit, ad ejus memoriam.

14 Deinde unus ex duodecim nomine Judas Iscariota, Pontifices aggressus, quæsit ex eis,

15 ecquid sibi dare vellent, ut eum illis proderet. Cui illi triginta pacti sunt nummos argenteos.

16 Itaque deinceps quærebat opportunitatem eum prodendi.

17 Primo autem Azymalium die, discipuli Jesum convenerunt, quærentes ubinam vellet ut ei Pascha epulandum pararent.

18 Quibus ille præcepit, ut in urbem irent ad quendam, eique sic dicerent: Magister dicit suum instare tempus, quo sit apud te acturus Pascha cum suis discipulis.

19 Igitur fecerunt discipuli ut eis mandaverat Jesus, & Pascha præpararunt.

20 Vespere autem cum accumberet cum duodecim,

21 epulantibus eis dixit. Certò scitote, fore ut unus vestrum me prodatur.

22 Hic illi vehementer dolentes, cœperunt ei fingere dicere: Egone is sum, Domine?

23 Et ille respondens: Qui mecum manum, inquit, in caltino intinxerit, is me prodatur.

24 Abit quidem filius hominis, quomodo de eo scriptum est. Sed vix homini illi, per quem filius hominis prodendus est. Satiùs fuisset homini illi non nasci.

25 Et Judas, ejus proditor, sic est locutus! Isne ego sum, Rabbi? Cui ille: Tu dixisti.

26 Epulantibus autem eis Jesus panem cepit, actisque laudibus, fregit, deditque discipulis: &, Accipite, inquit, comedite: hoc est corpus meum.

27 Deinde capto poculo, actisque laudibus, dedit eis, dicens: Bibite ex eo omnes:

28 hic est enim sanguis meus, novi fœderis, pro multis effundendus ad veniam peccatorum.

29 Sic autem habetote, nonne me dehinc bibiturum esse de hoc fructu viteo, usque ad illam diem, qua eum bibam vobiscum novum in regno patris mei.

30 Deinde dictis laudibus, profecti sunt ad montem olivarum.

31 Tum Jesus: Vos omnes, inquit eis, me deseretis hac nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem & dispergentur oves gregis.

32 Sed postquam resurrex-
it, precedam vos in Galilaz-

33 At Petrus ei respondens :
Etiam si te deseruerint omnes,
ego tamen nunquam deseram.

34 Et Jesus : Hoc tibi con-
firmo, inquit ei, fore ut hac ip-
sa nocte, priusquam gallus can-
tet, tu me ter neges.

35 At Petrus : Etiam si mi-
seris tecum moriendum sit, non
negabo. Similiterque eti-
am omnes discipuli dixerunt.

36 Tunc venit cum eis Jesus
in locum nomine Gethsemane,
discipulos sic alloquitur :
Mandate hic, dum ego illuc ad
precandum eo.

37 Tum assumpto Petro, &
duobus Zebedai filiis, dolere
cepit atque angere.

38 Deinde dedit eis Jesus : In
tanto sum animi dolore, ut e-
toriar. Manete hic, & vigi-
late mecum.

39 Deinde paululum pro-
cessus, pronus procidit, &
tunc in modum supplicat :
Domine, si fieri potest, fac ut
effugiam hoc poculum : quan-
tuam non ut ego volo, sed ut
tu.

40 Deinde venit ad discipu-
los, quos nactus dormientes,
dixit Petro : Adeone non potu-
isti unam horam vigilare me-
cum ?

41 vigilate & orate, ne in-
tremetis in tentationem. Spiritus
quidem promptus est, sed caro
infirma.

42 Rursus iterato supplica-
tum ivit his verbis : Domine,
si non potest hoc à me declinari
poculum, quo minus id bi-
bam, fiat quod tu vis.

43 Deinde ubi venit, offen-
dit eos rursus dormientes : e-

rant enim eorum oculi gra-
vati.

44 Igitur relictis eis, rur-
sus ivit oratum tertio iisdem
verbis.

45 Deinde venit ad suos dis-
cipulos, & Dormite dehinc, in-
quit eis, ac requiescite. En ad-
est hora, qua filius hominis
tradatur in manus improborum.

46 Surgite, eamus : en ad-
est meus proditor.

47 Adhuc eo loquente, ec-
ce aderat Judas, unus ex duo-
decim, & una cum eo ingens
multitudo, cum gladiis, & fu-
stibus, à pontificibus senatori-
busque populi.

48 Qui cum autem prodi-
dit, dederat eis signum, di-
cens. Quem osculatus fuero,
is est, eum comprehendite.

49 Igitur Jesum protinus ag-
gressus, dixit : Ave Rabbi, e-
umque deosculatus est.

50 Et Jesus : Amice (in-
quit ei) quorsum ades ?

51 Tum illi Jesum aggressi,
manus in eum iniecerunt, eum-
que comprehenderunt. Ecce
autem unus comitum Jesu gla-
diū suū admota manu strinxit,
& Pontificis servum percussit
eique auriculam amputavit.

54 Tum Jesus : Refer, in-
quit ei, gladium tuum in lo-
cum suum. Omnes enim qui
gladio utuntur, gladio peri-
bunt.

53 An existimas non posse
me jam exorare patrem meum,
ut mihi plusquam duodecim
angelorum legiones præbeat ?

52 Sed quo pacto confitent,
qua fieri oportere proditum est
litteris ?

55 Ea hora dixit Jesus illi
multitudini : Vos quasi ad la-
tronem profecti estis cum gla-
diis

diis & fustibus, ad me capiendum. Quotidie apud vos degam, docens in sano, neque comprehendistis.

56 Hoc verò totum factum est, ut vatum scripta comprobarentur. Tunc discipuli omnes, eo relicto, fugerunt.

57 Illi autem comprehensum Jesum abduxerunt ad Calapham Pontificem, quò Scribæ Senatoresque convenerant.

58 Petrus verò eum procul secutus est usque ad Pontificis atrium, & introgressus resedit cum ministris, ut exitum videret.

59 Pontifices autem & senatores totusque consensus querebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum occiderent,

60 nec inveniebant : cumque multi accessissent falsi testes, tamen non inveniebant. Tandem accesserunt duo falsi testes,

61 qui dixerunt eum dixisse, posse se Dei templum diruere, & triduo instaurare.

62 Tum Pontifex surrexit, & ei dixit : Nihilne respondes ? quid testantur hi contra te ?

63 Cumque sileret Jesus, Pontifex eum his verbis affatus est : Obtestor te per Deum viventem, ut nobis dicas an tu sis Christus Dei filius.

64 Cui Jesus : Est ut dixisti, inquit : ac scitote futurum esse, ut filium hominis videatis sedentem ad dexteram potestatis, & in nubibus venientem cœlestibus.

65 Tum Pontifex vestimenta sua lacerare, cum impiè locutum esse dicens : Quid jam nobis opus est testibus ? en nunc audivistis ejus impiam vocem.

66 Quid censetis ? Illi morte dignum esse, respondit. Tum ei faciem conspuere colaphos implingere. Alii lapidis ferire,

67 dicentes : Divina mœstus, Christe, quis sit qui te persequitur.

68 Interea Petrum foris atrio sedentem, aggressa est verbis ancilla quædam :

69 Tu quoque eras cum Galilæo.

70 At ille coram omnibus negavit scire se quid illa diceret.

71 Deinde egressum eum in vestibulum conspicata ait : dixit eis qui illic erant : Tu quoque eras cum Jesu Nazareno.

72 Ille verò rursus jurando negavit, se novisse hominem.

73 Paulo post qui aderant aggrediuntur Petrum : Profectò, inquiunt, tu quoque es, nam tua te locutio manifestum reddit.

74 Tum ille se diris agere & jurare cœpit, se non novisse hominem : statimque gallus cantavit.

75 & Petrus Jesu dictum recordatus, qui sibi dixisset fore ut priusquam gallus cantaret, ter eum negaret : foras egressus est, & acerbè flebat.

CAPUT XXVII.

Jude mors. Ager emptus. Christi silentium. Barrabas. Mortalis insomnium. Pilati latro. Judeorum in semetipsum. Jesu cruciatus. Crucifixus, potatus. Vester Christi, titulus, Latrones, probra, Tenebræ. Jesus ad Patrem.

em, ejus mors. Portenta,
Miliens. Humatio Jesu, se-
culchrum obsignatum, custo-
dium.

1 Anè autem consilium
inierunt omnes Ponti-
& senatores populi con-
Jesum, de eo interficien-

eumque vinctum abduxe-
& Pontio Pilato pratori
luderunt.

Tum Judas ejus proditor,
ens eum esse damnatum,
pitens reddidit triginta
mos argenteos Pontifici-
& senatoribus,

se se peccavisse dicens, qui
guinem prodidisset innocen-
tem. At illi: Quid ad nos?

Quiunt: tu videris.
Ille verò, abjectis in tem-
nummis, discessit, & se la-
eo prafocatum ivit.

6 Pontifices autem, sumptis
mmis, dixerunt eos nò licere
templi fiscum referre, quip-
cùm precium esset sangui-

7 Itaque capto consilio, e-
erunt eis agrum figuli, ad
regrinorum sepulturam.

8 Ideoque vocatus est ager
ille, ager sanguinis, ad hunc
tem.

9 Tunc accidit quod à Jere-
mia vate dictum fuerat his ver-
bis: Itaque sumpserunt trigin-
ta argenteos, precium æstimati,
quem licitati emerunt ab Israe-
litis,

10 eosque impenderunt in
agrum figuli, quemadmodum
mihi præcepit Dominus.

11 Jesus autem stetit ante
pratorem, eumque sic prator
interrogavit: Esne tu rex Ju-
deorum? Cui Jesus: Est ut
licis, inquit.

12 Cumque à Pontificibus &
senatoribus accusaretur, nihil
respondit.

13 Tum Pilatus dixit ei:
Non audis quæ contra te te-
stentur?

14 At ille ei ad nullum
prorsus verbum respondit, a-
deò ut valdè miraretur prator.

15 Per festum autem solebat
prator unum vinctum plebi re-
mittere quem vellent.

16 Habebant tum quendam
vinctum illustrem, nomine Bar-
rabam.

17 Igitur càm convenissent,
dixit eis Pilatus: Utrum vul-
tis vobis remittam? Barrabam,
an Jesum, cognomento Chri-
stum?

18 Sciebat enim eum per
invidiam ab eis esse tradi-
tum.

19 Sedente autem eo pro
tribunali, sic ei significandum
curavit ejus uxor: Nihil tibi
rei sit cum innocente isto:
multa enim hodie secundum
quietem passa sum propter
eum.

20 Pontifices verò & sena-
tores plebi persuaserunt, ut
Barrabam peterent, Jesumque
perderent.

21 Itaque cùm prator ex eis
quævivisset, utrum duorum vel-
lent ut eis remitteret, dixerunt
Barrabam.

22 Et Pilatus: Quid ergo,
inquit eis, faciam de Jesu no-
mine Christo? Cui omnes, cru-
cifigatur, inquiunt.

23 Et prator: Quid enim
mali fecit? At illi vehemen-
tius clamare: Crucifigatur.

24 Igitur videns Pilatus se
non solum nihil proficere, sed
etiam majorem tumultum fie-
ri, sumpta aqua manus coram
plebe

plebe lavit, dicens : Ego infons huius innocentis sanguinis sum, vos videritis.

25 Et universus populus sic respondit : ejus sanguinem luamus nos nostrique nati.

26 Tunc ille Barrabam remisit eis. Jesum autem verberavit, & crucifigendum tradidit.

27 Tum pratoriani milites Jesum in pratorium ducunt, & ad eum totam cohortem congregant,

28 eumque spoliatum induunt chlamyde coccina,

29 & contextam ex spinis coronam imponunt ejus capiti, & arundinem in ejus dexteram, atque ita ante eum congenulantes, illudunt ei dicentes : Salve rex Judæorum :

30 eumque conspuunt, & sumpta arundine ei caput contundunt.

31 Deinde postquam ei illuserunt, spoliant eum chlamyde, ipsiusque vestibus induunt, & in crucem tollendum abducunt.

32 Exeuntes autē nacti sunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem, quem coegerunt Jesu ferre crucem.

33 Deinde ubi venerunt in locum nomine Golgotha, qui Calvaria locus appellatur,

34 dederunt ei bibere acetum cum felle mixtum : quod ille cum gustasset, noluit bibere.

35 Eo autem crucifixo, ejus vestimenta sorte jacta dispertiverunt, ut comprobaretur dictum illud vatis : Mea inter sese vestimenta partiti, super veste mea sortem jecerunt.

36 Igitur sedentes eum illic observabant.

37 Posuerant autem super caput ejus, scriptam ejus secundam : Hic est Jesus rex Judæorum.

38 Tum crucifiguntur cum eo latrones duo, alter ad dexteram, alter ad sinistram.

39 Qui præteribant autem ei maledicebant, motantes capita,

40 & dicentes : Qui te plurimum destruis, & triduo intras, serva te ipsum. Si Deus tuus es, descende de cruce.

41 Similiter & Pontificum Scribis & Senatoribus illi dicentes dicebant,

42 Alios servavit, seipsum servare non potest. Si Israelitarum rex est, descende nunc de cruce & ei credemus.

43 Deo confidit, liberet eum, si ei favet : quandoquidem dixit esse se Dei filium.

44 Atque idem ei etiam trones cum eo crucifixi exhibebant.

45 A sexta autem hora ceciderunt per universam terram tenebræ, usque ad horam nonam.

46 Circa nonam horam clamavit Jesus magna voce, dicens : Eli eli lama sabachthani : hoc est, Mi Deus, Mi Deus, cur me dereliquisti ?

47 Quo audito quidam eorum, qui illic aderant, dicebant eum vocare Eliam.

48 Ac statim cucurrit eorum unus, sumptaque spongia, aceto repleta, affixaque arundini, dabat ei bibere.

49 At reliqui dicere : Sine videamus an veniat Elias servum eum.

50 Jesus autem, cum rum ingenti voce clamasset, emisit spiritum,

51 Et ecce templi velum in duas partes à summo ad imum fissum est, & terra commota est, & saxa fissa,

52 & monumenta aperta, multaque corpora sanctorum, qui obdormiverant surrexerunt,

53 qui ex monumentis egressi, post ejus resurrectionem, ingressi sunt in sanctam urbem, & multis apparuerunt.

54 Centurio verò, & ejus omnes, Jesum custodientes, viso terræ motu, & iis quæ acciderant, vehementer territi, confessi sunt eum verè Dei filium fuisse.

55 Erant autem illic multe mulieres, procul spectantes, quæ Jesum ex Galilæa secutæ fuerant, ei ministrantes,

56 in quibus erat Maria Magdalena, & Maria Jacobi & Josæ mater, & mater filiorum, Zebedæi.

57 Sub vespærum autem venit dives homo ab Arimathæa nomine Josephus, qui & ipse fuerat à Jesu disciplina.

58 Is Pilatum aggressus, petiit Jesu corpus. Tum Pilatus jussit tradi corpus.

59 Et Josephus sumptum corpus involvit mundo linteo,

60 & in suo novo monumento posuit, quod in saxo exciderat, advolutoque ingenti lapide ad ostium monumenti discessit,

61 cum quidem illic esset Maria Magdalena, & altera Maria, è regione sepulchri sedentes.

62 Postero die, qui est post præparationem, coiverunt Pon-

tifices & Pharisei ad Pilatum,

63 & eum sic allocuti sunt: Domine, meminimus deceptorem illum dicere, cum adhuc viveret, sese intra tres dies esse resurrecturum.

64 Quare jube muniri sepulchrum usque ad diem tertium, ne fortè ejus discipuli eum surreptum eant, dicantque populo, eum ex mortuis surrexisse, atque ita novus oriatur error priore deterior.

65 Quibus Pilatus: Habetis custodiam, inquit: ite id munitum vestro modo.

66 Ita illi sepulchrum munitum iverunt: & lapidem præter adhibitam custodiam, sigillarunt.

CAPUT XXVIII.

Angelus ad sepulchrum. Cuiusmodi pavor. Angelus ad mulieres, iisdem Jesus obvium. Obsecrati custodes. Jesus in Galilæa: doctrina ad suos & Baptismus.

EA autem nocte septidui, quæ in primam à Sabbato diem illucescit, venit Maria Magdalena, & altera Maria, spectatum sepulchrum.

2 Ecce autem magnus terræ motus. Angelus enim Domini de cælo degressus, venerat avolutum lapidem ab ostio, & super eo sedebat.

3 Erat autem ejus species fulguris similis, & indumentum tam album quàm est nix.

4 Atque ejus metu perculsi custodes, penè exanimati sunt.

5 Is angelus sic est mulieres allocutus: Ne metuite, vos: Scio vos Jesum quærere crucifixum.

6 Non est hic: surrexit enim, quemadmodum prædixerat. Adeste, videte locum ubi jacebat Dominus:

7 ac protinus ite nuntiatum discipulis, eum à mortuis surrexisse, & vos in Galilæam antecedere: illic eum visuros esse. Hoc ego vobis dico.

8 Igitur illæ confestim ex monimento cum metu & ingenti lætitiæ egressæ, id ejus discipulis renunciatum cucurrerunt.

9 Ut autem id discipulis renunciatum ibant, ecce Jesus occurrit eis. Salvete, inquit. Atque illæ accesserunt, ejusque pedes prehenderunt, & eum veneratæ sunt.

10 Tum Jesus: Ne metuite, inquit eis: ite nuntiatum meis fratribus, ut abeant in Galilæam, & ibi me videbunt.

11 Euntibus autem illis, quidam custodum venerunt in urbem, & Pontificibus rem omnem nuntiaverunt.

12 Atque illi cum senatoribus coiverunt: & capto confi-

lio satis grandem pecuniam litibus dederunt,

13 atque ita dixerunt: Certe, ejus discipulos venisse scitu, & eum vobis dormientibus surripuisse.

14 Quod si hoc apud prærem fuerit auditum, nos persuadebimus, securosque edemus vos.

15 Igitur illi, accepta pecunia, fecerunt ut erant docti: estque res illa divulgata apud Judæos ad hunc diem.

16 Undecim autem discipuli in Galilæam profecti sunt, montem, quod eis Jesus præperat,

17 eumque visum adorant: nonnulli dubitarunt.

18 Et Jesus aggressus est sic est locutus: Mihi data est omnis potestas in cælo & terra.

19 Vadite igitur doctum omnes gentes, eosque baptizate in nomen patris, & filii, & spiritus sancti,

20 docentes eos exequi quicunque vobis præcepi. Ego vobis adfuturus sum perpetuo usque ad finem sæculi.

EVAN.

EVANGELIUM

AUTHORE MARCO.

CAPUT I.

De Johanne vaticinium: ejusdem locus, actio, concio, vestis, cibus. Christi Baptismus, & Johannis. Baptizatus Jesus. Vox cum columba. Christi tentatio: ad hunc angeli: ejus doctrina. Simonis Andreae, Jacobi, Johannis vocatio. Spiritus impurus. Petri socrus. Ad sacerdotem lapsus.

Initium Evangelii Jesu Christi Dei filii,

2 ut scriptum est in vaticiniis: Ego tibi meum prae-mittam nuncium, qui tibi viam praepararet.

3 Vox clamantis in solitudine: parate viam Domini: dirigite semitas ejus.

4 Baptizabat Johannes in solitudine & emendationis vitae baptismum publicabat ad peccatorum veniam:

5 adeumque proficiscebatur tota Judaea regio, ac Hierosolymitani, & ab eo baptizabantur omnes in Jordane fluvio, confitentes peccata sua.

6 Erat autem Johannes indutus camelinis pilis, lateribus pelliceo cingulo cinctis, vescabaturque locustis & melle sylvestri.

7 atque hujusmodi verbis publice docebat: Venit quidam post me, adeo me praestantior, ut ego non sim dignus qui ejus calceorum corrigiam pronus solvam.

8 Ego quidem vos aqua baptizavi: at is vos sancto spiritu baptizabit.

9 Accidit autem ut per eos dies veniret Jesus à Nazareth Galilaeae, isque à Johanne baptizatus est in Jordane:

10 qui Johannes simulac ex aqua aggressus est, vidit coelum findi, & spiritum quasi columbam descendere in eum,

11 extititque vox ex caelo: Tu es meus charissimus filius, qui mihi acceptus es.

12 Statimque spiritus eum egit in solitudinem,

13 ibique fuit in solitudine dies quadraginta, tentatusque est à Satana, eratque cum fœris, & ei ministrabant angeli.

14 Postquam autem caprus est Johannes, venit Jesus in Galilaeam, divinique regni evangelium publicavit,

15 dicens, completum esse tempus, & instare Dei regnum, corrigerent se, & evangelio crederent.

16 Ambulans autem apud Galilaeae lacum, vidit Simonem & Andream ejus fratrem, jacentes

entes in lacum retia : erant enim piscatores.

17 Et Jesus dixit eis : Venite post me, & efficiam ut sitis hominum piscatores.

18 Atque illi confestim, relictis suis retibus, cum secuti sunt.

19 Inde paululum progressus vidit Jacobum Zebedæi filium, & Johannem ejus fratrem, qui & ipsi in navi reficiebant fundas,

20 eosque protinus vocavit, atque illi patre suo Zebedæo in navi cum mercenariis relicto, eum subsecuti sunt.

21 Profecti sunt autem Capharnaum, atque ille continuo ingressus Sabbatis in collegium docet.

22 Illis ad ejus doctrinam attentionis : quippe qui eos doceret ut potestate præditus, non ut Scriba.

23 Erat autem in eorum collegio homo impurum habens spiritum, qui sic exclamavit :

24 Heu, quid tibi nobiscum rei est, Jesu Nazarene ? venisti perditum nos ? Scio te quis sis, Sanctus Dei.

25 At Jesus eum increpuit, dicens : Obmutesce, & ex isto migra.

26 Tum illum spiritus impurus laceravit, & ingenti cum clamore exiit ex eo.

27 Id quod admirati sunt omnes, ita ut inter sese disceptarent, quidnam id esset ? quamnam ea foret nova doctrina ? quod per potestatem etiam impuris spiritibus imperaret, illicque, ei parerent.

28 Itaque dimanavit celeriter ejus fama in omnia Galilææ finitima,

29 Simulac autem ex collegio egressi sunt, venerunt in domos Simonis & Andreæ, cum Jacobo & Johanne.

30 Socrus autem Simonis præcebat febricitans, id quod illi ei statim dixerunt :

31 atque ipse eam aggressus, ejus manu prehensa alluvavit, eaque protinus libera febre, coepit eis ministrare.

32 Sub vesperum autem, occidente sole, adferebantur ei eum omnes malè affecti, ac riosi,

33 totaque civitas convenerat ad fores,

34 atque ille multis, quæ variis morbis vexabantur, sanavit, & multa dæmonia ejecit, neque finebat dicere dæmonia, se scire eum esse Christum.

35 Manè autem, multa adhuc nocte, surrexit exiitque Jesus, & abiit in desertum locum, atque illic orabat.

36 Quem consecuti Simon & ejus comites,

37 eumque nacti, dicunt ei eum ab omnibus conquiri.

38 Quibus ille : Eamus, inquit, in finitima oppidula, ut illic quoque prædicemus. Hac enim de causa profectus sum.

39 Itaque publicè docebat in eorum collegiis per totam Galilæam, & dæmonia ejiciebat.

40 Aggressus autem eum leprosus, congenulans, hujusmodi verbis rogavit : Si vis, potes me purgare.

41 Et Jesus misertus, illum porrecta manu tetigit : Volo, inquit ei, purgator.

42 Et simul eo locuto, discessit ab illo lepra, isque purgatus est.

43 Ei autem interminatus, cum protinus eiecit,

44 & Vide, inquit, ne quid dicas: sed i ostensum sacerdoti, & offer ob tui purgationem quæ præcepit Moyses, ut eis essent testimonio.

45 At ille egressus, cœpit multa prædicare, & rem ita divulgare, ut Jesus non jam posset palam in urbes ingredi, sed foris desertis in locis esset, cum quidem ad eum veniretur undique.

CAPUT II.

Paralyticus. In peccata Jesu. Levi. Cum Christo peccatores. Cui Christum. Pro discipulis de jejuniis, ac spiciis.

Cum autem rursus post aliquot dies ingressus esset Capharnaum,

2 ubi auditum est eum esse domi, protinus tam multi convenerunt, ut eos ne vestibulum quidem caperet.

3 Ad quos cum verba faceret, veniunt ad eum quidam membris captum ferentes, qui a quatuor portabatur.

4 Qui cum ad eum accedere propter hominum turbam non possent, detexerunt tectum ubi erat ille, factoque foramine, demisere grabatum in quo jacebat sideratus.

5 Eorum visa fiducia Jesus, dicit siderato: Nate, ignoscuntur tibi peccata tua.

6 Erant autem Scribarum quidam illic sedentes, qui cum suis animis sic cogitabant:

7 Qui sit, ut hic ita loquatur impiè? Quis potest ignoscere peccata, nisi unus Deus?

8 Tum Jesus, cum protinus animo suo eos sic secum cogi-

tare cognovisset, dixit eis: Quid ista cogitatis cum vestris animis?

9 Utrum facilius est dicere siderato: Ignoscuntur tibi peccata? an dicere: Surge, & tolle grabatū tuum & ambula?

10 Atque ut sciatis potestatem habere filium hominis ignoscendi in terris peccata,

11 tibi dico (inquit siderato) surge, & sublato grabato tuo, abi domum tuam.

12 Atque ille protinus surrexit, sublatoque grabato exiit coram omnibus, adeo ut omnes attoniti Deum collaudarent, sese nihil unquam tale vidisse confitentes.

13 Profectus est autem rursus ad lacum, & ad eum omnes vulgò veniebant, isque eos docebat.

14 Præteriens autem Jesus, conspicatus Levim Alphæi filium, ad publicanorum mensam sedentem, dicit ei: Sequere me. Atque ille surrexit, eumque secutus est.

15 Accidit autem ut Jesu in illius ædibus convivante, cum multi publicani & improbi cum eo, ejusque discipulis accumberent (erant enim multi qui eum secuti fuerant.)

16 Scribæ & Pharisei, eo viso cum publicanis & improbis cibum capiente, quærent ex ejus discipulis, qui fieret ut cum publicanis & improbis cibum potionemque sumeret?

17 Quo audito, Jesus dixit eis: Non egent valentes medico, sed male affecti. Non veni vocatum insontes, sed fontes ad frugem.

18 Cum solerent autem Joannis & Phariseorum discipuli jejunare, eum hujusmodi ver-

bis convenerunt: Qui sit ut. Jo-
hannis & Phariseorum discipuli
jejunent? tui discipuli non je-
junent?

19 Quibus Jesus: Possuntne
qui nuptias celebrant, inqu't,
dum eis sponsus adest, jejuna-
re? Quandiu habent secum
sponsum, non possunt jejuna-
re.

20 Sed veniet tempus, cum
eis sponsus auferetur: quo
quidem tempore jejunabunt.

21 Neque verò quisquam
panni rudis pittacium assuit
veteri vestimento. Alioquin
novum illud ejus supplemen-
tum auferret veteris partem,
atque ita deterior fieret fissura.

22 Neque quisquam vinum
novum in veteres utres recon-
dit: alioquin rumperet utres
vinum novum, & vinum effun-
deretur, & utres perderentur:
sed est vinum novum in novos
utres condendum.

23 Accidit autem ut eo per-
fata transeunte, cum Sabbati
dies esset, ejus discipuli iter
facientes spicas vellent.

24 Itaque Pharisei dixerunt
ei: En, cur faciunt Sabbatis,
quod non licet?

25 Quibus ille: Nunquam
ne legistis, inquit, quid fece-
rit David, cum aliquando e-
geret, & esuriret, ipse ejusque
comites?

26 ut Dei domum ingressus,
Abiathare Pontifice, appositio-
tios panes (quibus non nisi sa-
cerdotibus vesci fas est) com-
ederit, & suis etiam comitibus
impertiverit?

27 Sabbatum (inquit eis)
propter hominem factum est,
non homo propter Sabbatum.

28 Itaque Dominus filius est
hominis, etiam Sabbati.

CAPUT III.

*Arida manus. Concilium
Jesum. Discipulorum ma-
nus, legatio, virtutes. Co-
lumnia in Christum de
elzebul. Peccatum inexpi-
bile. Quis Christo cogi-
tus.*

Ingressus est autem rursus
collegium, ubi cum ho-
isset aridam habens manum,

2 illi eum observabant,
Sabbato eum sanaret, ut eu-
incusarent,

3 Igitur ille homini sicco
habenti manum dixit: Sur-
in medium.

4 Tum illos alloquens: U-
cetne Sabbatis benefacere, &
malefacere? vitam servare, &
interficere?

5 Cumque illi tacerent, ille
eos iratè circum intuitus, e-
rum animi callum dolens, di-
cit homini: Extende manus
tuas. Atque ille extendit
eaeque tam sana reddita est
quam erat altera.

6 Pharisei verò egressi, pro-
tinus cum Herodianis consili-
um de eo perimendo ceperunt.

7 At Jesus sese cum suis dis-
cipulis recepit ad lacum, &
eumque ingens hominum mul-
titudine à Galilæa secuta est, &
à Judæa,

8 & à Hierosolymis, & à
Idumæa, & ab agro Transjor-
danino, Tyroque & Sidoni fi-
nitimi, cum audivissent quæ fa-
ceret, ad eum ingenti multitu-
dine venerunt,

9 Itaque ille suis discipulis
mandavit, ut sibi præstò esset
navicula, propter turbam, ne
ab illis premeretur:

10 multos enim sanaverat:
itaque ruebant in eum, ut eum
tangerent.

angerent, quotquot erant in quo cruciatu.

11 Item spiritus impuri, cum aspexerant, accidebant ei, ita clamabant: Tu es Dei filius.

12 Quos ille multum objurabat, ne se manifestum facerent.

13 Ascendit autem in montem, & advocavit quos voluit, atque ubi illi ad eum venerunt,

14 constituit duodecim, qui se comitarentur, & quos ad publicè docendum dimitteret,

15 quique potestatem haberent curandi morbos, & dæmonia ejiciendi.

16 Imposuit autem Simoni nomen Petrum:

17 itemque Jacobum Zebedæi filium, & Johannem Jacobi fratrem, quibus nomina imposuit Boanerges, hoc est tonitruum filii:

18 & Andream, & Philip-pum, & Bartholomæum & Mat-thæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi filium, & Thad-dæum, & Simonem Canani-tam,

19 & Judam Iscariotam, eum à quo proditus est.

20 Deinde ubi domum venerunt, convenit rursus multitudo, adeò, ut ne cibum quidem capere possent.

21 Quo audito, sui ad eum capiendum profecti sunt: dicebant enim, eum esse insanum.

22 Scribæ autem, qui à Hierosolymis descenderant, dicebant eum habere Beelzebulem, & per dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

23 At ille eos advocatos sic est per similitudines allocutus:

Potestne Satanas Satanam ejicere?

24 Quòd si quod regnum ab sese dissidet, id regnum stare non potest.

25 Aut si qua domus secum ipsa dissidet, ea domus stare non potest:

26 Quòd si Satanas secum ipse pugnat, ac dissidet, stare nequit, sed finem habebit.

27 Non potest quisquam alicujus potentis suppellectilem, in ejus ædes ingressus, diripere, nisi prius potentem illum vinciat, atque ita demum ejus ædes diripiatur.

28 Certò scitote, omnium hominum generi peccata, & quæcunque maledicta dixerint, ea esse ignoscenda.

29 Sed qui sancto spiritui maledixerit, nunquam assecuturus est veniam, sed obnoxius est supplicio sempiterno:

30 Quoniam dicebant, eum immundum habere spiritum:

31 Venerunt autem ejus mater & fratres, forisque manentes curarunt eum accersendum,

32 cum quidem eum circumfideret hominum multitudo. Cùm igitur illi ei dixissent, adesse foris ejus matrem, & fratres qui eum quærerent,

33 ille sic eis respondit: Quæ est mea mater: meique fratres?

34 Tum circumspexit discipulis, qui se circumsidebant: Ecce mea mater, inquit, meique fratres.

35 Quisquis enim Dei voluntati paret, is meus frater, & soror, & mater est.

CAPUT IV.

Semen jaciemis parabola. Cur quibusdā per parabolas Christus. Obscuri declaratio. Lucernæ locus, usus. An quid verè latens. Relatio par. Seminator ac messor. Sinapis semen. Jesus in tempestatibus.

Rursus autem cœpit ad lacum docere, tantaque ad eum convenit hominum multitudo, ut navem ingressus sederet in lacu, & omnem multitudinem, quæ apud lacum in terra erat,

2 multa per similitudines doceret, & inter docendum sic eis diceret:

3 Audite. Profectus est aliquando quidam sator ad ferendum:

4 atque inter ferendum accidit ut aliud caderet apud viam, id quod comederunt aeræ volucres, quæ supervenerunt.

5 Aliud cecidit in saxetum, ubi non multam habebat humum, idque statim exortum est, quod profundam terram non haberet:

6 deinde orto Sole, æstuvit, & quoniam radicem non habebat, aruit.

7 Aliud cecidit in spinas, quæ spinæ creverunt, idque suffocarunt, ita ut fructum non ediderit.

8 Aliud cecidit in bonam terram, ediditque fructum, qui tanto incremento auctus est, ut extulerit partim cum trigésimo, partim cum sexagesimo, partim cum centesimo.

9 Qui aures habet ad audiendum (inquit eis) audiat.

10 Cùm autem seorsumisset, interrogarunt eum cum duodecim, de ea similitudine.

11 Quibus ille: Vobis tantum est, inquit, regni Dei canum nosse: at cum illis teris omnia per similitudinem aguntur,

12 ut aspiciant, neque vident: & audiant, nec intelligant, ne ad frugem redeant, atque ita eis ignoscantur peccata.

13 An nescitis hanc similitudinem? inquit eis: quomodo parum verò similitudines omnes cognoscetis?

14 Sator sermonem serit,

15 Secundum viam autem ubi seritur sermo, ii sunt qui simulac audiverunt, venit Satanas, tollitque satum in eorum animis sermonem.

16 Similiter qui in saxetum feruntur, ii sunt, qui cùm sermonem audiunt, eum proxime accipiunt cum lætitia:

17 verùm non habent in se radicem, sed temporarii sunt, deinde orta propter sermonis calamitatem, aut insectationem, citò dimoventur.

18 Qui autem in spinas feruntur, ii sunt qui sermonem audiunt,

19 sed superveniunt hujus vitæ curæ, & divitiarum fallacia, reliquarumque rerum cupiditates, quæ sermonem ita suffocant, ut sit infructuosus.

20 At in bonam terram sati, ii sunt qui sermonem, & audiunt & admittunt, & fructum ferunt partim trigecuplum, partim sexagesuplum, partim centuplum.

21 Item hoc dixit eis: Nunquid accenditur lucerna, ut

sub

sub modio ponatur, aut sub le-
po? Nónne ut in candelabro
ponatur?

22 Nihil enim est tam occul-
tum quod non sit patefacien-
tum: neque quicquam tam ar-
canè fit, quod non palàm futu-
rum sit.

23 Si quis aures ad audien-
dum habet, audiat.

24 Videte quid audiat, in-
quit eis, qua mensura metie-
mini, metiendum vobis est, &
vobis addetur audientibus.

25 Nam qui habet, ei dabi-
tur, qui verò non habet, etiam
quod habet eripietur ei.

26 Deinde dicebat: perin-
de est cœleste regnum, ac si
quis jaciât humi semen,

27 deinde dormiat, atque
surgat nōstes & dies, semēque
germinet, & grandescat, eo
nesciente.

28 Nam terra, sponte sua
parit, primū herbam: dein-
de spicam, deinde plenum in
spica frumentum.

29 Simulac autem fructus
adolevit, ille falcem immittit,
quoniam messis adest.

30 Item dicebat: Cui assi-
milabimus regnum Dei? aut
qua id comparatione compara-
bimus?

31 Perinde est ac granum
sinapi, quod cū in terra sa-
tum est, est quidem omnium
terrestrium seminum vel mini-
mum:

32 sed cū est satum, cres-
cit, fitque omnium maximum
olerum: tantosque ramos pro-
creat, ut possint sub ejus um-
bra aereæ volucres nidulari.

33 Hujusmodi similitudini-
bus multis ad illos verba facie-
bat, prout audire poterant.

34 nec eos absque similitu-
dine alloquebatur, sed seorsum
discipulis suis explicabat om-
nia.

35 Dixit autem eis illo
die sub vesperam: Trajicia-
mus.

36 Itaque illi, omīssa homi-
num multitudine, eum admi-
serunt, ut erat in navi, cū
quidem aliæ quoque naviculæ
essent unā cum eo.

37 Exstitit autem tanta ven-
ti procella, ut fluctus adeò na-
vem invaderent, ut ea jam re-
pleretur,

38 cū esset ipse in puppi,
super cervicali dormiens. Igi-
tur illi eum excitant, & Ma-
gister, inquirunt, nihilne hoc
curas, quod perimus?

39 At ille expergefactus,
ventum objurgavit, & lacui
dixit: Tace, obmutescē. Itaq;
sedato vento, magna tranquil-
litas exstitit.

40 Et ille: Adeone timidi
estis, inquit eis: qui sit ut fi-
duciam non habeatis?

41 Illi verò ingenti metu
perculsi, dicere inter sese: Et
quis est hic, ut ei ventus & la-
cus obediāt?

CAPUT V.

*Dæmoniacus à legione. Demersi
sues. Jesus dimissus. Persa-
nati officium grati. Filia re-
diviva. Profluvium vetus.*

Venerunt autem trans la-
cum in agrum Gadare-
norum,

2 eique simulac ex navi e-
gressus est, occurrit ex moni-
mentis homo impurum habens
spiritum,

3 in monumentis degere so-
litus, quem ne catenis quidem
poterat vincere quisquam:

4 quippe à quo sæpe compedibus catenisque vincto, disceptat fuerant catenæ, & compedes comminutæ: nec eum quisquam domare potuerat.

5 Semper autem noctes diesque in montibus & sepulchretis agens, clamabat, & seipsum lapidibus contundebat.

6 Is viso procul Jesu accurrit, eique honorem præbuit,

7 & ingenti voce clamans, inquit: Quid tibi mecum rei est, Jesu supremi Dei fili? Obtestor te per Deum, ne me torqueas.

8 Ille enim ei dicebat: Exi impure spiritus ex homine,

9 eumque interrogabat quod ei nomen esset. Cui ille respondit: Legio mihi nomen est, quoniam multi sumus:

10 eumque multum orabat, ne eos extra eam regionem mitteret.

11 Erat autem illic apud montes porcorum grex ingens qui pascebat.

12 Igitur eum rogarunt dæmones omnes, ut se in porcos mitteret, ut in eos ingrederentur.

13 Id quod simulac eis permisit Jesus, egressi spiritus impuri, ingressi sunt in porcos: atque grex per præceptum in lacum decurrit (erant autem circiter duo millia): inque lacu suffocati sunt.

14 Subulci autem fugerunt, idque & in urbe, & per rura nuntiabant. Itaque profecti homines ad videndum quid accidisset,

15 veniunt ad Jesum, spectantque furiosum illum sedentem, vestitumque, & sanæ mentis, qui legionem habuerat, timueruntque.

16 Cumque eis narrasset qui viderant, quid accideret furioso, itemque de pedibus,

17 cœperunt eum orare, ut ex suis finibus discederet.

18 Eum autem in nave ingressum, rogabat qui furiosus fuerat, ut esset ei comes.

19 Verum Jesus non permisit ei, sed dixit: Abi domum tuam, ad tuos: eisque nuntiato quæ tibi Dominus, tui missus fecerit.

20 Ita ille discessit, cœpitque per Decapolim prædicare quæ sibi fecisset Jesus: in quod mirabantur omnes.

21 Jesu autem rursus in mare trajecto, convenit ad eum frequens hominum multitudo:

22 cumque esset apud lacum, venit quidam magistrorum collegii, nomine Jairus, qui eum viso, ei ad pedes accidit:

23 eumque multum oravit, dicens, filiolarum suarum in extremo esse periculo: veniret, ei manus imponeret ut servaretur, ac revalesceret.

24 Ita ille cum eo abiit, tanta eum sequente hominum multitudine, ut eum premerent.

25 Quædam autem mulier, quæ sanguinis profluvio duodecim jam annos laborabat,

26 & multa à multis passa medicis, omni sua re consumpta, non solam nihil profecerat, sed in deterius venerat,

27 cum de Jesu audivisset, venit à tergo inter turbam, ejusque vestimentum tetigit:

28 Cogitabat enim, si vel ejus vestes attingeret, se salvam fore:

29 & protinus aruit ejus fons sanguinis, sensitque se corpore esse ab ea miseria sanatum.

30 Et Jesus statim apud se vim à se profectam cognoscens, conversus in turba dixit: Quis mea vestimenta tetigit?

31 Cui ejus discipuli: Vides te à turba premi, & quæris quiste tetigerit?

32 Sed cum ille circumspiceret, ut eam videret, quæ id fecerat,

33 territa mulier, & tremebunda, sciens quid sibi accidisset, venit, & ei accidit, remque omnem, ut sese habebat, dixit.

34 Et ille: Filia, inquit ei, tua te fiducia servavit: abi salva, & esto à tuo malo sana.

35 Adhuc eo loquente, veniunt à magistro collegii, qui ei dicunt: Tua filia mortua est, quid jam molestus es magistro?

36 At Jesus, simulac quid diceretur audivit, dixit magistro collegii: Ne metæ, tantum crede.

37 Non sivit autem quenquam se subsequi, præter Petrum, & Jacobum, & Johannem Jacobi fratrem.

38 Deinde ubi venit in ædes magistri collegii, videt tumultum, & plorantes, multumque ejulantes,

39 ingressusque dicit eis: Quid tumultuamini, & ploratis? Puella non est mortua, sed dormit.

40 At illi eum deridere. Ipse, ejectionibus omnibus, assumpto puellæ patre atque matre, & suis comitibus, ingre-

ditur eò ubi jacebat puella:

41 ejusque manu prehensa, dicit ei: Talitha cumi: quæ verba sic sonant: Puella (inquam tibi) surge:

42 statimque surrexit puella, & ambulare coepit (erat autem annorum duodecim) unde illi vehementer attoniti sunt.

43 Præcepit autem eis Jesus magnopere, ne quis id rescisceret, eique cibum dari iussit.

CAPUT VI.

In patria propheta. Apostolorum missio, virtutes, habitus, egestas, mandata, opera. De Jesu sententia. Joannis vincula, mors, humatio. Panes quinque, ac duo pisces, malacia, alia.

Illinc deinde profectus, venit in suam patriam, sequentibus eum ejus discipulis.

2 Atque ubi advenit Sabbatum, coepit in collegio docere, ita ut multi audientes, attoniti dicerent: Unde ei hæc? & quæ est quæ ei data est sapientia, & quæ fiunt ejus manibus miracula?

3 Annon is est faber, Mariæ filius, Jacobi, & Josis, & Judæ, & Simonis frater? & nonne sunt hic apud nos ejus sorores? Itaque in eo offendebantur.

4 Et Jesus dicebat eis, non esse vatem inhonoratum, nisi in sua patria, & apud consanguineos, domique suæ.

5 Itaque non potuit illic ullum facere miraculum, nisi quod paucos ægrotos, impositis manibus sanavit.

6 admiratus eorum infidentiam. Obibat autem vicos undique finitimos, docens:

7 vocatosque duodecim, cepit binos dimittere, eisque in spiritus impuros potestatem dedit:

8 praecepitque ne quid ad iter circumferrent, nisi baculum tantum, non peram, non panem, non æs in crumena,

9 sed sandaliis calcearentur, neque binas induerent tunicas.

10 Item eis dixit: Ubicumque domum ingressi fueritis, illic manetote, donec inde migretis.

11 Et quicumque vos non admiserint, nec audiverint, vos illinc proficiscentes, excutite pulverem, qui suberit vestris pedibus, quod sit eis testimonio. Hoc vobis confirmo, mitius actum iri cum Sodomis & Gomorris in die iudicii, quam cum illa civitate.

12 Igitur illi profecti, mores corrigere publicè docebant,

13 multaue dæmonia ejiciebant, & multos agrotos oleo ungebant, ac sanabant.

14 Id cum audivisset rex Herodes (nam celebre factum erat ejus nomen) dicebat, Johannem, qui baptizare solitus fuerat, ex mortuis surrexisse, ideoque eum tam esse factis potentem.

15 Alii dicebant Eliam esse, alii vatem esse, aut ut aliquem vatium.

16 Quo audito, Herodes dicebat, quem ipse decollasset Johannem, eum esse: ex mortuis surrexisse.

17 Nam ipse Herodes Johannem capiendum curaverat, in custodia vinciendum, propter Herodiam Philippi fratris uxorem, quam ipse duxerat in matrimonium.

18 Dicebat enim Johannes Herodi, non licere ei uxorem habere sui fratris.

19 Herodias autem imminabat Johanni, eumque intercere volebat: sed non poterat,

20 propterea quòd Herodes Johannem verebatur, scilicet virum esse justum, atque sanctum, eumque observabat, & cum multis in rebus auscultabat, & cum libenter audiebat,

21 Accidit autem opportuna dies, qua Herodes operantibus tribunisque & principibus Galilææ natalitia dabat:

22 & ingressa ipsius Herodias filia saltavit, Herodesque & convivis ita placuit, ut dixerit rex puellæ: Petite me quicquid voles, et dabo:

23 eique sic juravit: Quicquid à me petieris, id tibi dabo, etiam si sit regni mei dimidium.

24 At illa egressa, consultavit suam matrem, ecquid peteret? Et mater jussit, ut Johannes Baptistæ caput.

25 Itaque illa statim festinanter ad regem ingressa, petiit his verbis: Volo ut mihi de protinus in catino, caput Johannis Baptistæ.

26 Id quod dolens rex, tamen propter jusjurandum & convivas noluit ei denegare:

27 misitque confestim reus spiculatorem, & ei, ut illius caput

caput afferret, imperavit, ille eum in carcere decollatum vit.

28 & ejus caput in catino attulit, ac puellæ tradidit: quod puella porro suæ matri dedit.

29 Hoc audito, Johannis discipuli venerunt sublatum ejus corpus, idque in monimento posuerunt.

30 Convenerunt autem ad Jesum apostoli, eique omnia queque fecerant, quæque docuerant, renunciaverunt.

31 Et Jesus jussit eis, ut adessent ipsi seorsum in desertum locum, paululumque requiescerent. Erant enim qui veniebant, & qui abibant, tam multi, ut eis ne cibi quidem capienti ocium suppetere.

32 Itaque discessit in desertum locum, in navi, seorsum:

33 quos cum vulgus abire videret, agnoverunt eum multi, & illuc pedestres ex omnibus urbibus concurrerunt, eosque aggressi, ad eum convenerunt.

34 Itaque egressus Jesus, tantam conspicatus multitudinem, misertus est eorum, quod erant perinde ac pastorem non habentes oves, eosque multa docere aggressus est.

35 Postquam autem jam sera venit hora, ejus discipuli eum hujusmodi verbis sunt aggressi: Desertus est hic locus, & jam sera hora:

36 dimitte eos, ut in finitimos pagos vicosque profecti panes sibi comparent: nam quod comedant, non habent.

37 Et Jesus eis respondens, Præbete vos eis cibum, inquit.

Cui illi: Eamus emptum ducentis denariis panes, quibus eos pascamus.

38 Et ille: Quot panes habetis? inquit eis: Ite visum. Quo cognito, cum quinque, & duos pisces dixissent,

39 Jussit illos omnes discumbere catervatim in viridi gramine.

40 Ac postquam in classes distributi centeni & quinquageni discubuerunt,

41 ille sumptis quinque panibus, & duobus piscibus, calum suspiciens, laudes egit, fregitque panes, & suis discipulis tradidit, ut illis apponerent, duosque pisces distribuit omnibus,

42 comederuntque cuncti ad satietatem,

43 & sublata sunt fragmentorum duodecim canistra plena, nec non ex piscibus:

44 & erant qui comederant, virorum circiter quinque milia.

45 Deinde confestim coegit discipulos suos navim conscendere, & ante trajicere ad Bethsaidam, dum ipse turbam illam dimitteret.

46 Postquam illis valedixit, discessit in montem orandi gratia.

47 Sub vesperam cum esset navis in medio lacu, & ipse solus in terra,

48 vidit eos in remigando vexari: quippe cum ventus esset eis contrarius. Deinde circa quartam noctis vigiliam venit ad eos, per lacum ingrediens, eosque volebat præterire.

49 At illi eum lacu ambulantem conspicati, & spectrum esse rati, exclamare:

50 omnes enim eum viderunt, turbatique sunt. Tum ille continuò eos allocutus: Bono este animo, inquit: ego sum, ne timete:

51 ad eosque ascendit in navem, & ventus posuit: id quod illi supra modum attoniti, apud sese mirari.

52 Non enim considerabant illos panes, utpote qui torpentibus essent animis.

53 Postquam trajecerunt, venerunt in agrum Genezarethanum:

54 ac simulac appulsi, ex navi egressi sunt, incolæ eo cognito,

55 totam illam finitimam regionem percurrerunt, cæperuntque in grabatis malè affectos eò afferre, ubi eum esse audiebant.

56 Ac quocunque intrabat in vicos, in urbes aut pagos, proponebant per fora ægrotantes, eumque rogabant, ut vel ejus togæ limbum tangerent: ac quicunque eum tangebant, sanabantur.

CAPUT VII.

Pro discipulis illotis. Phariseorum increpatio. Nos fœdantia. Syrophœnissæ nata, fides, gratia.

Convenerunt autem ad eum Pharisei, & quidam Scribarum, qui Hierosolymis venerant:

2 qui cùm vidissent quosdam ejus discipulorum profanis, hoc est, illotis manibus cibum capere, reprehenderunt.

3 Nam Pharisei, Judæique omnes non nisi sæpe lotis manibus epulantur, tenentes veterum institutum.

4 Item à foro non nisi loti epulantur, aliaque multa sunt, quæ tenenda acceperunt, poculorum lotiones, & urceorum & aramentorum, & lectorum.

5 Deinde sic eum interrogant Pharisei, & Scribæ: Quid non agunt tui discipuli, ut veterum postulat institutio, se illotis manibus cibum capiunt?

6 Quibus ille sic respondit: Rectè de vobis simulatoribus vaticinatus est Esaias, ut scriptum est: Hic populus me labiis honorat, cùm eorum cor absit à mè procul.

7 Verùm frustrà me venerant, docentes doctrinas, quæ sunt hominum præcepta.

8 Nam relicto Dei præcepto, tenetis hominum institutum, urceorum, poculorum lotiones: & alia his confimilia multa facitis.

9 Probè, inquit eis: De præceptum antiquatis, ut veteram conservetis institutionem.

10 Moses enim dixit: Honora tuum patrem atque matrem: & Qui patri, matrive maledixerit, morte plectatur.

11 At vos dicitis: Si quis patri matrive dixerit: Corban, hoc est, donarium, quod à me proficiscetur, id tibi proderit.

12 Ita non finitis eum jam quicquam suo patri matrive præstare,

13 Dei dictum ista, quam tradidistis, institutione rescindentes. Atque hujuscemodi multa facitis.

14 Tum advocata omni multitudine, dixit eis: Audite me omnes, & intelligite.

15 Nihil est extra hominem, quod in eum intret, quod eum possit inquinare: sed quæ ex eo prodeunt, ea sunt quæ hominem polluunt.

16 Si quis aures habet ad audiendum, audiat.

17 Ubi autem à turba domum ingressus est, interrogaverunt eum ejus discipuli de illa similitudine.

18 Quibus ille: Adeone vos quoque tardi estis? An nondum intelligitis, nihil quod extrinsecus in hominem intrat, posse eum co inquinare?

19 utpote cum non in ejus cor, sed in ventrem & in latrinam feratur, expurgans omnes cibos.

20 Sed quod ex homine exit, inquit, polluit hominem.

21 Internè enim ex hominum corde prodeunt prava cogitationes, adulteria, stupra, cæles,

22 furta, avaritiæ, malitiæ, fraus, libido, malus oculus, maledicta, superbia, dementia.

23 Hæc omnia mala intrinsecus prodeunt, & hominem polluant.

24 Illinc profectus, discessit in Tyri Sidonisque confinia, ingressusque domum, nolebat id scire quonquam: sed non potuit latere.

25 Nam cum de eo audisset quædam mulier, cujus filia spiritum habebat impurum, venit, & ei ad pedes accidit.

26 Erat autem mulier Græca, genere Syroph. nissa. Ea rogabat eum, ut dæmonium expelleret ex sua filia.

27 At Jesus dixit ei: Sine prius satiari natos. Non enim convenit sumere natorum panem, & catellis objicere.

28 Et illa: Et si ita est, Domine (inquit ei respondens) tamen catelli sub mensa comedunt de puerorum micis.

29 Tum ille: propter istud dictum, inquit ei, abi: migravit dæmonium ex tua filia.

30 Itaque illa domum suam profecta, invenit egressum dæmonium, & jacentem in lecto filiam.

31 Rursum profectus ex Tyriis, Sidoniisque finibus venit ad Galilææ lacum, per medios fines Decapolis,

32 eique adductus est surdus tardiloquus, cui ut manum imponeret, rogatus est.

33 Atque ille eo seorsum extra turbam seducto, immisit suos digitos in ejus aures, spuitque, & ejus linguam tetigit,

34 & in cælum intuens, ingemuit, eique dixit, Ephata: hoc est, aperitor:

35 ac protinus illius, & aures apertæ, & solutum est linguæ vinculum, ita ut rectè loqueretur.

36 Præcepit autem eis, ut id nemini dicerent. Sed quò magis eis præcipiebat, cò magis prædicabant,

37 & majorem in modum obstupescebant, dicentes eum omnia rectè fecisse, & ut surdi audirent, & ut muti loquerentur, efficere.

CAPUT VIII.

Septem panes. Ostentorum cupidi. Fermentum Phariseorum. Cecus. Petrus de Christo. Jesu mors prædicta. Petrus Satanas, piorum crux.

Per eos dies erat permagna hominum multitudo, nec habebant quod comessent, &

& Jesus advocatis suis discipulis, inquit :

2 Miseret me hujus multitudinis : siquidem jam tres dies me comitantur, nec habent quod comedant.

3 Quòd si eos domum jejunos dimiserò, defestiscuntur in via : nam eorum nonnulli procul venerunt.

4 Et discipuli ejus sic ei responderunt : Unde possit eos quisquam panibus hic in solitudine satiare ?

5 At ille eos interrogavit : Quot habetis panes ? Septem, inquirunt.

6 Tum ille jussit multitudinem humi discumbere : sumptosque septem panes, actis gratiis, fregit, suisque tradidit discipulis, ut apponerent : quos illi apposuerunt multitudini.

7 Cumque paucos haberent pisciculos, ille actis laudibus, jussit eos quoque apponi.

8 Illi verò epulati sunt ad satiетatem, suntque sublata reliquorum fragmentorum sportas septem.

9 Erant autem qui comederunt, circiter quatuor millia :

10 quibus ille dimissis, confestim conscensa navi cum suis discipulis, venit in tractus Dalmanathanos.

11 Eò profecti Pharisei, ceperunt cum eo contendere, postulantes ab eo signum de cælo, ejus tentandi gratia.

12 At ille animo ingemuit, & dixit : quid signum querit hæc natio ? pro certo habetote, nullum huic nationi gnatum iri.

13 Deinde relictis eis, rursum conscensa navi trajecit.

14 Obliti autem erant nes sumere, nec nisi unum nem secum habebant in manu.

15 Itaque cùm ille eis ciperet, viderent ut Pharisei et Herodisque fermentum haberent,

16 illi inter sese cogitantes ac dicebant, id eò pertinere quòd non haberent panes.

17 Quo cognito Jesus, inquit : Quid cogitatis ? non habere panes ? An non deus animadvertitis, nec intelligitis adhuc torpentia habetis corda ?

18 oculos habentes non videtis ? & aures habentes non auditis ? neque meministis,

19 cùm illos quinque panes ad hominum quinque millia fregi, quot canistra pleniorum fragmentorum sustuleritis ? Deinde odecim inquirunt ei.

20 Quid cùm septem ad quatuor millia ? quot plenas fragmentorum sportas sustulistis ? Septem, inquirunt.

21 Et ille : Qui sit, inquit eis, ut non animadvertatis ?

22 Deinde ubi Bethsaidan venit, allatus est ei cæcus quem ut rangeret, rogatus est.

23 Et ille prehensa cæci manus, eum eduxit ex vico, & Jesus oculos conspuvit, eique manus imposuit, & eum interrogavit, ecquid videret.

24 Et ille intuitus, dixit : Video homines : nam arborum ritu video ambulantes.

25 Deinde rursus ille ejus oculis manus imposuit, efficitque ut videret, ita ut restitutus, omnes perspicuè discerneret.

26 Atque ille eam domum dimisit, vetans ne vel in vicum ingrederetur, vel id cuiquam in vico diceret.

27 Profectus est autem Jesus, ejusque discipuli, in viam Caesareæ Philippi, atque in viam suorum discipulorum hujusmodi verbis interrogavit: Quem me dicunt homines esse?

28 Cui illi responderunt, Johannem Baptistam, alii Eliam, alii vatem aliquem.

29 Et ille: Vos verò, inquit eis, quem dicitis me esse? Cui Petrus ita respondit: Tu es Christus.

30 At ille eis interdixit, ne cui se indicarent:

31 eosque docere capit, oportere filium hominis pati multa, & à Senatoribus & Pontificibus, & Scribis improbari, ac interfici, & triduo post resurgere.

32 Dum ita apertè verba facit, prehendit eum Petrus, & objurgare cœpit.

33 At ille conversus, discipulosque suos intuitus, Petrum his verbis objurgavit: Abi post me Satana: quandoquidem non divina, sed humana sapis.

34 Tum advocato vulgo cum suis discipulis, dixit eis: Qui me ponere vult sequi, renunciet sibi et ipsi suamque crucem tollat, & me sequatur.

35 Nam qui volet animam suam servare, eam perdet: qui verò animam suam mea & Evangelii causa perdidit, eam servabit.

36 Quid verò proderit homini, si vel totum mundum lucratus fuerit, & animæ suæ salutem faciat?

37 aut quam dabit homo animæ suæ compensationem?

38 Nam quem mei meorumque doctorum in hac adulterina improbaque natione puduerit,

ejus vicissim pudebit filium hominis, cum in patris sui gloria venerit unà cum sanctis angelis.

39 Tum eis dicit: Hoc certò scitote, esse quosdam eorum qui hic adsunt, qui non ante mortem sensuri sint, quàm Dei regnum videant venisse cum potentia.

CAPUT IX.

Christus transfiguratur, cœlitus celebratur. Precum, ac jejunii contra spiritus virtus. Prædictamori, & exsuscitatio. Priorum dominatus. Puero-rum beatitas. Quis cum Jesu. Offensarum pœna. Salus, ac pacis momentum.

Deinde sexto post die assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Johannem, eisque in arduum montem solis seorsum ductis, transfiguratus est coram eis,

2 ejusque vestimenta facta sunt fulgentia, tam alba, quàm est nix, quomodo nullus in orbe fullo dealbare possit:

3 eisque conspectus est Elias cum Mose, qui cum Jesu colloquebantur.

4 Tum Petrus sic Jesum allocutus est: Rabbi, bonum est nos hic esse: itaque faciamus tria tabernacula, tibi unum, Mose unum, & Eliæ unum.

5 Nesciebat autem quid diceret, quippe cum essent territi.

6 Exiit itaque nubes, quæ illos inumbravit, venitque vox ex nube, dicens: Hic est meus charissimus filius, hunc audite.

7 Et subito circumspicientes, nullum jam viderunt nisi Jesum solum cum ipsis.

8 Descendentibus autem eis de monte, præcepit eis, ne cui, quæ viderant, narrarent, nisi postquam filius hominis ex mortuis resurrexisset.

9 Illi verò apud sese id dictum retinuerunt, quærentes quid esset, ex mortuis resurgere.

10 Itaque eum interrogaverunt de eo quod dicerent Scribæ, Eliam oportere venire prius.

11 Et ille respondens eis: Elias quidem prius venturus, & omnia instauraturus est, idque quemadmodum de filio hominis scriptum est, multa passurum, & contemnendum esse.

12 Sed scitote Eliam venisse, & illos ei, quæ voluerint, fecisse, quemadmodum de eo scriptum est.

13 Deinde ubi venit ad discipulos, vidit circa eos ingentem hominum multitudinem, & cum eis contententes Scribas:

14 ac vulgo simulac eum viderunt admirati, eum salutatum accurrunt.

15 Ipse Scribas interrogavit, quid cum illis contenderent.

16 Cui unus ex turba respondit in hunc modum: Magister, adduxi tibi meum filium, qui mutum habet spiritum:

17 qui ubi eum corripuit, ita lacerat, ut spumeret, & dentibus strideat ac tabescat. Eum ut ejicerent, petii à tuis discipulis, sed nequiverunt.

18 Tum ille ei respondens: O diffidens natio, inquit, quousque tandem apud vos ero? quousque tandem vos feram? Adducite eum ad me.

19 Atque ille ad eum adducitur, & simulac ille eum vidit, convulsit eum spiritus, inquit, ut collapsus humi, volutaretur spumans.

20 Ille ex ejus patre sciscitatus est, quamdiu esset cum ei accidisset? Et pater respondit: Jam à pueris:

21 ac sæpe eum & in ignem jecit, & in aquam, ut eum perderet. Sed si quid potest succurre nobis, nostri miserearis.

22 Et Jesus: Siquidem potes (inquit ei) fidere, omnia fieri possunt fidenti.

23 Hic protinus exclamans pueri pater, cum lachrymis: Fido, inquit, Domine, succurre meæ diffidentie.

24 Videns autem Jesus vulgus accurrere, increpuit impurum spiritum, dicens ei: Spiritus mure & surde, ego tibi impero, ut ex eo emigres, nec amplius in eum intres.

25 Tum ille exclamando, eumque vehementer lamando exiit. Atque is perinde fuit ac mortuus, ita ut multi mortuum esse dicerent.

26 At Jesus eum manu prehensum allevavit, atque ille surrexit.

27 Eum autem domum ingressum, discipuli seorsum interrogarunt, cur ipsi eum expellere nequiverissent?

28 Quibus ille: Hoc genus, inquit, nulla re ejici potest, nisi precibus & jeuniis.

9 Illinc profecti iter faciebant per Galilæam, nec ille volebat, ut id sciret quisquam.

30 Docebat enim discipulos suos, eisque dicebat, filium hominis tradendum esse in hominum manus, qui eum interficerent,

et, isque interfectus, tertio
resurgeret.

31 At illi eam rem ignorave-
runt, & eum interrogare vere-
buntur.

32 Venit autem Capharna-
um: atque ubi domum venit,
quaesivit ex eis quid in via in-
ter sese disceptassent?

33 Cumque illi silerent (nam
inter sese disputaverant in via,
quis esset maximus)

34 ille confedit, & vocatis
duodecim dixit: Si quis pri-
mus esse vult, erit omnium ul-
timus, omniumque famulus.

35 Tumpuerum sumpsit, &
in eorum medio statuit, eum-
que complexus ulnis, inquit
eis:

36 Qui aliquem talium pu-
erorum accipit meo nomine,
me accipit: & qui me accipit,
non me accipit, sed eum qui
me misit.

37 Tum Johannes sic eum est
allocutus: Magister, vidimus
quendam in tuo nomine ejici-
entem daemonia, qui non sequi-
tur nos: itaque eum prohibui-
mus, quoniam non sequitur
nos.

38 At Jesus: Ne prohibete
eum, inquit. Nemo enim est
qui meo nomine miraculum fa-
ciat, qui citò possit mihi male-
dicere.

39 Nam qui contra nos non
est, à nobis est.

40 Etenim qui vobis vel a-
quæ poculum meo nomine bi-
bendum dederit, quòd Christi
sitis, certò scitote, eum non
perditurum operam.

41 Et qui vel minimum eo-
rum, qui mihi fidem habent, læ-
serit, satius esset ei, ejus collo-
molarem lapidem circumponi,
eumque in mare dejici.

42 Quòd si tibi tua manus
officit, abscinde eam. Satius
enim est tibi maneam in vitam
ingredi, quàm duas habentem
manus abire in gehennam, ig-
nem inextinctum,

43 ubi nec eorum vermis in-
terit, nec ignis extinguitur.

44 Et si tibi pes tuus officit,
abscinde eum: satius est te in
vitam claudum ingredi, quàm
duos habentem pedes in gehen-
nam conjici, in ignem inextin-
ctum,

45 ubi nec eorum vermis in-
terit, nec ignis extinguitur.

46 Et si tibi unus oculus of-
ficat, erue eum: satius est tibi
unoculū in Dei regnū ingredi:
quàm duos habentem oculos in
ignem gehennam conjici,

47 ubi nec eorum vermis in-
terit, nec ignis extinguitur.

48 Nam & omnes igne sali-
endi, & omne sacrificium sale
saliendum est.

49 Bonum est sal: sed si sal
insulsum fiat, quo condietur ip-
sum? Habete in vobis salem,
& pacem inter vos gerite.

CAPUT X.

*Mosis repudium. Christi conju-
gium, repudium, Puerorum
salus ac faustitas. Bonus
quis. Fortunarum discrimen.
Dei omnipotentia. Piorum
remuneratio. Instans lethum
Christi. A quo piis dignitas.
Christus ad quid. Cæcus Bar-
timæus.*

Illinc profectus venit in fi-
nes Judææ, per transjorda-
ninum agrum: eumque rursus
convenit vulgus hominum, quos
ille rursus, ut solitus erat, do-
cet.

2 Aggressi autem eum Pha-
risæi interrogarant, licerétne
viro

viro uxorem repudiare? tentantes eum.

3 Quibus ille sic respondit: Quid vobis praecepit Moyses?

4 Et illi: Moyses permisit scripto divortii instrumento repudiare.

5 At Jesus respondens: Propter vestram (inquit eis) perviciam scripsit ille vobis illud praeceptum.

6 Sed à creationis primordio marem, & foeminam fecit eos Deus.

7 Huius causa homo, relicto suo patre atque matre, hærebit uxori suæ,

8 fietque ex duobus una caro: itaque non jam sunt duo sed una caro.

9 Quod ergo Deus conjunxit, homo ne disjungat.

10 Itemque domi rursus eum eadem de re interrogarunt ejus discipuli.

11 Quibus ille: Quisquis uxorem suam repudiat, aliamque ducit, adulterat in eam.

12 Et si uxor, repudiato viro suo, nupserit alteri, adulterat.

13 Adducebantur autem ei pueri, ut eos tangeret: discipuli verò eos à quibus adducebantur, obiurgabant:

14 quo viso, indignatus Jesus, dixit eis: Sinite pueros ad me venire, neve eos prohibete: talium enim est Dei regnum.

15 Hoc pro certo habetote, qui Dei regnum non acceperit ut puer, non esse in id ingressum.

16 Deinde eos complexus ulnis, & manibus eis impositis, eis bene precatus est.

17 Eo autem iter faciente, accurrebat quidam, qui eum ad eum genibus, sic intemeravit: Magister bone, quid faciam, ut vitam adipiscar? nam?

18 Cui Jesus: Quid manducas? inquit. Nihil aliud, nisi unus Deus, & ceteros, & ceteros.

19 Præcepta nostri: Ne occidito: ne fornicato: ne falsum testimonio dicito: ne fraudato: homo tuum patrem atque matrem.

20 Et ille respondens: Magister, inquit, hæc omnia servavi.

21 Hæc Jesus eum intemeravit, eique dixit: Unum tibi deest. I venditum quod habes, & in pauperes erogato, habiturus in coelo thronum: deinde me, crucemque meam, secutum venito.

22 At ille eo dicto mortuus abiit, dolens: quippe qui multis præditus esset opibus.

23 Et Jesus circum intuitus dicit discipulis suis: O quam difficile est, qui pecunias habent, in Dei regnum ingredi?

24 Hæc cum discipuli, eadem dicta demirarentur, Jesus rursus sic eos alloquitur: Quam difficile est, fretos pecuniis in Dei regnum ingredi?

25 Facilius est rudentem per foramen acus trajici, quam divitem in Dei regnum intrare.

26 Cumque illi vehementer stuperent, sic secum ipsi cogitantes: Quis ergo servari potest?

27 intuitus eos Jesus, dixit: Ab hominibus fieri non potest, at à Deo potest: omnia enim à Deo possunt fieri.

28 Tum Petrus sic dicit ei: Nos quidem, relictis omnibus, secuti sumus.

29 Et Jesus: Hoc vobis con-
fitebor, inquit respondens, nul-
lus enim est, qui domum, aut fra-
tres, aut sorores, aut patrem,
aut matrem, aut uxorem, aut
liberos, aut agros, mea & E-
vangelii causa reliquerit,

30 quin sit & nunc, hoc tem-
porale centuplum, domos, & fra-
tres, & sorores, & matres, &
liberos, & agros inter adversa,
in futuro ævo sempiternam
vitam consecuturus.

31 Sed multi & primi erunt
ultimi, & ultimi primi.

32 Cùm autem Hierosolyma
ascenderent, & eos antecede-
ret Jesus, pavebant, & inter
sequendum formidabant. Et
Jesus assumptis rursum duode-
cim, cœpit eis eventura sibi
predicere,

33 Nos quidem ascendimus
Hierosolyma, inquit, & filius
hominis tradetur Pontificibus
aque Scribis, qui eum mor-
te damnabunt, exterisque tra-
dent,

34 Illudendum, verberan-
dum, conspuendum, & inter-
ficiendum, & tertia die resur-
recturum. Convenerunt autem
cum Jacobus & Johannes,

35 Zebedzi filii, in hæc ver-
ba: Magister, velimus, ut quod
a te postulabimus, id nobis
præstes.

36 Quibus ille: Quid vultis
ut vobis præstem?

37 Et illi. Da nobis (in-
quiunt ei) ut tibi alter ad dex-
teram, alter ad sinistram assi-
deamus in tua gloria.

38 At Jesus dixit eis: Nes-
citis quid postuletis. Potestis
poculum potare, quod ego po-

taturus sum? & eodem mecum
baptismate baptizari?

39 Possumus, inquit. Et
Jesus: Poculum quidem quod
ego potaturus sum, potabitis,
eodemque mecum baptismate
baptizabimini.

40 Sed ut mihi dextra, la-
vaque assideatur, non est me-
um dare, nisi quibus id para-
tum est.

41 Hoc audito, decem cœ-
perunt de Jacobo & Johanne
indignari.

42 At Jesus advocatis eis
dixit: Scitis eos, quos vide-
mus imperare extraneis, in e-
os dominari, & eorum maxi-
mos quosque, in eos maximè po-
testatem obtinere.

43 At in vobis non sic fiet:
sed qui vestram volet fieri inter
vos maximus, erit vester famu-
lus:

44 & qui volet fieri vestram
primus, erit omnium servus.

45 Nam filius hominis non
venit, ut ipsi ministraretur, sed
ut ministraret ipse, animamque
suam in multorum redemptionem
impendat.

46 Venerunt autem Hier-
ichuntem: eoque & ejus disci-
pulis ab Hierichunte cum fre-
quenti multitudine discedenti-
bus, Timæi filius Bartimæus,
cæcus, qui apud viam sedens
mendicabat,

47 ut audivit Jesum esse
Nazarenum, cœpit ita clama-
re: Davidide Jesu, miserere
mei.

48 Ac multis eum ut tace-
ret objurgantibus, multò ma-
gis clamabat: Davidide, mise-
rere mei.

49 Tum Jesus restitit, e-
umque jussit accersi. Cumque
illi eum accerferent, & Bono

es animo, dicerent, surge, accersit te :

50 ille abjecta veste sua surrexit, & ad Jesum venit.

51 Et Jesus sic eum alloquitur : Quid tibi vis faciam ? Cui cæcus : Magister, inquit ei, ut dispiciam.

52 Et Jesus dixit ei : Abi, tua te fiducia servavit. Atque ille protinus dispexit, & Jesum in via secutus est.

CAPUT XI.

Christus ovans in urbem. In sicum dire. Purgatum templum. Conjuratio in Jesum. Fidei virtus ac precationis. In invidos clementia. Sacerdotum confutatio.

CUM autem Hierosolymæ propinquarent ad Bethphage, & Bethaniam, ad montem olivarum, mittit suorum discipulorum duos :

2 Ite, inquit, in vicum qui est è regione vestri, & protinus in eum intrantes, invenietis vinctum asellum, quem nullus hominum insedit : eum solvitote, & mihi adducitote.

3 Quòd si quis ex vobis quæsierit, cur id faciatis ? dicitote, Dominum eo egere : & statim eum huc dimittet.

4 Ita illi profecti, & asellum foris ad portam vinctum in bivio nacti solvunt.

5 Et eorum quidam qui illic aderant, ex eis quæsierunt, quid facerent, qui asellum solverent ?

6 Quibus illi dixerunt quemadmodum mandaverat Jesus :

7 atque ita permittentibus illis, adduxerunt asellum ad Jesum, eique sua vestimenta superinjecerunt, atque ille superinsedit.

8 Frequentes autem subsecutis viam internebant, alii abscissas ex arboribus feras per viam sternere :

9 quique antecedeabant, que subsequiebantur, sic clamabant : Hosanna, bene sit tibi fili David : & benedictio tibi in nomine Domini :

10 felix veniens regnum in nomine Domini patris nostri Davidis : Hosanna in excelsis.

11 Ingressus est autem Hierosolymam Dominus, & in templum : omnibusque circumstantibus, cum jam sera esset hora, profectus est Bethaniam duodecim.

12 Postridie eis Bethaniam egrediens esuriit,

13 sicumque procul foliosum conspicatus accessit, si quid ea fortè inveniret. Sed ut eam venit, nihil invenit nisi folia : nec enim tempus erat ficuum.

14 Itaque sic eam allocutus est Jesus : Nunquam deinceps quisquam ex te fructum comedat. Audiebant autem ejus discipuli.

15 Deinde veniunt Hierosolymam, & ingressus in fanum Jesus, cœpit ejicere vendentes & ementes in fano, & numulariorum mensas & sellas vendentium columbas evertere,

16 neque sinebat quenquam per fanum ferre vasa,

17 atque his verbis eos alloquens docebat : Nónne est scriptum, Domus mea domus supplicationis vocabitur cunctis gentibus : & vos ex ea latronum speluncam fecistis.

18 Hoc audito, Scribæ, & Pontifices eum perdere studebant. Metuebant enim eum :

quippe

pe ejus doctrinam stupe-
omne vulgus.

9 Sub vesperam autem e-
ssus est ex urbe.

10 Manè prætereuntes, vi-
t siccata à radicibus fi-
en:

11 id quod recordatus Pe-
s, dicit ei: Rabbi, ecce fi-
s, quam tu execratus es, a-
uit.

22 Et Jesus respondens,
quit eis: Habete fidem
eo:

23 hoc vobis confirmo, si
is jusserit huic monti, ut a-
oveatur, & in mare jaciatur,
c animo dubitaverit, sed
e dicet crediderit eventura,
ntinget ei quicquid dixe-
rit:

24 Itaque sic vobis dico:
icquid orantes postulatis,
edite vos assecuturos, & vo-
s continget.

25 Oraturi autem ignoscite,
quid habetis, quod de quo-
am expostuletis: ut vester
quoque pater, qui in cœlis est,
estra delicta vobis ignoscat.

26 Quod nisi ignoscetis, ne-
pater quidem vester, qui in cœ-
lis est, vobis delicta vestra ig-
noscat.

27 Deinde rursus veniunt
Hierosolymam, eumque in fa-
no ambulantes Pontifices, Scri-
baeque & Senatores conveniunt
his verbis:

28 Qua potestate ista facis?
& quis istam tibi ista faciendi
potestatem dedit?

29 Quibus respondens Je-
sus: Interrogabo ego quoque
vos quiddam, inquit: quod si
mihi responderitis, dicam
vobis qua potestate hæc faci-
am.

30 Johannis baptisma à cœ-

lo ne erat, an ab hominibus?
respondete mihi.

31 At illi sic secum cogita-
re: Si à cœlo dixerimus, di-
cet: Cur ergo ei non credidi-
stis?

32 sin ab hominibus dixif-
sent, metuebant populum:
omnes enim Johannem verè va-
tem esse ducebant.

33 Itaque Jesu responde-
runt, nescire se. Et Jesus eis
sic respondit: Nec ego vobis
dico, qua hæc potestate faci-
am.

CAPUT XII.

*Vinea bene instructa, servi,
Heres. Cultorum punitio,
& vineæ locatio. Lapis of-
fendiculi. Deo Casarique
danda. Sadducæorum con-
futatio. Dem quorum sit.
Præcepta duc. Questio Chri-
sti de Davide. Scribarum
ambitio, avaritia, viduæ mu-
nusculum.*

Tum per similitudines eos
alloqui orsus est. Vine-
am consevit quidam, & sepe
circundedit, & torcular desi-
xit, turrimque construxit, &
eam locavit agricolis, deinde
peregrè profectus est.

2 Post suo tempore misit
ad agricolas servum, ut ab eis
de vineæ fructu perciperet.

3 At illi eum ceperunt, ver-
beraruntque, & inanem dimi-
serunt.

4 Cumque rursus ad eos mi-
sisset alium servum, illi ei quo-
que caput lapidibus contude-
runt, eumque contumeliosè di-
miserunt.

5 Rursus alium misit, quem
etiam interfecerunt, aliosque
multos partim verberarunt,
partim necarunt.

6 Igitur cum adhuc unum haberet filium sibi charissimum, misit eum quoque ad illos ultimum, cogitans fore, ut suum filium revereantur.

7 At illi agricolæ sic inter sese dicere: Hic est hæres, agite, interficiamus eum, & nostra erit hæreditas.

8 Itaque ceperunt eum, necaruntque, & ex vinea eiecerunt.

9 Quid ergo faciet vineæ dominus? Veniet, agricolæque perdet, & aliis vineam dabit.

10 Anne illud quidem scriptum legistis? Quem lapidem improbaverant structores, is adhibitus est ad caput anguli:

11 id quod à Domino profectum est, & nobis mirum videtur.

12 At illi eum capere conari, quippe qui eum similitudinem illam contra ipsos dixisse intelligerent: sed metuerunt plebem. Igitur eo relicto digressi,

13 mittunt ad eum Phariseorum & Herodianorum quosdam, qui eum verbis irriterent.

14 Hi eum huiusmodi oratione aggressi sunt: Magister, scimus veracem esse te, neque quenquam curare, quippe qui ad hominum personam non spectes, sed verè divinam vitæ viam doceas. Licetne censum Cæsari pendere, an non? pendamus, an non pendamus?

15 At ille eorum simulationem intelligens: Quid me tentatis? inquit eis: afferite mihi denarium, ut videam.

16 Cumque illi attulissent: Cujus est, inquit eis, imago hæc & inscriptio? Cæsaris inquirunt.

17 Et Iesus respondens eis: Solvite igitur, inquit, Cæsari Cæsari, & divina Deo. Illi verò eum admirari.

18 Tum eum conveniunt Sadducæi, qui quidè resurrectionem esse negant, & sic interrogarunt:

19 Magister, scripsit nobis Moyses, si cujus frater moriatur uxore superstite, nec liberos relinquat, ut ducat ejus fratris uxorem, fratrique suo prolem suscitet.

20 Septem fratres fuerunt quorum primus ducta uxore mortuus est, nulla prole superstita.

21 Itemque secundus eadem ducta mortuus est, nec ipsi prolem reliquit. Similiterque tertius:

22 denique septem illi eandem duxerunt, neque progeniem reliquerunt. Postrema omnium mortua est etiam scœnina.

23 Igitur in resurrectione cum resurrectum fuerit, cujus eorum erit uxor? cum septem eam habuerint in matrimonio?

24 Et Iesus respondens: Nihil mirum ideo erratis, inquit eis, quòd scripta non intelligitis, neque Dei potentiam.

25 Cum enim à morte resurrectum fuerit, nulla contingentur connubia, sed erunt angelorum similes, qui sunt in cœlis.

26 De mortuis autem, quòd resurgant, non legistis in Moysis libro, in rubo, ut eum sic allocutus sit Deus? Ego Deus Abrahami, & Isaaci, & Jacob.

27 Non est mortuorum Deus, sed viventium Deus. Itaque vos multum erratis.

28 Tum Scribarum quidam, dicitis eis disceptantibus, vinctis eum illis rectè respondisse, cessit, & ex eo quæsit, quidnam esset omnium præceptorum primum?

29 Cui Jesus sic respondit: Primum omnium præceptorum: Audi Israel: Deus tuus, Dominus unus est;

30 itaque Dominum Deum tuum, toto corde, toto animo, tota mente, totisque viribus amato. Hoc primum est præceptum.

31 Huic simile est alterum: Alterum ut te ipsum amato. His majus aliud præceptum nullum est.

32 Et Scriba: Rectè magister, profectò, dixisti. Nam tuus est Deus, præterea nullus:

33 quem toto corde, omni studio, toto animo, summaque ope amare, necnon alios ut ipsum amare, plus est quam omnes victimæ & sacrificia.

34 Hic Jesus eum cordatè respondisse videns, dixit ei: Non procul abes à regno Dei. Ac deinceps eum interrogare audebat nemo.

35 Et Jesus in fano docens, sic verba fecit: Qui sit ut dicant Scribæ, fore ut Christus genus ducat à Davide?

36 cum ipse David sancti spiritus instinctu dixerit: Ait Dominus Domino meo, sede ad meam dexteram donec efficiam ex hostibus tuis tuorum pedum subfellium?

37 Cum igitur eum dicat ipse David Dominum, unde sit ut sit ejus prognatus. Cumque frequens hominum multitudo eum libenter audiret,

38 sic eis inter docendum dicebat: Cavete à Scribis qui stolati incedere amant, & in foris salutationes,

39 & in collegiis primas sessiones, & in cœnis prima accubandi loca:

40 qui viduarum domos devorant, & per ostentationem prolixè orant. Hi graviores penas dabunt.

41 Sedens autè Jesus è regione fisci, spectabat, ut multitudo conferret æs in fiscum. Ac multis divitibus multa conferentibus,

42 venit quædam vidua pauper, quæ duos teruncios contulit. Est autem teruncius idem quod quadrans.

43 Tum ille advocatis suis discipulis: Certò scitote, inquit eis, hanc pauperem viduam plurimum omnium contulisse, qui contulerunt in fiscum.

44 Omnes enim ex eo quod ipsis supererat, contulerunt: at hæc sua penuria, quicquid habebat, totum victum suum contulit.

CAPUT XIII.

Templi ruina. Pseudochristi. Orbis calamitates. Piorum ærunna; consolatio. Familie dissidia, beati. Cæli prodigia, casti pii. Christi virtus perpetua. Judicii hora cui nota. Vigilantia.

EXeunti autem ex fano, quidam ejus discipulorum sic dixit: Magister, vide quanti lapides, & structura.

2 Cui respondens Jesus: Vides, inquit, has ingentes struendas? ita dissolventur, ut nullus lapidi lapis impositus relinquantur.

3 Deinde sedentem eum in monte olivarum, è regione sani, interrogarunt seorsum Petrus & Jacobus, & Johannes, & Andreas, his verbis :

4 Dic nobis quando hæc futura sint, & quod signum significabit hæc, perficienda omnia ?

5 Et Jesus eis respondens, sic loquitur : Videte ne quis vos fallat.

6 Venient enim multi in meo nomine dicentes se eum esse, multosque fallent.

7 Cum autem bella, bellique rumores audietis, nolite turbari : oportet enim ea fieri, sed nondum erit finis.

8 Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, eruntque terræ motus certis locis, & fames & turbæ. Ea erunt dolorum principia.

9 Sed prospicite vos vobis ipsis : sistemini enim in confessus, & collegia : vapulabitis, & ad magistratus, regesque ducemini mea causa, quod sit eis testimonio,

10 ac per omnes gentes oportet prius Evangelium publicari :

11 Cum autem ducemini, ac sistemini, nolite prius cogitare aut præmeditari dicenda, sed quod vobis eadem hora suggeretur, id dicitote. Non enim vos eritis qui loquemini, sed spiritus sanctus.

12 Tradet autem fratrem frater ad mortem, & pater filium, confurgentque in parentes nati, & eos necabunt,

13 eritisque omnibus inveni propter nomen meum : sed qui ad finem pertulerit, is servabitur.

14 Cum autem calamitas venisset à Daniele vate prædictum stare videbitis ubi non debetis : qui legit animadvertat : tunc qui erunt in Judæa, fugiant montes ;

15 & qui erit in tecto, descendat in ædes, nec ingreditur ad auferendum aliquid suis ædibus :

16 & qui ruri erit, ne dum referat, suæ vestis autem renda gratia.

17 Hei uterum ferentibus & lactantibus illo tempore.

18 Optate verò, ne accidat hyeme vestra fuga.

19 Erit enim temporis illius calamitas, quanta nec à rerum quas Deus creavit, creatio fuit adhuc, nec postea futura est.

20 Quòd nisi Dominus tempus illud decurtaret, nulli mortalium evaderet : sed propter electos, quos delegit, decurtabit id tempus.

21 Tum si quis vobis dixerit, hic aut illic adesse Christus, ne creditote.

22 Existunt enim falsi Christum, falsique vates, qui prodigiosa & portentosa designabunt ad decipiendos, si fieri possent etiam electos.

23 Vos verò prospicite : prædixi vobis omnia.

24 Sed illo tempore, post calamitatem illam, sol obscurabitur, & luna suum splendorem non emittet,

25 & cæli stellæ decident, coelestesque potestates commovebuntur.

26 Deinde cernetur filius hominis veniens in nubibus cum magna potentia atque gloria,

27 ac tum suis dimissis nuntiis congregabit electos suos à quatuor ventis, ab ultimis terris ad extremum cœli.

28 A ficu autem discite exemplum: Cùm jam ejus rami teneri sunt, eaque folia procreant, intelligitis instare æstatem.

29 Sic & vos cùm hæc fieri videritis, scitote propè adesse pro foribus.

30 Hoc vobis confirmo, non ante præteritum esse hoc seculum, quàm fiant hæc omnia.

31 Cœlum licet & terra intereant, mea dicta non interibunt.

32 Cæterum diem illam, & horam, nullus scit, ne angeli quidem cœlestes, neque filius, sed tantum pater.

33 Videte ut vigiletis, & oreis: nescitis enim quando tempus futurum sit:

34 quemadmodum peregrinans homo, qui suam domum reliquit, suisque servis potestatem, & suum cuique munus assignavit, & janitori ut vigilaret, mandavit.

35 Vigilate igitur: nescitis enim quando domus dominus venturus sit, serò, an media nocte, an gallicinio, an manè:

36 ne si de improvviso venerit, offendant vos dormientes.

37 Quæ autem vobis dico, omnibus dico, vigilate.

CAPUT XIV.

In Christum insidiæ. Unguentum, apud Simonem: defensa mulier. Judas proditor. Pascha. Cæna dominica. Petri temeritas. Jesu angor, precatio terna, discipulorum solatio. Captus Jesus, suorum

fuga. Falsi testes. Jesus de seipso, spreus, iustus. Petrus deficiens, periturus, lugens.

Cum autem futurum esset Pascha, & Azymalia post biduum, studebant Pontifices & Scribæ eum fraudulenter captum interficere:

2 sed id die festo faciendum negabant, ne quis fieret populi tumultus.

3 Et dum erat Bethaniz in domo Simonis leprosi, eo accubante, venit mulier, habens alabastrum unguenti spicatae nardi, preciosi, quæ confracto alabastro perfudit ejus caput.

4 Erant autem quidam qui apud sese indignabantur, atque ita dicebant: Quorsum hæc unguenti jactura facta est?

5 poterat hoc plusquam trecentis denariis vendi, & in pauperes erogari. Dum illi sic adversus eam fremunt,

6 Jesus dixit: Sinite eam: quid negocium ei fecistis? bono opere functa est erga me.

7 Semper enim pauperes habebitis vobiscum, quibus quancumque voletis, benefacere possitis: at me non semper habebitis.

8 Quod potuit hæc, fecit: anticipavit meum corpus ad sepulturam ungere.

9 Hoc vobis confirmo, ubicumque toto orbe publicabitur hoc evangelium, etiam quid ea fecerit, dicetur, ad ejus memoriam.

10 Judas autem Iscariota, unus ex duodecim, Pontifices adiit, ut eum illis traderet.

11 Quo illi audito lætati, promiserunt ei pecuniam se duros. Itaque quærebat, quo

pactio enim posset opportunè prodere.

12 Primo autem azymalium diè, cum Pascha immolandum foret, sic ei dicunt ejus discipuli: Ubi vis ut tibi epulandum Pascha præparatumamus?

13 Tum ille discipulorum suorum duos dimittit, eisque dicit: Ite in urbem: occurret vobis quidam aquæ fictile portans: eum sequimini,

14 & quò intraverit, sic dicite patrifamiliàs: Quarit magister ubi sit mansio, ubi Pascha cum discipulis suis polliceat?

15 Ipse verò vobis ingens coenaculum ostendet, instratum ac paratum, illic nobis præparatote.

16 Ita profecti ejus discipuli, venerunt in urbem: & nacti quæ ille eis dixerat, Pascha præpararunt.

17 Deinde sub vesperum venit Jesus cum duodecim,

18 ac discumbentibus & epulantibus eis, dixit: Certò scitote fore, ut unus ex vobis me prodat, qui mecum epulatur.

19 Illi verò dolere cœperunt, eique singuli dicere: Isne ego sum? Et alius: Isne ego sum?

20 Quibus ille respondens: Unus est ex duodecim, inquit, qui mecum intingit in catinum.

21 Filius quidem hominis abit quemadmodum de eo scriptum est. Sed vix homini illi per quem filius hominis prodendus est. Præstaret homini illi, nunquam esse natum.

22 Epulantibus autem eis, Jesus sumptum panem, actis laudibus, fregit, eisque dedit,

& dixit: Accipite, comedite hoc est corpus meum.

23 Deinde sumptum panem, gratiis actis, dedit eis: beruntque ex eo omnes:

24 atque ille eis dixit: Hic est sanguis meus novi foederis pro multis effundendus.

25 Hoc vobis certò dico, me amplius bibiturum ex foveo, usque ad illam diem cum bibam novum in nomine Dei.

26 Deinde laudibus profecti sunt in montem olivarum,

27 eisque sic dicit Jesus: Vos me omnes hac nocte desertis: siquidem scriptum est Percutiam pastorem, & dispergentur oves.

28 Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam.

29 At Petrus dixit ei: Etiam si omnes deserant, at ego non item.

30 Cui Jesus: Hoc tibi confirmo, inquit, fore ut hodie hac nocte, priusquam bis gallicantet, tu me ter abneges.

31 At ille multò magis dicit: Imò etiam si me unà tecum mori oporteat, non abnegabam te: itidemque etiam omnes illi dicebant.

32 Deinde ubi venerunt in locum, cui nomen est Gethsemani, dixit suis discipulis: Sedet hic, dum ego oratum eo:

33 assumptisque unà secum Petro, & Jacobo, & Johanne cœpit turbari atque angī,

34 eisque dixit: Præ animi dolore emorior. Manete hic, vigilate.

35 Tum paululum progressus, procidit humi, oravitque si fieri posset, horam illam declinaret:

36 & : Abba pater, inquit, omnia tu potes : averte hoc à me poculum. Verùm non quod ego volo, sed quod tu.

37 Deinde venit, & eos dormientes nactus, dicit Petro : Simon dormis ? non potuisti unam horam vigilare ?

38 vigilate, & orate, ne veniatis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, sed caro infirma.

39 Deinde rursus oratum ivit, eadèmq; verba dixit :

40 ac reversus, eos rursus dormientes offendit : eorum oculis ita gravatis, ut nescirent quid ei responderent.

41 Deinde tertio venit, & : Dormite jam, inquit, & requiescite. Satis est, venit hora, ecce traditur filius hominis in manus improborum.

42 Surgite, eamus. En, qui me prodit, adventat.

43 Et protinus adhuc eo loquente, advenit Judas, qui unus erat ex duodecim, comitante frequenti multitudine cum gladiis & fustibus, à Pontificibus & Scribis, ac senatoribus.

44 Dederat autem illis ejus proditor signum, dicens : Quem osculatus fuero, is est : eum capite, & tutò abducite.

45 Igitur simulac venit, eum adit, & ei dicit : Magister, magister : eumque deosculatus est.

46 Illi verò in eum manus injecerunt, eumque ceperunt.

47 Quidam autem eorum qui aderant, stricto ensè percussit Pontificis servum, eique abstulit auriculam.

48 Et Jesus illos sic est allocutus : Tanquam ad latronem exiistis cum gladiis & fustibus, ad me comprehendendum :

49 quotidie eram apud vos

in fano docens, neque me cepistis : sed ea fieri oportet, quæ scripta sunt.

50 Tum omnes eo relicto fugerunt.

51 Cùmque adolescens quidam eum sequeretur, linteo nudum corpus indutus, adolescentes eum ceperunt.

52 Ille vero relicto linteo, nudus eos effugit.

53 Abduxerunt autem Jesum ad Pontificem, ad eumque convenerunt omnes Pontifices, & senatores atque Scribæ.

54 Eum procul secutus Petrus usque in Pontificis atrium, una cùm famulis residet, seque ad ignem calefacit.

55 Pontifices verò, totusque confessus, quærebant contra Jesum testimonium, ut eum necarent, nec inveniebant.

56 Nam multi quidem adversus eum falsa testificabantur, sed consentanea non erant testimonia.

57 Et quidam extiterunt, qui contra eum falsa testabantur, ita dicentes.

58 Nos eum audivimus dicentem, se templum hoc manufactum esse dissoluturum, & triduo aliud non manufactum extructurum.

59 Sed ne sic quidem consentanea erant eorum testimonia.

60 Tum Pontifex in medium surrexit, & Jesum sic interrogavit : Nihilne respondes ? quid est, quod hi contra te testantur ?

61 At Jesus Glebat, nihilque respondebat. Rursus Pontifex eum hujusmodi verbis interrogavit : Tunc es Christus celebrandi Dei filius ?

62 Et Jesus : Sum, inquit :

& videbitis hominis filium sedentem ad dexteram potentiz, & cum cœlestibus venientem nubibus.

63 Tum Pontifex lacerare suas vestes: Quid adhuc nobis opus est testibus? inquit:

64 audivistis impiam vocem: quid vobis videtur? Illi verò eum omnes ut morte dignum damnarunt:

65 cœperuntque eum quidam conspuere, eique faciem obvelare, & colaphos impingere, ac dicere, Divina: eique alapas impingebant ministri.

66 Cùm esset autem Petrus infra in atrio, venit quidam ancillarum Pontificis,

67 & viso Petro sese calefaciente, intus eum, dicit: Tu quoque cum Nazareno Jesu eras.

68 At ille negavit, ita dicens: nescio, nec intelligo quid dicas, Deinde foràs in vestibulum egressus est, & gallus cecinit.

69 Et ancilla eo viso rursus cœpit dicere eis qui aderant, eum ex illis esse.

70 At ille rursus negavit. Paulo post rursus qui aderant dicunt Petro: Profectò tu ex illis es: nam Galilæus es, & locutio tua congruit.

71 At ille cœpit detestari, & jurare, sese non novisse hominem illum, quem illi dicebant:

72 & iterum gallus cecinit, Tum Petrus recordatus ejus, quod ej dixerat Jesus, fore ut priusquam bis caneret gallus, ter eum negaret, cœpit flere.

CAPUT XV.

Christus ad Pilatum. Judæorum rex, Barrabas absolutus.

Jesu supplicium, titulus, dicitur, tenebræ. Christi gemma, potatio, mors. Veli scissura, militum professio. Christi momentum.

M Anè protinus inito consilio, Pontifices unà cum Senatoribus, & Scribis, totumque consensus, Jesum colligant abductumque Pilato tradunt.

2 Eum Pilatus interrogavit, essetne Judæorum rex? Cui ille respondens: Ut tu dicis inquit.

3 Cumque eum vehementer accusarent Pontifices,

4 Pilatus eum rursus his verbis interrogavit: Nihilne respondes? vide quanta contra te testificentur.

5 At Jesus nihil amplius respondit, adeò ut miraretur Pilatus.

6 Solebat autem in illis festis eis laxare unum vincitum quemcumque postulassent.

7 Erat quidam nonnine Barrabas cum seditiosis vincitus qui in seditione eadem fecerant.

8 Itaque ceperunt vulgus clamantes id exigere, quod illi semper eis erat facere solitus.

9 Et Pilatus sic eis respondit: Vultis ut vobis Judæorum regem solvam?

10 sciebat enim, eum per invidiam à Pontificibus esse traditum.

11 Pontifices verò plebem instigarunt, ut sibi Barrabam potius ab illo laxari postularet.

12 Et Pilatus rursus eos alloquens: Quid ergo vultis, inquit, ut de eo faciam, quem Judæorum regem dicitis?

13 At illi denuò clamabant Crucifige eum.

14 Et Pilatus: Quid enim mali fecit? inquit eis. At illi eo acrius clamare: Crucifige eum.

15 Igitur Pilatus volens plebi satisfacere, laxavit eis Barabam, Jesumque verberavit, & eis crucifigendum tradidit.

16 Et milites eo extra atrium, hoc est pratorium, educto, totam cohortem convocat,

17 eumque purpura induunt, & ei implexam spineam coronam imponunt,

18 eumque sic salutare incipiunt: Salve rex Judæorum:

19 ejusque caput arundine tundunt, & eum conspuunt, ac politis genibus venerantur.

20 Deinde postquam ei illuserunt, spoliant eum purpura, ipsiusque vestimentis induunt: tum crucifigendum educunt:

21 & prætereuntem quendam Simonem Cyrenæum rure venientem, Alexandri Rufique patrem, cogunt ejus ferre crucem:

22 eumque ad locum Golgotha ducunt, quod Calvariz locum significat:

23 & ei myrrhinum vinum bibere dant, id quod ille non accepit.

24 Eo autem crucifixo, partiti sunt ejus vestimenta, jacta super eis sorte, quid quisque auferret.

25 Erat hora tertia cum eum crucifixerunt,

26 inscripto hoc ejus criminis titulo: REX JUDÆORUM.

27 Et cum eo latrones duos, alterum ad dexteram, alterum ad sinistram, crucifixerunt.

28 Ita comprobatum est scriptum illud, quod sic habet: Et inter sceleratos habitus est.

29 Prætereuntes autem ei maledicebant, capita quassantes, & dicentes: Vah qui templum dissolvis, & triduo instauras,

30 serva teipsum, & de cruce descende.

31 Similiter & Pontifices inter sese illudentes, cum Scribis dicebant: Alios servavit, seipsum servare non potest.

32 Christus ille Israelitarum rex, descendat nunc de cruce, ut eo viso credamus. Item qui cum eo erant crucifixi, convicium ei faciebant.

33 Hora sexta autem extiterunt per totam terram tenebræ, usque ad horam nonam.

34 Ac hora nona exclamavit Jesus magna voce, dicens: Eloi, eloi lamaſabachthani: quorum verborum hæc notio est: Mi Deus, mi Deus, cur me dereliquisti?

35 Quo audito, quidam eorum qui aderant, dicebant eum Eliam vocare.

36 Quidam autem accurrit, & impleta aceto spongia, arundinique affixa, ei bibere dat, dicens: Sinite videamus an eum ereptum veniat Elias.

37 Et Jesus, emissâ magna voce expiravit,

38 & templi velum à summo ad imum in duas partes fissum est.

39 Ac videns Centurio, qui ei ex adverso astabat, eum iraculantem expirasse, dixit: Profecto hic homo filius erat Dei.

40 Erant etiam mulieres procul spectantes, in quibus erat Maria Magdalena, & Maria Jacobi minoris, Josisque mater, & Salome.

41 quæ etiam dum ille erat in Galilæa, eum sequi, eique ministrare consueverant: itemque aliæ multæ, quæ cum eo Hierosolymam ascenderant.

42 Postquam jam advesperavit, cum esset Præparatio, hoc est Antefabbatum,

43 venit Josephus ab Arimathea honestus senator, qui & ipse Dei regnum expectabat: & ad Pilatum ausus ingredi, petiit Jesu corpus.

44 Pilatus miratus si jam mortuus esset, accersito Centurione, sciscitatus est ex eo, quàm dudum esset mortuus?

45 quo à Centurione cognito, donavit Josepho corpus.

46 Et ille empto linteo eum demisit, & involutum linteo posuit in monumento, quod ex petra excisum erat: & ad monimenti ostium ingens saxum advolvit,

47 spectantibus Maria Magdalena, & Maria Josis matre, ubinam poneretur.

CAPUT XVI.

Mulierum unguenta. Redivivus Jesus in Galilæam. Idem ter visus. Discipulorum incredulitas. Missio Evangelii, & Baptismi mandata. Notæ credentium. In celum Jesus. Apostolorum officium.

EXacto Sabbato, Maria Magdalena, & Maria Jacobi mater, & Salome, emptis aromatis, ut eum unctum irent, 2 valde manè prima post Sabbatum die veniunt ad monumentum, orto jam Sole,

3 Ac dum inter sese quarunt, quis sibi saxum avolveret ostio monimenti,

4 intuitæ vident avolutum esse saxum, quod erat permagnum:

5 ac monumentum ingressæ viderunt adolescentem ad dexteram sedentem, alba stola vestitum, & expaverunt.

6 Et ille: Ne expavescitis, inquit eis. Jesum queritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hic: en locus ubi positus fuit.

7 Sed ite nunciatum ejus discipulis, & Petro, eum præire eis in Galilæam: illic eum esse visuros, ut eis prædixit.

8 Igitur illæ egressæ celeriter ex monumento, fugerunt, idque tremore correptæ, atque attonitæ neque cuiquam quicquam dixerunt, ut pote quæ metuerent.

9 Resurrexit autem manè primo post Sabbatum die, & apparuit primum Mariæ Magdalenz, ex qua septem ejecerat dæmonia.

10 id quod illa nunciatum ivit eis, qui cum eo fuerant, lugentibus atque plorantibus.

11 At illi audientes eum vivere, & ab ea visum esse, non crediderunt.

12 Postea duobus eorum ambulantis apparuit alia forma, rus euntibus,

13 id quod illi cæteris nunciatum iverunt: sed ne illis quidem crediderunt.

14 Tandem discumbentibus illis undecim apparuit, & eis incredulitatem ac perviciam expröbravit, quòd eis qui se resurrexisse viderant, non credidissent:

15 eisque dixit: Ite in totum

tum orbem, prædicate Evangelium omni creaturæ :

16 Qui crediderit, & baptizatus fuerit, servabitur : qui vero non crediderit, condemnabitur.

17 Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur : in nomine meo dæmonia ejicient : linguis loquentur novis :

18 Serpentes tollent : & si

quid mortiferum biberint, non eis nocebit : cum ægrotis manus imponent, illi bene habebunt.

19 Igitur Dominus postquam eos allocutus est, sublatus est in cælum, & ad Dei dexteram sedit.

20 Illi verò digressi, ubique prædicarunt Domino adjuvante, & orationem sequentibus signis confirmante.

EVANGELIUM

AUTHORE LUCA.

IN PRIMUM CAPUT ARGUMENTUM.

Evangelistæ multi. Luca sectator Theophilus. Zacharias & conjux senes, justi, soli. Gabriel de puero cum gaudio, gratia, dignitate, victu, spiritu Eliano, fructu. Senex diffidens fit mutus. Anus gravida. Angeli ad Mariam aditio. Inter hos colloquium : illius discessio. Virgo ad cognatam. Fœtus in utero exultatio. Elisabetæ gratulatio. Virginis hymnus, mora, reditio. Pueri ortus, circumcisio, nomen. Seni eloquium restitutum. Popularium pavor. Nati favor. Patris hymnus. Pueri profectus & habitatio.

PRÆFATIO.

Quandoquidem aggressi sunt multi narrationem contexere compertarum apud nos rerum,

2 Quemadmodum nobis tradiderunt, qui ab initio & spectatores & administratores rei fuerunt :

3 Visum est etiam mihi, quæ omnia à capite diligenter confectus sim, tibi ordine scribere, optime Theophile,

4 Ut quas auditione accepisti res, eas certò cognoscas.

CAPUT I.

5 **F**uit temporibus Herodis Judææ regis sacerdos quidam nomine Zacharias, Abianæ classis : cujus uxor erat Aharone prognata, nomine Elisabetæ.

6 Erant autem ambo apud Deum justi, sese in omnibus Domini præceptis ac institutis gerentes inculpatos.

7 Sed non erant eis liberi : quandoquidem & Elisabetæ sterilis erat, & ambo ætate provecta.

8 Accidit, dum is in suæ classis ordine sacerdotio coram Deo fungitur,

9 ex more sacerdotil ut ei suffiendi fors obtingeret. Itaque in Domini ædem ingressus est,

10 omni populi multitudine foris hora suffitionis orante.

11 Apparuit autem ei Do-

mini angelus ad aræ suffitoriaæ dexteram astans.

12 Quo viso, turbatus Zacharias, & timore perculsus est.

13 Sed eum sic allocutus est angelus: Ne metue, Zacharia, nam exaudita sunt tua preces: & tua coniux Elisabeta tibi filium pariet. quem Johannem nomine vocabis,

14 qui tibi gaudio erit & lætitiæ, multique ex ejus natiuitate gaudebunt:

15 erit enim in Domini conspectu magnus: nec vinum, nec temetum bibet, ac sacro spiritu plenus erit jam ab utero matris,

16 & Israelitarum multos ad Dominum ipsorum Deum reconciliabit,

17 eumque antecedit ipse, Eliano spiritu potentiaque præditus, ut patrum animos ad rectos convertat, & contumaces ad iustorum prudentiam perducatur, Dominoque compositum populum præparet.

18 At Zacharias: Unde istud cognoscam? inquit angelo? quum & ego sim senex, & uxor mea jam grandis natu?

19 Cui angelus respondens inquit: Ego sum Gabriel, qui Deo appareo, & missus sum ut te alloquerer, tibi que hæc læta nunciarem.

20 Atque hoc sic habeto, te fore mutum, & loquendi impotem donec hæc euenerint: quoniam meis dictis non credidisti, quæ suo tempore comprobabuntur.

21 Expectabat autem populus Zachariam, eumque tandiu in æde morari mirabatur.

22 Is verò egressus, eos allo-

qui non poterat: itaque intellexerunt, eum visum aliquod in æde vidisse. Ipse verò eis inuocabat, remansitque mutus:

23 ac peracto sui muneris spacio, domum petiit.

24 Post id tempus conceptus ejus uxor Elisabeta, & se quatuorque menses abdidit,

25 propterea quòd hæc ei præstitisset Dominus, dum ejus inter homines dedecus abolere curat.

26 Me se autem sexto missus est à Deo angelus Gabriel, in oppidum Galilææ, nomine Nazaretham,

27 ad virginem desponsam viro, qui nomen habebat Josephus, ex domo Davidis: Virginis autem Maria nomen erat.

28 Ad eam ingressus angelus, dixit: Salve accepta, cui Dominus adest, quæque es mulierum fortunatissima.

29 At illa, eo viso, ejus sermone turbata, cogitabat qualis esset ea saluatio.

30 Et angelus: Ne metue: Maria: nam propitium habes Deum:

31 ac scito, te utero concepturam, parituramque filium quem Jesum nomine vocabis.

32 Is erit magnus, & Supremi filius vocabitur: eique dabit Dominus Deus solium Davidis, ejus parentis,

33 isque in Jacobeorum domum regnabit in perpetuum, nec ullus ejus regni finis erit.

34 At Maria: Quo pacto fiet istud? inquit angelo: cum ego virum nesciam?

35 Et ille respondens: Te spiritus sanctus, inquit, invadet, & Supremi vis inumbrabit. ita-

Atque sanctus iste partus dicitur Dei filius.

36 Et quidem Elisabeta, cognata tua, concepit & ipsa filium in senectute sua: eique iam sextus hic mensis agitur, quæ tamen sterilis dicebatur,

37 adeò nulla res est, quam Deus facere non possit.

38 Tum Maria: Ecce me Domini servam, eveniat mihi ita ut tu dixisti. Ita angelus ab ea discessit.

39 Per eos dies profecta est Maria festinanter in montana, in urbem Judææ:

40 & ingressa domum Zachariæ, salutavit Elisabetam.

41 Atque ubi audivit Elisabeta Mariæ salutationem, exultavit infans in ejus utero: repletaque sancto spiritu Elisabeta,

42 exclamavit magna voce, & inquit: Tu es mulierum felicissima: felix & istius ventris fœtus.

43 Unde autem hoc mihi, ut me mei Domini mater invisat?

44 Nam simulac tuæ salutationis vox pervenit ad meas aures, exultavit læticia infans in ventre meo.

45 Beatam te, quæ credideris perfectum iri quæ tibi à Domino significata sunt.

46 Tum Maria sic fatur: Magnificat animus meus Dominum,

47 exultatque mea mens de Deo servatore meo:

48 qui spectaverit humilitatem ancillæ suæ, unde me in posterum beatam prædicatura sunt omnia secula.

49 Quoniam mihi magna fe-

cit præpotens ille, cujus & nomen sanctum est,

50 & clementia perennis erga reverentes eum.

51 Qui fortia patrat suo brachio, profigat eos qui animi fastu insolescunt.

52 Deturbat potentes de solis, & humiles extollit.

53 Esurientes bonis explet, & divites inanes dimittit.

54 Subvenit Israëlitis suis clementiæ memor,

55 quemadmodum majoribus promiserat nostris, Abrahamo, & ejus futuræ posteritati.

56 Mansit autem Maria cum ea circiter menses tres: deinde domum revertit.

57 Elisabeta autem, exacto ad pariendum tempore, filium genuit.

58. Et ejus vicini atque cognati, audientes quanta Dominus erga eam usus esset clementia, congratulabantur ei.

59 Octavo autem die puerum circumcisum iverunt: & eum patris ejus nomine Zachariam appellabant:

60 sed contradixit ejus mater: Non ita, inquit, sed vocabitur Johannes.

61 Cui illi: Nullus est, inquit, irrecognatioe tua, qui isto nomine nuncupetur:

62 Deinde innuunt ejus patri, quid eum vellet appellari.

63 Et ille, petita tabella; scripsit, ejus nomen esse Johannem: id quod mirati sunt omnes.

64 Atque ille aperto protinus ejus ore, solutaque lingua, loqui coepit, Deo gratias agens.

65 metuque correpti sunt omnes eorum finitimi, ac per omnia Judææ montana dictabantur hæc omnia :

66 quæ quicumq; audierant, in animo reponebant, cogitantes, quidnam futurus esset ille puer ? Atque ei Domini manus aderat.

67 Zacharias autem pater ejus, sancto spiritu plenus, vaticinatus est his verbis :

68 Grates Domino Israelitarum Deo, qui populi sui liberationem procurat,

69 erigatque nobis cornu salutis in domo sui Davidis :

70 quemadmodum promiserat priscorum ore sanctorum suorum vatum,

71 quo vindicemur ab hostibus nostris, & ex omnium manu qui nos odere :

72 ut utatur clementia erga majores nostros, & sui sancti ex deris recordetur :

73 qui jurejurando, promiserit Abrahamo patri nostro,

74 daturum se nobis, ut intrepide, ex hostium nostrorum manu liberati,

75 ipsum coram pie justeque colamus, toto vitæ nostræ tempore.

76 Et tu puer Supremi vates vocabere : præbis enim Domino, paratum vias ejus,

77 ad dandam salutis cognitionem ejus populo, quod eis venia datur peccatorum,

78 per intimam Dei nostri misericordiam, qua nos ex alto visit ortus,

79 qui appareat iis qui in tenebris & atra nocte degunt, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80 Puer autem crescebat, & spiritu confirmabatur, ac inde-

fertis agebat usque ad diem, quo Israelitis ostenderetur.

CAPUT II.

Orbis census. Mariæ partus in stabulo : ad pastores angelus de Christo : vox celestis : pastores ad infantem. Mariæ cura : in circumcissione Jesu : puer Deo sistitur : feritur a lege. Simeonis canticum, et Mariam vaticinium. Vates Anna. Josephi reditus Nazaretham. Pueri ingenium, virtus, ejusdem in fano dissertatio. Mariæ natiq; dicta. Perentum ignoratio : pueri obsequium, & profectus in horam.

PER id tempus decreto promulgatum est ab Augusto Cæsare, ut censeretur totus orbis,

2 qui primus census habitus est Quirino prætore Syriæ.

3 Igitur cum omnes ad profitendum in suam quisque civitatem proficiscerentur,

4 ascendit etiam Josephus et Galilæa, ex oppido Nazarethæ, in Judæam, in Davidis oppidum, quæ Bethlehema vocatur, quod esset ipse Davidicæ domus atque familiæ :

5 ut profiteretur unâ cum Maria desponsa sibi uxore prægnante.

6 Accidit autem, ut dum illæ sunt, illa exacto ad pariendum tempore,

7 filium suum pareret primogenitum : quem fasciis involvit, & in præsepi reclinavit, quod eis in diversorio locus non esset.

8 Erant pastores in eadem regione excubantes, & nocturnis vigiliis ovile suum custodientes :

9, quibus ecce Domini angelus

lus afftit, eosque Domini splendor circumfulsit, & magno timore perterritos,

10 sic est angelus alloquutus. Ne timete: en ego vobis enim ingentem nuncio lætitiā, toti populo futuram,

11 videlicet vobis hodie natum esse servatorem, qui est Christus Dominus in oppido Davidis.

12 Atque hoc vobis signum erit: invenietis infantem fasciis involutum, jacentem in præsepi.

13 Et repentē extitit cum angelo cœlestium copiarum multitudo, Deum laudantium, & ita dicentium:

14 Gloria in supremis Deo, & in terra pax: erga homines benevolentia.

15 Deinde ubi ab eis discesserunt in cœlum angeli, pastores illi cohortati sunt invicem, ut Bethlehemam peterent, & viderent quid rei accidisset, quod Dominus sibi declarasset.

16 Itaque celeriter profecti, invenerunt Mariam & Josephum, & jacentem in præsepi infantem:

17 quo viso, prædicarunt quid sibi de puero illo dictum fuisset.

18 Ac quotquot audierunt, ea mirati sunt, quæ eis à pastorebus dicta sunt,

19 Maria verò eas res omnes observabat, cum animo suo perpendens.

20 Redierunt autem pastores Deum celebrantes atque collaudantes, propter ea omnia quæ & audiverant, & que nāmodum eis prædictum fuerat, viderant.

21 Postquam dies octo ad circumcidendum puerum com-

pleti sunt, nuncupatum ejus est nomen JESUS: quod nuncupatum fuerat ab angelo, priusquam in utero conciperetur.

22 Completis autem eorum purificationis diebus, ex lege Moſis tulerunt eum Hierosolymam, ut Domino listerent,

23 (quemadmodum in Domini lege scriptum est, scilicet omnem marem, qui vulvam aperuisset, Domino sacrum esse dicendum,)

24 utque munus conferrent, quemadmodum in Domini lege dictum est, par turturum, aut duos pipiones.

25 Erat tum Hierosolymæ homo nomine Simeon, qui homo justus erat, & religiosus, expectans Israelitarum consolationem, & sancto spiritu præditus.

26 Huic fuerat sancti spiritus oraculo dictum, non prius esse mortem sensurum, quam Domini Christum vidisset.

27 Is instinctu spiritus venit in fanum, atque ubi intulerunt parentes puerum Jesum, ut de eo ex legis ritu facerent,

28 ipse eum suis ulnis excepit, Deoque gratias egit his verbis:

29 Nunc dimittis tuum me, Domine, secundum promissionem tuam placidè.

30 quandoquidem vidi meis oculis salutem tuam,

31 quam omnibus expositam populis parasti.

32 lumen gentibus patefaciendum, & tuorum Israelitarum gloriam.

33 Mirabantur autem ejus pater atque mater, ea quæ de eo dicebantur,

34 eisquæ fausta precatus Simeon, ejus matrem Mariam sic

affa-

affatus est : Scito hunc multorum vel casui vel resurrectioni in Israelitis destinatum esse, & signum fore cui contradicatur.

35 Quin tuum quoque animum penetrabit gladius, ut patresiant multarum mentium cogitationes.

36 Erat autem Anna vates, Phanuelis filia, ex Aseriana tribu: quæ multum ætate provec̃ta, vixerat annos cum viro septem à virginitate sua :

37 Eratque eadem vidua annorum circiter quatuor & octoginta, quæ ex fano non discedebat, jejuniis precibusque noctes & dies Deum colens.

38 Hæc eadem hora supervenit, & Domino gratias agere, deque eo loqui cœpit omnibus, qui Hierosolymis liberationem expectabant.

39 Et illi omnibus ex lege Domini peractis redierunt in Galilæam, in oppidum suum Nazaretham.

40 Puer verò crescebat, & spiritu confirmabatur, sapientiaque replebatur, eique aderat Dei gratia.

41 Proficiscebantur autem ejus parentes quotannis Hierosolymam festis Paschæ.

42 Igitur dum jam erat annorum duodecim, cùm illi Hierosolymam ex more festorum ascendissent,

43 diesque peregissent, eis revertentibus remansit puer Jesus Hierosolymæ.

44 Id quod ignorantes ejus parentes, eum in comitatu esse rati, postquam iter unius diei fecerunt, cœperunt eum inter cognatos & familiares conquirere :

45 eoque non invento, reverterunt Hierosolymam, eum quaesitum,

46 Accidit autem ut post triduum eum in fano invenerint, inter magistros sedentem, eosque audientem ac interrogantem.

47 Stupebant autem omnes eum audientes, ejus acumen, ac responsiones.

48 Atque eo viso attoniti sunt illi, eumque sic est allocuta mater : Nate, cur nobis ita fecisti ? en pater tuus & ego te dolentes quaerebamus.

49 At ille : Quorsum me quaerebatis ? inquit eis. An nesciebatis, mihi agenda esse mei patris negocia ?

50 At illi, quid ille sibi dixisset, non intellexerunt.

51 Et ille cum eis descendit, venitque Nazaretham, & eis erat morigerus. Ejus autem mater eas res omnes animo observabat,

52 & Jesus sapientia, & ætate, & gratia, tum apud Deum proficiebat, tum apud homines.

CAPUT III.

*Johannis habitatio, concio, ob-
jurgatio acerba, præcepta : ba-
ptismus Christi collatio, item
baptismatum. Christi potestas.
Herodis scelus. Baptiste car-
cer. Christi baptismus. Vox
caelestis, cum spiritu Sancto
imagine columbae. Jesu æ-
tas, genealogia adusque Ada-
num & Deum.*

ANno autem imperii Ti-
berii Caesaris decimo-
quinto, Pontio Pilato Judææ
prætor, Herode Galilææ te-
trarcha : Philippo ejus fratre
Ituræ & Trachonitidis re-
gionis.

ionis tetrarcha. & Lysania A-
sylenz tetrarcha,

2 Pontificibus Anna & Cai-
pha, habitus est à Deo sermo ad
Johannem Zachariæ filium in
solitudine:

3 isque venit per omnem
Jordanis oram, emendationis
vitæ baptisma publicatum, ad
peccatorum veniam:

4 quemadmodum in vatis
Esaiæ effatorum libro scriptum
est, dum dicit: Vox clamantis
in solitudine: Præparate Do-
mini viam, rectas facite semi-
tas ejus.

5 Omnis & vallis comple-
bitur, & mons collisque de-
primeretur, & prava in recta, &
aspera viæ redigentur in pla-
nas,

6 aspicientque mortales om-
nes divinam salutem.

7 Dicebat igitur hominum
vulgo, qui proficiscebantur ut
ab eo baptizarentur: Viperi-
na progenies, quis vos summo-
nuit futuram iram fugere:

8 edite ergo dignos correcta
vita fructus: neu velitis apud
vos sic cogitare, Patrem habemus
Abrahamum. Dico enim
vobis, posse Deum ex his lapi-
dibus Abrahamo suscitare na-
tos.

9. Jam verò securis arborum
radici admota est. Itaque om-
nis arbor bonum fructum non
edens, excidenda, & in ignem
est conjicienda.

10 Et à vulgo sic interroga-
tus: Quid ergo agemus?

11 respondit eis in hunc mo-
dum: Qui duas habet tunicas,
impertiat non habenti: & qui
habet cibaria, itidem faciat.

12 Venerunt item publicani
ut lavarentur: eique dixerunt:
Magister, quid agemus?

13 Quibus ille: Nihil ampli-
us, inquit, exigit, quàm quan-
tum vobis præscriptum est.

14 Interrogarunt eum etiam
milites his verbis: Et nos quid
agemus? Quibus ille: Nemi-
nem, inquit, coneutite, néve ca-
lumniamini, & vestris este sti-
pendiis contenti.

15 Dubitante autem popu-
lo, omnibusque de Johanne ani-
mo cogitantibus, num is esset
Christus,

16 Johannes sic est omnes
allocutus: Ego quidem aqua
vos baptizo: sed adventat qui-
dam ita me præstantior, ut ego
dignus non sim qui ejus calceo-
rum solvam corrigiam. Is vos
sancto spiritu & igne baptiza-
bit.

17 Habet autem in manu
vannum suam, areamque suam
perpurgabit, & frumentum in
horreum suum comportabit, pa-
leam autem igni cremabit inext-
incto.

18 Ita multa etiam alia mo-
nens, populum instituebat.

19 At Herodes tetrarcha,
cum ab eo de Herodiade, sui
fratris uxore, deque tot quæ
committebat, sceleribus argue-
retur,

20 hoc insuper ad omnia alia
adjecit, quòd Johannem in car-
cerem conclusit.

21 Accidit autem, ut bapti-
zato omni populo, necnon Jesu
baptizato, ac orante, aperiretur
cælum,

22 descenderetque spiritus
sanctus corporea specie, quasi
columba, in eum, & existeret
de cælo vox dicens: Tu es
meus charissimus filius, tu mihi
acceptus es.

23 Incipiebat autem Jesus
annorum esse ferè triginta,
Iose-

Josephi (ut putabatur) filius,
Elis filii,

24 Mathathi filii, Levis filii,
Melchis filii, Jannæ filii, Jose-
phi filii,

25 Mattathiaz filii, Amosi fi-
lii, Naumi filii, Elis filii, Nag-
gæ filii,

26 Maathi filii, Mathathiaz
filii, Semeis filii, Josephi filii,
Judæ filii,

27 Johannæ filii, Resiz filii,
Zorobabelis filii, Salathielis fi-
lii, Niris filii,

28 Melchis filii, Addis filii,
Cosami filii, Elmadami filii,
Heris filii,

29 Hicsonis filii, Eliezeris
filii, Joremi filii, Matthæ filii,
Levis filii,

30 Simeonis filii, Judæ filii,
Josephi filii, Jonami filii, Elia-
cimi filii,

31 Melez filii, Menami filii,
Mathathami filii, Nathami filii,
Davidis filii,

32 Isai filii, Obedis filii, Bo-
ozi filii, Salmonis filii, Naasson-
is filii,

33 Aminadabi filii, Arami
filii, Esromi filii, Pharis filii,
Judæ filii,

34 Jacobi filii, Isaaci filii,
Abrahami filii, Tharzæ filii, Na-
choris filii,

35 Saruchi filii, Ragavi filii,
Phaleci filii, Hebris filii, Salæ
filii,

36 Cainanis filii, Arphaxati
filii, Semi filii, Nox filii, La-
mechi filii,

37 Mathusalæ filii, Enochi
filii, Jarethi filii, Maleleelis fi-
lii, Cainanis filii,

38 Enosi filii, Sethi filii, A-
dami filii, Dei filii.

CAPUT IV.

*In solitudine Christus : tenta-
tus, jejunus, esuriens, com-
diabolus. Christi in Galilæa
doctrina. Nazarethæ lectio,
Jesu vaticinium. Concio, re-
sponsum Jesu de vate in patria
de Elia, & Syro. Jesu à su-
perbo, Capernai concio. De
moniacus. Simonis socrus. De
mones de Jesu, objurgati.*

JESUS verò sancto spiritu plu-
nus, reversus est à Jordane
& spiritus instinctu actus in so-
litudinem,

2 ac quadraginta dies tenta-
tus est à Diabolo, per quos dies
cùm nihil comedisset, & eis fin-
tis tandem esuriret,

3 dixit ei diabolus: Si De-
i filius es, jube huic lapidi ut fiat
panis.

4 Cui Jesus respondens: Scri-
ptum est, inquit, non solo pane
vivere hominem, sed etiam eo
omni quod ex ore Dei proficitur.

5 Tum Diabolus eum in ex-
cellsum montem subduxit, & ei
omnia mundi regna momentane
temporis ostendit,

6 eumque sic allocutus est
Diabolus: Hanc ego omnem
potestatem, eorumque gloriam
omnem tibi dabo. Nam ea mihi
tradita est, ita ut cuicumque ve-
lim, eam donem.

7 Quòd si tu me coràm ado-
raveris, erunt omnia tua.

8 At Jesus ei respondens:
Abi ex conspectu meo, Satana,
inquit. Scriptum est enim: Do-
minum Deum tuum adorato,
eumque solum colito.

9 Duxit item eum Hieroso-
lymam, & in templi pinnis col-
locavit, atque ita allocutus est:
Si Dei filius es, jace te ipsum hinc
deorsum:

10 nam ita scriptum est: Angelis suis de te mandabit ut te custodiant,

11 manibusque sustineant, ne pedibus in lapides impingas.

12 At Jesus sic ei respondit: Dictum est, Dominum Deum tuum ne tentato.

13 Et Diabolus, peracta omni tentatione, ab eo discessit ad tempus.

14 Jesus verò vi spiritus rediit in Galilzæam, dimanavitque ejus fama per totam regionem finitimam:

15 & ipse docebat in eorum collegiis, ab omnibusque celebrabatur.

16 Venit autem Nazaretham, ubi fuerat educatus: & ingressus (ut erat ei mos) die Sabbati in collegium, surrexit ad legendum.

17 Traditus est autem ei vatis Esaiæ liber: quo libro explicato, reperit locum, ubi sic scriptum erat.

18 Spiritu Domini præditus sum, quandoquidem me unxit, me ad lata pauperibus nuncianda misit, ad melicandum mente fractis,

19 ad edicendam captivis libertatem, & cæcis visum, ad calamitosos in libertatem emit-tendos, ad edicendum favorabilem Domini annum.

20 Deinde plicato libro, & ministro tradito, resedit: & omnium in collegio oculis in eum intentis,

21 cœpit eis dicere: Id scriptum hodie esse audientibus eis comprobatum.

22 Atque omnes de eo testabantur, & orationis gratiam mirabantur, quæ ex ejus ore manabat, ac ita dicebant: Nonne hic est Josephi filius?

23 Et ille: Omnino (inquit eis) mihi dicetis hæc proverbium, Medice cura teipsum. Quæ Capharnai facta audivimus, fac etiam hic in tua patria.

24 Hoc vobis confirmo, inquit, nullum vatem acceptum esse in sua patria.

25 Atque hoc à me certò sic habetote: Multæ viduæ erant Eliæ temporibus apud Israelitas, cum cœlo per tres annos & sex menses clauso, extitit gravis fames per totam terram:

26 & tamen ad earum nullam missus est Elias, sed tantum ad Sarephtham Sidonium oppidum, ad mulierem viduam:

27 & multi erant sub Elifzo vate leprosi apud Israelitas, & tamen nullus eorum purgatus est, sed tantum Naaman Syrus.

28 Hæc audientes omnes in collegio, ira pleni surrexerunt,

29 eumque ex oppido ejece-runt, & usque ad montis cacumen (in quo constructum erat eorum oppidum) duxerunt, ut eum præcipitarent.

30 At ille per medios digressus abiit,

31 & Capharnaum Galilææ oppidum degressus, docebat eos Sabbatis:

32 atque illi ejus doctrinam stupebant, quippe cujus in oratione inesset autoritas.

33 Erat autem in collegio homo habens impuri dæmonii spiritum, qui magna voce sic exclamavit:

34 Heu, quid tibi nobiscum rei est, Jesu Nazarene? venisti perditum nos? Novi te quis sis, Sanctus Dei.

35 At Jesus eum objurgavit: Obmutescere, inquit, & ex isto exi. Tum dæmonium, illo in medi-

medium prostrato, exivit ex eo, nihilque laesit eum.

36 Qua re attoniti omnes, inter sese hunc in modum colloqui : Quæ est hæc oratio, quod cum autoritate potentiaque spiritibus immundis ita imperat, ut exeant?

37 Atque ejus fama in omnia finitimæ regionis loca diminabatur.

38 Digressus autem ex collegio, intravit in Simonis domum. Laborabat autem Simonis socrus gravi febre. Itaque illi eum pro ea rogarunt.

39 Et ille supra eam stans, febrem objurgavit, & febris eam reliquit: atque illa continuo surrexit, eisque ministrare coepit.

40 Occidente autem sole, omnes quicumque variis morbis agrotos habebant, eos ad eum adducebant: & eos ille, impositis unicuique manibus, sanavit.

41 Exhibant etiam ex multis dæmonia, ita clamantia: Tu es Christus Dei filius. Sed objurgans ille, non sinebat ea dicere, se scire eum esse Christum.

42 Deinde orta die, digressus, concessit in desertum locum: eumque vulgò quærentes homines, ad eum venerunt, eumque ne ab ipsis discederet retinebant.

43 At ille eis dixit, oportere se aliis quoque civitatibus nunciare Dei regnum: ad id enim se esse missum.

44 Ita per Galilææ collegia prædicabat.

CAPUT V.

Christus è navi docens. Piscium præda. Piscatores Jesu

sectatores. Leprosus ad fandum: Jesus orans. Per togulas paralyticus. Jesus innoxas, & morbum. Levitatio. Pravi Jesu convivia. Pharisei confutati. Christi munus. Collationes egrorum, nuptiarum, vestis, vini.

CUM autem hominum turba divini sermonis audiendi gratia ei incumberet, ad Genesarethicum lacum astanti,

2 conspicatus duo navigia ad lacum stantia (de quibus degressi piscatores retia lavabant) conscendit navigiorum alterum, quod Simonis erat:

3 eumque monuit ut paulum à terra summovertet, sededitque, & hominum turbam ex navigio docere coepit.

4 Deinde facto loquendi sine, Simoni jussit ut in altum subduceret, utque sua retia laxarent ad prædam.

5 Cui Simon respondit: Præceptor, fametis totam noctem laborantes nihil cepimus, tamen ad tuum dictum laxabor rete.

6 Atque eo facto, tantam piscium multitudinem conducerunt, ut disrumperetur eorum rete.

7 Itaque sociis innoverunt, qui in altero erant navigio, ut se adjutum venirent. Qui ubi venerunt, utramque navem ad eum repleverunt, ut ex summergerentur.

8 Eo viso, Simon Petrus ad ejus genua se abjecit, & Discede à me, inquit, nam ego nocens homo sum Domine.

9 Erat enim stupore correptus tu n ipse tam omnes ejus comites, ob piscium quam ceperant prædam. Similiter & Ja-

cobus.

obus ac Johannes, Zebedæi filii, qui erant Simoni socii.

10 At Jesus Simoni dixit : Ne metue, deinceps homines cadies.

11 Deinde illi deductis ad terram navibus, eum, relictis omnibus, secuti sunt.

12 Cùm esset autem in quodam oppido, ecce vir quidam lepra scatens, qui viso Jesu pronus accidit, eumque sic oravit : Domine, si vis, potes me purgare.

13 & ille porrecta manu eum tetigit, &, Volo, inquit, purgator : & protinus ab eo lepra discessit.

14 Ille autem ei præcepit ne cui diceret : sed i ostensum te sacerdoti, & ob tui purgationem libato quod præcepit Moses, ut sit eis testimonio.

15 Increbescente autem sermone de eo, ingens adeum conveniebat hominum multitudo, ut audirent, & ab eo à suis morbis sanarentur.

16 Ipse verò in deserta loca secedebat, ac supplicabat.

17 Quodam autem die cùm doceret, assidentibus Phariseis, ac legisperitis, qui passim ex Galilææ & Judææ vicis, & à Hierosolyma convenerant, cumque Domini vis in illis sanandis adesset,

18 viri quidam ferebant in lecto hominem, qui erat fide-ratus, eumque conabantur intro-ferre, & ei proponere.

19 Cumque non invenirent quàm eum introferrent propter turbam, consensu tecto, per tegulas eum, unà cum lectulo, in medium dimiserunt ante Jesum.

20 Et ille videns eorum fiduciam, dixit ei : Homo

ignoscuntur tibi tua peccata.

21 At Scribæ & Pharisei cœperunt hunc in modum cogitare : Quis est hic, qui tam impia loquatur ? Quis ignoscere peccata potest, nisi solus Deus ?

22 Et Jesus, cognitis eorum cogitationibus, sic eos affatus est. Quid cogitatis cum vestris animis ?

23 Utrum facilius est dicere, Ignoscuntur tibi peccata tua ? an dicere, Surge & ambula ?

24 Atque ut intelligatis potestatem habere filium hominis in terrâ ignoscendi peccata : Tibi dico (inquit siderato) surge, & sublato lectulo tuo, i domum tuam.

25 Atque ille continuo in eorum conspectu surrexit : & eo, in quo jacebat, lectulo sublato, abiit domum suam, Deum laudans.

26 Ea re attoniti omnes Deum collaudare, metuque repleti, dicentes sese hodie incredibilia vidisse.

27 Postea egressus, & publicanum Levim nomine conspicatus ad publicanorum mensam sedentem, dixit ei : Sequere me.

28 Et ille, relictis omnibus, surrexit, eumque secutus est.

29 Fecit autem ei celebre convivium Levis domi suæ : ubi cum ingens publicanorum aliorumque cum eis epulantium turba foret,

30 fremebant Scribæ & Pharisei contra ejus discipulos, hujusmodi verbis : Cur cum publicanis & improbis cibum & potionem sumitis ?

31 Qui-

medium prostrato, exivit ex eo, nihilque læsit eum.

36 Qua re attoniti omnes, inter sese hunc in-modum colloqui : Quæ est hæc oratio, quod cum autoritate potentiaque spiritibus immundis ita imperat, ut exeant?

37 Atque ejus fama in omnia finitimæ regionis loca dimanabat.

38 Digressus autem ex collegio, intravit in Simonis domum. Laborabat autem Simonis socrus gravi febre. Itaque illi eum pro ea rogant.

39 Et ille supra eam astans, febrem objurgavit, & febris eam reliquit: atque illa continuo surrexit, eisque ministrare cœpit.

40 Occidente autem sole, omnes quicumque variis morbis agrotos habebant, eos ad eum adducebant: & eos ille, impositis unicuique manibus, sanavit.

41 Exhibant etiam ex multis dæmonia, ita clamantia: Tu es Christus Dei filius. Sed objurgans ille, non sinebat ea dicere, se scire eum esse Christum.

42 Deinde orta die, digressus, concessit in desertum locum: eumque vulgò quærentes homines, ad eum venerunt, eumque ne ab ipsis discederet retinebant.

43 At ille eis dixit, oportere se aliis quoque civitatibus nunciare Dei regnum: ad id enim se esse missum.

44 Ita per Galilææ collegia prædicabat.

CAPUT V.

Christus è navi docens. Piscium prædam. Piscatores Jesu

sectatores. Leprosus ad Jesum. Jesus orans. Per te gressus paralyticus. Jesus innoxas, & morbum. Levitatio. Pravi Jesu convivæ. Pharisei consultati. Christi munus. Collationes egrorum nuptiarum, vestis, vini.

CUM autem hominum turba divini sermonis audiendi gratia ei incumberet, ad Genesarethicum lacum astanti,

2 conspicatus duo navigia ad lacum stantia (de quibus degressi piscatores retia lavabant) descendit navigiorum alterum, quod Simonis erat:

3 eumque monuit ut paulum à terra summoferet, sededitque, & hominum turbam ex navigio docere cœpit.

4 Deinde facto loquendi sine, Simoni jussit ut in altum subduceret, utque sua retia laxarent ad prædam.

5 Cui Simon respondit: Præceptor, fametis totam noctem laborantes nihil cepimus, tamen ad tuum dictum laxabo rete.

6 Atque eo facto, tantam piscium multitudinem conculserunt, ut dissumeretur eorum rete.

7 Itaque sociis innuerunt, qui in altero erant navigio, ut se adjutum venirent. Qui ubi venerunt, utramque navem ad eum repleverunt, ut ex summergerentur.

8 Eo viso, Simon Petrus ad ejus genua se abjecit, & Discede à me, inquit, nam ego nocens homo sum Domine.

9 Erat enim stupore correptus tum ipse tum omnes ejus comites, ob piscium quam ceperant prædam. Similiter & Ja-

cobæ

9 Iacobus ac Johannes, Zebedæi filii, qui erant Simoni socii.

10 At Jesus Simoni dixit : Te metue, deinceps homines cames.

11 Deinde illi deductis ad terram navibus, eum, relictis omnibus, secuti sunt.

12 Cùm esset autem in quodam oppido, ecce vir quidam lepra scatus, qui visus Jesu pronus accidit, eumque sic oravit : Domine, si vis, potes me purgare.

13 & ille porrecta manu eum tetigit, & Volò, inquit, purgator : & protinus ab eo lepra discessit.

14 Ille autem ei præcepit ne tui diceret : sed i ostensum te sacerdoti, & ob tui purificationem libato quod præcepit Moses, ut sit eis testimonio.

15 Increbescente autem sermone de eo, ingens ad eum conveniebat hominum multitudo, ut audirent, & ab eo à suis morbis sanarentur.

16 Ipse verò in deserta loca secedebat, ac supplicabat.

17 Quodam autem die cùm doceret, assidentibus Phariseis, ac legisperitis, qui passim ex Galilææ & Judææ vicis, & à Hierosolyma convenerant, cumque Domini vis in illis sanandis adesset,

18 viri quidam ferebant in lecto hominem, qui erat fidei-ratus, eumque conabantur introferre, & ei proponere.

19 Cumque non invenirent quâ eum introferrent propter turbam, consensu tecto, per tegulas eum, unâ cum lectulo, in medium demiserunt ante Jesum.

20 Et ille videns eorum fiduciam, dixit ei : Homo

ignoscuntur tibi tua peccata.

21 At Scribæ & Pharisei cœperunt hunc in modum cogitare : Quis est hic, qui tam impia loquatur ? Quis ignoscere peccata potest, nisi solus Deus ?

22 Et Jesus, cognitis eorum cogitationibus, sic eos affatus est. Quid cogitatis cum vestris animis ?

23 Utrum facilius est dicere, Ignoscuntur tibi peccata tua ? an dicere, Surge & ambula ?

24 Atque ut intelligatis potestatem habere filium hominis in terra ignoscendi peccata : Tibi dico (inquit fiderato) surge, & sublato lectulo tuo, i domum tuam.

25 Atque ille continuo in eorum conspectu surrexit : & eo, in quo jacebat, lectulo sublato, abiit domum suam, Deum laudans.

26 Ea re attoniti omnes Deum collaudare, metuque repleti, dicentes sese hodie incredibilia vidisse.

27 Postea egressus, & publicanum Levim nomine conspicatus ad publicanorum mensam sedentem, dixit ei : Sequere me.

28 Et ille, relictis omnibus, surrexit, eumque secutus est.

29 Fecit autem ei celebre convivium. Levis domi suæ : ubi cum ingens publicanorum aliorumque cum eis epulantium turba foret,

30 fremebant Scribæ & Pharisei contra ejus discipulos, hujusmodi verbis : Cur cum publicanis & improbis cibum & potionem sumitis ?

31 Qui-

31 Quibus respondit Iesus in hunc modum: Non egent valentes medico, sed quibus malè est.

32 Non veni vocatum inson-tes, sed fontes, ad frugem.

33 Illi verò sic ei dixerunt: Qui sit ut Iohannis discipuli crebro jejurent, ac precibus utantur, itidem & Phariseorum? tui verò epulentur atque pot-ent?

34 quibus ille: Potestis ne efficere, inquit, ut qui nuptias celebrant, donec eis sponfus ad-est, jejurent.

35 Sed veniet tempus, cum sponso privabuntur, atque eo quidem tempore jejunabunt.

26 Dicebat item eis hanc collationem: Nemo novæ ves-tis pittacium adhibet veteri ves-ti, alioquin & novam scinderet, nec veteri quadraret ex nova pittacium.

27 Neque quisquam condit vinum novum in utres veteres: alioquin rumpet vinum novum utres, & ipsum efflueret, & utres perirent.

28 Sed vinum novum in no-vos utres condendum est: ita sit ut ambo conserventur.

29 Neque verò quisquam po-tato vetere, protinus vult no-vum: dicit enim vetus esse me-lius.

CAPUT VI.

De spicis refutati Pharisei. Ta-bida manus. In Christum in-fidie, is pernox orans: xii. Apost. beati qui. Qui miseri. Amandus hostis, plagæ, vis, furta, lex natura, mutuum, Clementia. Temerarium judi-cium: largiton. Cæci cadentes, festuca, trabs. Arbos varia. Varius edificator.

Accidit autem, ut cum Sa-bato secundo primo in per sata faceret, vellent ei discipuli spicas, manibusq; confricatas comederent.

2 Quibus Phariseorum quidam sic dixerunt: Cur faci-quod Sabbatis facere non licet?

3 At Iesus eis respondens: Illud ne non legistis, inquit, quod fecerit David, cum esu-ret ipse & ejus comites?

4 ut in Dei ædem ingressus apposititios panes sumpserit, comederitque & suis dederit co-mitibus: quibus tamen ve-tum non licet, nisi solis sacerdotibus.

5 Dominus est filius homin-um (inquit eis) etiam Sabbati.

6 Accidit autem etiam alio Sa-bbato, ut in collegium ingre-sus doceret: ubi cum homo es-set dextera manu tabida,

7 observabant eum Scribae & Pharisei, an in Sabbato curaret, ut crimen adversus eum invenirent.

8 At ille eorum cogitationes intelligens, dixit homini sic-tam habenti manum: Surge, & sta in medio. Cumq; ille surrexisset & staret,

9 dixit Iesus illis: Interro-gabo vos, utrum Sabbatis bene-facere liceat, an malefacere: vitam servare, an perdere?

10 Deinde omnes illos cir-cum intuitus, dixit homini: Porrige manum tuam. Quod postquam ille fecit, reddita est ejus manus tam sana, quàm erat altera.

11 At illi furoris pleni, colloqui inter sese, quid Jesu facerent.

12 Per eos autem dies pro-fectus est in montem ad oran-dum, & pernox oravit,

12 Deinde orto die discipulos suos convocavit, ex eisque undecim elegit, quos etiam Apostolos nominavit:

14 Simonem, quem etiam Petrum nominavit, & Andream eius fratrem: Jacobum & Joannem: Philippum & Bartholomæum:

15 Matthæum & Thomam: Jacobum Alphaï filium, & Simonem nomine Zelotam:

16 Judam Jacobi fratrem, & Judam Iscariotam, eum qui factus proditor.

17 Cùm his degressus, stetit in campestri loco, necnon ejus discipulorum grex, & ingens hominum multitudo, ex omni Judæa, & Hierosolyma, & Tyria Sidoniaque cras, qui venerant ut eum audirent, & à suis morbis curarentur:

18 Item qui ab impuris spiritibus vexabantur. Atque illi sanabantur,

19 eumque vulgus omne tangere conabatur: siquidem vis ab eo proficiscebatur, quæ sanabat omnes.

20 Atque ille coniecit in discipulos suos oculis, sic dicens: Beati pauperes: nam vestrum est Dei regnum.

21 Beati qui nunc esuritis: nam saturabimini. Beati qui nunc ploratis: nam ridebitis.

22 Beati eritis, cùm vos oderint homines, & separabunt, & conviciabuntur, vestrumque nomen tanquam malum propter filium hominis abjicient.

23 Gaudete tum, & exultate: scitote enim, grandem vobis esse mercedem in cælis. Eodem enim modo faciebant vati- bus majores eorum.

24 Verùm vobis divitiis: siquidem jam habetis vestrum solatium.

25 Vobis qui pleni estis: nam esurietis. Vobis qui nunc ridetis: nam lugebitis, atque plorabitis.

26 Vobis cùm vobis benedicunt omnes homines: idem enim faciebant falsis vaticiniis majores eorum.

27 Sed vobis hoc dico, auditores: amate inimicos vestros, bene facite eis qui vos odere,

28 Bene precamini iis qui vobis imprecantur, & pro eis orate qui vos afficiunt injuria.

29 Ferienti tibi malam, præbe etiam alteram: & auferentem tuum pallium, ne à tunica quidem prohibe.

30 Quin omnibus à te petentibus dato, & ab auferente tua ne repete:

31 ac quemadmodum vultis ut vobis alii faciant, ita & vos eis facitote.

32 Quod si vestros amatores amatis, quæ vobis debetur gratia? cùm etiam improbi suos amatores amant.

33 Item, si iis benefacitis qui vobis benefaciunt, quæ vobis gratia debetur, cùm vel improbi idem faciant?

34 Et si iis commodatis, à quibus vos mutuum beneficium speratis, quæ vobis debetur gratia? cùm etiam improbi commodent improbis, ut paria recipiant.

35 Enimverò amate vestros inimicos, & benefacite & commodate, nihil inde sperantes: & vobis merces erit grandis, eritisque Supremi filii, qui sit erga ingratos ac malos benignus.

36 Estè igitur misericordes, ut vester etiam pater est misericors.

37 Ne judicate, & non judicabi-

cabimini: ne damate, & non damnabimini. Remittite & vobis remittetur:

38 donate, & vobis donabitur: vobis mensura bona, conferta, concussa, ac superfluens in sinum donabitur: eadem enim mensura qua metiemini, remetietur vobis,

39 Dicebat autem eis similitudinem: Potestne cæcus cæcum ducere? non ne ambo in foveam cadent?

40 Non est discipulus supra magistrum suum: quin præclare cum quoque agitur, si eadem conditione est qua ejus magister.

41 Quid autem cernis festucam in tui fratris oculo, & trabem in tuo ipsius oculo non animadvertis?

42 Aut qui potes dicere fratri tuo: Frater, sine ut extraham festucam quæ est in oculo tuo: ipse trabem, quæ in oculo tuo est, non cernens? Histrio, extrahe prius trabem ex oculo tuo, tum demum cernes ut festucam extrahas, quæ est in tui fratris oculo.

43 Nulla enim nec bona arbor est, quæ tetrum ferat fructum: nec arbor mala, quæ bonum ferat fructum.

44 Nam ex suo quæque fructu arbor cognoscitur. Non enim ex spinis colliguntur ficus, nec ex rubo vindemiatur uva.

45 Vir bonus ex bona sui cordis cella bonum profert: itemque vir malus ex mala sui cordis cella malum profert: utpote cum ex ejus cordis redundantia loquatur ejus os.

46 Quid verò me vocatis, Domine, Domine, cum quæ ego dico non faciatis?

47 Quisquis ad me venit, & mea que dicta & audit & credit, & operatur, demonstrabo vobis sit similis.

48 Est similis homini domum construenti, qui altè fundat, & fundamentum in petra jacit. Deinde si accidit inundatio, quamvis torrens inundatio, illam impingat, eam tamen convellere nequit, quia in petra fundatam.

49 Qui verò audit, & non credit, similis est homini domum in terra sine fundamento construxit, in quam dum torrens irruiat, ea propterea corruiat, & ingentem turrit ruinam.

CAPUT VII.

Centurionis modestia, fides, laus. Servi sanitas. Filius vitæ rediit. Legatis à Johanne responsum: hujus laudes. Pueri dei puerorum similes. Mulieris unguentum ad mensam Pharisei: hujus confusio. Creditores duo. Collatio Simonis ac fæminæ: istius fides.

Postquam omnem orationem suam audiente populo absoluit, ingressus est Capharnaum.

2 Cujusdam autem centurionis servus adeò graviter laborabat, ut jamjam obiturus esset, quem servum ille in precio habebat.

3 Itaque audiens de Jesu misit ad eum Judæorum sententia oratum, ut suum servum sanatum veniret.

4 Et illi Jesum aggressi sedulo rogant, ita dicentes: Dignus est cui tu id præstes:

5. amat enim gentem no-

Stram

ram, idemque nobis collegium construxit.

6 Jesus verò cum eis profectus est. Cumque jam domo non procul abesset, centurio, missis ad eum amicis, sic monuit: Domine, ne labora: non enim sum dignus cujus tu tetum subeas,

7 ideoque mihi ipsi ad te veniendum non putavi. Sed jube verbo, & sanabitur puer meus.

8 Nam ego quoque, qui homo sum alterius potestati subiectus, & militibus præsum, si tui dico, vade, vadit: si alii, veni, venit: si servo meo, fac hoc, facit.

9 His auditis Jesus miratus est eum: & conversus, sequenti hominum multitudini dixit: Scitote me ne in Israelitis quidem tantam inveniite fidem.

10 Igitur domum reversi qui fuerant missi, ægrotum sanum invenere sanum.

11 Accidit postridie ut proficisceretur in oppidum nomine Naim, comitantibus eum frequentibus ejus discipulis, & ingenti hominum turba.

12 Atque ut oppidi portæ appropinquavit, ecce efferebatur mortuus, unicus matri filius, eique viduæ comitante eam frequente oppidanorum turba.

13 Ea visâ, miseratus eam Dominus, dixit ei: Ne plora.

14 Deinde ad feretrum accessit, & id tetigit, cumque restitissent qui portabant, dixit: Adolescens, inquam tibi, surge.

15 Tum mortuus sedit, loquique cœpit, atque ille eum matri suæ tradidit.

16 Inde omnes metu correpti, Deum collaudare, dicentes,

magnum apud ipsos ortum esse vatem, Deumque suorum curam habere.

17 Atque is sermo de eo totam Judæam finitimamque regionem pervasit.

18 Hæc omnia Johanni sui discipuli nunciarunt:

19 & Johannes advocatos duos quosdam suorum discipulorum, misit ad Jesum, qui ita dicerent: Tunc is es qui venturus est? an alium expectemus?

20 Igitur homines Jesum aggressi, dixerunt: Johannes Baptista nos ad te misit, ut ita diceremus, Tunc is es qui venturus est? an alium expectemus.

21 At Jesus eadem hora multos à morbis miserisque, & malis spiritibus curavit, multosque cæcos visu donavit.

22 Deinde illis in hæc verba respondit: Ite renunciatum Johanni quæ videritis ac audiveritis: cæci cernunt, claudi gradiuntur, leprosi purgantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelium docentur,

23 & beatus est qui in me non offenderit.

24 Deinde digressis Johannis nunciis, cœpit ad vulgus hominum ita dicere de Johanne: ad quid spectandum profecti estis in solitudinem? arundinem vento agitatam?

25 Sed quid spectatum profecti estis? hominem mollihus indutum vestibus? At qui splendido vestitu & deliciis utentur, degunt in regijs.

26 Sed ad quid videndum profecti estis? Vatem? Imò verò, inquam vobis, etiam plus quam vatem.

27 Is est de quo scriptum est : Ego tibi meum præmissurus sum nuncium, qui tibi viam præparet.

28 Hoc enim vobis dico : Major in mulierum progenie, vates Johanne Baptista nullus est : & tamen qui in Dei regno minimus est, major est eo.

29 Hoc audito, populus omnis & publicani Deum collaudarunt, Johannis baptismo baptizati.

30 At Pharisei & legisperiti, Dei consilium (quantum in se fuit) resciderunt, ab illo non baptizati.

31 Et Dominus : Cui igitur rei, inquit, hujus nationis homines comparato, & cui sunt similes ?

32 Similes sunt, ut cum pueri in foro manentes, alii ad alios clamant in hunc modum : Nos vobis fistula cecinimus, & non plorastis.

33 Venit enim Johannes Baptista, qui nec panem comedit, nec vinum bibit : & dicitis eum habere dæmonium.

34 Venit filius hominis, qui & comedit & bibit : & dicitis hominem esse edacem, vinosumque, & publicanorum ac improborum amicum :

35 ita suis omnibus aliena est sapientia.

36 Rogavit autem eum Phariseorum quidam, ut secum epularetur : itaque illè in Pharisei domum ingressus accubuit.

37 Tum mulier quædam in urbe, eaque impudica, quod eum in Pharisei ædibus epulari intellexerat, unguenti alabastrum ferens,

38 ei à tergo flens, astitit ad pedes, cœpitque ejus pedes la-

crimis rigare, & capitis suis pillis abstergere, ac deosculari & unguento ungere.

39 Quo viso Phariseus, eum invitaverat, sic apud eum cogitavit : Hic si vates esse cognosceret quæ qualisque fama sit, quæ eum attrahat enim impudica.

40 At Jesus sic eum contemplanter allocutus est : Simon, habes quod tibi dicam, Cui ille, Dic magister, inquit.

41 Duo debitores erant cuidam creditori, quorum alter quingentos debebat denarios, alter quinquaginta.

42 Si quoniam solvendo non erant, ille utrique condonavit. Dic igitur, uter eorum plus eum amabit ?

43 Cui Simon respondens : Is opinor, inquit, cui plus condonavit. Et ille : Rectè judicas.

44 Deinde ad famulam conversus : Vides hanc formidulam ? inquit Simoni. Tu mihi domum tuam ingressus, nequam quidem ad lavandos pedes meos dedisti : at ea pedes meos & lacrimis rigavit, & capitis capillis extersit.

45 Tu mihi osculum non dedisti : ea verò, ex quo sum ingressus, mihi pedes deosculatus non destitit.

46 Tu nec oleo mihi caput unxisti : at ea unguento mihi pedes etiam unxit.

47 Quamobrem sic habeto, ei ejus peccata, quæ multa sunt, ignosce quoniam multum amavit. Cui verò paulum ignoscitur, paulum amat.

48 Ignoscuntur tibi peccata, inquit ei.

49 At convivæ apud sese cogitare cœperunt, quisnam

isset, qui etiam peccata ignosceret?

50 & ille ad mulierem: Tua fides servavit, inquit: abiiva.

CAPUT VIII.

Semini varia fors, explicatio. Candelæ in domo. Christi proximi. Procella. Christi quies. Pavor suorum. Tranquillitas. Legio in porcos. Gadareni contra Jesum. Profluvium diuturnum. Fieri filia redi-viva.

DEinceps vadebat oppidatim & pagatim prædicans, Deique regnum nuncians, comitantibus eum duodecim,

2 & quibusdam f. minis, quæ fuerant à malis spiritibus morbisque curatæ, Maria nomine Magdalena, ex qua septem exierant dæmonia,

3 & Johanna Chuze uxore, Procuratoris Herodi, & Susanna, aliisque multis, quæ ei de suis facultatibus ministrabant.

4 Confluente autem ingenti multitudine, & hominibus passim ex oppidis eum aduentibus, sic per similitudinem locutus est:

5 Ivit sator quidam satum suum semen: quo serente, aliud cecidit apud viam. idque conculcatum est, & ab aëris volucribus comestum.

6 Aliud in petram cecidit, idque exortum aruit, quod humorem non haberet.

7 Item aliud cecidit inter spinas, idque enatæ simul spinæ suffocarunt.

8 Aliud cecidit in bonam terram, & enatum edidit fructum cum centesimo. Hæc dicens clamabat: Qui aures habet, quibus audire possit, audiat.

9 Interrogarunt autem eum sui discipuli, quæ nam esset ea similitudo?

10 Quibus ille: Vobis datum est, inquit, divini regni arcana cognoscere: cum cæteris verò per similitudines agitur, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Est autem hæc similitudo. Semen est divinus sermo.

12 Qui apud viam, ii sunt qui audiunt, deinde venit Diabolus, qui sermonem ex eorum animis aufert, ne credant, atque ita salvi fiant.

13 Qui verò in petra, ii sunt, qui dum audiunt, cum lætitia accipiunt illi quidem sermonem, sed radicem non habent: itaque credunt ad tempus, & periculorum tempore desciscunt.

14 Quod verò in spinas cecidit, ii sunt, qui ubi audiverunt: eò veniunt ut curis & divitiis vitæque voluptatibus suffocentur, neque fructum perferant.

15 Quod vero in bona terra, ii sunt, qui probò & bono animo auditum verbum retinent, & fructum cum patientia ferunt.

16 Nemo verò accensam à se candelam operit aliquo vase. sub lectore ponit, sed candelabro imponit, ut ingredienti lumen aspiciant.

17 Nihil enim tam tectum est, quod non sit perspicuum futurum: neque tam occultum, quod non sit cognoscendum, & in apertum venturum.

18 Videte igitur quomodo audiat: nam qui habet, ei dabitur, qui verò non habet, ei id etiam quod videtur habere, eripietur.

19 Venerant autem ad eum ejus mater & fratres, qui cùm prae turba cum eo congregari non possent,

20 & ei à quibusdam nunciatum esset, ejus matrem & fratres foris adesse, eum videre volentes.

21 ille sic eis respondit: Mea mater meique fratres ii sunt, qui Dei sermonem audiunt & obeunt.

22 Quodam autem die descendit ipse cum suis discipulis navem, eisque jussit ut lacum trajicerent.

23 Postquam autem solverunt, navigantibus eis ipse obdormivit: & tanta venti procella in lacum delapsa est, ut illi complerentur, ac periclitarentur.

24 Itaque eum adorti excitarent, dicentes: Praceptor, praceptor, perimus. At ille surrexit, ventumque & aquae fluctus objurgavit: atque illa pacata sunt, & facta tranquillitas.

25 Deinde eos sic alloquitur: Ubi est vestra fiducia? At illi terri, mirati sunt, sic inter sese dicentes: Quisnam hic est, qui & ventis & aquae sic imperet, ut ei obediant?

26 Navigarunt autem in agrum Gadarenorum, qui contra Galilaeam est:

27 atque ei in terram egresso occurrit vir quidam ex urbe, qui daemonia longo jam tempore habebat, nec vestem induebat, nec domi manebat, sed in monimentis.

28 Is viso Jesu, exclamavit, eumque accedit, & magna voce dixit: Quid tibi mecum est, Jesu suprema Dei fili? oro te, ne me torqueas.

29 Jusserat enim impuro ritui, ut ex homine exiret. Nihil longo tempore eum ita compertum habebat, ut licet catenis compedibusque vinctus cubaret, ruptis vinculis ageretur à dæmone in desertum.

30 Interrogavit autem eum Jesus, quòdnam ei nomen esset? Cui ille respondit, Legi siquidem multa dæmonia in eum intraverant,

31 eaque illum rogabant, sibi imperaret ut in tartarum irent.

32 Erat illic numerosus porcorum grex, in monte pascens: itaque dæmonia eum orabant ut sibi in illos intrare permitteret.

33 Ac illo permittente, egressa ex homine dæmonia, ingressa sunt in porcos: atque grex per praepes delatus in lacum, suffocatus est.

34 Hac re visa, subulci fugerunt, idque in oppido & per vicinia nunciarunt.

35 Et homines videndae causa egressi, venerunt ad Jesum & sedentem ad Jesu pedes hominem, ex quo exierant dæmonia, vestitum & sanae mentis facti, timuerunt.

36 Cumque eis exposuisset qui viderant quò pacto sanatus fuisset furiosus,

37 rogavit eum omnis finitima Gadarenorum regionis multitudo, ut ab ipsis discederet quoniam magno metu tenebatur. Itaque ille, consensu nati, reversus est.

38 Et eum quidem orabat ille vir, ex quo exierant dæmonia, ut esset cum eo: sed dimisit eum Jesus, ita dicens,

39 Revertere domum tuam & quae tibi fecerit Deus narra-

to. Itaque ille discessit, & toto oppido quid sibi Jesus fecisset divulgavit.

40 Jesum autem reversum vulgo homines exceperunt: nam eum omnes expectabant.

41 Interca venit vir quidam nomine Jairus, qui collegii magister erat. Is Jesu ad pedes accidit, eumque rogavit ut domum suam ingrederetur.

42 Erat enim ei unica filia, annorum circiter duodecim, quæ moriebatur.

43 Ac Jesu vadente, & turba eum suffocante, mulier quædam sanguinis profluvio jam à duodecim annis laborans (quæ quidem consumptis in medicos suis omnibus facultatibus, à nullo curari potuerat)

44 accessit à tergo, ejusque togæ limbum tetigit, & statim cohibitum est ejus sanguinis profluvium.

45 Tum Jesus: Quis me tetigit? inquit. Cùm omnes negarent, dixit Petrus, & qui cum eo erant: Præceptor, te turba tangit atque premit, & quæris quis te retigerit?

46 At Jesus: Tetigit aliquis me, inquit: sensi enim exire ex me vim.

47 Tum mulier, sese non latuisse videns, tremebunda venit, eumque accidit, & quam ob causam eum tetigisset, ei in totius populi præsentia exposuit, utque confestim fuisset sanata.

48 Et ille sic ei dixit: Bono es animo, filia, tua te fiducia servavit, abi salva.

49 Adhuc eo loquente, venit à collegii magistro quidam, qui ei filiam mortuam esse dixit, nec esse quod magistro negotium faceretur.

50 Quo audito, Jesus sic eum allocutus est: Ne metue: tantum crede, & sanabitur.

51 Deinde ubi domum venit, non sivit quinquam ingredi, nisi Petrum, & Jacobum, & Johannem, & puellæ patrem atque matrem.

52 Cumque omnes eam plangentes deplorarent, ille eos plorare vetuit: non enim mortuam esse, sed dormire.

53 At illi eum deridebant; scientes esse mortuam.

54 Ipse verò, ejectionis foras omnibus, ejusque prehensa manu, sic clamavit: Puella, surge.

55 Atque illa, reverso ejus spiritu, protinus surrexit, & ille ei cibum dari jussit.

56 Attoniti sunt autem ejus parentes, & ille eis ne cui rem dicerent, præcepit.

CAPUT IX.

Apost. potestas, egestas, institutio, facta. Herodis trepidi de Jesu cupido. Quinque panes, pisces duo, canistra xii. rumor de Jesu, suorum sententia. Prædictum supplicium, & resurrectio. Crux piorum, & l. crum. Aliqui superstites. Jesu transformatio, cum Elia & Moise. Discipulorum sopor, imprudentia. Vox è nube. Demon per discip. non pulsus. Qui maximus piorum. Qui à Jesu sint discip. In Samaritanos dirigit. Christi inopia. Mortuos qui curret. Qui ad cælum incipit.

Convocatis autem duodecim, dedit eis vim atque potestatem in omnia demonia, sanandique morbos:

2 eosque ad Dei regnum publican-

licandum, & agrotos sanandos dimisit,

3 eisque dixit: Nihil in viam tollite, neque baculum, neque peram, neque panem, neque argentum, neque binas tunicas habetote.

4 Ac in quamcunque domum intraveritis, ibi manete, & indidem exitote.

5 Quòd si qui vos non adfuerint, exite ex illa urbe, & pulverem etiam ex vestris pedibus excutite, quòd sit adversus eos testimonio.

6 Igitur illi digressi vicos obibant, ubique Evangelium docentes, & morbos curantes.

7 Cùm audivisset autem Herodes tetrarcha, quàm multa ab eo fierent, dubitabat quòd dicebatur à quibusdam, Johannem ex mortuis surrexisse,

8 à nonnullis item Eliam exstitisse: ab aliis autem, aliquem veterum vatum revixisse.

9 Dicebat autem Herodes: Johanni ego caput præcidi: sed quis est hic, de quo ego talia audio? eumque videre cupiebat.

10 Reversi autem Apostoli, narrarunt ei quæ fecerant. Et ille assumptis eis, secessit seorsum in desertum locum, urbis vocatæ Bethsaida.

11 Quo cognito, vulgus hominum eum secutum est: quos ille excepit, eisque de Dei regno loquebatur, & curationis egentes sanabat.

12 Ut autem inclinare dies coepit, duodecim eum hujusmodi verbis aggressi sunt: Dimitte hanc hominum multitudinem, ut in finitimos vicos & rura profecti diversentur, & cibaria inveniant: nam hic in deserto loco sumus.

13 At ille: Præbete vos cibum, inquit illis. Cui illi: Non sunt nobis, inquirunt, plures quàm quinque panes, & duo pisces: nisi forte eamus emptum ad omnem hunc populum cibaria.

14 Erant enim viri circiter quinquies mille. Tum ille suis discipulis iussit ut curarent, ut illi per quinquagenarios ordines discumberent.

15 Quod postquam illi fecerunt, & ut omnes discumberent curarunt,

16 ille sumptis quinque panibus, & duobus piscibus; in cælum intuitus, eos (super eis fausta precatione usus) fregit, & discipulis multitudini apponendos dedit:

17 comederuntque omnes ad satietatem, & sublatum est quòd eis fragmentorum superfuit, canistra duodecim.

18 Cùm autem seorsum orandi gratia esset, & unà cum eo adessent discipuli, interrogavit eos his verbis: Quem me vulgo esse dicunt?

19 Cui illi respondent, Johannem Baptistam, alii Eliam, alii vatem aliquem veterum revixisse.

20 Et ille: Vos verò, inquit eis, quem me esse dicitis? Respondit Petrus sic ei: Christum Dei.

21 Ille verò eis interminatus est, præcepitque ne cui id dicerent,

22 dixitque oportere filium hominis multa pati, & à senatibus pontificibusque & scribis improbari, ac interfici, & tertio die resurgere.

23 Dicebat autem ad omnes: Si quis post me venire vult, abneget ipse se, tollatque suam

crucem quotidie , & me sequatur.

24 Nam qui volet animam suam servare, perdet eam , qui verò animam suam mea causa perdet, is eam servabit.

25 Quid enim prodest homini, vel totum lucrari mundum, si seipsum perdat, aut sui iacturam faciat ?

26 Quem enim mei meorumque dictorum puduerit, huius pudebit filium hominis, cum in sua & patris sanctorumque angelorum gloria venerit.

27 Hoc autem vobis certò dico, esse quosdam eorum qui hic adsunt, qui non antè sentient mortem, quàm Dei regnum videant.

28 Deinde octo ferè diebus post hæc dicta, assumpto Petro, & Johanne, & Jacobo, montem conscendit, precandigratia,

29 Atque eo precante, facta est ejus vultus species alia, ejusque vestitus candore fulgurans.

30 Et ecce viri duo cum eo colloquebantur, qui quidem erant Moyses & Elias :

31 qui cum splendore conspecti, dicebant ejus exitum, quo perfunditur erat Hierosolymæ,

32 Petrus vero & ejus comites somno gravati, postquam exporrecti sunt, viderunt ejus splendorem, duosque qui apud eum aderant viros.

33 Atque illis ab eo digredientibus, dixit Petrus Jesu : Præceptor, bonum est hic esse nos : faciamus tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliz unum.

34 Hæc eo loquente, & quid diceret nesciente, extitit nubes quæ illos obumbravit. Quibus in nubem ingressis, cum hi territi essent,

35 extitit ex nube vox, dicens : Hic est filius meus charissimus : hunc audite.

36 Interea dum extitit vox, repertus est Jesus solus. Atque illi tacuerunt, neque cuiquam per eos dies quicquam eorum quæ viderant, indicarunt.

37 Postridie eis de montedgressis, occurrit ei ingens hominum multitudo,

38 & ecce vir quidam ex turba sic exclamavit ; Magister, quæso te respice meum filium, qui mihi unicus est :

39 quem simulac corripuit spiritus, clamat, eumque ille spumas agentem lacerat, & vix ab eo discedit, eum dilanians.

40 Discipulos quidem tuos oravi ut eum ejicerent : sed non potuerunt.

41 At Jesus respondens : O dimidens, inquit, perversaque natio ? quandiu apud vos ero ? vosque feram ? adduc tuum huc filium.

42 Jam illo accedente, convulsit & laceravit eum demonium. Sed Jesus impurum spiritum objurgavit, puerumque sanavit, & ejus patri reddidit, omnibus tanta Dei majestate attonitis.

43 Cunctis autem tam multa, quæ fecerat, mirantibus sic est discipulos suos allocutus :

44 Conjicite vos in aures vestras hæc verba : Tradendus est filius hominis in hominum manus.

45 At illi dictum illud ignorabant, idque eis ita tectum erat, ut id non sentirent : sed eum de eo dicto interrogare formidabant.

46 Venerunt autem in cogitationem, quis esset eorum maximus :

47 & Jesus intelligens eorum animi

animi cogitationem, prehensio Puero, & apud se statuto, sic ad eos verba fecit:

48 Qui puerum hunc meo nomine accipit, me accipit: & qui me accipit, cum accipit qui me misit. Nam vestram minimus quisque, maximus erit.

49 Tum Johannes sic eum allocutus est: Præceptor, vidimus quendam nomine tuo ejicientem dæmonia, & eum prohibuimus, quoniam non comitatur nos.

50 Cui Jesus: Ne prohibete, inquit: qui enim contra nos non est, à nobis est.

51 Cum autem compleretur ejus assumptionis dies, ipse ita composito vultu, ut Hierosolymam ire videretur,

52 præmisit ante se nuncios, qui profecti intrarunt in Samaritanorum vicum, ut ei diversorium pararent.

53 Sed illi eum non admiserunt, quoniam ire se Hierosolymam præ se ferebat.

54 Quo viso, ejus discipuli Jacobus & Johannes dixerunt: Domine, vis jubeamus ignem de coelo descendere, qui eos conficiat, ut & fecit Elias?

55 At Jesus conversus, eos objurgavit: Nescitis, inquit, cujusmodi spiritus filii sitis vos.

56 Nam filius hominis hominum vitas non perditum venit, sed servatum. Ita in alium vicum profecti sunt.

57 Vadentibus autem eis in via, dixit ei quidam: Sequar te quocunque iveris, Domine.

58 Cui Jesus: Vulpes habent antra, inquit, & aëres volucres nidos: at filius hominis non habet ubi caput reclinet.

59 Item alteri dixit: Sequere me. Et ille: Domine, inquit, permitte mihi ut eam prius sepultum meum patrem.

60 At Jesus: Sine (inquit ei) mortuos sepelire mortuos suos: tu verò i annunciatum Dei regnum.

61 Item cum alius dixisset: Sequar te, Domine: sed prius permitte mihi valedicere meis domesticis,

62 dixit ei Jesus: Nemo qui aratro admota manu respicit in tergum, aptus est ad Dei regnum.

CAPUT X.

Discipuli lxxii. bini missi. Multa messis. Apostolorum calamitas, inopia. Edulium-potestas. Mene in Chorazin, & Bethsaidam, & Capharnaum. Reversi discipuli, Dæmon ut fulgur. Piorum gaudia vera. Responsa ad Jurist. Historia de vulnerato à latronibus, qui proximus, Martha, & Maria ad pedes Jesu.

Postea constituit Dominus etiam alios septuaginta L duos, & eosque binos ante se præmisit in omnes urbes & loca quæ ipse venturus erat.

2 Atque eos sic affatus est: Messis quidem multa est, sed operarii pauci: quocirca rogat: messis dominum, ut operarios emittat in messem suam.

3 Vadite, en ego mitto vos tanquam agnos inter lupos.

4 Ne ferte crumenam, ne peram, neque calceos, neque quenquam in via salutaveritis.

5 In quacunque autem domum intrabitis, primum dicite: Salveat hæc domus.

6 Et si quidem erit ibi aliquis salute dignus, requiescet in vestra salus: sin minus, ad vos revertetur.

7 Atque in eadem domo manetote, comedentes & bibentes quæ eis suppetent: nam dignus est operarius mercede sua. Ne migratote ex domo in domum:

8 & in quameunque urbem intraveritis, admissique fueritis, vescimini iis quæ vobis apponentur:

9 & qui erunt in ea ægroti, eos curatote, eisque ad eos Dei regnum venisse dicitote.

10 In quam verò urbem ingressi, nec admissi fueritis, exitote in ejus fora, & ita dicitote,

11 Etiam pulverem, qui nobis ex urbe vestra adhæsit, vobis abstergimus. Ceterum scitote, ad vos divinum venisse regnum.

12 Sic habetote, cum Sodomis in illa die lenius actum iri, quàm cum illa urbe.

13 Hei tibi Chorazin, hei tibi Bethsaïda: nam si Tyri & Sidone facta forent miracula, quæ facta sunt in vobis, jam pridem in centone & pulvere degentes rediissent ad frugem.

14 Itaque cum Tyro & Sidon: mitius agetur in judicio, quàm vobiscum.

15 Et tu Capharnaum, quæ ad cælum usque evecta es, ad inferos usque deprimeris.

16 Qui vos audit, me audit: & qui vos repudiat, me repudiat: qui verò me repudiat, cum repudiat qui me misit.

17 Reversi aut in septuaginta L. duo G. cum lætitia, dixerunt: Domine etiam da-

monia nobis per tuum nomen subjiuntur.

18 Quibus ille: Spectabam, inquit, Satanam fulguris ritu lapsum de cælo.

19 Equidem vobis potestatem do serpentes scorpionesque calcandi, & contra omnes hostis vires, ita ut nihil vos læsurum sit.

20 Verùm eo ne gaudete, quòd vobis subjiuntur spiritus: sed eo potius gaudete, quòd nomina vestra scripta sunt in cælis.

21 Ea ipsa hora exultavit spiritu Jesus, dixitque: Ago tibi gratias, pater, cæli terræque Domine, quòd hæc sapientes prudentesque celaveris, & infantibus patefeceris: idque & pater, quoniam sic tibi placitum est.

22 Omnia mihi tradita sunt à patre meo: neque quisquam novit quis sit filius, nisi pater: aut quis sit pater, nisi filius, & cui voluerit filius patefacere.

23 Tum seorsum ad discipulos conversus: Felices, inquit, oculi qui aspiciunt quæ vos aspiciatis.

24 Scitote enim multos viros atque reges voluisse videre quæ vos aspiciatis, neque vidisse: & audire quæ auditis, nec audivisse.

25 Hic surrexit quidam legisperitus, qui cum hujusmodi verbis tentavit: Magister, quid faciendo sempiternam vitam consequar?

26 Cui ille: In lege quid scriptum est? inquit: quomodo legis?

27 Et ille respondens: Dominum Deum tuum, inquit, toto corde, toto animo, totis viribus, totaque mente amato:

itemque proximum tuum perinde ac teipsum.

28 Rectè respondiſti, inquit ei: id facito, & vives.

29 At ille ſeipſum commendare volens, dixit Jeſu: Ecquis eſt meus proximus?

30 Tum Jeſus ita ſubjecit: Homo quidam Hieroſolyma ad Hierichuntem deſcendens, in latrones incidit qui eum diſpoliarunt, inſiſtiſque vulneribus diſceſſerūt, eo ſeminece relicto.

31 Forte fortunā ſacerdos quidam, qui deſcendebat per eam viam, illum ut vidit, præteriit.

32 Similiter & Levita ad eum locum delatus, ubi venit, viditque præteriit.

33 Samaritanus verò quidam iter faciens, venit ad eum: eoque viſo, miſertus acceſſit,

34 & eius vulnera oleo vinoque perſuſa obligavit, & eum jumento ſuo impoſitum duxit in diverſorium, cuiusque curam egit,

35 & poſtridie digreſſurus, deprompſit duos denarios, & cauponi dedit, eique mandavit ut ejus curam haberet: ſiſſe quicquid ille inſuper inſumpſiſſet, ei in ſuo reditu eſſe ſoluturum.

36 Quis igitur horum trium tibi videtur proximus illius fuiſſe, qui in latrones inciderat?

37 Et ille: Qui ei miſericordiam tribuit, inquit. Tum Jeſus, i, inquit, & tu facito ſimiliter.

38 Accidit autem, ut eis iter facientibus, ingrederetur in quendam vicum: & mulier quædam nomine Martha cum domi ſuz accepit.

39 Huic ſoror erat nomine Maria, quæ ad Jeſu pedes aſſidens, audiebat ejus orationem.

40 Martha verò, quæ tanto miniſterio diſtraheretur, ſic dicere inſtitit: Domine, hoccine non curas, quòd mea ſoror ſolam me miniſtrare ſinit? Dic igitur ei ut me adjuvet.

41 Cui Jeſus reſpondens, Martha, Martha, inquit, tu de multis ſollicita turbaris, & uno eſt opus.

42 Maria bonam conditionem elegit, quæ quidem ab ea non auferetur.

C A P U T X I.

Oratio Chriſti. Petendum, querendum. Collationes de Amico, de Patre. Calumnia repulſe in Jeſum, de Beelzebub. Spiritus impurus, vagus. Qui verè beati. Lucerna. Manus illota. Hypocritarum ingenia.

Cum autem quodam in loco oraret, poſtquam deſiit, dixit ei quidam ejus diſcipulorum: Domine, doce nos orare, ut & Johannes docuit ſuos diſcipulos.

2 Et ille: Cùm orabitis, inquit eis, dicitote: Pater noſter qui es in cœlis: Sanctè collatur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua ut in cœlo, ſic & in terra,

3 Viſtum noſtrum alimentarium da nobis quotidie:

4 & remitte nobis peccata noſtra, quandoquidem ipſi remittimus omnibus qui nobis debent: neve nos in tentationem adducito, ſed à Malo tuerere.

5 Tum illud eis dixit: Si quis veſtrū habeat amicum, quem media nocte adeat, eique dicat: Amice, da mihi mutuo tres panes:

6 etenim venit ad me amicus meus

meus ex via, cui quid apponam non habeo,

7 atque ille intus ita respondeat: Noli mihi molestiam exhibere: jam clausa janua est, & pueri mei mecum in lecto sunt: non possum surgere, & tibi dare L. si ille pulsare perseveraverit G.

8 mihi credite, etsi non surget ad ei dandum, quia sit eius amicus: at certè propter ejus importunitatem surget, eique tot dabit, quot ille egebit.

9 Ego quoque vobis dico: Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & vobis aperietur:

10 quisquis enim petit, adipiscitur: & qui querit, invenit: & pulsanti aperitur.

11 Quis autem vestram est, qui pater poscenti filio panem, det lapidem? aut poscenti piscem, det pro pisce anguem?

12 aut si ovum petat, det ei scorpium?

13 Quèd si vos, qui mali estis, scitis bona dona dare vestris liberis, quantò magis pater cœlestis dabit sanctum spiritum petentibus à se?

14 Ejiciebat autem aliquando dæmonium, quod erat mutum: quo dæmonio egresso, locutus est mutus, id quod vulgò mirati sunt.

15 At eorum quidam dicebant, eam per Beelzebulem dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

16 Alii tentandi gratia signum ab eo petebant de cœlo.

17 Quorum ipsè cogitationes intelligens: dixit eis: Omne regnum à seipso dissidens vastatur, & domus super domum cadit.

18 Quèd si Satanàs à seipso dissideret, quo pacto staret eius

regnum? ut vos me dicatis per Beelzebulem ejicere dæmonia?

19 Quèd si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, vestri generis homines per quem ejiciunt? Itaque erunt ipsi vestri judices.

20 Sin ego divino digito ejicio dæmonia, ergo venit ad vos divinum regnum.

21 Cùm quis fortis armatus suum atrium custodit, salvæ sunt ejus facultates.

22 Sed si quis eo fortior eum adortus vicerit, ejus & arma quibus confidebat, aufert, & spolia distribuit.

23 Qui mecum non est, contra me est: & qui mecum non congerit, dissipat.

24 Dum impurus spiritus exiit ex aliquo homine, siticulosa loca peragrat, requietem quærens. Eam postquam non invenit, statuit domum suam redire, unde exierat.

25 Deinde ubi venit, & eam versam ornatamque offendit,

26 accersit septem alios spiritus deteriores se: qui illuc ingressi, ibi manent: atque ita fit hominis illius conditio posterior, priore deterior.

27 Eo hæc dicente, mulier quædam ex turba, sublata voce dixit ei: Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.

28 At ille: Imo inquit, beati qui divinum sermonem & audiunt & conservant.

29 Vulgo autem coeunte, sic inquit: Hæc natio mala est: signum quærit: & nullum ei signum dabitur, nisi signum Jonæ vatis.

30 Ut enim fuit Jonas signum Ninivitis, sic erit etiam filius hominis huic nationi.

31 Austri regina surget in judicio cum hujus nationis ho-

nibus, eosque damnabit, quod ex ultimis terris venerit auditum Solomonis sapientiam, cum hic sit Solomone præstantior.

32 Homines Ninivitæ surgent in iudicio cum hac natione, eamque damnabunt, quod ad Jonæ præconium mores suos correxerint, cum hic sit Jona præstantior.

33 Nemo accensam lucernam in occulto ponit, aut sub modio, sed in candelabro, ut intrantes lumen aspiciant.

34 Lucerna corporis est oculus. Quod si tuus oculus synce-
rus est, etiam totum corpus tuum lucidum est: sin improbus est, tuum quoque corpus tenebricosum est.

35 Vide ergo, ne quod in te lumen est, tenebræ sint.

36 Quod si tuum corpus totum erit lucidum, & ita lucidum, ut nullam tenebricosi partem habeat, perinde erit ac si te fulgore lucerna collustret.

37 Hæc locutum rogavit Phariseus quidam, ut apud se pranderet. Et ille ingressus accubuit.

38 Et Phariseus miratus est, videns eum non prius ante prandium lavisse.

39 Et dominus dixit ei: Nunc vos Pharisei exteriorem poculi catinique partem purgatis, cum interiora vestra rapinæ sint & malitiæ plena.

40 Dementes, quasi v. rō non idem qui exteriora fecit, etiam interiora fecerit.

41 Facite modò benignè ex iis quæ suppetunt, ita fiet ut vobis omnia munda sint.

42 Sed v. vobis Phariseis, qui mentam, rutam, denique omne olus decimatis: & æquitatem, Deique amorem præ-

termittitis, Debebant & hæc fieri, & illa non omitti.

43 V. vobis Phariseis, qui primum sedendi locum in collolegiis, & salutationes in foris amatis.

44 V. vobis Scribæ & Pharisei personati, qui perinde estis atque abdita sepulchra, super quæ inscipientes gradiuntur homines.

45 Tum sic eum allocutus est quidam legisperitus. Magister, ista dicens, nobis quoque facis injuriam.

46 At ille: Et vobis legisperitis, inquit, v. qui alios gravissimis oneratis oneribus, quæ onera vos ne uno quidem digito attingitis.

47 V. vobis, quod vatuum monumenta extruitis, cum vestri majores eos interfecerint.

48 Ergo vobis majorum vestrorum facta placere testamini, dum, quos illi peremerunt, eorum vos monumenta extruitis.

49 Itaque divina sapientia sic fata est: Mittam ad eos vates & legatos, quos partim interficient, partim persequentur,

50 ut de hac natione supplicium sumatur sanguinis omnium vatuum, ab orbe condito effusi,

51 ab Abelis sanguine, usque ad Zachariæ sanguinem, qui inter aram & ædem premissus est. Ita est, inquam vobis, sumentur de hac natione peccata.

52 V. vobis legisperitis, qui scientiæ clavem abstulistis, nec ipsi intraatis, & intrantes impedivistis.

53 Hæc eo ad illos dicente, coeperunt legisperiti & Pharisei acriter instare, & ejus orati-

orationem multis rationibus insidiosè captare,

54 conantes aliquid ex ejus ore aucupari, quo eum criminarentur.

CAPUT XII.

Phariseorum fermentum. Quis nobis timendus. Dei de suis curâ. Quos Jhesus tandem agnosceret. Cui non ignoscetur unquam. Doctor spiritus sanctus. Avari consilium vanum. Dei de nobis providentia. Thesaurus ubi statuentus. Servus malus percussor. Sciens, imprudens. Ignis à Christo. Orbis dissidia.

Interea cum tot vulgi millia convenissent, ut inter se operimerent, coepit ille sic ad suos discipulos verba facere: in primis cavete vobis à Phariseorum fermento: hoc est simulatione.

2 Nihil enim tam tectum est, quod non sit detegendum: neque tam occultum, quod non sit cognoscendum.

3 Itaque quicquid in tenebris dixeritis, id in luce audietur: & quod in aurem in penetralibus locuti fueritis, id in testis prædicabitur.

4 Hoc autem vobis amicis meis dico: Ne eos timeate, qui corpus quidem interficiunt, sed deinde quod amplius faciant non habent.

5 Sed vobis demonstrabo quem timeatis. Timeate eum, qui postquam interfecit, potestatem habet in gehennam conjiciendi: hunc, inquam, timeate.

6 Cum vaneant quinque passeruli duobus assariis, tamen eorum nullus in oblivione est apud Deum.

7 At vestram etiam capitis capilli sunt omnes numerati. Quare ne timeate, longè passeret antecellitis.

8 Illud quidem sic habetote: quisquis me apud homines agnoverit, hunc vicissim agnosceret filius hominis apud divinos angelos.

9 Qui verò me apud homines abnegaverit, abnegabitur apud divinos angelos.

10 Et quisquis aliquid adversus filium hominis dixerit, ignoscetur ei: sed ei qui sancto spiritui maledixerit, non ignoscetur.

11 Cum autem in collegia, & ad magistratus potestatesque sistemini, ne solliciti estote, quomodo, aut quid respondeatis, aut dicatis.

12 Sanctus enim spiritus docebit vos eadem hora, quæ dicenda sint.

13 Dixit autem ei quidam ex turba: Magister, jube meo fratri, ut mecum hereditatem partiatur.

14 Cui ille: Homo, inquit, quis me vobis judicem, aut divisorem constituit?

15 Deinde illos alloquens: Videte, ut avaritiam caveati. Non enim in eo cujusque vita sita est, si facultatibus abundet.

16 Tum eis hujusmodi similitudinem dixit: Quidam dives homo, cum ejus fundus abundè extulisset,

17 sic secum ipse cogitabat: Quid agam cum non habeam quò meas fruges congeram?

18 Hoc agam, inquit: horrea mea diruam, & majora construam, eoque omnes meos proventus, & bona congeram,

19 Atque ita animæ meæ di-

eam : Anima, habes multa bona in multos annos condita, requiesce, comede, bibe, indulge voluptati.

20 At Deus sic eum interpellavit : O demens, hac nocte reposcetur à te anima tua, quæ verò parasti, cujus erunt ?

21 Sic accidit ei, qui sibi ipsi congerit, neque Deo dives est.

22 Hanc ob rem vobis ita dico (inquit suis discipulis) ne solliciti estis de vita vestra, quid comesturi : neque de corpore, quid induturi sitis.

23 Vita plus est quàm alimentum, & corpus quàm indumentum.

24 Contemplamini corvos, qui neque serunt, neque metunt, neque cellam aut horreum habent, tamen eos nutrit Deus : quantò vos volucribus præstatis ?

25 Quis autem vestram suam cura possit suam staturam augere uno cubito ?

26 Quòd si ne minima quidem potestis, quid de cæteris sollicitamini ?

27 Contemplamini lilia ut crescant, cùm neque laborent, neque neant. Atqui scitote ne Solomonem quidem in suo tanto splendore, vestiri solitum, ut eorum quodlibet.

28 Quòd si herbam, quæ hodie est in agro, & cras in clibanum conjicitur, tamen Deus ita vestit, quantò magis vos ? ò parum fidentes.

29 Vos igitur ne requirite quid esui, bibituræ sitis, nève pendete.

30 Hæc enim omnia mundi gentes requirunt, quæ vobis opus esse scit pater vester.

31 Sed quærite Dei regnum, & hæc omnia vobis addentur.

32 Ne formidate, ò parvum ovile : nam visum est patri vestro vobis dare regnum.

33 Vendite facultates vestras, & egentibus largimini. Facite vobis crumenas, quæ non veterascant, thesaurum inexhaustum in cœlis, quòd neque fur accedit, neque tinea corrumpit.

34 Nam ubi est thesaurus vester, ibi etiam erit vester animus.

35 Sint vobis latera succincta, & ardentes lucernæ :

36 similesque hominibus est dominum suum expectantibus, quando discedet à nuptiis, ut simulac venerit ac pulsaverit, ei aperiant.

37 Felices illi servi, quos cùm venerit dominus, invenerit vigilantes. Mihi credite, accinget se, eosque accumbere jubebit, & eis ministratum veniet.

38 Quòd si, seu secunda, seu tertia venerit vigilia, idem invenerit, felices sunt illi servi.

39 Illud autem scitote, si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaturum esse, neque domum suam perfordi passurum.

40 Vos igitur este parati : nam qua hora non putatis, filius hominis venturus est.

41 Tum Petrus : Domine, inquit ei, ad nosne similitudinem istam dicis, an etiam ad omnes ?

42 Et Dominus : Si quis est fidelis dispensator, & prudens, inquit, quem præfecerit herus suæ familiæ, ut ei suo tempore demensum præbeat :

43 beatus est ille servus, quem cùm venerit ejus herus, invenerit officium suum facientem.

44 Mihi certò credite, eum
suis

ſuis omnibus facultatibus præficiet.

45 Sin cogitaverit ſervus ille cum animo ſuo, herum ſuum diu non venire, cœperitque ſamulos, & ſamulas pulſare, epularique, & potare, & inebriari:

46 veniet herus illius ſervi inexpectato ei die, ignotaque hora, eumque diſſecabit, & in infidelium numero habebit.

47 Is verò ſervus qui cum heri ſui voluntatem ſciret, non mandata fecerit, nec ejus voluntati paruerit, gravius vapulabit.

48 Qui verò nesciverit, & plagis digna fecerit, levis vapulabit. Ac cuicumque multum traditum fuerit, ab eo multum exigetur: & quanto cuique plus commiſſum fuerit, tanto plus ab eo repoſcetur.

49 Ignem veni injectum in terram, qui ſi jam incenſus eſt, quid volo?

50 Baptiſmate baptizandus ſum, quod dum abſolvatur, vehementer angor.

51 An me ad pacem in terris conciliandam veniſſe arbitramini? Nequaquam (inquam vobis) ſed potius diſcordiam.

52 Erunt enim deinceps quinque in una domo diſidentes, tres à duobus, & duo à tribus.

53 Diſſidebit pater à filio, & à patre filius: mater à filia, & à matre filia: focrus à nuru ſua, & à focru nurus.

54 Deinde ad vulgus: Dum videtis, inquit, exorientem ab occaſu nubem, continuo dicitis adventare pluviam, atque ita fit:

55 & dum ſpirantem auſtrum, dicitis æſtum futurum, id quod fit.

56 Fiſti homines, terræ cœli-

que faciem diſcernere ſcitis: tempus hoc qui fit ut non diſcernatis:

57 aut cur ex vobis iſtis non judicatis ex æquo?

58 Cū enim unà cum adverſario tuo magiſtratum adis, da operam in via ut ab eo libereris, ne te & ille ad iudicem pertrahat, & iudex liſtori tradat, & liſtos det in cuſtodiam.

59 Mihi crede, non exhibe inde, quin ultimum etiam tetruncium ſolveris.

CAPUT XII.

Galilæi per Pilatum caſi, deſenſi à Chriſto. Exemplum ficus in vinea, abſcindenda. Curata mulier. Perſonati de ſabbato rejeſti. Regnum Dei quibus ſimile ſit robur, nempe ſinapi, fermento, anguſtia ſalutis, alieni ſervandi. Vulpes Herodes. Minæ in Hieroſolymam.

ADſuerunt autem quidam eodem tempore, qui ei de Galilæis nunciarunt, quorum ſanguinem Pilatus cum eorum ſacrificiis miſcuerat.

2 Quibus Jeſus in hæc verba reſpondit: An putatis Galilæos illos omnium fuiſſe Galilæorum improbiſſimos, quod talia paſſi ſint?

3 Nequaquam, inquam vobis. Sed vos niſi ad frugem redieritis, omnes ſimiliter peribitis.

4 Item illos duodeviginti, quos delapſa turris in Siloa, interfecit, an fuiſſe putatis omnium Hieroſolymitanorum nocentiſſimos?

5 Nequaquam, inquam vobis: ſed vos niſi ad frugem redieritis, omnes ſimiliter peribitis.

6 Dixit item hoc exemplum: Ficum habebat quidam in vinea sua satam, ex qua ficu fructum petatum venit, nec invenit.

7 Itaque dixit vinitori: Ego jam per tres annos fructum ex hac ficu petatum venio, nec tamen invenio, absconde eam, quorsum terram inutiliter occupat?

8 Cui ille: Domine, inquit respondens: sine eam etiam hunc annum, dum ego eam ablaqueem, atque stercorem,

9 si fortè fructum edat. Sin minus, tu eam postea abscondes,

10 Docebat autem aliquando in quodam collegio Sabbatis,

11 & aderat quædam mulier spiritum habens debilitatis jam annos duodeviginti, eaque sic incurva, ut se erigere prorsus non posset.

12 Eam visam vocavit Jesus, eique dixit: Mulier, soluta es ab infirmitate tua:

13 eique manus imposuit: atque illa protinus correctæ, Deo gratias agebat.

14 Hic collegii magister, Jesum Sabbato curasse indignans, his verbis plebem alloquitur: Sex dies sunt, in quibus agi debet: in iis igitur venite, ut curemini, non die Sabbati.

15 At Dominus sic ad eum contra locutus est: O persone, nonne vestram quisque Sabbato bovem asinumve suum solvit à præsepî, & potum ducit?

16 Hanc verò, quæ sit Abrahamo prognata, quam victam habuit Satanas annos jam duodeviginti, non oportebat ab hoc vinculo solvi dñe Sabbati?

17 Hæc eo dicente, pudebat omnes ejus adversarios: at vulgus omne tot præclaris, quæ ab eo fiebant, rebus latabatur.

18 Dicebat item: Cui simile est divinum regnum? aut cui idassimilem?

19 Simile est grano sinapis, quod sumit homo, & in hortum suum jact, idque sic crescit, ut fiat arbor tanta, ut aereæ volucres in ejus ramis nidificent.

20 Itemque dixit: Cui divinum regnum assimilem?

21 Simile est fermento, quod mulier sumit, & in farinæ fatia recondit, dum tota fermentetur.

22 Igitur cum oppidatim, vicatimque vadens doceret, & ad Hierosolimam iter faceret,

23 quidam sic ex eo quæsit: Domine, an pauci servandi sunt?

24 & ille: Contendite, inquit eis, intrare per angustam portam. Nam multi (ut hoc sciatis) qui intrare conabuntur, non poterunt.

25 Postquam intraverit paterfamilias, ostiumque clauserit, & vos foris stare, & ostium pulsare cœperitis, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis: ille vobis ita respondebit, Nescio vos unde sitis.

26 Tum vos ita dicere instetis: Epulati sumus coram te, & bibimus, & tu in nostris plateis docuisti.

27 At ille: Profectò nescio vos, inquit, unde sitis. Facite à me omnes malefici.

28 Illic erit ploratus stridorque dentium, dum Abrahamum, Isaacum, & Jacobum, omnesque vates in Dei regno conspicietis, vos verò foras ejici,

29 veni-

29 venientq; ab Oriente, & Occidente, & Borea, & Austro, qui in divino regno accum-
bant.

30 Et quidem ultimi sunt, qui primi erunt: & primi sunt, qui erunt ultimi.

31 Eodem die Pharisei quidam cum his verbis conven-
runt: Abi, & hinc discede, nam Herodes vult interficere te.

32 Quibus ille: Ite, inquit, dicite isti vulpi, medæmonia e-
jecturum, sanationesque pera-
cturum esse hodie & cras: tertio
autem die perfectum iri.

33 Veruntamen mihi hodie
& cras, & tertio die ambulandum
esse: quoniam non licet
illum vatem extra Hierosoly-
mam perire.

34 Hierosolyma, Hierosoly-
ma, quæ vates interficis, & ad
te missos lapidas, quoties volui
tuos natos congregare, quomo-
do gallina suum nidum sub a-
las? neque voluistis.

35 Scitote futurum esse, ut
vobis vestra domus deserta re-
linquatur. Atque illud sic ha-
betote, vos non prius esse visu-
ros me, quàm tempus veniat, quò
dicetis: Bene sit venienti in
nomine Domini.

CAPUT XIV.

*Jesus. Pharisei conviva. De
Sabbato disceptatio. Mode-
stia piorum. Qui vocandi ad
epulas. Ad convivium voca-
ti miseriore. Quis Christi
discipulus. Sal infatu-
tum.*

Cum autem in domum ve-
nisset cujusdam Pharise-
orum primarii Sabbato ad ci-
bum capiendum,

2 & illi eum observarent,

adessetque tum homo quidam
hydropicus ante eum,

3 Jesus legisperitos, & Pha-
riseos alloquens quæsit an
Sabbato curare fas esset.

4 Atque illis tacentibus, Je-
sus illumprehendit, sanavitque
& dimisit,

5 illosque sic affatus est:
Quis vestram est, qui si ejus a-
sinus aut bos in puteum cadat,
non eum protinus extrahat die
Sabbati?

6 Ad hæc illi ei contrà re-
spondere non potuerunt.

7 Dixit item invitatis ex-
emplum (animadvertens ut pri-
ma accubandi loca diligerent)
eos sic alloquens.

8 Si fueris ab aliquo vocatus
ad nuptias noli accubare primo
loco, ne si quis honoratior te sit
ab eo invitatus,

9 veniat is qui & te & illum
vocavit, tibi que ut illi locum
des, jubeat, atque ita sit tibi ul-
timus locus cum pudore occu-
pandus.

10 Sed cum fueris invitatus, i
accubitum ultimo loco, ut cum
venerit qui te invitaverit, dicat
tibi: Amice, ascende superius, id
quod tibi erit apud eos qui te-
cum accumbent, gloriosum.

11 Nam quisquis seipsum
evexerit, deprimetur, & qui se
depresserit, evehetur.

12 Dixit item ei, qui se in-
vitaverat: Cum prandium cœ-
namve facis, ne vocato tuos a-
micos, nec fratres, nec cognatos,
nec vicinos, L. nec G. divites, ne
illi te vicissim invitent, tibi que
referatur gratia.

13 Sed cum convivium cele-
bras, voca pauperes, mutilos,
claudos, cæcos:

14 & felix eris, quoniam te
remunerari nequeunt. Red-
detur

detur enim tibi in resurrectione iustorum.

15 His auditis, quidam convivarum dixit ei: Felix, qui cibum capit in divino regno.

16 Et ille: Homo quidam (inquit ei) fecit magnam cœnam, multosque invitavit:

17 & hora cœnæ servum suum misit, qui invitatos venire juberet: jam enim parata esse omnia.

18 At illi omnes ad unum se excusare. Primus sic ei dixit: Fundum emi, & eum visere necesse habeo, rogo te habe me excusatum.

19 Alter item dixit: Jugum boum emi quinque, & ea expertum eo: rogo te habe me excusatum.

20 Item alius: Uxorem duxi, inquit, ideoque ire non possum.

21 Hæc servus domino suo renunciatum ivit. Tum iratus paterfamiliās, dixit servo suo. Egredere evestigio in urbis areas atque vicos: & pauperes, mutilosque, & claudos, & cecos huc introducito.

22 Deinde servus: Domine, inquit, factum est ut imperasti: sed superest locus.

23 Tum dominus: Proficiscere in vias, inquit, & in septa & intrare coge, ut domus mea compleatur.

24 Nam illud scitote, neminem hominum illorum invitatorum esse meam cœnam gustaturum.

25 Cùm autem eum ingens hominum turba comitaretur, conversus dixit eis:

26 Si quis ad me venit, nec suum patrem, & matrem, & uxorem, & liberos, & fratres, & sorores, atque adeo suam ipsius

animam odit, non potest meus esse discipulus.

27 qui non portat suam crucem, & me sequitur, non potest meus esse discipulus.

28 Quis enim vestram volenturram construere, non prius sedens sumptum computat, an habeat quæ ad perfectionem requirantur?

29 ne si jactis fundamentis absolvere non valeat, omnes qui id spectabunt, eum illudere incipiant,

30 dicentes, cum hominem, quæ ædificare cœperit, exædificare nequivisse.

31 Aut quis rex ad prælium cum alio rege committendum profecturus, non antè sedens deliberat, an possit cum decem millibus obviam ire illi qui cum viginti millibus adoriatur?

32 Alioquin adhuc illo procul absente, legatos de pace mittit.

23 Sic igitur quicumque vestram non suis omnibus valde dicit, non potest meus esse discipulus.

34 Bonum est sal: verum si sal infatuatum fuerit, quo condietur?

35 Nec terræ est, nec stercorei accommodatum: foras projicitur, Qui aures habet ad audiendum, audiat.

CAPUT XV.

Malos cur Jesus non abigit. Ovis perdita, drachma reperta. filius dissolutus, ad frangendum rediens. Frater invidus.

Frequentabant autem eum omnes publicani, & impii, ejus audiendi gratia,

2 & fremebant Pharisei atque Scribæ, dicentes, eum in

probos admittere, cumque eis cibum capere :

3 atque ille eis hujusmodi similitudinem in hæc verba dixit :

4 Quis homo vestrum est, qui si centum habeat oves, & earum unam perdiderit, non relinquat in saltu nonaginta novem, & ad perditam vadat, donec eam inveniat ?

5 quam inventam suis imponit humeris, gaudens :

6 domumque profectus, convocatos suos amicos & vicinos admonet, ut sibi congratulentur, qui suam ovem perditam invenit.

7 Scitote eodem modo majorem fore in cælo lætitiā ob unum fontem, qui redeat ad frugem, quā ob nonaginta novem infantes, qui vitæ correctione non egeant.

8 Aut quæ mulier est, quæ si drachmas habeat decem, & unam drachmam amittat, non lucernam accendat, domumque verret, & diligenter conquirat donec inveniat ?

9 Ac ea inventa, convocat amicas, & vicinas, easque ut sibi congratulentur monet : sese enim quam perdiderat invenisse drachmam.

10 Eodem modo scitote apud divinos angelos lætitiā fieri ob unum fontem, qui ad frugem redeat.

11 Item illud dixit : Habebat homo quidam filios duos,

12 quorum junior patri dixit : Pater, da mihi competentem bonorum partem. Itaque ille divisit ei facultatem,

13 ac non multis post diebus, junior filius, congestis omnibus, in longinquam regionem peregrè profectus est, atque illic fa-

cultates suas luxuriosè vivendo prodegit.

14 Postquam omnia absumpsit, orta in illa regione gravi fame, cœpit indigere.

15 Itaque adiit ejus regionis civium quendam, & apud eum hæsit, atque ille eum in prædium suum misit ad pascendos porcos :

16 isque eò devenit, ut cuperet ventrem suum replere siliquis, quas porci comedeant, nec ei quisquam dabat.

17 Igitur ad sese reversus ita cogitare : Quā multi mei patris mercenarii panibus circumfluunt ? & ego fame pereor.

18 Recipiam me ad meum patrem, eique dicam : Pater, & in cælum, & adversum te peccavi :

19 ita, ut jam non sim dignus qui dicar tuus filius : utere me perinde ac uno tuorum mercenariorum.

20 Ita profectus venit ad patrem suum. Quem adhuc procul absentem conspicatus pater, misertus occurrit, eique in colulum insiliit, & eum deosculatus est.

21 Et filius sic illum allocutus est : Pater, & in cælum, & adversum te peccavi, ita, ut jam non sim dignus qui dicar tuus filius.

22 Ac pater : Profer te (inquit suis servis) priorem stolam, cumque induite, & ejus manui annulum adhibete, & calceos pedibus,

23 eductumque vitulum altilem mactate, lætique epulemur :

24 nam hic filius meus, qui mortuus erat, revixit : & qui perditus erat, inventus est. Itaque lætari cœperunt.

25 Erat

25. Erat autem ejus filius natu grandior ruri. Is cum veniens domui propinquasset, audito concentu atque choris,

26. vocato uno famulorum suorum, sciscitatus ex eo est, quid ea sibi vellent?

27. Cui ille: Venit tuus frater, inquit: itaque mactavit tuus pater altilem vitulum, quodd eum receperit incolumen.

28. Ille verò iratus noluit ingredi. Cumque pater ejus egressus, eum hortaretur, ille patri respondit in hunc modum.

29. Ego tot annos tibi servio, nec unquam contra tuum præceptum feci; & tu mihi nunquam vel hœdum dedisti, ut cum meis amicis lætarer,

30. At iste tuus illius, qui facultates tuas cum scortis abliguriit, ubi venit, tu ei altilem vitulum mactasti.

31. At ille: Nate, inquit ei, tu mecum semper es, & omnia mea tua sunt.

32. Enimvero de tuo hoc fratre lætari & gaudere oportuit, quodd cum mortuus esset, revixit: cum perditus esset, inventus est.

CAPUT XVI.

Callidus dispensator. Opum utilitas. Dominium repugnans. Pietas vim passa. Repudium. Lazarus felix. Divitis miseria.

Dixit item suis discipulis: Homo quidam dives dispensatorem habebat, qui apud eum tanquam qui ejus bona dilapidaret, delatus est:

2. & ille vocatum eum, sic allocutus est: Quid est, quod audio de te? redde tuæ dispensationis rationem: nec enim

tibi licebit amplius dispensatorem esse.

3. Tum dispensator sic secum cogitare: Quid agam? cum meus herus à me dispensationem auferat: Fodere non valeo, mendicare erubescio:

4. scio quid agam, ut cum abdicatus dispensatione fuero, sint qui me in suas domos accipiant.

5. Igitur advocatis singulis heri sui debitoribus, dixit primo: Quantum debes hero meo?

6. Centum batos olei, inquit. Et ille: Accipe tuum scriptum, inquit ei, & sede continuo, ac scribe quinquaginta.

7. Deinde alteri dixit: Tu verò quantum debes? Centum frumenti coros. Accipe tuum scriptum, inquit, & scribe octoginta.

8. Itaque laudavit herus dispensatorem iniquum, quodd prudenter fecisset. Nam hujus seculi homines sunt in suo genere prudentiores, quàm homines lucis.

9. Et ego hoc vobis dico: facite vobis amicos ex falsis opibus, ut cum defuncti fueritis, admittant vos in æterna domicilia.

10. Qui in minima re fidus est, idem in magna fidus est: & qui est in re minima iniustus, idem in magna iniustus est.

11. Quodd si in falsis opibus fidi non fueritis, veras quis vobis credat?

12. & si in alieno fidi non fueritis, vestram quis vobis committat?

13. Nullus famulus potest servire duobus dominis: aut enim alterum oderit, alterum amabit: aut alterum tuebitur, alterum contemnet. Non potestis & Deo servire, & opibus.

14 Audiebant autem hæc omnia etiam Pharisei, qui erant avari, eumque deridebant.

15 Itaque ille sic eis dixit: Vos ii estis, qui vos hominibus probetis: sed Deus vestros animos novit, nam quod est apud homines sublime, id apud Deum est abominandum.

16 Lex & vates usque ad Johannem: postea divinum regnum nunciatur, atque in id omnes irrumpunt.

17 Est autem facilius cælum terramque interire, quàm legis vel unum apicem intercideré.

18 Quisquis uxorem suam dimittit, & aliam ducit, adulterat: & quisquis à viro dimissam ducit, adulterat.

19 Erat autem homo quidam dives, qui purpura & bysso vestiebatur, quotidie lautè voluptatibus indulgens.

20 Erat & quidam pauper nomine Lazarus, qui ad ejus vestibulum jacebat ulcerosus,

21 cupiensque saturari micis, quæ de divitis mensa decidebant. Quin & canes veniebant, & ejus ulcera lingebant.

22 Accidit autem ut moretur pauper, & ab Angelis in Abrahami gremium auferretur. Mortuus est & dives, & sepultus.

23 Atque is in orco, sublati oculis, cum esset in cruciatibus, aspicit Abrahamum procul, & in ejus gremio Lazarum,

24 & Pater Abrahamæ (inquit clamans) miserere mei, & mitte Lazarum, qui summo digito suo in aqua intincto, mihi linguam refrigeret: crucior enim in hac flamma.

25 At Abrahamus: Nate, inquit, memineris & te tuis bonis in vita tua, & Lazarum ma-

lis esse defunctum. Nunc & hic in solatio, & tu in dolore es.

26 Præterea constat omnino inter nos & vos vasta vorago, ut qui velint hinc ad vos transire, non possint, neque qui istic sunt, ad nos trajiciant.

27 Tum ille, rogo igitur te, pater, ut eum in mei patris domum mittas,

28 ut meos fratres (habeo enim quinque) commonefaciat, ne ipsi quoque in hunc cruciatus locum veniant.

29 At Abrahamus: Habent Moyses & vates, inquit ei: eos audiant.

30 Et ille: At verò, pater Abrahamæ, si quis à mortuis ad eos fuerit profectus, corrigent se.

31 Si Moysen (inquit ille) & vates non audiunt, ne si quidem quispiam ex mortuis resurgat, obtemperabunt.

CAPUT XVII.

Offensionum necessitas. Offendentis miseria: benignitas in hostes. Leprosi x, gratius unus. Christi reditus. Judicium repentinum.

Dixit autem discipulis: Non possunt non evenire offensiones: sed vix ei per quem eveniunt:

2 satius esset ei, circumjecta ejus collo asinaria mola, in mare dejici, quam vel minimum horum offendere.

3 Cavete vobis. Quòd si in te peccaverit tuus frater: reprehende eum: & si eum poeniteat, ignosce ei.

4 Quòd si vel septies uno die in te peccaverit, & septies eodem die ad te redierit, & se poenitere dixerit, ignosce ei.

5 Dixerunt autem Apostoli Domino: Adauge nobis fidem.

6 Et

6 Et Dominus : Si tantum fidei haberetis, inquit, quantum est granum sinapis, & huic caprifisco juberetis ut extirparetur, & in mari plantaretur, obediret vobis.

7 Quis autem vestram est, qui si arantem aut pascentem servum habeat, eum rure reversum proinus accubitus ire jubet ?

8 ac non potius sic ei dicat : Para quod ego cor nem, accinusque mihi ministra, donec comederò, ac bibero : postea comedes ac bibes tu.

9 Num gratiam habet ei servo, quòd sibi mandata fecerit ? Non puto.

10 Sic & vos, cum omnia vobis mandata feceritis, dicite vos inutiles esse servos, qui quod debueritis facere, feceritis.

11 Cùm autem Hierosolymam contenderet, & per Samariam Galilæamque vaderet,

12 ei in quendam vicum ingredienti occurrerunt decem homines leprosi, qui procul steterunt,

13 & sublata voce dixerunt : Jesu præceptor miserere nostri.

14 Quibus ille visis : Ite, inquit, ostensum vos sacerdotibus. Atque illi inter abeundum purgati sunt.

15 Unus autem eorum, se sanatum esse videns, rediit, Deum magna voce collaudans :

16 & ad illius pedes pronus accidit, ei gratias agens. Erat autem is Samaritanus.

17 At Jesus sic locutus est : Nonne decem purgati sunt ? ubi verò sunt novem ?

18 Nullumne repertum esse qui sit ad gloriam Deo tribuendam reversus, nisi hunc alienigenam ?

19 Surge (inquit) abi : tua fides servavit.

20 Interrogatus autem a Phariseis, quando venturum esset divinum regnum, sic eis respondit : Non ita venturum est divinum regnum, ut observetur,

21 aut hic illicve esse demonstretur. Scitote enim, divinum regnum intra vos esse.

22 Tum discipulos alloquens : Veniet tempus, inquit, cum vel unum filii hominis durum cernere cupietis, nec videbitis.

23 vobisque hic aut illic adesse dicetur : nolite adire, nec insequi.

24 Ut enim fulgur ab altero cœli extremo ad alterum extremum refulgens lucet, sic erit etiam filius hominis in sua die.

25 Sed prius oportet eum multa pati, & improbari ab hac natione.

26 Ac quemadmodum Nos temporibus accidit, sic accidet temporibus filii hominis.

27 Comedebant, bibebant, ducebant uxores, nubebant, usque ad diem, quo ingressus in arcam Noa, venit diluvium, quod omnes perdidit.

28 Similiter, ut & Loti temporibus accidit : comedebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant :

29 quo verò die exiit Sodomis Lotus, pluit ignis & sulphur de cœlo, quod omnes perdidit.

30 Itidem accidet, qua die filius hominis patefiet.

31 In illa die, qui in tectis erit, si erit ejus supellex domus, ne descendat ad eam auferendam. Itidem qui ruri, ne retro revertatur.

32 Memineritis autem uxoris Loti.

33 Qui animam suam servare
conabitur, eam perdet : & qui
eam perdiderit, conservabit.

34 Hoc vobis dico : in ea
nocte erunt in uno cubili duo,
duorum alter assumetur, alter
relinquetur.

35 Duarum, quæ simul mo-
nent, altera assumetur, altera
relinquetur.

36 Duorum qui ruri erunt,
alter assumetur, alter relinque-
tur.

37 Et illi cum alloquentes :
Ubi Domine? inquirunt, Qui-
us ille : Ubi corpus, inquit,
erit, eo etiam aquilæ coibunt.

CAPUT XVIII.

*Vidua Judicem obtrudens. Pub-
licanus Phariseo melior. Quis
bonus. Semet in lege laudans.
Opulentia damna. Prædicta
mors, ac resurrectio. Disci-
pulorum ineptia. Cecus vi-
dens fide.*

Dixit etiam eis exemplum,
quo semper orandum es-
set, nec defatigari oportere o-
tenderet.

2 Judex erat quidam in qua-
dam urbe, inquit, qui nec De-
um metuebat, nec homines re-
verebatur.

3 Erat in eadem urbe vidua
quædam, quæ ad eum irabat, &
ut se de adversario suo vindica-
ret, petebat.

4 Ille verò aliquandiu nolu-
it. Sed postea sic secum dixit :
Et si nec Deum metuo, nec ho-
mines revereor :

5 tamen quia mihi negotium
accessit hæc vidua, eam vindica-
bo, ne me assidue ventitans, ob-
undat.

6 Audite, inquit Dominus,
quid judex injustus dicat.

7 Ergò Deus electos suos, ad

se dies noctesque quiritantes,
non ulciscetur? & tam erit in
eos difficilis?

8 Scitote cum citò ulturum
esse eos. Cæterum filius homi-
nis cum veniet, scilicet fidem in
terris inveniet?

9 Dixit item ad quosdam
(qui sibi se justos esse persuase-
rant, aliosque contemnebant)
hoc exemplum.

10 Homines duo in templum
ascenderunt, orandi gratia, alter
Phariseus, alter publicanus.

11 Ibi Phariseus hæc apud se
precabatur : Deus, ago tibi
gratias, quòd non sum quales
reliqui hominum, rapaces, in-
justi, adulteri : aut etiam qua-
lis hic publicanus.

12 Jejuno bis intra singula
Sabbata : decumas do omnium
quæ possideo.

13 At publicanus procul ab-
sistens, ne oculos quidem in
cælum atollere audebat, sed si-
bi pectus tundeat dicens : De-
us propitius esto mihi fonti.

14 Scitote, hunc approbatum
descendisse domum suam : illum
non item. Nam quisquis seip-
sum extulerit, deprimetur :
& qui se deprefferit, extolle-
tur.

15 Afferebant autem ei eti-
am parvulos, ut eos tangeret.
Quo viso, discipuli illos objur-
gabant.

16 At Jesus accersitis parvu-
lis : Sinite, inquit, pueros, ad
me venire, & eos ne prohibete :
talium enim est divinum reg-
num.

17 Hoc vobis confirmo, qui
divinum regnum non acceperit
ut puer, is in id non intrabit.

18 Item interrogavit eum
quidam qui magistratum gere-
bat, his verbis : Magister bone,
quid

quid faciendo vitam consequar æternam?

19 Cui Jesus: Quid me dicis bonum? inquit. Nullus est bonus, nisi unus Deus.

20 Præcepta nosti: Ne adulterato: nec occidito: ne furator: ne falsum testimonium dicito: tuum patrem & matrem honorato.

21 Et ille: Hæc omnia, inquit, executus sum ab ineunte ætate.

22 His auditis, Jesus inquit ei: Adhuc unum tibi deest: quicquid habes vende, & dispersere pauperibus, habiturus in cælo thesaurum: deinde ades, & me sequere.

23 At ille, his auditis, tristis est factus: quippe qui prædices esset.

24 Eum tristem factum videns Jesus: dixit: O quàm difficulter, qui pecunias habent, in divinum regnum intrabunt?

25 Facilius est enim rudentem per acus foramen trajici, quàm divitem in divinum intrare regnum.

26 Tum auditores: Quis igitur servari possit? inquit.

27 Et ille: Quæ ab hominibus fieri nequeunt, ea à Deo fieri possunt.

28 Tum Petrus: Nos quidem inquit, omnibus relictis, te secuti sumus.

29 Et ille: Hoc certò scitote, inquit eis, neminem esse qui domum, qui parentes, qui fratres, qui uxorem, qui liberos divini regni causâ reliquerit,

30 quin sit & in hoc tempore sæpe conduplicata, & in futuro seculo vitam æternam consecuturus.

31 Assumptis autem duode-

cim, dixit eis: En ascendite Hierosolyma, & filio hominis accident planè omnia quæ scripta sunt à vaticibus scripta.

32 Tradetur enim extraneis & illudetur, & contumeliis afficietur, & conspuetur,

33 & verberatus interficietur, & tertio die resurget.

34 At illi nihil horum intellexerunt, adeoque testis erat ea oratio, ut quæ dicebantur, ignorarent.

35 Eo autem Hierichum propinquante, sedebat apud viam quidam cæcus mendicans.

36 Is prætereuntem hominum turbam audiens, sciscitatus est quid illud esset?

37 Cùmque ei indicatum esset, Jesum Nazarenum præterire,

38 clamavit his verbis: Jesu Davidide, miserere mei.

39 Et quamvis præcedentes increparent eum, ut taceret, ille multò magis clamabat: Davidide, miserere mei.

40 Tum Jesus restitit, eum ad se duci imperavit: ubi ille accessit, sic eum interrogavit:

41 Quid tibi vis faciam? Ille: Domine, inquit, ut videam.

42 Et Jesus: Cerne, inquit ei: tua te fides servavit.

43 Atque ille continuo cecidit, eumque secutus est, Deum collaudans. Quo viso, populus omnis Deo tribuit laudem.

CAPUT XIX.

Christi Zacharæ hospes. Vagabundus minarum negociatores. Urbis ruinæ vecors. Jesus a sellis vinctus. Urbis ruina instans. Videntes pulsi sano.

E O autem ingresso, & per Hierichuntem eunte,

2 erat quidam vir, qui nomen Zachæus vocabatur, publicanorum magister, isque dives.

3 Is cum conaretur Jesum videre quis esset, neque præ hominum turba posset, utpote qui esset statura parvus,

4 præcurrit & in caprificum ascendit, ut eum videret: nam illuc transiturus erat.

5 Ad eum locum ubi venit Jesus, suspexit, & eo viso sic ei dixit: Zachæe, descende prope: hodie enim mihi domus manendum est.

6 Atque ille celeriter descendit, eumque lætus accepit.

7 Quo viso fremebant omnes, quod ad hominem improbum diversatum ivisset.

8 Zachæus vero Dominum sic alloqui institit: Scito me, Domine, dimidium facultatum mearum largiri pauperibus: quod si quem ulla re fraudavi, reddo quadruplum.

9 Tum Jesus ei dicit, salutem eo die partam esse ei domui, quatenus ipse quoque Abrahamides esset:

10 venisse enim filium hominis ad perditam querendam, atque servandam.

11 Illis autem hæc audientibus, subiecit exemplum, quod ipse propè Hierosolimam esset, & illi adfuturum mox divinum regnum arbitrantur.

12 Ait ergo: Homo quidam nobilis profecturus in longinquam regionem, ut in regni possessione non invaderet, deinde rediturus,

13 vocatis suis decem servis, dedit decem minas, eisque mandavit ut negotiarentur, donec ipse reveniret.

14 Ejus autem cives eum oderant: itaque missis post eum

legatis, negarunt se velle ut in se regnaret.

15 Postquam ille regnum adeptus rediit, iussit ad se servos illos accersi, quibus argentum dederat, ut sciret quid quisque negociando lucratus esset.

16 Ergo primus advenit, & Domine, inquit, tua mina decem minas peperit.

17 Cui ille: Rectè, bone serve: quoniam in tantilla re fidelis fuisti, habeto in decem oppida potestatem.

18 Deinde venit alter: Domine, inquit, tua mina quinque minas confecit.

19 Et ille: Tu quoque (inquit etiam huic) præsto quinque oppidis.

20 Item venit alius: Domine, inquit, ecce mina tua, quam ego in linteo compositam habui:

21 metuebam enim te, utpote hominem severum, qui & quod non deposuisti tollas, & quod non seminasti metas.

22 At ille: Ex tuo ipsius ore te damnabo, inquit ei, serve nequam. Sciebas me hominem severum esse, qui & quod non deposui tollam, & quod non seminavi metam.

23 Cur ergo non dedisti meum argentum ad mensam, & ego reversus id cum fœnore recepisse?

24 Auferte ei minam, inquit eis qui ad rant, & ei date qui decem minas habet.

25 At illi: Domine habet decem minas.

26 Ergo scitote omni habenti dandum esse, inquit: non habenti autem, etiam quod habet, auferendum.

27 Cæterum inimicos illos meos, qui me in se regnare noluerunt, adducite huc, & coram me jugulate.

28 Hæc fatus progredi perrexit, Hierosolymam ascendens.

29 Ut autem prope Bethphagen & Bethaniam venit ad montem qui vocatur Olivarum, misit discipulorum suorum duos cum his mandatis.

30 Ite in vicum qui est è regionem, in quem ingredienti, invenietis asellum vinctum, quem nemo unquam hominum infedit: eum solvitote & adducitote.

31 Quod si quis vos cur solvatis interroget, sic ei dicetis: Domino eum opus esse.

32 Igitur profecti qui erant missi, invenerunt quod eis ille dixerat.

33 Cumque ex eis asellum solventibus quæsiissent ejus domini, cur asellum solverent,

34 dixerunt eum Domino opus esse,

35 eumque ad Jesum adduxerunt: & injectis in asellum suis vestimentis, eò Jesum imposuerunt.

36 Atque eo vadente, insternebant suis vestimentis viam.

37 Ac ubi jam prope montis olivarum descensum venit, cepit universa discipulorum multitudo Deum læta laudare magna voce, de tot quæ viderant miraculis, his verbis:

38 Bene sit venienti regi in nomine Domini: pax in caelo, & gloria in supremis.

39 At quidam Phariseorum ex turba dixerunt ei: Magister objurga tuos discipulos.

40 Quibus ille respondens: Scitote, inquit, si taceant hi, clamaturos esse lapides.

41 Deinde ut propius accessit, visa urbe deploravit eam, dicens:

42 O si scires tu, & quid hac ipsa tua die, quæ tibi saltem forent: sed nunc tuos latent oculos.

43 Venient enim tibi die cum te tui hostes vallo circumdabunt, & circumsidebunt, prement undique,

44 teque & tuos in te nati complanabunt, nec in te lapidem lapidi impositum relinquent: quoniam tempus, quo tui habita cura fuerit, non noveris:

45 Deinde in fanum ingressus, cepit vendentes in eo elementes ejicere, dicens eis:

46 Scriptum est: Mea domus, supplicationis domus est: at vos ex ea latronum speluncam fecistis.

47 Docebat autem quotidie in fano. Pharisei verò & Scribæ eum perimere conabantur, non populi primarii:

48 sed quid agerent, non inveniebant, quòd cunctus populus ab ejus ore pendebat.

CAPUT XX.

Vineæ cultores perdendi. Lapsus in offensiois. Officiū in Deum in principem. Sadducei rejecti, de resurrectione, ac in duā 7. conjugii. Davidis Dominus geminus. Phariseorum cum fastus, tūm avaritia.

Quodam autem illorum eorum eo populum in fano docente ac institute adfuerunt pontifices & scribæ cum sennatoribus, eumque sic allocuti sunt:

2 Dic nobis, qua potestas ista facias, aut quis tibi potestatem istam dedit?

3 Quibus ille respondens: Interrogabo vos ego vicissim:

quidam, inquit, quod mihi dicitur.

4 Johannis baptisma à cœlo non erat, an ab hominibus?

5 Illi verò sic apud se rationari: Si dixerimus à cœlo, dicitur: Cur ergo ei non credidistis?

6 Sin ab hominibus dixerimus, universus populus nos lapidabit: persuasum est enim ei, Johannem esse vatem,

7 Itaque responderunt, se nescire unde.

8 Et Jesus: Nec ego vobis dico, inquit eis, qua potestate hæc faciam.

9 Cœpit autem ad populum hoc exemplum dicere: Homo quidam vineam consëvit, & ea colonis elocata, domo absuit factis diu.

10 Deinde suo tempore misit ad colonos servum, ut illi eide vineæ fructu darent. At coloni eum verberatum, dimiserunt inanem.

11 Ille alterum item servum misit, & illi eum quoque verberatum, & contumelia affectum, dimiserunt inanem.

12 Cumque tertium item misisset, illi eum etiam vulneratum expulerunt.

13 Tum vineæ dominus: Quid agam? inquit, mittam filium meum charissimum: fortassis hunc visum verebuntur.

14 At coloni eo viso, sic inter sese dicere: Hic est hæres: agite perimamus eum, ut nostra fiat hæreditas.

15 Itaque ejectum ex vinea occiderunt: Quid ergo faciet eis vineæ dominus?

16 Veniet, & colonos illos perdet, aliisque vineam elocabit. Hoc audito illi dixerunt: Abiit.

17 It ille eos intuitus: Quid ergo est scriptum illud? Quem lapidem improbaverant ædificatores, is adhibitus est ad caput anguli.

18 In eum lapidem quisquis inciderit, collidetur, & in quem inciderit ipse, eum comminuet.

19 Igitur pontifices & scribæ ei manus injicere eadem hora conati sunt, intellexerunt enim, eum adversum se illud exemplum dixisse: sed populum timuerunt.

20 Itaque illud observarunt, ut mitterent emissarios, qui se viros bonos simularent, ut eum verbis caperent, atque ita magistratui & prætoris potestati traderent.

21 Atque hi sic eum interrogarunt: Magister, scimus te rectè dicere, ac docere, neque personæ rationem habere, sed vere divinam viam docere.

22 Licetne nobis Cæsari tributum pendere, an non?

23 At ille eorum versutiam intelligens: Quid me tentatis? inquit:

24 ostendite mihi denarium. Cujus habet imaginem, & titulum? Cæsaris, inquirunt illi respondentes.

25 Et ille: solvite igitur, inquit eis, Cæsariana Cæsari, & divina Deo.

26 Ita illi, cum nullum ejus verbum apud populum carpere potuissent, ejus responsionem admirati, tacuerunt.

27 Tum eum aggressi Sadducæorum quidam, qui resurrectionem esse negant, sic interrogarunt:

28 Magister, scripsit nobis Moses, si cujus frater mortuus fuerit, uxorem habens, isque sine liberis mortuus fuerit, aut

ducate ejus frater uxorem, fratricque suo prolem suscitet.

29 Jam verò septem fuere fratres, quorum primus uxore ducta mortuus est sine liberis,

30 duxitque secundus uxorem, & is item sine liberis mortuus est.

31 atque illam duxit tertius, itidemque septem, neque liberos reliquerunt.

32 Atque illis mortuis, postrema omnium mortua est etiam femina.

33 Igitur in resurrectione cujus eorum futura est uxor? cum septem eam in matrimonio habuerint.

34 Et Jesus eis ita respondit: Hujus vitæ homines & ducunt uxores & nubunt:

35 at quibus vitam illam assequi, & ex mortuis surrexisse contigit, ii nec ducunt uxores, nec nubunt.

36 quippe cum jam mori nequeant, sunt enim angelorum similes, & Dei filii sunt, qui sint resurrectionis filii.

37 Mortuos autem resurgere, etiam Moses indicavit in rubo, ubi Dominum dicit Abrahami Deum, & Isaaci Deum, & Jacobi Deum.

38 Deus quidem non mortuorum est, sed viventium, utpote cum ei vivant omnes.

39 Tam quidam scribarum sic eum alloquuntur: Magister, probè dixisti.

40 Neque deinceps audebant eum quicquam interrogare.

41 Et ille: Qui sit ut dicant, Christum Davide prognatum fore?

42 Cum ipse David dicat in Psalmorum libro: Ait Dominus domino meo, Sede ad meam dexteram,

43 donec efficiam ex tuis hostibus tuorum pedum subsellium.

44 Quòd si eum David dominum vocat, qui sit ut sit cognatus?

45 Tum audiente cuncto populo, dixit suis discipulis:

46 Cavete Scribas, qui stolti libenter ambulant, & in foris salutationes, & in collegiis primas sessiones, & primas in cenis accubationes amant:

47 qui viduarum domos per speciem prolixarum precum devorant, eoque graviores penas luent.

CAPUT XXI.

Viduae teruncii in fiscum. Fani ruina impendens. Orbis calamitates. Piorum plaga. Urbis excidium.

Cum autem aspiciens vidisset conferentes sua munera in fiscum divites,

2 cumque vidisset etiam quandam pauperculam viduam eo duos conferentem teruncios, dixit:

3 Hoc certò vobis dico, hanc viduam plurimum omnium contulisse.

4 Nam omnes hi ex eo quod sibi supererat, contulerunt in divina donaria: at hæc ex inopia sua, quicquid facultatum habebat, contulit.

5 Item quibusdam de fano dicentibus, pulchris esse lapidibus & donariis ornatum, dixit.

6 Videtis hæc? veniet dies, cum nullus lapidi lapis impositus relinquetur, qui non dissolvatur.

7 Et illi eum interrogantes: Magister, inquirunt, quando igitur ista fient? & quo signo ista

no ista futura significabuntur?

8 Et ille: Videte inquit, ne decipiamini. multi enim venient in eo nomine, qui se eum esse dicant: & quidem tempus instat. nolite igitur eos affectari.

9 Cum verò bella & seditio audietis, nolite expavescere: oportet enim hæc omnia prius fieri: sed non continuo finis erit.

10 Consurget & gens in gentem (inquebāt tum eis) & regnum in regnum,

11 magnique terræ motus nonnullis in locis, & fames & pestes erunt, terriculaque & signa de cælo magna.

12 Sed ante hæc omnia injicientur vobis manus, & vexabimini, inque collegia & custodietis trademini, atque ad reges & prætores mei nominis causa perducemini:

13 id quod vobis erit testimonio.

14 Igitur animum inducite, causa dictionem non præmeditari.

15 Ego enim vobis ejusmodi os & sapientiam dabo, ut ei contradicere aut resistere nequeant omnes adversarii vestri.

16 Prode mini autem etiam à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, qui vestram nonnullos necabunt,

17 criticique cunctis invisi propter nomen meum.

18 Verum ne pilus quidem vestri capitis peribit.

19 Vestra patientia, vestrae salutis consulite.

20 Cum autem circumdatam exercitibus Hierosolymam videbitis, tum scitote, ejus instare vastitatem.

21 Tum qui erunt in Judæa, fugiant in montes: & qui erunt in ejus medio, discedant: & qui in agris erunt, ne intrent in eam.

22 nam supplicii tempora erunt illa, ut eveniant omnia quæ scripta sunt.

23 Hei uterum ferentibus & lactantibus per ea tempora. Nam hæc regio graviter premetur, & in hunc populum atrociter favietur,

24 ut gladium acie cadant, & per omnes gentes exulent, calceturque à gentibus Hierosolyma, donec exterarum gentium tempora compleantur.

25 Et erunt signa in sole & luna, & sideribus & in terris tantus gentium angor trepidantium, mari undisque resonantibus,

26 ut homines, eorum metu & expectatione, quæ orbi immineant, exanimetur: nam cælestes potestates concutientur.

27 Ac tum aspicietur filius hominis veniens in nube, cum ingenti potestate atque gloria.

28 His autem fieri incipientibus suspicite, & capita attollite, quoniam vestra instabit liberatio.

29 Tum eis similitudinem dixit: Cernite ficum, & omnes arbores:

30 cum jam frondescunt, id vos per vosipsos cernentes, cognoscitis jam propè esse ætatem.

31 Similiter & vos, cum hæc fieri videbitis, scitote propè esse divinum regnum.

32 Hoc vobis confirmo, non prius esse præterituram ætatem hanc, quam fiant omnia.

33 Etiam si cælum & terra pereant, mea dicta non peribunt.

34 Verùm cavete ne fortè obruantur animi vestri crapula & ebrietate, & hujus vitæ curis : atque ita vos nec opimantes illa dies opprimat.

35 Adveniet enim tanquàm decipula omnibus in totius terre solo degentibus.

36 Vigilate igitur , omni tempore orantes , ut vobis hæc omnia eventura effugere liceat, & coram filio hominis consistere.

37 Ita interdium docebat in fano ; in noctes autem exibat, & in monte, qui vocatur Olivarum, versabatur.

38 atque omnis populus ad eum manè ventitabat in templum, ejus audiendi gratia.

CAPUT XXII.

Ad Antistites proditor. Cæna. Qui piorum Princeps. Preces pro Petro, hujus temeritas. In oliveto Jesu preces. Angelus ad eum. Cap:us Jesus. Pugnans Petrus, ter mox mendax. Jesu calaminiales.

Insistebat autem azyinorum festum, quod Pascha dicitur,

2 & quærebant pontifices & scribæ ejus interficiendi modum : timebant enim plebem,

3 Intravit autem Satanas in Judam cognomine Iscariotam, qui erat ex duodecim numero.

4 Itaque is pontifices & antistites aggressus, verba cum eis fecit, quo pacto eum traderet eis.

5 Quo latati illi, pacti sunt, ei se daturos argentum.

6 Itaque pollicitus, quærebat opportunitatem eum illis sine turba tradendi.

7 Postquam autem venit azyinorum dies, in quo immolandum erat Pascha,

8 misit Jesus Petrum & Johannem : Ite (inquit) paratum nobis pascha, ut polluceamus.

9 Et illi : Ubi vis paremus ? inquirunt ei.

10 Quibus ille : Simulac in urbem intraveritis, inquit, incidetis in hominem aquæ fictile ferentem : eum sequimini in domum quò ingreditur,

11 & sic ejus domus patrifamilias dicitote : Querit ex te magister, ubinam sit mansio, ubi Pascha cum suis discipulis polluceat ?

12 Atque ille vobis cœnaculum ingens instratum ostendet : illic paratote.

13 Igitur digressi, & quæ ille eis prædixerat nacti, pararunt Pascha.

14 Ac postquam venit hora, accubuit, & duodecim apostoli cum eo,

15 eosque sic allocutus est : Hujus vobiscum pollucendi Paschæ cupiditate ductus sum, antequam supplicio afficiar.

16 Hoc enim sic habetote, me eo non pollucturum esse, donec in Dei regno compleatur.

17 Tum sumpto poculo, atque gratiis, dixit : Accipite hoc, & inter vos dividite.

18 Scitote enim, non ante me bibiturum esse de fructu vitis, quàm Dei regnum veniat.

19 Item sumptum panem & eis gratiis fregit, eisque dedidit, dicens : Hoc est corpus meum, pro vobis dandum : hoc facite in mei recordationem.

20 Similiter & poculum, postquam cœnatum est, dicens : Hoc poculum est novum fœdus, quod fit per meum sanguinem, qui est pro vobis effundendus.

21 Cæterum scitote, me

proditoris manum esse mecum in mensa.

22 Et filius hominis quidem abit, ut est definitum: veram vobis homini illi, per quem prodendus est.

23 Illi vero coeperunt inter sese querere, quisnam eorum foret, qui id facturus esset.

24 Extitit etiam inter eos contentio, quis eorum maximus esse videretur.

25 At ille: Gentiurum reges (inquit eis) in eas dominantur: quique eis imperant, gubernatores appellantur.

26 At vos non ita: quin vestram maximus perinde sit ac minimus: & qui praest, perinde ac qui ministrat.

27 Uter enim maior est? qui accumbit, an qui ministrat? nonne qui accumbit? Atqui ego sum inter vos perinde ac qui ministret.

28 vos vero ii estis qui mecum permanseritis in meis adversis:

29 & ego regnum, quemadmodum mihi pater meus legavit, sic vobis lego,

30 ut comedatis & bibatis in mea mensa in regno meo, & in tribunalibus sedeatis, ius dicentes duodecim tribubus Israelitarum.

31 Dixit item Dominus: Simon, Simon, conatus est quidem Satanas cribrare vos ut frumentum:

32 veram ego pro te oravi, ne te fides deficeret. Tu vicissim aliquando recreatus, confirmato fratres tuos.

33 At ille: Domine, inquit ei, tecum paratus sum & carcerem & mortem adire.

34 Et ille: Sic habeto Petre, inquit: non prius gallum

hodie cantaturum, quam tu mihi notum esse, ter negaveris.

35 Ceterum dum vos sine crumena, inquit eis, & pera & calceis dimisi, num qua re caruistis? nulla, inquitur.

36 At nunc, inquit eis, & crumenam qui habet, ferat, itidemque peram: & qui gladium non habet, vendat suum pallium & emat.

37 Scitote enim, in me comprobandum adhuc esse scriptum illud: Et inter nefarios habitus est: habent enim mea res finem.

38 Et illi: Domine, ecce hic duo gladii. Satis est, inquit eis.

39 Tum egressus contendit de more in olivarum montem, eumque secuti sunt discipuli.

40 Atque ubi ad locum venit, dixit eis: Orate, ne in tentationem veniatis.

41 Tum ab eis ferme ad lapidis iactum digressus, positus genibus precatus est huiusmodi verbis:

42 Pater, averte, si vis, hoc a me populum. Quanquam non mea, sed tua voluntas fiat.

43 Apparuit autem ei angelus de coelo, qui eum confirmaret.

44 Atque ille cum esset in aestu, contentius orabat, & sudore manabat simili sanguineis guttis, ad terram delabentibus.

45 Deinde precatus surrexit, & ad suos discipulos venit, quos praegritudine dormientes natatus, dixit eis,

46 Quid dormitis? surgite, orate, ne in tentationem veniatis.

47 Atque adhuc eo loquente, supervenit hominum turba,

quibus is qui Judas dicebatur, unus ex duodecim, praeibat. Is ad Jesum osculandum accessit.

48 & Jesus sic eum allocutus est: Juda, tunc osculo filium hominis prodis?

49 Videntes autem sui quid futurum esset, dixerunt ei: Domine, feriemusne gladio?

50 percussitque quidam eorum pontificis servum, eique dexteram abscidit auriculam.

51 Et Jesus respondens: Sinite hactenus, inquit: & tacta illius auricula, eum sanavit.

52 Dixit autem Jesus eis qui se invaserant, pontificibus, & fani antistitibus, ac senatoribus: Tanquam ad latronem exiistis cum gladiis & fustibus.

53 cum quotidie essem apud vos in fano, non injecistis mihi manus, sed haec vestra est hora, & tenebrarum potestas.

54 At illi eum comprehensum duxerunt, & in pontificis domum introduxerunt. Petrus autem procul sequebatur.

55 cumque illi ignem in medio atrio incendissent, & conedisent, sedebat etiam Petrus inter eos.

56 Eum sedentem ad ignem conspicata & intuita quaedam ancilla, dixit: Hic quoque cum eo erat.

57 At ille eum negavit, dicens: Mulier, non novi eum.

58 Item paulo post alius eo viso dixit: Et tu ex eis es. At Petrus: Homo, inquit, non sum.

59 Deinde interposita una ferè hora, alius quidam sic affirmabat: Profectò hic quoque cum eo erat, etenim Galilaeus est.

60 At Petrus: Homo, inquit, nescio quid dicas. Tum statim, eo adhuc loquente, cecidit gallus.

61 & conversus Dominus Petrum aspexit, & Petrus Domini dictum recordatus, qui ei fore dixerat, ut priusquam gallus caneret, eum ter negaret.

62 foras egressus, acerbè flevit.

63 Jesum autem qui tenebant homines, illudebant, verberantes:

64 eoque velato, tundebant ei faciem, & ita interrogabant: Divina quis sit qui te percussit?

65 atque alia multa contumeliosè dicebant in eum.

66 Deinde orto die coivit populi senatus, Pontifices & Scribae, & ei in suum confessum adducto sic dixerunt:

67 Dic nobis, an tu Christus sis: Quibus ille: Si vobis dixero, non credetis:

68 quod si vos etiam interrogavero, non mihi respondebitis, aut me absolvetis,

69 Futurum est, ut sedeat filius hominis ad dexteram potentis Dei.

70 Tu igitur Dei filius es? inquit omnes. Et ille: Sum quem vos esse me dicitis, inquit eis.

71 Tum illi: Quid jam vobis testimonio opus est, inquit, cum ipsi ex ejus ore audiverimus?

CAPUT XXIII.

Ad Pilatum Jesus. Falsa crimina. Ad Herodem Jesus taciturnus. Reditus in gratiam Regis, & Pretoris. Pro Christo Fraus, Populi furor. Cyrenaeus. Duo latrones. Pro carnificibus Jesus: illusiones, diſſeria, tumultus. Felix latro, mundi tembra. Veli scissio. Christi mors. Vermis Centurio. Iosephi pietas. Munimentum novum.

Igitur surrexit omnis eorum multitudo, & cum duxit ad Pilatum,

2 eumque accusare instituerunt, dicentes, se ab eo gentem everti deprehendisse, & cum Cæsari tributa solvi vetare, dicentem se Christum esse regem.

3 Et Pilatus eum interrogavit: Tunc Judæorum rex es? Cui ille respondens: Ut tu dicis, inquit.

4 Pilatus verò Pontificibus, & hominum multitudini negavit, ullum se in eo homine crimen deprehendere:

5 At illi urgere: Excitat populum, inquit, docens per totam Judæam, exorsus à Galilæa hucusque.

6 Hic Pilatus audita Galilæa, quæsit an homo Galilæus esset.

7 Ac postquam eum ditioris Herodis esse cognovit, misit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis per eos dies erat.

8 Herodes viso Jesu, magnopere lætatus est, quippe qui eum jamdiu videre cuperet (quod multa de eo audiebat) & se aliquid ab eo prodigiosè fieri visurum speraret.

9 Verùm licet eum multis de rebus interrogaverit, ille nihil ei respondit:

10 quamvis etiam Pontifices & Scribæ qui aderant, eum acriter accusarent.

11 Itaque despiciatus eum Herodes, cum suis militibus, ac ludificatus, indutum veste splendida Pilato remisit.

12 factique sunt inter sese amici Pilatus & Herodes eo ipso die: nam antea inter eos intercedebat similitas.

13 Pilatus autem convoca-

tos Pontifices & magistratus ac populum sic allocutus est:

14 Adduxistis hunc hominem mihi, tanquam qui populum avertat: atqui ego in vestra præsentia examinans, nullum eorum crimen in hoc homine deprehendi, quibus vos eum accusatis.

15 Sed nec Herodes, ad eum enim misi vos, & videtis nihil morte dignum ab hoc factum esse.

16 Itaque eum castigabo, ac relaxabo.

17 Habebat autem necesse eis unum relaxare per festum.

18 Igitur illi universa multitudo exclamarunt ut eum tolleretur, sibi que Barrabam remitteretur,

19 qui fuerat propter seditionem quandam in urbe factam, & eadem, conjectus in carcerem.

20 Cumque rursus Pilatus Jesum absolvere volens, clamasset,

21 illi sic reclamare: Crucifige crucifige eum.

22 Quid enim is mali fecit? inquit, eos tertiam alloquens. Nullum in eo capitale crimen deprehendi. Itaque eum castigabo & absolvam.

23 At illi magnis clamoribus instare, flagitantes ut is crucifigeretur, gliscientibus eorum Pontificumque vocibus.

24 Itaque Pilatus eorum postulata facere decrevit:

25 eisque eum qui propter seditionem & eadem fuerat in custodiam datus, & quem flagitabant, absolvit. Jesum autem eorum arbitrio tradidit.

26 Hoc illi abducto, Simonem quendam Cyrenæum, russe venientem, comprehenderunt, eique

eique crucem post Jesu tergum ferendam imposuerunt.

27 Sequebatur autem cum ingens hominum multitudo, & mulierum, quæ plangebant, eumque lamentabantur.

28 Ad quas Jesus conversus, dixit: Hierosolymitane foemina, ne me deplorate, sed vos vestrosque natos deplorate.

29 Nam scitote fore tempus, quo beata dicentur steriles, & uteri qui non genuerint, & ubera quæ non lactaverint.

30 cum quidem eò venietur, ut dicant homines montibus, Corruite in nos: & collibus, Obruite nos.

31 Nam si viridi arbori sunt hæc, arida quid fiet?

32 Ducebantur autem etiam alii duo facinorosi, cum eo interficiendi.

33 Atque ubi ad locum ventum est, qui Calvaria vocatur, illi eum ibi, & facinorosos, alterum ad dexteram, alterum ad sinistram, crucifixerunt.

34 Et Jesus: Pater, inquit, ignosce eis: nesciunt enim quid faciant. Illi verò ejus vestimenta sorte jacta partiti sunt.

35 astabatque spectans populus, & magistratus quoque eum cum eis deridebant. Alios servavit, inquebant, servet seipsum, si is Christus est Dei electus.

36 Accedebant etiam milites, qui ei illuderent, & acetum ei offerebant,

37 & Si tu Judæorum Rex es, inquebant, serva teipsum.

38 Erat & titulus supra eum, Græcis, Romanis, & Hebraicis literis scriptus, Hic est Judæorum rex.

39 Atque unus pendentium facinorosorum ei maledicebat, ita

dicens: Si tu Christus es, serve & teipsum & nos.

40 At alter contrà, sic eum objurgare: An tu Deum non metuis, qui sis in eodem supplicio?

41 Et nos quidem meritis nostris digna factis accipimus: at hic nullum facinus commisit.

42 Tum ad Jesum: Memento mei, Domine, inquit, cum veneris in regnum tuum.

43 Cui Jesus: Hoc tibi confirmo, inquit, te hodie fore tecum in Paradiso.

44 Erat autem hora ferè sexta, & tenebræ per totam terram extiterunt usque ad horam novam:

45 & sol infuscatus est, & templi velum medium scissum est.

46 & Jesus clamans ingenti voce, dixit: Pater, tibi in manus commendo spiritum meum. Atque hæc locutus, expiravit.

47 Ea re visa, centurio Dei gloriam tribuit, dicens: Profecit hic homo justus erat.

48 Et omnis hominum multitudo, qui ad hoc spectaculum venerant, videntes quæ facta forent, tudentes sua pectora reversi sunt.

49 Astabant autem omnes ejus noti procul, necnon Galilæi, quæ eum fuerant à Galilæa secuta, ea aspicientes.

50 Tum vir quidam nomine Josephus, senator, isque vir bonus & justus,

51 qui illorum consilio & facto non assensus erat, ab Arimathæa Judæorum oppido, qui & ipse Dei regnum expectabat,

52 is inquam Pilatum aggressus, Jesu corpus postulavit.

53 idque detractum, linteo

involvit, & in exciso monimento posuit, ubi nemo adhuc situs fuerat.

54 Erat autem ea dies Præparatio, quæ Sabbatum illucescebat.

55 Et mulieres subsecutæ, quæ ex Galilæa cum eo venerant, monumentum aspexerunt, & ut ejus corpus positum sit :

56 reversæque præpararunt aromata & unguenta, & Sabbato quidem ex præcepto quieverant.

CAPUT XXIV.

Ad monumentum aromata. Jesus non inventus. Angeli duo. Mulieres ad Apostolos. Ad sepulcrum Petrus. Christus cum duobus in itinere: plagæ Christi attestata. In Bethaniam Jesus in Cælum. Discipulorum charitas.

Primo autem post Sabbatum die, summo mane, venerunt ad monumentum, ferentes quæ paraverant aromata, quibusdam eas comitantibus :

2 saxumque invenerunt à monumento avolutum :

3 & ingressæ, Domini Jesu corpus non invenerunt.

4 Atque hic cum ea de re consternatæ essent, ecce duo viri eis in vestibus assistere coruscantibus,

5 qui perterritas, & vultum ad terram inclinantes, sic allocuti sunt : Quid queritis? viventem inter mortuos :

6 non est hic, sed surrexit. Mementote ut vobis locutus sit, cum esset adhuc in Galilæa,

7 dicens oportere filium hominis in hominum improborum manus tradi & crucifigi, & tertio die resurgere.

8 Tum illæ ejus verborum recordatæ sunt,

9 & à monumento reversæ hæc omnia undecim omnibusque cæteris renunciarunt.

10 Erat autem Magdalena Maria, & Johanna, & Maria Jacobi mater, & reliquæ unæ cum eis, quæ hæc Apostolis dixerunt.

11 Sed illis earum verba pronugis habita sunt, nec eis crediderunt.

12 Petrus autem surgit, & ad monumentum currit : & introspectiens aspicit lineam solam positam, & abiit, secum ipse eam rem admirans.

13 Proficiscebantur autem eorum duo eo ipso die in vicum, distantem à Hierosolyma stadia sexaginta, cujus nomen erat Emaus,

14 & inter sese de omnibus iis rebus quæ acciderant colloquebantur.

15 Atque eis colloquentibus ac disputantibus, ipse Jesus accedit, & cum eis iter facit.

16 Ita autem tenebantur eorum oculi, ut eum non agnoscerent.

17 Atque ille : Qui sunt isti sermones, inquit eis, quos inter vos conferitis, ambulantes, idque tristes ?

18 Cui unus, nomine Cleophas, ita respon sit : Tūc solus adeo Hierosolymæ hospes es, ut ea nescias quæ in ea per hosce dies acciderunt ?

19 Quænam? inquit eis. De Jesu Nazareno, inquiunt, qui vir vates fuit, re verbisque potens, & in Dei & in totius populi conspectu :

20 utque eum tradiderint pontifices magistratusque nostri ad capitale judicium, & in crucem sustulerint ?

21 & tamen nos eum esse sperabamus, qui Israelitas libe-

raturus esset. Accedit ad hæc omnia, quod tertius hic dies agitur, ex quo hæc facta sunt.

22 Quamquam mulieres quædam ex nostris stupefecerunt nos: quæ manè ad monumentum profectæ,

23 neque corpus nactæ, redierunt, & se angelorum visum vidisse dixerunt, qui eum vivere dicerent.

24 Et sociorum nostrorum quidam ad monumentum profecti, sic esse compererunt, quemadmodum dixerant foemina, ipsum quidem non viderunt.

25 Et ille: O socordes, inquit eis, & animo tardi, ad credenda quæ tam multa dixere vates.

26 Quasi verò non ea pati Christum, & ita suam inire gloriam oportuerit.

27 Tum exorsus à Mose, omnes obiens vates, eis per omnia scripta, quæ de seipso dicta forent, interpretabatur.

28 Deinde ubi prope vicum, quod proficiscebantur, ventum est, ipse se longius ire simulabat.

29 Sed illi eum coegerunt: dicentes: Mane nobiscum: appetit enim vespera, & dies inclinavit. Itaque ingressus est ad manendum cum eis.

30 Atque inter accumbendum cum eis, panem sumpsit, cumque, fausta super eo precatione usus, fregit, & eis præbuit.

31 Et illi apertis eorum oculis, eum agnoverunt: atque ille ex eorum conspectu evanuit.

32 Tum illi inter sese sic dicere: Nimirum nobis ardebat animus, cum nos in via alloqueretur, cumque nobis scripta aperiret.

33 Ergo ea ipsa hora surgunt,

& Hierosolymam redeunt, congregatos inveniunt undecim, eorumque socios,

24 qui dicebant reipsa surrexisse Dominum, seque Simon ostendisse.

25 Atque ipsi quæ in via contigissent, narrare cœperunt, utque eis frangendo pane cognitus fuisset.

26 Hæc eis loquentibus, ipse Jesus in eorum medio stetit, & Salvete, inquit.

27 Cumque pavefacti ac perterriti, se spiritum cernere putarent, dixit eis.

28 Quid turbati estis? aut cur istæ subeunt animos vestros cogitationes?

29 Aspicite meas manus atque pedes, quod ipse ego sum. Atrectate me, & aspicite: nam spiritus quidem carnem & ossa non habet, ut habere me videtis.

40 Hæc locutus, ostendit eis manus atque pedes.

41 Cumque adhuc præ gaudio diffiderent, ac mirarentur, dixit eis: Habetis hic aliquid edulii?

42 Tum illi tostis piscis partem, & favi mellis, præbuerunt;

43 & ille coram eis sumpsit, ac comedit.

44 & ad eos sic verba fecit: Hæc sunt quæ vobis, dum adhuc vobiscum eram, dixi, Scilicet oportere omnia in Mosis lege, Vatribusque, & Psalmis, de me scripta perfici.

45 Tum eis mentem ad intelligenda scripta aperuit,

46 & ita dixit: Sic scriptum fuit, & sic Christum supplicio affici oportuit, & tertia die ex mortuis resurgere,

47 ejusque nomine vitæ correctionem, & peccatorum viti-

am per omnes gentes, factio à Hierosolymis initio pradica-
ti.

48 Atque horum vos testes
estis, & ego sum vobis patris
mei promissum missurus.

49 Vos verò manete in urbe
Hierosolyma, donec potestatem
desuper induatis.

50 Eduxit autem eos foràs
Bethaniam usque, sublatisque

manibus eis bene ominatus
est :

51 & inter ominandum eis,
discessit ab eis, & in cælum
sublatus est.

52 Atque illi eum venerati,
Hierosolymam cum ingenti læ-
titia redierunt :

53 & erant continenter in
templo, Deum collaudantes, ei-
que gratias agentes. Amen.

E V A N G E L I U M

AUTHORE JOHANNE.

CAPUT I.

*Sermo ille ante secula ex Deo
genitus. Et qui semper apud
Patrem residebat. Homo fa-
ctus est. Johannes quorsum
à Deo missus. Concio ipsius
de officio Christi. Testimoni-
um ejusdem Sacerdotibus red-
ditum. Andrea vocatio : Petri :
Philippi : Nathanaelis.*

IN Principio erat sermo, &
sermo erat apud Deum, &
Deus erat is sermo.

2 Is erat in principio apud
Deum.

3 Omnia per eum facta sunt,
& absque eo factum est nihil,
quod factum sit.

4 In eo vita erat, & vita erat
lux hominum.

5 & lux in tenebris lucet,
nec eam comprehenderunt te-
nebræ.

6 Fuit homo missus à Deo,
nomine Johannes.

7 Is venit ob testimonium, ut
de luce testaretur, ut omnes
per eum crederent.

8 Non erat ille ipsa lux, sed
qui de luce testaretur.

9 Erat ipsa vera lux, qua
collustrat omnem hominem ve-
niens in mundum.

10 In mundo erat, & mundus
per eum factus fuit, & mundus
eum non cognovit.

11 In sua venit, & sui eum
non acceperunt.

12 Quicunque autem eum
acceperunt, iis eam potestatem
dedit, ut Dei filii fierent, fidem
habentibus ejus nomini :

13 qui non ex sanguine, nec
ex voluntate carnis, nec ex vo-
luntate viri, sed ex Deo geniti
sunt.

14 Et sermo caro factus est,
& apud nos gratia veritatisque
plenus habitavit : ejusque splen-
dorem, ut unigenz à patre
splendorem aspeximus.

15 De eo testificatus est Jo-
hannes, clamans his verbis :
Hic est quem dixi, qui post me
veniens, ante me fuit, quip-
pe qui prior me sit,

16 atque ex ejus plenitudine
nos omnes sumptimus & grati-
am pro gratia :

17 siquidem lex per Moysen

tradita est, gratia & veritas per Jesum Christum contigit.

18 Deum nemo vidit unquam: unigena filius, qui est in sinu patris, is exposuit.

19 Atque hoc est Johannis testimonium, tum cum miserunt Judaei Hierosolyma sacerdotes & Levitas, qui ex eo quærent quis esset.

20 Atque ille confessus est, neque negavit: confessus est se non esse Christum.

21 Quid ergo? inquit illi interrogantes: Elias es tu? Non sum, inquit. Vates es tu? Non, inquit ille respondens.

22 Et illi: Quis es? inquit ei, ut responsum demus eis qui nos miserunt. Quid de te ipso dicis?

23 Ego sum, inquit, vox in solitudine clamantis: Corrigite Domini viam, quemadmodum dixit Esaias vates.

24 Tum qui erant missi (erant autem ex Phariseis) sic eum interrogarunt:

25 Quid ergo baptizas, si tu neque Christus es, nec Elias, nec vates?

26 Ego aqua baptizo, inquit eis respondens Johannes: sed inter vos adest, quem vos non nostis:

27 is est qui & post me venit, & ante me fuit, cujus ego non sum dignus qui calcei corrigiam solvam.

28 Hæc Beth-baræ facta sunt, trans Jordanem, ubi baptizabat Johannes.

29 Postridie aspicit Johannes venientem ad se Jesum, & dicit: Ecce agnus Dei; qui mundi peccatum tollit.

30 Hic est de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me fuit, & ego prior me.

31 Equidem eum non novimus: sed ut patefiat Israelitis, propterea veni ego aqua baptizatum.

32 Atque his verbis testificatus est Johannes. Vidi spiritum descendantem, veluti columbam de cælo, & super eo manentem.

33 Atque equidem non novimus eum: sed qui me ad aqua baptizandum misit, is mihi sic dixit: super quem descendere & manere spiritum videris, is est qui sancto spiritu baptizat.

34 Ego verò & vidi, & hunc esse Dei filium testatus sum.

35 Postridie rursus aderat Johannes, necnon ejus discipulorum duo,

36 & conspiciatus ambulanti Jesum, dicit: Ecce agnus Dei.

37 Ejus verbis auditis, duo illi ejus discipuli Jesum secuti sunt.

38 Et Jesus conversus, & eos sequentes intuitus, dixit eis: Quid quæritis? Cui illi: Rabbi (quod perinde est ac si dicas, Magister) ubi manes?

39 Venite visum, inquit eis. Er illi iverunt, & apud eum manserunt eum diem. Erat autem hora circiter decima.

40 Erat Andreas Simonis Petri frater unus ex duobus, qui eum audito Johanne secuti fuerant.

41 Is prior fratrem suum Simonem nactus, dicit ei: Invenimus Messiam (quod verbum Unctum declarat)

42 eumque duxit ad Jesum. Eum intuitus, Jesus ait: Tu es Simon Jona filius: tu vocabere Cephas: id verbum Petrum sonat.

43 Postero die voluit Jesus in Galilæam proficisci, & Philippum nactus, dixit ei: Sequere me.

44 Erat autem Philippus à Bethsaida, Andrea & Petri urbe.

45 Philippus Nathanaelem nactus, sic alloquitur: Quem scripsit Moses in lege, & vates, invenimus Jesum Josephi filium à Nazareth.

46 Cui Nathanael. A Nazareth, inquit, potest aliquid bonum esse? Et Philippus. Veni visum, inquit ei.

47 Vidit Jesus venientem ad se Nathanaelem, & de eo dixit: Ecce verè Israelita, in quo dolus non est.

48 Et Nathanael: Unde me nosti? inquit ei. Cui Jesus respondens: Antequam te Philippus vocaret, inquit, cum esses sub ficu, ego te videbam.

49 Tum Nathanael: Rabbi (inquit eum alloquens) tu es Dei filius, tu rex es Israelitarum.

50 Et Jesus: Quoniam tibi dixi (inquit ei) te à me sub ficu esse visum, credis. Majora his videbis.

51 Hoc vobis (inquit ei) etiam atque etiam confirmo, futurum esse ut apertum cœlum videatis, & Dei angelos ascendentes & descendentes ad filium hominis.

CAPUT II.

Christus aquam in vinum mutavit, facit signorum suorum principium. Ephernaum descendit: hinc Hierosolymam ascendit, & mercatum à templo exiit. Templum, nempe corpus suum solvendum à Judæis pradicat. Multi cre-

dunt in eum ob signa que edebat.

Tertio autem die nuptiæ factæ sunt Cana in Galilæa, ubi & Jesu mater erat.

2 & Jesus, ejusque discipuli ad nuptias vocati sunt.

3 Cumque defecisset vinum, Jesum mater sic alloquitur: Vinum non habent.

4 Cui Jesus: Quid tum postea? mulier, nondum venit hora mea.

5 Mater ministros monuit, ut quod ille eis jussisset, facerent.

6 Erant illic posita sex lapideæ solia, ut ferebat Judæorum purificatio, binarum ternarumve metretarum capacia.

7 Ea solia ut aqua replerent, jussit eis Jesus. Cumque ad summum usque replevisent,

8 jussit ut nunc haurirent, & convivii magistro ferrent. Atque illi tulerunt.

9 Ut verò gustavit convivii magister factum ex aqua vinum, ignarus unde esset (nam ministri quidem sciebant, qui aquam hauerant) sponsum accersit,

10 & sic alloquitur: Cum omnes homines primùm bonum vinum apponant, deinde potius convivis deterius, tu bonum vinum buculque servasti.

11 Hoc præbuit miraculorum initium Jesu Cana in Galilæa, suamque gloriam ostendit, & ei fidem habuerunt ejus discipuli.

12 Postea descendit Capharnaum unam suam matrem, & fratribus, & discipulis, atque illic mansit non multis dies.

13 Cumque instaret Judæorum Pascha, exiit Hierosolymam Jesus,

14 & nactus in templo vendentes

dentes boves, & oves, & columbas, & numularios sedentes,

15 facta ex loris scutica omnes eiecit ex sano, ovesque & boves & mensariorum as effudit, evertitque mensas,

16 & columbarum venditoribus dixit: Hæc auferte hinc, & ex mei patris domo ne facite mercatoriam domum.

17 Recordati sunt autem ejus discipuli, ita scriptum esse: Tuz domus studio conficietur.

18 At Judæi sic eum contra allocuti sunt: Ede nobis aliud quod prodigium, quo intelligamus ista tibi licere.

19 Quibus respondens Jesus: Dissolvite hoc templum, inquit, & ego tribus diebus id excitabo.

20 Et Judæi: Quadraginta sex annis constructum est hoc templum, inquit, & tu id tribus diebus excitabis?

21 At ille de suis corporis templo dicebat.

22 Itaque postquam ex mortuis surrexit, recordati sunt ejus discipuli id eum illis dixisse: scriptoque, & Jesu dicto crediderunt.

23 Cum autem Hierosolymis esset in festo Paschæ, frequentes in ejus nomen crediderunt, videntes quàm mira faceret.

24 At ipse Jesus non se eis credebat, propterea quod cognoscebat omnes;

25 nec ei opus erat ut de homine à quoquam moneretur, quippe qui nosset quid inisset in homine.

CAPUT III

Christus Nicodemum ab ipsis fundamentis Christiane regenerationis instituit. Serpens in deserto. Johannes baptizans.

zat, & suos docet, se non esse Christum.

ERat autem homo quidam ex Phariseis, nomine Nicodemus, Judæorum primarius.

2 Is Jesum noctu adiit, & eum sic est allocutus: Magister, scimus te venisse doctorem à Deo. Nam ista tam miranda facere, quæ tu facis, nemo possit, nisi adsit ei Deus.

3 Cui Jesus respondens: Hoc tibi etiam atque etiam confirmo, inquit, qui denuo natus non fuerit, cum non posse divinum regnum videre.

4 Et Nicodemus: Quo pacto possit homo nasci, qui sit filius? Nunquid potest iterum in ventrem suæ matris ingredi, atque nasci?

5 At Jesus ei respondens: Hoc tibi magnopere confirmo, qui ex aqua & spiritu natus non fuerit, non posse in divinum regnum intrare.

6 Quod ex carne natum est, caro est, & quod ex spiritu natum est, spiritus est.

7 Noli mirari quod tibi dixerim, vobis esse renascendum.

8 Ventus quovis fiat, ejusque sonitum tu audis: sed unde veniat, aut quid abeat, nescis. Sic est, quisquis ex spiritu natus est.

9 At Nicodemus contra: Quo pacto possunt ista fieri? Inquit.

10 Cui respondens Jesus: Tu Israelitarum doctor es, & hæc nescis?

11 Hoc iterum atque iterum tibi confirmo: nos quod dicimus, & testificamur, id scimus, ac vidimus, & tamen testimonium nostrum non accipitis.

12 Si cum terrestria vobis dixerim, tamen non creditis, quomodo

modo si dixero cœlestia, credetis?

13 Atqui nemo cœlum confēdit, nisi qui ex cœlo descēdit, filius hominis qui est in cœlo.

14 Ac quemadmodum Moses serpentem extulit in solitudine, sic oportet filium hominis extolli,

15 ut quisquis ei fidem habeat, non pereat, sed vitam obtineat sempiternam,

16 Sic enim amavit Deus mundum, ut filium suum unicū dederit, ut quisquis in eum credat, non pereat, sed vitam obtineat sempiternam.

17 Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut mundum damnet, sed ut servetur per eum mundus.

18 Qui in eum credit, non damnabitur: qui verò non credit jam damnatus est, quòd in unigenæ Dei filii nomen non crediderit.

19 Hæc est autem damnatio, quòd cùm venerit in mundum lux, tenebras magis quàm lucem amaverint hominēs, quippe quorum prava forent opera.

20 Quisquis enim vitiosa facit, lucem odit, nec in lucem prodit, ne ejus facta arguantur.

21 Sed qui vera facit, is in lucem prodit, ut patefiant ejus opera, utpote facta divinitas.

22 Postea venit Jesus unā cum suis discipulis in Judæam terram, & illic cum eis degens baptizabat.

23 Johannes verò in Ænōne prope Salim baptizabat, quòd ibi multa erat aqua, venēbantque hominēs, & baptizabantur:

24 nondum enim erat conjectus in carcerem Johannes.

25 Osta igitur quædam in-

ter Johannis discipulos, & Judæos, de purificatione.

26 Johannem adierunt, eumque sic alluci sunt: Magister, qui tecum erat trans Jordanem, cui tu testimonium dedisti, eum scito baptizare, & omnes ad eum itare.

27 Et Johannes ita respondit: Nihil usurpare potest homo, nisi sit ei de cœlo datum.

28 Ipsi vos testes estis, me dixisse, non esse me Christum, sed ei præmissum.

29 Qui sponsam habet, sponsus est. Sponsi autem amicus, qui ei astat, & eum audit, voluptatem ex sponsi voce capit.

30 Hæc igitur mea voluptas expleta est: illum crescere, me decrescere oportet.

31 Qui supernè venit, supra omnes est: qui à terra est, is & terrestris est, & terrestris loquitur. Qui à cœlo venit, supra omnes est:

32 quodque & vidit & audit, id testatur, & tamen ejus testimonium admittit nemo.

33 Qui ejus testimonium admittit, is veracem esse Deum consignat:

34 quippe cùm is quem Deus misit, Dei verba eloquatur, utpote quem Deus sine modo spiritu donet.

35 Amat pater filium, eique omnia tradidit in manum.

36 qui filio fidem habet, vitam consecuturus est sempiternam. Qui verò filio non paret, is vitam non videbit, sed ei imminet ira divina.

CAPUT IV.

Jesus satigans potum petit à muliere Samaritana. Veram doctrinam docet. Patet se esse Messiam. Cùm in Samari-

*Samaritani credunt in eum.
Regii filium sanat.*

UT igitur cognovit Dominus Phariseos audivisse Jesum plures facere discipulos, & baptizare, quàm Johannem,

2 (quanquam Jesus ipse non baptizabat, sed ejus discipuli)

3 reliquit Judæam, & rursus abiit in Galilæam.

4 Erat autem ei per Samariam iter faciendum.

5 Itaque venit ad oppidum Samariæ, nomine Sychar, prope locum quem Jacobus Josepho filio suo donavit,

6 ubi Jacobi fons erat. Igitur Jesus ex itinere fessus, ibi apud fontem resedit, hora ferme sexta.

7 Venit mulier à Samaria haustum aquam. Et Jesus ei ita dixit: Da mihi bibere.

8 Ejus enim discipuli ierant in urbem, ut cibos emerent.

9 At mulier Samaritana sic ei respondit: Qui sit, ut tu Judæus à me muliere Samaritana potum petas? non enim habent Judæi cum Samaritanis commercium.

10 Et Jesus ei respondens: Si Dei donum intelligeres, inquit, & quisnam sit qui à te potum postulat, tu peteres ab eo, tibi que ipse daret aquam vivam.

11 Tum mulier: Domine, inquit ei, neque tu haustum habes, & puteus est profundus: unde igitur habes istam aquam vivam?

12 Num tu major es parente nostro Jacobo, qui nobis puteum tradidit, & hac aquatione usus est tum ipse, tum ejus nasi atque pecora?

13 Cui Jesus ita respondit: Quisquis ex hac aqua bibit, tamen rursus sitit:

14 sed qui ex aqua, quam ego ei dederò biberit, is nunquam sitiet, quin aqua quam ei dederò, fiet in eo fons scaturiens ad vitam æternam.

15 Et mulier: Domine imperti me ista aqua, ne sitiam, aut huc haustura veniam.

16 Cui Jesus: I evocatum virum tuum, & huc venito.

17 Non habeo virum, inquit ei respondens mulier. Et Jesus: Rectè dicis, non habere te virum.

18 Quinque enim viros habuisti: nunc quem habes non est tuus vir. Istud verè dixisti.

19 Hic mulier: Domine, inquit ei, video te vatem esse.

20 Majores nostri in hoc monte Deum coluerunt: atqui vos dicitis Hierosolymis esse locum, ubi sit colendus.

21 Cui Jesus: Mulier crede mihi, adventat hora, cum nec in hoc monte, nec Hierosolymis patrem coletis.

22 Vos quid colatis nescitis: nos quid colamus, scimus: quippe quia salus à Judæis est.

23 Sed adventat hora, & nunc est, cum veri cultores patrem in spiritu & veritate colent. Etenim pater à talibus se coli postulat.

24 Spiritus est Deus: & qui eum colunt, in spiritu & veritate debent colere.

25 Et mulier: Scio, inquit ei, venturum esse Messiam (qui unctus dicitur.) Is cum venerit, rem omnem nobis explicabit.

26 Et Jesus: Ego is sum, inquit ei, qui tecum loquor.

27 Inter cæta supervenerunt ejus discipuli, & cum eum fecerint loqui, mirati sunt: quibus tamen quid quæreret, aut quid

quid cum ea loqueretur percontatus est.

28 Igitur mulier, relicta sua strula, urbem petiit, hominesque monuit,

29 ut hominem viderent, qui sibi omnia facta sua dixisset: fortassis eum esse Christum.

30 Itaque ex urbe egressi, venerunt ad eum.

31 Interea sic eum hortati sunt ejus discipuli: Magister, cape cibum.

32 At ille: Ego cibum habeo comedendum, inquit eis, quem vos nescitis.

33 Ac querentibus inter sese ejus discipulis, num quis ei cibum attulisset,

34 Jesus sic eos alloquitur: Mihi pascus est, ejus voluntatem exequi, qui me misit, ejusque opus absolvere.

35 Vos quidem dicitis, hinc ad quatuor menses futuram esse messem. At ego sic vobis dico: Erigite oculos, & rura aspiciate ut jam alba sint ad messem:

36 & messor mercedem accipit, & sator fruges congerit ad victum perpetuum, ut sator simul gaudeat, & messor.

37 nam in hoc dictum illud comprobatur: Alius est qui seminat, alius qui metit.

38 Ego vos misi ad metendum quod vos non laborastis: alii laborarunt, vos in eorum laboribus ministrastis.

39 Ex ea autem urbe multi Samaritanorum in eum crediderunt propter feminam sermonem, testificantis, eum sibi quicquid ipsa fecisset dixisse.

40 Igitur ut ad eum venerunt Samaritani, rogarunt ut apud se maneret: itaque mansit illic duos dies, primo sabbato super

41 multoque plures ob ejus sermonem crediderant,

42 mulierique dicebant, non se jam propter ipsum sermonem credere: ipsos enim audivisse, scireque eum verè mundi servatorem esse Christum.

43 Deinde biduo post illinc profectus, discessit in Galilæam.

44 Ipse enim Jesus testatus est, nullum vatem in sua patria in honore esse.

45 Ut ergo venit in Galilæam acceperunt eum Galilæi, ut qui omnia vidissent que Hierosolymis in festo fecerat: nam & ipsi ad festum iverant.

46 Venit igitur Jesus rursus Canam Galilææ, ubi fecerat ex aqua vinum. Erat autem quidam regius, cujus filius ægrotabat Capharnai.

47 Is audiens Jesum ex Judæa venire in Galilæam, eum adiit, rogavitque ut descenderet, suumque filium sanaret: nam jamjam moriturus erat.

48 Et Jesus: nisi ostenta & miracula videritis, inquit ei, non sitis credituri.

49 At regius: Domine, inquit, descende priusquam moriatur puer meus.

50 Et Jesus: Abi, inquit, vivit tuus filius. Hic Jesu verbis auditis credidit homo, & discessit.

51 Jam verdè eo descendente, ei obviam facti ejus servi, nuntiaverunt ejus puerum vivere,

52 neque discitanti qua hora melius habuisset, dixerunt: pridie hora septima liberatum fuisse febre.

53 Cognovit itaque pater eam ipsam horam esse, quæ ei dixerat Jesus, ejus filium vivere, crediditque tum ipse, tum ejus universa domus.

54 Hoc item alterum ostentum edidit Jesus, cum ex Judæa venisset in Galilæam.

C A P U T V.

Christum ad piscinam decumbentem sanat in Sabbato. Pharisæos præcipiti judicio factum suum calumniantes, Auctoritate patris sui convincit. Divinam suam virtutem multis argumentis, Moyses etiam testimonio comprobatur.

Postea cum esset Judæorum festum, ascendit Jesus Hierosolymam.

2 Est autem Hierosolymis apud oviaricam piscinam, ea quæ Hebraice Bethesda nuncupatur, quinque porticus habens.

3 In his jacebat ingens agrotantium multitudo, cæcorum, claudorum, tabidorum, aquæ motionem expectantium.

4 Angelus enim certo tempore descendebat in piscinam, aquamque turbabat: postquam aquæurbationem qui primus L. in piscinam G. descendebat, sanus evadebat, quocunque tandem morbo teneretur.

5 Erat illic homo quidam annuum agens in morbo duodequadagesimum.

6 Hunc ut vidit Jesus decumbentem, & jamdiu decubuisse cognovit, dicit ei: Vis sanus fieri?

7 Cui agrotus: Domine, inquit respondens, hominem non habeo, qui me, dum turbata est aqua, conjiciat in piscinam. Interim dum eo ego, alius ante me descendit.

8 Tum Jesus: Surge inquit ei, tolle grabatum tuum, & ambula.

9 Atque homo confestim sa-

nus evasit, & sublato suo grabato, ambulabat. Erat autem ea die Sabbatum.

10 Itaque dicebant Judæi curato: Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum.

11 Quibus ille sic respondit: Qui me sanum effecit, is mihi jussit ut grabatum meum tollerem, & ambularem.

12 Igitur eum interrogarunt quis esset homo, qui ei jussisset ut suum grabatum tolleretur, & ambularet?

13 At ille sanatus nesciebat quis esset. Jesus enim sese subdlexerat, cum esset hominum turba in eo loco:

14 postea nactus eum Jesus in fano, sic alloquitur: En sanus evasisti: noli amplius peccare, ne quid tibi deterius accidat.

15 Homo Judæis nunciatum ivit, Jesum esse qui se sanum effecisset.

16 Hanc ob causam insectabantur Jesum Judæi, & occidere conabantur, quod ea Sabbato faceret.

17 At Jesus contra, sic eis dixit: Pater meus hactenus operatur, & ego operor.

18 Hanc igitur ob rem magis eum interficere conabantur, quod non solum Sabbatum rumpere, sed etiam patrem suum diceret Deum, sese Deo parem faciens.

19 Respondit igitur eis Jesus hujusmodi verbis: Illud vobis etiam atque etiam confirmo, nihil posse filium ex seipso facere, nisi quid facientem patrem viderit: quæ enim ille facit, hæc filius quoque similiter facit.

20 Nam pater filium amat, & eique ostendit omnia quæ facit ipse:

ipse : quin etiam his majora ci-
monstrabit opera, ut vos admi-
remini.

21 Ut enim pater mortuos
suscitat, ac vivificat, sic etiam
filius quos vult vivificat.

22 Nec enim pater quen-
quam judicat, sed omne judici-
um filio dedit :

23 ut omnes filium honorent,
queadmodum patrem hono-
rant. Qui filium non honorat,
patrem non honorat, qui cum
misit.

24 Illud etiam atque etiam
certo scitote : qui sermonem
meum audit, & ei credit qui me
misit, is vitam habet æternam :
nec in judicium venturus est,
sed ex morte migravit in vitam.

25 Illud iterum atque ite-
rum sic certo habetote, venire
horam, & nunc esse, cum mor-
tui audient filii Dei vocem, &
qui audiverint, reviviscant.

26 Ut enim pater vita præ-
ditus est, sic etiam filio dedit
vitam præditum esse,

27 eique potestatem dedit
etiam judicium exercendi, quo-
niam filius hominis est.

28 Nolite hoc mirari : nam
venit hora, in qua omnes, qui in
monimentis erunt, audient ejus
vocem :

29 & prodibunt, qui bona fe-
cerint, ut ad vitam resurgant :
qui verò vitiosa egerint, ut ad
supplicium resurgant :

30 Nihil possum ego ex me-
ipso facere. Ut audio, sic judi-
co, justumque est meum judi-
cium : quippe qui non meæ, sed
ejus, qui me misit, patris volun-
tati studeam.

31 Si ego de meipso testor,
meum testimonium verum non
est.

32 Alius est qui de me testa-

tur : ac verum esse testimoni-
um, quod de me dicit, scio.

33 Vos ad Johannem misist-
is, ilque verum testatus est.

34 ego verò non ab homine
testimonium admitto : sed hæc
dico, ut vos salvi sitis.

35 Ille ardens lucensque lu-
cerna erat, cujus in lumine
vos ad tempus exultare volui-
stis.

36 At ego testimonium ha-
beo majus quàm Johannis. Quæ
enim opera mihi perficienda pa-
ter tradidit, hæc, quæ ego facio,
opera, de me testantur, me à pa-
tre esse missum :

37 & qui misit me pater, is
de me testatus est, & vos ejus
neque vocem audivistis un-
quam, neque speciem vidistis,

38 neque sermonem habetis
manentem in vobis : quoniam
quem misit ille, huic vos non
creditis.

39 Scrutamini literas, quan-
doquidem in eis vos æternam ha-
bere vitam putatis, & ex sunt
quæ de me testantur :

40 & tamen ad me venire
non vultis, ut vitam adipisca-
mini.

41 Gloriam ab hominibus
non admitto :

42 veràm vos novi non esse
Dei amore præditos.

43 Ego in mei patris nomine
veni, nec accipitis me : si alius
in suo ipsius nomine venerit,
eum accipietis.

44 Qui possitis credere vos,
qui & alii ab aliis gloriam acci-
piatis, neque gloriæ, quæ à solo
Deo est, studeatis ?

45 Ne putate fore, ut ego
vos apud patrem accusem : est
qui vos accuset, Moyses, in quo
vos spem habetis.

46 Si enim Moysi crederetis,
mihi

mihi crederetis, utpote cum is de me scripserit.

47 Quod si illius scriptis non creditis, quomodo meis verbis credatis?

CAPUT VI.

Quinque panibus & duobus pisciculis cibantur. Secedens Christum, Discipulos navigantes. Aquis inambulans assequitur. De vero & non perituro Pane vitæ disserit. Murmurant Judæi: & discipuli plerique recedunt ab eo. Apostoli Dei filium esse fatentur.

Postea trajecit Jesus Galilææ lacum Tiberiadis,

2 sequente eum frequenti hominum multitudine, quod viderent quàm portentosa faceret in ægrotantibus.

3 Conscendit autem Jesus montem, & ibi cum suis discipulis refedit,

4 cum quidem instaret Pascha, Judæorum festum.

5 Sublatis igitur oculis Jesus, videns ingentem hominum multitudinem ad se venire, dicit Philippo: Unde panes esmemus, quos hi comedant?

6 Id autem dicebat, ejus tentandi gratia: sciebat enim ipse quid facturus esset.

7 Cui Philippus ita respondit: Ducentorum denariorum panes non satis sint eis, ut eorum quisque paululam quid accipiat.

8 Tum unus ex ejus discipulis, Andreas Simonis Petri frater, sic eum alloquitur:

9 Est hic quidam puer, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: sed hæc quantula sunt ad tam multos?

10 Et Jesus: Facite, inquit, ut homines discumbant, Erat

autem in eo loco multum graminis. Igitur discubuerunt viri, non mero circiter quinquies mille.

11 Et Jesus sumptos panes, actis gratiis, distribuit discipulis: discipuli porrò discumbentibus: itidemque ex piscibus quantum voluerunt.

12 atque illis expletis, iussit discipulis suis ut superantia frustra colligerent, ne quid periret.

13 Itaque collegerunt, & duodecim canistra ex quinque hordeaceis panibus replere frustis, quæ convivis superfluerant.

14 Igitur homines videntes quod ostentum edidisset Jesus, dicebant eum verè vatem illum esse, qui in orbem venturus esset.

15 At Jesus intelligens, venturos esse, & se rapturos, ut regem facerent, secessit rursus in montem ipse solus.

16 Deinde sub vesperam descendunt ejus discipuli ad lacum,

17 & conscensa navi, contenebant trans lacum ad Capharnaum: & jam contenebraverat, nec ad eos venerat Jesus,

18 & lacus vehementi flante vento concitabatur.

19 Postquam igitur stadia ferè vigintiquinque aut triginta remigarunt, aspiciunt ambulantem in lacu Jesum, ac prope navem progressum: itaque territi sunt.

20 Et Jesus dixit eis: Egredimini, ne timeate.

21 Et illi eum in navem accipere voluerunt: ac protinus appulit navis ad terram, ad quam tendebant.

22 Postero die hominum turba, quæ trans lacum erat, videns nullam illic aliam esse viam,

nisi unam illam quam con-
cederant ejus discipuli, neque
Jesum cum suis discipulis in-
gressum esse navem, sed solos
ejus discipulos abiisse,

32 alias autem naves à Tibe-
riade venisse prope eum locum,
ubi illi panem actis à Domino
gratiis comederant.

34 cùm inquam vidisset ho-
minum turba illic, nec Jesum
adesse, nec ejus discipulos, con-
fesserunt & ipsi naves, & ad
Capharnaum venerunt, Jesum
querentes.

35 Quem trans lacum nacti,
sic alloquuntur: Magister,
quando huc venisti?

36 Quibus ita respondit Je-
sus: Profecto, profecto, inquam,
non ideo me queritis, quia por-
tenta vidistis, sed quia panes co-
medistis ad satietatem.

37 Procurate non perituum
cibum, sed in omnem perenni-
tatem permanens, quem vo-
bis filius hominis dabit: hunc
enim pater consignavit Deus.

38 Et illi: Quid agemus,
inquiunt, ut divina opera faci-
amus?

39 Quibus respondens Jesus:
Hoc divinum opus est, inquit,
ut in eum credatis, quem ille
misit.

30 Et illi: Quod ergo tu
specimen das, ut eo viso tibi
credamus? Quid facis?

31 Majores nostri Manna in
solitudine comederunt, quem-
admodum scriptum est: Panem
de cœlo dedit eis comedendum.

32 Quibus Jesus: Hoc vobis,
inquit, etiam atque etiam con-
firmo, non Mosem vobis panem
dedisse de cœlo: sed meus pater
verum vobis de cœlo panem dat.

33 Nam divinus panis est
qui de cœlo descendit, vitam
que dat mundo.

34 Tum illi: Domine, da
nobis perpetuo panem istum.

35 Et Jesus: Ego sum panis
vitalis. Qui venit ad me, nun-
quam esuriet: & qui mihi fidem
habet, nunquam sitiet.

36 Sed hoc vobis dico: vos
& videtis me, neque creditis.

37 Quicquid mihi dat pater,
ad me venit: & venientem ad
me ego non ejicio foras.

38 Descendi enim de cœlo,
non ut meam, sed ut ejus qui me
misit, voluntatem exequar.

39 Hæc est autem ejus qui
me misit patris voluntas, ut
quicquid mihi dederit, nihil ex
eo deperdam, sed id ultimo die
exuscitem.

40 Hæc est autem ejus qui
me misit, voluntas, ut quis-
quis filium videt, in eam-
que credit, vitam adipiscatur
æternam, & ego eum ultimo die
exuscitem.

41 At Judæi de eo fremere,
quod se dixerat esse panem qui
de cœlo descendisset.

42 Nonne hic est Jesus, di-
cebant, Josephi filius, cujus nos
patrem matremque novimus?
Qui sit ergo ut is se de cœlo de-
scendisse dicat:

43 At Jesus sic eis contra
respondit: Ne mussate inter vos.

44 Nemo potest ad me veni-
re, nisi pater, qui me misit, eum
trahat, à me ultimo die susci-
tandum.

45 Scriptum est in vatibus:
Eruntque omnes divinitus do-
cti. Quisquis ergo ex patre au-
divit, ac didicit, is ad me venit.

46 Non quia patrem viderit
quisquam, nisi qui est à Deo, is
patrem vidit.

47 Hoc etiam etiamque vo-
bis confirmo, qui in me credit,
vitam habet æternam.

48 Ego

48 Ego sum panis vitalis.

49 Majores vestri, qui manna vixerunt in desertis, tamen mortui sunt.

51 Hic est panis qui de cœlo descendit, quo qui vescatur non sit moriturus.

51 Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendit: quo pane qui vescetur, vivet in perpetuum. Panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego pro mundi vita dabo.

52 At Judæi sic inter sese decertare: Quomodo potest hic nobis carnem L. suam G. dare comedendam?

53 Et Jesus: Hoc certò certòque scitote, inquit eis, nisi filii hominis & carnem comederitis, & sanguinem biberitis, non esse vos vita præditos.

54 Qui mea carne vescitur, meumque sanguinem bibit, is vitam habet æternam, eumque ego ultima die suscitabo.

55 Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potio.

56 Qui mea carne vescitur, meumque sanguinem bibit, is in me manet, & ego in eo.

57 Quemadmodum vivit pater, qui me misit, ita & ego per patrem vivo: & qui me vescitur, is quoque per me vivet.

58 Hic est panis qui de cœlo descendit, non quale manna, quocum vixerint majores vestri, tamen mortui sunt. Hoc pane qui vescetur, vivet in sempiternum.

59 Hæc dixit in collegio docens Capharnai.

60 Quibus auditis multi ex ejus discipulis dixerunt: Durus hic est sermo, quis eum audire possit?

61 At Jesus apud seipsum in-

telligens, suos discipulos de eo mussare, sic eos affatur: Hæc vos offendit?

62 Quid si videritis filium hominis eo ascendentem ubi erat antea?

63 Spiritus est qui vivificat: caro nihil prodest. Verba quæ ego vobis loquor, spiritus sunt, & vita sunt.

64 Sed sunt ex vobis quidam qui non credunt. Sciebat enim à principio Jesus, quinam essent qui non crederent, & quis se proditurus esset.

65 Hanc ob causam, inquit, dixi vobis, neminem ad me venire posse, nisi id ei datum fuerit à patre meo.

66 Ex illo multi ejus discipulorum retro abierunt, nec amplius cum eo versabantur.

67 Igitur Jesus duodecim sic allocutus est: Num vos quoque vultis discedere?

68 Cui Simon Petrus ita respondit: Domine, ad quem abeamus? tu æternæ vitæ verba habes:

69 & nos credimus & novimus, te esse Christum viventis Dei filium.

70 Et Jesus: Cùm ego vos duodecim elegerim (inquit eos alloquens) unus vestràm diabolus est.

71 Dicebat autem Judas Simonis filium Iscariotam: is enim eum proditurus erat, cùm unus esset ex duodecim.

CAPUT VII.

Christus affines ad festum tabernaculorum professos, clam sequitur. Docet in templo. Variæ de illo sunt vulgi judicia, Sacerdotes jubent eum comprehendendi. Dissidium in turba propter eum. Et inter Phariseos

et satellites ad capiendum eum missos. Et Nicodemum.

Postea versabatur Jesus in Galilæa : nolebat enim in Judæa versari, quod eum conatur interficere Judæi.

Instabat autem Judæorum festum umbraculorum,

et cum sic allocuti sunt ejus fratres : Migra hinc, & in Judæam proficiscere, ut tui quoque discipuli ista quæ tu facis, opera videant.

Nemo enim quicquam facit in occulto, qui se celebrem esse studeat. Si ista facis, patrafacito te ipsum mundo.

Nec enim ejus fratres fidem ei habebant.

Et Jesus ait eis : Nondum adest meum tempus : at vestrum tempus semper est paratum.

Non potest mundus odisse vos : at me odit, quoniam ego testor ejus opera esse mala.

Vos ascendite ad hoc festum : ego nondum ad hoc festum ascendo, quod meum tempus nondum est completum.

Hæc ad eos fatus, mansit in Galilæa.

Deinde postquam ascenderunt ejus fratres, ascendit & ipse ad festum, non palam, sed suboccultè.

Igitur Judæi eum in festo requirebant, & ubinam esset ille, quærebant :

multique de eo fremitus erat vulgo, partim eum bonum esse dicentibus, partim negantibus, sed vulgus hominum ab eo decipitur.

Nemo tamen apertè de eo loquebatur, præ Judæorum metu.

Jam verò medio festo ascendit Jesus in sanum, & docebat,

mirantibus Judæis, & quo pacto literas nosset quærentibus, cum non didicisset.

16 Quibus Jesus hæc oratione respondit : Mea doctrina, mea non est, sed ejus qui me misit.

17 Si quis volet ejus voluntati parere, cognoscat de doctrina utrum ea sit à Deo, an ego mea sponte loquar.

18 Qui sua sponte loquitur, suæ ipsius gloriæ studet : qui verò ejus à quo missus est, gloriæ studet, is verax est, & ab injustitia alienus.

19 Moses legem vobis tradidit, & tamen nullus vestram legi paret. Quid me interficere conamini ?

20 Et vulgus : Tu furis, inquirunt respondentes : Quis te conatur interficere ?

21 Quibus Jesus ita respondit : ego opus unum feci, & vos omnes miramini.

22 Ideo vobis circumcisionem tradidit Moses, non quod ea sit à Mose, sed à majoribus : & circumciditis Sabbato hominē.

23 Si circumcisionem accipit homo Sabbato, ut non solvatur Mosis lex : mihi succensetis, quod totum hominem sanum effeci Sabbato ?

24 Ne ex aspectu judicate, sed justum judicium facite.

25 Dicebant ergo quidam Hierosolymitanorum : Nonne hic est quem conatur occidere ?

26 Atqui apertè loquitur, nec ei quicquam contradicitur. Num verè norunt proceres, eum verè esse Christum ?

27 Sed hunc scimus unde sit : at Christus cum venerit, unde sit, nemo sciet.

28 At Jesus in fano clamans, docebat hujusmodi verbis : Scilicet vos me nostis, & unde sim nostis : ego verò mea sponte non veni, sed ab eo missus qui

qui verax est, quem vos non noſtis.

29 At ego eum novi, quippe cū ab eo ſim, cumque is me miſerit.

30 Illi verò eum comprehendere conabantur, nec tamen quiſquam ei manus injecit, quoniam nondum venerat ejus hora.

31 At ex plebe frequentes ei fidem habuerunt, & ita diſſitabant: Chriſtus cū venerit, num plura portenta edet, quàm hic edidit?

32 Hæc vulgo de eo muſſari audientes Phariſæi, miſerunt tum ipſi, tum pontifices, miniſtros, qui eum comprehenderent.

33 Quibus Jeſus ita dixit: poſtquam adhuc parvo tempore apud vos ſæro, diſcedam ad eum qui me miſit.

34 Quæretis me, nec invenietis: atque ubi ero ego eò vos venire non poteſtis.

35 At Judæi ſic apud ſe diſſitare: Quoniam abiturus eſt hic, ut nos eum non ſimus inventuri? Num in diſperſas Græcorum nationes diſceſſurus eſt, docturusque Græcos?

36 Quod eſt id dictum, quod dixit? Quæretis me, nec invenietis: & ubi ero ego, eò vos venire non poteſtis?

37 Poſtremo autem die, qui erat feſti celeberrimus, conſtitit Jeſus, & hæc verbis clama- vit: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.

38 Qui mihi fidem habet, ut perhibent literæ, ejus ex ventre fluent perennis aquæ flumina.

39 Id autem dicebat de ſpiritu, quem accepturi erant, qui in eum crederent. Nondum enim erat ſpiritus ſanctus, utpote

cū Jeſus nondum glorioſus eſſet factus.

40 Plerique igitur ex plebe, audita ea oratione, dicebant eum eſſe verè vatem.

41 Alii dicebant eſſe Chriſtum: alii Chriſtum à Galilæa profecturum negabant:

42 quippe cū in Literis haberetur, ex Davidis ſemine, & à Bethlehema (quo in vico ſu- rat David) profecturum eſſe Chriſtum:

43 itaque propter eum ex- tit in vulgo diſſidium:

44 atque eorum nonnulli eum comprehendere volebant: ſed nullus ei manus injecit.

45 Venerunt igitur miniſtri ad Pontifices & Phariſæos, & quærentibus illis cur eum non adduxiſſent,

46 reſponderunt nullum unquam hominem ſic locutum fuiſſe, ut is homo.

47 At Phariſæi contra: Num vos quoque decepti eſtis? inqui- unt eis.

48 Num quis ex proceribus in eum credidit, aut ex Phariſæis?

49 At iſta plebs ignara legis, eſaria eſt.

50 Hic Nicodemus, qui eum noctu convenerat, & erat ex eorum numero, ſic ad eos verba facit:

51 An lex noſtra hominem damnat, niſi prius eum audierit, ejusque factum cognoverit?

52 Cui illi ſic reſponderunt: An tu quoque à Galilæa es? Perſcrutare, & videbis nul- lum ex Galilæa extitiſſe va- tem.

53 Ita in ſuam quiſque do- mum diſceſſerunt.

CAPUT VIII.

Mulier in adulterio deprehensa, condonantur peccata. Christum lux mundi. Pharisei querunt ubi sit ipse pater. Filii Abrahæ. Filii Dei. Satan mendacii pater. Abraham vidit diem Christi.

1. Iesus autem in olivarum montem discessit.

2. Deinde mane rursus venit in sanum, omnique ad eum veniente populo, confidet, & eos docet.

3. Adducunt autem ad eum scribæ & Pharisei mulierem in adulterio deprehensam, eaque in medio constatuta,

4. sic eum alloquuntur: Magister, hæc mulier deprehensa est in ipso facinore cum adulteraret.

5. In lege autem Moses nobis tales lapidandas esse præcepit. Tu igitur quid ais?

6. Hoc autem dicebant, ejus tentandi causa, ut eum accusare possent. At Iesus sese proclinare, & digito humum exarare.

7. Ac illis eum interrogare pergentibus, erexit & : & Qui vestram peccati expers est, primus in eam lapidem jaciatur.

8. Hæc locutus, sese rursus proclinat, & terram inscribit.

9. Quo audito illi discedunt singuli, à senioribus excepti: relictusque est solus Iesus, & stans in medio famina.

10. Tum Iesus ut sese crexit, & neminem, excepta muliere, vidit, dixit ei: Mulier, ubi sunt illi accusatores tui? Nullus te condemnavit?

11. Nullus, Domine, inquit illa. Et Iesus: Nec ego te condemno. Abi, & deinceps peccare noli:

12. Item eos Iesus sic allocu-

tus est: Ego sum lux mundi. Qui me sequetur, non in tenebris gradietur, sed vitæ lumen habebit.

13. Et Pharisei: Tu de te ipso testaris, inquit ei: testimonium tuum verum non est.

14. Quibus Iesus contra: Et si ego de me ipso testor, est tamen verum meum testimonium, ut qui sciam unde veni, & quò abeam. Vos neque unde venerim, neque quò discedam, scitis.

15. Vos more hominum judicatis: ego neminem judico:

16. & si judicarem ego, iudicium meum verum est: utpote qui non sum solus, sed unum mecum etiam adsit, qui misit me pater.

17. In vestra quoque lege scriptum est, duorum hominum testimonium esse verum.

18. De me & ego ipse testimonium dico, & dicit etiam is qui me misit pater.

19. Et illi: ubi est tuus pater; inquit ei. Vos neque me nostis (respondit Iesus) neque patrem meum. Si me nossetis, etiam patrem meum nossetis.

20. Hanc orationem habuit Iesus apud fiscum, docens in fano: nec enim comprehendit quisquam, quòd nondum venerat ejus hora.

21. Sic autem eos rursus allocutus est Iesus: Ego abiturus sum, & vos me requiratis, atque in vestro peccato moriemini. Quòd ego abibo, vos non potestis venire.

22. Et Judæi: Num ipse se interficiet, inquit, ut dicat, quò ipse abiturus est, non posse venire nos?

23. At ille: Vos infèrè estis, inquit eis, ego supernè sum:

VOS

vos ex hoc mundo estis, ego non sum ex hoc mundo.

24 Itaque dixi vobis, vos in peccatis vestris morituros. Nisi enim me cum esse credideritis, in peccatis vestris moriemini.

25 Et illi : Tu quis es ? inquirunt ei. Quibus Jesus : Id quod jam dudum vobis eloquor, inquit.

26 Multa habeo de vobis dicere, & quidem cum iudicio : sed ut qui me misit verax est, sic ego ea demum, quæ ex eo audiui, apud orbem eloquor.

27 Cùm illi eum sibi de patre loqui non intelligerent,

28 Jesus sic eos alloquitur : Postquam filium hominis extuleritis, tum intelligetis, eum esse me, qui mea sponte faciam nihil : sed sicut me docuit pater meus, hæc loqui :

29 eumque qui me misit, adesse mihi. Non me deseruit solum pater, quandoquidem ego semper quæ ei accepta sint facio.

30 Hæc eo loquente, frequentes ei fidem habuerunt.

31 Igitur Jesus eos Judæos, qui sibi fidem habebant, sic allocutus est : Si vos in meis dictis manebitis, verè mei discipuli eritis,

32 veritatemque cognoscetis, quæ veritas vos in libertatem vindicabit.

33 Illi contrà : Abrahami progenies sumus, neque cuiquam unquam servivimus : qui sit ut tu dicas, nos liberos factum iri ?

34 Quibus Jesus respondit : Certè, certè, inquam vobis, quisquis peccatum facit, peccati servus est.

35 Servus autem domi non manet perpetuò, filius manet perpetuò,

36 Quòd si vos filius libero fecerit, re ipsa liberi eritis.

37 Scio vos Abrahami progeniem esse : sed cupitis interficere me, quoniam oratio mea in vobis locum non habet.

38 Ego quod à patre meo cognovi, loquor : itidem vos quod didicistis à patre vestro, facitis.

39 Cui illi contrà : Pater noster Abrahamus est. Et Jesus : Si Abrahami nati essetis, inquit eis, Abrahamo digna faceretis.

40 At nunc cupitis me perimere, hominem, qui verum vobis effatus sum, quod ex Deo audiui. Istud non fecit Abrahamus.

41 Vos patre vestro digni facitis. Cui illi : Nos ex stupro nati non sumus : unum patrem habemus Deum.

42 Si Deus esset pater vester (inquit eis Jesus) amaretis me : ego enim à Deo profectus veni. Nec enim mea sponte veni, sed ille me misit.

43 Cur meam orationem non agnoscitis ? quia mea dicta audire non potestis.

44 Vos ex patre Diabolo estis, patrisque vestri libidinibus libenter obtemperatis. Ille jam ab initio fuit homicida, nec in veritate perstitit, quippe qui non sit veritate præditus. Quando falsum loquitur, de suo loquitur, ut qui sit mendax, mendacique pater.

45 At mihi vos, qui verum dico, non creditis.

46 Quis me vestram coarguerit peccati ? quòd si verum dico, cur mihi vos non creditis ?

47 Qui à Deo est, Dei verba audit. Vos ideo non auditis, quòd à Deo non estis.

CAPUT IX.

Christus cæci nati oculos in Sabbatho aperit. Qui cum diu contra Phariseos disputasset, à Synagoga ejectum Christus æternæ lucis cognitione donat.

Pateriens autem Jesus, vidit hominem à nativitate cæcum,

2 de quo sic eum interrogaverunt ejus discipuli: Magister, utrū quia peccaverit hic, an quia ejus parentes, cæcus natus est?

3 Quibus Jesus respondit: Neque quia ipse, neque quia ejus parentes peccaverint, sed ut in eo divina opera patefiant.

4 Mihi agenda sunt ejus qui me misit, negotia, dum dies est. Veniet nox, cū n operari nemo potest.

5 Donec in mundo sum, lux mundi sum.

6 Hæc locutus, spuit humi & ex sputo lutum fecit, quod lutum cæci oculis illeivit,

7 eique jussit ut iret lotum in piscinā Siloā, quod verbum idem est atque missus. Atque ille ivit, & lavit, rediitque videns.

8 Tum vicini, & qui eum antè cæcum esse viderant, quærebant num is esset, qui antea sedebat & mendicabat.

9 Alii eum esse, alii ejus similem esse dicebant. Ipse, eum se esse aiebat:

10 & sciscitantibus, quo pacto ei aperti fuissent oculi?

11 sic respondit: Homo nomine Jesus, lutum fecit, & mihi oculos illeivit, jussitque ut irem ad piscinā Siloā, & lavarem. Ego ivi, & lavi, & dispexi.

12 Et illi: Ubi est ille? Nescio, inquit.

13 Illi eum qui fuerat aliquando cæcus, ad Phariseos ducunt.

48 Tum contrā Judæi: An non rectè dicimus nos, te esse Samaritanum, & dæmonium habere?

49 Quibus Jesus respondit: Ego dæmonium non habeo, sed patrem meum honoro: vos vero me probro afficitis.

50 sed non ego meæ gloriæ studeo: est qui studeat, & cum ratione.

51 Hoc vobis etiam atque etiam confirmo, si quis meæ orationi paruerit, eum nunquam visurum esse mortem.

52 Tum Judæi: Nunc intelligimus te dæmonium habere: Abrahamus ipse mortuus est, ipsique vates: & tu dicis, si quis orationi tuæ paruerit, eum nunquam visurum esse mortem?

53 Num tu major es patre nostro Abrahamo? qui tamen mortuus est, & vates ipsi mortui sunt: Quem tu te facis?

54 Respondit Jesus: Si ego meipsum laudarem, laudatio mea nihil esset. Est pater meus qui me laudat quem vos dicitis esse vestrum Deum,

55 & tamen eum non novistis. At ego eum novi: & si eum mihi notum esse negarem, vestri similis essem, mendax. Sed eum novi, ejusque dixis pareo.

56 Abrahamus ille parens vester meam diem videre gestivit, & vidit, idque lætatus est.

57 At Judæi: Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahamum vidisti?

58 Quibus Jesus: Hoc mihi certò certoque credite, priusquam Abrahamus esset, ego sum.

59 Tum illi lapides sustulerunt, quos in eum conjicerent. At Jesus sese abdidit, & ex fovea exiit.

14 Erat autem Sabbatum, quando Jesus facto luto ejus oculos aperuit.

15 Igitur eum rursus interrogarunt Pharisei, quo pacto dispexisset? Quibus ille: Lutum, inquit, imposuit meis oculis, & lavi, & video.

16 Tum quidam Phariseorum dicere, eum hominem à Deo non esse, quòd Sabbatum non ageret. Alii sic dicere: Qui posset improbus homo tam prodigiosa facere? Ita eam esset inter eos dissensio,

17 sic cæcum rursus interrogant: Tu quid de eo dicis, qui tibi oculos aperuerit? Vatem esse, inquit ille.

18 At Judæi eum & cæcum fuisse, & dispexisse, non crediderunt, donec accersitos ejus parentes qui dispexerat,

19 sic interrogarunt: Hicne filius est vester, quem vos dicitis cæcum esse natum? Qui sit ergo ut nunc cernat?

20 Quibus ejus parentes ita responderunt: Hunc filium esse nostrum, & cæcum fuisse natum scimus:

21 quomodo verò nunc cernat, nescimus: aut quis ei aperuerit oculos, nos nescimus: ipse jam grandis est, ipsum interrogate: ipse de seipso loquetur.

22 Hæc ed dixerunt ejus parentes, quòd Judæos formidabant. Jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis eum Christum esse confiteretur, is collegii communionem privaretur.

23 Hanc ob causam dixerunt ejus parentes, jam grandem esse: ipsum interrogarent.

24 Illi igitur denuò hominem evocarunt, qui cæcus fuerat, eique dixerunt: Tribue

Deo gloriam: nos scimus hunc hominem improbum esse.

25 Et ille respondens: At improbus sit, inquit, nescio: unum scio, me, qui cæcus fui, nunc videre.

26 Et illi rursum: Quid tibi fecit? inquirunt ei: quo pacto tuos oculos aperuit?

27 Quibus ille respondit: Jam vobis dixi, nec audivistis: quid rursum vultis audire? num vos quoque vultis ejus discipuli fieri?

28 At illi ei convicium fecerunt: & Tu es ejus discipulus, inquirunt: nos verò Moïse discipuli sumus.

29 Nos scimus, cum Moïse locutum esse Deum: hic autem unde sit nescimus.

30 At homo contrà: Ergo in eo est admirabilitas, inquit, quod vos nescitis unde sit, & tamen oculos meos aperuit.

31 Jam scimus, improbus à Deo non audiri: sed si quis pius est, & ejus voluntati pareat, hunc audit.

32 Nunquam fando auditum est, quenquam aperuisse oculos cæci nati.

33 Nisi esset is à Deo, nihil posset facere.

34 Tum illi: Tu totus in peccatis natus es, inquirunt ei, & nos doces? Itaque eum foras ejecerunt.

35 Jesus audiens, eum ab illis foras ejectum, nactus eum, sic est allocutus: Credidisti in Dei filium?

36 Et ille respondens: Quis vero is est, Domine, ut in eum credam?

37 Cui Jesus, Vides eum, inquit: is est qui tecum loquitur.

38 Et ille: credo, Domine, inquit,

loquit, eumque veneratus est.

39 Et Jesus: Ad ejusmodi discrimen ego in hunc, inquit, veni, ut qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant.

40 His auditis, Pharisei qui maledicunt, dixerunt ei: An & nos cæci sumus?

41 Quibus Jesus: Si cæci esletis, inquit, non esletis in vitio: nunc quia dicitis, vos cæcari, manet vestrum peccatum.

CAPUT X.

Phariseos Christus pastores malos: se verò multis argumentis bonum comprobat. Dissidium propterea oritur. Lapides tolerantium, & prebendere cupientium manus evadit.

Certo certoque scitote, qui in ovium stabulum non per januam intrat, sed alià transcendit, eum furem ac latronem esse.

2 Qui verò per januam intrat, pastor est ovium.

3 Huic janitor aperit, ejusque vocem audiunt oves, isque suas oves appellat nominatim, educitque,

4 & emissis ovibus suis præit viam: eumque sequuntur oves, quippe cujus vocem agnoscant,

5 alienum autem non sequuntur, sed fugiant, quippe quæ alienarum vocem non agnoscant.

6 Hanc sententiam cum eis dixisset Jesus, nec illi intelligerent quid sibi vellent ea quæ eis dicebat,

7 Jesus porro dixit eis: Certo certoque scitote, me ovium esse januam.

8 Omnes quicumque ante me venerunt, fures sunt & latrones, nec eos audiverunt oves.

9 Ego sum januam: per me qui intrabit, servabitur, & intrabit, & exibit, & pascuum inveniet.

10 Fur non venit nisi ut furetur, ut mactet, ut perdat. Ego veni ut vitam habeant, & largius habeant.

11 Ego sum pastor bonus. Pastor bonus animam suam ponit pro ovibus.

12 At mercenarius, qui pastor non est, cujus suæ non sunt oves, si venientem lapum videt, fugit, relictis ovibus: lupus oves rapit, ac profligat.

13 At mercenarius fugit, nempe mercenarius, nec ovium curam gerens.

14 Ego sum pastor bonus, & meas agnosco, & à meis agnoscor.

15 Ut me novit pater, sic ego patrem novi, animamque meam pono pro ovibus.

16 & alias oves habeo, quæ non sunt hujus ovilis: quæ etiam mihi adducendæ sunt, meamque vocem audient, & fiet unum ovile, unus pastor.

17 Ideo me pater amat, quia animam meam pono, ut eam resumam.

18 Eam mihi nullus eripit, sed eam ipse mea sponte pono. Potestatem habeo eam ponendi, itemque potestatem habeo eam rursus sumendi. Hoc præceptum accepi à patre meo.

19 Propter hæc dicta ortum est rursus inter Judæos dissidium, 20 eorumque plerique dicebant: Dæmoniis agitur & insanit, quid eum auditis?

21 Alii dicebant: Hæ res dæmonium habentis non sunt: potestne dæmonium cæcorum oculos aperire?

22 Cùm autem ageretur

Hierosolymis instauralia & hyems esset,

23 Ambularetque Jesus in fano in Solomonis porticu,

24 Judæi eum circumfusi sic alloquuntur: Quamdiu suspensos tenebis animos nostros? Si tu Christus es, dic nobis aperte.

25 Quibus Jesus ita respondit: Dixi vobis, neque creditis. Opera quæ ego mei patris nomine facio, ea de me testantur:

26 sed vos non creditis: quoniam ex meis ovibus non estis, quemadmodum vobis dixi.

27 Oves meæ vocem meam audiunt, easque ego novi, & ipsæ me sequuntur,

28 & eis vitam do sempiternam, nec possunt unquam perire, nec mihi quisquam eas de manu eripuerit.

29 Meus pater, qui mihi dedit eas, maximus est omnium, nec quisquam possit ex manu mei patris extorquere.

30 Ego & pater unum sumus.

31 Hic Judæi rursum lapides sustulerunt, ut eum lapidarent.

32 Quos Jesus, sic contra allocutus est: Multa vobis præclara opera, meo patre autore, edidi: propter quodnam eorum operum me lapidatis?

33 Cui Judæi sic responderunt: Ob præclarum opus non lapidamus te, sed ob impia dicta: & quod homo eum sis, Deum te facis.

34 Et Jesus contra: Nominè scriptum est in vestra disciplina: Ego vos deos appellavi.

35 Si illos appellavit deos, ad quos Dei sermo habitus est, nec scriptum rescindi potest,

36 vos me, quem pater con-

secravit, & in mundum misit, impiè loqui dicitis, quòd me Dei filium esse dixerim?

37 Si patre meo digna non facio, mihi ne credite,

38 Sin facio, si mihi minus creditis, at factis credite, ut & patrem in me, & me in eo esse cognoscatis, ac credatis.

39 Hic illi eum rursum comprehendere conabantur. Sed exiit ex eorum manu,

40 abiitque rursus trans Jordanem in eum locum ubi primum baptizaverat Johannes, ibique mansit.

41 Ac frequentes ad eum veniebant: & Johannem quidem nullum edidisse prodigium dicebant, sed quæcunque de eo Johannes dixisset, ea esse vera:

42 multique in eum illic crediderunt.

CAPUT XI.

Christus estensurus se esse vitam & resurrectionem, Lazarum mortuum, & sepulchrum resuscitavit. Consultantibus pontificibus, Caiaphas unum pro multis occidendum prædicit. Præcipium ut ubi fuerit prehendantur.

ERat autem quidam agrotus Lazarus à Bethania, Mariæ & ejus sororis Marthæ vico.

2 Erat autem Mariæ ea, quæ Dominum unguento perfuderat, ejusque pedes suis capillis extenderit: cujus frater Lazarus agrotabat.

3 Miserrunt igitur ejus sorores illi significatum ita: Domine, scito eum quem amas agrotare.

4 Hoc audito Jesus ira dixit: Hic morbus lethalis non est,

est, sed ob Dei gloriam est, ut
et eum celebretur Dei filius.

5 Anabat autem Jesus Mar-
tham, ejusque sororem & Laza-
rum.

6 Ut igitur eum agrotare
audivit, tum quidem mansit in
quo erat loco duos dies.

7 Postea dicit suis discipulis:
Petamus rursum Judæam.

8 Cui discipuli: Magister,
inquirunt, modo te conabantur
lapidare Judæi, & eodem rursus
abis?

9 At Jesus contrā: Cūm
duodecim horæ sint diei, si quis
interdū graditur, non offen-
dit: hujus enim mundi lucem
aspicit.

10 At si quis noctu graditur,
offendit, quia lumine caret.

11 Hæc fatus, sic eos dein-
de alloquitur: Lazarus ami-
cus noster obdormivit, sed ego
ad eum expergefaciendum va-
do.

12 Tum ejus discipuli: Do-
mine, inquirunt, si obdormivit,
solvus est.

13 Dixerat autem Jesus de
ejus morte: illi verò de somni
sopore dicere opinabantur.

14 Itaque tum dixit eis Je-
sus aperte: Lazarus mortuus
est,

15 atque equidem me illic
non adfuisse, gaudeo vestra caq-
sa, ut credatis. Sed profiscisca-
mur ad eum.

16 Et Thomas nomine Di-
dymus: eamus & nos, inquit
discipulis, ut cum eo moriamur.

17 Igitur Jesus ubi venit eò,
invenit eum quartum jam diem
agentem in monumento.

18 Aberat autem propè Be-
thania Hierosolymis stadia cir-
citer quindécim,

19 multique Judæorum, ad

Martham & Mariam venerant,
ut eas de suo fratre consola-
rentur.

20 Igitur Martha ut Jesum
venire audivit, ei obviam seden-
te domi Maria, ivit:

21 & sic eum allocuta est:
Domine, si tu hic adfuisses, meus
frater mortuus non fuisset.

22 Quamquam nunc quoque
scio, quicquid à Deo petiveris,
datum esse tibi Deum.

23 Cui Jesus: resurget fra-
ter tuus.

24 Scio, inquit ei Martha,
resurrecturum esse in resurre-
ctione in ultima die.

25 Et Jesus: Ego sum, in-
quit ei, resurrectio & vita. Qui
in me credit, etiam si mortuus
fuerit, reviviscet:

26 & quisquis vivit, & in me
credit, nunquam moriturus est.
Credis hoc?

27 Etiam, Domine, inquit
illa, Ego credo, te Christum
esse Dei filium, qui in mundum
venturus eras.

28 Atque hæc locuta, ivit ac-
cessitum Mariam sororem suam,
eique clausulum dixit, magi-
strum adesse, qui eam vocaret.

29 Illa hoc audito, celeriter
surgit, & illum adit.

30 Nondum autem venerat
Jesus in vicum, sed in eo erat
loco, ubi ei occurrerat Mar-
tha.

31 Judæi ergo, qui cum ea
domi aderant, eamque consola-
bantur, videntes Mariam cele-
riter surrexisse, atque exiisse,
secuti sunt eam, rati eam ad mo-
numentum ire, ut ibi ploraret.

32 Igitur Maria ut eò venit,
ubi erat Jesus, eo viso, ei ad pe-
des accidit: Domine (inquit
ei) si tu hic adfuisses, non fuisset
mortuus frater meus.

33 Tum Jesus ubi eam plorantem, & comitatos eam Judæos plorantes vidit, infremuit animo, conturbatusque dixit:

34 Ubi eum posuistis? Domine, inquiunt ei, veni visum.

35 Lachrymavit Jesus.

36 Itaque Judæi dicebant: En quantoperè eum amabat?

37 Item eorum quidam dicebant: Non poterat is, qui cæci oculos aperuit, efficere, ut hic quoque non moreretur?

38 Jesus igitur rursus apud se fremens, venit ad monimentum. Erat autem fossa, cui impositum erat saxum.

39 Et Jesus dixit: Auferte saxum. Cui mortui soror Martha: Domine, inquit, jam factet, nam quatuor dierum est.

40 At Jesus: Dixi ne ego tibi, inquit ei, te, si fidem haberis, visuram Dei gloriam?

41 Igitur illi saxum sustulerunt, ubi situs erat mortuus. Et Jesus sublatis sursum oculis, dixit: Pater, ago tibi gratias, quòd me audivisti.

42 Equidem sciebam, ut tu me semper audias: sed propter circumstantem hominum multitudinem dixi, ut me abs te missum esse credant.

43 Hæc ille fatus, ingenti voce clamavit: Lazare, veni foras.

44 Et mortuus exiit, pedes manusque victus fasciis, vultu sudario obvelato, Solvite eum, inquit eis Jesus, & abire sinite.

45 Igitur multi Judæorum, qui ad Mariam venerant, & quid fecisset Jesus viderant, in eum crediderunt.

46 At eorum quidam Phariseos adierunt, & eis quæ fecisset Jesus dixerunt.

47 Itaque pontifices & Pha-

risei coacto concilio, ita dicebant: Quid agimus? nam hic homo multa portentosa facit.

48 Si eum sic sinimus, omnes ei fidem adjungent: atque ita venient Romani, qui non de loco & gente privabunt.

49 Tunc eorum quidam Caphas ejus anni pontifex, sic ad eos verba facit: Vos nihil scitis,

50 neque cogitatis, condacilius esse nobis, unum hominem pro populo mori: quam totam perire gentem.

51 Id autem non sua sponte dixit, sed quòd esset ejus anni pontifex, vaticinatus est, Jesum pro gente moriturum esse:

52 Nec solum pro gente, sed etiam ut dispersos Dei natos simul congregaret.

53 Igitur ex eo die de eo perimendo consularunt.

54 Itaque Jesus non jam a pertè versabatur in Judæis, sed inde discessit in locum prope solitudinem, in oppidum Ephraim nomine, atque ibi commortuus est cum suis discipulis.

55 Instabat autem Judæorum Pascha, & multi qui ex ea regione Hierosolymam ante Pascha sui lustrandi gratia ascenderant,

56 requirebant Jesum, & in fano stantes, sic inter sese dicebant: Quid vobis videtur, quòd non venerit ad festum?

57 Dederant autem Pontifices & Pharisei mandatum, ut si quis sciret ubinam is esset, indicaret, ut eum caperent.

CAPUT XII.

Christo apud Lazarum cenanti, pedes ungit Maria. Accusatur à Juda. A Christo defenditur. Sacerdotes Lazarum sublatum

latum cupiunt. Christo Hierosolymam venienti obviam itur. Greci cum videre cupiunt. Principes credentes in eum, & non confitentes ob metum, ad fidem hortatur.

10 Igitur Jesus sex diebus ante Pascha Bethaniam venit, ubi erat Lazarus, qui mortuus fuerat, quem ille ex mortuis excitaverat.

2 Illic ei data cœna est, cum quidem Martha ministraret, & Lazarus ex eodem numero esset, qui cum eo accumbebant.

3 Maria verò sumpta libra preciosi unguenti spicata nardi, Jesu pedes perfudit, eosdemque suis capillis extersit. Ejus unguenti odore cùm domus repleta foret,

4 unus ex ejus discipulis, Judas Simonis filius, Iscariota, qui eum proditurus erat, ita loquitur.

5 Cur hoc unguentum non est trecentis denariis venditum, & in pauperes erogatum?

6 Id autem dixit, non quòd ei curæ essent pauperes, sed quòd fur erat, & crumenam habebat, ac quæ conferebantur portabat:

7 Tum Jesus: Sine eam, inquit: id ad me sepulturæ diem reservavit,

8 Pauperes enim semper habebitis vobiscum: at me non semper habebitis.

9 Igitur cùm ingens Judæorum multitudo eum illic esse cognovisset, venerunt eò non solùm propter Jesum, sed etiam ut Lazarum viderent, quem suscitaverat ex mortuis.

10 Consultarunt autem pontifices etiam de Lazaro necando,

11 quòd propter eum multi

Judæorum descisciebant, & in Jesum credebant.

12 Postero die frequens hominum turba, qui ad festum venerant, audientes Jesum adventare Hierosolymam,

13 sumptis palmarum ramis, ei obviam exierunt, atque ita clamabant: Hosanna, bene sit venienti in nomine Domine, regi Israelitarum.

14 Nactus autem Jesus asellum, in eo sederat, quemadmodum scriptum est.

15 Ne metue puella Sion: ecce tuus rex veni in aſinæ pullo sedens.

16 Atque hæc quidem primùm non intellexerunt ejus discipuli: sed postquam illustratus est Jesus, tum demum recordati sunt ea & de eo fuisse scripta, & se ei præstitisse.

17 Testificabatur autem hominum multitudo, qui cum eo adfuerant cùm Lazarum evocavit è monumento, & à mortuis excitavit.

18 Atque hanc ob causam occurrit ei vulgus, quòd id eum edidisse prodigium audivissent.

19 Itaque Pharisei sic inter sese dicebant: Videtis nòd proficere vos, cùm eum sequatur mundus.

20 Erant autem quidam Greci, ex iis qui ascenderant ut in festo adorarent.

21 Ii Philippum adierunt, eum qui erat à Bethsaida Galilææ, eumque sic rogarunt: Domine, vellemus Jesum videre.

22 Id Philippus Andreas indicatum it, & porrò Andreas & Philippus Jesu dicunt.

23 Et Jesus sic eis respondit: Venit hora, qua illustretur filius hominis.

24 Profectò, profectò, inquam

quam vobis, nisi frumenti granum ad terram lapsum moriatur, ipsum solum manet: sin moriatur, multum fructum fert.

25 Qui animam suam amabit, eam perdet: & qui animam suam in hoc mundo oderit, is eam in sempiternam vitam conservabit.

26 Si quis mihi ministrat, me sequatur: atque ubi ero ego, ibidem meus etiam minister erit. Quod si quis mihi ministrabit, eum pater honorabit.

27 Nunc mihi turbatus est animus: ecquid dicam? Pater defende me ab hac hora: sed id o veni in hanc horam.

28 Pater illustra tuum nomen. Tum hæc vox de cælo venit: Et illustravi, & rursus illustrabo.

29 Hoc audito, vulgus hominum qui aderant, dicebat extitisse tonitru. Alii angelum cum eo locutum ajebant.

30 At Jesus ita loquutus est: Non propter me vox hæc extitit, sed propter vos.

31 Nunc fit de hoc mundo judicium: nunc hujus mundi princeps exigitur foras:

32 & ego si à terra evectus fuero, omnes ad me traham.

33 Id autem dicebat significans, quo letho moriturus esset.

34 Ei vulgus respondit: Nos audimus, ex disciplina, Christum semper esse permanentem: qui sit, ut tu dicas, evehendum esse filium hominis? quis est iste filius hominis.

35 Quibus Jesus: Adhuc parvo tempore vobis futura lux est. Ambulate dum lucem habetis, ne vos opprimant te-

nebræ? quoniam qui in tenebris ambulat, nescit quod eat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut lucis filii sitis. Hæc locutus Jesus discessit, & eis sese subduxit.

37 Sed quamvis tot in eorum conspectu ostenta fecisset, tamen in eum non credebant: ut illud ab Esaia vate dictum fieret, cum ait:

38 Domine, quis credidit orationi nostræ? & Jovæ brachium cui patefactum est?

39 Ideo credere non poterant, quod item dixit Esaïas.

40 Eorum & oculos excæcavit, & animos stupefecit, ne oculis videant, & animo intelligant, ad frugemque redeant, atque eos ego sanem.

41 Hæc dixit Esaïas, tum cum ejus splendorem vidit, deque eo locutus est.

42 Tametsi multi ex principibus in eum crediderunt: sed id propter Phariseos non falebantur, ne collegii communitate privarentur.

43 plus enim amabant hominum, quam Dei gloriam.

44 Jesus autem clamavit his verbis: Qui in me credit, non in me credit sed in eum qui me misit:

45 & qui me videt, eum videt qui me misit.

46 Ego lux in mundum veni, ut quisquis in me crediderit, non maneat in tenebris.

47 Quod si quis mea verba audierit, neque crediderit, ego eum non damno. Non enim ut mundum damnum, veni, sed ut mundum conservem.

48 Qui me repudiat, nec mea verba admittit, habet qui se damnet. Ipse sermo, quem ego

ego loquor, eum damnabit in
postremo die.

9 quoniam ego non mea
sponte loquor, sed qui me misit
pater, is mihi in mandato de-
dit, quid dicturus aut locutu-
rus sum:

10 & scio ejus mandatum
sempiternam esse vitam. Quæ
igitur eloquor ego, quemadmo-
dam mihi dixit. pater, sic elo-
quor.

CAPUT XIII.

*Acena surgens Christum, humi-
litate commendaturus Apo-
stolis, pedes eorum lavat. Pro-
ditorem Judam, certo signo
denotat. Charitatem commen-
dat. Et Petro lapsum abnega-
tionis prædicit.*

ANte festum autem Pas-
chæ, sciens Jesus suam
horam venisse, qua ex hoc mun-
do migraret ad patrem, cum su-
os, qui erant in mundo, amavis-
set, eos ad extremum amavit.

2 Et coena parata, cum jam
diabolus Judæ Simonis filio
Iscariotæ mentem iniecisset, ut
eum proderet:

3 sciens Jesus patrem sibi
omnia in manum dedisse, seque
à Deo profectum, ad Deum dis-
cedere,

4 surgit ex cœna, depositis-
que vestibus, sumpto linteo, si-
præcingit.

5 Deinde immissa in pel-
vim aqua, discipulorum pe-
des lavare institit, & linteo, quo
præcinctus erat, abstergere.

6 Sed ubi ad Simonem Pe-
trum venit, illè sic ei dixit:
Domine, tene mihi lavare pedes?

7 Cui Jesus: Quid ego fa-
ciam, inquit respondens, tu
nunc ignoras, sed postea cog-
noscēs.

8 Et Petrus: Nunquam me-
os pedes lavabis, inquit ei. A-
Jesus contrà, Nisi te laverò
inquit, non eris meus particeps.

9 Tum Simon Petrus: Do-
mine, inquit ei, non solum meo-
pedes, sed etiam manus atque
caput.

10 Cui Jesus: Qui lotus est,
inquit, huic non opus est nisi
ut pedes lavet, quin totus purus
est. Et vos puri estis, sed non
omnes.

11 Noverat enim suum pro-
ditorem. ideo dicebat, non om-
nes esse puros.

12 Postquam eorum pedes
lavit, sumptis suis vestibus rur-
sus accubuit, & eos sic allocutus
est: Intelligitis quid vobis fe-
cerim?

13 Vos me magistrum & do-
minum appellatis, & rectè di-
citis: sum enim.

14 Si igitur ego vobis, & do-
minus & magister, pedes lavi,
vos quoque debetis alli alio-
rum lavare pedes.

15 Exemplum enim præbui
vobis, ut quemadmodum ego
vobis feci, vos quoque facia-
tis.

16 Certè, certè inquam vo-
bis, non est servus domino sus
major, neque legatus eo major
qui eum misit.

17 Si hoc nostis, felices
estis, si ea præstatis.

18 Non de omnibus vobis
dico: ego scio quos elegerim.
Sed oportet ut fiat quod scri-
ptum habetur: qui mecum ca-
lum capit, is me calce petis.

19 Jam nunc dico vobis, an-
tequam fiat: ut cum factum fu-
erit, credatis eum esse me.

20 Hoc vobis certò certoque
dico, qui eum quem ego misero
accipit, me accipit: & qui me

accipit, eum accipit qui me misit.

21 Hæc locutus Jesus, turbatus est animo, & ita apertè dixit: Certò, certoque scitote, futurum esse ut unus vestram me prodat.

22 Tum discipuli inter sese intueri, dubitantes de quo diceret.

23 Recumbebat autem unus discipulorum Jesu, in ejus gremio, quem Jesus amabat.

24 Huic inquit Simon Petrus, ut sciscitaretur quisnam is esset, de quo diceret.

25 Atque ille in Jesu pectus incumbens: Domine, inquit ei, quis est?

26 Cui Jesus respondet; Is est, cui ego intinctam buccam porrigam. Tum buccam intingit, & Judæ Simonis filio Iscariotæ dat:

27 ac tum post eam buccam, intravit in eum Satanas. Et Jesus ei dixit: Quod facis, fac ocyus.

28 Id autem quorsum ei dixisset, nemo accumbentium intellexit.

29 Nonnulli enim arbitrabantur, quandoquidem crumenam habebat Judas, Jesum mandare, ut emeret quæ eis opus essent ad furtum, aut pauperibus ut aliquid daret.

30 Igitur ille simulac sumpsit buccam, exivit, cum quidem nox esset:

31 quo egresso, sic fatur Jesus: Nunc filius hominis illustratur, & Deus illustratur in eo.

32 Si in eo Deus illustratur, cum quoque Deus in seipso illustrabit, & mox illustrabit.

33 Pilloli, adhuc paulisper vobiscum sum. Quæretis me, ac

quemadmodum Judæis dixi, quòd ego abeo, eos venire non posse, etiam vobis nunc dico.

34 Præceptum novum do vobis, ut inter vos ametis, quomodo ego vos amavi, ut & vos ametis inter vos.

35 In eo cognoscent omnes, vos meos esse discipulos, si multo vos amore prosequemini.

36 Et Simon Petrus: Domine, quòd abis? Cui Jesus respondit: Quòd ego abeo, tu non potes me nunc sequi, sed tandem sequeris me.

37 At Petrus: Domine, inquit ei, cur te nunc sequi non possum? animam meam pro te ponam.

38 Cui respondit Jesus: Animam tuam pro me pones? Hòc tibi magnopere confirmo, non, antè cantaturum esse gallum, quàm tu me ter abnegaveris.

C A P U T XIV.

Consolatur discipulos suos, Divinitatem suam & fructum mortis suæ exponens. Consolatorem Spiritum promittens, ejus officium describit, pacemque suam pollicetur.

Nolite animo turbari, inquit suis discipulis. Fidem habetis Deo, & mihi fidem habete.

2 In domo patris mei mansiones multæ sunt: quòd si secus esset, dixissem vobis. Eoparatum vobis locum.

3 quòd si vero paratum vobis locum, reveniam, & vos mecum assumam, ut ubi ero ego, vos etiam sitis.

4 Et quidem quòd ego proficiscar, vos scitis, & viam tenetis.

5 Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quòd proficiscaris,

tantum abest ut viam tenere possimus.

6 Cui Jesus : Ego sum via, & veritas, & vita. Nemo ad patrem venit, nisi per me.

7 Si me cognosceretis, meum quoque patrem cognosceretis, & jam nunc eum cognoscitis ac vidistis.

8 Et Philippus : Domine, inquit ei, ostende nobis patrem, & satis erit nobis.

9 Cui Jesus : Tantum jam tempus vobiscum sum, & tu me non nosti? Philippe, qui me vidit, patrem vidit : qui sit ut dicas, Ostende nobis patrem?

10 Non credis, & me in patre, & patrem in me esse? Quæ ego verba vobis dico, mea sponte non dico : sed ipse pater, qui in me manet, facit opera.

11 Credite mihi, & me in patre, & patrem in me esse : aut certe de ipsis factis mihi credite.

12 Hoc certe certoque sic habetote, qui mihi fidem habebit, eum esse eadem mecum, atque etiam his majora facturum. Nam ad patrem meum proficiscor :

13 ac quicquid per meum nomen petieritis, id faciam, ut illustretur pater in filio.

14 Si quid per meum nomen petieritis, ego faciam.

15 Si me amatis, mea præcepta servate.

16 ego verò meum patrem exorabo, ut alium vobis confirmatorem det, qui vobiscum perpetuò maneat.

17 scilicet veritatis spiritum, quem mundus consequi non potest, quod eum neque videt, neque cognoscit : at vos cum cognoscitis : quoniam apud vos manet, & in vobis futurus est.

18 Non relinquam vos pupillos : invisam vos.

19 Post paulo jam me non videbit mundus : at vos videbitis, quoniam & ego vivo, & vos vivetis.

20 In illa die vos intelligetis, & me in patre meo, & vos in me, & me in vobis esse.

21 Qui mea præcepta tenet, conservatque, ille est qui me amat, Qui verò me amat, amabitur à patre meo : eumque ego amabo, & me ei patefaciam.

22 Tum Judas non Iscariota : Domine, inquit ei, quid causæ est, ut tu nobis teipsum sis patefacturus, mundo non item?

23 Cui Jesus : Si quis me amat, inquit respondens, is sermoni meo parebit, eumque meus pater amabit, & ad eum veniemus, & apud eum manebimus.

24 Qui me non amat, mea dicta non exequitur. Sermo autem quem auditis, meus non est, sed patris qui misit me.

25 Hæc vobis elocutus sum, apud vos manens.

26 Sed confirmator, spiritus sanctus, quem mittet pater meo nomine, is vos omnia docebit, & vobis in memoriam revocabit quæcunque ego vobis dixi.

27 Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis : non quemadmodum dat mundus, ego do vobis. Nolite animo perturbari, neque formidare.

28 Audivistis ut dixerim vobis, abire me, revisurum vos. Si me amaretis, gauderetis, quia dixissem, me ad patrem proficisci, quòd pater major me sit.

29 Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit, credatis.

30 Jam non multa loquar.

vobiscum : venit enim hujus mundi princeps, nec habet in me quicquam.

31 Sed intelligendum mundo est, me amare patrem : & ut mihi mandavit pater, ita facere. Surgite, abeamus hinc.

CAPUT XV.

Vitis, & palmitum similitudine, ostendit quomodo discipuli fructum ferre possint. Dilectionem mutuam commendat, ad patientiam in afflictionibus, suo exemplo adhortatur.

Ego sum vera vitis, & pater meus est agricola,

2 qui omnem palmitem in me non ferentem fructum, amputat, & omnem ferentem fructum expurgat, ut plus fructus ferat.

3 Jam vos puri estis, propter sermonem quem ad vos habui.

4 Quapropter manete in me, & ego in vobis. Quemadmodum palmes fructum ferre per seipsum non potest, nisi maneat in vite : sic neque vos, nisi maneat in me.

5 Ego sum vitis, vos palmites. Qui in me manet, & ego in eo, is multum fert fructum : siquidem sine me vos nihil facere potestis.

6 Si quis in me non manet, is extra projectus aruit, ut framenta, quæ colliguntur, & in ignem deflagratura conjiciuntur.

7 Si & vos in me manseritis, & mea verba in vobis manserint, quicquid postulare voletis, id vobis concedetur.

8 In eo illustratur pater meus, si vos multum fructum feratis, meique discipuli eritis.

9 Quemadmodum amavit me pater, sic ego vos amavi. Manete in amore meo.

10 Si mea præcepta conservaveritis, manebitis in amore meo : ut ego mei præcepta patris conservavi, & in ejus amore maneo.

11 Hæc vobis elocutus sum, ut & mea lætitia in vobis maneat, & vestra lætitia expleatur.

12 Hoc meum est præceptum, ut ametis inter vos, quomodo ego vos amavi.

13 Majore charitate nemo præditus est, quam si quis animam suam amicorum suorum causa impendat.

14 Vos mei estis amici, si feceritis quæcunque ego vobis præcipio.

15 Non jam vos dico servos, siquidem servus nescit quid agat suus dominus. Vos autem amicos propterea dixi, quod vobis omnia, quæ audiavi ex patre meo, declaravi.

16 Non vos me elegistis, sed ego vos elegi, & eò destinavi, ut abeatis, & fructum feratis, vesterque fructus duret, ut quicquid patrem per meum nomen poposceritis, id vobis concedat.

17 Hæc vobis præcipio, ut ametis invicem.

18 Si vos mundus odit, illud cognoscite quod me prius quam vos odit.

19 Si mundani essetis, mundus amaret suum. Verum quia mundani non estis, sed ego vos ex mundo elegi, ideo vos odit mundus.

20 Memineritis ejus dicti, quod ego vobis dixi : Non est servus major domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur : Si orationi meæ paruerunt, & vestræ parebunt.

21 Verum hæc omnia vobis faci-

ficient propter nomen meum : quoniam eum qui me misit, non norunt .

22 Nisi ego venissem , & eos allocutus fuisset , in peccato non essent . Nunc peccati sui excusationem nullam habent .

23 Qui me odit , etiam patrem meum odit .

24 Si non opera apud eos fecissem , qualia nemo fecit alius , non forent in peccato . Nunc & viderunt , & oderunt & me & patrem meum .

25 Sed confieri oportet illud , quod in eorum disciplina scriptum extat : Oderunt me immerito .

26 Cum autem venerit confirmator , quem ego vobis à patre mittam , scilicet spiritus veritatis , qui à patre proficitur , is de me testabitur :

27 quin & vos testes estis , qui mecum fueritis ab initio .

CAPUT XVI.

Crucem prædicit discipulis . Consolatorem promittens , ejus officium describit . Mulieri parienti afflictiones suorum comparat .

HÆc vobis loquor , ne deficiatis .

2 Privabunt vos collegiis : atque adeo tempus erit , cum omnes qui vos interficient , putabunt se cultum præstare Deo .

3 quæ quidem vobis ideo facient , quod neque patrem , neque me norunt .

4 Atque hæc ideo vobis loquutus sum , ut cum tempus venerit , memineritis eorum , quod ego vobis ea dixerim . Hæc autem vobis ideo ab initio non dixi , quod vobiscum eram .

5 Nunc vero proficiscor ad eum qui me misit : nec quis-

quam me vestram interrogat , quò proficiscar :

6 sed quoniam hæc vobis locutus sum , animos habetis mœroris plenos .

7 At ego vobis verum dico : E re vestra est , ut ego discedam , nisi enim discessero , confirmator ad vos non veniet . Sin abiero , eum ad vos mittam .

8 atque ille ubi venerit , mundum arguet de peccato , & de justitia , & de judicio .

9 De peccato , quoniam mihi fidem non habent .

10 de justitia , quoniam ad patrem discedo , nec me videbitis amplius :

11 de judicio , quoniam hujus mundi princeps judicatus est .

12 Adhuc multa vobis habeo dicenda , sed quæ nunc ferre nequeatis .

13 Verum cum venerit ille , videlicet veritatis spiritus , præibit vobis ad omnem veritatem . Non enim sua sponte loquetur , sed quæcunque audiverit eloquetur , & futura vobis prænuntiabit .

14 Ille me illustrabit : siquidem de meo sumet , quæ vobis exponat .

15 Omnia quæcunque pater habet , mea sunt : propterea dixi illum de meo sumpturum esse , quæ vobis exponat .

16 Paulo post non videbitis me , rursumque paulo post cernetis me , quoniam ego ad patrem proficiscor .

17 Tum ejus discipulorum nonnulli sic inter sese dicere : Quid sibi vult , quod nobis dicit , paulo post non visuros se , rursumque paulo post aspecturos se ? itaque , se ad patrem proficisci ?

18 Hoc

18 Hoc quid est, quod dicit, paulo post? Nescimus quid loquatur.

19 At Jesus intelligens, eos velle interrogare se, sic eos affatus est: De eo inter vos contenditis, quod dixi, vos paulo post non visuros me, rursusque paulo post aspecturos me.

20 Hoc pro certo & indubitato habetote: vos flebitis ac lamentabimini, at mundus letabitur: vos vero dolebitis, sed dolor iste vertetur in letitiam.

21 Mulier dum parit, in dolore est, quippe cujus hora venerit: sed postquam puerum edidit, non jam meminit cruciatus, prae letitia, quod editus est in mundum homo.

22 Vos quoque nunc quidem in dolore estis: sed revisam vos, vesterque letabitur animus, vestramque letitiam nullus vobis eripiet:

23 ac tum temporis nihil ex me sciscitabimini. Hoc vobis etiam etiamque confitemur, quatenusque à meo patre per meum nomen postulaveritis, daturum esse vobis.

24 Haecenus nihil per meum nomen petistis: petite, & obtinebitis, ut plena sit vestra letitia.

25 Haec vobis oratione figurata locutus sum: tempus erit, cum non jam per figuras vos alloquar, sed aperte vobis de patre meo disseram,

26 quo quidem tempore per meum nomen postulabitis, Neque vero vobis promitto, me vestra causa oraturum esse patrem:

27 ipse enim pater diligit vos, quoniam vos me diligitis, & me creditis à Deo profectum.

28 Profectus à patre veni in mundum, rursus relinquo mundum, & ad patrem discedo.

29 Tum ejus discipuli: Nunc tu quidem aperte loqueris, inquit ei, nec ulla orationis figura uteris.

30 Nunc scimus, te omnia scire, nec opus tibi esse ut te quis interroget. Hinc te à Deo profectum credimus.

31 At Jesus contra: Nunc creditis, inquit:

32 atqui adventat hora, & jam advenit, cum alius alibi discipabimini, & me solum reliquetis: quanquam non sum solus, adest enim mihi pater.

33 Haec vobis ideo locutus sum, ut in me acquiescatis. In mundo afficiemini cruciatus: sed bono este animo, ego vici mundum.

CAPUT XVII.

Orat Christum, ut munus sit illustratio gloriae suae & Patri. Orat pro Apostolis: & in credentium grege.

Haec effatus Jesus, sublevis ad caelum oculis dixit: Pater, venit hora, illustra tuum filium, ut te tuus vicissim filius illustret:

2 quemadmodum ei potestatem dedisti omnium mortalium, ut quoscunque ei dedisti, iis vitam det aeternam.

3 Haec est autem vita aeterna, si te solum cognoscant verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.

4 Ego te in terris illustravi, opus absolvi quod tu mihi faciendum mandavisti:

5 tu nunc me pater, apud ipsum ea gloria illustra, quam apud te praeditus eram, antequam mundus esset,

6 Declaravi tuum nomen hominibus, quos mihi tu ex mundo dedisti. Tui erant, & eos tu mihi dedisti, & ipsi tui rationi paruerunt.

7 Nunc intelligunt, quoniamque tu mihi dedisti, ea abs te esse.

8 Nam quæ tu mihi verba tradidisti, ea & ego eis tradidi, & ipsi acceperunt, & me abs te profectum verè cognorunt, & à te missum esse crediderunt.

9 Ego pro eis oro: non pro mundo oro, sed pro iis quos tu mihi dedisti, nam tui sunt,

10 & mea omnia tua, & tua mea sunt: & in eis illustratus sum.

11 nec jam sum in mundo, at hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Pater sancte, conserva per tuum nomen eos quos mihi dedisti, ut sint unum, sicut & nos.

12 Dum cum eis in mundo eram, eos equidem tuo nomine conservabam. Quos tu mihi dedisti, custodi vi: nec eorum quisquam periit, excepto homine perduto, ut quod scriptum est fiat.

13 Nunc verò ad te venio, & hæc in mundo loquor, ut meam lætitiā in sese plenam habeant.

14 Ego eis tuum sermonem tradidi, & eos mundus odit, quòd mundani non sunt: quemadmodum ego mundanus non sum.

15 non oro ut eos ex mundo tollas, sed ut à Mālo tueare.

16 Mundani non sunt, quemadmodum ego mundanus non sum.

17 sanctifica eos veritate tua. Sermo tuus veritas est.

18 ut tu me in mundum misisti, sic eos ego in mundum misi.

19 & eorum causa ego me ipsum sanctifico, ut ipsi quoque veritate sanctificati sint.

20 Neque verò pro his solum oro, sed etiam pro eis qui per eorum sermonem in me credent,

21 ut omnes unum sint, quemadmodum tu pater in me, & ego in te, ut ipsi quoque sint in nobis unum: ut mundus me abs te missum fuisse credat.

22 Ego quoque quam tu mihi gloriam dedisti, eis dedi, ut sint unum, quomodo nos unum sumus,

23 ego in eis, & tu in me, ut perfecti sint in unum, utque cognoscat mundus, me abs te esse missum, & eos à te amatos, quemadmodum me amasti.

24 Pater, quos tu mihi dedisti, volo ut ubi ero ego, ii quoque sint mecum: ut meam videant gloriam, quam tu mihi dedisti, quòd me ante mundum conditam amaveris.

25 Pater iuste, te quidem mundus non novit: at ego te novi, & huius me à te missum esse norunt,

26 eisque nomen tuum & declaravi & declarabo: ut amor, quo tu me amas, sit in eis, itemque ego in eis.

CAPUT XVIII.

Christi à Juda proditi virtute milites in terram prosterantur. Christum ad Annam: hinc ad Caipham ducitur. Ministri bacillo cepti, quid responderit. Pilato traditur, regnum suum declarat.

His dictis, Iesus profectus est una cum suis discipulis trans torrentem Cedronem, ubi hortus erat, in quem una cum suis discipulis intravit.

2 Sciebat autem etiam Judas, ejus proditor, locum, quod eo Jesus sepe numero cum suis discipulis convenerat.

3 Igitur Judas accepta à pontificibus & Phariseis cohorte ac ministris, venit eo cum facibus ac funalibus, & armis.

4 Tum Jesus sciens omnia quæ sibi eventura essent, egressus dixit eis?

5 Quem queritis? Cui illi responderunt. Jesum Nazarenum. Et Jesus? Ego is sum, inquit eis. Aderat autem cum eis etiam Judas, ejus proditor.

6 Ut ergo dixit eis, ego is sum, illi retrorsum abierunt, & humi ceciderunt.

7 Et ille rursus eos sic interrogavit. Quem queritis? Jesum Nazarenum, inquirunt.

8 Et Jesus respondit: Dixi vobis, cum esse me. Itaque si me queritis, sinite hos abire.

9 scilicet ut illud ejus dictum comprobaretur: Quos tu mihi dedisti, eorum ego nullum perdi.

10 Tum Simon Petrus, stricto quem habebat gladio, servum pontificis percussit, eique dexteram amiscidit auriculam. Ei servo Malchus nomen erat.

11 At Jesus dixit Petro: Conde tuum gladium in vaginam: egone ut quod mihi poculum dedit pater, non bibam?

12 Igitur cohors, & tribunus, Judæorumque ministri, Jesum comprehenderunt,

13 vinctumque ad Annam primum adduxerunt. Erat enim Caiaphas sacerdos, qui erat ejus anni pontifex.

14 Erat Caiaphas is, qui Judæis consuluerat, expedire unum hominem perire pro populo.

15 Sequabatur autem Jesum Simon Petrus, & alter discipulus: qui quid in discipulus, quod erat pontifici notus, ingressus est unà cum Jesu in pontificis atrium.

16 Et cum Petrus foris proforibus astaret, prodiit ille alter discipulus, qui pontifici notus erat, & à janitrice ut Petrum intrmitteret obtinuit.

17 Atque illa janitrix ancilla sic Petrum alloquitur: Nonne tu quoque ex hujus hominis discipulis es? Non sum, inquit ille.

18 Astabant autem servi & ministri pyræ, quam fecerant (erat enim frigus) & calefebant: cumque eis astaret etiam Petrus, ac calefiebat.

19 Igitur interrogatus à pontifice Jesus, de suis discipulis ac doctrina,

20 sic respondit: Ego palam mundo locutus sum: ego semper in collegio docui, atque fano, quod Judæi omnes conveniunt, neque quicquam in occulto locutus sum.

21 Quid me interrogas? interroga eos qui audiverunt, quid eis locutus sum, ii enim sciunt, quæ dixerim ego.

22 Hæc locuto Jesu, unus ministrorum, qui aderat, ei alampam impegit, & dixit: Siccine respondes pontifici? inquit.

23 Cui Jesus: Si male locutus sum, inquit, testificare de malo: sin bene, cur me cedis?

24 Miserat autem eum Annas vincitum ad Calpam pontificem.

25 Simon Petrus autem in astabat, ac calefiebat, & querentibus, num ipse quoque ex ejus discipulis esset, negavit, & Non sum inquit.

26 Tum

26 Tum unus ex servis pontificis, ejus cognatus, cujus Petrus absciderat auriculam, dixit: Nonne ego te vidi in pratorio cum eo?

27 At Petrus rursus negavit, & continuo gallus cecinit.

28 Igitur Jesum à Cafapha educunt ad pratorium, cum nemo manere esset: nec ipsi in pratorium intrarunt, ne polluerentur.

29 Itaque Pilatus ad eos egressus est, & ira locutus: Quodnam crimen assertis contra hunc hominem?

30 Cui illi his verbis responderunt: nisi esset hic nocens, cum tibi non tradissemus.

31 Et Pilatus: Capite eum vos, inquit eis, & ex lege vestra judicate. At Judæi: Nobis non licet quenquam interficere.

32 ut illud fieret, quod dixerat Jesus, significans quia morte moriturus esset.

33 Tum Pilatus rursus in pratorium ingressus, Jesum vocavit, eique dixit: Esne tu rex Judæorum?

34 Cui Jesus respondit: Tuane istud sponte dicis, an alii tibi de me dixerunt?

35 Et Pilatus: Quasi verò ego sum Judæus, inquit. Ipsi tui populares & pontifices te mihi tradiderunt. Quid fecisti?

36 Et Jesus: Regnum meum hujus mundi non est: si hujus mundi esset regnum meum, pugnavissent mei ministri, ne Judæis addicerer, Verum meum regnum hinc non est.

37 Ergo tu rex es? inquit ei Pilatus. Cui Jesus: Est ut tu dicis, inquit, me esse regem. Ego eo natus sum, & eo in mundum veni, ut veritatem testar.

Quisquis à veritate est, vocem meam audit.

38 Et Pilatus: Quid est veritas! Atque id locutus, rursus prodiit ad Judæos, eisque dixit: Ego nullum in eo crimen comperio.

39 Est autem vobis ismos, ut unum vobis in Pascha condonem. Vultis ergo, ut vobis Judæorum regem condonem?

40 At illi rursus universi sic exclamarunt: Non istum sed Barrabam. Erat autem Barrabas latro.

CAPUT XIX.

Pilatus Christum flagellatum, & spinis coronatum, liberare volens: Judæorum improbitate vincitur, crucifigendum tradit. Jesus matrem discipulo commendat, aceto gustato, moritur. Mortui latius lances consolatur. Sepelitur.

Tunc ergo cepit Pilatus Jesum, ac verberavit:

2 & milites implexam ex spinis coronam imposuerunt ejus capiti, eumque purpurea toga induerunt,

3 atque ita dicebant: Salve rex Judæorum, eique alapas impingebant.

4 Deinde rursus exit Pilatus, & illos sic alloquitur: En vobis eum foras adduco, ut sciatis, me nullum in eo comperire crimen.

5 Ac egresso foras Jesum, spinem coronam purpureamque togam ferentes, dixit eis Pilatus: Ecce homo.

6 At Pontifices & ministri eo viso exclamare: Crucifige, crucifige. Quibus Pilatus: Capite eum vos, inquit & crucifigite. nam ego crimen in eo non deprehendo.

7 At

7 At Judzi contrā: Nos legem habemus, inquit ei, ex qua lege nostra debet mori, quoniam se Dei filium fecit.

8 Hac voce audita, Pilatus magis timuit,

9 & rursus in pratorium ingressus, dixit Jesu: Unde es tu? At Jesus ei responsum non dedit.

10 Itaque Pilatus sic eum affatur: Mihi non eloqueris? Nescis me potestatem habere tui vel crucifigendi, vel absolvendi?

11 Respondit Jesus. Non haberes ullam in me potestatem, nisi id tibi supernè datum foret. Itaque qui me tibi tradidit, in majore culpa est.

12 Ex eo studebat Pilatus eum absolvere. At Judzi reclamare, Si istum absolvis, non es Cæsaris amicus: quicunque se regem facit, contravenit Cæsari.

13 Hac audita voce, Pilatus Jesum foras eduxit, & pro tribunali sedit, in loco qui Lapidarium appellatur, Hebraicè autem Gabbatha;

14 cùm quidem esset Paschæ preparatio, hora ferè sexta, atque ita Judzos alloquitur: Ecce rex vester.

15 At illi oclamare: Tolle tolle, crucifige eum. Regem ego vestrum crucifigam? inquit eis Pilatus. Cui pontifices responderunt: Non habemus regem, nisi Cæsarem.

16 Tum demum eum illis crucifigendum tradidit. Et illi Jesum acceptum abduxerunt:

17 isque suam ferens crucem, profectus est in locum Calvarie appellatum,

18 qui dicitur Hebraicè Golgotha, ubi eum crucifixerunt,

& una cum eo hinc atque inde duos alios, Jesum autem medium.

19 Scripsit autem titulum Pilatus, quem cruci imposuit in quo ita scriptum erat: Jesus Nazarenus rex Judæorum.

20 Hunc titulum cum multi Judæorum legissent (nam prope urbem erat is locus, ubi in crucem sublatus est Jesus, & scriptum erat Hebraicè, Græcè, & Latinè) monuerunt Judæorum pontifices Pilatum,

21 ne scriberet Judæorum regem, sed, qui se Judæorum regem esse dixisset.

22 At Pilatus respondit: Quod scripsi, scripsi.

23 Igitur milites, postquam Jesum cruce affixerunt, ejus vestimenta ceperunt, & ex eis quatuor partes fecerunt, singulis militibus unam: itemque tunicam. Erat autem tunica inconfuta, à summo tota contexta.

24 Itaque commoverunt inter sese, non esse dividendam, sed de ea sortiendum, cujus esset: ut fieret quod in scripto illo habetur: Partiti sunt inter sese mea vestimenta, & super veste mea sortem jecerunt. Atque hæc quidem facere milites.

25 Astabant autem apud Jesum crucem, ejus mater, & matris soror, Maria Cleophae conjux, & Maria Magdalena.

26 Jesus igitur conspiciens matrem, & astantem discipulum quem amabat, dicit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Atque ex illa hora recepit eam discipulus ad se.

28 Postea sciens Jesus omnia jam perfecta esse, ut perficeretur

quod scriptum erat: dicit: Sitio.

29 Jacebat autem ibi vas aëti plenum. Itaque illi oppletum aceto spongiam, & hyssopo confixam, admovent ejus ori.

30 Et Jesus aceto sumpto, dixit: Peractum est, ac inclinato capite, emisit spiritum.

31 Judæi vero, quandoquidem erat Præparatio, ne manerent in cruce corpora Sabbato (erat enim celebris illa dies Sabbati) Pilatum rogarunt, ut eorum crura frangerentur, lique auferentur,

32 Itaque venerunt milites, & primi quidem crura fregerunt, itemque alterius cum eo crucifixi.

33 Sed ubi ad Jesum ventum est, ut eum viderunt jam mortuum, non fregerunt ejus crura:

34 sed unus militum lancea latus ejus pupugit, ac continuo exiit sanguis & aqua.

35 Atque hoc idem qui vidit testatur, estque verum ejus testimonium: isque se vera dicere scit, ut vos quoque credatis.

36 Acciderunt enim hæc, ut scriptum illud comprobaretur: Nullum ejus os frangetis.

37 Itemque aliud scriptum ait: Intuebuntur quem compunxerint.

38 Postea rogavit Pilatum Josephus ab Arimathea (qui Jesu discipulus erat, sed occultus, metu Judæorum) ut Jesu corpus auferre sibi liceret: id quod permisit Pilatus.

39 Accessit & Nicodemus (is qui prius Jesum noctu adierat) ferens myrrhæ & aloes misturam ad libras centum.

40 Hi Jesu corpus ceperunt, & linteis cum aromatis obliga-

runt, ut Judæis sepeliendi mos est.

41 Erat autem in eo loco, ubi ille crucifixus fuit, hortus, & in horto monumentum novum, in quo nemo adhuc positus fuerat.

42 Illic igitur, propter Judæorum Præparationem, quoniam propè erat monumentum, posuere Jesum.

CAPUT XX.

Maria nunciat Christum resurrexisse. Petrus & Joannes hoc visuri, occurrunt. Jesus Mariæ apparet, & discipulis domum congregatis. Thomas autem incredulus credit.

Primo autem post Sabbatum die, Maria Magdalena mane venit, cum adhuc tenebræ forent, ad monumentum, & saxum aspexit amovum à monumento.

2 Itaque currit, & ad Simonem Petrum, atque ad alterum discipulum, quem Jesus amabat, venit, eisque sic dicit: Sublatus est ex monumento Dominus, neque scimus ubi sit positus.

3 Igitur egressus Petrus, & alter discipulus, venerunt ad monumentum.

4 Accurrentibus simul ambobus, alter discipulus Petro celerius præcurrit, priorque venit ad monumentum,

5 & introspeciens vidit quidem jacentia linteæ, non tamen introgressus est.

6 At Simon Petrus eum sequens venit, & in monumentum ingressus, videt jacentia linteæ,

7 & sudarium (quod super ejus capite fuerat) non cum linteis jacentem, sed seorsum in uno loco involutum.

8 Tam demum intravit etiam alter discipulus, qui prior vene-

venerat, in monumentum: viditque, & credidit,

9 Nondum enim literas intelligebant, oportere cum ex mortuis resurgere.

10 Itaque rursus ad se discesserunt discipuli.

11 Maria verò astabat apud monumentum, plorans extrà. Atque inter plorandum introspexit in monumentum,

12 & aspicit duos angelos, albo vestitos, sedentes, alterum ad caput, alterum ad pedes, ubi jacuerat Jesu corpus, qui sic eam allocuti sunt;

13 Mulier cur ploras? Quibus illa: Quoniam, inquit, sublatuſ est meus Dominus, neque scio ubi sit positus.

14 Atque hæc locuta, convertit se in tergum, & aspicit astantem Jesum: nesciens esse Jesum.

15 Et Jesus: Mulier, quid ploras? inquit ei, quem quæris? Illa holitorem esse putans, dicit ei: Domine, si tu eum abstulisti, dic mihi ubi eum poneris, ut ego eum auferam.

16 Et Jesus dixit ei: Maria. Et illa conversa, Rabboni, inquit: hoc est, Magister.

17 Et Jesus: Ne me tange, nondum enim ascendi ad patrem meum: Sed adi fratres meos, eisque dicito, ascensurum me ad patrem meum & patrem vestrum, & Deum meum & Deum vestrum.

18 Venit Maria Magdalena nuntiaturum discipulis, sese vidisse Dominum, eumque illa dixisse sibi.

19 Igitur cum esset vespere illo ipso die, qui proximus erat à Sabbato, clausis præ Judæorum metu, ejus loci portis, ubi erant discipuli congregati, ve-

nit Jesus, in medioque stetit, & eis dixit: Salvete.

20 Ac eo dicto, ostendit eis suas manus atque latus. His cum discipuli viso Domino latati essent,

21 Jesus eos. denuò sic allocutus est: Salvete. Quemadmodum misit me pater, sic ego mitto vos.

22 Hoc dicto, afflavit, & eis dixit: Accipite spiritum sanctum.

23 Si quorum peccata remiseritis, remissa erunt: si quorum tenueritis, tenta erunt.

24 Thomas autem unus ex duodecim, nomine Didymus, non erat cum eis quando venit Jesus.

25 Huic igitur alii discipuli dixerunt, vidisse se Dominum. Sed ille sic eis dixit: Nisi & in ejus manibus clavorum impressionem videro, & meum digitum clavorum vestigio, & manum lateri ejus admohero, non credam.

26 Deinde post dies octo, cum rursus essent intus ejus discipuli, & Thomas cum eis, venit Jesus, portis clausis, in medioque stetit, & : Salvete, inquit.

27 Deinde Thomæ dicit: Affer huc tuum digitum, & vide meas manus: tuamque manum affer, & meo lateri admove: neque incredulus esto, sed credens.

28 Et Thomas ei respondens dixit: Dominus meus, & Deus meus.

29 Cui Jesus: Quia vidisti me, Thoma, inquit, credis: felices, qui non viderint, & tamen crediderint.

30 Et alia quidem multa miranda fecit Jesus in conspectu

rum discipulorum, quæ non
sunt in hoc libro scripta.

21 Hæc autem scripta sunt,
ut credatis Jesum esse Christum
et filium : utque credentes,
per ejus nomen adipiscamini.

CAPUT XXI.

Jesus piscantibus. Apostolis appa-
ret, quem miraculo captorum
piscium agnoscunt. Petro ovi-
um curam committit, mortis-
que genus eidem prænun-
ciat.

Postea rursus monstravit se
ipsum Jesus apud Tyberia-
ni lacum. Monstravit autem
hoc pacto.

2 Erant simul Simon Petrus
& Thomas, qui Didymus ap-
pellatur : & Nathanael, is qui
erat à Cana Galilææ : & Zebe-
dai filii, aliique ex ejus disci-
pulis duo.

3 His Simon Petrus dicit, se
ire piscatum. Cui illi dixerunt,
se quoque cum eo ituros. Pro-
fecti, protinus navem conscende-
runt, eaque nocte nihil cepe-
runt.

4 Ubi jam manè fuit, stetit
Jesus in littorè (neque tamen
Jesum esse sciebant discipuli)

5 & eos sic alloquitur : Ju-
venes, nunquid edulii habetis?
Nihil respondent illi.

6 Jacite rete, inquit eis, ad
dexteram navis partem, & in-
venietis. Itaque jecerunt, tan-
tamque piscium multitudinem
ceperunt, ut rete non possent
extrahere.

7 Tum discipulus ille, quem
Jesus amabat, dicit Petro : Do-
minus est. Et Simon Petrus, ut
Dominum esse audivit, in lusu-
m induit (erat enim nudus)
seque jecit in lacum.

8 Alii verò discipuli navigio
venerunt (non enim longius
aberant à terra, quàm ad du-
centos cubitos) trahentes rete
piscium.

9 Ut igitur ad terram de-
scenderunt, vident humi prunas,
& piscem iis impositum, & pa-
nem.

10 Et Jesus : Afferte (inquit
eis) de piscibus, quos nunc ce-
pistis.

11 Conscendit Simon Petrus,
& rete traxit ad terram, mag-
nis refertum piscibus, centum
quinguenta tribus : qui quam-
vis tot essent, non tamen ru-
ptum est rete.

12 Adeste (inquit eis Jesus)
prandete. Nullus autem aude-
bat discipulorum eum percon-
tari quis esset, quòd sciebant
Dominum esse.

13 Igitur venit Jesus, pa-
nemque sumit, & eis dat, iti-
demque piscem.

14 Hic jam tertium appa-
ruit Jesus Discipulis, suscitatus
ex mortuis.

15 Deinde postquam prande-
runt, dicit Jesus Simoni Petro :
Simon Johannide, amas me plus
his? Cui ille : Etiam Domine,
tu scis te ut diligam. Et ille :
Pasce agnos meos.

16 Itemque iterum : Simon
Johannide, amas me? inquit ei.
Cui ille : Etiam, Domine, tu
scis ut te diligam. Et ille, Pas-
ce meas oves, inquit.

17 Itemque tertio : Simon
Johannide, diligis me? inquit
ei. Hic Petrus agere ferens, il-
lum ex se ter, an se diligeret,
quævisse, dixit ei : Domine tu
nostis omnia, tu scis ut te dili-
gam. Et Jesus : Pasce meas
oves, inquit ei.

18 Illud certò certoque sic
habe-

habeto : cùm juvenis esses, cingebas ipse te, & ibas quò volebas. Sed ubi senueris, extends tuas manus, & alius te cinget, ducetque quò noles.

19 Id autem dixit, significans quo letho ille Dei gloriam illustraturus esset. Atque hoc locutus, dicit ei : Sequere me.

20 Et Petrus conversus aspexit sequentem discipulum, quem amabat Jesus, eum qui in cœna ejus pectori incumbens dixerat ? Domine, quis est qui te est proditurus ?

21 Hunc intuitus Petrus, dicit Jesu : Domine, hic verò quid ?

22 Cui Jesus : Si eum volo manere donec veniam, quid ad te ? Tu sequere me.

23 Itaque dissipatus est hic sermo inter fratres, discipulorum illum non esse moriturum, tametsi non dixerat illi Jesus non esse moriturum : sed, Si eum volo manere donec veniam, quid ad te ?

24 Hic est is discipulus, qui hæc testatur, & hæc scripsit, cuius nos testimonium verum esse scimus.

25 Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus : quæ si singula scribantur, ne ipsum quidem mundum scribendos hæc de re libros capere posse arbitror.

ACTA APOSTOLORUM.

CAPUT I.

Continuat Lucas banc historiam ad suum Evangelium. Sublato in Cælum Christo Apostoli, monemibus angelis, reversi, precibus incumbunt. Petri instinctu, Judæ proditoris loco Mattheus eligitur.

Primum quidem librum feci de omnibus, Theophile, quæ Jesus & facere & docere institit,

2 ad eum usque diem, quo postquam Apostolis, quos elegerat, mandata per Spiritum sanctum dedit, sursum latus est :

3 quibus etiam seipsum viventem post suam supplicium, multis indiciis exhibuit, eis per quadraginta dies apparendo, & de Dei regno disserendo.

4 Ac eos frequentando, man-

davit eis, ne Hierosolymis discederent, sed patris promissum expectarent : quod ex me audivistis, inquit,

5 Johannem quidem aqua baptizasse, sed vos sancto spiritu baptizandos esse, post dies hæc non multos.

6 Atque illi quidem congregati, sic eum interrogarunt : Domine, an hac tempestate Israelitis regnum instauraturus es ?

7 Quibus ille : Non est vestram, inquit, tempestates aut tempora novisse, quæ pater in sua potestate posuit.

8 Sed vim accipietis spiritus sancti, qui vos invadet, mihi que testes eritis & Hierosolymæ, & in tota Judæa, ac Samaria, denique ad ultimas terras.

9 Hæc fatus, spectantibus

forum sublatuſ eſt, eumque
ſubjuxit eorum oculis.

10 Ac dum eo abeunte, illi in
celum contuentur, ecce duo
eiſ in veſtibus albis aſtite-

11 qui ita dixerunt: Gali-
li, quid ſtatis, in celum in-
tendentes? Hic Jeſus, qui iſtinc
celum receptuſ eſt, ſic ve-
ſtat, quo pacto vidisti eum in
celum diſcedentem.

12 Tunc illi Hieroſolymam
adierunt, à monte qui Oliveti
pellatur, qui Hieroſolyma
lobati viam abeſt.

13 Ac poſtquam ingreſſi
ſunt, aſcenderunt in cœnacu-
lum, ubi ſolebant manere, Pe-
trus & Jacobuſ, Johannes &
Andreas, Philippuſ & Thomáſ,
Bartholomæuſ & Matthæuſ, Ja-
cobuſ Alphæi filiuſ, & Simon
Zelota, & Judáſ Jacobi frater.

14 Hi omneſ vacabant una
mente precibuſ ac ſupplicatio-
ni, cum ſceminis, & Maria Je-
ſu Matre, cumque Jeſu fratri-
buſ.

15 Ac per eoſ dieſ ſurrexit
Petruſ in medio diſcipulorum
(cũ quidem eſſet ibidem capi-
tum numeruſ ad centum vigin-
ti) & in hunc modum verba
fecit:

16 Homineſ fratreſ, oportebat
illud literiſ mandatuſ fieri,
quod ſanctuſ ſpirituſ ore
Davidiſ prædixit, de Judá, eo
qui ſe ducem præbuit iſ qui Je-
ſum comprehenderunt:

17 qui Judáſ in noſtrum nu-
merum aſcituſ, hanc ſanctionem
ſortituſ erat.

18 Iſ quidem injuſtitie mer-
cede agrum comparavit, & ſu-
ſpenſuſ crepuit mediuſ, effuſa-
que ſunt eiſ omnia viſcera:

19 id quod omnibuſ Hieroſo-

lymæ incolis notum factuſ eſt,
ita ut appellatuſ ſit ager ille
vernacula eorum lingua, Hæcel-
dema, hoc eſt ager ſanguiniſ.

20 Scriptuſ eſt enim in
Pſalmorum libro: Fiat eiſ ha-
bitatio deſerta, neque ſit qui in
ea habitet, eiſque manuſ exci-
piat aliuſ.

21 Quapropter oportet unum
eorum virorum (qui nobiſcum
toto eo tempore verſati ſunt,
quo nobiſcum conſuetudinem
habuit Dominuſ Jeſuſ,

22 uſque à Johanniſ baptiſ-
mate, ad eum diem quo nobiſ
ſubductuſ eſt) eiſ reſurrectio-
niſ teſtem unã nobiſcum fieri.

23 Tum duoſ ſtatuērunt, Jo-
ſephum nomine Barſabam, qui
cognominatuſ eſt Juſtuſ, &
Mathiam,

24 atque hiſ verbis orarunt:
Tu, Domine, qui omnium men-
teſ perſpicieſ, oſtende, utrum ho-
rum deſtinaveriſ,

25 ſubeundaſ huiuſ muneris
& legationiſ ſorti, ex quaſ Judáſ
excidit, ut iret in ſuum locum.

26 Deinde eorum ſorteſ je-
cerunt: designavitque ſortiſ Ma-
thiam, atque iſ ad undecim A-
poſtoloſ cooptatuſ eſt.

CAPUT II.

*Apoſtoli Spiritu ſancto repleti,
diverſiſ linguiſ loquuntur.
Ebrietatiſ notam Petruſ tol-
lit. Chriſtum Meſſiamque eſſe
docet. Auditoribuſ conſterna-
tiſ, pœnitentiã ſuadet.*

UT autem perventum eſt ad
diem Quinquageſimæ, cãm
omneſ ſimul eſſent eodem in lo-
co,

2 extitit repente de cœlo
ſonus, quaſi vehementiſ ſtatuſ
ruentiſ, totamque domum re-
plevit, ubi ſedebant:

3 eisque conspectæ sunt divi-
viduæ quædam quasi ignis lin-
guæ, qui eorum unicuique in-
fudit.

4 repletique sunt omnes san-
cto spiritu, & diversis loqui
linguis cœperunt, prout eis spi-
ritus fari dabat.

5 Erant autem Hierosolymæ
habitantes Judæi, homines reli-
giosi, ex omnibus quæ usquam
sub cœlo sunt gentibus.

6 Igitur ejus rei dissipata fa-
ma, vulgò convenire, & confusi
esse, quòd eos sua quisque vern-
acula lingua loquentes audi-
ret,

7 Itaque attoniti omnes mi-
rabantur, & sic inter sese dicti-
tabant: Nónne omnes hi, qui
loquuntur, Galilæi sunt?

8 Ecquid est, quòd nostram
quisque vernaculum sibi lin-
guam nativamque audiat?

9 Parthi, Medi, Elamitæ,
Mésopotamiæ incolæ, Judææ-
que, & Cappadociæ, Ponti &
Asiæ, Phrygiæ,

10 & Pamphyliz, & Ægypti,
& ejus Libyæ partis quæ est se-
cundum Cyrenen, & peregrin-
antes Romani,

11 tum Judæi, tum asciti,
Cretensesque & Arabes, audi-
mus eos rerum divinarum am-
plitudinem nostris linguis elo-
quentes.

12 Ita attoniti dubitabant
omnes, & sic inter sese dicti-
tabant: Quid hoc sibi vult?

13 Alii deridentes dicebant,
eos vini esse plenos.

14 At Petrus astans, unà
cum undecim, ad eos orationem
habuit in hæc verba: Homines
Judæi, & Hierosolymæ incolæ
omnes, hoc cognoscite, & mea
dicta attendite.

15 Non sunt hi temulenti, ut

vos opinamini (est enim hoc
diei tertia.)

16 sed hoc est quod à Joël
vate dictum est.

17 Atque ultimis temporibus
(inquit Deus) perfundam
meo spiritu omne genus homi-
num, vaticinabunturque vestri
filii & filiæ: vestri & juvenes
visiones videbunt, & senes som-
nia somniabunt:

18 quin & meos servos & an-
cillas illis temporibus meo spi-
ritu perfundam, ita ut vatici-
nentur,

19 daboque & supra in cœlo
prodigia, & infra in terra osten-
ta, sanguinem, ignemque, & su-
mi exhalationem.

20 Sol in tenebras vertetur,
& luna in sanguinem, antequam
veniat Domini dies ingens ac in-
signis.

21 Ac quicumque Domini
nomen invocaverit, servabitur.

22 Viri Israelitæ, audite hæc
dicta: Jesum Nazarenum, vi-
rum vobis à D. o representatum
portentis, miraculis, prodigiis,
quæ per eum Deus in medio ve-
stræ fecit, ut ipsi quoque scitis:

23 hunc vos desinito Dei
consilio & providentia tradi-
tum, scelestis manibus compre-
hendistis, & ad palum alligatum
sustulistis.

24 quem Deus, lethi dolo-
ribus solutis, revocavit in vitam,
quatenus fieri non poterat ut à
morte teneretur.

25 David enim dicit de eo:
Propositum mihi Dominum
semper habeo, qui mihi dexter
adest, ita ut non labescam.

26 Itaque non tantum ani-
mo lætor, & lingua exulto, ve-
rum etiam ipsum corpus meum
confidenter degit:

27 quoniam tu animam meam non relinques in Orco, neque committes, ut pius tuus corruptionem patiatur.

28 Ostendes mihi vitæ vias: ne in tuo conspectu voluptate amplebis.

29 Homines fratres, si licet apud vos liberè de summo patre Davide loqui, is & obiit, & sepultus est, ejusque monimentum apud nos ad hanc diem existit.

30 Sed cum vates esset, & sciret Deum sibi jurejurando promississe, sese ex eius lumborum foetu, quod ad carnem pertinet, suscitaturum esse Christum, & in ejus folio collocaturum,

31 præsciens Christi resurrectionis, dixit, ejus nec animam in Orco relinquendam, nec corpus corruptionem esse passurum.

32 Hunc Jesum suscitavit Deus, cujus nos omnes sumus testes.

33 Is Dei dextera evehctus, sanctique spiritus promissum à patre consecutus, effudit hoc, quod vos nunc cernitis & audistis.

34 Non enim David ascendit in celos, sed ille ipse sic loquitur: Ait Dominus Domino meo, sede ad dexteram meam.

35 donec tuos hostes effecero scabellum tuorum pedum.

36 Quare hoc certò cognoscat omnis Israelis posteritas, Dominum & Christum factum à Deo esse hunc ipsum Jesum, quem vos in crucem egistis.

37 His auditis, illi animo compuncti, Petrum & ceteros Apostolos sic alloquuntur: Quid agemus fratres?

38 Et Petrus: Redite ad

frugem, inquit eis, & baptizimini cuncti in Jesu Christi nomine, ad peccatorum veniam, & donum sancti spiritus assumimini.

39 Ad vos enim pertinet promissio, & ad vestros natos, & ad omnes remotiores, quoscunque advocaverit Dominus Deus noster,

40 His ille aliisque pluribus verbis eos commonuit, & ut ex eo perverso hominum genere evaderent, cohortatus est.

41 Atque illi ejus oratione avidè admissa, sunt baptizati, & accesserunt eo die hominum capita ad tria millia:

42 vacabantque Apostolorum doctrinæ, communioni, panique frangendo, & supplicationibus.

43 Atque omnes homines metu perculsi sunt, multaque portentose & prodigiose per Apostolos fiebant.

44 Omnes autem credentes, debebant unà, habebantque omnia communia,

45 & suas copias ac facultates vendebant, omnibusque prout cuique opus erat dispertiebant,

46 ac quotidie simul assidue in fano, panemque mansionatim frangentes, cibum capiebant, cum lætitia animique simplicitate, laudantes Deum,

47 & apud cunctum populum valentes gratia. Dominus verò servandos quotidie addebat ecclesiz.

CAPUT III.

Petrus cum Johanne in templum ascendens, claudum sanat. Populo ad miraculum concurrenti salutis mysterium per Christum exponit, in gratitudinem

accusans, & poenitentiam ab illis postulans.

Ascendebant autem Petrus & Johannes aliquando simul in fanum, ad horam supplicationis, videlicet nomina:

2 & quidam vir, qui ab alvo matris claudus erat, portabatur, qui quotidie ad fani portam, quæ speciosa dicitur, ponebatur, ut ab iis stipem peteret, qui in fanum intrarent.

3 Is Petrum & Johannem in fanum intraturos conspicatus, rogabat ut sibi benignè facerent.

4 At Petrus comitante Johanne illum intuitus, dixit: *Aspice nos.*

5 Cumque ille in eos intentus, sese aliquid ab eis accepturum speraret,

6 Petrus sic est locutus: Nec argentum mihi, nec aurum est: sed quod habeo, hoc tibi do: In nomine Jesu Christi Nazareni, surge & ambula:

7 eumque dextera manu prehensum allevavit. Atque ille, continuo confirmatis ejus cruribus atque talis, exiliens confisit,

8 & ambulat, cumque eis in fanum intrat, incedens & saliens, Deumque laudans.

9 Eum ut vidit cunctus populus ingredientem, Deumque laudantem,

10 & cum esse agnovit, qui ad Speciosam templi portam ob stipem sedere solitus esset, impleti sunt admiratione & stupore, de eo quod illi acciderat.

11 Itaque retineate Petrum & Johannem sanato claudo, concurrunt ad eos cunctus popu-

lus in porticum, quæ Solomonica vocatur, attoniti.

12 Quo viso, Petrus sic ad populum verba fecit: Homines Israelitæ, quid hoc admiramini, aut quid in nos intuemini, quasi privatis viribus aut pietate effecerimus, ut hic incederet?

13 Deus Abrahami, & Isaac, & Jacobi, Deus majorum nostrorum, illustravit filium suum Jesum, quem vos prodidistis, & coram Pilato inficiati estis, cum ille judicasset absolvendum.

14 At vos sancto & innocente repudiato, homicidam vobis condonari petiistis,

15 vitæ verò authorem occidistis: quem Deus excitavit à mortuis, cujus nos testes sumus.

16 cujusque nominis fiducia, ejus inquam nomine hic quem videtis & nostis, corroboratus est, & illius confidentia hanc in vestro omnium conspectu incolamitatem consecutus.

17 Et nunc fratres, scio vos per imprudentiam fecisse, ut etiam vestros magistratus.

18 sed Deus, quæ suorum tot vatum ore prænuñciaverat passurum esse Christum, ea hoc modo perfecit.

19 Quamobrem ad sanitatem revertimini, & vos corrigite, ut deleantur vestra peccata,

20 dum recreationis tempore veniant à Domino, cum prænuñciatum vobis Jesum Christum mittet,

21 quem oportet cælo capi usque ad tempora instaurationis omnium, quæ tempora Deus tot suorum sanctorum ore vatum jam olim fatus est.

22 Moses enim majoribus ita dixit: Vatem vobis suscitabit Dominus Deus vester ex vestra

fra consanguinitate, mei similes: ei obedietis ad omnia quæ vobis dixerit.

23 Ac quisquis hominum patri illi non obediverit, is ex populi numero tolletur.

24 Itemque tot vates, qui à Samuele deinceps fuerunt, qui hæc tempora prædixerunt ac denunciaverunt.

25 Vos estis ex vatibus orti, & in eo fœdere comprehensi, quod fecit Deus cum maioribus nostris, dum dixit Abrahamo, per ejus semen felicitandas esse omnes terrarum nationes.

26 Vobis primum Deus suscitatum puerum suum misit, qui vos felicitet, si à suis quisque vitis desciscatis.

CAPUT IV.

Petrus & Joannes capiti concilio sistuntur. Christi causam agunt intrepide. Discipuli preces ad Deum fundunt. Multi possessiones suas vendunt, inter quos & Barnabas numeratur.

Eis ad populum verba facientibus, præsto fuerunt pontifices, & fani antistes, ac Sadducei,

2 ægrè ferentes quòd illi populum docerent, & per Jesum ex mortuis resurrectionem nuntiarent.

3 itaque eis manus iniecerunt, & eos in custodiam ad posterum diem dederunt, quòd erat jam vespéra.

4 Multi autem eorum qui illam orationem audiverant, crediderunt: quorum fuit virorum numerus ad quinque milia.

5 Postridie convenerunt eorum magistratus, & Scribæ, Hierosolymam,

6 & Annas pontifex, & Cai-

phas, & Johannes, & Alexander, ac quotquot erant ex genere pontificio:

7 atque illis in medio collocatis, sciscitati sunt, quanam potestate, aut quo nomine illud fecissent.

8 Tum Petrus, sancto spiritu repletus, ad illos sic verba fecit. Magistratus populi, & Israelitarum senatores,

9 si nos hodie de collato in hominem infirmum beneficio interrogamur, quanam re is sanatus sit:

10 hoc vobis & cuncto Israelitarum populo notum esto, hunc per nomen Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus excitavit ex mortuis, per hoc inquam hunc astare in vestro conspectu sanum.

11 Is est lapis ille à vobis ædificantibus rejectus, qui adhibitus est ad caput anguli:

12 nec est in ullo alio salus, nec ullum aliud nomen est sub cælo apud homines datum, per quod servandi sumus.

13 Hic illi Petri Johannisque confidentiam spectantes, & homines illiteratos ac imperitos esse animadvertentes, mirabantur, & eos Jesu comites fuisse recognoscebant.

14 Hominem autem cernentes cum eis astantem, eum qui curatus fuerat, nihil quod contradicerent, habebant.

15 Igitur illis ex concilio digredi iussis, hujusmodi verbis inter sese contulerunt:

16 Quid faciemus his hominibus? Nam conspicuum ab eis prodigium esse factum, omnibus Hi ierosolymæ incolis manifestum est, quàm ut inficiari possimus.

17 Veram ne hoc latius dimanet in vulgus, minemur eis ne amplius hoc nomine cuiquam mortalium verbum faciant.

18 Itaque illis evocatis edixerunt, ne omnino vocem mitterent, neve docerent nomine Jesu.

19 At Petrus & Johannes sic eis responderunt: Utrum apud Deum æquum sit, vobis obtemperare potius, quam Deo, dijudicate.

20 Nos enim quæ & vidimus & audivimus, ea non eloqui non possumus.

21 Illi vero interminati dimiserunt eos, nullam eorum puniendi rationem invenientes, propter populum, quod omnes eam ob rem Deo gratias agebant.

22 Erat enim annos natus magis quadraginta is homo, cui illud sanationis prodigium contigerat.

23 Illi dimissi, ad suos se contulerunt: & quæ sibi pontifices & senatores dixissent, retulerunt.

24 Quibus auditis, illi vocem universi ad Deum sustulerunt, & ita dixerunt: Domine, tu Deus es, qui cælum, & terram, & mare, quæque in eis insunt omnia fecisti,

25 qui tui Davidis ore sic dixisti: Quid tumultuantur gentes? populi vana conantur?

26 Conspirant orbis reges, coeuntque optimates, contra Dominum, contraque ejus Unicum.

27 Coierunt enim profecto adversus sanctum tuum puerum Jesum, qui in unxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis Israeliticis.

28 facturi quæcunque tu tua manu consilioque facienda destinasti.

29 Quamobrem, Domine, aspice minas eorum, tuisque da, cum omni libertate tuum sermonem eloqui,

30 manum tuam extendendo ad sanationes, prodigia & ostenta facienda, per nomen tui sancti pueri Jesu.

31 Illis comprecatis, contremuit locus, in quo erant congregati: repletique sunt omnes sancto spiritu, divinumque sermonem liberè eloquebantur.

32 Erat autem multitudinis eorum qui crediderant, una mens, unusque animus: neque quisquam suarum facultatum quicquam suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia.

33 magnæque vi dabant Apostoli testimonium resurrectionis Domini Jesu, & erant omnes magna præditi gratia.

34 Nec enim quisquam in eis erat egenus, nam quotquot prædia aut domos habebant, vendebant, & venditorum precia afferebant,

35 & ad pedes ponebant Apostolorum. Distribuebantur autem, prout cuique opus erat.

36 Ac Josès, is qui Barnabas ab Apostolis, hoc est filius consolationis, cognominatus est, Levita, natu Cyprius,

37 quem habebat fundum, vendidit, pecuniamque attulit, & ad Apostolorum posuit pedes.

CAPUT V.

Ananias ob fraudem interverse precii, exanimis corrui, &

Sap-

Sapphira ejus uxor. Per multa Apostolorum miracula fides propagatur. Carcere inclusos Apostolos angelus liberat: Et coram concilio sacerdotum sistuntur, Gamalielis consilio servantur, cæsiq[ue] Deum celebrant.

Quidam vir autem, Ananias nomine, cum Sapphira conjuge sua, possessionem vendidit:

2 & detracta precii parte, uxore conscia, partem aliquam attulit, & ad pedes Apostolorum deposuit.

3 At Petrus: Anania, inquit, cur tuum animum implevit Satanas, ut sancto spiritui mentireris, & de prædii precio detraheres?

4 Nōne tibi manebat, & venditum in tua potestate erat? Tēne istam rem in animum induxisse tuum? non tu hominibus, sed Deo mentitus es.

5 His verbis auditis, Ananias corruit, & exanimatus est, quæ quicumque audiverunt, magno sunt timore percussi.

6 Tum juvenes surrexerunt, & illum constrinxerunt, ac elatum sepeliverunt.

7 Deinde, interjecto trium ferme horarum spacio, ejus uxore ignara rei, ingressa est,

8 & eam Petrus sic allocutus est: Dic mihi, an tanti prædium addixeritis? Etiam (inquit illa) tanti.

9 Cui Petrus: Vōsne, inquit, ad Domini spiritum tentandum conspirasse? scito, eorum qui virum tuum sepeliant, pedes esse pro foribus, qui te efferant.

10 Atque illa protinus ad illius pedes corruit exanimis,

& adolescentes ingressi, mortuamque nati, extulerunt, & apud ejus virum sepelierunt.

11 Itaque metus ingens totam Ecclesiam, & omnes hæc audientes pervasit.

12 Apostolorum autem opera multa vulgo monstrosè prodigioseque fiebant (erant autem unà omnes in Solomonis porticu,

13 nec eis sese cæterorum quisquam audebat adjungere, sed eos magni faciebat populus.

14 Accedebat autem magis magisque qui Domino crederent, ingens tum virorum tum foeminarum multitudo.)

15 adeò ut per vicos exportarent ægrotos, inque lectis & grabatis deponerent, ut venientis Petri vel umbra aliquem eorum inumbraret.

16 Conveniebant etiam vulgo ex finitimis urbibus Hierosolimam, adducentes ægrotos, & ab immundis spiritibus vexatos, qui curabantur omnes.

17 Itaque surrexit pontifex, & omnes ejus gregales (quæ sadducæorum secta est)

18 & invidiæ pleni, manus Apostolis injecerunt, eosque in custodiam publicam dederunt,

19 Sed Domini angelus noctu carceris portas aperuit, & eductis eis dixit:

20 Ite, & in fano manentes, eloquimini populo hæc omnia verba vitalia.

21 Hoc audito, illi sub dilectum ingressi in fanum, docent. Pontifex autem, & ejus gregales

gales, adfuerunt: & concilio omnique Israelitarum fenatu convocato, miserunt in carcerem qui eos adducerent.

22 At ministri, postquam eò venerunt, nec eos in custodia invenerunt, reversi sunt,

23 & se carcerem quidem diligentissimè clausum comperisse renunciarunt, & custodes foris ante portas astantes: sed cùm aperuissent, intus invenisse neminem.

24 His verbis auditis, summus sacerdos & fani antistes, ac pontifices, de eis ambigebant quidnam id esset.

25 Interea advenit quidam, qui eis nunciavit, viros illos quos in custodiam dedissent, esse in fano, & ibi plebem docere.

26 Tum eò profectus antistes cum ministris, eos adduxit, non vi: metuebant enim, ne ipsi à plebe lapidarentur.

27 Ita adductos statuerunt in concilio, eosque pontifex huiusmodi oratione interrogavit:

28 Nónne vos vetuimus isto nomine docere? Atqui replevistis Hierosolimam doctrina vestra, & vultis in nos illius hominis sanguinem derivare.

29 Tum Petrus & Apostoli sic responderunt: Parendum Deo magis est, quàm hominibus.

30 Deus majorum nostrorum Jesum suscitavit, qui in vos in patibulo suspensum interfecistis.

31 Hunc Deus ductorem servatoremque sua dextra extulit, ad conciliandum Israelitis vitæ correctionem, peccatorumque veniam.

32 Et nos sumus ei testes harum rerum, sanctusque spiritus,

quem Deus ei obedientibus impertivit.

33 His illi auditis urebatur; & de eis interficiendis deliberabant.

34 Sed surrexit quidam in concilio Phariseus, nomine Gamaliel, legisperitus, qui apud omnem populum erat in honore. Is iussit Apostolos paulisper foras educi.

35 deinde sic ad illos orationem habuit: Viri Israelitz, dispicite de viris his, quid eis sitisfacturi.

36 Nam superioribus diebus extitit Theudas, qui sese dicebat esse aliquem, cum quo homines ad numerum quadringentorum sese conjunxerunt. Et is occisus est, & quotquot ei parebant, deleti, & ad nihilum reducti.

37 Post hunc extitit Judas Galilaus tempore professionis, multumque ad sese hominum traduxit. Sed & is periit: & omnes qui ei obtemperabant, profligati sunt.

38 Nunc quoque vobis suadeo, ut vobis ab his hominibus temperetis, eosque missos faciat. Si enim ab hominibus est hoc consilium atque opus, abolebitur.

39 sin à Deo est, id abolere non potestis, ne fortè cum Deo pugnare comperiamini. Huic illi obtemperarunt,

40 & accersitos Apostolos verberarunt, eisque ne Jesu nomine loquerentur, interdixerunt, atque ita eos dimiserunt.

41 Illi verò ex concilio lati discedunt, quòd digni habiti essent, qui propter ejus nomen afficerentur ignominia:

42 ac quotidie & in fano & intra parietes, docere, & Jesum Chri-

christum nunciare, non inter-
mittunt.

CAPUT VI.

*Apostoli ministrandi officium de-
legant, septem delectis viris,
inter quos Stephanus fide ple-
nus, captus, violata legis Mo-
sis accusatur.*

PER eos dies crescente disci-
pulorum numero, extitit
Græcorum adversus Hæbræ-
os fremitus, quod eorum viduæ
in quotidiano ministerio præter-
mitterentur.

2 Itaque duodecim, convoca-
ta discipulorum multitudine, sic
verba fecerunt: Non placet, nos
omisso Dei sermone, ministrare
menlis.

3 Quocirca, fratres, dispici-
te homines ex vobis bene audi-
entes septem, sancto spiritu sapi-
entiaque plenos, quibus hoc ne-
gocium mandabimus.

4 nos verò in precibus & mi-
nisterio sermonis erimus assidui.

5 Placuit hæc oratio universæ
multitudini: elegeruntque Ste-
phanum, virum fidei spiritusque
sancti plenum, & Philippum, &
Prochorum, & Nicanorem, &
Timonem, & Parmenam, &
Nicolaum adventitium Antio-
chenum,

6 quos in Apostolorum con-
spectu statuerunt: qui com-
precati, manus eis imposuerunt,

7 Ita augebatur divinus ser-
mo, crescebatque discipulorum
numerus Hierosolymæ vehemen-
ter, ingensque sacerdotum mul-
titudo fidei obediebat.

8 Stephanus vero fidei poten-
tiæque plenus, miracula prodig-
iaque magna vulgè faciebat.

9 Cumque extitissent quidam
ex eo collegio, quod Libertino-
rum appellatur, & Cyrenensium,

& Alexandrinorum, Ciscumque
& Asianorum, qui cum Stephano
contenderent,

10 non poterant sapientiæ &
spiritui, quo loquebatur, resi-
stere.

11 Itaque allegarunt homi-
nes, qui se eum impiè de Mose,
deque Deo loquentem audivisse
dicerent:

12 commoveruntque popu-
lum & senatores, atque Scribas,
& eum invaserunt: correptum-
que in concilium duxerunt,

13 ac falsos testes immise-
runt, qui ita dicerent: Hic ho-
mo non desinit impia contra sa-
crum hunc locum, contraque le-
gem loqui.

14 Audivimus enim eum di-
cere, Jesum illum Nazarenum
deleturum esse hunc locum, &
traditos nobis à Mose ritus mu-
taturum.

15 Tum omnes qui in conci-
lio sedebant, contuentes in eum,
viderunt ejus faciem qualis est
angeli facies.

CAPUT VII.

*Stephanus causam dicens ostendit
electos à Deo fuisse patres, pri-
usquam natus esset Moyses, &
staret templum. Externos verò
omnes ritus ad cælestem exem-
plar formatos fuisse. Striden-
tes dentibus Judæi, lapidibus
eum obruunt.*

ET Pontifex ita dixit: Sic-
cine se res habet? Tum il-
le hujusmodi orationem habu-
it:

2 Viri fratres & patres, au-
dite: Deus gloriosus apparuit
patri nostro Abrahamo, cum es-
set in Mesopotamia, antequam
Charræ habitasset,

3 eique jussit ut ex sua patria
ac cognatione migraret, in ter-
ram

ramque veniret, quam ipse ei ostensurus esset.

4 Tum ille ex Chaldaeorum terra profectus, Charra habitavit: & illinc eum, mortuo ejus patre, Deus in hanc terram transtulit, quam vos nunc incolitis,

5 in qua nullam ei possessionem tradidit, ne vestigium quidem pedis: & tamen promisit eam sese ei possidendam datum, ejusque post eum soboli, cum liberos non haberet.

6 Locutus est autem Deus ad hunc modum: fore ejus postereros in aliena terra peregrinos, & servitute pressum atque afflictum iri annos quadringentos.

7 Sed illam gentem, cui servient, puniam ego, inquit Deus: exhibuntque postea, & me hoc ipso in loco adorabunt.

8 Iniit autem cum eo foedus circumcisionis. Is genuit Isaacum, eumque octavo die circumcudit. Isaacus Jacobum, Jacobus duodecim summos patres.

9 Summi patres invidia adducti, Josephum in Aegyptum ducendum vendiderunt.

10 Atque ei Deus adfuit, eumque ex omnibus angustiis eripuit, & ei tantam apud Pharaonem Aegypti regem, gratiam ac sapientiam conciliavit, ut ille ei Aegypti totiusque domus suae administrationem mandaret.

11 Deinde tanta per universam Aegyptum ac Chananzam orta fame atque angustia, ut alimenta non invenirent majores nostri,

12 Jacobus audiens esse in Aegypto frumenta, majores nostros eo primum misit:

13 estque Josephus altero itinere fratribus suis agnitus, ejusque genus Pharaoni declaratum.

14 Tum Josephus patrem suum Jacobum, & totam cognitionem ad capita septuaginta quinque, curavit accersendam.

15 Ita descendit Jacobus in Aegyptum, ubi cum obisset ipse & majores nostri,

16 Sichemam translati sunt, & in sepulchreto siti, quod Abrahamus argenti precio à filio Emoris Sichemi filii emerat.

17 Interea instante promissio tempore, de quo Deus Abrahamo juraverat, crescebat populus in Aegypto multiplici numero.

18 donec extitit rex alius, qui Josephum non noverat.

19 Is genus frustrando nostrum, majores nostros eo usque afflixit, ut eorum infantes exponendos curaret, ne propagarentur.

20 Quo quidem tempore natus Moses Deo fuit acceptus:

21 quem domi paternae tres menses enutritum, deinde expositum, Pharaonis filia sustulit, & pro filio educavit.

22 Institutus est autem Moses in omni Aegyptiorum doctrina, fuitque factis dictisque potens.

23 Ut autem quadragesimum agebat annum, venit ei in mentem consanguineos suos Israelitas visere.

24 cumque vidisset quendam injuria affici, eum defendit, & ejus injuriam casu Aegyptio ultus est.

25 Arbitrabatur autem, consanguineos suos intelligere, Deum eis per ipsum salutem dare: id quod illi non intellexerunt.

26 Postero die certantibus supervenit, & pacem inter eos conciliare conatus est huiusmodi verbis: Viri, fratres estis vos, cur alter alterum læditis?

27 Sed qui alteri faciebat injuriam, eum repulit, ita dicens: Quis te nobis principem & judicem constituit?

28 num me vis interficere, quomodo heri Ægyptium interfecisti?

29 De eo dicto Moses aufugit, & in Madianitide peregrinatus est, ubi duos filios genuit.

30 Ac peractis annis quadraginta, apparuit ei in solitudine montis Sinæ angelus Domini, in ignea flamma rubi.

31 Quod visum videns admiratus est Moses. Ac eo ad visendum accedente, extitit hæc ad eum Domini vox.

32 Ego sum majorum tuorum Deus, Abrahami Deus, & Isaaci Deus, & Jacobi Deus. Hic tremefactus Moses non audebat intueri: & Dominus dixit ei:

33 Detrahe tibi calceos de pedibus: nam locus, in quo tu stas, sacra terra est.

34 Vidi mei populi miseriam, qui est in Ægypto, eorumque gemitum audiui: itaque ad eos liberandos descendi. Proinde nunc ades, ut te mittam in Ægyptum.

35 Hunc Mosem, quem illi repudiaverant, quærentes quis eum principem & judicem constituisset, hunc ipsum Deus principem & liberatorem misit, ductu angeli, qui ei in rubo apparuerat.

36 Hic eos eduxit, miraque & portentosa fecit tum in Ægypto & mari rubro, tum in solitudine, annos quadraginta.

37 Hic est illè Moses, qui dixit Israelitis: Vatem vobis suscitabit Dominus Deus vester ex consanguinitate vestra, mei similem, eum audietis.

38 Hic ille est, qui in multitudine fuit in solitudine cum angelo, qui cum eo locutus est in monte Sina, cumque majoribus nostris: qui vitalem sermonem nobis tradendum accepit:

39 cui dicto audire noluere majores nostri, sed eo repulso, animis sese in Ægyptum converterunt,

40 & ab Aharone petiverunt ut sibi faceret deos, qui se antecederent: nam Mosi illi, à quo essent ex Ægypto educti, sese nescire quid accidisset.

41 Itaque vitulum eo tempore fecerunt, & sacrificium simulacro peregerunt, ac suarum manuum operibus delectati sunt.

42 Ideoque averfus Deus, eos ad cultum copiarum celestium prolabi sivit, quemadmodum in vatum libro scriptum est: Nunquid mihi victimas & sacrificia obtulistis per annos quadraginta in solitudine, domus Israelis?

43 An non adhibuistis Molochi tabernaculum, Remphanique Dei vestri fidus, quæ vos simulacra fecistis ad adorandum? Itaque vos ego transeram ultra Babylonem.

44 Oraculi tabernaculum habuere majores nostri in solitudine, sicuti statuerat is qui Mosi jussit ut id faceret ad exemplum, quod vidisset:

45 quod acceptum majores nostri unà cum Josua introduxerunt tum, cum fines occuparent earum gentium, quas Deus eorum causa extermina-

vit : donec ad Davidis tempora ventum est,

46 qui usus Deo secundo, voluit domicilium invenire Deo Jacobeorum.

47 Solomo autem ei ædem ædificavit.

48 Sed non in templis manufactis habitat Supremus, quemadmodum dicit vates :

49 Cælum mihi sedes est, & terra pedum meorum subsellium : quam mihi vos domum ædificabitis ? inquit Dominus : aut quis locus meæ requietis erit ?

50 quasi verò non mea manus fecerit ista omnia.

51 Duricervi, & animo & auribus incircumcisi : vos semper spiritui sancto contravenitis, itidem ut majores vestri.

52 Quem vatum non insectati sunt vestri majores ? annon eos necarunt, qui justî adventum prænunciarunt ? cujus vos modo proditores fuistis, & interfectores :

53 qui, quam angelorum administratione legem accepistis, non servastis.

54 Hæc audientes illi, animis urebantur, & dentibus fredebant in eum.

55 Ipse autem sancto spiritu plenus, in cælum intuitus, & Dei splendorem, Jesumque Deo ad dexteram astantem conspiciens,

56 dixit : En video cælos apertos, & filium hominis Deo astantem ad dexteram.

57 At illi sublato ingenti clamore, aures suas obturare, & universi facto in eum impetu,

58 ejectum ex urbe lapidare. Et testes, depositis ad pedes adolescentis, nomine Sauli, ve-

59 Stephanum lapidare, invocantem & dicentem : Domine Jesu accipe spiritum meum,

60 Deinde positus genibus, ingenti voce exclamavit : Domine, noli in eos hoc vindicare peccatum : hoc locutus, obdormivit.

CAPUT VIII.

Dum Stephanum lugens pii, Saulus Ecclesiam vastat. Philippus Samariæ Christum prædicat. Simonis magi avaricia notatur. Philippus Eunuchum Æthiopem baptizat.

SAulus autem in ejus necem consentiebat. Ortaque est eo die tanta adversus Hierosolymitanam ecclesiam persecutio, ut omnes in Judææ Samariæque fines (exceptis apostolis) dilapsi sint.

2 Stephano autem parentarunt homines religiosi, & eum magno plangore persecuti sunt.

3 Saulus verò devastabat ecclesiam, & in domos intrans, ac tum viros tum fœminas trahens, dabat in custodiam.

4 Et illi quidem dispersi, utro citroque doctrinam publicabant.

5 Philippus verò in urbem quandam Samariæ degressus, Christum Samaritanis prædicabat :

6 vulgoque universi dicta Philippi attendebant, cum quæ prodigia faceret, audirent ac viderent.

7 Ex multis enim spiritus impuri, quos habebant, exibant cum ingenti vocis clamore : multique membris capti, & claudi, curati sunt,

8 magna cum illius urbis lætitia.

9. Erat prius in ea urbe homo qui-

in- quidam nomine Simon, qui
omi- magicam exercebat, & Samaritaz
um. gentem reddebat attonitam, se
bus, quendam magnum esse dicens:

Do- 10 à quo infimi summique
care pendebant, dicentes, eum esse
dor. Dei magnam potentiam:

Sam- 11 & ideo pendebant, quòd
lip- eos aliquandiu prastigiis obstu-
edi- pefecerat.

icia 12 Cùm autem Philippo de
um. divino regno, & Jesu Christi
nomine docenti credidissent, ac
tum viri tum foemina baptiza-
runtur,

tem 13 ipse quoque Simon cre-
est didit, ac baptizatus est: & de-
so- inceps assiduus erat cum Philip-
cu- po, & quæ prodigia ac ostenta
na- fierent spectans, obstupebat.

to- 14 Audientes autem qui Hi-
erosolymis erant apostoli ad-
missam esse à Samaria divinam
doctrinam, miserunt ad eos Pe-
trum ac Johannem,

15 qui eò degressi, pro eis
orant, ut sanctum spiritum
obtinerent.

16 Nullum enim adhuc eo-
rum invaserat: tantùm in Chri-
sti Jesu nomen erant baptizati.

17 Itaque illi eis manus im-
posuerunt, atque ii sanctum spi-
ritum adepti sunt.

18 Id animadvertens Simon,
manuum apostolorum imposi-
tione spiritum sanctum dari, ob-
tulit eis pecuniam,

19 dicens: Date mihi quo-
que potestatem istam, ut cui-
cunque manus imposuero, spi-
ritum sanctum obtineat.

20 At Petrus: Pereas (in-
quit) unà cum tuo argento, qui
divinum munus pecuniis com-
parandum existimes.

21 Non es hujus doctrinæ
particeps, neque consors: nam
tua mens in Dei conspectu recta
non est,

22 Quamobrem desicce ab
ista tua pravitate, Deumque
comprecare, si fortè tibi ista
mala mens ignoscatur.

23 Nam tibi acerbam immi-
nere bilem, & te scelere con-
strictum esse video.

24 Et Simon: Orate vos,
inquit, pro me Dominum, ut
mihi nihil eveniat eorum quæ
dixistis.

25 Igitur illi Domini doctri-
nam testificati, ac elocuti, Hiero-
solymam redierunt, multos-
que Samaritanorum vicos Evan-
gelio instruxerunt.

26 Philippum autem allo-
quens Dei angelus, mandavit
ut surgeret, & meridie per viam
proficisceretur, qua Hierosoly-
ma Gazam descenditur, quæ via
erat infrequens.

27 Itaque ille surrexit, ac
profectus est. Tum homo qui-
dam Æthiops eunuchus, Canda-
cæ Æthiopum reginæ præfectus,
omni ejus gazæ præpositus, qui
Hierosolymam venerat adoran-
di Dei gratia,

28 revertebatur, & in suo
curru sedens Esaiam vatem
legebat.

29 Præcepit autem Philippo
spiritus, ut accederet, seque ad
eum currum adjungeret.

30 Itaque Philippus accu-
rit, & eum legere vatem Esai-
am audivit, ac dixit: Intelli-
gis ne quæ legis?

31 Et ille: Qui verò possim,
inquit, nisi quis mihi præeat?
Philippumque rogavit ut ascen-
deret, ac secum sederet.

32 Erat autem hæc scripti,
quod legebat complexio: Ut
ovis ad carnem actus est, ut-
que agnus ante suum tonsorem
obmutescens, sic ille ne mutavit
quidem.

33. In ejus humilitate judicium ejus sublatum est, atque ejus genus quis eloquatur? cum sublata sit ex terra vita ejus.

34. Et eunuchus Philippum alloquens: Quæso te, inquit, de quonam dicit hoc vates? de seipso ne, an de quopiam alio?

35. Tum Philippus fari institit, & ab eo scripto exorsus, eum de Jesu docuit.

36. Cumque iter faciendo ad quandam venissent aquam, eunuchus dixit: Ecce aqua: quid me baptizari prohibet?

37. Et Philippus: Si toto animo credis, inquit, licet. Credo (inquit ille) Dei filium esse Jesum Christum:

38. jussitque sisti currum, & ambo in aquam, Philippus & eunuchus, descenderunt, eumque baptizavit Philippus:

39. Deinde ubi ex aqua egressi sunt, rapuit Philippum spiritus Domini, nec eum vidit amplius eunuchus, sed suum iter lætus perrexit.

40. Philippus verò Azoti receptus est, & urbes omnes obiens Evangelio instituebat, donec venit ad Cæsaream.

CAPUT IX.

Saulus Damascum petens à Domino prosternitur. Ananias mittitur, ut eum baptizet. Judeorum insidias, per murum demissus, evadit. Petrus Aeneæ paralytico medetur. Tabitham desunctam, vitæ restituit.

AT. Saulus minas adhuc, eademque spirans in Domini discipulos, aggressus pontificem,

2. petiit ab eo epistolas Damascum afferendas, ad collegia: ut si quæ ejus instituti inveni-

ret, sive viros, sive foeminas victos perduceret Hierosolymam.

3. Sed inter eundum, eum Damasco propinquantem circumfulsit de cælo lux,

4. ad terramque collapsus vocem audivit sibi dicentem: Saule, Saule, quid me persequeris?

5. Et ille: Quis es? Domine. Ego sum Jesus (inquit Dominus) quem tu persequeris. Durum est tibi contra stimulos calcitrare.

6. Hic ille tremens ac stupefactus, Domine, quid me vis facere? inquit. Cui Dominus: Surge & in urbem ingredere, & tibi dicetur, quid tibi faciendum sit.

7. Homines autem ejus comites itineris astabant attoniti, vocem audientes illi quidem, sed neminem videntes.

8. Saulus verò à terra surrexit, & apertis oculis, neminem videbat. Eum illi manibus ducentes, Damascum introduxerunt:

9. ac per tres dies non vidit, neque comedit aut bibit.

10. Erat Damasci discipulus quidam nomine Ananias, quem Dominus per visum sic allocutus est: Anania. Et ille: Quid est, inquit, Domine?

11. Cui Dominus: Surge, inquit, & in vicum proficiscere, qui rectus appellatur, & quare in ædibus Judæ Saulum, nomine Tarsensem: is enim supplikat,

12. & per visum vidit virum nomine Ananiam ingressum, & sibi manus imponentem, ut cernat.

13. At Ananias: Domine,

ia.

loquit, audiui ex multis de eo viro, quantum malorum tuis sanctis Hierosolymæ fecerit :

14 quinetiam hic potestatem habet à pontificibus, vinciendi omnes tuum nomen invocantes.

15 Cui Dominus : Vade, inquit : nam is mihi selectum est instrumentum, ad profitendum meum nomen tum apud ceteras gentes atque reges, tum apud Israelitas.

16 Nam ei ostendam ego, quanta sint ei patienda propter meum nomen.

17 Tum Ananias abiit : & domum ingressus, ac impositis illi manibus dixit. Saule frater, Dominus me misit, is qui tibi in via venienti apparuit, ut videas, sanctoque spiritu replere.

18 Ac protinus delapsis ex ejus oculis quibusdam quasi squamis, dispexit, surrexitque & baptizatus est,

19 ac cibo capto convaleuit. Fuit autem Saulus cum Damascenis discipulis dies aliquot,

20 ac statim in collegiis Christum prædicabat, eum esse Dei filium :

21 stupentibus quotquot audiebant, & ita dictitantibus : Nonne hic est, qui Hierosolymæ depopulabatur invocantes hoc nomen? atque huc eò venit, ut constrictos perduceret ad pontifices?

22 At Saulus magis invalescebat, & incolas Damasci Judæos confutabat, eum Christum esse confirmans.

23 Deinde compluribus transactis diebus, decreverunt eum occidere Judæi.

24 Quorum insidiis Saulo cognitis, cum illi portas dies

& noctes, ejus necandi gratia observarent,

25 discipuli eum noctu ceperunt, & laxata per murum sporta demiserunt.

26 Saulus ut Hierosolymam pervenit, conabatur sese ad discipulos aggregare. Sed eum reformidabant omnes, discipulum esse non credentes.

27 Verùm Barnabas eum apprehendit, & ad Apostolos duxit, eisque ut in via Dominum vidisset, exposuit, utque eum Dominus allocutus fuisset, & ut Saulus Damasci in Jesu nomine liberè locutus esset.

28 Ita Saulus cum eis Hierosolymæ obversari,

29 & in Domini Jesu nomine liberè loqui, ac cum Græcicis colloqui atque contendere : at illi eum interimere conabantur :

30 quo cognito, fratres eum ad Cæsaream deduxerunt, Tarsumque dimiserunt.

31 Igitur Ecclesiæ per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam quietè agebant, & instruebantur, & in religione ac sancti spiritus confirmatione proficientes augebantur.

32 Accidit autem ut Petrus omnia peragrans, descendere etiam ad sanctos, qui Lyddam incolebant.

33 Ibi quendam nactus hominem Æneam nomine, octo jam annos jacentem in grabato, membriscaptum,

34 sic ei dixit : Ænea, sanate Jesus Christus : surge, & ipse tibi substerne. Atque ille confestim surrexit,

35 eumque viderunt omnes Lyddæ & Assaronis incolæ, iique se ad Dominum converterunt.

36 Jop-

36 Joppæ autem quædam erat discipula, nomine Tabitha : quod si interpretare, sonat Damam. Ea rectè & benignè factorum plena erat, quibus tenuium egestatem sublevabat.

37 Accidit autem per eos dies, ut ægrotaret ac moreretur. Eam ablutam in cœnaculo posuerunt.

38 Et quòd Joppæ vicina Lydda erat, discipuli Petrum Joppæ esse audientes, miserunt ad eum oratum, ut ad se venire non gravaretur.

39 Itaque Petrus cum nunciis profectus ivit. Eum illi, postquam advenit, in cœnaculum subduxerunt, eique viduæ omnes astiterunt, plorantes, & tunicas ac vestimenta ostentantes, quæ facere solebat cum apud eas esset Dama.

40 Tum Petrus, omnibus foras eiectionis, positis genibus supplicavit, deinde conversus ad corpus, ait : Tabitha surge. Atque illa oculos aperuit, visoque Petro resedit.

41 Et ille porrecta manu, eam allevavit : & vocatis sanctis ac viduis, viventem exhibuit.

42 Hoc per totam Joppen innotuit, multique in Dominum crediderunt.

43 Mansit autem dies aliquam multos Joppæ, apud quemdam Simonem coriarium.

CAPUT X.

Cornelius centurio, angeli jussu Petrum accersit. Qui & ipse visione oblata, ne gentes aspernetur, instituitur. Cornelio & familie Evangelium annunciat, hi autem Spiritu sancto acceptio, baptizantur.

ERat autem quidam Cæsareæ, nomine Cornelius, centurio, ex ea cohorte quæ dicitur Italica,

2 vir religiosus, Deique tum ipse, tum tota ejus familia, metuens, & multa vulgò benignè faciens, ac Deum continenter orans.

3 Is per visum manifestè vidit, hora diei fermè nona, divinum angelum ad se ingressum, & ita dicentem : Corneli.

4 Et ille eum intuitus, & metu correptus, Quid est Domine? inquit. Cui ille : Tux præces ac benignè facta ad Deum ascenderunt, eique in memoria infederunt.

5 Itaque mitte Joppen homines, & accersè Simonem nomine Petrum,

6 (is diversatur apud quemdam Simonem coriarium, cui domus est apud mare) qui tibi dicet, quid te facere oporteat.

7 Deinde ubi collocutus cum Cornelio angelus discessit, ille evocatis suorum famulorum duobus, & milite quodam religioso, eorum qui apud eum erant assidui,

8 narravit eis omnia, eosque Joppen dimisit.

9 Postero die, illis iter facientibus, & urbi propinquantibus, ascendit Petrus in tectum, supplicandi causa, hora circiter sexta.

10 Esuriebat autem, & cibum capere volebat. Atque illis parantibus, extra se raptus,

11 videt apertum cœlum, & descendens ad se utensile quoddam, quasi magnum linteam, quatuor capitibus ligatum, ad terram demitti,

12 in quo inerant omne genus quadrupedes terrestres,

Cæſare & ſerpentes, & aëreæ volucres :

13 extititque vox ad eum : Age Petre, maſta, & veſcere.

14 At Petrus : Minime, Domine, nihil enim unquam impurum aut immundum comedi.

15 At vox iterum ad eum : Quæ Deus purgavit, tu ne pollic.

16 Atque idem ter factum eſt, rurſumque ſubductum eſt in cælum illud utenſila.

17 Cumque ſecum ipſe dubitaret Petrus, quidnam ſibi vellet illud viſum quod viderat : ecce homines illi à Cornelio miſſi, Simonis domum ſciſcitati, aderant pro veſtibus,

18 & clamantes percontabantur, num Simon nomine Petrus ibi diverſaretur.

19 Ac Petro de viſo illo cogitanti, dixit ſpiritus : En homines te quærent :

20 tu verò age, deſcende, ac cum eis citra omnem cunctationem proſciſcere : nam ego eos miſi.

21 Ita Petrus ad homines à Cornelio ad ſe miſſos degreſſus, dixit : Is ego ſum, quem vos quæritis : quæ cauſa eſt ob quam adeſtis ?

22 Et illi : Cornelius (inquiunt) centurio, vir juſtus, & Dei metuens, & ab univerſa Judæorum natione bene audiens, oraculo monitus eſt à ſancto angelo, ut te domum ſuam accerſeret, & loquentem audiret.

23 Igitur ille eos intrò vocatos accepit hoſpitio. Deinde poſtredie Petrus cum eis profeſtus eſt, comitantibus quibuſdam Joppenſibus fratribus.

24 Poſtero die Cæſaream ingreſſi ſunt. Cornelius verò eos

præſtolabatur ; convocatis ſuis cognatis, ac neceſſariis amicis.

25 Atque ut ingreſſus eſt Petrus, ei occurrit Cornelius, & ad pedes lapſus, cum veneratus eſt.

26 At Petrus eum allevavit : Surge (inquit) ego quoque homo ſum.

27 ac cum eo colloquens ingreſſus eſt, multosque congregatos naſtus, ſic ad eos verba fecit :

28 Vos ſcitis, ut nefas ſit homini Judæo hæreere aut congregari alienigenæ. Sed mihi Deus oſtendit, neminem profanum impurumve dicendum hominem :

29 itaque accerſitus, nihil dubitavi venire. Quæro igitur, quam ob cauſam vos me accerſiveritis.

30 Tum Cornelius : Nuſquartus, inquit, ad hanc horam jejunos eram, & hora nona domi meæ ſupplicabam : cum ecce vir quidam ſtetit in meo conſpectu, veſte ſplendida,

31 & ait : Corneli, exaudita eſt tua ſupplicatio, tuæque benignè facta Deo in memoria habentur.

32 Mitte ergo Joppen, accerſitum Simonem, cui cognomen eſt Petrus (is diverſatur in adibus Simonis coriarii, apud mare) qui ubi advenerit, tecum loquetur.

33 Ego continuo ad te miſi : & tu rectè feciſti, qui veneris. Nunc nos omnes in Dei conſpectu adſumus, ad audienda omnia tibi à Deo mandata.

34 Tunc Petrus in hunc modum orationem habuit : Re ipſa comperio, non habere perſonarum rationem Deum :

35 quin apud omnes nationes

nes qui eum metuit, & iustitiam exercet, is ei acceptus est.

36 Quem sermonem misit Israelitis pacem per Iesum Christum nuncians, is est omnium Dominus.

37 Vos scitis, quæ res acciderit per totam Judæam, ducto à Galilæa initio, post prædicationem à Johanne baptisma:

38 Iesum dico à Nazareth, ut eum Deus sancto spiritu ac potestate unxerit: qui ultro citroque commens, benefaciebat, & omnes à diabolo oppressos sanabat, quippe cui Deus adesset.

39 Et nos testes sumus omnium, quæ cum in reliquo Judæorum agro, tum Hierosolymæ fecit:

40 quem illi in patibulo suspensum interfecerunt. Hunc Deus tertio die suscitavit, & ut manifestus fieret effecit.

41 non omni vulgo, sed nobis designatis divinitus testibus, qui quidem cum eo comedimus & bibimus, postquam à mortuis surrexit.

42 Iſque nobis mandavit ut vulgo prædicemus, ac testificemur, eum vivorum esse, mortuorumque iudicem à Deo destinatum.

43 Huic vates omnes testimonium dant, eum esse, per cuius nomen peccatorum veniam consequantur, quicumque in eum credant.

44 Adhuc hæc verba loquente Petro, invasit sanctus spiritus omnes eam orationem audientes:

45 suntque attoniti ii qui erant à circumcissione fidentes, quicumque cum Petro venerant, quod etiam extranei sancti spiritus munere perfusi essent.

46 Audiebant enim eos linguis loquentes, Deumque celebrantes.

47 Tum Petrus: Nunquam aquam, inquit, prohibere potest, quo minus baptizentur hi, qui, ut & nos sanctum spiritum adepti sint?

48 eosque in Domini nomine iussit baptizari. Tunc illi eum exorarunt, ut ibi dies aliquot maneret.

CAPUT XI.

Petrus eo nomine accusatus, sese defendit. Barnabas Antiochiam mittitur, ubi discipuli Christiani nominati sunt. Ibidem Agabus famem futuram prænunciat.

Audiverunt autem apostoli & fratres, qui erant in Judæa, etiam externos divinam accepisse doctrinam.

2 Ac postquam ascendit Petrus Hierosolymam, contendebant cum eo, qui erant à circumcissione.

3 quòd ad homines præputio præditos ingressus, ac cum eis epulatus fuisset.

4 At Petrus sic eis negotium ordine exponere orsus est:

5 Ego in oppido Joppa supplicans, visus sum mihi videre (extra me raptus) descendem utensile quoddam, quasi linteum magnum, quod quatuor capitibus de cælo demissum ad me usque venit.

6 Id dum attentus contemplor, vidi quadrupedes terrestres, & feras, & serpentes, & aëreas volucres,

7 audivique vocem dicentem mihi: Age Petre, macta, & vescere.

8 Et ego: Nequaquam, Domine, inquam: nihil enim unquam.

quam immundum aut impurum per os meum intravit.

9 At illa vox iterum mihi de cœlo dixit: Quæ Deus purgavit, ne tu pollue.

10 Idque ter factum est, atque ita rursus omnia in cœlum retracta sunt.

11 Et ecce extemplo præsto fuerunt apud eam, in qua eram, domum, tres homines, ad me Cæsarea missi:

12 cum quibus ut sine omni dubitatione abirem, iussit mihi spiritus. Iverunt autem unâ mecum sex fratres hi:

13 ac nobis hominis domum ingressis, narravit ille ut angelum domi suæ vidisset astantem, & sibi præcipientem ut mitteret Joppen homines, qui Simonem accerferent cognomine Petrum,

14 qui ei dicturus esset ea, per quæ & ipse & ejus omnis familia servaretur.

15 Postquam autem ego loqui cœpi, invasit eos sanctus spiritus, ut & nos principio.

16 Tum ego recordatus sum illud Domini dictum, quo dixerat, Johannem quidem baptizavisse aqua, sed nos spiritu sancto baptizatum iri.

17 Quod si eodem illos munere donaverat Deus, quo etiam nos, dum Domino Jesu Christo fidem adjunximus: ego quis eram, ut Deum prohibere possem?

18 His illi auditis acquieverunt, Deoque gratias egerunt, qui etiam externis aditum ad vitam per morum correctionem dedisset.

19 Cæterum qui propter afflictionem ob Stephanum ortam dispersi fuerant, pervenerunt usque in Phœnicem, & Cy-

prum, & Antiochiam, nemini doctrinam exponentes, nisi solis Judæis.

20 Erant autem quidam ex eis homines Cyprii, & Cyrenenses, qui Antiochiam ingressi, loquebantur cum Græcis, Dominum Jesum nunciantes:

21 Quibus Dominus ita secundus erat, ut frequens hominum numerus crederet, seque ad Dominum converteret.

22 Quod postquam de eis auditione accepit ecclesia Hierosolymitana, Barnabam misit, qui Antiochiam se conferret.

23 Is postquam eò pervenit, visa Dei gratia latatus, omnes ut cum animi destinatione Domino hærent, cohortatus est:

24 utpote vir bonus, sanctique spiritus & fidei plenus. Itaque Domino accessit aliquanta multitudo.

25 Profectus est autem Tarsum Barnabas, Sauli requirendi gratia,

26 quem nactus duxit Antiochiam, ac totum annum cum ecclesia versati sunt, & aliquantam hominum multitudinem docuerunt, ac primùm Antiochiæ discipuli nuncupati sunt Christiani.

27 Ea tempestate descenderunt Hierosolymis vates Antiochiam,

28 quorum unus exitit Agabus nomine, qui divinitus afflatus gravem fore toto orbe famem significavit, quæ quidem accidit sub Claudio Cæsare.

29 Discipuli autem, prout eorum cuique suppetebat, decreverunt opitulandi gratia mittere habitantibus in Judæa fratribus:

30 id quod fecerunt : & ad seniores Barnabæ & Sauli opera miserunt.

CAPUT XII.

Herodes Jacobum gladio occidit. Petrum incarceratum Angelus liberat. Rex Tyriis insensus placatur : & cum divinos honores sibi vendicat , à veribus erosus, vitam finit.

PER id tempus admovit Herodes rex manus vexandis ab ecclesia nonnullis,

2 & Jacobum Johannis fratrem ferro sustulit :

3 quod Judæis gratum esse videns, comprehendit insuper etiam Petrum (quum quidem essent azymorum dies)

4 captumque dedit in custodiam, & quater quaternis militibus custodiendum tradidit, volens eum post pascha producere populo.

5 Ita Petrus in carcere servabatur, fiebatque pro eo continua ab Ecclesia supplicatio ad Deum.

6 Cum autem eum producurus esset Herodes, & ea nocte dormiret Petrus inter duos milites, duabus colligatus catenis, & custodes ante portam custodiam agerent :

7 ecce adstet Domini angelus, splendente per domum luce, qui pulsato Petri latere, eum expergefecit, dicens : Surge celeriter. Ac delapsis ex ejus manu catenis :

8 Præcinge te, inquit, & tuis sandaliis calcea. Quod postquam ille fecit : Indue, inquit, tuum pallium, & me sequere.

9 Itaque ille egressus, eum sequitur : neque rem veram ab angelo agi intelligebat, sed sibi spectrum cernere videbatur.

10 Prætergressi primam secundam custodiam, veniunt portam ferream, quæ in urbe sita est, qua eis sua sponte aperta est, & egressi, vicum unum processerunt, discessit ab eo angelus.

11 Et Petrus ut ad se rediret, ita dixit : Nunc verè scio, Domine, misso angelo tuo, me ex Herodis manu, & tanta Judæi populi expectatione eripuisse.

12 Ac sciens venit ad domum Mariæ, Johannis matris, ejus cognomen erat Marcus, qui cum Petrus complures coiverant, ac supplicabant.

13 Ubi Petrus vestibuli fores pulsavit, prodiit ad subancilla, nomine Rhoda :

14 quæ agnita Petri voce, præ lætitia vestibulum non aperuit, sed intro cucurrit, & Petrum ante vestibulum adesse nunciavit.

15 At illi eam insanire dicere. Atque illa sic se rem habere contendente, dicebant ejus esse angelum.

16 Sed Petro pulsare pergentem, aperuerunt, & eo visum attoniti sunt :

17 Ille, indistincto manu silentio, narravit eis, quo pacto se Dominus ex carcere eduxisset : jussitque ut ea Jacobo & ceteris fratribus renunciarent : deinde egressus, concessit aliis.

18 Orta die, erat non mediocris inter milites turba, quid de Petro factum esset.

19 Herodes verò, cum eum conquestum non invenisset, habitata de custodibus quaestione, eos ad supplicium agi imperavit : & ex Judæa degressus, Caesaream versatus est.

20 Erat autem Herodes Ty-

et Sidoniis infensus: & illi venerant ad eum, & in urbe regio regis cubiculario indu-
aper, pacem petebant, quod eo-
a unum ager ex regio alebatur.

21 Certo autem die Herodes, reali veste indutus, in folio se-
redien, ad illos orationem habe-
o, Domi:

22 & populus divinam esse, iudaica non humanam vocem, acclama-
uisse, at.

23 Ille verò confestim à Do-
mini angelo ictus (quod Deo
gloriam non tribuisset) & à
supplimentis erosus, expiravit.

24 Divina autem doctrina
referebat, ac amplificabatur.

25 Et Barnabas atque Pau-
lus, munere perfundi, Hieroso-
lymam redierunt: assumpto
etiam Johanne, eo qui Marcus
est cognominatus.

CAPUT XIII.

Paulum & Barnabam sibi segre-
gari jubet Spiritus. Paphi
Elymas Magus excæcatur:
hinc Antiochiam Pisidiæ pro-
fecti Evangelium prædicant,
Judæis acriter contradicenti-
bus.

ERant Antiochiæ, in ea quæ
erat ecclesia, vates, & do-
ctores, Barnabas, & Simon, cog-
nomine Niger, & Lucius Cyre-
nensis, & Manahen, cum Hero-
de Tetrarcha nutritus, & Sau-
lus.

2 Eis autem Domino ope-
rantibus, ac jejunantibus, iussit
sanctus Spiritus ut sibi Barna-
bam ac Saulum segregarent ad
id opus, cui destinasset eos.

3 Tum illi, cum jejunassent,
ac supplicassent, manus eis im-
posuerunt, eosque dimiserunt.

4 Atque ii à sancto spiritu
emissi, ad Seleuciam descende-

runt, & inde in Cyprum naviga-
runt:

5 ac ubi Salaminem pervene-
runt, divinam doctrinam in Ju-
dæorum collegiis explicarunt.
Habebant autem Johannem mi-
nistrum.

6 Progressi autem per insu-
lam ad Paphum usque nacti sunt
magum quendam, falsum vatem,
Judæum, nomine Bariesum,

7 qui erat cum proconsule
Sergio Paulo, viro prudente. Is
proconsul, advocato Barnaba
atque Saulo, divinam doctri-
nam audire conabatur:

8 sed obstabat eis Elymas
magus (sic enim licet eius no-
men interpretari) proconsulem
à fide studens avertere.

9 At Saulus, qui idem Pau-
lus est, sancto repletus spiritu,
illum intortus dixit:

10 O omni fraude ac scelere
referte, Diaboli fili, totius ju-
sticiæ hostis, non defines rectas
Domini vias pervertere?

11 Scito nunc te Domini
manu peti, cæcumque aliquan-
diu fore, ita ut solem non vide-
as. Atque illum protinus tanta
invasit caligo tenebrarum, ut
circumiens quæreretur qui se
manu ducerent.

12 Ea re visa proconsul cre-
didit, stupefactus doctrina Do-
mini.

13 Paulus autem ejusque co-
mites Papho solverunt, & Per-
gam Panphylia venerunt: &
Johannes ab eis digressus, Hie-
rosolymam revertit.

14 Ipsi à Perga progressi, ve-
nerunt Antiochiam Pisidiæ: &
collegium Sabbati die ingressi,
confederunt.

15 Deinde post legis & va-
tum lectionem, collegii magi-
stri eis ita significatam mise-
runt.

runt. Viri Fratres, si quid dicendum habetis, quo populum cohortemini, dicite.

16 Tum Paulus surrexit, & manu significavit, atque hac oratione usus est: Viri Israelitæ, & qui Deum reveremini, audite.

17 Hujus populi Deus majores nostros elegit, & peregrinantem] in Ægypto populum evexit, ex eaque eduxit sublimi brachio,

18 & per annos circiter quadraginta eorum mores tulit in solitudine:

19 ac sublatis in Chanaanæ terra septem gentibus, earum terram dedi eis possidendam.

20 Postea annis circiter quadringentis quinquaginta, dedit præfides, usque ad Samuelem vatem.

21 Inde petentibus regem, dedit Deus Saullem, Cis filium, hominem ex tribu Benjaminia, annos quadraginta.

22 Quo sublato, Davidem eis regem suscitavit, de quo loquens ita testatus est: Nactus sum Davidem Isai filium, virum ex animi mei sententia, qui omnia quæ ego volam, faciat.

23 Hujus ex semine Deus, ex promisso, duxit Israelitis servatorem Jesum,

24 ante cujus ingressum Johannes prædicavit baptismi poenitentia, toti Israelitico populo.

25 Atque idem Johannes cum cursum conficeret, dixit: Quem me esse suspicamini? Non ego sum ille: sed post me venit, cujus ego pedum calceamentum solvere dignus non sum.

26 Viri fratres, ex Abraha-

mi genere oriundi, quique vobis Deum reverentur, vobis hæc salutaris missa doctrina est.

27 Nam Hierosolyma incolæ, eorumque magistratus cum ignorantes, vatium voces (quæ unoquoque Sabbato leguntur) eo damnato comprobarunt:

28 & nullo capitali crimine comperto, à Pilato ut ille necaretur petierunt.

29 Ac postquam omnia de eo scripta perfecerunt, cum patibulo detractum, posuerunt in monumento.

30 Deus verò eum à mortuis excitavit:

31 qui compluribus diebus eis se ostendit, qui unà cum eo ex Galilæa Hierosolymam ascenderant, qui quidem sunt ejus testes ad populum.

32 Et nos vobis nunciamus, quod majoribus promiserat Deus,

33 id nobis eorum posteris præstitisse, suscitato Jesu, ut etiam in Psalmo secundo scriptum est: Tu meus es filius, ego te hodie genui.

34 Quòd autem eum ex mortuis excitavit, non jam reditum ad interitum, sic dixit: Dabo vobis fidelem Davidis benignitatem.

35 Itaque alibi quoque dicit: Non es passurus ut pius tuus corruptionem patiat.

36 Nam David quidem, postquam ætati suæ inservivit, Dei consilio obdormivit, & ad suos majores additus, corruptionemque passus est:

37 Sed quem Deus excitavit, is corruptionem passus non est.

38 Quemobrem hoc vobis notum esto, viri fratres, vobis

hunc peccatorum veniam
accipere:

39 ac ab omnibus, à quibus
per Moys legem solvi nequivi-
dis, per hunc, quicumque cre-
dit, solvi.

40 Quamobrem prospicite,
ut vobis illud usu veniat, quod
est in vaticis dictum:

41 Videte & contemptores,
præ admiratione obtorpesce-
re: nam ejusmodi rem ego fa-
cturus sum vestris temporibus,
nam non sitis credituri, si quis
vobis exponat.

42 Deinde eos ex Judæorum
collegio exeuntes orabant ex-
tranei, ut proximo Sabbato a-
d se iis de rebus loqueren-

43 ac dimisso collegio secuti
sunt multi Judæorum, adven-
tiorumque religiosorum Pau-
lum atque Barnabum: qui eos
alloquentes, persuadebant, ut
in Dei gratia permanerent.

44 Ac sequenti Sabbato ferè
tota civitas ad audiendam di-
vinam doctrinam convenit.

45 Verùm Judæi tantam ho-
minum multitudinem videntes,
emulationis pleni, contradice-
bant iis quæ à Paulo diceban-
tur, reclamantes ac convician-
tes.

46 Quibus contrà Paulus &
Barnabas sic liberè dixerunt:
Vobis primum necesse erat pro-
poni divinam doctrinam. Sed
quia eam rejicitis, neque vos
semper eterna vita dignos judica-
tis, scitote nos ad gentes con-
verti.

47 Sic enim præcepit nobis
Dominus: Te gentibus exter-
nis lumen destinavi, ut sis ad
altimas usque terras salu-
ti.

48 Hæc audientes exteri læ-

tabantur, Dominique celebra-
bant doctrinam, & crediderunt
quotquot erant semper eternæ vitæ
destinati.

49 Sed dum Domini doctri-
na per totam illam regionem
divulgatur,

50 Judæi impulsis religiosiis
honestisque scēminis, primisque
civitatis tantam in Paulum &
Barnabam infestationem exci-
tarunt, ut eos ex suis finibus
ejicere t.

51 Illi excusso in eos pedum
suorum pulvere venerunt Ico-
nium.

52 Discipuli verò lætitia,
sanctoque spiritu compleban-
tur.

CAPUT XIV.

*Paulus & Barnabas Iconio eji-
ciuntur. Paulus Lystræ, clau-
dum sanat, & sibi sacrificia-
turos, prohibet. Ibidem Ju-
dæis auctoribus lapidatur, hinc
multis Ecclesiis peragratis,
Antiochiam revertuntur.*

Iconii autem unà in Judæorum
collegium ingressi sunt, &
ita loquuti, ut crederet Judæo-
rum Græcorumque magna mul-
titudo.

2 At Judæi quibus persuasum
non erat, extraneorum animos
in fratres concitarunt, atque vi-
tiarunt.

3 Itaque postquam illic ali-
quandiu demorati sunt, liberè de
Domino loquentes, qui ei do-
ctrinæ cujus ipse pro sua benefi-
centia autor erat, testimonium
dabat, efficiendo ut per eos pro-
digia fierent & miracula:

4 scissa est urbis multitudo,
ita ut partim à Judæis, partim
ab Apostolis starent.

5 Cumque tum ab extraneis,
tum à Judæis, secnon eorum
magi-

magistratibus, fieret ad eos violandos ac lapidandos impetus,

6 illi, eo intellecto, confugerunt in urbes Lycaonia, Lystram atque Derbam, & in finitimam regionem.

7 Illic dum Evangelium docent,

8 homo quidam Lystris pedibus impotens, sedebat, claudus ab utero matris, qui nunquam ingressus erat.

9 Hic dum loquentem Paulum audit, Paulus eum intuitus, & animadvertens fidem habere se servatum iri,

10 dixit clara voce: Surge in pedes rectus: atque ille exilire, ac ingredi.

11 Hoc Pauli facto viso, vulgus, sublata voce, Lycaonicè dicebant, deos humana specie descendisse:

12 & Barnabam Jovem appellabant, Paulum autem Mercurium, quòd is orationi præfesset.

13 Jovis autem sacerdos, ante eorum urbem collocati, productis in vestibulo tauris ac coronis, volebat unà cum hominum vulgo sacrificare.

14 Quo audito, apostoli Barnabas & Paulus, laceratis suis vestibus, insilierunt in turbam,

15 hujusmodi verbis clamantes: Viri, cur ista facitis? nos quoque sumus homines, iisdem, quibus vos, affectionibus obnoxii: qui vobis denunciamus, ut à vanis istis ad Deum illum viventem vos convertatis, qui & cælum fecit, & terram, & mare, & quæcunque sunt in eis:

16 qui superioribus seculis gentes omnes suo more vivere permisit.

17 Tametsi non se reliquit non testatum, benefaciendo, de

cælo nobis pluvias frugiferam dando tempora, explendo cibis ac lætitiis nostros animos.

18 Hæc dicentes, ægrè vulgus compescuerunt, quo minus eis sacrificaret.

19 Supervenerunt interea ad Antiochia & Iconio Judæi, qui vulgo persuaserunt, ut Paulum lapidarent, ac extra urbem traherent, mortuum esse rati.

20 Ille circumfusus discipulis, surrexit, & in urbem ingressus est. Postridie Derbam cum Barnaba profectus est,

21 eaque civitate Evangelio instituta, & compluribus factis discipulis, Lystram, & Iconium, & Antiochiam repetierunt,

22 confirmantes discipulorum animos, & ut in fide permanerent cohortantes: per multas enim miseras oportere nos in divinum regnum intrare.

23 Ac postquam eis seniores in singulas ecclesias creantur, factis supplicationibus, cum juniis, eos Domino, in quem crediderant, commendarunt.

24 & peragrata Pisidia, in Pamphyliam venerunt:

25 ac Pergæ doctrinam locuti, Attaliam descenderunt.

26 Inde Antiochiam navigarunt, unde fuerant divinæ gratiæ commendati, ad opus quod absolverunt.

27 Eò postquam venerunt, coacta concione, renunciarunt, quæ secum f. cisset Deus, utque gentibus externis aperuisset portam fidei.

28 Commorati sunt autem illic non parum diu unà cum discipulis.

CAPUT XV.

Antiochenis quidam jugum Legis obtrudere conantur. Con-

stant de hac re Apostoli, & quid factu opus est, per literas indicant. Inter Paulum & Barnabam acris contentio oboritur.

Quidam autem ex Judæa degressi, docebant fratres, Mosaico ritu circumciderentur, non posse salvos fieri.

Itaque cum Paulo & Barnabæ ortum esset adversus illos non mediocre certamen atque contentio, statuerunt Paulo & Barnabæ, & aliis quibusdam ex his ascendendum esse Hierosolimam, ad apostolos & seniores, ob eam questionem.

Igitur illi ab ecclesia deducti, Phœnicen & Samariam obibant, extraneorum conversionem exponentes, omnesque fratres ingenti afficiebant latitudo.

Ubi Hierosolimam perventum est, accepti sunt ab ecclesia & apostolis, ac senioribus, & quæ Deus secum fecisset, retulerunt.

Extiterunt autem quidam, ex eorum qui crediderant, Pharisæorum secta, qui eos circumcidendos dicerent, indicendumque ut Mosis legem servarent.

Hujus rei dispiciendæ gratia, apostoli & seniores conveniunt,

& magna contentione exorta, surrexit Perus, & ad eos hujusmodi orationem habuit: Viri fratres, vos scitis, ut Deus jampridem me ex vobis elegerit, cujus ex ore extranei doctrinam Evangelicam audirent, ac crederent.

Ac animorum cognitor Deus, eis testimonium dedit, impertitus eis spiritum sanctum, ut & nobis:

9 nec ullum inter nos & eos discrimen fecit, cum eorum animos fide purgasset.

10 Quocirca quid Deum tentatis, discipulorum cervicibus jugum imponendo, quod neque majores nostri, neque nos ferre potuimus?

11 sed nos per Domini Jesu Christi gratiam servari credimus, quemadmodum & illi.

12 Siluit universa multitudo, & Barnabam Paulumque audiebant, narrantes quæ Deus ostenta ac miracula apud exteras nationes per eos designasset.

13 Deinde postquam illi conticuerunt, Jacobus in hunc modum verba fecit: Viri fratres, audite me.

14 Narravit Simeon, quo pacto primum Deus curaverit ascendendum ex gentibus externis populum suo nomine,

15 atque huic consonant dicta vatum, quemadmodum scriptum est:

16 Postea revertar, & collapsum Davidis tabernaculum reficiam, ejusque diruta instaurabo, & id erigam:

17 ut hominum reliqui, & omnes à me denominatæ gentes, Dominum exquirant, inquit hominum omnium author

18 Notæ sunt ab omni æternitate Deo, omnia ejus opera.

19 Quare ego judico, non esse molestia afficiendos eos, qui ex gentibus externis ad Deum se convertunt:

20 sed eis scribendum, ut à simulacrorum fœditatibus abstineant, & à stupro, & suffocatis, & sanguine.

21 Mosis enim jam inde à priscis seculis per urbes, qui se prædicent habet, dum per collegia omnibus Sabbatis recitatur.

22 Tum

22 Tum visum est apostolis & senioribus, unà cum tota ecclesia, delectos ex se viros Antiochiam cum Paulo & Barnaba mittere, Judam cognomine Barsabam, & Silam, viros fratrum primarios,

23 qui has literas ferrent. Apostoli & seniores, & fratres, degentibus Antiochiæ & in Syria ac Cilicia fratribus, iis qui externarum sunt gentium, salutem.

24 Quandoquidem audimus, ut quidam à nobis profecti, vos sermonibus turbaverint, labefactantes vestros animos, dicendo circumcidendos esse, legique parendum, cum id nos eis non mandaverimus.

25 visum est nobis eodem congressis, electos viros ad vos mittere, unà cum charissimis nostris Barnaba & Paulo,

26 qui homines suam vitam exposuerunt pro Domini nostri Jesu Christi nomine.

27 Misimus ergo Judam & Silam, qui & ipsi verbis eadem referant.

28 Visum est enim sancto spiritui & nobis, nihil amplius vobis oneris imponere, quam hæc necessariò,

29 abstinendum à deastorum victimis, & sanguine, & suffocato, & stupro: à quibus si vos continebitis, rectè facietis. Valet.

30 Illi igitur dimissi, venerunt Antiochiam: & coacta multitudine tradiderunt epistolam.

31 Qua lecta, illi cohortatione gavisi sunt:

32 & Judas & Silas, qui & ipsi vates erant, multis verbis fratres cohortati sunt, atque confirmarunt.

33 Deinde illic aliquandiu commorati, à fratribus amice ad apostolos dimissi sunt.

34 Silæ autem ibi remanere visum est.

35 Paulus & Barnabas Antiochiæ morati sunt docentes, & Domini doctrinam cum aliis multis explicantes.

36 Post aliquot dies monuit Paulus Barnabam, ut fratres suos per omnes urbes, in quibus Domini doctrinam explanassent, reviserent, quomodo se haberent.

37 Barnabas verò volebat Johannem assumere, nomine Marcum,

38 At Paulus consabat, eum, qui ab eis in Pamphylia defecisset, nec unà ad negotium profectus fuisset, non esse assumendum.

39 Hinc natum jurgium est, ita ut à se inter se dirempti sint: & Barnabas assumpto Marco, navigarit in Cyprum.

40 Paulus electo Sila profectus est, divine gratiæ commendatus à fratribus:

41 Syrianque & Ciliciam obivit, confirmans ecclesias.

CAPUT XVI.

Paulus circumciso Timotheo Philippis agens, Lydiam in fide instituit. Pythonis spiritum expellit, propterea virgis casti in carcerem conjicitur. Terramotu, carceris janua aperitur, & ejusdem cuncti Christi fidei recipiunt.

Pervenit autem Derbam & Lystram, & erat ibi discipulus quidam nomine Timotheus, femine cujusdam Judæe fidentis filius, patre Greco.

2 Hunc Timotheum, testi-

monio

monio commendatum Lystren-
sium Iconiensiumque fratrum,
3 voluit Paulus secum pro-
ficisci, eumque cepit & circum-
cidit, propter eos qui erant in
iis locis Iudæos. Sciebant enim
omnes ejus patrem esse Græ-
cum.

4 Obeundis autem urbibus,
tradebant eis servanda placita,
quæ ab apostolis & senioribus,
qui erant Hierosolymæ, decre-
ta fuerant.

5 Ita fiebat, ut Ecclesiæ fi-
de confirmarentur, & numero
crescerent quotidie.

6 Peragrata autem Phrygia
& Galatica regione, prohibiti à
sancto spiritu verba facere in
Asia,

7 in Mysiam profecti, cona-
bantur per Bithyniam iter fa-
cere: sed non sivit eos spiri-
tus.

8 Itaque Mysiam præter-
gressi, devenerunt in Troadem,

9 & huiusmodi visum noctu
Paulo occurrit. Vir quidam
aderat Macedo, qui eum his
verbis hortabatur: Proficiscere
in Macedoniam ad succurren-
dum nobis.

10 Id visum simulac ille vi-
dit, in Macedoniam contende-
re cupivimus, affirmantes à
Domino nos advocari, ad illos
in Evangelio instituendos.

11 Ergo solvimus à Troad,
& recto cursu venimus in Sam-
thraciam. Postridie Neapolim:

12 inde Philippos, quæ urbs
est primæ partis Macedoniæ co-
lonia. In ea urbe nos dies ali-
quot agentes,

13 die Sabbato exiimus ex-
tra urbem ad fluvium, ubi so-
lebat fieri supplicatio: & ibi
sedentes, alloquebamur femi-
nas, quæ conveniebant.

14 Ac fœmina quædam, Ly-
dia nomine purpuræ venditrix,
civitatis Thyatyrarum, Dei cul-
trix, audivit, cujus animum
Deus aperuit, ut Pauli oratio-
nem attenderet.

15 Ea postquam cum sua fa-
milia baptizata est, rogavit ut
si se Domino fidelem esse iudi-
caveramus, in suas ades diver-
teremus, coëgitque nos.

16 Accidit autem, ut nobis
ad preces euntibus, ancilla quæ-
dam Pythonis prædita spiritu
occurreret, quæ suis dominis
magnum quæstum conciliabat
divinando.

17 Ea Paulum & nos subse-
cuta, sic clamabat: Hi homi-
nes summi Dei cultores sunt,
qui nobis viam salutis nunci-
ant.

18 Hoc illa per dies complu-
res faciente, Paulus id agrè fe-
rens, se convertit, & spiritui
dixit: Edico tibi per Jesu
Christi nomen, ut ex ista mi-
gres. Atque ille evestigio mi-
gravit.

19 Tum ejus domini, viden-
tes sui spem quæstus periisse,
Paulum & Silam comprehen-
derunt, & in forum traxerunt ad
magistratus:

20 ac eis ad prætores perdu-
ctis, ita dixerunt: Homines hi
urbem nostram obturbant, cum
sint Iudæi,

21 morisque doceant, quos
nobis ad nittere aut tenere ne-
fas, qui sumus Romani.

22 Hic cum adversus illos
vulgus instaret, prætores, dila-
ceratis eorum vestimentis, jus-
serunt eos verberari:

23 multisque casus istibus
conjecerunt in carcerem, & cu-
stodi carceris ut eos diligenter
scrutarentur, mandant.

24 Is accepto eo, mandato, eos in penitissimum carcerem coniecit, & eorum pedes in numellam compegit.

25 Media nocte, Paulus & Silas supplicantes collaudabant Deum, audientibus eos vinctis :

26 tantusque repente motus extitit, ut carceris fundamenta concuterentur, & apertis subito portis omnibus, omnium vincula relaxarentur.

27 Tum expergefactus custos carceris, & apertas conspicatus portas omnes custodia, stricto ense seipsum interficere volebat, vinctos effugisse putans.

28 Sed Paulus magna voce clamavit : Noli in te gravius consulere, omnes enim hic sumus.

29 Tum ille, petito lumine, intro insiliit, & tremebundus Paulum & Silam accidit,

30 eisque foras productis dixit : Domini, quid mihi faciendum est, ut salvus sim ?

31 Et illi dixerunt : Crede in Dominum Jesum, & salvus eris tuaque familia :

32 eique Domini doctrinam elocuti sunt, & omnibus qui erant in ejus aedibus.

33 Atque ille eos eodem noctis vestigio capit, & à plagis abluir : estque ipse continuò cum suis omnibus baptizatus :

34 & eis domum suam ducis, mensam apposuit, ac latus est, postquam cum omni familia crediderat Deo.

35 Ubi diluxit, prætores miserunt lictores, qui juberent ut homines illos dimitteret.

36 Eam rem custos carceris Paulo renunciavit : Significaverunt prætores, inquit, ut dimittamini, Quamobrem exite, & salvi discedit.

37 At Paulus : Casos nos (inquit eis) publicè indemnatos, homines Romanos, dederunt in custodiam, & nunc clam emittunt ? Non ita, quin veniant ipsi, & educant.

38 Hæc verba lictores prætoribus retulerunt : & illi teriti dum Romanos esse audiunt :

39 iverunt eos oratum : & eductos, ut ex urbe exirent, rogant.

40 Illi ex custodia egressi, ad Lydiam diverterunt : & visis fratribus eos consolati sunt ac discesserunt.

CAPUT XVII.

Paulus Thessalonice Christum annuntians, à Jafone exceptus, Berrham mittitur : inde Athenas profectus, in Areopago Deum illis ignotum annuntiat, nonnullis ad Christum conversis.

PERagrata autem Amphipoli & Apollonia Thessalonice venerunt : ubi cum esset Judæorum collegium.

2 Paulus more suo ad eos ingressus est, & per tria Sabbata diserebat eis ex scriptis,

3 aperiens ac exponens, ut Christum supplicio affici, ac ex mortuis resurgere oportuerit : utque esset Christus J. sus, quem ipse eis nunciaret.

4 Itaque persuasum est eorum nonnullis, sique se ad Paulum & Silam aggregarunt, necnon religiosorum Græcorum ingens multitudo, & sceminarum primariorum non paucæ.

5 At Judæi, quibus persuasum non erat, per emulationem assumptis circumforaneis quibusdam, hominibus nequam, urbem excitato tumultu perturbare :

bare: & Jasonis domum aggressi, eos in publicum producere conari:

6 eisque non inventis, Jasonem & quosdam fratres ad rectores civitatis trahere, clamantes, illos orbis perturbatores, etiam hic adesse,

7 & ab Jasonem acceptos esse: & quidem eos omnes contra Caesaris decreta facere, regem dicentes alium esse Jesum.

8 Ita plebem & civitatis rectores iis dicendis turbarunt:

9 atque illi accepta Jasonis & reliquorum satisfactione, eos absolverunt.

10 Fratres vero noctu statim Paulum & Silam Berroeam dimiserunt. Quò postquam illi pervenerunt, in Judæorum se collegium receperunt.

11 Erant autem hi Thessalonicensibus generosiores, quippe qui summa cum aviditate doctrinam admiserint, quotidie literas examinantes, an ea sic se haberent.

12 Itaque eorum multi crediderunt, necnon Græcarum mulierum honestarum & virorum non pauci.

13 Ut autem cognoverunt Thessalonicenses Judæi, etiam Berroæ explicatam esse à Paulo divinam doctrinam, venerunt etiam illuc, plebem concitatori.

14 Tum fratres Paulum confestim emiserunt, ut ad mare se conferret: & ibi Silas & Timotheus remanserunt.

15 Qui vero Paulum deducebant, eum Athenas usque duxerunt: & accepto ad Silam & Timotheum mandato, ut quamprimum ad illu venirent, disgressi sunt.

16 Eos dum Athenis Paulus

operitur, ipse secum animo extimulabatur, deastris deditam urbem videns.

17 Disputabat igitur in collegio cum Judæis & religiosis, itemque in foro quotidie, ut quisque occurrerat.

18 Contulerunt autem cum eo Epicureorum Stoicorumque philosophorum quidam. Nonnulli, quid vellet is nugator dicere, quærebant. Alii peregrinorum nunciatores divorum videri dicebant, quòd Jesum & resurrectionem eis nuntiabat:

19 eumque prehensum, & in vicum Martium ductum, sic alloquuntur: Possumus ne scire, quæ sit nova ista, quam tu loqueris, doctrina?

20 Nam peregrina quædam nostris auribus affers: Itaque velimus cognoscere, quid ista sibi velint.

21 Erant autem Athenienses omnes, tum illic peregrinantes hospites, ad nihil aliud idonei, quàm ut novi aliquid vel dicerent vel audirent.

22 Paulus verò stans in medio vico Martio, sic verba fecit: Viri Athenienses, video vos omnino paulò supersticiosiores.

23 Cùm enim præteriens, vestra spectarem numina, inveni etiam aram, in qua inscriptum erat: Ignoto Deo. Quem igitur vos ignorantes veneramini, eum ego vobis nuncio.

24 Deus qui mundum & quæ in eo sunt omnia fecit, cùm sit cœli terræque Dominus, non in manufactis templis habitat,

25 nec hominum manibus colitur, quasi ullius egenus: cùm ipse omnibus vitam, statum, omnia denique conferat:

26 cumque creaverit ex uni-

us sanguine universum genus hominum, ut in omni terrâ solo habitarent, præfinitis eorum statis temporibus, & inhabitandi terminis,

27 ut Dominum quærent, si fortè eum contrectarent, ac invenirent: quanquam non procul ab unoquoque nostram remotum,

28 cum in eo vivamus, & moveamur, & simus, ut quidam etiam vestratium poetarum dixerunt: Nam genus illius sumus.

29 Quod si genus sumus Dei, non debemus existimare auro, aut argento, aut lapidi arte & industria humana calato, divinitatem esse similem.

30 Igitur prætermisissis ignorantia temporibus, Deus nunc omnibus ubique hominibus denunciat, ut ad frugem redeant.

31 Statuit enim diem, in quo orbem ex æquo iudicaturus est, per virum per quem decrevit: quem dum ex mortuis in vitam revocavit, fidem exhibuit omnibus.

32 Hic illi, audita mortuorum resurrectione, partim deridere: partim dicer, se rursus ex eo ea de re audituros.

33 Ita Paulus ex eorum medio discessit.

34 Hæserunt autem ei homines nonnulli, ac crediderunt, in quibus fuit Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damari-, & præter eos alii.

CAPUT XVI.

Paulum Corinthi gentes decemtem, solatur Dominus, coram Gallione accusatur, sed frustra. Hinc in Syriam, deinde Ephesum profectus, Galatias &

Phrygiæ ecclesias confirmat, Apollos ab Aquila exquisitum institutum, Christum magnum fructu prædicat.

Postea digressus Athenis Paulus, Corinthum venit, 2 & quendam nactus Judæum, nomine Aquilam, genere Ponticum, qui recens venerat ab Italia unâ cum uxore sua Priscilla, quod imperaverat Claudius, ut Judæi omnes Roma emigrarent,

3 convenit eos: & quia ejusdem artis erat, mansit apud eos, & operabatur: erant enim arte tentiorum opifices.

4 Disputabat autem in collegio omnibus Sabbatis, & Judæis ac Græcis persuadebat.

5 Ut autem descenderunt ex Macedonia Silas & Timotheus, Paulus divino instinctu afflatus, Christum Jesum Judæis testificabatur.

6 Cumque illi resisterent ac maledicerent, ille excussis vestimentis, sic eis dixit: Vos vestram perniciem capite luetis: purus ego deinceps ad externos me conferam.

7 Ita illinc profectus, venit in ædes cujusdam nomine Justi, hominis religiosi, cujus ædes erant contigua collegii.

8 Crispus autem collegii magister, Dominum credidit, unâ cum tota sua familia: necnon Corinthiorum multi, postquam audiverant, cred. bant, ac baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus per nocturnum visum Paulo: Ne metue, sed loquere, nève tace-

10 ro nam ego tibi adsum, neque te quisquam invadet lādendi gratia: est enim mihi multus in urbe ista populus.

II Post-

11 Postquam autem illic annum unum & sex menses egit, divinam disciplinam eos docens,

12 Judæi, Gallione Achaïæ proconsule, Paulum universi adorti, ad tribunal perduxerunt,

13 & eum hominibus persuadere ut Deum contra legem colant, dixerunt.

14 Hic cum Paulus verba facturus esset, dixit Gallio Judæis: Si quidem injuria aliqua aut facinus atrox esset, Judæi, meritò vos ferrem.

15 Sed si de sermone, & nominibus, & lege vestra quaestio est, ipsi videritis: nam istorum iudex ego esse nolo.

16 Ita eos abegit à tribunali.

17 Græci vero omnes comprehensum collegii magistrum Sosthenem, cædebant ante tribunal, ea nihil curante Gallione.

18 Paulus autem, transactis illic adhuc diebus aliquàm multis, vale dicto fratribus, navigavit in Syriam, & cum eo Priscilla & Aquila, cum caput tondidisset in Cenchreis: id enim voverat.

19 Pervenit autem Ephesum, & eis ibi relictis in collegium ingressus, disputavit cum Judæis.

20 Ac eis ut apud se diutius maneret rogantibus, non concessit,

21 sed vale dixit cum hujusmodi verbis: Mihi omnino Hierosolymæ agendum est proximum festum: sed ad vos revertar, volente D. o. Ita solvit ab Epheso.

22 & facto ad Cæsaream ex-censu, ac salutata ecclesia, conscendit, ac degressus est Antiochiam.

23 & ibi commoratus ali-

quandiu, profectus est: omnem deinceps perlustrans Galaticum agrum, & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24 Judæus autem quidam, Apollos nomine, natu Alexandrinus, vir eloquens, pervenit Ephesum, literis pollens.

25 Is erat Domini institutione initiatus, & animo fervens loquebatur, ac diligenter de Domino docebat, solum Johannis baptismum intelligens.

26 Hic cum in collegio liberè loqui cœpisset, eo audito, Aquila & Priscilla eum asciverunt, eique exactius Domini institutum exposuerunt.

27 Ac volente eo in Achaïam proficisci, fratres ad discipulos scripserunt, hortantes ut eum acciperent. Quò ubi pervenit, multum iis qui crediderant contulit, qua præditus erat gratia.

28 Vehementer enim Judæos convincebat, publicè demonstrans per literas, Christum esse Jesum.

CAPUT XIX.

Discipuli quidam Ephesi Johannis doctrinâ imbuti, ignorantes Spiritus sancti visibiles illas gratias: quibus Deus regnum filii sui ornaverât, baptizantur in nomine Jesu. Exorcistæ Judæi à diabolo ceduntur. Libri exuruntur magici. Demetrius magnam in Paulo seditionem concitat.

Interea dum Apollos Corinthi est, Paulus peragratis superioribus tractibus, venit Ephesum.

2 & quosdam nactus discipulos, sic allocutus est: An sanctum spiritum adepti estis, cum credidistis? Cui illi: Nos

ne quidem an spiritus sanctus sit, audivimus.

3 Qua igitur ratione baptizati estis? Johannis bapt. snate, inquit.

4 Et Paulus: Johannes quidem corrigendæ viræ baptisma te baptizavit, vulgò monens, ut in venientem post se crederent, hoc est in Christum Jesum.

5 Hoc audito, illi in Domini Jesu nomen baptizati sunt.

6 Cumque manus eis Paulus imposuisset, invasit eos sanctus spiritus, linguisque loquebantur, ac vaticinabantur.

7 Erant autem in summa, viri circiter duodecim.

8 Ille ingressus in collegium, liberè per tres menses loquebatur, disputans, & regni divini res persuadens.

9 Sed quoniam nonnulli occallebant, nec solum sibi non patiebantur persuaderi, verum etiam ei institutioni apud multitudinem maledicebant: ille digressus ab eis, discipulos separavit, & quotidie in cujusdam tyranni ludo disputabat.

10 Id autem factum est per annos duos, ita ut omnes Asiæ incolæ Domini Jesu doctrinam audiverint, tum Judæi, tum Græci.

11 Ac prodigia non vulgaria faciebat Deus, opera Pauli,

12 adeò ut in ægrotantes afferrentur ex ejus corpore sudaria aut semicinctia, atque illi morbis liberarentur, & ex eis immundi spiritus exirent.

13 Tentarunt autem quidam ex ambulatoribus Judæis obtestatoribus, nominare in præditos malis spiritibus nomen Domini Jesu, dicentes. Obtestamur vos per Jesum, quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam Scevæ Judæi pontificis filii septem qui id faciebant.

15 Sed malus spiritus ita respondit: Jesum ego cognosco, & Paulum novi, sed vos quinam estis?

16 Tum insiliit in eos homo, in quo malus erat spiritus, eoque ita subegit ac vicit, ut nudi & vulnerati ex ædibus illis effugerint.

17 Quod ubi tum Judæis, tum Græcis omnibus Ephesi incolis innotuit, omnes metu perculsi sunt, Dominique Jesu nomen magni fiebat.

18 Ac eorum qui crediderant, multi sua facta confessum ac declaratum veniebant.

19 Itemque eorum qui illicita tractaverant, satis multi congestos libros in omnium præsentia cremabant: quorum præcio computato, comperta sunt nummorum quinquaginta milia:

20 adeò penitus crescens invalescebat doctrina Domini.

21 His peractis, statuit cum animo suo Paulus, perlustrata Macedonia & Achaia, Hierosolymam proficisci, dicens. Postquam illuc pervenisset, Romam quoque sibi esse visendam.

22 Missis autem in Macedoniam duobus eorum, qui ei ministrabant, Timotheo & Erasto, ipse aliquandiu remansit in Asia.

23 Extitit eo tempore tumultus non exiguus, ob eam institutionem.

24 Quidam enim, nomine Demetrius faber argentarius, qui argentea Dianæ delubra faciebat, collectis artificibus (quibus non mediocrem quæstum præstabat,)

25 & ali-

25 & aliis ejuscemodi rerum opificibus, hujusmodi oratione usus est: Viri scitis ex hoc opificio nostras esse facultates,

26 & videtis ac auditis ut Paulus iste non solum Ephesi, sed totius ferè Asiæ bonam partem verbis averterit, negans esse deos qui manibus fiant.

27 Neque verò solum ne hæc nobis pars confutetur, periculum est, verumetiam ne magna deæ Dianæ fanum pro nihilo habeatur: vel potius ne ejus, quam tota Asia & orbis colit, magnitudo tollatur.

28 Hoc illi audito, furoris pleni sic clamare: Magna est Diana Ephesiorum.

29 Ita urbe repleta confusione, universi in theatrum impetum fecerunt, correpto Caio & Aristarcho Macedonibus, Pauli peregrinationis comitibus.

30 Paulum autem volentem ad populum intrare, non siverunt discipuli.

31 Quidam etiam gubernatorum Asiæ, qui ei erant amici, miserunt qui eum monerent, ne se daret in theatrum.

32 Igitur aliis aliud clamantibus (erat enim confusa concio, & plerique, qua de causa convenissent, nesciebant,)

33 protractus est ex turba Alexander producentibus eum Judæis.

34 Sed cum Alexander manu significasset, & vellet ad populum causam dicere, ubi Judæum esse cognitum est, exitit omnium vox una per duas ferè horas, clamantium: Magna est Diana Ephesiorum.

35 Tum scriba, sedata turba, sic verba fecit: Viri Ephesi, quis verò est homo, qui nesciat Ephesiorum urbem cultricem

esse magnæ deæ Dianæ, & à Jove delapsi simulacri?

26 His cum contradici non possit, decet vos sedatos esse, & nihil temerè facere.

27 Adduxistis enim homines istos neque sacrilegos, neque in vestram deam maledictos.

28 Quod si Demetrius, & ejus focii artifices causam habent adversus aliquem, forum agitur, & adsunt proconsules: accusent inter se.

29 Si aliud quid queritis, id legitima concione absolvetur.

30 Nam periculum est, ne seditionis accusemur ob hodiernum diem, cum nulla sit causa, qua concursus hujus rationem reddere possimus. His ille dicendis concionem dimisit.

CAPUT XX.

Paulus iter in Macedoniam instituit. Troade in mediam noctem sermonem protendens. Eutychem per fenestram delapsum resuscitat. Miletum vocatis Ephesinis Presbyteris quid se & illos maneat exponit.

Post compositum tumultum, Paulus, advocatis ac salutatis discipulis, in Macedoniam ire contendit.

2 Deinde peragratis illis partibus, eos multis verbis cohortatus, venit in Græciam.

3 Ubi postquam tres menses egit, & ei factæ sunt à Judæis insidiæ in Syriam navigaturo, sententia fuit per Macedoniam reverti.

4 Comitatus est eum usque in Asiam Sopater Beroëensis, Thessalonicensium Aristarchus, & Secundus, & Caius Derbeus, & Timotheus: Asiani verò Tychicus, & Trophimus.

5 Hi pręgressi manserunt nos in Troade.

6 Nos navigavimus post Azyzorum dies à Philippis, & ad eos in Troadem quinque diebus pervenimus, ubi septem dies commorati sumus.

7 Prima autem post Sabbatum die, congregatis ad frangendum panem discipulis, Paulus disserabat, profecturus postmodum.

8 Cumque sermonem ad mediam noctem produxisset, & essent crebra in cœnaculo, quo convenerant, funalia,

9 quidam juvenis, Eutychus nomine, in fenestra sedens, oppressus alto somno, diutius disserente Paulo, somno deturbatus decidit de tertia contiguatione, & sublatus est mortuus.

10 At Paulus degressus incubuit ei, eumque complexus inquit: Nolite tumultuari: nam vita præditus est.

11 Deinde ascendit, & frangendo gustatoque pane, ac multum usque ad diluculum collocutus, ita demum profectus est.

12 Atque illi puerum viventem, non mediocriter recreati, abduxerunt.

13 Nos ad navem progressi, Assum navigavimus, illinc Paulum recepturi. Sic enim mandaverat ipse pedibus iter factururus.

14 Postquam nobis ad Assum congressus est, nos eo recepto Mitylenem venimus.

15 Inde navigantes, postmodum die venimus contra Chium. Sequenti die in Samum appulimus: & Trogyllii morati, postmodum die venimus in Miletum.

16 Statuerat enim Paulus Ephesum præternavigare, ne sibi mora facienda esset in Asia: properabat enim si fieri posset, ad Quinquagesimę diem Hierosolymam venire.

17 Ex Mileto autem curavit accersendos Epheso seniores Ecclesię,

18 & eos, ubi ad se venerunt, sic alloquutus est: Vos scitis, ex quo primũ die in Asiam ingressus sum, quomodo apud vos perpetuo versatus sim,

19 Domino serviens cum omni modestia, multisque cum lachrymis ac periculis, quę mihi per Judæorum insidias contigerunt:

20 ut nihil, quod utile esset, detrectaverim, quo minus vos instituerem ac docerem, tum publice, tum intra parietes.

21 & Judæos & Gręcos commonefaciens, ut correctis moribus ad Deum se converterent, & Domino nostro Jesu fidem haberent.

22 Et nunc ego d'vino constrictus afflatu, Hierosolymam proficiscor, quid illic mihi sit eventurum, ignorans:

23 nisi quod spiritus sanctus oppidatim monet, vincula me & calamitates manere,

24 Sed nihil pensi habeo, neque tanti vitam meam facio, dum cursum meum cura lætitię, & assignatum mihi à Domino Jesu munus absolvam: hoc est, divinę gratię Evangelium testificer.

25 Et nunc hoc quidem scio: nemo me vestrũ, quos inter divinum regnum prædicans versatus sum, præsentem posthac videbit.

26 Itaque contestor vos hodierno

terno die, me ab omnium perniciem infonem esse,

27 Nihil enim parsi, omne vobis Dei declarare consilium.

28 Quamobrem cavete & vobis & toti ovili, cui vos sanctus spiritus pręposuit custodes, ut Dei pascatis Ecclesiam, quam ipse suo sanguine comparavit.

29 Nam ego hoc compertum habeo, fore ut vos post discessum meum truces invadant lupi, qui gregi non parcant:

30 utque ex vobis ipsis existant homines, qui perversę loquantur, quod discipulos ad se sequendos abducant.

31 Quare vigilate recordantes, me per triennium noctes & dies unumquemque cum lacrimis admonere non intermisisse.

32 In pręsentia commendo vos, fratres, Deo, & sermoni eius gratię: qui vos exedificare, & inter sanctificatos omnes hereditate donare potest.

33 Nullius argentum, aut aurum, aut vestem concupi-
vi:

34 quin ipsi vos scitis, & me-
is & meorum usibus has mini-
strasse manus.

35 Omnia vobis ostendi, quod ita laborantes oporteat infirmis subvenire: & Domini Jesu verba meminisse, qui dare quam accipere, dixit esse beatus.

36 Hęc locutus, positis genibus, cum illis omnibus supplicavit.

37 Magnus autem fletus exortus est omnium: inque Pauli collum illapsi, eum deosculabantur,

38 eò maximę dolentes, quod se posthac pręsentem visuros negavisset: Deduxerunt autem eum ad navem.

CAPUT XXI.

Paulus. Hierosolymam tendens, Cesareę Philippum evangelistam convenit, cujus etiam vincula prędicit Agabus. Hierosolymam cum advenerisset, templum ingressus, comprehenditur à Judeis. Per Lyssiam tribunum iisdem eripitur.

NOs posteaquam ab eis avulsi solvimus, recto cursu venimus in Coum. Sequenti die in Rhodum, & inde Patara:

2 navemque nacti, quę in Phœnicen trajiceret, conscendimus, ac solvimus:

3 & detecta Cypro, eaque ad lęvam relicta, navigavimus in Syriam, & Tyrum impulsus sumus (ibi enim navis expositura erat onus)

4 ac discipulos nacti, illic septem mansimus dies: qui quidem divinitus afflati, Paulum monebant, ne Hierosolymam ascenderet.

5 Postquam dies illos transegit, profecti sumus, deducētib; nos omnibus unā cum fœminis ac liberis, donec urbem egressi, positis genibus in litore supplicavimus.

6 Ac postquam inter nos consalutavimus, nos navem conscendimus: illi domum reversi sunt.

7 Nos expedita à Tyro navigatione, Ptolemaidem pervenimus, & salutaris fratribus, apud eos mansimus unum diem.

8 Postridie Paulus cum suis

profectus, venit Cæsaream, & ingressi domum Philippi Evangelistæ, qui erat ex septem, mansimus apud eum.

9 Huic erant filiarum virgines quatuor, quæ vaticinabantur.

10 Commorantibus autem nobis complures dies, descendit quidam ex Judæa vates, nomine Agabus :

11 qui nos aggressus, captoque Pauli cingulo, & colligatis suis manibus, ac pedibus dixit : Hæc dicit Spiritus sanctus : Virum, cujus est hoc cingulum sic colligabunt Hierosolymis Judæi, & in extraneorum manus tradent.

12 His auditis, nos & incolæ hortabamur ne Hierosolymam ascenderet.

13 Sed Paulus ita respondit : Quorsum ploratis, & animum meum angitis ? Ego verò non solum colligari, sed etiam mori Hierosolymæ paratus sum pro nomine Domini Jesu.

14 Nos igitur, illo non obtemperante, destitimus, & Fiat Domini voluntas, diximus.

15 Post eos dies, adornata professione, Hierosolymam ascendere contendimus,

16 comitibus discipulorum quibusdam à Cæsarea, qui ducebant, apud quem diversaremur Mnasonem quendam Cyprium, veterem discipulum.

17 Postquam Hierosolymam pervenimus, libenter nos excipere fratres.

18 Postridie ingressus est Paulus unà nobiscum ad Jacobum, adfueruntque seniores omnes :

19 quibus ille salutatis, narravit singulatim quæ fecisset Deus apud exterarum nationes suo ministerio.

20 Quibus auditis illi, actis Domino gratiis, Paulum sic alloquuntur : Vides frater, quàm multa Judæorum millia sint, qui crediderunt, & omnes legis studiosi sunt.

21 De te autem auditione acceperunt, te à Mose deficientem esse, docere omnes apud externas nationes Judæos, negantem eis esse circumcidendos liberos, nec moribus vivendum.

22 Quid ergo est ? Omnino oportet, ut conveniat multitudo : audient enim venisse te.

23 Hoc igitur facito, quod nos tibi dicemus. Sunt nobis homines quatuor, voto obstricti.

24 Hos assume, & cum eis lustrare, & apud eos sumptum facito, ut caput tondeant, intelligantque omnes, eorum quæ de te audiverunt, nihil esse, sed te quoque sic te gerere, ut legi parcas.

25 Quod ad extraneos, qui crediderunt, attinet, nos scripto ad eos decrevimus, nihil tale servandum eis esse, nisi ut deastris immolata, & sanguinem, & suffocata, & stuprum vitent.

26 Tum Paulus assumptis illis hominibus, sequenti die cum eis lustratus, intravit in fanum : & completos lustrationis dies nunciavit, donec oblatum esset pro eorum unoquoque ferunt.

27 Sed jam propemodum absolutis septem diebus, Asiatici Judæi eum in fano conspicati, vulgus omne confundere, & injectis ei manibus clamare :

28 Viri Israelitæ, succurrite. Hic est homo ille, qui contra populum, & legem, & hunc locum,

eum, omnes ubique docet. Quinetiam Græcos in fanum introduxit, & hunc locum profanavit.

29 Viderant enim Trophimum Ephesium in urbe cum eo, quem in fanum à Paulo introductum esse arbitrabantur.

30 Ita commota urbe tota, & facto populi concursu, capitur Paulus, & extra fanum trahitur, ac statim clauduntur fores.

31 Conantibus autem eum interficere, ascendit ad cohortis tribunum fama, totam Hierosolymam esse confusam:

32 qui confestim ascitis militibus ac centurionibus, in eos decurrit. Illi, viso tribuno & militibus, Paulum pulsare desierunt.

33 Tribunus accessit, eumque comprehendit, ac duabus constringi catenis imperavit: & quisnam esset, quidve commisisset, sciscitatus est.

34 Sed cum aliis aliud in turba clamantibus, certum scire propter tumultum nequiret, iussit eum in castra duci.

35 Ut ventum est ad gradus, accidit, ut à militibus gestaretur Paulus: tanta erat turbæ violentia.

36 Sequebatur enim populi multitudo, clamans: Tolle eum.

37 Et Paulus jam in castra introducendus, sic Tribunum alloquitur: Licetne mihi tecum loqui? Et ille: Scisne Græcè? inquit.

38 Tunc es Ægyptius ille, qui superioribus diebus concitata seditione, eduxit in solitudinem illa sicariorum quatuor millia?

39 At Paulus: Ego homo

sum Judæus Tarsensis, civis non obscuræ Ciliciæ civitatis. Sed oro te, permitte mihi ad populum loqui.

40 Cumque ille permisisset, Paulus stans in gradibus populo manu significavit: factoque alto silentio, Hebraico sermone orationem habuit his verbis:

CAPUT XXII.

Paulum rationem fidei suæ redentem, aliquandiu Judæi audiunt. Illis vero clamantibus, virgis examinari iussus Romanum civem se esse declarat.

Homines, fratres & patres, audite meam hanc ad vos defensionem.

2 Hic illi eum Hebræa lingua verba facientem audientes, majus silentium præstiterunt.

3 Et ille: Ego, inquit, homo Judæus sum, Tarsi in Cilicia natus, in hac urbe educatus ad pedes Gamalielis, patria lege accuratè institutus, Dei cupidus, quemadmodum vos omnes estis hodie:

4 qui hanc institutionem sum capitaliter infectatus, viros simul & mulieres constringendo, & in carcerem condendo.

5 Testis est mihi pontifex, & senatus universus, à quibus etiam epistolas ad fratres acceperam, & Damascum ibam, ut eos quoque qui illic essent, victos Hierosolymam adducerem ad supplicium.

6 Sed accidit, ut euntem me, & Damasco propinquantem, circa meridiem multa repente lux de cælo circumfulserit:

7 & collapsus ad terram, vocem audiverim dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?

8 Ego respondi: Quis es, Domi-

Domine? Atque ille: Ego sum Jesus Nazarenus, inquit, quem tu persequeris.

9 Qui autem mecum aderant, lucem aspexerunt illi quidem, & territi sunt: sed vocem non audiverunt alloquentis me.

10 Tum ego: Quid agam? Domine. Et Dominus: Surge, inquit, & proficiscere Damascum: illic tibi dicentur omnia, quæ tibi facienda esse statutum est.

11 Ego cum præ lucis illius splendore non viderem, manu ductus à meis comitibus, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir secundum legem pius, omnibus incolis Judæis probatus, venit ad me,

13 & astans mihi: Saule frater, inquit aspice. Et ego eodem temporis vestigio eum aspexi.

14 Atque ille, Deus majorum nostrorum, inquit, te ad voluntatem suam cognoscendam destinavit: & ad justum videndam, vocemque ex ejus ore audiendam:

15 quoniam ei testis futurus es apud omnes homines, eorum quæ & videris & audiveris.

16 Quocirca quid cunctaris? agendum, baptizare, & tua peccata elue, invocato nomine Domini.

17 Reverso autem mihi Hierosolimam, & in fano supplicanti, accidit, ut extra meipsum raptus,

18 viderem eum mihi dicentem: Propera, & Hierosolyma celeriter exi: non enim admittent tuum de me testimonium.

19 Et ego, Domine, inquam,

sciunt ipsi ut ego solitus sim in custodiam dare, & per collegia verberare, eos qui tibi fidem habent:

20 utque cum tui testis Stephani sanguis effunderetur, ego adessem, & in ejus necem consentirem, vestimenta custodiens eorum qui interficiebant.

21 At ille: Vade, inquit: nam ego te ad longinquas gentes legabo.

22 Ad hæc usque verba eum illi audiverunt, & hic clamorem sustulerunt: Tolle istum ex terris, inquit: non enim convenit eum vivere.

23 Ita vociferantibus illis, & vestimenta jactantibus, ac pulverem in aerem jacentibus,

24 jussit eum tribunus in castra duci, & de eo loris quaestionem haberi imperavit, ut cognosceret quam ob causam illi sic ei occlamarent.

25 Sed dum ille loris eum constringit, Paulus eum qui aderat centurionem sic alloquitur: An hominem Romanam, eumque indemnatum, licet vobis verberare?

26 Hoc auditum, centurio tribuno nunciatum ixit. Vide, inquit, quid agas: nam hic homo Romanus est.

27 Tum eum aggressus tribunus: Dic mihi, inquit, esne Romanus? Etiam inquit ille.

28 Et tribunus: Ego magno precio istius civitatis jus redemi. Cui Paulus: At, ego natus sum.

29 Hic statim eum omiserunt, qui erant de eo quaestionem habituri. Tribunus quoque territus est, cum Romanum esse intelligeret, & eum colligasset.

30 Postero die volens certo scire,

scire, qua de re à Judæis accusaretur, solvit eum vinculis: & pontificibus unà cum toto eorum concilio venire iussis, Paulum deduxit, & apud eos statuit.

CAPUT XXIII.

Paulum causam dicentem Ananias percuti jubet. Dissensio inter ipsos accusatores oritur. Consolatur Deus Paulum. De Judæorum insidiis Tribunus certior factus, Paulum Felici præfidi mittendum curat.

ET Paulus in concilium intuens, Viri fratres, inquit, ego me ad hunc diem sic erga Deum gessi, ut optimè mihi conscius sim.

2 At pontifex Ananias eis qui ei astabant, imperavit, ut ejus os percuterent.

3 Tum Paulus: Percussurus est te Deus, inquit ei, paries incrustate. Ergo tu sedes, ut de me ex lege judices, & contra legem pulsari me jubes?

4 Hic assistentes dixerunt, Pontifici divino conviciaris?

5 Et Paulus: Nesciebam, fratres, inquit, esse Pontificem. Scriptum est enim: Principi populi tui ne maledicito.

6 Intelligens autem Paulus unam partem esse Sadducæorum, alteram Phariseorum, vociferatus est in concilio: Viri fratres, ego Phariseus sum, Pharisei filius: speratæ resurrectionis mortuorum sum reus.

7 Hoc eo locuto, orta est Phariseorum & Sadducæorum contentio, divisaque multitudo est.

8 Sadducæi enim resurrectionem, aut angelum, aut spiritum esse negant: at Pharisei utrumque consentunt.

9 Hic exorto ingenti clamore,

re, surrexerunt Scribæ, qui erant Pharisaicarum partium, & pugnantes dixerunt: Nul- lum in hoc homine malum invenimus. Quòd si eum spiritus est, aut angelus allocutus, ne pugnemus cum Deo.

10 Ita magna exorta contentione, veritus tribunus, ne Paulus ab illis discerperetur, jussit exercitum descendere, eumque è medio illorum abreptum in castra ducere.

11 Proxima nocte astans ei Dominus dixit: Bono animo es Paule: ut enim de me Hierosolymæ testificatus es, sic tibi Romæ quoque testificandum est.

12 Deinde orta die conspirarunt Judæi quidam, & sese devoverunt, si vel cibum vel potionem caperent, quin Paulum interfecissent.

13 Erant autem plus quadraginta, qui hanc conjurationem fecerunt,

14 Qui Pontifices & Senatores hujusmodi oratione conveniunt: Viris nos ipsos egimus, si quid gustaremus, quin Paulum occiderimus.

15 Quamobrem vos tribuno & concilio significate, ut cras eum ad vos deducant, tanquam de eo cognituros exactius. Nos verò, antequam sistatur, parati sumus eum perimere.

16 Has insidias fororis Pauli filius audivit, & venit in castra, ac eò ingressus, rem Paulo retulit.

17 Et Paulus advocatò uno centurione, sic ei dixit: Hunc adolescentem ad tribunal deducito: habet enim quod ei referat.

18 Ille igitur eo assumpto, & ad tribunal ducto, sic tribuno dixit: Paulus is qui est in

in vinculis, evocatum me rogavit, ut hunc adolescentem ad te adducerem, habentem aliquid, tibi quod dicat.

19 Et tribunus eo manu prehensio, inque secretum ducto, percontatus est quid esset, quod sibi nunciandum haberet.

20 Cui ille sic retulit: Constituerunt Judæi rogare te, ut cras in concilium deducas Paulum, quasi aliquid diligentius de eo interrogaturi.

21 Tu verò eis obsequi noli: nam insidiantur ei, ex eis homines supra quadraginta: qui sese devoverunt, si vel comederent, vel biberent, quin eum intermiserent. Et nunc parati, tuum mandatum expectant.

22 Igitur tribunus adolescentem dimisit, cum mandato, ne cui ea se tribuno declarasse diceret.

23 Deinde evocatos duos quosdam centuriones alloquitur: Parate milites ducentos, qui Casaream proficiscantur: item equites septuaginta, & hastatos ducentos, ad noctis horam tertiam:

24 adhibitis etiam jumentis, ut eo impositum Paulum ad Felicem prætorem perducant.

25 Scripsit autem epistolam, cujus exemplum est hoc:

26 **CLAUDIUS LYSIAS** præstantissimo prætori Felici, salutem.

27 Hunc virum cum Judæi comprehendissent, & interfecturi essent, ego cum exercitu superveni, & eum eripui, ac Romanum esse didici.

28 Volens autem scire, quam ob causam illi eum accusarent, deduxi eum in eorum concilium,

29 & de quaestionibus legis

eorum accusari comperi, nec ullius criminis insimulari, quod morte sit aut vinculis dignum.

30 Cum autem esset indicatum mihi, fore ut Judæorum appeteretur insidiis, ad te continuo misi, & simul accusatoribus, ut contra eum apud te dicerent, præcepi. Vale.

31 Igitur milites, ut eis mandatum fuerat, assumptum Paulum noctu duxerunt Antipatridem.

32 Postridie siverunt equites cum eo proficisci, ipsi in castra reversi sunt.

33 Equites Casaream ingressi, epistola prætori tradita, Paulum quoque ei stiterunt.

34 Prætor ea lecta, sciscitatus ex qua esset provincia, ubi ex Cilicia audivit,

35 ita dixit: Audiam te, ubi tui quoque accusatores venerint: eamque in Herodis prætorio jussit asserveri.

CAPUT XXIV.

Tertullo accusante Paulus pro se causam dicit. Præsidi, & ejus uxori Christum annunciat. Speratam pecuniam, cum frustra Felix expectasset, provincia decedens, vincitum Paulum relinquit.

Post quinque dies descendit pontifex Ananias cum Senatoribus, & oratore Tertullo quodam, qui apud Prætorem contra Paulum comparuerunt:

2 quo vocato, Tertullus se accusare orsus est:

3 Quod multa pace per te fruimur, quodque tua providentia hæc natio rectè administratur, id & semper & ubique approbamus, præstantissime Felix, & maximas agimus gratias.

4 Sed ne te diutius obtin-

dam, quæso ut nos pro æquitate
paucis audias.

5 Nos hominem hunc nati
pestilentem, & seditiones omni-
bus toto orbe Judæis moven-
tem, ac sectæ Nazæzorū
principem,

6 eò usque, ut etiam sanum
profanare conatus sit, compre-
hendimus, & ex lege nostra ju-
dicare voluimus.

7 Sed intervenit Lysias tri-
bunus, qui eum magna vi ex
manibus nostris abduxit,

8 iussitque, ut ejus accusa-
tores apud te adessent: ex quo
poteris, si quæres, certior fieri
de omnibus his, quibus nos cum
accusamus.

9 Ad hæc assenserunt etiam
Judæi, hæc sic se habere dicen-
tes.

10 Tum Paulus: cùm ei
prætor annuisset ut diceret, re-
spondit in hanc sententiam:
Quòd te multos jam annos huic
genti jus dicere scio, equidem
eò confidentius pro me dico.

11 quod tu intelligere pos-
sis me non plures duodecim
complevisse dies, ex quo Hiero-
solyman ad Deum adorandum
ascendi.

12 Neque verò me in fano
deprehenderunt cum aliquo col-
loquentem, aut vulgi seditionem
facientem: nec in collegiis,
nec per oppida:

13 nec me eorum possunt
convincere, de quibus accu-
sant.

14 Illud autem apud te con-
fiteor, me ut fert institutio,
quam sectam dicunt, sic Deum
colere patrum, & omnia cre-
dere, quæ in lege & vatibus scri-
pta sunt.

15 ac in Deo spem habere
(id quod isti ipsi quoque expe-

stant) resurrectionem fore mor-
tuoꝝ, tum iustorum tum in-
iustorum.

16 Atque equidem in eo me
exerceo, ut intemerata consci-
entia, & apud Deum semper, &
apud homines sim præditus.

17 Veneram autem post an-
nos complures, ut popularium
meorum egestatem muneribus
allevarem, & munera libarem:

18 cùm me in fano lustra-
tum offenderunt, nulla cum
turba aut tumultu, quidam ex
Asia Judæi,

19 quos apud te præsto esse,
accusareque decebat, si quid ha-
berent contra me.

20 Aut etiam isti ipsi dicant,
si quod deprehenderunt in me
crimen, dum stare in concilio:

21 nisi fortè criminosa est
hæc una vox, qua sic inter eos
astans vociferatus sum:

22 De mortuoꝝ resurre-
ctione ego à vobis hodie reus
agor.

23 His auditis, Felix ampli-
us pronunciavit, eam institutio-
nem satis perspectam habens:
Cùm descenderit Lysias tribu-
nus, inquit, cognoscam de ve-
stra causâ,

24 præcepitque centurioni,
ut asservaretur Paulus, & remis-
sius haberetur, neque quisquam
suorum ei ministrare aut adire
prohiberetur.

25 Post aliquot dies adve-
nit Felix cum Drusilla uxore
sua, quæ erat Judæa, & accersitum
Paulum audivit de fide in
Christum.

26 Ac eo de iustitia, & con-
tinentia, & futuro iudicio dis-
serente, territus Felix, dixit:
In præsentia, abi: ego tempus
nactus, evocabo te.

27 Acce-

27 Accedebat eò, quod pecuniam sibi à Paulo d. tum iri sperabat : ut eum solveret. Ideoque eum sapius accersens, cum eo confabulabatur.

28 Peraçto autem biennio, accepit successorem Felix Porcium Festum. Itaque volens gratum facere Judæis, Paulum vinctum reliquit.

CAPUT XXV.

Festus succedens, jubet Paulum adduci. Paulus Cæsarem appellat, Festus Agrippæ regi negotium Pauli exponit, eundemque illi sistit, ut causam cognoscat.

Festus provinciam ingressus, post triduum Cæsarea Hierosolymam ascendit :

2 seque apud eum stiterunt Pontifex, & Judæorum primi, contra Paulum :

3 contra quem à Festo beneficii loco postulabant, ut eum Hierosolymam accerseret : in animo habentes, eum in via per insidias occidere.

3 Festus respondit, Paulum Cæsareis asservari, se verò brevi profecturum.

5 Quapropter qui vestram possunt, inquit, simul descendant : & si quid in hoc homine criminis est, accusent.

6 Deinde postquam apud eos non plus decem dies egit, Cæsaream descendit : & postridie pro tribunali sedens, Paulum iussit adduci.

7 Qui postquam advenit, circumsteterunt, qui Hierosolymis descenderant Judæi, multa & atrociter Paulo crimina impingentes, quæ demonstrare non poterant :

8 illo se nec in Judæorum legem, nec in fœdum, nec in Cæsarem quicquam peccasse defendente.

9 Festus autem volens Judæis gratificari, dixit Paulo : Vis Hierosolymam ascendere, & ibi de his causam apud me dicere ?

10 At Paulus : Ad Cæsaris tribunal, inquit, asto, ubi me causam dicere decet. Judæis nullam feci injuriam, ut tu pulchrè scis.

11 Nam si sum nocens, & aliquid morte dignum commisi, quò minus moriar non recuso. Sin nihil eorum est de quibus hi me accusant, nemo me eis condonare potest. Cæsarem appello.

12 Tum Festus cum concilio collocutus, respondit : Cæsarem appellasti, ad Cæsarem ibis.

13 Deinde præteritis aliquot diebus, Agrippa rex, & Berenice, Cæsaream venerunt, salutaturi Festum.

14 Qui dum ibi complures morantur dies, Festus regi negotium Pauli exposuit. Est vir quidam, inquit, à Felice relictus in vinculis,

15 de quo me, postquam Hierosolymam veni, compellarunt Pontifices senatoresque Judæorum, eum poscentes ad supplicium.

16 Quibus ego respondi, non esse Romanis morem, hominem ullum ad necem condonare, priusquam reus præsentibus habuerit accusatores, & locum sui contra criminationem defendendi obtinuerit.

17 Cum igitur illi huc convenissent, ego nulla interposita mora, postridie pro tribunali sedi, & hominem adduci imperavi.

18 Cui cum præsto essent accusa-

culatores, nullum crimen inferebant, cujusmodi ego opinatus eram :

19 sed quæstiones quasdam de superstitione sua contra eum habebant, & de quodam Jesu mortuo, quem Paulus vivere dicebat.

20 Ego de hujusmodi quæstione dubitans, quæsi an Hierosolymam proficisci vellet, & illic de his causam dicere.

21 Sed Paulus ut ad Augusti cognitionem servaretur, appellavit. Et ego jussi ut asservaretur, donec eum mittam ad Cæsarem.

22 Tum Agrippa ita Festo dixit : Vellem ego quoque hominem audire. Et ille : Cras inquit, audies eum.

23 Igitur postridie Agrippa & Berenice multo cum apparatu veniunt, & in auditorium intrant, una cum tribunis & excellentibus in civitate viris. Et Festus, adducto jussu ejus Paulo, sic locutus est :

24 Agrippa rex, & omnes viri qui apud nos adestis, videtis hunc, de quo me omnis Judæorum multitudo & Hierosolymis & hic interpellavit, vociferans, eum vivere amplius non debere.

25 Ego cum eum nihil capitale admisisse comperissem, & ipse ad Augustum provocasset, mittere statui :

26 tamen si quid certum de eo scribam ad Dominum, non habeo. Ea de causa produxi eum ad vos, & maxime ad te, rex Agrippa, ut re disquisita, habeam, quod scribam.

27 Absurdum enim mihi videtur, mittere vinctum, nec quæ ei crimina imponantur, significare.

CAPUT XXVI.

Paulus coram Agrippa, vitam a se à juventute, vocationemque suam, tanta auctoritate exponit, ut etiam Regis animum nonnihil flecteret, sed re infecta discedunt proceres.

Hic Paulum sic alloquitur Agrippa : Liberum est tibi pro te ipso dicere. Tum Paulus, porrecta manu seipsum defendit :

2 Quod omnia de quibus à Judæis postulor, hodie sum apud te, rex Agrippa, defensurus,

3 qui sis omnium Judaicarum consuetudinum, ac controversiarum vel in primis peritus, equidem beatum me ducor. Quamobrem oro te, ut me æquo animo audias.

4 Ac meam quidem ab inopunte ætate vitam, quæ ab initio Hierosolymis inter meos populares acta est, norunt omnes Judæi,

5 jam diu scientes (modò velint fateri) me exactissima religionis nostræ secta vixisse Phariseum.

6 Et nunc sto reus speratæ representationis eorum, quæ majoribus nostris à Deo promissa sunt :

7 quod quidem se perventuras duodecim tribus nostræ, Deum noctes diesque assidue colendo, sperant. De hac spe accusor, rex Agrippa, à Judæis.

8 Iræne vero incredibile apud vos judicatur, mortuos à Deo excitari ?

9 Equidem statueram multa mihi contra Jesu Nazareni nomen esse faciendæ.

10 Itaque feci Hierosolymis multosque sanctorum ego in custodias inclusi, accepta à Pontifici-

tificibus potestate, & interficiendos mea sententia damnavi.

11 Quin eos per omnia collegia tormentis sæpe cogebam impiè loqui: jamque immodice in eos furens, persequabar etiam ad exterarum urbem.

12 Ac aliquando proficiens Damascum, cum potestate & procuratore à Pontificibus accepta,

13 die medio, rex, in itinere vidi de cælo Solis splendore majus lumen, quod me, meosque comites circumfulsit.

14 Ac nobis omnibus ad terram collapsis, vocem audiavi asstantem me, & Hebræo sermone dicentem, Saulè, Saulè, quid me persequeris? Durum tibi fuerit contra stimulos calcitrare.

15 Tum ego: Quis es, inquam, Domine? Et ille: Ego sum Jesus, quem tu persequeris.

16 Verùm surge, & confiste in pedes. Nam ego tibi apparui, ut te & ministrum & testem constituam eorum quæque videris quæque tibi demonstrabo,

17 vindicando te à populo & gentibus, ad quas nunc te mitto,

18 ad eorum oculos aperiendos: ut ex tenebris in lucem, & ex Satanæ potestate ad Deum se convertant, & ita peccatorum veniam, & eandem cum eis sortem consequantur, qui fide mihi habenda sancti facti fuerint.

19 Nec ego, rex Agrippa, cælesti visioni non fui dicto audiens:

20 quin primùm eis, qui Damasci erant, & Hierosolymis, perque omnem Judææ agrum, necnon ipsis extraneis dunciarum, ut vitam corrigerent, & ad Deum se converterent, ac

vitz correctione digna facerent.

21 His de causis Julai me infano comprehensum conabantur interficere.

22 Sed divino præsidio adhuc usque diem steti, infirmos juxta ac summos commonefaciens, neque quicquam extra eam dicens, quæ tum ceteri vates, tum Moses, futura antè denunciarunt:

23 videlicet supplicio afficiendum Christum, primumque ex mortuis in vitam revocatum, lucem populo & gentibus nunciaturum.

24 Hæc eo defendente, Festus magna voce dixit: Insanis, Paule: nimis te literæ ad insaniam redigunt.

25 At ille: Non insano, inquit, præstantissime Feste, sed vera & sana verba profero.

26 Scit hæc rex, ad quem ego confidentius loquor, quod cum nihil horum latere persuasum habeo. Nec enim hoc in angulo gestum est.

27 Credis, rex Agrippa, veribus? Credis, scio.

28 Et Agrippa Paulo: Propemodum mihi persuades, Christianus sum.

29 Et Paulus: Deum precor, inquit, ut & propemodum & planè, non solum tu, sed etiam omnes qui me audiunt, hodie tales fiant, qualis ego sum exceptis his vinculis.

30 Hæc eo locuto, surrexit rex, & prator, & Berenice, eorum assessores:

31 & digressi loquebantur inter sese, cum hominem nihil morte aut vinculis dignum fore.

32 Agrippa verò Festo dixit eum hominem absolvi posse, si Cæsarem appellasset.

CAPUT XXVII.

periculosam navigationem
memorant: non creditur, diu
ventis undique jactati naufragium
faciunt: omnes tamen
salvi in terram evadunt.

T autem nos in Italiam
navigare decretum est,
aditus est Paulus, & alii qui
vincti duo, centurioni nomine
Julio, cohortis Augustæ:

2 Et conscensa nave Adra-
mytina, secundum Asiz loca
navigaturi solvimus, comitante
nos Aristarcho Macedone Thes-
salonicensi.

3 Postridē ad Sidonem ap-
pulsi sumus: & Julius Paulo
humane usus, permisit ei ami-
cos adire, qui ejus curam gere-
rent.

4 Inde postquam solvimus,
subter Cyprum navigavimus,
quod erant venti contrarii:

5 ac navigato Cilicio, Pam-
phylioque pelago, Lyciæ Myram
appulimus:

6 & ibi nactus centurio na-
vem Alexandrinam, quæ in Ita-
liam navigaret, eò nos imposu-
it.

7 Postquam autem complu-
ribus diebus tardè navigantes,
agrè in eum locum qui est se-
cundum Cnidum, venissemus,
obstante nobis vento, subter
Cretam secundum Salmonam
navigavimus:

8 eamque agrè præterlati,
venimus in quandam locum, no-
mine Pulchros portus, prope
quem urbs erat Lasza.

9 Jam verò satis multo tem-
pore transacto, cum esset jam
periculosa navigatio, quod tran-
quillitas præterisset, monebat
Paulus eos hujusmodi verbis.

10 Viri, video cum detrimen-
to, gravique non solum oneris &

navigii, verumetiam nostræ vi-
tæ jactura, fore navigationem.

11 At centurio magis gu-
bernatori, & naviculario, quàm
Pauli dictis obtemperabat.

12 Ac quòd erat portus ad
hyberna parum accommodatus,
plerique consilium ceperunt,
illinc quoque solvere, si fortè
possent in Phœnicen appulsi hy-
bernare, qui portus est Cretæ,
spectans ad Africum, & ad Co-
rum.

13 Itaque aspirante Austro,
arbitrati se propositum assecu-
tos, solverunt, & propius Cre-
tam præterferebantur.

14 Verùm haud multò post
in eam procellosus ventus im-
pegit, qui Euro-aquilo vocatur.

15 Ità cum correptum navi-
gium contra ventum tendere
non posset, cessimus, atque ita
ferebamur.

16 Cumque subter parvam
quandam insulam, nomine Clau-
dam, cursum tenuissemus, vix
scapham tenere potuimus:

17 quæ subducta, adjumen-
tis utebantur succingentes na-
vem: ac ne in Syrtim incide-
rent metuentes, demissa scapha
sic ferebantur.

18 Sed quia vehementi tem-
pestate jactabamur, altero die
jactura facta est:

19 tertio die nos nostris ma-
nibus armamenta navis ejeci-
mus.

20 Verùm neque Sole ne-
que stellis complures jam dies
apparentibus, & tempestate non
mediocri incumbente, caterò
spes omnis salutis nostræ subla-
ta erat.

21 Cùm autem multa esset
inedia, Paulus in eorum medio
astans, sic locutus est: Decebat
quidem, & viri obtemperantes
mihi

mihi, à Creta non solvere, & hoc detrimentum damnumque lucrari.

22 Nunc tamen moneo vos, ut bono sitis animo: nam nullius nostrâ navi vitæ iactura fiet, sed tantum navigii.

23 Astitit enim mihi hac nocte Dei, cuius sum, quemque colo, angelus,

24 & ita dixit: Ne metue, Paule, ad Cæsarem te sisti oportet: at scito, tibi Deum omnes tecum navigantes condonasse.

25 Quamobrem bono este animo, viri: confido enim Deo, ita fore quomodo mihi promissum est.

26 Oportet autem nos in aliquam insulam ejici.

27 Deinde ubi quartadecima nox venit, cum in Adria agitareretur, sub noctem mediam nautæ, quod se alicui terræ propinquare suspicabantur,

28 demisso perpendiculo nautico, invenerunt ulnas viginti. Deinde paululum progressi, & iterum contacti, invenerunt ulnas quindecim:

29 ac ne in aspera loca inciderent veriti, iactis de puppi quatuor anchoris, optabant oriri diem.

30 Sed cum nautæ ex navi effugere conarentur, & scapham in mare demississent, quasi qui ex prora anchoras extensuri essent.

31 Paulus centurioni & militibus dixit: Nisi hi manserint in navi, vos evaderet non potestis.

32 Tum milites scaphæ funes absciderunt, eamque delabi siverunt.

33 Interea dum dies appetit, Paulus omnes, ut cibum caperent, cohortabatur: Hic deci-

mus quartus dies agitur, inquit, cum expectantes jejuni permenetis, nihilque sumpsistis:

34 itaque vos ut cibum capiat is exhortor. Hoc enim ad vestram salutem pertinet. Nam nullius vestram vel pilus excipite cadet.

35 His dictis sumptum panem, actis in omnium conspectu Deo gratias, fregit, ac comedere cœpit.

36 Tum omnes alacres rediti, ipsi quoque cibum ceperunt.

37 Eramus autem in navibus capita in summa ducenta septuaginta sex.

38 Deinde cibo satiati, navem exonerarunt, iacto in mare frumento.

39 Orta die, terram non agnoscebant: sed sinum quandam animadvertabant, qui littus habebat, in quod cogitabant, si fieri posset, navem appellare.

40 Itaque detractas anchoras permiserunt in mare, simulque laxatis gubernaculorum scalmis, & sublato ad flatum vento, tendebant ad littus.

41 Sed in locum bimarem delati navem illiserunt, ita ut affixa prora maneret immobilis, puppis undarum vi solveretur.

42 Militum autem consilium fuit, ut vinctos occiderent, ne quis enatando effugeret.

43 Sed centurio Paulum servare volens, eos illo consilio prohibuit: iussitque ut qui naves possent, primi se jacerent, & ad terram evaderent:

44 cæteri partim in tabulis, partim in quavis re ex navi. Atque ita factum est, ut omnes in terram evaderent incolumes.

CAPUT XXVIII.

Saluatorum humanitas erga naufragos. Paulus viperam manu tollit illesus, Publium & alios sanat. Melita solventes Romam perveniunt. Paulus Judeis causam suam exponit: Jesum docet biennio.

Lapsi autem, tum demum intellexerunt, insulam aditam vocari.

2 Barbari verò non vulgari humanitate erga nos usi sunt. Nam accenso igne, nos omnes circumverunt, propter instantem pluviam, & propter frigus.

3 Cùm Paulus autem multum sarmentorum collegisset, ac igni imposuisset, vipera propter calorem egressa, ejus manum invasit.

4 Et barbari, ut pendentem de ejus manu bestiam viderunt, dicebant inter se: Omnino homicida est hic homo, quem ex mari servatum, fas vivere non sinit.

5 At ille excussa in ignem bestia, nihil mali passus est:

6 illis futurum expectantibus ut arderet, aut subito mortuus concideret. Sed postquam diutius expectantes, nihil incommodi ei vident accidere, mutati dicebant, esse Deum.

7 Erant iis in locis prædia primo insulæ: nomine Publio, qui nos acceptos triduum benigne tractavit hospitio.

8 Accidit autem, ut Publii pater febribus & torminibus laborans decumberet: ad quem ingressus Paulus, ac comprecatus, impositis illi manibus, eum sanavit.

9 Quo facto, ceteri quoque qui morbis in insula tenebantur, accedebant, ac curabantur:

10 qui nos etiam multis honoribus persecuti sunt, & solventibus necessaria subministrarunt.

11 Post tres menses solvimus in navi Alexandrina, quæ in ea insula hyemaverat, insignita Castoribus:

12 & Syracusas appulsi, illic mansimus triduum.

13 Inde circuitu pervenimus Regium: & post unum diem, orto Austro, altero die venimus Puteolos.

14 Ubi fratres nostri, exorati sumus, ut apud eos maneremus septem dies, & ita Romam contendimus.

15 Unde fratres, cùm de nobis audivissent, nobis obviam proderunt usque ad Appium forum, & Tres tabernas. Quibus visis, Paulus actis Deo gratias, sumpsit fiduciam.

16 Postquam Romam venimus, centurio victos præfecto castrorum tradidit. Paulo autem permissum est, ut solus cum custode suo milite maneret.

17 Post triduum convocavit Paulus Judæorum primos, eosque postquam convenerunt, sic allocutus est: Viri fratres, ego quamvis nihil contra populum, patriæve mores fecissem, victus Hierosolymis traditus sum in Romanorum manus,

18 qui me examinatum volebant absolvere, quod nullam in me foret capitalis crimen.

19 Sed contradicentibus Judæis, coactus sum appellare Cæsarem, non ut qui aliquid haberem, quod populares meos accusarem.

20 Hanc igitur ob causam vos advocavi ut viderem & allocuter. Nam causi si ei Ista-

litarum, hac catena circumdatus sum.

21 Et illi: Nos quidem, inquirunt, neque literas de te accepimus ex Iudæa neque fratrum quisquam advenit, qui aliquid sinistrum de te nunciaverit, aut dixerit.

22 Caterum, vellemus ex te audire, quæ sentias. Nam de ista quidem secta notum est nobis, ei ubique contradici.

23 Ac dicto ei die, venerunt ad eum in hospitium plures: quibus ille diserebat, divinum regnum testificans, & eis de Jesu, ex Mosis lege, & vaticiniis, à mane ad vesperam persuadere conans.

24 At aliis quidem oratione persuadebatur, alii non credebant:

25 cumque inter sese discordes essent, discedebant, Paulo unum verbum locuto, videlicet: Rectè allocutus est Spiritus sanctus, per Esaiam vatem, majores nostros,

26 dum ait: Adi populum istum, & dicito: Audietis quidem, sed non intelligetis: & aspicietis, sed non perspicietis.

27 Torpet enim animus istius populi, & auribus obtusè audiunt, & oculos habent occlusos, ne oculis videant, & auribus audiant, & animo intelligant, ac mutantur, atque ita eos ego sanem.

28 Quapropter hoc vobis notum esto, missam extraneis esse divinam salutem, qui etiam audient.

29 His ab eo dictis, abierunt Judæi, multam habentes inter sese contentionem.

30 Mansit autem Paulus totum biennium in conductu privatim, atque omnes adibat, qui eum adibant,

31 divinum regnum, publicans, & de Domino Jesu Christo summa cum libertate, sine impedimento docens.

PAULI EPISTOLA AD ROMANOS.

CAPUT I.

Ab Apostolatus sui approbatione exorsus, Evangelii commendationem subnequit, per quod Deus virtutem suam exerit servandis Fide hominibus, impiæ gratitudinis reus: in quos ira Dei meritis effusa colligitur, quod laxatis habenis in omne scelem passim ferantur.

PAULUS JESU CHRISTI servus, vocatus Apostolus ad Evangelium Dei segregatus,

2 quod antè promiserat per vates suos in sacris literis,

3 de filio suo, orto ex Davidis semine quod ad carnem attinet:

4 definito Dei filio cum potentia, secundum spiritum sanctificum, dum ex mortuis resurgit Jesus Christus Dominus noster:

5 per quem gratiam sumus & Apostolatam adepti, ut obediatur fidei ob ejus nomen apud omnes gentes,

6 in quibus vos quoque estis vocati Jesu Christi

7 Omnibus, qui Romæ estis, Deo charis, vocatis sanctis, gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

8 Primum, ago Deo meo gratias per Jesum Christum de vobis omnibus, quod vestra fides toto orbe divulgatur.

9 Testis enim mihi Deus est (quem ex animo in ejus filii Evangelio colo) me sine intermissione mentionem vestri facere semper in meis supplicationibus,

10 precantem ut (quod Dei voluntate fiat) tandem aliquando commoditatem adipiscar itineris, ad vos visendos.

11 Cupio enim videre vos, ut divinum aliquod beneficium vobis communicem, vestri confirmandi gratia:

12 hoc est, ut una apud vos recreemur per utrorumque fidem, vestram & meam.

13 Nolo enim vos ignorare, fratres, me sæpe statuisse adire vos (sed hæcenus prohibitus sum) ut profectum aliquem apud vos quoque faciam, quemadmodum apud cæteras nationes.

14 Græcis juxta, ac barbaris, doctis ac imperitis debeo.

15 Ita quod in me est, paratus sum, vos quoque qui Romæ estis, Evangelio instituere.

16 Nec enim me pudet Evangelii Christi: quippe quod sit divina potentia, salutaris omni fidenti, cum Græco, tum Judæo.

17 Nam per id divina justitia exeritur, perpetuanda fide, quemadmodum scriptum est: Justus autem fide vivet.

18 Exeritur enim ira Dei

de celo in omnem impietatem & injustitiam hominum, veritatem injustè suppressentium.

19 Nam quod Dei cognosci potest, id apud eos manifestum est, utpote cùm Deus eis patefecerit.

20 Etenim quæ ejus sunt inaspectabilia, cujusmodi est ejus sempiterna potentia atque divinitas, ea ex mundi opificio, dum considerantur per opera, perspiciuntur: ut sint inexcusabiles,

21 quoniam cognito Deo, non ei dignam Deo gloriam gratiamque tribueunt; sed vanis cogitationibus usi sunt, caligavitque eorum insipiens animus:

22 sapientes se professi, stultos præstiterunt:

23 & immortalis Dei gloriam ad imagines similes hominis mortalis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium transtulerunt.

24 Quare Deus eos permisit animi sui cupiditatibus, in tantam impuritatem, ut ipsi sua corpora in sese deturperet:

25 quod Dei veritatem in falsitatem transtulerint, & res creatas supra creatorem venerati coluerint, qui est laudandus in sempiternum: Etiam.

26 Hanc ob rem permisit eos Deus in turpes libidines ut eorum foemina mutaverint usum naturalem in non naturalem:

27 similiterque mares, omisso foemina usu naturali, exardescant mutua libidine, mares cum maribus obscæna perpetrantes, atque ita dignam errore suo mercedem in se accipientes.

28 Ac quemadmodum Dei cog-

cognitione non probè usi sunt, ita permisit eos Deus in improbam mentem, ita ut nefaria faciant,

29 pleni omnis injustitiæ, supri, perversitatis, avaritiæ, maliciæ: referti invidia, cæde, jurgio, fraudulentia, nequitia:

30 susurriones, maledici, Dei osiores, contumeliosi, superbi, arrogantes, malorum inventores, contumaces erga parentes,

31 Insipientes, infociabiles, inhumani, perfidiosi, immiseri-cordes:

32 qui cùm id esse divinum jus cognoscant, ut qui talia faciunt, morte digni sint, non solum ea faciunt, sed etiam facientibus assentiuntur.

CAPUT II.

Omnes ad tribunal Dei sistit, Gentibus excusationem ab ignorantia præcidit. Urget Judæos à lege scripta in qua gloriabantur, æquique eos inter se.

ITaque inexcusabilis es, & homo, quicumque damnas: nam eo ipso quod alterum damnas, teipsum condemnas, cùm facias eadem tu qui damnas.

2 Scimus autem, severum Dei judicium in eos futurum, qui talia faciunt.

3 An vero hoc putas, homo tu (qui eos damnas qui talia faciunt, & facis eadem) te Dei judicium evasurum?

4 An divitem ejus benignitatem & facilitatem, ac lenitudinem contemnis? ignorans, te Dei benignitate ad sanitatem invitari?

5 Tu verò, quæ tua est duritas, & deploratus animus, congeris ipse tibi supplicium in sup-

plicii diem, & representationi justi Dei judicii,

6 qui suis cuique factis digna solvet:

7 hoc est, iis qui in rectè factis perseverantes, gloriam, honoremque & immortalitatem quærent, vitam sempiternam:

8 contentiosis autem, & in veritatem contumacibus, injustitiæ verò obedientibus, immet savitia, & poena,

9 calamitas & angustia, omni hominis animæ præve agentis, cùm Græci, tum Judæi.

10 Gloria verò, & honos, & pax omni rectè facienti cùm Græco, tum Judæo.

11 Nullum est enim apud Deum personarum discriminem:

12 nam quicumque sine lege peccaverint, sine lege etiam peribunt: item quicumque cùm lege peccaverint, per legem damnabuntur.

13 Non enim legis auditores erunt apud Deum infontes, sed legis executores erunt infontes.

14 Cùm enim exterarum nationum homines, legem non habentes, natura legitima faciant, ii legem non habentes, ipsi sibi lex sunt.

15 qui quidem ostendunt legis opus in suis animis inscriptum: id quod testabitur eorum conscientia: & utrorumque cogitationes eos vel accusabunt, vel defendent,

16 quo die judicabit Deus arcana hominum, ex evangelio meo, per Jesum Christum.

17 En tu Judæus nominaris: & in lege acquiescis, ac de Deo gloriaris,

18 & ejus voluntatem cognoscis; & præstabilia approbas, instructus lege:

19 tibi quæ persuades, te ce-

com

eorum esse ducem, lumen eorum qui sunt in tenebris,

20 imprudentum præceptorum, imperitorum magistrum, qui veram legis cognitionem præ te feras.

21 Ergo qui alterum doces, teipsum non doces? qui prædicās non esse furandum, furaris?

22 qui adulterandum negas, adulteras? qui deastros detestaris, sacrilegium committis?

23 qui in lege gloriaris, contra legem committendo Deum dedecoras?

24 Per vos enim malè audit Dei nomen apud exterās nationes, quemadmodum scriptum est.

25 Nam ita demum prodest circumcisio, si legi pareas. Sin contra legem committas, tua circumcisio in præputium abiit.

26 Quòd si præputiatus legis instituta conservat, nimirum ejus præputium pro circumcisione habebitur:

27 dannabitque qui natura præputiatus legem exequitur, te, qui literam & circumcisionem habens, contra legem facis.

28 Non enim is Judæus est, qui manifestò est: nec ea circumcisio est, quæ manifestò in carne est:

29 sed is Judæus est, qui occultè est: & ea circumcisio est, quæ cordis est, spiritu, non literis: cujus Judæi laus non ab hominibus est, sed à Deo.

CAPUT III.

Concedit Judæis aliquam, ex fædere præteritâ, sed quæ penitus in Dei misericordia sita sit. Judæos ac Gentes æquè

esse peccatores, auctoritate Scripturæ confirmat: usumque legis monstrans, Fide nos justificari colligit.

Quæ nam est ergo Judæi præstantia? aut quæ circumcisionis utilitas?

2 Multa omnino. Primum, quòd eis credita sunt oracula divina.

3 Quid enim, si diffiderunt nonnulli? Num eorum diffidentia Dei fidem abolebit?

4 Absit. Quin sit Deus verax, & omnis homo mendax, quemadmodum literis proditum est: Ut sis æquus in tuis dictis, & causam obtineas.

5 Sed si injustitia nostra, Dei justitiam commendat, quid dicemus? Num Deus injustus est, qui supplicium irroget? Humano more loquor.

6 Absit. Alioquin quomodo jus redderet Deus mundo?

7 Verùm si Dei veritas mea falsitate amplificatur, ad ejus gloriam, cur ego tandem ut nocens damnor?

8 quin potius faciamus mala, ut eveniant bona. Sic enim male de nobis dicitur, & sic aiunt quidam dicere nos, qui merito damnandi sunt.

9 Quid ergo? antecellimus? Nequaquam. Convicimus enim, & Judæos, & Græcos omnes peccato subesse,

10 quemadmodum est in literis. Non est justus, ne unus quidem:

11 non est qui sapiat, non est qui Deo studeat.

12 Omnes pariter defleunt, nequamque sunt: non est qui recte faciat, non est, ne unus quidem.

13 Sepulchrum patens eorum guttur est, linguis suis ad dolum

dolum utuntur : aspidum virus habent in labiis.

14 Eorum os execratione amarulentiaque plenum est,

15 pedes ad fundendum sanguinem veloces :

16 exitium & calamitas est in eorum viis,

17 & viam pacis nesciunt.

18 Non habent sibi propositum Dei metum.

19 Scimus autem quæcunque lex dicit, iis loqui, qui sunt in lege, ut omne os obmutescat, obnoxiusque fiat totus orbis Deo,

20 quòd per legis opera mortalium nemo iustus fiet apud eum. Nam ex lege oritur agnitio peccati.

21 Nunc absque lege divina iustitia patefacta est, à lege à vatis testata :

22 divina, inquam, iustitia, quam fide Jesu Christo habenda consequantur & obtineant omnes fidentes. Non enim est discrimen ullum : nam omnes peccaverunt, divinaque gloria carent,

23 iustificandi gratis, ejus beneficio, per liberationem quæ fit in Christo Jesu :

24 quem proposuit Deus placamentum, per fidem in ejus sanguine collocandam, ad demonstrationem iustitiæ Dei, qui pro sua facilitate præteritis peccatis veniam det,

25 ut hoc tempore suam iustitiam demonstret : ut sit ipse & iustus, & qui Jesu fidem habentes iustificet.

26 Ubi est ergo gloriatio? Exclusa est. Qua lege? operum? Non, sed fide i lege.

27 Censem ergo fide iustificari hominem, absque legis operibus.

28 An Judæorum solum Deus est? an non etiam extraneorum? Est etiam extraneorum:

29 quandoquidem unus Deus est, qui & circumcisionem fide, & præputium per fidem iustificet.

30 Ergo legem abrogamus per fidem? Absit: imò legem stabilimus.

CAPUT IV.

Quod ante dixit de fide exemplo Abrahæ, Scripturæ testimonio comprobatur: & decies impudationis vocem inculcat hoc capite.

Quid ergo dicemus Abrahamum, nostrum (quod ad humanam naturam attinet) parentem, consecutum esse?

2 Si enim Abrahamus operibus iustificatus est, habet quod gloriatur, sed non apud Deum.

3 Verum quid dicunt iterum? Credidit autem Abrahamus Deo, id quod ei iustitiæ ductum est.

4 In operante quidem merces, non gratia, sed debiti locum habet.

5 At non operanti, sed in eum credenti, qui fontem iustificat, ejus fides iustitiæ ducitur:

6 quemadmodum David quoque hominis beatitudinem in eo statuit, si ei Deus iustitiam tribuat sine operibus.

7 Beati quorum remissa delicta, quorum obducta sunt peccata.

8 Beatus homo, cui non imputat Deus peccatum.

9 Hæc igitur beatitudo in circumcisionem ne cadit, an potius in præputium? Dicimus enim, fidem in Abrahamo habitam esse pro iustitia:

10 quomodo igitur habi-

tam?

tim? cum in circumcissione esset, an cum in præputio: Non in circumcissione, sed in præputio:

11 ac circumcissionis notam accepit, quæ sigillum esset iustitiæ fidei, quæ fides fuit in præputio, ut pater esset omnium fidentium, sive præputiatorum (ut eis quoque iustitia duceretur) sive circumcisorum,

12 pater esset, inquam, non iis solum, qui essent à circumcissione, verumetiam gradientibus per fidei vestigia, quam pater noster Abrahamus habuit in præputio.

13 Non enim per legem promissum est Abrahamo, aut ejus posteritati, orbis heredem fore, sed per fidei iustitiam.

14 Nam si, qui à lege sunt, hæredes sunt, vana fides est, & irrita promissio.

15 Lex enim pœnam carit. Siquidem ubi lex non est, ne delictum quidem.

16 Ergo per fidem id fit, ut sit gratuitum, quò rata sit promissio omni posteritati, non solum quæ à lege, verumetiam quæ ab Abrahami fide sit: qui nostram omnium pater est,

17 (ut habetur scriptum: Te multarum gentium patrem effecturus sum) videlicet apud eum cui credidit Deum: qui mortuis vitam dat, & quæ non sunt, perinde ac si essent, vocat.

18 Qui Abrahamus contra spem spe credidit, fore se multarum patrem gentium, ut erat promissum: Sic erit tua posteritas.

19 Itaque fide non infirmus, non consideravit suum corpus jam emortuum (qui propemodum centenarius esset) aut eneam Saræ vulvæm:

20 verum de Dei promisso non dubitavit diffidentia, sed fide valuit, Deoque gloriam tribuit:

21 exploratum habens, eum quæ promississet, etiam præstare posse.

22 Itaque id ei iustitiæ ductum est.

23 Non est autem scriptum propter eum solum, ei ductum esse,

24 sed etiam propter nos, quibus futurum est ut ducatur, credentibus in eum qui Jesum Dominum nostrum suscitavit ex mortuis:

25 qui Jesus propter nostra delicta traditus, propter nostram iustitiam revixit.

CAPUT V.

Amplificationibus illustrat iustitiam Christi quæ fide apprehenditur, quia datus est pro infirmis, & peccatoribus. Inde comparisonem facit Christi cum Adam: mortuus cum vita. Legis cum gratia.

Igitur fide iustificati, pacem habemus cum Deo, per Dominum nostrum Jesum Christum,

2 per quem fide aditum habuimus ad hoc beneficium, in quo stamus, & divinæ gloriæ spe gloriamur.

3 Neque id solum, sed etiam gloriamur in calamitatibus: illud scientes, quòd calamitas patientiam parit,

4 patientia probationem, probatio spem:

5 spes autem non pudefacit, quod Dei amore perfusi sunt animi nostri, per Spiritum sanctum nobis datum.

6 Nam Christus, cum nos adhuc essemus per tempus in-

firmi, pro fontibus mortuus est,

7 cùm vix quisquam etiam pro infante moriatur : nam pro viro bono fortassis aliquis mori sustineat.

8 At Deus suum erga nos amorem in eo commendat, quòd cùm adhuc nocentes essemus, Christus pro nobis mortuus est.

9 Ergo multò magis nunc ejus sanguine justificati, defendemur per eum à supplicio.

10 Si enim, hostes cùm essemus, reconciliati sumus Deo per ejus filii mortem : multò magis reconciliati servabimur per ejus vitam.

11 Quinetiam (quod plus est) in Deo gloriamur per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem sumus assecuti.

12 Propterea quemadmodum per unum hominem peccatum in mundum intravit : & per peccatum mors : atque ita ad omnes homines pervasit mors, quatenus omnes peccarunt.

13 Nam uique ad legem peccatum erat in mundo : at qui peccatum non ducitur, nisi est lex :

14 & tamen ab Adamo ad Moysen usque etiam in eis qui non peccaverant, regnavit mors propter similitudinem delicti Adami, qui futuri exemplum est.

15 Sed non eadem beneficii, quæ delicti ratio est. Si enim unius delicto multi mortui sunt, multò magis Dei beneficium, atque donum, unius hominis Jesu Christo beneficio in multos exuberavit.

16 Neque est eadem condonationis ratio, quæ est ejus quod

accidit per unum qui peccavit. Nam unus in causa fuit, ut judicium, & porro damnatio consequeretur : at beneficium peperit multorum delictorum absolutionem.

17 Si enim unius delicto mors per unum regnavit, multò magis qui tam excellens justitiæ beneficium atque donum fuerint adepti, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.

18 Ergo quemadmodum unius delicto factum est, ut omnes homines damnarentur : sic etiam unius justitia fit, ut omnes homines absolvantur atque vivant.

19 Ut enim unius hominis contumacia fontes effecti sunt multi : sic etiam unius obedientia justii efficientur multi.

20 Lex autem supervenit, quò plus esset delicti : quò plus autem fuit peccati, eò magis excelluit gratia :

21 ut quemadmodum morte regnavit peccatum, sic gratia quoque per justitiam regnet, ad sempiternam vitam per Jesum Christum.

CAPUT VI.

Descendit ad sanctificationem, sine qua neminem induere Christi justitiam docet, argumendo à Baptismo sumpto. Inde exhortationes ad viæ puritatem deducit, brevemque mentionem interserit Legis abrogatæ.

Quid ergo dicemus ? manebimus in peccato, quò plus sit gratiæ ?

2 Nequaquam. Qui peccato mortui sumus, quomodo adhuc viveremus in eodem ?

3 An ignoratis, quicunque sumus Christi Jesu nomine baptizati,

peccati, ad ejus mortem esse baptizatos?

4 Sumus ergo unà cum eo per baptismum ad mortem spulsi: ut quemadmodum Christus ex mortuis in paterna gloria resurrexit, sic & nos in vitæ novitate gradiamur.

5 Si enim ejus mortis similitudine iustitiam facti sumus, etiam resurrectionis erimus:

6 Illud scientes, veterem nostrum hominem simul esse crucifixum, ut peccati corpus aboleatur, ne nos amplius peccato serviamus.

7 Nam qui mortuus est, is peccato absolutus est.

8 Quod si unà cum Christo mortui sumus, etiam cum eo vivos credimus:

9 scientes, Christum ex mortuis excitatum, non jam moriturum esse, non jam morti esse obnoxium.

10 Quod enim mortuus est, peccato mortuus est semel: quod autem vivit, Deo vivit.

11 Sic vos quoque existimate, vosipsos mortuos quidem esse peccato, sed vivos Deo, per Jesum Christum Dominum nostrum.

12 Ne regnet ergo peccatum in mortali vestro corpore, ita ut peccato in corporis cupiditatibus pareatis.

13 Neve membra vestra iniustitiae arma peccato praebeatis: sed Deo vos, ut ex mortuis vivos, & vestra membra iustitiae arma praebeatis.

14 Non enim dominabitur vobis peccatum: quippe cum non sub lege sitis, sed sub gratia.

15 Quid tum? peccabimus, quoniam non sub lege sumus, sed sub gratia? Absit.

16 An nescitis, cui vosipsos servos praebeatis obediendo, ejus servos esse, cui obediat? vel peccati, ad mortem: vel obedientiae ad iustitiam?

17 Sed est Deo gratia, quod cum servi essetis peccati, parvultis ex animo ei doctrinae rationi, quae vobis tradita est:

18 ac peccato liberati, mancipati estis iustitiae.

19 Humano more dico, propter vestrae humanae naturae imbecillitatem. Ut enim vestra membra impuritatis ac sceleris serva praebeatis ad scelus, ita nunc quoque membra vestra serva praebeatis iustitiae ad sanctimoniam.

20 Nam cum servi essetis peccati, eratis à iustitia liberi.

21 Quem verò tum fructum percipiebatis eorum, quorum nunc vos pudet? Illorum enim finis, mors est.

22 At nunc peccato liberati, Deoque emancipati, fructum vestrum percipitis, ad sanctitatem, ad extremum vitam adepturi sempiternam.

23 Etenim peccati stipendia, mors est: at Dei beneficium, sempiterna vita, per Jesum Christum Dominum nostrum.

CAPUT VII.

Explicat quid sit non esse amplius sub lege, sumpto ex conjugii lege exemplo. Idque in legis contumeliam ne urgeat, nostra culpa factum esse docet, ut in mortis materiam cederet, quae in vitam data erat. Exim transit ad describendam spiritus & carnis luctam.

AN ignoratis, fratres (nam legis scientes alloquor) legem homini tandiu imperare, quandiu ea vivit?

2 Etenim marita mulier viventī viro lege obstricta est. Sed si vir mortuus fuerit, ea à viri lege soluta est.

3 Itaque vivente viro appellabitur adultera, si fiat alterius viri. Verum si vir moriatur, libera est à lege, ita ut adultera non sit, si fiat alterius viri.

4 Ad eundem modum, mei fratres, vos quoque perempti estis legi, per Christi Corpus, ita, ut in jus alterius transferitis, ejus qui ex mortuis excitatus est, ut fructum feramus Deo.

5 Cum enim essemus in carne, peccatorum perturbationes à lege orientes, in membris agebant nostris, ita ut morti facificaremus.

6 At nunc lege soluti sumus, ei mortui qua tenebamur ita ut serviamus in novo spiritu, non in vetere litera.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? minimè: sed peccatum non nossem, nisi per legem. Nam cupiditatem nescirem, nisi diceret lex: Ne concupiscito.

8 Peccatum autem, occasionem nactum per præceptum, effecit in me omnem cupiditatem. Siquidem absque lege peccatum est mortuum.

9 Ego verò aliquando sine lege vivebam. Sed adventu præcepti, peccatum revixit:

10 ego mortuus sum: atque ita præceptum vitæ causa comparatum, compertum est mihi mortiferum.

11 Peccatum enim occasionem nactum per præceptum, decepit me, & per præceptum interfecit.

12 Itaque lex quidem sancta est, & præceptum sanctum, & justum & bonum,

13 Ergo quod bonum est id mihi mors fuit: Nequaquam: sed peccatum, quòd ut apparet peccatum, per bonum, mihi mortem peperit, ut esset quàm peccantissimum peccatum per præceptum.

14 Scimus enim, legem esse spiritualem: ego verò carnalis sum, peccato emancipatus.

15 Quod enim ago, non agnosco. Non enim quod volo, id ago: sed quod odi, id facio.

16 Quòd si quod nolo, id facio, legem bonam esse consensio.

17 Nunc non jam ego id ago, sed habitans in me peccatum.

18 Scio enim, non habitare in me, hoc est in mea carne, bonum. Nam velle inest mihi: sed quomodo bonum faciam, non invenio.

19 Non enim quod volo facio bonum, sed quod nolo malum, id ago.

20 Quòd si quod nolo ego, id facio, non jam ego id ago, sed habitans in me peccatum.

21 Itaque reperio per legem, mihi bonum facere volenti, inesse malum.

22 Delector enim Dei lege, quòd ad interiorem hominem attinet:

23 sed aliam video legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, quæ me captivum reddat legi peccati, quæ lex est in membris meis.

24 Miser ego homo, quis me ab hujus mortis corpore liberet?

25 Ago Deo gratias, per Jesum Christum Dominum nostrum. Ergo ego idem & mente servio legi Dei, & carne legi peccati.

CAPUT VIII.

*Concludit nihil damnationis esse
iis qui sunt Christo inserti per
ejus spiritum, utcumque onera-
ti sint adhuc peccatis. Illo
enim spiritu vivunt, cujus te-
stimonium dubitationem om-
nem arcet, & miseras præ-
sentes sublevat.*

Igitur nulli jam damnationi
sunt obnoxii, qui in Christo
Jesu, non carnis, sed spiritus
arbitrio parent.

2 Nam lex spiritus vitalis in
Jesu Christo, liberavit me à le-
ge peccati atque mortis.

3 Quod enim à lege fieri non
poterat, quoniam ipsa in eo
propter carnem infirma erat, id
Deus præstitit suo ipsius filio
misso, carne fontis simili, &
pro peccato peccatum damna-
vit in carne,

4 ut legis justificatio in no-
bis perageretur, qui non carni
obtemperamus, sed spiritui.

5 Nam qui ad carnis arbitri-
um vivunt, secundum carnem
affecti sunt : qui ad spiritus,
secundum spiritum.

6 Carnis autem affectio est
mors : at spiritus affectio vita
est, atque pax :

7 siquidem carnis affectio in-
imicitia sunt adversus Deum,
quippe quæ Dei legi non pa-
reat : nec enim potest.

8 Qui sunt autem in carne,
Deo placere nequeunt.

9 At vos non estis in carne,
sed in spiritu, si modò Dei spi-
ritus habitat in vobis. Quod si
quis Christi spiritum non habet,
is Christi non est.

10 Si verò Christus in vobis
est, corpus quidem mortuum est
per peccatum, sed spiritus vi-
vus est per justitiam.

11 Quod si spiritus ejus qui

Jesum ex mortuis excitavit, ha-
bitat in vobis, is qui Christum
ex mortuis excitavit, etiam ve-
stra mortalia corpora revocabit
in vitam, per inhabitantem in
vobis spiritum suum.

12 Quapropter, fratres, de-
bemus non carni, ut ad carnis
libidinem vivamus.

13 Nam si carnis arbitrio vi-
xeritis, morituri estis. Sin spi-
ritu corporis actiones pereme-
ritis, vivetis.

14 Nam quicumque Dei spi-
ritu aguntur, ii Dei filii sunt.

15 Non enim servitutis spi-
ritum accepistis rursus ad me-
tum : sed spiritum accepistis
adoptionis, per quem clamamus,
Abba, Pater.

16 Is spiritus animis nostris
testatur, nos esse Dei liberos :

17 quod si liberos, etiam hæ-
redes, hæredes inquam Dei,
Christi autem cohæredes : si
modò simul patiamur, ut simul
etiam gloriosi fiamus.

18 Censeo autem, ea quæ hoc
tempore patienda sunt, nequa-
quam esse paria gloriæ, qua su-
mus afficiendi.

19 Ea est enim rerum natu-
ræ expectatio, ut filiorum Dei
patefactionem præstoletur.

20 Nam vanitati natura re-
rum subjecta est, non sua spon-
te, sed per eum qui eam spei
submisit, fore ut ipsa quoque
rerum natura ab interitus ser-
vitude afferatur, in gloriosam
liberorum Dei libertatem.

21 Scimus enim, omnem re-
rum naturam hætenus conge-
miscere atque condolere.

22 Quinetiam nos quoque,
qui spiritus primitias habemus,
intra nos ipsos gemimus, ado-
ptionem expectantes, liberatio-
nem nostri corporis.

2 Etenim marita mulier viventis viro lege obstricta est. Sed si vir mortuus fuerit, ea à viri lege soluta est.

3 Itaque vivente viro appellabitur adultera, si fiat alterius viri. Verum si vir moriatur, libera est à lege, ita ut adultera non sit, si fiat alterius viri.

4 Ad eundem modum, mei fratres, vos quoque perempti estis legi, per Christi Corpus, ita, ut in jus alterius transferitis, ejus qui ex mortuis excitatus est, ut fructum feramus Deo.

5 Cum enim essemus in carne, peccatorum perturbationes à lege orientes, in membris agebant nostris, ita ut morti facificaremus.

6 At nunc lege soluti sumus, ei mortui qua tenebamur ita ut serviamus in novo spiritu, non in vetere litera.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? minime: sed peccatum non nossem, nisi per legem. Nam cupiditatem nescirem, nisi diceret lex: Ne concupiscito.

8 Peccatum autem, occasionem nactum per præceptum, effecit in me omnem cupiditatem. Siquidem absque lege peccatum est mortuum.

9 Ego verò aliquando sine lege vivebam. Sed adventu præcepti, peccatum revixit:

10 ego mortuus sum: atque ita præceptum vitæ causa comparatum, compertum est mihi mortiferum.

11 Peccatum enim occasionem nactum per præceptum, decepit me, & per præceptum interfecit.

12 Itaque lex quidem sancta est, & præceptum sanctum, & justum & bonum.

13 Ergo quod bonum est id mihi mors fuit: Nequaquam: sed peccatum, quòd ut apparet peccatum, per bonum, mihi mortem peperit, ut esset quàm peccantissimum peccatum per præceptum.

14 Scimus enim, legem esse spiritualem: ego verò carnalis sum, peccato emancipatus.

15 Quod enim ago, non agnosco. Non enim quod volo, id ago: sed quod odi, id facio.

16 Quòd si quod nolo, id facio, legem bonam esse confitio.

17 Nunc non jam ego id ago, sed habitans in me peccatum.

18 Scio enim, non habitare in me, hoc est in mea carne, bonum. Nam velle inest mihi: sed quomodo bonum faciam, non invenio.

19 Non enim quod volo facio bonum, sed quod nolo malum, id ago.

20 Quòd si quod nolo ego, id facio, non jam ego id ago, sed habitans in me peccatum.

21 Itaque reperio per legem, mihi bonum facere volenti, inesse malum.

22 Delector enim Dei lege, quòd ad interiorem hominem attinet:

23 sed aliam video legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, quæ me captivum reddat legi peccati, quæ lex est in membris meis.

24 Miser ego homo, quis me ab hujus mortis corpore liberet?

25 Ago Deo gratias, per Jesum Christum Dominum nostrum. Ergo ego idem & mente servio legi Dei, & carne legi peccati.

CAPUT VIII.

*Concludit nihil damnationis esse
his qui sunt Christo inserti per
ejus spiritum, utcumque onera-
ti sint adhuc peccatis. Illo
enim spiritu vivunt, cujus te-
stimonium dubitationem om-
nem arcet, & miseras prae-
sentes sublevat.*

Igitur nulli jam damnationi
sunt obnoxii, qui in Christo
Jesu, non carnis, sed spiritus
arbitrio parent.

2 Nam lex spiritus vitalis in
Jesu Christo, liberavit me à le-
ge peccati atque mortis.

3 Quod enim à lege fieri non
poterat, quoniam ipsa in eo
propter carnem infirma erat, id
Deus praestitit suo ipsius filio
misso, carne fontis simili, &
pro peccato peccatum damna-
vit in carne,

4 ut legis justificatio in no-
bis perageretur, qui non carni
obtemperamus, sed spiritui.

5 Nam qui ad carnis arbitri-
um vivunt, secundum carnem
affecti sunt: qui ad spiritus,
secundum spiritum.

6 Carnis autem affectio est
mors: at spiritus affectio vita
est, atque pax:

7 siquidem carnis affectio in-
imicitiae sunt adversus Deum,
quippe quae Dei legi non pa-
reat: nec enim potest.

8 Qui sunt autem in carne,
Deo placere nequeunt.

9 At vos non estis in carne,
sed in spiritu, si modò Dei spi-
ritus habitat in vobis. Quòd si
quis Christi spiritum non habet,
is Christi non est.

10 Si verò Christus in vobis
est, corpus quidem mortuum est
per peccatum, sed spiritus vi-
vus est per justitiam.

11 Quod si spiritus ejus qui

Jesum ex mortuis excitavit, ha-
bitat in vobis, is qui Christum
ex mortuis excitavit, etiam ve-
stra mortalia corpora revocabit
in vitam, per inhabitantem in
vobis spiritum suum.

12 Quapropter, fratres, de-
bemus non carni, ut ad carnis
libidinem vivamus.

13 Nam si carnis arbitrio vi-
xeritis, morituri estis. Sin spi-
ritu corporis actiones pereme-
ritis, vivetis.

14 Nam quicumque Dei spi-
ritu aguntur, ii Dei filii sunt.

15 Non enim servitutis spi-
ritum accepistis rursus ad me-
tum: sed spiritum accepistis
adoptionis, per quem clamamus,
Abba, Pater.

16 Is spiritus animis nostris
testatur, nos esse Dei liberos:

17 quod si liberos, etiam hæ-
redes, hæredes inquam Dei,
Christi autem cohæredes: si
modò simul patiamur, ut simili
etiam gloriosi fiamus.

18 Censeo autem, ea quæ hoc
tempore patienda sunt, nequa-
quam esse paria gloriæ, qua su-
mus afficiendi.

19 Ea est enim rerum natu-
ræ expectatio, ut filiorum Dei
patefactionem præstolatur.

20 Nam vanitatis natura re-
rum subiecta est, non sua spon-
te, sed per eum qui eam spei
submitit, fore ut ipsa quoque
rerum natura ab interitus ser-
vitate afferatur, in gloriosam
liberorum Dei libertatem.

21 Scimus enim, omnem re-
rum naturam hætenus conge-
miscere atque condolere.

22 Quinetiam nos quoque,
qui spiritus primitias habemus,
intra nos ipsos gemimus, ado-
ptionem expectantes, liberatio-
nem nostri corporis.

23 Nam spe servati sumus. Spes autem eorum quæ cernuntur, spes non est. Quod enim cernit quis, cur speret?

24 Quod si quod non cernimus, id speramus, per patientiam expectamus.

25 Adde, quod spiritus quoque noster is succurrit infirmitatibus. Nam quid oremus, ut fieri debet, nescimus: sed ipse spiritus pro nobis supplicat gemitibus ineffabilibus.

26 Animorum autem indagator novit quæ sit spiritus assistentia, qui quidem sic, ut Deus postulat, pro sanctis oret.

27 Scimus autem, Dei amantibus omnia ad bonum conferre, qui divino decreto sunt vocati.

28 Quos enim prænovit, etiam destinavit imaginis filii sui consimiles, ut sit is in multis fratribus primogenitus.

29 Item quos destinavit, hos etiam vocat: & quos vocat, hos etiam justificat: & quos justificat, hos etiam gloriosos efficit.

30 Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus à nobis est, quis contra nos?

31 qui suo ipsius filio non pepercerit, sed eum pro nobis omnibus tradiderit, potestne non unà cum eo nobis omnia largiri?

32 Quis Dei electos accuset? Deus est qui absolvit,

33 quis est qui damnet? Christus est qui mortuus est, vel potius qui resurrexit, qui etiam est ad Dei dexteram, & pro nobis supplicat,

34 quis nos divellat ab amore Dei? Calamitas? an angustia? an vexatio? an fames? an nuditas? an periculum? an

gladii? quemadmodum scriptum est:

35 Tua causa necamur quotidie, pro sanionis ovibus ducimur:

36 & tamen in his omnibus exuperamus per eum qui nos adamavit.

37 Nam (quomodo mihi persuasum est) neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates neque instantia, neque futura,

38 neque sublimia, neque demissa, nec ulla alia rerum natura possit nos ab amore Dei divellere, qui amor est in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT IX.

Judeis occurrit, ac duplex filiorum Abrahæ genus dicitur, cunctaque in hoc negotio peragi ex Dei voluntate, instar figuli. Tum vocationem Gentium tum Judæorum reprobationem Prophetarum testimoniis testatam ostendit.

Verum dico in Christo, non mentior, testis est mihi mea conscientia, in spiritu sancto,

2 magno me animi dolore & irremisso cruciatu affici.

3 Optarem enim meipsum à Christo infeliciter alienatum esse pro meis fratribus: meis, quod ad carnem attinet, cognatis:

4 qui sunt Israelitæ, quorum est adoptio, & gloria, & fœdera, & legistio, & cultus, & promissiones:

5 quorum sunt patres, & ex quibus est Christus, quod ad carnem attinet, qui est super omnia Deus collaudandus in sempiternum, Etiam.

6 Neque id eo dico, quod Dei dictum exciderit. Non enim

enim omnes ab Israele orti, sunt Israelitæ:

7 neque quia sunt Abrahæ progenies, ideo sunt omnes filii. Sed ab Isaaco tibi denominabitur progenies:

8 hoc est non carnis filii, ii sunt Dei filii: sed promissionis filii, progenies habentur.

9 Promissionis enim est hoc dictum: Cum revisam te hoc tempore, habebit Sara filium.

10 Neque verò illi solum, sed etiam Rebecca ex uno Isaaco parente nostro uterum ferenti,

11 foetibus nondum natis nec ullo bono malove functis, ut Dei per electionem decretum, non ex operibus,

12 sed ex vocante ratum esset, Rebecca inquam dictum est: Major serviet minori.

13 Quemadmodum scriptum est: Jacobum amavi, Esaum verò odio habui.

14 Quid ergo dicemus? Estne in Deo injustitia? Nihil minus.

15 Mosi enim dicit: Gratiam facio, & misericordiam tribuo, cuicumque mihi collibitum est.

16 Ergo non est volentis, neque currentis, sed gratiam facientis Dei.

17 Sic enim in literis Pharaoni dicitur: Te ad hoc ipsum excitavi, ut in te meam ostendam potentiam, utque meum nomen toto orbe prædicetur.

18 Ergo quem vult miseratur, & quem vult indurat.

19 Dices mihi; Quid jam queritur? nam ejus voluntati quis resistat?

20 Eho homo, tu quis es, qui cum Deo disceptes? Scilicet

dicet ficta res fictori: Cur me sic fecisti?

21 Quasi verò non liceat figulo ex eadem luti massa aliud facere vas ad honesta, aliud ad inhonesta.

22 Quid Deus? si volens suam iram exercere, potentiamque declarare, tulit multa cum patientia iræ vasa, ad exitium composita,

23 simul ut suam opulentiam gloriam declararet in vasa misericordiæ, quæ præparavit ad gloriam:

24 hoc est, in nos, quos etiam non solum ex Judæis, sed & ex cæteris nationibus vocavit,

25 quemadmodum & in Oseâ dicit: Vocabo non populum meum, populum meum: & non amatam, amatam:

26 ac quo loco negati fuerint meus esse populus, illic Dei viventis filii vocabuntur.

27 Esaïas verò sic de Israelitis vociferatur: Etiam si fuerint Israelitæ marina, numerosiores arena, evadent tantum reliquæ.

28 Nam rem severe atque semel, idque cum justitia, rem inquam severam faciet Dominus in terra.

29 Ac quemadmodum jam dixerat Esaïas: Nisi nobis Dominus armipotens semen reliquisset, idem nobis quod Sodoma ac Gomorra accidisset.

30 Quid ergo dicemus? Cæteras nationes, justitiam non persequentes, justitiam consecutas esse: justitiam inquam, quæ à fide manat,

31 Israelitas autem justitiæ legem persequentes, ad justitiæ legem non pervenisse.

32 Cur? Quoniam non per fidem sed per legis opera.

Impegerunt enim in lapidem ex mortuis excitatum animo credideris servabere.

33 quemadmodum scriptum est. Positurus sum in Sione lapidem impactorium, & petram illisoriā, cui quicumque confidet, non frustra erit.

10 Nam & animo creditur ad iustitiam, & ore fit confessio ad salutem.

11 Sic enim dicunt literæ: Quisquis ei confidet, non frustra futurum.

CAPUT X.

Petræ effecit electionis, quod alii respuant, alii amplectantur Christum finem legis. Gentium vocationem à Mose, Judæorum verò indurationem ab Esaia prædictam recenset.

I Ratres, equidem animi mei propensio, & ad Deum supplicatio, ad salutem spectat Israelitarum.

2 Nam de eis hoc testor, eos Dei studium habere, sed id incitè facere.

3 Ignorantes enim divinam iustitiam, suam autem iustitiam statuere conantes, divinæ iustitiæ non subjiuntur.

4 Finis enim legis Christus est, ad omnium fidentium iustitiam.

5 Nam de ea quidem iustitia, quæ in lege sita est, scribit Moses, hominem, qui iussa præstiterit, victurum esse per ea.

6 At quæ à fide profiscitur iustitia, sic dicit: Ne dixeris cum animo tuo, Quis ascendet in cælum? Hoc est Christum devocare.

7 Aut quis in Tartara descendet? Hoc est Christum ex mortuis educere.

8 Sed quid aiunt literæ? Oratio tibi propè adest, tibi in ore est, & animo. Hæc est quam de fide publicè habemus orationem:

9 quod si & ore Dominum Jesum confessus fueris, & à Deo

12 Nullum quidem Judæi Græcique discrimen est, cum idem sit omnium Dominus, dives omnibus qui eum invocant.

13 Quisquis enim Domini nomen invocaverit, servabitur.

14 Sed possunt ne invocare eum, in quem non credunt? aut credere ei, de quo non audierunt? aut audire sine præcone?

15 aut prædicare, nisi qui erunt legati? quemadmodum extat in literis: O quàm elegantes sunt pedes nuntiantium pacem, nuntiantium bonam?

16 Sed non omnes obtemperant Evangelio. Esaïas enim dicit: Domine, quis credit orationi nostræ?

17 Ergo fides est ex auditio: auditio autem ex divina oratione.

18 Sed an non audiverint? inquam. Quid ni? cum in omnes terras pervenerit eorum sonus, eorumque verba ad ultimum orbem?

19 Sed an non noverunt Israelitæ? inquam. Primus Moses dicit: Ego vos per non gentem provocabo: vos per imperitam gentem irritabo.

20 Esaïas verò dicere audent: Repertus sum non querentibus me: perspicuus factus sum non curantibus me.

21 Ad Israelitas verò sic dicit: Pando meas manus totum diem ad contumacem contradicentemque populum.

CAPUT XI.

Ne Judæorum rejectio ad oculi aspectum limietur, deceptum olim Eliam fuisse ait. Et cum radicem sanctam habeant, plures quoque ex iis fore sanctos. Gentes verò admonet humilitatis, & exclamat profunda Dei esse judicia.

Num ergo rejecit Deus populum suum? inquam. Absit. Etenim ego Israelita sum, ex Abrahami semine, tribus Benjaminicæ.

2 Non rejecit Deus suum populum, quem prænovit. An nescitis de Elia quid dicant litteræ, ut Deum contra Israeli-tas appellet?

3 Domine, tuos, inquit, vates interfecerunt, & aras everterunt, me solo relicto quem postulant ad necem.

4 Verum quid ei dicit oraculum? Mihi reliqua feci septem hominum millia, qui Baali genua non summisserunt.

5 Similiter hoc tempore supersunt per gratuitam electionem reliquiæ.

6 Quod si gratuito, ergo non per opera: alioquin gratia non jam esset gratia: Sin per opera, non jam est gratia: alioquin opus non jam esset opus.

7 Quid ergo? quod conquirunt Israeli-tæ id non sunt assecuti: at electi assecuti sunt, reliqui excæcati sunt.

8 sicuti literis proditum est: Dedit eis Deus torpentem animum: oculos ita ut non videant: & aures, ita ut non audiant: id quod ad hunc diem durat.

9 Item David dicit: Sit eis ipsorum mensa laqueus & decipula, & offendiculum atque supplicium,

10 Caligent eorum oculi, ita ut non videant: eorumque dorsum jugiter incurva.

11 Quæro igitur, an impegerint ut caderent? Nequaquam. Sed eorum casu cæteris gentibus parta salus est, ut ipsi provocentur.

12 Quod si eorum lapsus sunt orbis divitiæ, si eorum inopia reliquarum gentium opes sunt, quanto magis eorum plena copia?

13 Vobis enim dico extraneis: quatenus equidem sum extraneorum Apostolus, ministerium meum illustro,

14 si quæ meos possim pellere consanguineos, & eorum servare nonnullos.

15 Nam si eorum rejectio, mundi est reconciliatio: quid erit cooptatio, nisi vita ex mortuis?

16 Quod si primitiæ sanctæ sunt, ergo & massa: & si sancta radix est, ergo & rami.

17 Quod si ramorum quidam avulsi sunt, & tu oleaster in eos insitus es, & particeps factus radicis ac pinguedinis oleæ,

18 Noli contra ramos gloriari. Quod si gloriaris, non tu radicem fers, sed radix te.

19 Dices: Avulsi sunt rami, ut ego insererer.

20 Rectè. Dissidentia evulsi sunt: tu fide stas. Ne insolesce, sed time.

21 Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, quid si ne tibi quidem parcat?

22 Vide ergo Dei benignitatem & severitatem: in lapsos severitatem: in te benignitatem, si modo in benignitate permanseris. Alioquin & tu rescaberis:

23 & illi, nisi in dissidentia per-

permanferint, inferentur. Potest enim Deus eos rursus inferere.

24 Nam si tu ex naturali amputatus oleastro, insitus es contra naturam in bonam olivam: quanto magis illi secundum naturam in propriam inferentur oleam?

25 Nolo enim vos ignorare, fratres, arcanum hoc, ne ipsi vobis placeatis: cecitatem ex parte Israelitis contigisse, donec ceterarum gentium plenus intret numerus:

26 atque ita omnes Israelitæ servantur: quemadmodum memoriz proditum est: Veniet ex Sione liberator, qui à sceleribus Jacobeos vindicet.

27 Atque hæc est pactio, quam ego cum eis facio: videlicet me eorum peccata sublatum.

28 Quòd ad Evangelium atinet, sunt propter vos inimici: quòd vero ad electionem, sunt chari propter majores.

29 Sunt enim irrevocabilia Dei munera & vocatus.

30 Utenim vos qui aliquando non parvisti Deo, horum contumacia misericordiam estis consecuti:

31 sic hi nunc, tributa vobis, misericordia, non parent, ut ipsis quoque tribuatur misericordia.

32 Conclufit enim Deus omnes in inobedientiam, ut omnium misereatur.

33 O altam sapientiz cognitionisque Dei opulentiam: quam per tus recondita ejus iudicia, quam abstrusa sunt rationes?

34 Quis enim Domini mentem novit? aut quis ei fuit à consilio?

35 aut quis illi antè contulit, ut ei gratia referatur?

36 Nam ab eo, & per eum, & propter eum omnia: ei gloria in sempiternum, Etiam.

CAPUT XII.

Parænctica tractat. Ad cultum Deo gratum: ad dilectionem non simulatam, etiam inimicorum adhortatur.

Quare cohortor vos, fratres, per Dei misericordiam, ut præstetis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, acceptam Deo, qui vester sit cultus rationalis.

2 Nève similes vos huic seculo præstare, sed vestræ mentis renovatione transfiguramini, ut quod velit Deus, quod bonum, acceptum, perfectumque sit, id approbetis.

3 Edico enim, per beneficium quod mihi collatum est, vestram cuivis, ne sibi plus arroget, quàm arrogare debeat: sed tantam arroget, ut sobriè arroget, pro fidei modo, quem cuique Deus impertivit.

4 Ut enim uno in corpore multa membra habemus, quæ membra non omnia idem opus habeant:

5 sic multi sumus unum corpus in Christo, invicem alii aliorum membra,

6 sed qui dotes pro collato in nos beneficio varias habemus: ut divinationem pro fidei portione:

7 ut ministerium, ad ministrandum: sive quis doceat, ad docendum:

8 sive cohortetur, ad cohortandum: sive sit distributor, ut sincerè: sive præsit, ut sedulo: sive largiatur, ut hilarè faciat.

9 Charitas simulationis expers, vitii oſores, virtutis tenaces,

10 ad fraternum mutuumque amorem proclives, honore pravenientes alius alium,

11 studio impigri, ferventes animo, tempori ſervientes,

12 ſpe gaudentes, in adverſis patientes, in precibus aſſidui,

13 ſanctorum egeſtatibus opitulantes, hoſpitalitatem excrecentes.

14 Bene precamini vos inſequantibus, bene precamini, & ne imprecamini.

15 Gaudete cum gaudentibus, & cum plorantibus plorate,

16 eodem modo invicem animati: non vos animo efferentes, ſed humilibus accommodantes. Ne vobis placeat,

17 nemini malum pro malo reddite, date operam ut vos apud omnes homines honeſtè geratis.

18 Si fieri poteſt (quantum in vobis eſt) pacem cum omnibus exercete,

19 non vos ipſos ulciſcentes, & mihi chariſſimi, ſed ſupplicio locum dantes. Extat enim ſcriptum: Mea eſt ultio, ego remunerabor, inquit Dominus.

20 Si itaque eſurit inimicus tuus, da ei comedere: ſi ſitit, da bibere. Id enim faciens, candentes carbonem in ejus caput congeres.

21 Noli maleſicio vinci, ſed beneficio vince maleſiciam.

CAPUT XIII.

Vult ut ſubdamur magiſtratus, proximum diligamus, vivamus juſte, & Chriſtum induamus.

OMnes mortales ſuperioribus poteſtatibus pareant. Nulla eſt enim poteſtas, niſi à Deo: ac quæ ſunt poteſtates, eæ à Deo ſunt inſtitutæ.

2 Itaque qui poteſtati repugnat, Dei inſtitutioni reſiſtit: quique reſiſterint, pœnas dabunt.

3 non enim rectè factis metuendi ſunt magiſtratus, ſed pravè factis. Vis poteſtatem non timere? benefacito, & ab ea laudem conſequeris.

4 Nam Dei miniſter eſt, tibi quod ſit bono: Verùm ſi malè feceris, formida. Nec enim ſine cauſa gladium geſtat: quippe cùm ſit Dei miniſter, ad irrogandas pœnas iis qui malè faciunt.

5 Quapropter parère neceſſe eſt, non ſolùm ſupplicii metu, ſed etiam quia officii eſt.

6 Siquidem hanc ob cauſam tributa penditis: ſunt enim publici Dei miniſtri, in hoc ipſo aſſidui.

7 Quocirca ſolvite quod cuique debetis: cui tributum, tributum: cui veſtigal, veſtigal: cui metum, metum: cui honorem, honorem.

8 Nihil cuiquam debete, niſi ut ametis vos inter vos. Nam qui alios amat, is lege perfunctus eſt.

9 Etenim, Ne adulterato, Ne occidito, Ne furator, Ne falſum teſtator, Ne concupiſcito, & ſi quod aliud præceptum eſt, id in hoc dicto ſummatim comprehenditur: Alterum ut tuipſum amato.

10 Charitas alteri non malefacit. Itaque legis perfunctio charitas eſt:

11 præſertim cùm ſciamus, veniſſe tempus & horam quæ jam

jam sit nobis à somno expergiscendum. Nunc enim propius nos est salus, quàm tunc cum credidimus.

12 Discessit nox, dies adest. Quare deponamus opera tenebrarum, & induamus arma lucis.

13 Honestè nos, ut in die, geramus: non comestationibus & ebrietatibus, non concubiti- bus & libidinibus, non jurgiis & amulatione:

14 sed induite Dominum Jesum Christum: néve carnis curam gerite, cupiditatibus indulgendo.

CAPUT XIV.

Commendat eos qui fide sunt infirma, ne vitio nostro scandalizentur. Et illis è diverso imperat ut non temerè firmiores judicent, ut intra edificationis, & charitatis terminos Christiana consistat libertas.

SI quis autem imbecilla fide est, huic nulla cum animi dubitatione opitulamini.

2 Alius omnibus vesci fas esse credit: alius infirmus, vescitur oleribus.

3 Qui vescitur, non vescen- tem ne contemnito. Item qui non vescitur, vescentem ne dam- nato, cum ei Deus subvenerit.

4 Tu quis es, qui alienum famulum damnes? Suo Domino stat, aut cadit. Consistet autem: potest enim Deus eum stabilire.

5 Alius diem diemque discernit: alius dies omnes eodem loco habet. Suam quique sententiam exploratam habeat.

6 Qui dierum rationem ha- bet, Domino habet: item qui dierum rationem non habet, Do- mino non habet. Qui vescitur, Domino vescitur: agit enim Deo gratias. Item qui non ve-

scitur, Domino non vescitur, & agit Deo gratias:

7 Nullus enim vestram sibi ipsi vivit, nullus item sibi ipsi moritur.

8 Sive enim vivimus, Do- mino vivimus: sive morimur, Do- mino morimur. Sive igitur vivi- mus, sive morimur, Domini su- mus.

9 Nam ideo Christus & mor- tuus est, & resurrexit ac revi- xit, ut & mortuis dominetur, & vivis.

10 Tu verò cur tuum fra- trem damnas? aut tu cur tuum fratrem despicias? cum simus omnes ad Christi tribunal ad- futuri?

11 Scriptum est enim: Sic vivam (inquit Dominus) ut mihi se flectet omne genu, om- nisque lingua Deum celebrabit.

12 Itaque nostram quisque causam pro se dicet apud Deum.

13 Quamobrem ne jam dam- nemus alius alium: sed hoc po- tius statuite, non esse fratri of- fensionem, aut incommodo.

14 Scio, & per Dominum Jesum persuasum habeo, nihil per se profanum esse, nisi quod putanti aliquid profanum esse, ei profanum est.

15 Veràm si propter esum frater tuus offenditur, tu non jam charitatis officio fungeris. Noli eum tuo esu perdere, pro quo mortuus Christus est.

16 Ne committite igitur, ut malè audiat vestrum bonum.

17 Non est enim Dei reg- num: cibis & potio: sed iusti- tia, & pax, & gaudium in spiri- tu sancto.

18 In his enim qui Christo servit, is & Deo acceptus, & ho- minibus probatus est.

19 Quamobrem persequamur

ea quæ ad pacem, mutuamque utilitatem pertinent.

20 Noli esus causa Dei opus abolere. Omnia quidem pura sunt: sed in eo malum est, si quis cum alterius offensione vescitur.

21 Decet neque carnes comedere, neque vinum bibere, neque quicquam, quo tuus frater vel impingat, vel lædatur, vel infirmetur.

22 Tu fidem habes: apud te habe, in Dei conspectu. Felix qui seipsum non damnat, in eo quod probat.

23 Qui verò dubitat, si comedit, damnandus est, quoniam non facit id cum fiducia: & quicquid cum fiducia non sit, peccatum est.

CAPUT XV.

Paulus in hoc capite monet ut fortiores in fide robur suum conferant ad confirmandos fratres infirmos, idque Domini Jesu Christi salvatoris nostri exemplo, qui seipsum omnibus communicavit, non solum Judæis, sed etiam Gentibus. Denique rationem reddit, cur hanc ad Romanos epistolam scripserit. Obsecrat fratres per Jesum Christum, ut se laborantem precationibus adjuvent, ut liberetur ab incredulis Judæis.

DEbemus autem nos, qui fortes sumus, imbecillorum infirmitates tolerare, neque nobis ipsis indulgere.

2 Quisque nostram alteri indulgeat, boni causa, ad ejus utilitatem.

3 Etenim Christus non ipse sibi indulgit: sed quemadmodum memoriz proditum est, Tuorum conviciatorum conviciis impetor.

4 Quæcunque enim antè scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam, & literarum consolationem spem habeamus.

5 Faxit autem Deus, & patientiæ & consolationis author, ut idem inter vos sentiat, sicuti Christo Jesu dignum est,

6 ut uno animo, unoque ore concelebreis Deum & patrem Domini nostri Jesu Christi.

7 Quocirca opitulamini mutuo, ut & Christus nobis ad Dei gloriam opitulatus est.

8 Dico autem, Jesum Christum ministrum fuisse circumcisionis propter Dei veritatem, ad ea confirmanda quæ majoribus fuerant promissa:

9 utque cætræ gentes Deum ob ejus misericordiam celebrarent, quemadmodum scriptum extat: Quare te celebrabo apud gentes, tuumque nomen cantabo.

10 Item: Lætamini gentes, inquit, cum ejus populo.

11 Item: Laudate Dominum gentes omnes, eumque collaudate omnes populi.

12 Itemque Esaias: Erit Isæa radix, existetque qui gentibus imperet, in quo gentes spem habebunt.

13 Ceterum Deus spei omni vos lætitia atque pace compleat, fidentes, ut spe abundetis, vi spiritus sancti.

14 Equidem hoc de vobis persuasum habeo, mei fratres, vos omnis esse bonitatis plenos, omni repletos cognitione, qui alius alium commonefacere possitis.

15 Sed ideo vobis aliquanto audacius scripsi, fratres, ut vos in memoriam revocarem, pro

eo quod in me divinitas collatum est beneficio,

16 ut sim Jesu Christi publicus minister ad extraneos, sacrum Dei administrans Evangelium, ut extraneorum libatio accepta sit, per sanctum consecrata spiritum.

17 Itaque habeo. quod in Christo Jesu glorier, apud Deum quidem.

18 Nam ne quidem eloquar, quàm nihil non (ad efficiendum ut gentes obedirent) effecerit per me Christus, tum verbis tum re,

19 tanta prodigiorum ac miraculorum, tanta divini spiritus vi, ut à Hierosolyma per circuitum, usque ad Illyricum, omnia Christi Evangelio repleverim:

20 idque ita, ut Evangelium docere contenderem, non ubi nominatus esset Christus, ne alieno fundamento superstruerem.

21 Sed quemadmodum scriptum extat: Quibus de eo non erat nuntiatum, aspicient: & qui non audiverant, intelligent.

22 Itaque sæpenumero impeditus sum, quo minus ad vos venire.

23 At nunc cum jam in his tractibus locum non habeam, & vestri visendi cupiditate jam à multis annis tenear,

24 si quando in Hispaniam profisciscar, adibo vos, Spero enim, in itinere visurum vos, & à vobis illo deductum iri, si prius meam vestri-aviditatem aliquantum explevero.

25 Nunc quidem profisciscor Hierosolymam, ministraturus sanctis.

26 Visum est enim Macedonibus & Achæis, collectam quandam conficere ad sancto-

rum pauperes, qui sunt Hierosolymis.

27 Visum est, inquam & sanè eis debent. Nam si extranei illorum spiritualia participarunt, debent vicissim carnalibus rebus subvenire illis.

28 Hoc igitur ubi perfecero, eisque fructum hunc consignavero, isthac me conferam in Hispaniam.

29 Scio autem, cum veniam ad vos, venturum cum plena Christiani Evangelii ubertate,

30 Exhortor autem vos fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, perque spiritus charitatem, ut me faciendis ad Deum pro me supplicationibus adjuvetis,

31 ut eos evadam qui sunt in Judæa contumaces: utque id, cujus administrandi gratia Hierosolymam peto, gratum sit sanctis,

32 quo vos cum lætitia, Dei voluntate, visam, vobiscumque recreer.

33 Deus pacis vobis omnibus adsit. Am.n.

CAPUT XVI.

Commendat Phæbam, salutem officiosè complures, admonetque ut eos caveant, qui dissidiorum autores sunt.

Commando autem vobis Phæbam, sororem nostram Cenchreenis ecclesiæ ministram,

2 ut eam per Dominum accipiatis, sicuti sanctis dignum est, eique adsitis, quacunque in re ei vobis erit opus. Nam ea cum multis aliis, tum mihi adfuit.

3 Salutate Priscam & Aquilam, meos in Christo Jesu adiutores,

4 (qui pro mea vita suas ob-
ficere cervices: quibus non ego
solus gratias ago, verumetiam
omnes extraneorum ecclesiarum,)

5 & eorum domesticam ec-
clesiam. Salutate Epānetum
mibi charissimum, qui est Achaia
primitia in Christo.

6 Salutate Mariam, quæ
multum nostra causa laboravit.

7 Salutate Andronicum &
Juniam, meos cognatos, & ali-
quando mecum unā captos, qui
sunt in Apostolis insignes, qui
etiam ante me Christo accesserunt.

8 Salutate Ampliam, mihi
in Domino charissimum.

9 Salutate Urbanum, no-
strum in Christo adiutorem:
& Stachym, mihi charissimum.

10 Salutate Apellem, in
Christo probatum. Salutate eos
qui sunt ex Aristoboli familia.

11 Salutate Herodionem,
cognatum meum. Salutate eos
qui sunt ex Narcissi familia, qui
sunt in Domino.

12 Salutate Tryphenam &
Tryphosam, quæ in Domino la-
borant: Salutate Perfidem
charissimam, quæ multum in
Domino laboravit.

13 Salutate Rufum, homi-
nem in Domino lectum, ejus-
que & meam matrem.

14 Salutate Asyncritum,
Phlegontem, Hermam, Patro-
bam, Hermem, & eorum socios
fratres.

15 Salutate Philologum, &
Juliam, Nereum, & ejus foro-
rem, & Olympam, & eorum so-
cios omnes sanctos.

16 Salutate vos inter vos of-
culo sancto. Salutant vos Chri-
sti Ecclesie.

17 Cohortor autem vos, fra-
tres, ut ab eis, qui seditiones &

offensiones contra eam quam
accepistis, doctrinam excitant,
caveatis, eosque declinetis.

18 Nam ejusmodi homines
non Domino Jesu Christo, sed
suo ventri serviunt, & blanda
speciosaque oratione fallunt a-
nimos non malitiosorum.

19 Nam vestra obedientia a-
pud omnes increbuit, id quod
vestra causa gaudeo. Sed volo
vos, ut ad malum simplices, sic
ad bonum esse sapientes.

20 Deus autem pacis Sata-
nam brevi sub vestris pedibus
conteret. Adsit vobis Domini
nostri Jesu Christi favor.

21 Salutant vos Timotheus
meus adjutor, & Lucius, & Ja-
son, & Sosipater, mei cognati.

22 Saluto vos ego Tertius,
qui hanc epistolam in Domino
scripsi.

23 Salutat vos Caius, meus
hospes, & totius ecclesie. Salu-
tat vos Erastus procurator ci-
vitatatis, & Quartus frater.

24 Favor Domini nostri Je-
su Christi adsit vobis omnibus.
Amen.

25 Ei autem qui potest con-
firmare vos secundum meum
Evangelium, & Jesu Christi
prædicationem, secundum pate-
factionem mysterii æternis tem-
poribus taciti,

26 nunc autem declarati, &
per vaticinas literas ex Dei im-
mortalis instituto, ad obedi-
endum fidei, ad gentes omnes ex-
plicati,

27 Soli sapienti Deo per
Jesum Christum gloria in per-
petuum. Amen.

*Scripta est Corinthi, missa per
Phobam, Cenchreenfis eccle-
siae ministrum.*

PAULI

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA PRIMA AD CORINTHIOS.

CAPUT I.

Post gratulationem, quæ vim habet exhortandi, taxat dissidia Corinthiorum, eosque à fastu ad humilitatem revocat: Nam evertens omnem mundi sapientiam, solam crucis prædicationem erigit.

PAULUS vocatus Apostolus Jesu Christi, Dei voluntate, & Sosthenes frater,

2 divinæ Ecclesiæ quæ Corinthi est, sanctificatis per Christum Jesum, vocatis sanctis: necnon omnibus qui Domini nostri Jesu Christi nomen invocant, quocunque in loco, sive suo, sive nostro,

3 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Ago Deo meo semper de vobis gratias, ob Dei beneficium in vos collatum, per Jesum Christum:

5 quod per eum adeo rebus omnibus ditati estis, omni & oratione & scientia,

6 (quemadmodum de Christo testimonium in vobis confirmatum est.)

7 ut nulla dote careatis, patetificationem expectantes Domini nostri Jesu Christi,

8 qui vos confirmabit ad extremum inculpato, ad diem Domini nostri Jesu Christi.

9 Fidelis Deus est, per quem ad ejus filii Jesu Christi Domini nostri communioem vocati estis.

10 Exhortor autem vos, fratres, per Domini nostri Jesu Christi nomen, ut idem omnes loquamini: neve sint in vobis dissidia, sed sitis in eadem mente, eademque sententia compositi.

11 Declaratum est enim mihi de vobis, mei fratres, à Chloæ domesticis, inter vos esse lites.

12 Quod dico, hoc est, quod vestram alius dicit, Ego sum Pauli: alius, ego Apollo, ego Cephæ, ego Christi.

13 Divisusne Christus est: Num Paulus pro vobis crucifixus est? aut in Pauli nomen estis baptizati?

14 Ago Deo gratias, quod vestram neminem baptizavi, nisi Crispum & Caium:

15 ne quis dicat, me in meum baptizasse nomen.

16 Baptizavi præterea Stephanæ familiam. Cæterorum nescio an ullum baptizaverim.

17 Non enim legavit me Christus ad baptizandum, sed ad docendum Evangelium, nulla cum orationis eruditione, ne crux inanis fiat.

18 Est enim crucis oratio perituris stultitia, servandis autem nobis divina potestas.

19 Scri-

19 Scriptum est enim : Perdam sapientum sapientiam & prudentum prudentiam abolebo.

20 Ubi sapiens ? ubi literatus ? ubi hujus seculi conqueritor ? Nonne infatuavit Deus sapientiam hujus mundi ?

21 Postquam enim ex divina sapientia non ita sapuit mundus ut Deum cognosceret, visum est Deo, per prædicationis stultitiam servare fidentes :

22 quandoquidem & Judæi portentum postulant, & Græci sapientiam quærunt.

23 Nos verò Christum prædicamus crucifixum, Judæis offensionem, Græcis stultitiam.

24 sed ipsis vocatis, tum Judæis tum Græcis, Christum Dei potentiam, Deique sapientiam.

25 Nam quod Dei stultum est, id sapientius est quàm homines : & quod Dei imbecillum est, id fortius est quàm homines.

26 Videtis enim, quomodo sitis vocati, fratres : non multi quidem sapientes, quod ad carnem attinet : non multi potentes, non multi nobiles :

27 sed mundi stultissima Deus elegit, ut sapientes confutaret : & mundi infirmissima elegit Deus, ut fortia confutaret :

28 & mundi ignobilissima contemptissimaque elegit Deus, & quæ nihil sunt, ut quæ aliquid sunt, aboleret,

29 ne quis mortaliam gloriatur apud Deum.

30 Ab eo autem vos estis per Christum Jesum qui nobis est sapientia à Deo, justitia, & sanctitas, & liberatio :

31 ut, quemadmodum scriptum est, Qui gloriatur, in domino gloriatur.

CAPUT II.

Prædicationem suam in exemplum adducit, humanitus quidem abjectam, spiritali tamen virtute insignem. Tandem concludit carnis judicio non posse estimari.

Itaque ego cum veni ad vos, fratres, ita veni, ut nulla cum orationis aut sapientiz excellentia divinum vobis oraculum exponerem.

2 Statueram enim nihil scire apud vos, nisi Jesum Christum, & eum crucifixum.

3 Itaque multa cum infirmitate & metâ ac tremore versatus sum apud vos :

4 & ejusmodi oratione ac prædicatione usus, quæ non persuasoriis humane sapientiz verbis, sed spiritali potenti-que demonstratione constaret :

5 ne vestra fides in hominum sapientia, sed in Dei potentia sita foret.

6 Sapientiam autem loquimur apud perfectos, sapientiam inquam non hujus seculi, neque principum hujus seculi, qui abolentur :

7 sed Dei sapientiam arcanè loquimur, abditam, quam destinavit Deus ante secula ad nostram gloriam,

8 quam nemo principum hujus seculi cognovit. Si enim cognovissent, nunquam gloriæ Dominum crucifixissent.

9 Sed (quemadmodum scriptum est) quæ nec oculus hominis vidit, nec auris audivit, nec animus cogitavit, quæ præparavit Deus suis amatoribus.

10 Nobis autem Deus suo spiritu patefecit. Spiritus enim omnia rimatur, etiam Dei abditissima.

11 Nam quis hominum scit homi-

hominis negotia nisi hominis spiritus, qui in eo est? sic Dei negotia nullus scit, nisi Dei spiritus.

12 Nos vero non mundi spiritum accipimus, sed profectum à Deo spiritum, ut intelligamus quæ nobis largitus Deus est:

13 quæ etiam eloquimur non eruditis humanæ sapientiæ, sed eruditis sancti spiritus sermonibus, spiritualibus spiritualia componentes.

14 Animalis autem homo non capit quæ sunt divini spiritus, quippe quæ sint ei stultitia: itaque non potest ea cognoscere, ut quæ sint spiritualiter examinanda.

15 At spiritualis explorat omnia, nec ipse à quoquam exploratur.

16 Quis enim Domini mentem novit, ut eum instiget? At nos Christi mentem habemus.

CAPUT. III.

Ratione reddita doctrinæ suæ humilis, docet quo loco habendi sint ministri, quod munus, quæ vera edificandi ratio, monet Corinthios, ne patiantur animas suas profanari, superba carnis sapientia.

EGo verò, fratres, non potui vos ut spirituales alloqui, sed ut carnales, ut in Christo infantes.

2 Lac vobis bibendum dedi, non cibum. Nondum enim poteratis: sed ne nunc quidem adhuc potestis, quippe qui sitis adhuc carnales.

3 Etenim cum sit inter vos æmulatio & lis, & dissidia, nonne carnales estis, humanoque more vos geritis?

4 Cum enim dicat aliquis,

Ego sum Pauli: alius, Ego Apollos: nonne carnales estis?

6 Quis ver est Paulus? aut quis Apollos? nisi ministri, per quos vos credidistis, prout cuique dedit Dominus.

6 Ego sevi, Apollos irrigavit: sed Deus auxit.

7 Itaque neque sator quicquam est, neque irrigator, sed qui auctus Deus.

8 Sator autem & irrigator idem sunt: sed uterque suam mercedem accipiet, pro suo labore.

9 Nos enim Dei sumus adiutores: vos Dei agricultura, Dei edificium estis.

10 Ego pro Dei beneficio in me collato, ut sapiens architectus fundamentum jeci, alius superstruit: sed videat quisque quomodo superstruat.

11 Nam fundamentum aliud jacere nemo potest, præter id quod jactum est, qui est Jesus Christus.

12 Quod si quis huic fundamento superstruit aurum, argentum, gemmas, ligna, fœnum, stipulam,

13 cujusque opus perspicuum fiet. Dies enim declarabit: nam igne patefiet: ac quale cujusque sit opus, ignis explorabit.

14 Si cujus opus, quod superstruxerit, manebit, is præmium accipiet.

15 Si cujus opus comburetur, is iacturam faciet, quantum evadet ipse quidem, sed sic ut per ignem.

16 An nescitis, vos Dei esse templum, Deique spiritum in vobis habitare?

17 Si quis Dei templum corrumpet, corrumpet hunc Deus: templum enim Dei sanctum est, qui estis vos.

18 Nemo

18 Nemo se ipsum fallat. Si quis sapiens sibi videtur apud vos, in hoc seculo stultus fiat, ut fiat sapiens.

19 Nam hujus mundi sapientia, apud Deum stultitia est. Sic enim scriptum extat: Qui sapientes sua ipsorum calliditate capit.

20 Itemque: intelligit Dominus sapientum cogitationes esse vanas.

21 Itaque nemo gloriatur apud homines: omnia enim vestra sunt,

22 & Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, & vita, & mors, & presentia, & futura, omnia vestra sunt: vos autem Christi, & Christus Dei.

CAPUT IV.

Definitione veri Apostoli adducta, humilitatis speciem honoris sibi magis esse debere, quam probro docet. Signa profert unde ipsa appareat, nec gloria, nec ventri ipsum studuisse. Ad finem Timotheam commendat.

Sic de nobis existiment homines, ut de Christi ministris, & divinorum arcanorum dispensatoribus.

2 Ceterum quod in dispensatoribus requiritur, ut fidelis quis comperiatur:

3 ego verò minimi facio, de me vel à vobis, vel omnino humana die judicari, quin neque ipse de me sententiam fero.

4 Quamvis enim nihil mihi consciam, non tamen ideo sum absolvendus. Verum qui de me iudicium facturum sit, Dominus est.

5 Quamobrem ne quid ante tempus judicate, donec veniat Dominus, qui & tenebrarum occulta proferat in lucem, &

animorum consilia patefaciat, ac tum demum laudem quisque consequatur à Deo.

6 Hæc ego, fratres, in me & in Apollo derivavi, propter vos, ut in nobis discatis, nemini supra quam scriptum est arrogare, ne alius de alio contra alterum tumeatis.

7 Quis enim de te iudicaturus est? Quid verò habes, quod non aliunde habeas? quid si aliunde habes, quid te iactas, perinde ac si non aliunde haberes?

8 Jam vos saturi, jam divites estis, sine nobis regnatis: atque utinam regnaretis, ut nos quoque unà vobiscum regnaremus.

9 Nos enim postremos apostolos, Deus, puto, pro necandis habet: qui mundo & angelis, & hominibus spectaculum sumus.

10 Nos propter Christum stulti sumus, vos in Christo prudentes: nos imbecilli, vos fortes: vos gloriosi, nos infames. Ad hoc tempus & esurimus, & sitimus, & nudī sumus, & pugnis cædemur, & agitamur,

11 & laboramus, nostris ipsis manibus operantes.

12 Convitiis appetiti, fausta precamur: insectari, patimur:

13 cum maledicatur nobis, solamur: hætenus pro mundi recrementis ac publicis quisquiliis ducimur.

14 Non equidem ut vos pudore afficiam, hæc scribo: sed ut charissimos mihi natos commonefacio.

15 Nam etiamsi mille pedagogos habeatis in Christo, at non multos patres. Etenim in Christo, Jesu per Evangelium ego vos genui:

16 Itaque vos cohortor ut mei sitis imitatores.

17 Hanc ob causam misi vobis Timotheum, qui meus est charus fidusque natus in Domino, qui vobis narret instituta mea, quod ad Christi rem attinet, quomodo ubique in omni ecclesia doceam.

18 Enimvero perinde quasi ad vos ego venturus non sim, inflati sunt quidam.

19 sed veniam ad vos brevi, si volet Dominus, & cognoscam non orationem istorum inflatorum sed vires.

20 Non enim in oratione situm est divinum regnum, sed in viribus.

21 Utrum vultis cum virga veniam ad vos, an cum charitate, animoque mansueto?

CAPUT V.

Quod incestuosum privigni cum noverca conjugium taciti ferrent satis causæ esse admonet, cur pudore deijciantur potius, quam superbiant. Ejusmodi scelera excommunicatione vindicanda esse, ne contagio latius serpent.

OMnino auditur apud vos esse stuprum, & quidem tale stuprum, quale ne apud extraneos quidem nominatur, ut uxorem quidam patris habeat:

2 & vos inflati estis? & non potius lugetis, ut de medio vestrum tollatur, qui facinus istud commisit?

3 Ego vero, ut corpore absens, animo præsens, jam decrevi tanquam præsens, istius facti pertratorem,

4 in nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis & animo meo cum Domini nostri Jesu Christi potentia,

5 istum inquam dedere satanae ad perniciem carnis, ut animus servetur ad diem Domini Jesu.

6 Non est honesta vestra gloriatio. An nescitis exiguo fermento massam totam fermentari?

7 Expurgate ergo vetus fermentum, ut sitis nova massa, sicut estis infermentati. Etenim Pascha nostrum pro nobis immolatus est Christus:

8 proinde festum agamus, non vetere fermento, neque improbitatis malitiæque fermento, sed sinceritatis veritatisque panibus infermentatis.

9 Quod scripsi vobis per epistolam, ne cum impudicis commercium haberetis,

10 id non scripsi de omnibus hujus mundi impudicis, aut avaris, aut rapacibus, aut deastrictis: alioqui vobis esset ex orbe migrandum.

11 Sed quid cum eis non esse contrahendum scripsi, id eo pertinet, ut si quis, qui frater nominetur, impudicus est, aut avarus, aut deastrictus, aut conviciator, aut ebriosus, aut rapax, cum ejusmodi homine ne quidem cibum capiat.

12 Nam de alienis quidem, quid me judicare attinet? cum vobis sit de vestris judicandum.

13 de alienis quidem judicat Deus. Igitur auferite malos de medio vestrae n.

CAPUT VI.

Invehitur in forenses contentiones, quibus se mundus vexabant sub infidelibus, cum malo evangelii dedecore. Deinde scortandi licentiam gravi condemnatione exagitat.

Audet aliquis vestram, negotium habens cum altero, iudicio experiri apud injustos, ac non potius apud sanctos?

2 An nescitis, sanctos de mundo iudicium esse facturos? Quod si à vobis de mundo iudicandum est, an tantillis indigni iudicis estis?

3 An vos prateritis, nos etiam de angelis sententiam esse laturos, nedum de hujus vitæ negotiis?

4 Ergone si de hujus vitæ negotiis controversias habetis, eas ad eorum iudicium refertis, qui in ecclesia despiciatui sunt?

5 Hoc dico, ut vos pudeat. Adcone in vobis ne unus quidem ira peritus est, ut possit inter suos fratres dijudicare?

6 sed frater cum fratre litigat, idque sub insidentibus?

7 Jam quidem omnino vitium in vobis est, quod inter vos controversias habetis. Cur non potius injuriam patimini? cur non potius fraudamini?

8 imò vos injuriam facitis ac fraudatis, & quidem fratres.

9 An vos later, injustos non esse divinum regnum adepturos?

10 Ne errate: nec impudici, nec deastricti, nec adulteri, nec molles, nec pædicones, nec fures, nec avari, nec ebriosi, nec conviciatores, nec rapaces, divinum regnum consequentur.

11 Et tales quidem nonnulli cratis: sed abluti estis, sed sancti, sed iusti facti, per nomen Domini Jesu, perque Dei nostri spiritum.

12 Quidvis mihi licet, tametsi non quidvis conducit: quidvis mihi licet, tametsi ego nulli rei mancipabor.

13 Et dapes ventri, & dapi-bus venter: & hunc & illas a-bolebit Deus. At corpus non stupro, sed Domino, & Domi-nus corpori.

14 Deus verò & Dominum suscitavit, & vos per ejus po-terestatem suscitabit.

15 An nescitis, corpora ve-stra Christi esse membra? Ergo Christi membra tollam, & scorti membra faciam? Absit.

16 An nescitis, eum qui cum scorto copulatur, unum esse corpus? Fiet enim, inquit ille, ex duobus una caro.

17 Qui verò cum Domino copulatur, unus spiritus est.

18 Fugite stuprum. Omne aliud peccatum, quodcunque committit homo, extra corpus est: sed qui scortatur, is intra suum corpus peccat.

19 An ignoratis, vestrum corpus templum esse sancti spi-ritus, qui in vobis est, quem à Deo habetis? neque vos esse vestros,

20 quippe precio emptos? Honorate sanè Deum vestris & corporibus & animis, quæ Dei sunt.

CAPUT VII.

Differens hic de conjugio, quod est remedium vitæ scortationi, indissolubile, jubet unumquemque sorte sua contentum vivere. Quis virginitalis finis esse debeat ostendit, & qui conjugium suscipere debeant.

DE quibus autem mihi scripsistis, bonum esset homini mulierem non tangere.

2 sed propter stupra, suam quisque uxorem, & suum quæque virum habeat.

3 Uxori vir debitam bene-volen-

volentiam solvat : itidemque uxor viro.

4 Uxor sui corporis domina non est, sed vir : itemque vir sui corporis dominus non est, sed uxor.

5 Nolite alter alterum defraudare, nisi fortè ex mutuo consensu, ad tempus, ut jejuniò & precibus vacetis : deinde congregiamini, ne vos tentet Satanas, propter vestram intemperantiam.

6 Hoc autem dico, quod ita permittam, non quod præcipiam.

7 Vellem enim omnes homines sic esse, ut ego sum. Sed sua quisque dote præditus est à Deo : alius aliter.

8 Cœlibibus autem & viduis dico, bonum eis esse, si sic maneant, ut ego.

9 Tamen si se non continent, contrahant matrimonium : factius est enim matrimonium contrahere, quàm ardere.

10 Conjugibus autem præcipio, non ego, sed Dominus, ne uxor à viro dirimatur.

11 Quòd si dirempta fuerit, maneat cœlebs, aut viro reconcilietur. Item, ne vir uxorem repudiet.

12 Cæteris ego dico, non Dominus : Si quis frater uxorem habet infidentem, quæ tamen cum eo libenter habitat, eam ne repudiato.

13 Item mulier quæ virum habet infidentem, qui tamen libenter cum ea habitat, eum ne repudiato.

14 Sanctus enim sit vir infidens per uxorem : itemque sancta sit uxor infidens per virum. Alioquin vestri liberi impuri essent, cum nunc sint sancti.

15 Sin infidens divortium

facit, faciat : non est in hujusmodi re servus frater aut soror : quin nos ad pacem vocavit Deus.

16 Qui scis autem mulier, an tu virum servatura sis ? aut qui scis vir, an tu uxorem servaturus sis ?

17 Cæteram ut cuique largitus Deus est, ut quemque Dominus vocavit, ita se gerat : atque ita in omnibus ecclesiis faciendum præcipio.

18 Circumcissus vocatus est aliquis, ne præputietur : præputatus vocatus est, ne circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed Dei præceptorum conservatio.

20 In quo quisque statu vocatus est, in eo maneto.

21 Servus vocatus es, ne curato, quanquam si liber fieri potes, eo potius utere.

22 Nam qui, cum servus esset, vocatus est in Domino, in Domini libertus est. Itidem, qui liber vocatus est, is Christi servus est.

23 Precio empti estis, nolite hominum servi fieri.

24 In qua quisque conditione vocatus est, frater, in ea maneto apud Deum.

25 De virginibus autem, Domino præceptum non habeo : sed consilium do, ut qui is sim, cui Domini clementia fidentem esse datum sit.

26 Arbitror igitur id bonum esse, propter instantes res adversas, quod homini bonum est sic esse.

27 Devinctus ex uxore, ne quere solutionem : solutus ex uxore, ne quere uxorem.

28 Quòd si duxisti, non peccasti : & si nuplit virgo, non peccat.

peccavit, sed iis humanæ calamitates ferendæ sunt, & ego vobis parco.

29 Caterum hoc aio fratres : Tempus angustum est : restat, ut & qui uxores habent, perinde sint ac si non habeant :

30 & qui plorant, ac si non plorent : & qui gaudent, ac si non gaudeant : & qui emunt, ac si non teneant :

31 & qui utuntur hoc mundo, ita ut non abutantur. Abit enim species hujus mundi :

32 & ego vos securos esse vellem : Cœlebs Domini res curat, ut Domino placeat.

33 Maritus mundana curat, uxori ut placeat, atque ita divus est.

34 Item mulier cœlebs, aut virgo, Domini res curat, ut & corpore sancta sit, & spiritu : at nupta curat mundana, viro ut placeat.

35 Hoc autem ad vestram ipsorum utilitatem dico, non uti laqueum vobis injiciam, sed ut honestè, ac indivisi cum Domino conjunctione vivatur.

36 Quod si quis in virgine sua indecorum esse putat ut ea vieta sit, atque ita faciendum est, quod volet faciat, non peccat, nubat.

37 Sed qui animo constans est, neque cogitur, sed liber & sui juris est, atque hoc animo suo statuit suam servandam esse virginem, rectè facit.

38 Itaque & qui nuptium e-locat, rectè facit : & qui non e-locat, rectius facit.

39 Mulier legè obstricta est, quandiu vivit ejus vir : sin obdormiverit vir ejus, liberum est ei cui velit nubere, dummodo in Domino :

40 quanquam felicius est si

sic manserit, mea quidem sententia. Videor autem ego quoque mihi habere Dei spiritum.

CAPUT VIII.

Ab hoc loco usque ad finem decimi capituli debortatur ut ab impuris Gentilium epulis abstineant. Abusum Christianæ libertatis coerces, & scientiam charitate frenandam docet.

DE iis autem quæ sunt sacrificata deastris, scimus omnes nos ejus rei cognitionem habere. Cognitionis inflat, charitas aliis prodest.

2 quod si quis scire aliquid sibi videtur, nihil dum novit, ut quidem nosci debet.

3 At si quis Deum amat, is Deo notus est :

4 ergo de esu immolatorum deastris, scimus nullum esse in mundo deastrum : nullumque alium esse Deum, excepto uno.

5 Quamvis enim sint qui dicantur Dii, tum in cœlo tum in terra (ut sunt multi & qui dii & qui domini dicantur,)

6 at nobis quidem unus est Deus, pater ille, à quo omnia, & in quem nos : item unus est Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & per quem nos.

7 Sed non est in omnibus hujus rei cognitio. Quin nonnulli hodie opinantes esse deastros, tamen quasi deastris immolata comedunt : itaque eorum conscientia, quæ infirma est, labefactatur.

8 Atqui cibus non commendat nos Deo : nam neque si vescimur, præstantiores sumus : neque si non vescimur sumus deteriores.

9 Sed videte ne vestra ista potestas detrimentum sit imbecilibus.

10 Si quis enim viderit te cui nota res est, in deastrorum mensam accumbentem, nonne cum sua illa opinionis infirmitate impelletur ad vescendum deastrorum victimis?

11 atque ita per tuam cognitionem eribit frater imbecillis, propter quem oppetit Christus?

12 Sic autem peccantes in fratres, & eorum infirmam conscientiam percellentes, in Christum peccatis.

13 Quamobrem si esus officit meo fratri, nunquam carnem comedero, ne fratrem meum laedam.

CAPUT IX.

Ostendi qualiter libertate à domino sibi permissa, ultro abstineret, ne quem in rebus mediis offenderet, vitamque nostram stadii instar esse dicit.

AN scilicet non sum Apostolus? scilicet non sum liber? scilicet Jesum Christum Dominum nostrum non vidi? scilicet opus meum non estis vos in Domino?

2 Si aliis non sum Apostolus, at certè vobis sum, si quidem vos mei muneris sigillum estis in Domino:

3 atque hæc est mea apud eos, qui me explorant, defensio.

4 Scilicet non liceat nobis comedere ac bibere?

5 scilicet non liceat nobis sororem uxorem circumducere, ut & cæteris Apostolis, & Domini fratribus, & Cephæ?

6 Soline mihi & Barnabæ, ne non operemur, interdictum est?

7 quis unquam suis stipendii militat? quis vineam pangit, nec ejus fructu vescitur?

aut quis ovile pascit, quin ovilis lacte vescatur?

8 Num hæc ego humano more loquor? an non lex quoque dicit eadem?

9 Nam in Mosis lege scriptum est: Bovi trituranti os ne obstruito. Bovène curæ Deus sunt?

10 An propter nos omnino dicit? Propter nos enim literis proditum est, spe debere arantem arare, & triturantem spe participare quod sperat.

11 Si nos vobis divina seminavimus, magnum verò est si nos humana vestra metemus?

12 Si alii vestras facultates participant, cur non magis nos? Verum non sumus hac usi potestate, sed quidvis perferimus, ne quid Christi remoremur Evangelium.

13 An nescitis, eos qui sacra procurant, sacris vesci? qui aræ operam dant, aræ participes esse?

14 Similiter item Evangelium publicantibus mandavit Dominus, ut Evangelio viverent.

15 Et tamen ego nihil horum usurpavi. Neque vero hæc eo scripsi, ut in me sic fiat. Nam mihi mori satius est, quam ut meam gloriationem quisquam aboleat.

16 Etenim si Evangelium doceo, non est quod glorier, quippe cum necessitate cogar: ac poenas daturus sim, nisi doceam.

17 Quòd si vol. ns hoc facio, mercedem assequar: sin. invitus, hæc mihi procuratio credita est.

18 In quo igitur mihi posita merces est? si ita doceam, ut nullus in Christi Evangelium sum-

sumptus fiat, non abutendo mea in Evangelio potestate.

19 Cū enim ab omnibus liber essem, omnibus me mancipavi, quō plures lucrarer :

20 fuique Judæis ut Judæus, quō Judæos lucrificerem : legi subditis, ut legi subditus, quō legi subditos lucrificerem :

21 ex legibus, ut exlex (non quōd Deo exlex essem, eram enim in lege Christo) quō exleges lucrificarem.

22 Fui infirmis perinde ac infirmus, quō infirmos lucrificerem : denique quibusvis quidvis fui, ut omnino aliquos servarem.

23 Atque hoc Evangelii causa facio, ut ejus siam particeps.

24 An nescitis, ut qui currunt in curriculo, omnes quidem currant, sed unus certaminis precium obtineat ? Sic currite, ut assequamini.

25 Enimvero omnes qui certant, omnia perferunt, illi quidem ut interituram assequantur coronam : at nos, immortalem.

26 Equidem sic curro, ut non incertō : sic luctor, ut qui non aerem verberem :

27 quin contundo subigoque meum corpus, ne fortē cū malios docuerim, ipse sim rejectaneus.

CAPUT X.

Si Deus Judeis non pepercit, neque eis parceret, quibus fors est æqualis in tessera externis sue gratiæ. Itaque absurdum esse participes fieri mensæ demoniorum eos, qui Cœnæ Domini communicant, & qui in rebus mediis rationem proximi non habent.

NOlo autem vos ignorare, fratres, majores nostros

omnes sub nube fuisse, & omnes mare trajecisse,

2 & omnes nomine Moïse nube, marique baptizatos,

3 & omnes eodem spiritali cibo usos fuisse,

4 & omnes eandem potionem spiritualem bibisse. Bibeant enim ex spiritali sequente petra, quæ petra Christus erat.

5 Et tamen eorum plerique Deo accepti non fuerunt : sunt enim in solitudine prostrati.

6 Hæc autem nobis exempla præbent, ne simus malorum cupidī, ut illi concupiverunt.

7 Neve deastrorum cultores sitis, ut illorum nonnulli, sicuti memoriæ proditum est : Sedit populus ad capiendum cibum ac potione n, deinde surrexerunt ad ludendum.

8 Neve scortemur : quemadmodum eorum nonnulli scortati sunt, ideoque ceciderunt uno die viginti tria millia.

9 Néve Christum tentemus, quemadmodum eorum nonnulli tentarunt, itaque à serpentibus perierunt.

10 Néve murmurate, quemadmodum eorum nonnulli murmurarunt, itaque ab exterminatore perierunt.

11 Hæc autem omnia illis ut exempla contigerunt scriptaque sunt nostri, qui in extrema seculorum incidimus, admonendi gratia.

12 Proinde qui sibi stare videtur, videat ne cadat.

13 Nulla vos, nisi humana, invalit tentatio. Sed ita fidelis Deus est, ut vos non sit tentari permissurus suprā quā possitis : sed cum tentatione ejusmodi eventum facturū, ut ferendo vincere possitis.

14 Quamobrem, & mihi charissimi, fugite deastrorum cultum.

15 Ut prudentes alloquor: iudicate vos, quod ego dico.

16 Poculum laudatorium, in quo laudes dicimus, nonne communitas Christi sanguinis est: Quem panem frangimus, nonne communitas Christi corporis est?

17 quandoquidem unus panis, unum corpus multi sumus: omnes enim sumus ejusdem panis participes.

18 Considerate Israelitas, quod ad carnem attinet: nimirum qui sacrificiis vescuntur, sunt etiam participes.

19 Quid ergo est quod dico? sacrificata deastris esse aliquid? aut deastris esse aliquid?

20 Imò quæ sacrificant extranei, ea dæmoniis sacrificare dico, non Deo. Dæmonum autem participes esse vos nolo.

21 Non potestis & Domini & dæmoniorum poculum bibere: non potestis & Domini & dæmoniorum mensam participare.

22 Irritandusne nobis Dominus est? num sumus eo potentiores:

23 Quidvis mihi licet, sed non quidvis conducit. Quidvis mihi licet, sed non quidvis prodest.

24 Nemo suo, sed alterius quisque commodo studeat.

25 Quicquid in macello veniale est, vescimini, nihil sciscitantes propter conscientiam.

26 Nam Domini & terra est, & omnia terrestria.

27 Quod si quis infidentium vos invitat, & vultis ire, quicquid vobis apponetur, vesci-

mini, nihil sciscitantes propter conscientiam.

28 Si quis verò vobis dixerit, Hoc deastris immolatum est, ne vescimini propter eum qui indicavit, propterque conscientiam. Nam Domini & terra est, & omnia terrestria.

29 Conscientiam autem dico, non suam cujusque, sed alterius. Cur enim mea libertas damnetur ab alia conscientia?

30 Quod si ego gratè participo, cur in eo vituperer, de quo gratias ago?

31 Ergo sive comeditis, sive bibitis, seu quid aliud facitis, omnia ad Dei gloriam facite.

32 Præbete vos & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ divinæ innoxios:

33 quemadmodum ego quoque omnia omnibus indulgeo non meæ, sed multorum studens utilitati ut serventur. Imitatores mei estote, quemadmodum ego quoque sum Christi.

CAPUT XI.

Notat Corinthios quod in sacrificiis, viri orent velâis capitibus, mulieres verò relictis. In summa, quod in pejus convenirent, & profana symposia permiscerent epulo sacro Cæne Domini quam ad primam institutionem exigit.

I Audo equidem vos, fratres, quod omnia mea meministis, & instituta, quemadmodum vobis tradidi, sic tenetis.

2 Volo autem scire vos, omnis viri caput esse Christum: fœminæ caput esse virum: Christi caput esse Deum:

3 omnis vir operto capite supplicans, aut vaticinans, caput suum turpificat.

4 Rursus omnis mulier de-

testo capite supplicans, aut vaticinans, caput suum turpificat: nam prorsus perinde est ac si glosa foret.

5 Quod si non velatur mulier, certè tondeatur. Quod si tonderi radive mulieri turpe est, obnubatur.

6 Nam vir quidem caput obnubere non debet, cum sit imago gloriaque Dei. At mulier viri gloria est.

7 Non enim est vir ex muliere, sed ex viro mulier:

8 cum non propter mulierem creatus sit vir, sed propter virum mulier.

9 Propterea debet mulier habere in capite potestatis indicium propter angelos.

10 Ceteram neque vir sine sumina, neque sumina sine viro in Domino.

11 Ut enim ex viro foemina, sic vir per foeminam: omnia autem ex Deo.

12 Ipsi apud vos iudicate, an decorum sit, foeminam Deo supplicare detectam.

13 Anne ipsa quidem natura vos docet, viro comam alere, dedecori esse?

14 foemina autem comam alere, decorum esse? Quandoquidem coma pro amictu data est.

15 Quod si cui contentiosum esse libet, nos talem consuetudinem non habemus, neque Dei ecclesiae.

16 Hoc autem admonens, non laudo, quod non utiliter, sed damnosè convenitis.

17 Primum enim convenientibus vobis in concionem audio dissidia in vobis esse, & nonnihil credo:

18 oportet enim in vobis factiones esse, ut fiant probi inter vos manifesti.

19 Igitur cum eodem coitis, istud non est Dominicam epulari cœnam,

20 cum suam quisque cœnam antecipiat comedendo, & hic esuriat, ille sit ebrius.

21 Numnam domos non habetis ad edendum ac bibendum? an divinam concionem contemnitis, & egenos pudore afficitis? Quid vobis dicam? laudem vos? in hoc non laudo.

22 Nam (quemadmodum ego & à Domino accepi, & vobis tradidi) Dominus Iesus, qua nocte prodebatur, sumptum panem,

23 actis gratiis, fregit, ac dixit: Sumite, comedite: hoc meum corpus est, pro vobis frangendum, hoc facitote ad mei memoriam.

24 Similiter & poculum, postquam cœnavit, dicens: Hoc poculum est novum fœdus, per meum sanguinem. Hoc facitote, quoties bibetis, ad mei memoriam.

25 Quoties enim hoc pane vescemini, & hoc poculum bibetis, mortem Domini indicabitis, donec veniat.

26 Itaque quisquis indignè panem hunc comederit, aut Domini poculum biberit, pœnas dabit, ob Domini corpus atque sanguinem.

27 Proinde exploret homo seipsum atque ita de pane comedat, & de poculo bibat.

28 Nam qui indignè comedit & bibit, damnatione ipse sibi comedit & bibit, qui de Domini corpore non rectè iudicet.

29 Propterea apud vos multi sunt ægri, & infirmi, & frequentes obdormiverunt.

30 Si enim de nobis ipsi rectè iudicaretur, non puniremur:

M 3 31 dum

31 dum punimur autem, à Domino castigamur, ne cum mundo damnemur.

32 Quocirca, fratres mei, dum ad comedendum convenitis, alius alium expectate.

33 Quòd si quis esurit, domicibum capiat, ne ad pœnam convenitis.

34 Reliqua cùm venero componam.

CAPUT XI.

Ut à contentione & superbia Corinthios avocet, dicit spiritualia dona ideo varia conferri, ut mutuo collata, coalescamus ea symmetria in unum Christi corpus, quemadmodum membra in bonum corporis humani coalescunt.

Quod ad spiritualia, fratres, attinet, nolo vos ignorare.

1 Scitis, cùm extranei essetis, ut ad multos deastros duceremini ac abduceremini.

2 Itaque declaro vobis, neminem esse, qui divino afflatu loquens, Jesum verbis execretur: itemque neminem esse, qui Dominum possit Jesum dicere, nisi per sanctum spiritum.

3 Sed discrimina sunt donorum, cùm sit idem spiritus:

4 & discrimina sunt ministeriorum, cùm sit idem Dominus:

5 & discrimina sunt effectio-num, cùm sit idem Deus, qui omnia efficit in omnibus.

6 Datur autem cuique declaratio spiritus, prout commodum est.

7 Huic enim per spiritum datur oratio sapientiæ: illi oratio scientiæ, ex eodem spiritu:

8 alii fides, per eundem spiritum: alii dona sanationum, per eundem spiritum:

9 alii prodigiorum effecti-

ones: alii vaticinatio: alii spirituum dijudicationes: alii genera linguarum, alii interpretatio linguarum.

10 Atque hæc omnia efficit unus idemque spiritus, dispersi-tiens privatim cuique ut vult.

11 Quemadmodum enim corpus unum est, & membra habet multa, omniaque membra corporis unius multa cùm sint, unum corpus est: sic etiam Christus.

12 Etenim uno spiritu nos omnes unum in corpus baptizati sumus, & Judæi & Græci, & servi, & liberi, omnesque unum spiritum hausimus.

13 Etenim corpus non est unum membrum, sed multa.

14 Si se pes, quia manus non sit, corporis esse neget, an idcirco non sit corporis?

15 Item si auris, quia non sit oculus, se corporis esse neget, an ideo non sit corporis?

16 Si totum corpus oculus est, ubi auditus? si totum auditus, ubi olfactus?

17 Nunc Deus unumquodque membrorum in corpore sic collocavit, ut voluit.

18 Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

19 Nunc multa membra, sed unum corpus est.

20 Neque verò potest oculus dicere manui: Non ego te: aut rursus caput pedibus: Non ego vobis.

21 Contraque, quânto quodque membrorum corporis debilius videtur esse, tantò est magis necessarium:

22 & quo quæque in corpore inhonestiora judicamus, eò majore honore ea stipamus: & nostri inhonestissima quæque maximam honestatem obtinent,

23 cùm

24 cūm ei honestissima quæque nostri nihil egeant, Enim-
verò Deus ita corpus tempera-
vit, egentissimo cuique maxi-
mum tribuens honorem,

25 ne esset in corpore diffi-
dium, sed eadem membra alia
aliorum curam gererent:

26 ac si ve doleret unum
membrum, unā condolerent
cuncta membra: si ve in honore
esset unum membrum, omnia
membra congratularentur.

27 Vos verò aliquatenus
Christi corpus estis atque mem-
bra:

28 & alios statuit Deus in
Ecclesia, primū Apostolos,
deinde vates, tertio magistros,
deinde portenta, deinde sanati-
onum dotes, adminicula, gu-
bernationes, genera linguarum.

29 Nunquid omnes sunt A-
postoli? nunquid omnes vates?
nunquid omnes magistri? nun-
quid omnes portentifici?

30 nunquid omnes habent
sanationum dotes? nunquid
omnes linguæ loquuntur? nun-
quid omnes interpretantur?

31 Affectate sanè præstantis-
simas quasque dotes: sed ta-
men excellentiorem viam jam
vobis ostendam.

CAPUT XIII.

*Monet nulla tam eximia esse do-
na quæ non viantur coram
Deo, si absit charitas, ideoque
inejus laudes digreditur.*

SI & hominum loquar & an-
gelorum linguæ, neque cha-
ritate sim præditus, sum as re-
sonans, aut cymbalum tinniens.

2 Et si tantum divinationis
habeam, ut omnia arcana scien-
tiæque omnem teneam, & si
adeo omni sim fide præditus, ut
vel montes transmoveam, & ta-

men charitate non sim præditus,
nihil sum.

3 Et si omnes meas faculta-
tes in liberalitatem erogem, &
si vel meum corpus comburen-
dum tradam, & tamen charitate
non sim præditus, nihil proficio.

4 Charitas patiens est, benigna est:

5 Charitas non æmulatur,
non est temeraria, non tumet,
non se gerit turpiter: non sibi
ipsi studeat, non est irritabilis,
non male cogitat,

6 non gaudet injustitia, sed
veritate lætatur:

7 Omnia tolerat, omnia cre-
dit, omnia sperat, omnia sus-
tinet.

8 Charitas nunquam interci-
dit. Et vaticinationes abole-
buntur, & linguæ cessabunt, &
scientia delebitur.

9 Nam aliquatenus scimus, &
aliquatenus vaticinamur.

10 Sed cū venerit perfe-
ctio, tum quod aliquatenus sit,
delebitur.

11 Dum puer eram, ut puer
loquebar, ut puer sentiebam, ut
puer cogitabam: sed vir factus,
puerilia d'levi.

12 Nunc enim per speculum
cernimus per ambages: at tunc
præsentēs coram. Nunc aliqua-
tenus cognosco: at tunc recog-
noscam, quemadmodum recog-
nitus sum.

13 Nunc quidem manet fides,
spes, charitas: sed harum tri-
um maxima est charitas.

CAPUT XIV.

*Commendat donum prophetiæ, &
comparatione à musicis instru-
mentis sumpta verum inter-
pretandi scripturas usum do-
cet, ab usum tollit, ac vetat, ne
muliores publice doceant.*

Persequimini charitatem, & affectate sanè spiritualia, sed in primis ut vaticinemini.

2 Nam qui peregrina lingua loquitur, non homines alloquitur, sed Deum: quippe cum nemo audiat, sed animo loquatur arcana.

3 Qui verò vaticinatur, homines alloquitur utiliter, & cohortando & consolando.

4 Qui peregrina lingua loquitur, ipse sibi prodest: qui verò vaticinatur, is concioni prodest.

5 Vellem equidem vos omnes peregrinis loqui linguis: sed magis ut vaticinemini. Major est enim qui vaticinatur, quam qui alienis loquitur linguis, nisi si interpretetur, ut concio capiat utilitatem.

6 Alioquin, fratres, si ego vos alienis linguis allocutum veniam, quid vobis prodero, nisi insit in oratione mea patefactio, aut cognitio, aut vaticinatio, aut doctrina?

7 Etiam inanimata vocem emittentia, ut tibia, ut cithara, nisi discrimen sonis faciant, quomodo intelligetur quid tibia aut cithara significetur?

8 Si enim incertam vocem tuba edat, quis ad prælium accingetur?

9 Similiter vos lingua nisi significantia verba faciatis, quomodo intelligetur quid dicatur? Eritis enim ii qui in auram loquamini.

10 Tot sunt (verbi gratia) genera vocum in mundo, nec ullum eorum mutum est.

11 Si igitur vim vocis non intelligam, ero loquenti barbarus, & loquens erit apud me barbarus.

12 Ita vos, postquam affecta-

tores estis donorum spiritus, date operam, ut in eis ita excellentis, ut id utilitati sit concioni.

13 Quare qui aliena lingua loquitur, oret, ut possit interpretari.

14 Si enim peregrina lingua orem, animo quidem oro: sed quod ad sententiam attinet, sum infructuosus.

15 Quid ergo est? Ita animo orabo, ut significanter orem: ita animo cantabo, ut significanter cantem.

16 Etenim si animo laudes dicas, is qui illiterati locum tenet, quo pacto dicet, Amen, ad tuam gratiarum actionem, cum quid dicas ignoret?

17 Nam tu quidem reddis gratias agis: sed alter non iuvatur.

18 Ago Deo meo gratias, quod magis, quam vestrum quisquam linguas teneo peregrinas.

19 Sed in concione malo quinque verba sic eloqui, ut intelligatur oratio mea, quam alios erudiam, quam ignoto sermone mille verba.

20 Fratres, ne este mentibus infantes: sed vitiis este pueri, mentibus autem adulti.

21 In disciplina sic memoria proditum est: Alienis linguis atque labris istum populum alloquar, & tamen, ne sic quidem mihi obtemperabunt, inquit Dominus.

22 Itaque, linguarum portento sunt, non fidentibus, sed infidentibus: vaticinatio verò non infidentibus, sed fidentibus.

23 Igitur si convenerit eodem universa concio, & omnes peregrinis loquantur linguis, si eo illiterati, aut infidentes intrent, nonne vos insanire dicent?

24 Sed si omnes vaticinen-
tur, & intret aliquis infidens
aut illiteratus, arguitur ab om-
nibus, exploratur ab omni-
bus,

25 atque ita ejus animi ar-
cana fiunt perspicua: ita fit, ut
pronus accidat, adorétque De-
um confitens Deum revera in
vobis esse.

26 Quid ergo est, fratres?
Quando coitis, carmen habet
aliquis vestràm, doctrinam ha-
bet, linguam habet, patefactio-
nem habet, interpretationem
habet, omnia ad utilitatem fi-
ant.

27 Si quis peregrina loqui-
tur lingua, fiat id per duos, aut
ad summum tres, idque alternis,
& unus interpretetur.

28 Quòd si abest interpretes,
taceat in concione, ac sibi lo-
quatur & Deo.

29 Vates item duo tresve lo-
quantur, & alii dijudicent.

30 Quòd si quid alii sedenti
patefactum fuerit, primus file-
to.

31 Potestis enim omnes sin-
gulatim vaticinari, ut omnes di-
scant, & omnes confirmentur.

32 Et vatum spiritus sese
vaticibus submittunt.

33 Non enim est turbamenti
Deus, sed pacis: ut fit in omni-
bus sanctorum concionibus.

34 Uxores vestrae in concio-
nibus tacento: non enim con-
ceditur eis loqui, sed parere,
quemadmodum disciplina di-
cit.

35 Quòd si quid discere vo-
lunt, domi suos viros interro-
ganto. Turpe est enim fami-
nis, in concione loqui.

36 A vobisne divinus sermo
prodiit? aut ad vos solos per-
venit?

37 Si quis sibi vates aut spi-
ritualis videtur esse, recognos-
cat, quæ vobis scribo, esse Do-
mini præcepta.

38 Quòd si quis ignorat, ig-
norato.

39 Proinde, fratres, & vati-
cinari studete, neque peregrinis
loqui linguis prohibete:

40 omnia decenter fiant, &
ordine.

CAPUT XV.

*Cum essent apud Corinthios, qui
corporum resurrectionem in
dubium vocarent, postquam e-
jus necessitatem validis argu-
mentis comprobavit, ratio-
nem etiam & modum subjun-
git.*

DEclaro autem vobis, fra-
tres, Evangelium quod
vos docui, & quod accepistis, &
in quo statis,

2 & per quod servabimini, qua
ratione vos docuerim, si tenetis,
nisi si frustra credidistis.

3 In primis enim vobis tra-
didi, id quod acceperam, Chri-
stum mortuum esse propter
peccata nostra, ut est in lite-
ris:

4 & sepultum esse, & tertio
die resurrexisse, ut in literis
habetur:

5 & apparuisse Cephae, dein-
de duodecim:

6 deinde apparuisse plus-
quam quingentis fratribus se-
mel, quorum plerique sunt ad-
huc superstites, nonnulli ob-
dormiverunt.

7 Deinde apparuit Jacobo,
deinde Apostolis omnibus.

8 Postremo omnium quasi
abortivi apparuit etiam mi-
hi.

8 Ego enim sum Apostolo-
rum minimus, indignus qui

vocer Apostolus, qui divinam Ecclesiam infectatus sim.

10 Sed Dei beneficio sum quod sum : & ejus in me beneficium adeo inane non fuit, ut plus quam eorum quisquam laboraverim : vel potius non ego, sed Dei gratia, quæ mihi aderat.

11 Igitur & ego & illi ita prædicamus : & ita vos credidistis.

12 Quod si Christus ex mortuis surrexisse prædicatur, qui sit ut quidam apud vos mortuorum resurrectionem fore negent ?

13 Quod si mortuorum resurrectio non est, ne Christus quidem surrexit.

14 Si autem Christus non surrexit, ergo vana est nostra prædicatio, vana est & vestra fides.

15 ac falsi de Deo testes deprehendimur, qui contra Deum testificati sumus, eum suscitasse Christum, quem non suscitavit, siquidem mortui non resurgent.

16 Si enim mortui non resurgent, ne Christus quidem surrexit :

17 & si Christus non surrexit, vana est vestra fides : adhuc estis in peccatis vestris.

18 Ergo qui in Christo obdormiverunt perierunt.

19 Si huius duntaxat vitæ gratia in Christo spem habemus, sumus omnium hominum miserrimi.

20 At nunc Christus ex mortuis surrexit : fuit eorum, qui obdormivere primitiæ.

21 Cum sit enim per hominem mors, etiam per hominem est mortuorum resurrectio.

22 Ut enim per Adamum

omnes moriuntur, sic per Christum omnes reviviscunt,

23 sed suo quisque in ordine : primitiæ Christus, deinde Christiani in ejus adventu :

24 deinde finis erit, cum regnum tradiderit Deo & patri, cum quidem omnem principatum, omnem potentatum ac potestatem aboleverit.

25 Oportet enim eum regnare, donec ille omnes hostes sub ejus pedes subjecerit :

26 ultimus hostis delebitur mors.

27 Omnia enim ille sub ejus pedes subjecerit : Quod autem omnia subijcienda dicit, id sic accipiendum est ut excipiantur is, qui ei subjecerit omnia.

28 Cum autem ei subiecta fuerint omnia, tunc ipse quoque filius subijciatur ei, qui ipsi subjecerit omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.

29 Alioquin quid facient, qui pro mortuis baptizantur, si omnino mortui non resurgent, quorum pro mortuis baptizantur ?

30 quorsum & nos omnibus horis periclitamur :

31 Quotidie morior, glorificationem nostram juro, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro,

32 Si humano more Ephesus cum bestiis pugnavi, quæ mihi inde utilitas, si mortui non resurgunt ? Comedamus & bibamus : cras enim morituri sumus.

33 Nolite falli. Mores bonos colloquia corrumpunt mala.

34 Este sobrii, ut æquum est, & ne peccate. Ignorant enim nonnulli Deum : quod ideo dico, ut vos pudeat.

35 Sed dicet quis : Quomodo resurgent mortui , aut quali corpore venient ?

36 O demens : tu quod seris , id non vivificis , quin mortuum sit ,

37 & quod seris , non gignendum corpus seris , sed nudum granum , verbi gratia , frumenti : aut cujuspiam alterius rei .

38 Deus verò corpus ei dat , ut libuit , & suum cuique seminum corpus .

39 Non omnis caro eadem caro est : sed alia est hominum caro , alia pecudum , alia piscium , alia volucrum .

40 Item corpora sunt coelestia alia , alia terrestria : sed alius est coelestium splendor , alius terrestrium :

41 alius Solis , alius lunæ splendor est , alius item stellarum : nam stella alia aliam splendore antecellit .

42 Talis est etiam mortuorum resurrectio . Scribitur cum mortalitate , resurgetur cum immortalitate :

43 scribitur cum probro , resurgetur cum gloria : scribitur cum infirmitate , resurgetur cum potentia :

44 scribitur corpus animale , resurget corpus spirituale . Est corpus aliud animale , aliud spirituale .

45 Cumque ita scriptum sit : Factum esse primum hominem Adamum animantem vivum , ultimus Adamus spiritus est vivificus .

46 Sed non primum est spirituale , sed animale , deinde spirituale .

47 Primus homo ex terra , terrenus : secundus homo de caelo , coelestis .

48 Qualis terrenus , tales eti-

am terreni : & qualis coelestis , tales etiam coelestes .

49 Ac quemadmodum tulimus imaginem terreni , feremus etiam coelestis imaginem .

50 Hoc autem ideo dico , fratres , quòd caro & sanguis divinum regnum consequi nequeunt , neque mortalitas immortalitatem consequetur .

51 Equidem arcanum quiddam vobis dico : Omnes quidem non obdormiemus , sed omnes mutabimur ,

52 uno temporis puncto , oculique momento , ad ultimum clangorem . Clangetur enim , & mortui resurgent incorruptibiles , & nos mutabimur .

53 Oportet enim hoc corruptibile incorruptibili natura , & hoc mortale immortalitate indui .

54 Cum autem hoc incorruptibile incorruptam naturam , & hoc mortale immortalitatem induerit , tunc accidet id quod illo scripto dicitur : Absorpta mors est victoriosè .

55 Ubi est tuus , ô mors , stimulus : Ubi tua , ô Orce , victoria ?

56 Est autem mortis stimulus peccatum , & peccati potentia lex .

57 Sed Deo gratia , qui nobis victoriam dat per Dominum nostrum Jesum Christum .

58 Proinde , fratres mei charissimi , præstate vos constantes , immobiles , semper excellentes in Domini negotio , scientes vestrum in re Dominica laborem non esse vanum .

CAPUT XVI.

Hortatur ut fratrum Hierosolymitanorum inopie succurrant .

Deinde Timotheum commendat ,

dat, & amica exhortatione :
deinde salutationibus episto-
lam claudit.

Quod ad collectam attinet
in sanctos conferendam,
quemadmodum Galatiæ eccle-
siis præcepi, sic vos quoque fa-
cite.

2 Primo quoque post Sabbat-
tum die unusquisque vestram ap-
ud se reponat, congerens quod
commode poterit, ne tum de-
mum, cum venero, fiant colle-
ctæ.

3 Ut autem advenero, quos
vos per epistolas probaveritis,
eos mittam, qui ferant benefici-
um vestrum Hierosolymam.

4 Quod si me etiam proficisci
fuerit operæ precium, mecum
proficiscetur.

5 Veniam autem ad vos,
postquam Macedoniam obiero:
nam Macedoniam obiturus
sum.

6 Apud vos autem forsitan
commorabor, aut etiam hyema-
bo, ut vos me deducatis, quo-
cunque proficiscar.

7 Nolo enim vos duntaxat
obiter videre, quin me spero a-
liquantidum mansurum apud vos,
si Dominus permiserit.

8 Morabor autem Ephesi us-
que ad Quinquagesimam.

9 Nam mihi janua magna
patet, & efficax, & multi sunt
adversarii.

10 Quod si venerit Timothe-
us, videte ut sine metu sit ap-
ud vos. Nam Domini opus
agitur, ut & ego.

11 Quamobrem nemo eum
contemnat, sed eum bona cum
pace dimittite, ut ad me veniat.
Expecto enim eum cum fratri-
bus.

12 Quod ad Apollo fratrem
attinet, multum eum hortatus

sum ut ad vos cum fratribus ve-
niret, sed prorsus non erat vo-
luntas nunc eundi: verum veni-
et, cum erit ei commodum.

13 Vigilate, state in fide,
estote viri & constantes,

14 omnia vestra cum chari-
tate fiant.

15 Cohortor autem vos, fra-
tres: scitis Stephanæ & Fortu-
nati familiam esse Achaia pri-
mitias, & sese ad ministerium
addixisse sanctis:

16 ut vos quoque talibus, &
omni adjuvanti, laborantique
pareatis.

17 Gaudeo equidem adven-
tu Stephanæ & Fortunati, &
Achaici, quod hi defectum ve-
stri suppleverunt:

18 quippe qui & meum &
vestrum animum recreaverint.
Tales ergo recognoscite.

19 Salutant vos Asiana ec-
clesia. Salutant vos multum
per Dominum Aquila & Pri-
scilla, unâ cum suâ domus ec-
clesia.

20 Salutant vos fratres om-
nes. Salutate inter vos osculo
sancto.

21 Salutatio mea Pauli ma-
nu.

22 Si quis Dominum Jesum
Christum non amat, esto dete-
stabilis Maranatha.

23 Gratia Domini Jesu
Christi vobis adsit.

24 Meus amor in Christo Je-
su vobis omnibus adsit. Amen.

*Ad Corinthios prima scripta
est Philippis, missa per Ste-
phanam, & Fortunatum, &
Achaicum, & Timotheum.*

PAULI

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA SECUNDA AD CORINTHIOS.

CAPUT I.

A laude afflictionum auspicatur, exponens quid in Asia pertulerit, & quàm dexter affulserit Deus. Addit nulla levitate id factum esse, quòd non venerit, uti fuerat pollicitus.

PAULUS JESU CHRISTI Apostolus, per Dei voluntatem, & Timotheus frater, Ecclesie Dei, quæ Corinthi est, necnon sanctis omnibus in tota Achaia degentibus,

2 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Collaudandus Deus & pater Domini nostri Jesu Christi, misericordie pater, & omnis consolationis Deus,

4 qui nos consolatur in omni calamitate nostra, quòd possimus eos, qui sunt in quacunque calamitate, consolari ea consolatione, qua confirmamur ipsi à Deo.

5 Quantò enim majoribus propter Christum malis affici-mur, tantò per Christum major est nostra consolatio.

6 Nam si affligimur, id fit pro vestra consolatione atque salute, quæ agitur in tolerandis iisdem malis, quæ nos quoque patimur: si confirmamur, id fit pro vestra consolatione & salute:

7 ac firmam de vobis spem habemus, scientes quemadmodum adversorum particeps estis, sic fore etiam consolationis.

8 Nolumus enim vos ignorare, fratres, quanta afflictione, & quàm omnino viribus nostris majore pressi fuerimus in Asia, usque adeò ut etiam de vita dubitaremus.

9 Verùm ideo de nobis latam mortis sententiam sensit-mus, ne ipsi nobis consideremus, sed Deo mortuorum suscitatori.

10 qui nos à tanta morte & defenderit & defendat, quem speramus etiam deinceps defensurum esse,

11 vobis quoque nos supplicatione adjuvantibus, ut à multis personis agantur ingentes Deo gratiæ, ob collatum in nos beneficium vestra causa.

12 Nam hæc nostra gloriatio est, nostræ conscientie testimonium: quòd cum divina simplicitate ac sinceritate, non cum humana sapientia, sed cum divina gratia, versati sumus cum in reliquo orbe, tum potissimum apud vos.

13 Non enim alia vobis scribimus, quàm quæ legitis, aut etiam recognoscitis: & ut spero, ad extremum recognoscetis

14 quemadmodum nos ali-quatenus recognovistis, quòd nos

nos vestra sumus gloriatio, sicut & vos nostra ad diem Domini Jesu.

15 Atque hac fiducia volebam prius ad vos venire, ut alterum beneficiunt acciperetis,

16 & istac in Macedoniam transire: rursusque ex Macedonia ad vos venire, & à vobis in Judæam deduci.

17 Hoc igitur deliberans, nunquid levitate usus sum? aut quæ delibero, humano more delibero, ut sit apud me etiam, etiam: & non, non?

18 Fidelis est Deus, quod nostra ad vos oratio non fuit etiam, & non.

19 Nam Dei filius Jesus Christus, qui apud vos per nos prædicatus est, per me, & Sylvanum, & Timotheum, non fuit etiam, & non: sed in eo fuit etiam.

20 Omnes enim Dei promissiones tales sunt, ut in eo sit etiam, & in eo sit ita, quæ res Deo sit gloriæ per nos.

21 Ac qui vos vobiscum confirmat in Christum, & qui nos unxit, Deus est, is qui nos consignavit, & spiritus arrationem nostris animis indidit.

22 Ego vero animi mei testem appello Deum, me parcendi vobis causa, nondum Corinthum venisse:

23 non quod vobis fiduciam derogemus, sed consulimus vestro gaudio: nam fiducia statim.

CAPUT II.

Excusans se quod non venerit, clam illos taxat, & communem sympathiam ostendit, ut nequeat nisi ipsis hilaribus gaudere. Macho quem satana tradi præceperat, & si pifcenti veniam dari obsecrat, & professionis sue in Macedoniæ meminit.

Sed hoc ego apud me decrevi, non vos rursus visum cum dolore.

2 Nam si ego vos contristarem, quis est qui me oblectet, nisi quis à me contristetur?

3 Atque id ipsum vobis ideo scripsi, ne si venissem, dolore afficerer ab eis, per quos gaudere debeo: persuasum habens de vobis omnibus, meum gaudium, omnium esse vestrum.

4 Nam multa cum animi angustia atque angore vobis scripsi, multis cum lachrymis, non quod doleretis: sed amorem, ut cognosceretis, quo vos singulariter prosequimur.

5 Quod si quis contristavit, non me contristavit, nisi aliquatenus, ne vos omnes onerem.

6 Satis est illi ea castigatio plurium,

7 ut contra potius condonatis, ac consolemini, ne forte in modico mœrore conficiatur.

8 Quamobrem hortor vos, ut charitatem in eum exertis.

9 Nam ideo scripsi, ut vestrum periculum facerem, an sitis ad omnia morigeri.

10 Cui autem vos condonatis, ego quoque condono. Et enim ego si quid ei condonavi, cui condonavi, id feci propter vos in persona Christi,

11 ne circumveniamur à Satana. Nec enim ejus conatus ignoramus.

12 Cum autem in Troadem ob Christi Evangelium venissem, & esset mihi in Domini negotio aperta janua:

13 nullam animi requietem habui, quod Titum fratrem meum non invenissem. Itaque illis valedicto, profectus sum in Macedoniam,

14 Deo verò gratia, qui semper facit, ut in Christi negotio triumphemus, ejusque cognitionis odorem per nos divulgat omnibus in locis :

15 siquidem Christi suavis odor sumus Deo, in iis qui servantur, & in iis qui pereunt :

16 quorum his sumus mortalis odor ad mortem, illis vitalis odor ad vitam : Ad quæ quisnam sit idoneus ?

17 Nec enim sumus ut multi, qui divinam doctrinam commendantur : sed ut ex sinceritate : sed ut ex Deo, in Dei conspectu, in Christi negotio loquimur.

CAPUT III.

Dicit se satis habiturum commendationis, quamdiu permanerint in fide, se ministrum non literæ, sed spiritus. Discrimen Legis & Evangelii exponit, quod illius claritas magis perstringat oculos quam illuminet, hujus verò lux conspicuam Dei faciem exhibeat.

Ingredimur rursùm nosipsum commendare ? an verò nihil egemus (ut quidam) commendatitiis vel ad vos, vel à vobis epistolis ?

2 Epistola nostra vos estis, inscripta nostris animis, cognoscenda, legendaque cunctis hominibus :

3 estque perspicuum, vos esse Christi epistolam, à nō bis administratam, non atramento, sed viventis Dei spiritu descriptam : non in lapideis, sed in carneis animi tabulis.

4 In ea autem apud Deum persuasione sumus per Christum :

5 non quia per nosipsum sumus idonei, qui aliquid, ut per

nosipsum vel cogitemus : sed quòd idonei sumus, id à Deo est.

6 qui nos idoneos reddidit novi fœderis ministros, non literæ, sed spiritus : nam litera perimit, at spiritus vivificat.

7 Quòd si mortis ministerium in literis impressum in lapidibus, tamen tanti fuit splendoris, ut non possent Israelitæ in Moysi vultum intueri propter ejus vultus splendorem perituum :

8 nōne magis spiritus ministerium erit cum splendore conjunctum ?

9 Si enim damnationis ministerium splendidum est, multo magis excellit splendore ministerium justitiæ.

10 Etenim ne splendidum quidem fuit id, quod splendidum fuit, si cum superante splendore conferatur.

11 Si enim quod perit, tamen cum splendore conjunctum est : multo magis quod manet, est cum splendore.

12 Habentes igitur hujusmodi spem, magna perspicuitate urimur :

13 non ut Moses vultui suo velamen obtendebat, ne Israelitæ in rei perituræ finem intuerentur, sed mentes haberent torpentes.

14 Nam ad hunc usque diem idem velamen in veteris lectione fœderis manet, neque detegitur id in Christo aboleri.

15 Quin ad hodiernum usque diem, dum legitur Moses, velamine testi sunt eorum animi.

16 Quodcumque autem revertitur ad Dominum, detrahatur velamen.

17 Dominus autem spiritus est :

est: ubi verò Domini spiritus est, ibi est libertas.

18 Nos verò omnes detecta facie splendorem Domini speculantes, in eandem transformamur imaginem, splendore perpetuando, tanquàm à Domini spiritu.

CAPUT IV.

Recenset se adeò laborasse in predicando Evangelio, ut à saana excæcati sint, qui illius splendorem non cernant, prolatum in testaceis vasculis, tot ærumnis obnoxii, itaque suo exemplo ad fortitudinem eos hortatur, ex contemptu præsentis vite.

Propterea habentes hanc administrationem (quæ divina est in nos clementia) non defethiscimus:

2 quia turpi occultatione repudiata non nos callidè gerimus, neque divinam doctrinam fallaciter tractamus: sed veritatis declaratione nosipsum apud omnem hominum conscientiam in Dei conspectu commendamus.

3 Quòd si testum est nostrum Evangelium, testum est perentibus:

4 quorum videlicet infidentium, mentes excavit huius seculi Deus, ne collustraret eos claritas gloriosi Christi Evangelii, qui est imago Dei inaspectabilis.

5 Non enim nosipsum predicamus, sed Christum Jesum Dominum: nos autem vestros servos, per Jesum.

6 Nam Deus qui lucem ex tenebris lucere iussit, is est qui nostris illuxit animis, ad claritatem cognitionis gloriæ Dei, in Jesu Christi persona.

7 Habemus autem thesaurum hunc in testaceis vasis: ut tam excellens potentia sit Dei, non ex nobis.

8 qui in omnibus premimur quidem, sed non opprimimur: æstuamus, sed non exæstuamus:

9 vexamur, sed non desermur: dejicimur, sed non perimus:

10 semper Domini Jesu occisionem in corpore circumferentes, ut etiam Jesu vita in nostro corpore repræsentetur.

11 Semper enim nos viventes morti dedimur propter Jesum, ut & vita Jesu repræsentetur in nostra mortali carne.

12 Itaque in nobis mors, in vobis vita viget.

13 Ac eodem fiduciæ spiritu præditi ut fert scriptum illud: Credidi, ideoque locutus sum: nos quoque credimus, ideoque loquimur,

14 scientes futurum esse, ut qui Dominum Jesum suscitavit, idem nos quoque per Jesum suscitet, ac vobiscum sistat.

15 Omnia enim propter vos sunt, ut tam largum beneficium per multorum gratiarum actionem redundet ad Dei gloriam.

16 Hanc ob causam non defethiscimus, quin etiam si exterior noster homo corrumpatur, at interior quidem renovatur in dies.

17 Brevis enim levisque nostra calamitas, incredibile dictum quàm sempiternam, quamque gravem nobis gloriam pariat,

18 non spectantibus ea quæ cernuntur, sed quæ non cernuntur. Nam quæ cernuntur, temporaria sunt: quæ vero non cernuntur, sempiterna.

CAPUT V.

Yastat in eodem argumento, de certa spe salutis; per fidem. Non ut se jactet cum Deum & ipsius Ecclesiam præ oculis habeat, & nihili æstimet omnia, præter vitæ novitatem in Christo.

Simus enim, si terrestris nostræ domus tabernaculum dissolutum fuerit, adificium habituros esse nos à Deo, domum nullis manibus factam, sempiternam in cælis.

2 Esenim in hoc gemimus, domicilium nostrum caeleste superinduere cupientes,

3 si modo induti, non nudi, repariemur,

4 Nam qui sumus in tabernaculo, gemimus onerati, quandoquidem nollemus exui, sed superindui, ut mortalitas conficiatur à vita.

5 Qui verò nos ad hoc ipsum fecit, Deus est, is qui nobis spiritus arrabonem dedit.

6 Itaque semper confidimus: & cum sciamus, nos in corpore peregrinantes, à Domino peregrinos abesse,

7 (nam in rei fiducia, non in ipsa re versamur)

8 confidimus: & malleus à corpore abesse, & apud Dominum adesse.

9 Proinde operam damus, ut sive adsumus, sive absumus ei sumus accepti.

10 Nam nobis omnibus comparandum est ante Christi tribunal, ut ferat quique præmium eius quod in corpore fecerit, vel boni vel mali.

11 Scientes igitur, Dominum esse metuendum, utut hominibus persuademus, Deo quidem perspicui sumus: quanquam

spero, nos etiam in vestris animis esse perspicuos.

12 Non enim rursum nos ipsos vobis commendamus, sed occasionem vobis damus de nobis gloriandi, ut muniti sitis adversus eos qui specie, non animo gloriantur.

13 Nam sive insanimus, Deo insanimus: sive sani sumus, vobis sumus.

14 Amor enim Christi tenet nos, ita judicantes: si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes esse mortuos:

15 ideoque pro omnibus esse mortuum, ut vivi non jam sibiipsis vivant, sed ei qui pro eis & mortuus est, & revixit.

16 Itaque nos deinceps neminem novimus secundum carnem. Quod si Christum secundum carnem cognovimus, at nunc jam non novimus.

17 Proinde si quis in Christo est, is nova creatura est. Vetera præterierunt, ecce nova facta sunt omnia:

18 omnia autem à Deo, qui nos sibi reconciliavit per Jesum Christum, nobisque reconciliationis administrationem dedit,

19 quippe cum Deus esset in Christo, mundum sibi reconcilians eis non imputans ipsorum peccata nobisque reconciliationis orationem mandaverit.

20 Itaque cum pro Christo legatione fungamur, ut Deo per nos adhortante, quæsumus pro Christo, reconciliamini Deo,

21 qui peccati ignarum pro nobis peccatum effecerit, ut in eo nos fieremus justitia Dei.

CAPUT VI.

Ut vitam Christo dignam vivant, hortatur, ne afflictionibus deiciantur, nec gloria insolescant: pollutiones fugiant, cum sint viva viventis Dei templa.

Nos verò ad hanc rem adiutores, hortamur vos, ut detis operam, ne Dei beneficium incassum acceperitis.

2 Dicit enim: Te accepto tempore exaudivi, tibi die salutis subveni. Adest nunc tempus acceptum, adest nunc dies salutis.

3 Nos nullam usquam offensionem asserimus, ne taxetur ministerium:

4 sed omnibus in rebus nos ipsos, ut Dei ministri commendamus, in multa patientia, in calamitatibus, in rebus adversis, in angustiis,

5 in plagis, in custodiis, in agitationibus, in laboribus,

6 in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia, in clementia, in benignitate, in spiritu sancto, in charitate genuina,

7 in veritatis oratione, in Dei potentia armis iustitiæ dextris & sinistris,

8 per gloriam & dedecus, per maledicta, & benedicta,

9 quasi fallaces, & tamen veraces: quasi ignoti, & tamen noti: quasi morientes, cum tamen vivamus: quasi qui castigemur, neque tamen necemur:

10 quasi dolentes, & tamen semper gaudentes: quasi pauperes, cum multos locupletemus: quasi nihil habentes, & tamen omnia tenentes.

11 Os nostrum ad vos apertum est, Corinthii: animus noster largus est.

12 Si vos estis angusti, erga nos estis angusti, sed erga hominem cui estis intimi,

13 Ego verò, ut a filiis vestrum reposcō: largi estote quoque:

14 ne este infidentium socii jugales. Quod est enim iustitiam cum improbitate consortium? quæ luci communitas cum tenebris?

15 quæ Christo cum Belial concordia? aut quod fidentium cum infidente commercium?

16 quæ Dei templo cum deastris convenientia? Vos enim viventis Dei templum estis quemadmodum dixit Deus: Habitabo ac versabor apud eos, et eroque eorum Deus, & ipsi mihi populus erunt.

17 Quapropter exite ex medio eorum, ac separamini, inquit Dominus: neve impurum tangite: & ego vos accipiam.

18 vobisque pater ero, & vos mihi eritis filii ac filiae, inquit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Ne nimium teneros animos urgendo prosterнат probabile reddidit quod omnia dixerit ex ingenio erga illos dilectione, itaque plene non displicere quod maxime affecerit, & adduxerit ad penitentiam non penitentiam.

Æc igitur habentes promissa, chrisiani, purgemus nos ipsos ab omni & corporis & animi labe, sanctimoniam persurgentes. tunc Dei metu.

2 Admittite nos nemini iniuriam fecimus, neminem corrumimus, neminem circumscripsimus.

3 Non equidem vestri dampnanti causa dico, quippe qui antè dixerim, vos in nostris ani-

mis esse ad simul vel moriendum vel vivendum.

4 Multa mihi apud vos loquendi libertas est: multa mihi de vobis est gloriatio: plebis sum consolationis: circumdatus latitia in omni calamitate nostra.

5 Etenim, cum venissemus in Macedoniam, nec ullam quietem haberet nostra caro, sed in omnibus premeremur, extrinsecus praeliis, intrinsecus timoribus.

6 tamen humilium consolator Deus nos adventu Titi consolatus est.

7 Neque solum ejus adventu, sed etiam solatio, quo de vobis affectus est, exponens nobis vestrum nostri desiderium, complorationem, atque studium, ita ut magis latatus sim:

8 adeo, ut etiamsi vos per epistolam dolore afficerim, non me pœniteat, etiamsi pœnituisset. Video enim, si epistola illa, brevem quidem, sed tamen dolorem vobis fecit.

9 non vos doluisse solum, sed (id quod gaudeo) ad vitæ correctionem doluisse. Doluistis enim secundum Deum, ita, ut nullo per nos incommodo sitis affecti.

10 Divinus enim dolor, vitæ correctionem, ad nunquam penitendam salutem efficit. At mundanus dolor mortem parit.

11 Ecce enim vel hoc ipsum, quod secundum Deum doluistis, quantam vobis peperit diligentiam, imò defensionem? imò indignationem? imò metum? imò desiderium? imò studium? imò vindictam? quibus omnibus vestram in eo faciliore innocentiam probastis.

12 Itaque si vobis scripsi, id non ejus qui fecit, nec ejus, qui passus est injuriam, causa factum est: sed ut vestrum nostri studium apud vos patefieret, in Dei conspectu.

13 Propterea orto à vobis solatio confirmati sumus: sed longè maximam cepimus ex Titi latitia voluptatem, quòd ejus animus à vobis omnibus recreatus sit.

14 Nam si quid apud eum de vobis gloriatus eram, non me puduit: quin ut omnia verè vobis elocuti sumus, sic nostra de vobis apud Titum gloriatio vera fuit.

15 Atque ipse vos singulari charitate prosequitur, recolens vestram omnium obedientiam, ut se cum metu ac tremore acceperitis.

16 Gaudeo, posse me omnibus in rebus vobis confidere.

CAPUT VIII.

Macedonum, atque adeo ipsius Christi exemplo, ut liberales sint in Sanctos hortatur, Titum, & alium fratrem hac de causa ad ipsos profectos dicit.

Certiores autem vos facimus, fratres, de Dei beneficio in ecclesias Macedoniæ collato,

2 quòd in tanta, qua explorati sunt calamitate, eorum singularis alacritas, penitissimæque paupertas, tantum effecit, ut appareret eorum opulenta simplicitas:

3 qui pro viribus (hoc testor) atque etiam supra vires ultro:

4 nos multis cum precibus oraverint, ut beneficium & commune in sanctos officium reciperemus.

5 Neque id quemadmodum speraveramus : quin seipsos addixerunt, primum Domino, deinde nobis, Dei voluntate,

6 ut nos Titum hortati sumus, quò ille, quemadmodum jam cœpit, sic absolvat hoc etiam erga vos beneficium:

7 utque quemadmodum omnibus in rebus excellitis, fide & oratione, & scientia, & omni studio, & isto erga nos amore, sic in hoc quoque beneficio excellatis.

8 Non per præceptum dico : sed ut per aliorum studium vestræ quoque charitatis germanitatem explorem.

9 Cognoscitis enim Domini nostri Jesu Christi beneficium, qui propter vos pauper fuerit, cum dives esset, ut vos ejus paupertate ditaremini.

10 Atque in hoc consilium do: hoc enim è re vestra est, qui jam ab anno superiore non solum facere, sed etiam velle cœperitis.

11 Nunc igitur etiam rei confessionem absolvite: ut quomodo est voluntatis alacritas, ita sit etiam ex facultate perfectio.

12 Nam si jam adest alacritas, prout habet quis, ita acceptus est, non prout non habet.

13 Non enim aliis laxitatem, vobis angustiam esse oportet:

14 sed ex æqualitate, ad præsens tempus, abundantia vestra illorum egestati subveniri: ut illorum abundantia vestram vicissim egestatem suppleat, quò fiat æqualitas:

15 quemadmodum scriptum extat: Neque qui plus collegerat, plus habebat: neque qui minus collegerat, minus habebat.

16 Est autem Deo gratia qui idem vestri studium injecit in animum Titi:

17 qui adhortationem admiserit, ut diligentior sponte profectus sit ad vos.

18 Misimus autem unà cum eo fratrem, qui praterquam quòd in re Evangelica per omnes laudatur Ecclesias,

19 etiam Ecclesiarum suffragio creatus est nostri socius itineris, in hoc beneficio à nobis administrando, ad Domini gloriam alacritatemque vestram:

20 hoc caventes, ne quis non in hac à nobis administranda liberalitate carpat:

21 prospicientes, ut non solum in Domini, verumetiam in hominum conspectu honestè res habeat:

22 Misimus autem unà cum eis fratrem nostrum, quem saepe cum multis in rebus diligentem experti sumus, tum nunquam longè diligentior: tanta est de vobis confidentia.

23 Quod si Titus spectetur, socius meus est, & ad vos collega: si fratres nostri, Apostoli sunt ecclesiarum, gloria Christi.

24 Quapropter & amoris vestri, & nostræ de vobis gloriæ specimen datote erga eos, & in ecclesiarum conspectu.

CAPUT IX.

Cur de eorum voluntate bene sentiens, illis tamen adhortando sedulò incumbat, rationem adducat, & semini eleemosynam comparat, quam Deus repperdit magno fœnore.

NAN de officio erga fratres, ad vos scribere mihi supervacaneum est.

2 Novi enim alacritatem vestram

gratiam, de qua vestro nomine
superior apud Macedones, Achai-
am ab anno superiore paratam
est: quæ vestri æmulatio ple-
ræque excitavit.

3 Ideo autem fratres mihi,
ne nostra de vobis gloriatio va-
ne sit in hac parte: ut (quem-
admodum dicebam) sitis parati:

4 ne, si mecum venerint Ma-
cedones, & vos offenderint im-
paratos, pudeat nos (ne dica-
mus vos) in hoc gloriationis
argumento.

5 Itaque necessarium puta-
vi, fratres hortari, ut ad vos
præirent, & jam divulgatam ve-
stram liberalitatem ita præpara-
rent, ut parata foret: sic tamen,
ut liberalitas, non ut profusio.

6 Ceterum & qui parcere seret,
parcere etiam metet: & qui lar-
gere seret, largere etiam metet:

7 prout quisque animo desti-
navit, non ægrè, aut invitus:
hilarum enim datorem amat
Deus.

8 Potest autem Deus adeo
vos omni beneficio cumulare,
ut omnibus in rebus omnino
quod satis sit habentes, abunde
tis ad omnia rectè facta,

9 quemadmodum scriptum
est: Cùm dispergat, & pau-
peribus largiatur, ejus liberali-
tas manet æterna.

10 Qui verò serenti, & semen
& panem ad vistum suppeditat,
is vobis semen suppeditet, mul-
tiplicetque, ac vestræ liberalita-
tis proventus sic augeat,

11 ut omnibus summa cum
simplicitate circumfluatis, quæ
efficiat per nos ut agantur gra-
tiæ Deo.

12 Siquidem hujus muneris
officium ejusmodi est, ut non so-
lùm sanctorum egestates supple-
at: verum insuper hoc tam pro-

bando officio in causa sit, ut
multi Deo gratias agant,

13 Deum collaudantes, tum
ob vestram, qui in Christi Evan-
gelium concordēs sitis, obedi-
entiam, & simplicem in eos in-
que omnes largitatem:

14 tum ob eorum vota de
vobis, qui propter singularem
Dei in vos favorem, vestri sint
cupidi.

15 Gratia Deo, de ejus dono
ineffabili.

CAPUT X.

*Qua fiducia, quibus armis, qua
vindicta sit instructus adver-
sus improborum calumnias
ostendit, seque præsentem non
minus virtutis habere in operi-
bus quàm absens gravitatis in
verbis.*

Ille ego Paulus vos exhortor
per Christi lenitatem ac
mansuetudinem, qui præsens
quidem apud vos humilis, ab-
sens verò sum in vos confidens.

2 Rogo autem, ut detis ope-
ram, ne mihi præsentī sit au-
dendum confidentia, qua audere
cogito in quosdam, qui nos per-
inde habent, ac si secundum
carnem gradiamur.

3 Nam in carne gradiētes,
non secundum carnem milita-
mus.

4 Arma enim militiæ nostræ
non carnalia sunt, sed divini po-
tentia, ad munitionum demoliti-
onem:

5 quibus armis cogitationes
deturbamus, & omnem sublimi-
tatem elatam contra Dei cog-
nitionem, omnemque mentem ad
obediendum Christo cogimus.

6 & omnem ulcisci contu-
maciam sumus parati, cùm com-
pleta fuerit vestra obedientia.

8 Rerum speciem spectatis? Si
quis

quis sibi persuasit, se esse Christi: hoc rursus per sese cogitet, ut ipse Christi est, sic nos quoque esse Christi.

8 Et si enim paulo amplius de potestate nostra glorier, quam n. bis Dominus ad vos instruendos non destruendos dedit, non me pudebit,

9 ne videar vos per epistolas terrere conari,

10 quod epistolæ quidem (inquit) graves fortesque sint, at corporis præsentia imbecilla, oratioque abiecta est.

11 Hoc cogitet ille, quales oratione per epistolas sumus absentes, tales re etiam præsentis esse.

12 Nec enim ausimus comparare aut conferre nos cum quibusdam, qui sese commendant illi quidem, sed ipsos se in se ipsis metiri, seque sibi comparare non intelligunt.

13 Nos verò non immodicè gloriabimur, sed ex modo regulæ, quem Deus nobis cum tribuit, ut etiam ad vos usque pertingamus.

14 Non enim quasi ad vos non pertingamus, nos nimis extendimus: nam ad vos etiam pervenimus Evangelio Christi, non supra modum gloriantes in alienis laboribus:

15 spem habentes, fore, ut crescente vobis vestra fide, usque adeò amplificemur ex nostra norma,

16 ut ultra vestros fines doceamus Evangelium: non aliena norma, de eis quæ sunt in promptu, gloriando.

17 Qui verò gloriatur, in Domino gloriatur.

18 Non enim qui seipsum commendat, probandus est, sed quem Dominus commendat.

CAPUT XI.

Ingenti se erga Corinthios amorem cogi testatur, ut laudes suas deprecetur. Gratuitam illam suam operam impendisse, ne qua in re superioris essent. Ps. ad apost. li: quos longe antecellere recenset in iis quæ veræ sunt laudi.

¶ **I**tinam paululum aliquid meæ stultitiæ ferretis: & verò ferte me:

2 vobis enim obtrecto divina obtrectatione, quippe quos uni viro desponderim, virginem castam Christo tradendam.

3 Sed vereor ne fortè, ut serpens Evam sua astutia deceperit, sic vestrae mentes à simplicitate, quæ esse debet in Christianis, corruptæ deflectant.

4 Quod si veniret qui alium Jesum prædicaret, quàm quem nos prædicavimus: aut si alium spiritum acciperetis, quàm quem accepistis: aut aliud Evangelium, quàm quod admisistis, recitè illum ferretis.

5 Ego verò me existimo nihilo inferiorem fuisse vel summis Apostolis.

6 Quod si oratione imperitus sum, at non scientia: quin in omnibus omnino apud vos rebus patuimus.

7 An peccatum admisi, meipsum demittens, ut vos extolleremini, quod vos gratis divinum Evangelium docui?

8 Alias ecclesias diripui, accipiendo ad vobis inserviendum stipendio?

9 & præsens apud vos, & egens, neminem tamen exuxi. Nam egestati meæ subvenere fratres, qui ex Macedonia venerant: itaque omnibus in rebus, ne vobis oneri essem & cavi, & cavebo.

10 Hoc per Christum verè
firmo, non me commissu-
m esse, ut hac gloriatione ex-
alar in Achaiz tractibus.

11 Quamobrem? an quia
amo vos? Scit Deus.

12 Ac quod facio, facturuf-
ne sum, id facio ut occasionem
adimam, qui occasionem ca-
ant, quò sibi in quo gloriatur,
petat, quò modum & no-

13 Sunt enim istiusmodi fal-
apostoli, fallaces operarii, qui
Christi Apostolos transfor-
antur.

14 Nec mirum, cùm ipse Sa-
anas transformetur in lucis
angelum.

15 Itaque non magnum est,
ejus quoque ministri sic trans-
figurantur, ut iustitiæ ministri
esse videantur: quos quidem
ignus eorum factis exitus ma-
et.

16 Iterum dicam: Nemo
de dementem esse putet. Sin a-
quis putat, vel ut dementem
admittite me, ut ego quoque
paululum me jactem.

17 Quod dico, non ut Do-
mino dignum est dico, sed ut
per dementiam in hac gloriati-
onis materia.

18 Quandoquidem multi
humano more se jactant, ego
quoque me jactabo:

19 quoniam vos libenter de-
mentes fertis, ipsi prudentes.

20 Fertis enim, si quis vobis
serviliter abutitur, si quis vos
exest, si quis dona accipit, si
quis sese effert, si quis vos in os
cedit.

21 Indecorè dicam: quasi
verè nos nequeamus. Quin si
quid est, in quo quisquam au-
deat (insipienter dicam) ausim
& ego.

22 Hebraei sunt, & ego: Is-
raelitæ sunt, & ego: Abrahami
progenies sunt, & ego:

23 Christi ministri sunt (de-
sapiens dicam) ego magis: in
laboribus amplius, in plagis
plus: in custodiis amplius, in
mortibus sæpenumero.

24 A Judæis quinquies un-
dequadrageis plagis affectus
sum: ter verberatus, semel la-
pidatus.

25 Ter naufragium feci: no-
cte n & diem in profundo agi:

26 sæpe versatus in itineri-
bus, in periculis fluminum, pe-
riculis latronum, periculis à me-
is civibus, periculis ab extrane-
is, periculis in urbe, periculis
in solitudine, periculis in mari,
periculis in falsis fratribus,

27 in labore & fatigatione,
in vigiliis sæpenumero, in fa-
me & siti, in ieiuniis frequenter,
in frigore & nuditate:

28 præter cætera, quæ me
quotidiana destinent, videlicet
omnium ecclesiarum cura.

29 Quis æger est, quin ego
sum æger? quis offenditur, quin
ego urar?

30 Si gloriandum est, de im-
becillitate mea gloriabor.

31 Scit Deus & pater Do-
mini nostri Jesu Christi, qui est
collaudandus in sempiternum,
me non mentiri.

32 Damasci præfectus regis
Aretæ, Damascenorum urbem
custodiebat, cavere me volens.

33 Itaque per fenestram in
calatho demissus sum per mu-
rum: atque ita ejus manus ef-
fugi.

CAPUT XII.

*Invitus recenset revelationes di-
vinas sibi factas, ob quas
cùm verè gloriari possit, non
velit infirmitatum suarum
consci-*

conscium, sed hanc sibi necessitatem ineptiendi ipsos injicere, dum se addicunt ambitiosis hominibus, per quos à Christo alienantur.

GLoriari sanè mihi non expedit: veniam enim ad visiones, & Domini patefactiones.

2 Novi hominem Christianum, ante annos quatuordecim (an in corpore, an extra corpus, nescio: scit Deus) hunc, inquam, raptum ad tertium usque cælum.

3 Et scio, eum hominem (an in corpore, an extra corpus, nescio, scit Deus)

4 raptum esse in Paradisum, & audivisse arcana verba, quæ homini eloqui nefas.

5 De hujusmodi homine gloriabor: de me verò non gloriabor, nisi in meis infirmitatibus.

6 Quòd si vellem gloriari, non essem equidem amens: utpote qui veram dicerem. Sed parco, ne quis de me existimet supra quàm esse me videt, aut ex me audit aliquid.

7 Ac ne ob patefactionum præstantiam me nimis efferam, appositus est mihi stimulus carni, angelus Satanz, qui me tondat, ne nimis efferar.

8 De eo ter Dominum oravi, ut is à me faceretur.

9 Sed ille mihi sic dixit: Satis est tibi mea gratia, nam mea fortitudo in imbecillitate perficitur. Itaque multo libentissimè gloriabor in meis debilitatibus, ut habitet in me fortitudo Christi.

10 Proinde mihi placeo in debilitatibus, in contumeliis, in rebus adversis, in vexationibus, in angustiis pro Christo.

Dum enim debilis sum, tum fortis sum.

11 Amens fui, qui gloriatus sum: vos me coëgistis, cum deberem ego à vobis commendari. Nihilo enim inferior fui vestris summis Apostolis, tamen inferior sum.

12 Specimina quidem Apostoli edita sunt apud vos, in summa patientia, in prodigiis & miraculis ac portentis.

13 Quid enim est in quo superati sitis à cæteris ecclesiis, nisi quòd ego vos non exui? Condonate mihi hanc injuriam.

14 Jam tertiam paratus sum visere vos, neque tamen vos exugam. Non enim vestra, sed vos expeto. Nec enim debent liberi parentibus congerere, sed parentes liberis.

15 Ego verò libentissimè & infusam & infusam pro vestris animis, quamvis vos majorem in modum amans, minus redemer.

16 Sed esto, ego vos non gravavi: sed vaser, credo, dolorem vos cepi.

17 Num quis est eorum, quod ad vos misi, per quem vos circumvenirem?

18 Hortatus sum Titum, & unà legavi fratrem: nunquid vos circumvenit Titus? Nonne eodem animo, nonne iisdem vestigiis ingressi sumus?

19 An rursus putatis, vobis excusare nos? In Dei conspectu per Christum loquimur, & omnia, & charissimi, pro vestra utilitate facimus.

20 Vereor enim, ne forte cum venero, & ego vos non quales vellem inveniam, & ipsi vobis qualem non velletis inveniar: ne fortè sint lites, & mulationes, iræ, jurgia, ma-

leli

...tumores, incon-
...antia :

...ne rursus ad vos ubi ve-
...ro, affligat me Deus meus,
...multosque deplem, qui ante
...ccaverint, nec ab ea, cui ope-
...m dederint, turpitudine, stu-
...ro & libidine destiterint.

CAPUT XIII.

...adveniens, severiorem vin-
...dictam illis denunciat, qui re-
...ipsa experti sunt virtutem
...Christi in suo Apostolatu. O-
...piat tandem ut resipiscant, &
...sausta illis precatur.

Am tertio venturus sum ad
vos : ex duorum triumve te-
stimonio decerneretur de omni
re.

2 Et prædixi, & prædico :
ac sicuti dum iterum aderam,
nunc absens scribo, iis qui ante
peccaverint, cæterisque omni-
bus, me si rursus venero, non
esse parsurum,

3 quandoquidem experimen-
tum petitis loquentis in me
Christi : qui erga vos debilis
non est, sed pollet in vobis,

4 Nam si per debilitatem
crucifixus est, at vivit per Dei
potentiam. Etenim nos quoque
debiles in eo sumus : sed vive-
mus cum eo per Dei in nos po-
tentiam.

5 Vosipfos pertentate, an si-
tis fide præditi : vosipfos explo-
rate. An non vosipfos eos ag-
noscitis, in quibus sit Jesus

Christus ? nisi fortè rejectanei
estis.

6 Spero equidem futurum ut
nos non esse rejectaneos intelli-
gatis.

7 Faxit Deus, ut nihil mali
faciatis : non ut nos accepti es-
se videamur, sed ut vobis rectè
facientibus, nos rejectanei esse
videamur.

8 Nec enim quicquam possu-
mus contra veritatem, sed pro
veritate.

9 Gaudemus enim, cum &
nos debiles, & vos fortes estis.
Hoc equidem optamus, vos esse
bene comparatos.

10 Propterea hæc absens
scribo, ne præsentem mihi severè
sit utendum potestatem, quam mi-
hi Dominus ad juvandum, non
ad officiendum, dedit.

11 Cæterum, fratres, gaude-
te, comparate vos, confirmami-
ni, idem sentite, pacem agite, &
Deus amoris atque pacis vobis
aderit.

12 Salutate inter vos osculo
sancto. Salutant vos sancti om-
nes.

13 Domini Jesu Christi gra-
tia, & Dei amor, & sancti spiri-
tus communio vobis adsit om-
nibus. Amen.

*Ad Corinthios secunda scripta
est Philippis Macedonia,
missa per Titum & Lu-
cam.*

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD
GALATAS.

CAPUT I.

*Post inscriptionem, subjungit ob-
jurgationem, Galatas accu-
sans defectionis, à suo Evan-
gelio, quod à Deo accepit, an-
tequam cum ullo Apostolorum
contulisset.*

PAULUS Apostolus, non
ab hominibus, neque
per hominem, sed per
Jesum Christum, & Deum pa-
trem, qui eum excitavit ex
mortuis,

2 & mei comites omnes fra-
tres, ecclesiis Galatiæ,

3 gratiam & pacem à Deo
patre, & Domino nostro Jesu
Christo,

4 qui seipsum pro nostris
peccatis dedit, ut nos eripe-
ret, ex instante seculo malo, de
voluntate Dei, patrisque no-
stri,

5 cui gloria in omnem per-
ennitatem, Amen.

6 Miror, vos tam citò ab eo,
qui vos in Christi beneficio vo-
cavit, traduci ad aliud Evan-
gelium :

7 quanquam nullum est ali-
ud, nisi quòd sunt quidam qui
vos turbant, & Christi Evange-
lium pervertere volunt.

8 Verùm etiam si nos, aut
cœlestis angelus, vos diversum
 doceat ab eo quod vos docui-
mus, esto detestabilis.

9 Ut jam diximus, nunc ite-

rum dicam, si quis vos diversum
docet, ab eo quod accepistis,
esto detestabilis.

10 Nam utrum tandem ho-
mines persuadeo, an Deum
num hominibus placere conor
Nam si jam hominibus place-
rem, Christi servus non essem.

11 Hoc autem vobis declaro,
fratres, traditum à me Evange-
lium, non esse humanum.

12 Nec enim ego id ab ho-
mine accepi, aut didici, sed pa-
tefaciente Jesu Christo.

13 Audivistis enim, quomo-
do aliquando versatus sum in
Judaismo : quàm immodicè di-
vinam infestarem ac depopula-
rer Ecclesiam,

14 & meæ nationis æqualis
meos in Judaismi profectu lon-
gè superarem, mearum patri-
rum institutionum facilè studi-
osissimus.

15 Sed simulac Deo, (qui me
à matris utero destinavit, & pro
suo favore vocavit,)

16 suum filium in me pate-
facere visum est, ut eum pe-
gentes publicarem, non equi-
dem, cum carne & sanguine con-
tuli,

17 neque Hierosolymam as-
cendi ad Apostolos priores meos
sed Arabiam petii, & rursus De-
mascum reverti.

18 Deinde post annos tres
Hierosolymam ascendi, visendi
Petri

Petri gratia, apud quem etiam mansi dies quindecim.

19 Apostolorum quidem alium nullum vidi, nisi Jacobum, Domini fratrem.

20 Ac quæ vobis scribo, testor Deum, me non mentiri.

21 Postea veni in Syriæ Ciliæque tractus.

22 Eram autem ignotus facie Christianis Judææ ecclesiis.

23 Tantum audiverant eum, à quo aliquando instabantur, nunc fidem quam aliquando populus esset, docere,

24 Deoque in me gratias agebant.

CAPUT II.

Nihil à suo Evangelio diversum sensisse Apostolos, incircumcisi Titii exemplo ostendit, & quod asseruerit illud adversus Petri simulationem. Inde transitum facit ad causæ tractationem, gratuito nos justificari per Christum.

DEinde post annos quatuordecim rursus ascendi Hierosolimam, cum Barnaba, assumpto etiam Tito.

2 Ascendi autem divino instinctu, & ad illos Evangelium retuli, quod apud extraneas gentes publicarem: præsertim ad illustres, ne fortè incassum vel currerem, vel cucurrissem.

3 Quin neque Titus, meus comes, cum Græcus esset, circumcidi coactus est.

4 idque propter emissarios falsos fratres, qui sese insinuaverant ad speculandum, quam haberemus in Christo Jesu libertatem, quò nos servituti subicerent:

5 quibus ne ad horam quidem parendo cessimus, ut Evangelii veritas apud vos permaneret.

6 Quòd ad eos attinet, qui videntur esse aliquid, quales tandem essent, mea nihil refert: personæ hominis rationem Deus non habet. Mihi quidem illustres nihil contulerunt.

7 Contraque videntes mihi creditum esse præputii Evangelium, quemadmodum Petro circumcisionis,

8 (nam qui in Petro id egit, ut circumcisorum esset Apostolus, idem in me quoque id egit, ut essem alienigenarum)

9 cognoscentes inquam, colatum in me beneficium Jacobus, & Cephas, & Joannes, qui columnæ esse videbantur, dextras mihi & Barnabæ dederunt societatis, ut nos alienigenas, ipsi circumcisos instituerent,

10 dummodo pauperum memores essemus: id quod equidem facere studui.

11 Cum venisset autem Petrus Antiochiam, ego ei in os restiti, quoniam reprehendendus erat.

12 Cum enim, antequam venissent à Jacobo quidam, cum alienigenis epularetur, postquam illi advenerunt, inhibuit, seque subduxit, circumcisos veritus.

13 Itaque unà cum eo simularunt etiam reliqui Judæi ad eum, ut Barnabas quoque ad eorum simulationem abduceretur.

14 Ego verò, qui viderem eos non recto pede incedere ad Evangelii veritatem, dixi Petro coram omnibus: Si tu Judæus alienigenarum more vivis, non Judæorum, cur alienigenas Judaizare cogis?

15 Nos natura Judæi, non ex alienigenis fontes,

16 scientes hominem non legis operibus justum fieri, sed

tantum fide in Jesu Christo collocanda, nos quoque inquam, fidem adhibuimus Christo Jesu, ut justi fieremus Christi fide, non legis operibus: quoniam legis operibus mortalium nemo justus fiet.

17 Quodd si studentes per Christum justi fieri, reperimur tamen ipsi quoque fontes, ergo Christus peccati minister est? id quod absit.

18 Atqui si quæ abolevi, eadem redintegro, fontem me præbeo.

19 Ego enim per legem legi mortuus sum, ut Deo viverem:

20 crucifixus sum cum Christo. Vivo autem, non jam ego, sed vivit in me Christus. Quod verò nunc in carne vivo, fide vivo filii Dei, qui me adeo amavit, ut seipsum pro me dederet.

21 Non repudio Dei beneficium. Nam si in lege posita est justitia, ergo Christus frustra mortuus est.

CAPUT III.

Exprobrat quod se abduci passi sint ab expressa illis ad vivum in Christo justificationis gratia, Abrahamæ exemplum adducit, effectum, & causas latæ legis exponens.

O Dementes Galatæ, quis vos fascinavit, ut veritati non obtemperetis? quibus ob oculos Jesus Christus antea depictus fuit, apud vos crucifixus.

2 Hoc tantum volo à vobis discere, per legis opera spiritum acceperitis, an per orationem fidei?

3 Adeone dementes estis, ut à spiritu exorisi, nunc in carnem declinatis?

4 Tanta passi estis frustra? si tamen frustra.

5 Utrumne qui vobis spiritum suggessit, & apud vos potentosa fecit, id per legis opera fecit, an per orationem fidei?

6 Quemadmodum Abrahamus Deo credidit, id quod ei justitiæ ductum est.

7 Ergo cognoscite, qui sunt à fide, eos Abrahami filios esse.

8 Prævidentes autem literæ, Deum per fidem justificaturum esse gentes, antè denunciaverunt Abrahamo, in eo beandam esse gentes omnes.

9 Itaque qui à fide sunt, in unam cum fidente Abrahamo beantur.

10 Quicumque enim sunt à legis operibus, execrationi subiecti sunt. Scriptum est enim, execrabilem esse quicumque non steterit omnibus in legis libro scriptis, eaque præstiterit.

11 Neminem autem lege fieri justum apud Deum, hinc perspicuum est, quod justus per fidem vivet.

12 Atqui lex non est ex fide, sed qui homo illa fecerit, per ea vivet.

13 Christus nos à legis execratione asseruit, factus pro nobis execratio. Scriptum est enim, execrabilem esse, quisquis ex patibulo pendeat,

14 ut ad gentes felicitas Abrahamica perveniat per Christum Jesum, ut spiritus promissum adipiscamur per fidem.

15 Fratres, humana loquar. Quamvis hominis sancitum pactum, nemo tamen repudiat, aut immutat.

16 Abrahamo autem promissa sunt illa, & ejus semini. Non dicit, Et seminibus, quasi

de multis, sed ut de uno: Et semini tuo, qui Christus est.

17 Hoc autem dico: Fecit à Deo sanctum, spectans in Christum, lex quæ post annos quadringentis triginta fuit, non antiquat, ita ut promissionem rescindat.

18 Atqui si à lege pendet hæreditas, non jam pendet à promisso, & tamen Abrahamo per promissum donavit Deus.

19 Quorsum ergo lex? delictorum causa adjecta est, donec veniret semen, cui promissum erat: instituta per angelos, lata per scripturam,

20 sequester autem unius non est. Atqui Deus unus est.

21 Ergone lex est contraria Dei promissis? Nequaquam. Si enim data lex esset, quæ vitam conferre posset, planè in legislata foret iustitia.

22 Sed concluderunt literæ omnia sub peccato, ut promissum per Christi Jesu fidem daretur fidentibus.

23 Antequam autem venisset fides sub lege custodiebamur, conclusi ad fidem, quæ patefacienda erat.

24 Itaque lex pædagogus noster fuit ad Christum, ut fide iusti fieremus.

25 Postquam autem venit fides non jam sub pædago sumus.

26 Omnes enim Dei filii estis, fide Christo Jesu habenda.

27 Nam quicumque baptizati estis, Christum induistis.

28 Non est neque Judæus, neque Græcus: non est neque servus, neque liber: non est vel mas vel fœmina. Nam vos omnes idem estis in Christo Jesu,

29 Quod si vos Christi estis,

ergo Abrahami semen estis, & ex promisso hæredes.

CAPUT IV.

A tutela Legis emancipator, Christi adventu qui ejus est finis, absurdum est ad egenas substitutiones relabi. Revocat ergo eos ad puritatem doctrinæ Evangelii, & pulchra allegoria suam disputationem exornat.

Sic autem dico: Quandiu hæres puer est, nihil differt à servo, & tamen est omnium dominus:

2 sed sub tutoribus & dispensatoribus est, usque ad prænitum à patre tempus.

3 Similiter & nos, cum pueri essemus, sub mundanis rudimentis eramus emancipati.

4 Sed postquam plenum tempus advenit, misit Deus filium suum, ex muliere natum, qui sub lege fuit,

5 ut legi subditos redimeret, quo adoptionem adipisceremur.

6 Et quoniam filii estis, misit Deus filii sui spiritum in vestros animos, qui clamat, Abba pater.

7 Itaque non jam servus es, sed filius: quod si filius, etiam hæres Dei per Christum.

8 Sed tum quidem ignorantes Deum, servivistis eis, qui natura dii non sunt.

9 At nunc Deum cognoscetes, vel potius à Deo cogniti, qui sit ut vos rursus ad infirmam egenaque rudimenta convertatis, quibus rursus de integro servire vultis?

10 Dies observatis, & menses, & tempora, & annos.

11 Metuo equidem vobis, ne frustra in vobis laboraverim.

12 Este mei similes, quoniam & ego sum vestri. Fratres, oro vos. Nullam mihi fecistis injuriam.

13 Scitis autem quanta cum carnis infirmitate vos, antea instituerim.

14 & tamen mei tentationem, quam in carne pertuli, tantum abfuit ut repudiaretis, aut respueritis, ut me ceu Dei angelum, ceu Christum ipsum Jesum, acceperitis.

15 Quæ ergo est beatitudo vestra? Testor enim, vos, si fieri potuisset, vestros oculos effossuros, & mihi daturus fuisse.

16 Ergone vester inimicus factus sum, vera vobis dicendo?

17 Ambiant vos, non rectè: nam excludere nos volunt, ut se æmulemini.

18 Deceret autem æmulari in re bona semper, non solum me apud vos præsentem.

19 Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus:

20 Vellem equidem nunc apud vos adesse, vocemque meam mutare, quoniam in vobis dubito.

21 Dicite mihi, qui sub lege esse vultis, legem non auditis?

22 Scriptum est enim, Abrahamum duos habuisse filios, unum ex ancilla, alterum ex libera:

23 quorum, ancillæ filius humano more natus est, liberæ autem filius ex promisso:

24 quæ res aliud significant. Nam eæ sunt duo fœdera. Unum à monte Sina, in servitutem gignens, videlicet Agar:

25 nam Agar, Sina mons est in Arabia, qui cum ea quæ nunc est Hierosolyma congruit,

quippe quæ unà cum suis serviat.

26 At superior Hierosolyma libera est, quæ mater est omnium nostram.

27 Scriptum est enim; Latere sterilis, quæ non pariat, erumpe in clamorem, quæ non eniteris. Nam plures futuri sunt desertæ nati, quam virum habentis.

28 Nos verò fratres, quemadmodum Isaacus, promissionis nati sumus.

29 Sed ut tunc qui humanitatis erat genitus, genitum divinitus infestabat: ita fit etiam nunc.

30 Veràm quid aiunt literæ? Ejice ancillam ejusque filium: non enim hæres erit ancillæ filius cùm liberæ filio,

31 Ergo fratres, non ancillæ nati sumus, sed liberæ.

CAPUT V.

Quia ex libera ortos esse dixit, admonet quantum sit pretium tantæ libertatis, qualiter ea sit utendum, ut spiritui obediant, resistent carni.

Quamobrem in libertate, in quam Christus nos asseruit, stete, & nolite rursum jugo servitutis teneri.

2 En ego Paulus vobis dico, si circumcidemini, Christus nihil vobis proderit.

3 Hoc item confirmo omni homini, qui circumciditur, eum debere toti parère legi.

4 Nihil rei vobis cum Christo est: qui in lege positam habetis justitiam, ex beneficio excidistis.

5 Nos enim spiritu per fidem à spe justitiæ pendemus.

6 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet,

ne-

neque præputium, sed fides per
charitatem operans.

7 Currebatis bene: quis vos
impedivit quo minus veritati
obtemperaretis?

8 Ista persuasio non ab eo
est, qui vos vocavit.

9 Paulum fermenti totam
massam fermentat.

10 Equidem hoc mihi de vo-
bis per Dominum persuasi, vos
omnino non aliter animatos
fore. Verum qui vos turbat, da-
bit pœnas, quisquis est.

11 Ego quidem, fratres, si
adhuc circumcisionem prædico.
qui sit ut tamen infester? Si
ita esset, non esset ea quæ est
crucis offensio.

12 O utinam excidantur, qui
vos inquietant.

13 Vos enim ad libertatem
vocati estis, fratres: modo ne
libertate ad libidinem abutami-
ni, sed per charitatem alius alii
serviatis.

14 Nam tota lex in uno di-
cto comprehenditur, videlicet,
Alterum ut teipsum diligito.

15 Quod si alii alios morde-
tis ac exeditis, videte ne alii
ab aliis consumamini.

16 Dico autem, obtempera-
te spiritui, neve carnis cupidita-
tem exequimini.

17 Caro enim, contra quam
spiritus, & spiritus contra quam
caro concupiscit. Atque hæc
ita sunt inter sese contraria, ut
non quæ velitis, ea faciatis,

18 Quod si spiritu agimini,
non estis sub lege.

19 Sunt autem manifesta car-
nis opera, videlicet adulterium,
stuprum, impuritas, salacitas.

20 deastrorum cultus, vene-
ficio, inimicitia, lis, æmula-
tiones, iracundia, contentio-
nes, seditiones, sectæ,

21 invidia, homicidia, ebie-
tates, comestiones, & his si-
milis: quæ qui faciunt (hoc vo-
bis prædico, quemadmodum
jam prædixi) in divinum regnum
non obtinebunt.

22 At spiritus fructus, est
charitas, gaudium, pax clemen-
tia, benignitas, bonitas, fides,
lenitas, continentia. Contra ta-
lia non est lex.

23 Qui sunt autem Christi, in
carnem unam cum libidinibus &
cupiditatibus crucifixerunt.

24 Si spiritu vivimus, etiam
spiritu gradiamur,

25 ne simus gloriosi, invicem
provocantes, invicem inviden-
tes.

CAPUT VI.

*Agit jam in specie de charitate
erga delinquentes & lapsos,
erga ministros verbi, erga do-
mesticos fidei, non quemadmo-
dum falsi Legis zelatores, qui
in carne mutilata gloriantur,
non autem in cruce Christi.*

Fratres, si quis aliquo deli-
cto anticipatus fuerit, vos
eum, qui spirituales estis, refi-
cite cum animi comitate, aspi-
cientes vosipsos, ne vos quoque
tentemini.

2 Alii aliorum onera ferte,
atque ita Christi lege perfungi-
mini.

3 Nam si quis sibi videtur
esse aliquid, cum nihil sit, ipse
se animo fallit.

4 Exploret autem suum quis-
que opus, ita demum in seipso
tantum quod gloriatur habebit,
non in altero.

5 Nam suum quisque feret
onus.

6 Communicet autem qui
doctrina eruditur, cum eo à
quo eruditur, omnia bona.

7 Ne errate. Deus non eluditur : nam quod quisque severit, idem metet :

8 siquidem qui in suam carnem severit, ex carne metet interitum. Qui verò in spiritu severit, ex spiritu vitam metet sempiternam.

9 Nolumus autem rectè faciendo defethisci, nam nostro tempore metemur, non defatigandi.

10 Ergo ut tempus habemus beneficiamus, cum omnibus, tum maximè fidei domesticis.

11 Videte quantis vobis litteris scripserim mea manu.

12 Quicumque se in carne pulchra specie venditant, ii vos circumcidi cogunt, tantum ut Christi cruce non infestentur.

13 Nam ne ipsi quidem, qui circumciduntur, legi parent : sed ideo vos circumcidi volunt,

ut in vestra carne glorietur.

14 At mihi gloriari ne sit, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem & mundus mihi crucifixus est, & ego mundo.

15 Etenim in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium, sed nova creatura.

16 Et quicumque ad hanc normam se gerent, iis pax & misericordia tribuetur, una cum divinis Israelitis.

17 Deinceps nemo mihi negotia facessat : ego enim Domini nostri Jesu Christi notus in corpore meo gesto.

18 Domini nostri Jesu Christi gratia adsit animis vestris, fratres. Amen.

Ad Galatas scripta est Roma.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD EPHESIOS.

CAPUT I.

Post salutationem, de gratuita Dei electione, & adoptione disserit, à qua salus hominum tanquam ex vero & nativo fonte manat. Et quia tam sublime arcanum capi non potest, precatur, ut ad plenam Christi cognitionem Ephesios Deus adducat.

PAULUS Apostolus Jesu Christi, de Dei voluntate, sanctis omnibus, qui sunt Ephesi, & fidentibus per Christum Jesum,

2 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Concelebrandus Deus, & pater Domini nostri Jesu Christi, qui nos felicitavit omni ubertate divina, in rebus Christi coelestibus :

4 quemadmodum nos in eo elegerat ante orbem conditum, ut essemus in suo conspectu sancti ac inculpati, charitate præditi.

5 Destinaverat enim nos adoptioni per Jesum Christum,

in

In eundem, pro suæ voluntatis arbitrio,

6 ad laudem suæ glorioſæ beneficentiæ, qua nos acceptos reddidit per suum charissimum,

7 in quo liberationem habemus per ejus sanguinem, videlicet delictorum veniam, pro ejus tam divite beneficentiâ,

8 qua erga nos tam large usus est, summa cum sapientiâ atque prudentiâ,

9 declarando nobis arcanum suæ voluntatis. Atque id fecit, quoniam sic ei visum est, ut ipse secum statuerat dispensanda esse tempora, cum peracta forent,

10 omniaque in Christo summatim comprehendenda, tum cœlestia tum terrestria.

11 In Christo, inquam, in quo nos in sortem asciti sumus, destinati decreto efficientis omnia suæ voluntatis arbitrâtu,

12 ut ei laudi simus ac gloriæ, nos, qui spem in Christo collocavimus:

13 in quo eodem vos quoque spem collocastis, audita veritatis oratione, hoc est, vestræ salutis Evangelio, cui fidem habendo, consignati estis sancto spiritu promissionis,

14 qui pignus est hereditatis nostræ, ad asserendam partam possessionem quæ res ei glorioſam laudem pariat.

15 Propterea ego vestram fiduciam in Domino Jesu collocatam, & amorem erga omnes sanctos audiens,

16 non intermitto gratias de vobis agere, vestri mentionem faciens in meis precibus,

17 ut Domini nostri Jesu Christi Deus, gloriæ pater, vos sapientiæ & pacificationis au-

thore spiritu donet, quo eum cognoscatis,

18 illustratis vestræ mentis oculis, ut sciatis quid sperandum sit vocatis ab eo & quàm locuples, glorioſaque sit ejus hæreditas destinata sanctis,

19 & quàm excellens sit ejus in nos fidentes potentiæ magnitudo,

20 quam pro sui egregii roboris virtute exeruit in Christo, eum ex mortuis suscitando.

21 Atque is Christus illi dexter assedit, in cœlestibus, supra omnem principatum & potestatem, & potentiam, & dominatum, supraque omne nomen quod nominatur non solum in hoc sæculo, verumetiam in futuro.

22 Et ille ejus pedibus omnia subjecit, eumque supra omnia Ecclesiæ,

23 (quæ ejus corpus est) dedit caput complementum omnia complementis in omnibus.

CAPUT II.

Ut gratiæ magnitudinem ex comparatione amplifcet, reducit illis in memoriam, quod exitio prorsus additi, grava sint servati, & propinqui facti, reconciliatione per Christum facta, & per Evangelium publicata.

VOS quidem mortui fuistis delictis & peccatis,

2 in quibus aliquando versati estis, ut est hujus mundi vita, ad principis aëreæ potestatis arbitrium, videlicet spiritus, qui nunc in contumacibus viget hominibus.

3 In iisdem peccatis nos quoque omnes versati sumus aliquando, in nostræ carnis cupiditatibus facientes quæ vellet

caro atque cogitationes : fuimusque natura digni supplicio, sicut & ceteri.

4 Verum Deus, misericordia dives, tanta nos charitate complexus est,

5 ut cum delictis essemus mortui, revocaverit nos in vitam, una cum Christo (estis beneficio servati,)

6 simulque suscitaverit, & in Christo Jesu in caelestibus collocaverit,

7 ut ostendat in futuris seculis suam tam divitem beneficentiam, qua pro sua benignitate usus est in nos in Christo Jesu.

8 Nam beneficio servati estis per fiduciam, idque non ex vobis.

9 Dei donum est, non ex factis, ne quis se jactet.

10 Ejus enim sumus opus conditi in Christo Jesu, ad recte facta, quae praeparavit Deus, ut in eis versaremur.

11 Quamobrem mementote vos aliquando carne alienigenas (qui praepitium vocamini, ab ea quae circumcisio dicitur, in corpore manu facta,)

12 vos inquam, in illo tempore fuisse sine Christo, ab Israelitica republica alienos, foederibus promissionis carentes, spem non habentes, & Dei expertes in mundo,

13 At nunc in Christo Jesu vos, qui aliquando aberatis, factum est ut aditis per Christi sanguinem.

14 Is est enim pax nostra, qui ex ambobus unum fecit, septique interstitium abruptit,

15 & inimicitias, legem praecptorum in placitis positam, in sua carne abolevit, ut in sese ex duobus conderet unum

novum hominem, faciendo pacem.

16 & ambos uno in corpore reconciliaret Deo per crucem, peremptis in ea inimicitias.

17 Venit autem pacem nunciatum & vobis qui aberatis, & iis qui aderant.

18 Siquidem per eum aditum habemus utrique, per unum spiritum, ad patrem.

19 Ergo non jam peregrini estis, & inquilini, sed sanctorum cives, Dei que domestici,

20 super apostolorum vatumque fundamentum extructi, anguli capite ipso Jesu Christo,

21 per quod totum aedificium compactum crescit in sanctum templum, in Domino :

22 in quo vos quoque una aedificamini, ad Dei domicilium, divino afflatu.

CAPUT III.

Ideo se dicit à Judaeis multa passum, quod mysterium de Gentilibus servandis Dei jussu praedicaverit. Deinde rogat Ephesios ne ob afflictiones quas patitur deficiant. Ac propterea orat Dominum, ut percipiant quanta sit Christi dilectio.

Hujus gratia ego Paulus, Jesu Christi vincetus, propter vos alienigenas, legatione fungor :

2 si modo audivistis Dei beneficii dispensationem, quod mihi ad vos collatum est :

3 quandoquidem ille mihi divinitus mysterium declaravit, quemadmodum ante breviter scripsi,

4 unde potestis legentes animadvertere meam in Christi mysterio intelligentiam,

5 quod nullis aliis seculis decla-

declaratum est hominum generi, ut nunc patefactum est sanctis eius apostolis ac vatribus, divina inspiratione.

6 videlicet alienigenas esse coheredes, & ejusdem corporis, & participes divini promissi in Christo, per Evangelium,

7 cujus ego factus sum minister, dono divini beneficii, quod beneficium mihi divinae potentiae vi collatum est.

8 Mihi omnium sanctorum minimo id beneficium collatum est, ut apud exterarum gentes infusam Christi opulentiam publicem,

9 & omnibus perspicuum faciam quae sit mysterii communio, quod ab omni aeternitate apud Deum (qui omnia per Jesum Christum condidit) fuit celatum,

10 ut nunc declaratur principatibus & potestatibus, in caelestibus per Ecclesiam, tam varia Dei sapientia,

11 quemadmodum & ab omni aeo decreverat, & in Christo Jesu Domino nostro praestitit,

12 in quo habemus audaciam, atque aditum, confessione quae est in fide ei habenda.

13 Quamobrem peto, ne animos despondeatis, ob eas quas ego pro vobis fero, calamitates, quae vestra gloria est.

14 Hujus gratia flecto mea genua ad patrem Domini nostri Jesu Christi,

15 ex quo omnis & in caelis & in terra denominatur cognatio,

16 ut pro sua gloriosa opulentia det vobis fortiter corroborari per suum spiritum, in interiorum hominem,

17 quo habitat Christus per fidem in vestris animis,

18 & sitis in charitate radiati atque fundati, ut comprehendere ac cognoscere valeatis, unam cum sanctis omnibus, quam latè longèque, quam altè ac sublimè pateat,

19 & quam omnem cognitionem excedat amor Christi, ut omni divina perfectione sitis perfecti.

20 Ei verò, qui ea vi, quae viget in nobis, potest omnia longè longèque copiosius facere, quam nos poscere aut cogitare,

21 ei inquam, gloria in Ecclesia per Christum Jesum, in omnem omnium seculorum perpetuitatem, Amen.

CAPUT IV.

Tria ultima capita praeceptiones de moribus continent, hortatur ad mutuam conjunctionem, propterea varia dona à Deo conferri, ut aedificetur Ecclesia. Revocat ergo eos ab infidelium vanitate, à mendacio & spurcitie sermonis.

Exhortor ergo vos ego propter Dominum victus, ut ita vos geratis, ut dignum est ista conditione, ad quam vocati estis,

2 cum omni modestia ac mansuetudine, cum patientia, ferentes alius alium cum charitate,

3 spiritus unitatem pacis vinculo tueri studentes.

4 Unum corpus, unusque spiritus, quemadmodum in unam conditionis vestrae spem estis vocati.

5 Unus Dominus, una fides, unum baptisma,

6 unus Deus & pater omnium, qui est supra omnia, & per omnia, & in omnibus.

7 Cæterum unicuique nostram collatum est beneficium, pro portione doni Christi.

8 Itaque ascendens in sublime (inquit ille) captivos abduxit, & dona dedit hominibus.

9 Quid est autem Ascendit, nisi quod prius in imas terræ partes descenderat?

10 Qui descenderat, idem est qui supra caelos omnes ascendit, ut omnia compleret.

11 Atque is partim Apostolos, partim Vates, partim Evangelistas, partim pastores & magistros dedit,

12 ad condendos sanctos, ad operis ministerium, ad Christi corporis extructionem,

13 donec perveniamus omnes ad unitatem fidei, cognitionisque filii Dei in virum adultum, ad modum plenæ ætatis Christianæ:

14 ne sumus amplius pueri, qui omni doctrinæ vento fluctuemus ac circumferamur, hominum versutia, qua nos malitiæ ad fallendum aggrediantur.

15 sed verum tenentes cum charitate, omnino in eum adulescamus, qui caput est, videlicet Christus,

16 ex quo totum corpus omnibus (per quas efficitur administratio) commissuris compaetum atque connexum, actione (quæ pro cuiusque partis modo fit) facit corporis incrementum, ad semet extruendum in charitate.

17 Hoc igitur per Dominum dico, moneoque ne deinceps vos geratis, quomodo cæteri alienigenæ se gerunt, in suæ mentis vanitate,

18 animo caligantes, à divina vita alieni, propter eam qua

præditi sunt ignorantiam, propter eorum animi durtiæ,

19 qui obducto callo, seipsum addixerunt libidini, ad omnem obscenitatem avidè perpetrant.

20 At vos non ita Christum didicistis,

21 si modò eum audivistis, & ab eo (ut est in Jesu veritas) docti estis,

22 veterem hominem (qui superiores vestri fuere mores) deponere, qui fallacibus perit cupiditatibus,

23 & mentis vestræ spiritu renovari,

24 ac novum hominem induere, conditum divinitus, cum iustitia, veræque pietate.

25 Quamobrem deposita falsitate, loquimini vera alius cum alio: quandoquidem alii aliorum membra sumus.

26 Ita irascimini, ut ne peccetis: nève sol occidat iratis vobis,

27 nève locum date diabolo.

28 Qui furabatur, ne furetur amplius, sed potius manuum labore bona comparet, ut habeat quod egentibus impertiat.

29 Nulla vitiosa oratio ex ore vestro prodeat, sed si quæ bona est ad instructionem, qua sit opus ut auditoribus beneficium conferat:

30 nève sanctum Dei spiritum contristate, quo signati estis ad liberationis diem.

31 Omnis acerbitas, & odium, & ira, & clamoritas, & maledicentia, denique omne vitium tollatur ex vobis:

32 ac este alii in alios benigni, misericordes, condonantes inter vos, quæ modum Deus vobis in Christo condonavit.

CAPUT V.

*Et ne in vitiis quæ reprehendit, oscitanter suas admonitiones excipiant, severa denuntiati-
one eos terret, stimulos etiam
adhibet, & à generali morum
parenesi ad specialem uxorum
& maritorum descendit.*

Quapropter estis imitatores
Dei, ut chari filii :

2 & cum charitate vitam a-
gite, quemadmodum Christus
adamavit nos, & seipsum pro
nobis dedit, fectum hostiam-
que Deo ad suavem odorem.

3 Stuprum verò, aut ulla ob-
scenitas aut avaritia, ne qui-
dem nominetur apud vos, ut
sanctos decet :

4 aut turpitudine, aut stulta
oratio, aut facetia, quæ dede-
cent : sed potius gratiarum ac-
tio.

5 Hoc enim scitote, nullum
scortatorem, aut impuram, aut
avarum (qui est deastricola)
habiturum esse hæreditatem in
Christi Deique regno.

6 Nemo vos decipiat vanis
verbis : nam propter has res
invadit ira Dei contumaces ho-
mines.

7 Quare nolite eorum esse
focii.

8 Cum enim essetis aliquan-
do tenebricosi, nunc lucidi
estis in Domino : ut lucis ho-
mines vos gerite,

9 (est autem lucis fructus in
omni bonitate ac iustitia & ve-
ritate,)

10 approbantes quæ sunt ac-
cepta Deo :

11 tantumque absit ut in-
fructuosa tenebrarum opera par-
ticipetis, ut ea potius arguatis,

12 Nam quæ ab illis occul-
tè fiant, vel dicere turpe est.

13 Omnia autem quæ argu-

untur, luce patefiunt. Quicquid
enim patet, lucidum est,

14 Propterea, Expergiscere
qui dormis (inquit) & surge ex
mortuis, & tibi Christus afful-
gebit.

15 Videte igitur, ut solemter
gradiamini, non ut insipientes,
sed ut sapientes,

16 ementes tempus, quoniam
tempora mala sunt.

17 Quocirca ne estis socor-
des, sed intelligite quæ sit Do-
mini voluntas :

18 nevé inebriamini vino, in
quo inest luxuria : sed spiritu
pleni este,

19 colloquentes inter vos
carminibus Deique laudatio-
nibus & divinis cantionibus,
Dominum ex animo canentes,
ac cantantes,

20 Deo & patri semper pro
omnibus gratias agentes in no-
mine Domini nostri Jesu Chri-
sti :

21 alius alii obedientes cum
Dei metu.

22 Vos uxores vestris parete
viris, ut Domino.

23 Nam vir caput uxoris est,
ut Christus Ecclesie caput, idem-
que corporis servator est.

24 Ac quemadmodum Ec-
clesia Christo parer, sic uxores
suis viris parere debent in om-
nibus.

25 Vos viri amate vestras ux-
ores, ut Christus amavit Ecce-
siam, seque pro ea dedit,

26 quo eam sanctam redde-
ret, aquæ lotionis purgatam,
divinis verbis :

27 ut eam sibi præstaret glo-
riosam Ecclesiam, nulla macula
aut ruga, aut ulla tali re præ-
ditam, sed quæ sancta inculpa-
taque foret.

28 Sic debent amare viri suas
uxores,

uxores, ut sua ipsorum corpora. Qui suam uxorem amat, seipsum amat.

29 Nam nemo unquam suum corpus odit, sed id alit fovetque, ut Christus Ecclesiam :

30 cujus Christi corporis membra sumus nos ex ejus carne atque ossibus.

31 Propterea homo, relicto patre atque matre, adhærebit uxori suæ, fietque ex duobus una caro.

32 Myſterium hoc magnum est. Ego de Christo & Ecclesia dico.

33 Quanquam veſtrâ quoque ſingulatim ſuam quiſque uxorem ſic amato, ut ſeipſum. Uxor autem virum revereatur.

CAPUT VI.

Subjicit præcepta de liberorū, ſervorum, dominorum officiis. Deinde proponit quâdam acris pugna fidelibus ſit propoſita, quibus armis in ea utendum. Poſtremo Tyſicum commendat.

VOS liberi obedite veſtris parentibus in Domino : id enim æquum eſt.

2 Honora tuum patrem atque matrem, quod primum eſt cum promiſſione præceptum,

3 ut tibi bene ſit, & vivas in terra diu.

4 Vos patres ne veſtros irritate natos, ſed eos in Domini diſciplina ac monitis educate.

5 Vos ſervi obedite veſtris quod ad carnem attinet, dominis, timide ac trepide, cum animi ſimplicitate, tanquam ipſi Domino :

6 non ad oculum ſerviando, ut hominibus placere conantes, ſed ut Chriſti ſervi, Dei voluntatem obeunt : ex animo,

7 cum benevolentia, ſervi-

entes Domino, non hominibus :

8 ſcientes fore, ut quod quiſque boni fecerit, ejus à Domino præmium reportet, ſive ſervus, ſive liber.

9 Item vos domini, vices eis reddite, remiſſis minis, ſcientes eorum & veſtrum Dominum in cœlis eſſe, qui nihil perſonæ tribuat.

10 Caterùm, mei fratres, convaleſcite in Domino, ejusque virtutis robore.

11 Induite divinam armaturam, ut poſſitis aggreſſiones ſuſtinere diaboli :

12 Nec enim nobis luſta eſt adverſus ſanguinem & carnem, ſed adverſus principatus, adverſus poteſtates, adverſus mundi-potentes tenebrarum hujus ſæculi, adverſus ſpiritus malitiæ, qui ſunt in rebus cœleſtibus.

13 Quamobrem ſumite divinam armaturam, ut adverſo tempore reſiſtere, & conſectis omnibus ſtare poſſitis.

14 State igitur accincti latera veritate, & juſtitiz lorica inducti,

15 pedibus calceatis alacritate Evangelii pacis,

16 aſſumpto inprimis clypeo fiduciæ, quò omnia mali ignea tela extinguere poteritis.

17 Item ſalutis galeam ſumite, & gladium ſpiritus, hoc eſt, divina dicta,

18 omnibus precibus ac ſupplicationibus, animo precantes omni tempore, atque in id ipſum invigilantes ſumma cum perſeverantia, & ſupplicatione, cum pro omnibus ſanctis,

19 tum pro me ut mihi detur oratio, ad liberè verba faciendum, declarando Evangelii myſterio,

20 pro quo legationem obeo in catena, ut id tam ingenuè eloquar, quam debeo.

21 ut autem vos quoque de me sciatis quid agam, omnia vobis exponet Tychicus frater charissimus, fidusque minister in Domini negotio:

22 quem ideo ad vos misi, ut quo statu res nostræ sint cognoscatis, utque vestros confirmet animos.

23 Pacem fratribus & charitatem cum fiducia opto à Deo patre, & Domino Jesu Christo.

24 Adsit Dei gratia immortalis omnibus Dominum nostrum Jesum Christum amanti-
bus: Amen.

Ad Ephesios missa est Roma per Tychicum.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

CAPUT I.

De pio animi sui erga Philippenses affectu testatur, de se & de suis vinculis tractat, & eos suo exemplo incitat, hortaturque ad unitatem, & patientiam.

PAULUS ET TIMOTHEUS servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, necnon episcopis ac ministris,

2 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & domino Jesu Christo.

3 Ago Deo meo gratias, quoties vestri venit in mentem,

4 semper in omnibus meis supplicationibus pro vobis omnibus cum lætitia supplicationem faciens,

5 quòd Evangelium hætenus à prima die participaveritis:

6 hoc fore confidens, ut qui in vobis rem bonam incepit, idem absolvat usque ad diem Jesu Christi,

7 quemadmodum æquum est me hoc de vobis omnibus sentire, quòd vos in animo habeam & in vinculis meis, & in causæ dictione, & Evangelii confirmatione: vos omnes, inquam, collati in me beneficii unà participes.

8 Nam vos omnes (testis mihi Deus est) digna Jesu Christo affectione desidero:

9 atque hoc precor, ut charitate etiam magis magisque excellatis, in omni cognitione & perspicentia,

10 ut præstabilia approbetis, ut sinceri sitis, & innoxii ad Christi diem,

11 pleni justitiæ fructibus, qui per Jesum Christum ad gloriam laudemque Dei pertinent.

12 Scire autem vos volo, fratres, meos casus magis in Evangelii profectum cessisse,

13 ut mea vincula in Christianitate, facta sunt perspicua per

per totum pratorium, caterisque cunctis :

14 adeo, ut plerique eorum qui in Domino fratres sunt, freti meis vinculis, magis audent impavidi verba facere.

15 Et nonnulli quidem invide, ac dissidentes, nonnulli etiam quod ita sentiant, Christum pradicant.

16 Et illi quidem, qui id cum dissidentia faciunt, Christum non castè publicant, putantes se afflictionem meis addituros vinculis.

17 Ii verò faciunt amore, scientes eum esse me, per quem defendatur Evangelium.

18 Sed quid ? certè quoquomodo, sive in speciem, seu verè, Christus publicatur : id quod & gaudeo, & gaudebo.

19 Scio enim hoc mihi saluri futurum per vestras preces, & spiritus Jesu Christi supplicationem,

20 quemadmodum intentus expecto : futurumque spero, ut nulla in re confuter sed summa cum loquendi libertate, ut semper, sic nunc quoque Christus evehatur in meo corpore, seu per vitam, seu per mortem.

21 Nam mihi & vivere Christus est, & mori lucrum.

22 Quòd si mihi in eo situs est profectus operis, si vivam in corpore, utrum eligam nescio.

23 Distrabor enim à duobus, & migrare quidem cupio, ac cum Christo esse : nam id multò melius esset.

24 Verùm in corpore manere, magis necessarium est, propter vos.

25 Qua quidem re fretos, scio me mansurum, & apud vos omnes remansurum esse ad

vestrum profectum, fideique laetitiam,

26 quòd per me fiat, ut vos magis in Christo Jesu, vos iactare possitis, propter meum ad vos iteratum adventum.

27 Tantùm dignam Christi Evangelio vitam agite, ut sive vos adibo ac videbo, sive abero, audiam eos esse vos, qui stetit in uno spiritu, uno animo, cum Evangelica fide dimicantes : nec ulla in re ab adversariis percellamini,

28 quod & illis exitii, & vobis salutis sit argumentum,

29 idque à Deo, quod vobis datum sit, non solum Christo fidem habere, verumetiam pro Christo adversa pati,

30 idem certamen habentibus, quale in me & vidistis, & nunc auditis.

C A P U T II.

Obtestatur eos ut nihil prim habeant humilitate, idque exemplo Christi, Timotheum se illis brevi missurum promittit, & moram Epaphroditum excusat.

QUamobrem si quæ est in Christo confirmatio, si quod charitatis solatium, si qua spiritus communio, si qua commiseratio ac misericordia,

2 explete meum gaudium, hoc est ejusdem esse sententia, eadem charitate præditi, unanimes, idem sentientes,

3 nihil per dissidentiam aut ostentationem, sed cum modestia, alius alium sibi præcellere existimant s :

4 non sua quisque curantes, verùm etiam aliena.

5 Nam sic animati esse debetis, ut Christus Jesus,

6 qui cū in hoc Deo forma fo-

6 set, non rapinæ habuit suam
cum Deo æqualitatem,

7 sed seipsum eousque ad nihilum redegit, ut sumpta servili
forma, facilius sit hominum simili-
lis: & figura repertus ut ho-
mo,

8 sese adeò deiecit, ut obedi-
ens fuerit usque ad mortem, &
quidem mortem crucis.

9 Quapropter Deus eum
summo opere extulit, & nomine
donavit omnium nominum
summo,

10 ut ad Jesu nomen omne
se genu flectat, cœlestium &
terrestrium, & subterraneorum:

11 omnisque lingua confi-
teatur Dominum esse Jesum
Christum, ad Dei patris glori-
am.

12 Quamobrem, mihi charis-
simi, quemadmodum semper
obtemperastis, non solum, ut
in præsentia mea, sed nunc
multò magis in absentia mea,
cum metu ac tremore vestram
salutem agite.

13 Deus enim is est, qui pro
sua benevolentia in vobis efficit,
ut & velitis & efficiatis.

14 Omnia facite sine fremi-
tibus, pravisque cogitationibus?

15 ut irreprehensi integri-
que sitis, inculpati Dei filii, in
medio pravi, perversique generis
hominum: quos inter micate,
tanquam in mundo luminaria,
vitalem doctrinam sustinentes,

16 quod mihi sit gloriationi
in die Christi: quòd non ne-
quicquam cucurrerim, neque
nequicquam laboraverim.

17 Enimverò licet fidei ve-
stræ sacrificio ac operatione
immoler, gaudeo, & vobis om-
nibus gratulor.

18 Vos vicissim gaudete, mi-
hique gratulamini.

19 Spero autem fore per
Dominum Jesum, ut Timothe-
um brevi mittam vobis, ut ego
quoque recreer, cognito vestra-
rum rerum statu.

20 Neminem enim habeo ei
parem animo, qui vestra ger-
manè curet:

21 omnes enim suæ rei stu-
dent, non Jesu Christi.

22 Eius autem exploratam
probitatem hinc cognoscite,
quòd ceu patri filius, mecum
unà inservivit Evangelio.

23 Hunc igitur, ut spero,
mittam, simulac meis rebus pro-
spexero.

24 Confido autem fore per
Dominum, ut ego ipse brevi ve-
niam.

25 Necessarium autem pu-
tavi, Epaphroditum fratrem &
collegam, commilitonemque
meum, vestrum autem aposto-
lum, & mei muneris vicarium,
ad vos mittere,

26 quandoquidem desidera-
bat vos omnes, de eo anxius,
quòd se ægotasse audivissetis.

27 Ægotavit enim ita, ut
morti proximus esset. Verùm
Deus ejus misertus est: nec e-
jus solum, sed etiam mei, ne do-
lorem super dolorem haberem.

28 Itaque eo avidius cum
misi, ut & vos eo viso rursus
gaudeatis, & ego minus doleam.

29 Quare cum excipite per
Dominum, cum omni latitia, &
tales in honore habete:

30 nam propter Christi ne-
gotium eò venit, ut à morte pa-
rum abesset, nulla habita suæ
vitæ ratione, dum vestri erga
me officii defectum suppleret.

CAPUT III.

*Refellit inanes pseudapostolorum
jactantias, & illis unum Chri-
stum*

stum opponit, vim & naturam fidei describit, ut posthabitis omnibus, adspirent ad communicationem crucis Christi, cuius inimicos notat.

CÆteram, mei fratres, gaudete in Domino. Eadem vobis scribere, neque me piget, & vobis tutum est,

2 Videte canes, videte malos operarios, videte concisos.

3 Nos enim sumus circumcisi, qui spiritu Deum colimus, & in Christo Jesu gloriamur, non carne freti :

4 quanquam ego carne fretus esse possem. Si quis alius sibi videtur in carne fiduciam habere posse, ego magis,

5 circumcissus octavo die genere Israelita, tribus Benjamin, Hebræus ex Hebræis, instituto Phariseus,

7 studio insectator ecclesiæ, iustitia in lege sita inculpatus.

7 Sed quæ mihi lucra erant, ea propter Christum pro damno habui.

8 Quinimò omnia damnum esse puto, propter cognitionis Christi Jesu Domini mei præstantiam, propter quam omnium iacturam feci, eaque pro stercorebus habeo, ut Christum lucrer,

9 & mihi in eo suppetat, nec habeam iustitiam meam, quæ à lege pendeat, sed in fide Christo habenda positam, pendentem à Deo iustitiam in fide sitam,

10 eum, ejusque & resurrectionis vim, & suppliciorum communitatem cognoscendo : dum ad ejus mortem conformor :

11 si qua ad mortuorum resurrectionem perveniam,

12 non quia jam consecutus

sim, aut jam perfectus, sed persequor ut comprehendam, quatenus à Christo Jesu sum comprehensus.

13 Fratres, ego me nondum assequutum esse arbitror :

14 veruntamen quæ sunt à tergo obliviscens, & ad anteriora me intendens, ad scopum contendo, ad palmam, ad quam supernè vocatus sum divinitus per Christum Jesum.

15 Quotquot ergo perfecti sumus, hoc sentiamus : quod si quid aliter sentitis, id vobis patefaciet Deus.

16 Interim quantum adepti sumus, idem sentiamus, eandem ad regulam vivamus.

17 Este mei imitatores, & eos considerate qui ita se gerunt, ut nos exemplum habeatis.

18 Nam multi ita se gerunt (quos & sæpe vobis dixi, & nunc plorans dico) Christianæ crucis hostes :

19 quorum exitus est exitum : qui & ventrem pro Deo habent, & gloriam sibi in sua turpitudine collocant : qui terrestria sapiunt.

20 Nam nostra quidem conversatio in cælis est, unde etiam servatorem manemus Dominum Jesum Christum,

21 qui humile nostrum corpus sic transfigurabit, ut eandem cum ejus glorioso corpore formam habeat pro ea vi, qua ipse sibi subicere potest omnia.

CAPUT IV.

A particularibus monitis ad generalia descendit. Eorum libertate ita quidem se fuisse exhilaratum dicit, ut patienter defectum laturus fuerit.

Quamobrem, fratres mei chari, ac desiderati, latitia

sed per coronaque mea, sic stete in Domino, o charissimi.

2 Evodiam exhortor, & Synychen exhortor, idem ut sentiant in Domino.

3 Quin te quoque, vere socium, rogo, eis opitulare, quæ mecum certaverint in Evangelio, cum Clemente, reliquisque meis collegis, quorum nomina sunt in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino semper: iterum dicam, gaudete.

5 Æquitas vestra cunctis nota sit hominibus. Dominus prope adest.

6 Nihil este solliciti, sed omnia in re efficit precibus & supplicationibus cum gratiarum actione, ut vestra postulata Deo declarentur:

7 & divina pax, omnem mentem exuperans, vestros animos ac cogitationes in Christo Jesu custodiet.

8 Cæteram, fratres, quæ vera sunt, quæ gravia, quæ iusta, quæ casta, quæ amabilia, quæ fausta, si qua virtus & si qua laus est, ea cogitate,

9 quæ didicistis, & accepistis, & audivistis, & vidistis in me. Hæc agite, & Deus pacis vobis aderit.

10 Gavissus sum autem per Dominum magnopere, quod tandem aliquando reviruit vestra de me cura: tametsi curam habebatis, sed opportunitate carebatis.

11 Neque propter inopiam dico: nam ego didici iis contentus esse, quæ adsint.

12 Scio deprimi, scio & excellere: in omnibus ubique re-

bus edoctus sum & saturari & esurire, & abundare & carere.

13 Omnia possum per eum, qui me corroborat Christum.

14 Sed tamen rectè fecistis, quod calamitati meæ opitulati estis.

15 Scitis vos quidem, Philippenses, initio Evangelii, cum ex Macedonia profectus essem, nullam ecclesiam mihi quicquam contulisse ad rationem expensorum & acceptorum, nisi vos solos,

16 qui mihi Thessalonicam semel atque iterum, quæ opus essent, misistis:

17 non quia dona quæram, quæro enim profectum, qui in vestram rationem redundet.

18 Habeo autem omnia, & abundo: cumulatus sum, acceptis ab Epaphrodito iis, quæ misistis, qui suavis odor est, sacrificium Deo gratum atque acceptum.

19 Deus verò meus, pro sua opulentia, quibus vobis opus erit, gloriosè cumulabit per Christum Jesum.

20 Deo autem patrique nostro gloria in perpetua secula: Amen.

21 Salutate sanctos omnes in Christo Jesu. Salutant vos qui mecum sunt fratres.

22 Salutant vos omnes sancti, præsertim Cæsaris domestici.

23 Domini nostri Jesu Christi gratia adsit vobis omnibus: Amen.

Missæ Roma per Epaphroditum.

PAULI

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD COLOSSENSIS.

CAPUT I.

Post inscriptionem, illos laudat ut attentos faciat ad se audiendum, testimonium doctrinae quam ab Epaphra audierant, reddit; Divinam erga eos gratiam suis elogiis predicat, & omnes nostrae salutis partes in solo Christo omnino suas esse exponit.

PAULUS APOSTOLUS
Jesu Christi, voluntate
Dei, & Timotheus fra-
ter,

22 iis qui Colossis degunt sanctis, fidentibus fratribus in Christo gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo,

3 Agimus Deo patrique Domini nostri Jesu Christi gratias, semper pro vobis orantes,

4 audita vestra in Christo Jesu fide, & amore in omnes sanctos,

5 propter ea, quae vobis in caelis reposita sperantur, quae antè audivistis in vera Evangelii oratione,

6 quod ad vos pervenit, quemadmodum etiam in toto orbe proficit, sicut in vobis, ex quo die Dei beneficium verè audivistis ac cognovistis:

7 quemadmodum ex Epaphra didicistis, conservo nostro charissimo, qui fidus est pro vobis minister Christi,

8 qui idem nobis vestram in spiritu charitatem exposcit.

9 Itaque nos ex quo die audivimus, non desinimus vobis orare, ac poscere, ejus voluntatis cognitione pleamini, cum omni sapientia prudentiaque divina.

10 quò sic vos geratis, Domino dignum est, ut omnino placeatis, in omnibus rectè factis fructum ferentes, & in Dei cognitione crescentes,

11 summa vi convalescentes per ejus gloriosum robur, summa sitis patientia & Clementia cum laetitia praediti.

11 Agimusque patri gratias, qui nos idoneus reddidit participandam sanctorum sortem in luce.

13 qui nos ex tenebrarum potestate vindicatos, transfudit in regnum sui charissimi filii,

14 in quo filio liberationem habemus per ejus sanguinem, peccatorum venim,

15 qui imago est inaspektabilis Dei, totius rerum naturae primogenitus,

16 utpote per quem condita sunt omnia, tum quae in caelis, tum quae in terra sunt: tum aspektabilia, tum inaspektabilia,

illa, & solia, & dominatus, & principatus, & potestates: Omnia & per eum, & propter eum condita sunt,

17 & is st ante omnia, & per eum constant omnia,

18 & is corporis ecclesie caput est. Is est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus princeps,

19 quoniam per eum visum est patri omnem universitatem inhabitare,

20 & per eum omnia sibi reconciliare, pacificando per ejus crucis sanguinem; hoc est, per eum, tum terrestria, tum celestia.

21 Et vos aliquando mentis alienos atque hostes in praeceptis factis,

22 nunc reconciliavit ejus humano corpore per mortem, quod vos in suo conspectu sanctos, inculpato, & criminis expertes redderet:

23 si modo permanetis fidei fundati atque fixi, neque de Evangelii spe dimovemini, quod audivistis, quod in omni creatura subiecta caelo praedicatum est, cujus ego Paulus factus sum minister.

24 Nunc laetor in eis quae pro vobis patior: & quae desunt Christi calamitates, meo corpore suppleo, pro ejus corpore, quae ecclesia est,

25 cujus ego factus sum minister, divina dispensatione, quae mihi ad vos commissa est, ut divinam doctrinam impleam.

26 Quod mysterium ab omni saeculorum aeternum celatum nunc patefactum est ejus sanctis,

27 quibus voluit Deus declarare quae sit hujus gloriosi

mysterii opulentia apud exteras gentes: qui Christus est in vobis gloriae spes.

28 quem nos nunciamus, omnem hominem admonentes, omnem hominem cum omni sapientia docentes, ut omnem hominem reddamus in Christo Jesu perfectum:

29 in quod ego elaboro, ejus vi certando, quae fortiter in me viget.

CAPUT II.

Vanitatis damnat quicquid est extra Christum. Nominatim de circumcisione, ciborum abstinentia, Angelorum cultu loquitur, unde constituit à Decretis per Christum liberatos esse.

VOlo enim scire vos, quantum pro vobis & Laodicensibus, & quicumque me corpore praesentem non viderunt, certamen habeam,

2 tum ut confirmentur eorum animi, charitate connexorum: tum ut tam divite, tam plene abundant peritia, ut Dei patrisque & Christi mysterium percipiant,

3 in quo sunt omnes sapientiae ac scientiae opes reconditae.

4 Hoc ideo dico, ne quis vobis probabilibus verbis imponat.

5 Quamvis enim corpore absint, ac animo quidem apud vos sum, gaudens spectansque vestrum ordinem, & vestrae in Christum fidei firmitatem.

6 Quamobrem quemadmodum Christum Jesum Dominum accepistis, sic in eo vos gerite,

7 ut in eo radicati aedificemini,

mini, & in fide (ut docti estis) confirmemini in ea cum gratiarum actione excellentes.

8 Videte ne quis sit, qui vos philologia, fallaciaque vana prædetur, ex hominum institutione mundique rudimentis, non ex Christo,

9 in quo tota divinitatis plenitudo corporaliter habitat:

10 & vos in eo estis perfecti, qui caput est omnis principatus & potestatis:

11 in quo etiam circumcisi estis circumcissione non manu facta, exuto humanorum peccatorum corpore in Christi circumcissione,

12 unâ cum eo sepulti in baptismo: in quo etiam simul resurrexistis, per collocatam in Dei vi fiduciam, qui eum ex mortuis suscitavit.

13 Qui idem vos delictis & vestri corporis præputio mortuos, in vitam unâ cum eo revocavit, omniaque nobis delicta condonavit,

14 oblitterato placitorum chirographo, quod nobis adversabatur, contrariumque erat. Id ille de medio sustulit, affixum cruci:

15 per quam in spoliatos principatus, ac potestates palam exemplum edidit, eosque triumphavit.

16 Quare nemo vos damnet ob cibum, aut potionem, aut festorum discrimen, aut novilunia, aut Sabbata,

17 quæ sunt futurorum umbræ, quarum corpus est Christus.

18 Nemo vos supplantet, in modestia angelorumque cultu sibi placens, in iis quæ non didicit sese jactans, sua humana mente temerè tumens,

19 neque caput tenens, quo totum corpus, dum commissuris copulisque compactum regitur, divino crescit incremento.

20 Quod si unâ cum Christo quod ad mundi rudimenta attinet, mortui estis, cur tanquam in mundo viventes, utimini placitis?

21 Ne tetigeris, nève gustaveris, nève attrectaveris:

22 quorum omnium is usus est, ut usu pereant, & ad corporis expletionem pertineant non ut in aliquo sint honore.

23 Ista verò placita sunt hominum præceptis atque doctrinis, quæ quidem sunt ejusmodi, ut rationem habeant sapientiæ, ob religionis speciem atque modestiam, & corporis vexationem severam.

CAPUT III.

Terrænis exercitiis quæ Pseudo apostoli urgebant, cælestis opponit, & à mortificatione carnis orditur, unde deducit particulares exhortationes, & particularia officia, quæ pendunt à singulorum vocatione.

SI igitur cum Christo surrexistis, superis studete, ubi Christus est, Deo dexter assistens.

2 Supera sentite, non terrestria.

3 Interiistis enim, vestraque vita cum Christo latet apud Deum.

4 Cum Christus vita vestra patefiet, tum vos quoque unum cum eo patefietis gloriosi.

5 Quamobrem necate vestra membra terrestria, impudiciam, obscœnitatem, libidinem, cupiditatem malam & avaritiam: quæ deastrorum cultus est

6 propter quæ invadit ira
Dei contumaces homines,
7 in quibus vos quoque ver-
ti estis aliquando, cum in eis
haberetis.

8 At nunc vos iidem omnia
reponite, iram, odium, maliti-
am, maledicentiam, & oratio-
nis turpitudinem ex ore vestro.

9 Nolite alii in alios menti-
ri, exuti veterem hominem cum
suis actionibus,

10 indutique novum, qui
cognitione renovatur ad imagi-
nem conditoris sui :

11 ubi non est Græcus aut
Judeus, circumcisio aut præpu-
tium, Barbarus, Scythæ, servus,
liber, sed & omnia & in omni-
bus Christus.

12 Induite igitur, ut Dei e-
lecti, sancti amatique, affectum
misericordiæ, benignitatem,
modestiam, mansuetudinem, pa-
tientiam,

13 alius alium ferentes, &
invicem condonantes, si quis ha-
bet quod de aliquo expostulet :
quemadmodum Christus vobis
condonavit, sic vos quoque fa-
cite.

14 Sed super hæc omnia cha-
ritatem, quæ perfectionis vin-
culum est :

15 vigeatque divina pax in
vestris animis, ad quam estis in
uno corpore vocati, & este gra-
ti.

16 Christi sermo largè in
vobis habitet, summa cum sa-
pientia. Docete & commone-
facite, alius alium, carminibus
Deique laudationibus & divinis
cantionibus Dominum animis
gratè canentes :

17 ac quicquid vel verbis,
vel re facitis, id in Domini Je-
su nomine facitote, Deo Patri-
que per eum gratias agentes.

18 Uxores, parete vestris vi-
ris, ut Dominicis dignum est.

19 Viri, amate uxores ve-
stras, nè in eas sævite.

20 Nati, obedite parentibus
in omnibus : hoc enim Domino
gratum est.

21 Patres, ne vestros irritate
natos, ne despondeant animos.

22 Servi, obedite in omni re
vestris, quod ad carnem attinet,
dominis, non ad oculum servi-
endo, ut hominum captantes
gratiam : sed cum animi sim-
plicitate, metuentes Deum :

23 ac quicquid facitis, id ex
animo agitote, tanquam Domi-
no, non hominibus servientes :

24 scientes fore, ut à Domi-
no hæreditatem præmio accipi-
atis, quippe cum Domino Chri-
sto serviatis.

25 Qui vero injuriam facit,
is quam fecerit injuriam luet,
nec habebitur ulla ratio perso-
narum.

26 Domini ex justo æquo-
que cum servis agite, scientes
vos quoque dominum habere in
cælis.

CAPUT IV.

*Ad generales exhortationes reddit,
& precandi studium, ac ser-
monis suavitatem præcipit :
postremo commendationes &
salutationes subjungit.*

Supplicatione incumbite, in
ea cum gratiarum actione
vigilantes :

2 orantes simul pro nobis
quoque ut Deus nobis portam
sermonis aperiat, quò Christi
mysterium eloquamur, propter
quod vinctus sum,

3 ut id ita patefaciam, ut
loqui debeat.

4 Sapienter vos erga alienos
gerite, tempus redimentes.

5 Esto

5 Esto semper oratio vestra gratia prædita, fide condita, ut sciatis quomodo cuique respondere debeatis.

6 De me omnia vobis exponet Tychicus, charus frater, fidelisque minister & conservus in Domino:

7 quem ideo ad vos misi, ut vestrarum rerum statum cognoscat, vestrosque confirmet animos,

8 cum Onesimo fido charoque fratre, qui vestras est. Illos de omnibus, quæ hæc gerantur, certiores facient.

9 Salutat vos Aristarchus, meæ captivitatis socius: & Marcus Barnabæ consobrinus, de quo mandata accepistis, si venerit ad vos, ut eum excipiatis:

10 Item Josua nomine iustus, qui sunt ex circumcisis, & ii quidem soli ad divinum regnum adiutores, qui mihi solatio fuerunt.

11 Salutat vos Epaphras, ve-

stras Christi servus, assiduus pro vobis precibus certans, ut perfecti absolutique stetis in omni voluntate Dei.

12 Nam eum testor magno vestri & Laodicensium ac Hierapolitanorum studio teneri.

13 Salutat vos Lucas medicus, mihi charissimus, & Demas.

14 Salutate Laodicenses fratres, & Nympham, & ejus domus ecclesiam.

15 Cumque lecta fuerit apud vos epistola, facite ut etiam in Laodicensium ecclesia legatur, itemque ut Laodicensem epistolam vos quoque legatis:

16 & Archippo dicite, ut quod munus à Domino accepit id curet implendum.

17 Salutatio mea manu Pauli. Mementote meorum vinculorum. Adsit vobis Dei gratia. Amen.

Scripta est Romæ, missa per Tychicum & Onesimum.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA PRIMA AD THESSALONICENSES.

CAPUT I.

Gratiarum actionem ideo proponit, ut Dei beneficium esse admoneat, quicquid prædicat in ipsis laude dignum: & quod reliquis exemplum facti sint.

PAULUS ET SYLVANUS, & Timotheus Thessalonicensium ecclesiarum, quæ Dei patris est, & Domini Jesu Christi, gratiam, &

pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2 Agimus immortales gratias Deo de vobis omnibus, vestri mentionem facientes in nostris precibus,

3 continenter coram Deo patreque nostro recolentes opus fidei vestræ, charitatisque laborem, & spei in Domino nostro Jesu Christo sitæ coram

De

Deo & patre nostro toleran-
tiam :

4 scientes, fratres charissimi,
vos esse divinitus electos :

5 quandoquidem evangeli-
um nostrum non fuit apud vos
in verbis duntaxat positum, sed
cum potentia, sanctoque spiri-
tu, & certissimis argumentis
conjunctum. Scitis enim & qua-
les nos istic vestra causa fueri-
mus,

6 & ut vos nostri Domini-
que fueritis imitatores, admis-
sa doctrina cum multa calami-
tate, cum sancti afflatus lætitia,

7 adeò ut exemplo fueritis
omnibus in Macedonia & A-
chaia fidentibus.

8 Non solum enim à vobis
Dominica doctrina Macedoni-
am Achaïamque perzonuit, verum
etiam in omnia loca permanavit
vestra erga Deum fides, adeò ut
nos quicquam loqui non sit
opus.

9 Ipsi enim de vobis prædi-
cant, qualem ad vos aditum ha-
buerimus, utque vos à deastris
ad Deum converteritis, ut
viventi veroque Deo serviretis,

10 & ejus filium ex cœlis
expectaretis, quem ex mortuis
excitavit Jesum, qui nos à fu-
turo supplicio defendit.

CAPUT II.

*Declarat quanta fide ipsi evan-
gelium prædicavit, neque lu-
crum aut gloriam quæsierit,
idque eorum testimonio pro-
bat: & quòd ipsi infracto a-
nimo persecutiones à suis tu-
lerint. Addit se magno illos
visendi desiderio teneri.*

SCitis enim ipsi, fratres, no-
strum ad vos adventum non
inanem fuisse:

2 quin quamvis antè Philip-

pis (ut scitis) mala contumeli-
asque passi essemus, tamen per
Deum nostrum, ausi sumus di-
vinum Evangelium vobis liberè,
multo cum certamine, elo-
qui.

3 Non est enim nostra cohör-
tatio erroris, aut obscœnitatis,
aut fraudis:

4 sed, quemadmodum nobis
divinitus probatis creditum est
Evangelium, sic loquimur, non
ut hominibus placentes, sed
Deo, qui nostros explorat ani-
mos.

5 Nec enim unquam assenta-
toria oratione usi sumus, ut
vos scitis: nec per avaritiam
quicquam fecimus, testis De-
us:

6 nec ab hominibus gloriam
expetivimus, nec à vobis, nec
ab aliis. Et licet oneri esse
possemus, ut Christi Aposto-
li:

7 tamen adeò mites inter vos
fuimus, ut quemadmodum nu-
trix suos fovet alumnos:

8 sic vos præ vestri cupidita-
te libenter vobis non modo di-
vinum Evangelium, verum eti-
am nostras ipsorum animas im-
pertituri fuimus: tam chari
nobis eratis.

9 Recordamini enim, fratres,
nostrum laborem ac defatigati-
onem: quippe qui noctes &
dies operando (ne quem ve-
stram gravaremus) apud vos
divinum Evangelium publicave-
rimus.

10 Vos testes estis, & Deus,
quàm piè, quàm justè, & incul-
patè nos erga vos fidentes ges-
serimus:

11 quemadmodum scitis, ut
unumquemque vestram, sicuti
pater liberos, sic cohörtaremur,

12 ac consolaremur, monere-
musque

musque, ut ita vos gereretis, uti Deo dignum esset, qui vos ad suum regnum ac gloriam vocaret.

12 Itaque nos Deo continenter gratias agimus, quod vos, accepto Dei sermone, quem à nobis audivistis, admisistis non hominum sermonem, sed (ut verè est) Dei sermonem, qui in vobis fidentibus viget.

14 Vos enim imitatores fuistis, fratres, divinarum ecclesiarum, quæ sunt in Judæa, quod ad Christum Jesum attinet: siquidem eadem vos quoque passi estis à vestris tribulibus, quæ nos à Judæis,

15 qui etiam Dominum Jesum suosque vates interfecerunt, & nos exegerunt: neque Deo placent, & omnibus sunt hominibus contrarii,

16 vetantes ne alienigenas, quod serventur, alloquamur, ut eorum peccata semper explerentur, adeò extrema Dei ira infestantur.

17 Nos verò, fratres, vobis aliquandiu præsentia, non animo, orbat, magna, vehementique vestri coram videndi cupiditate flagravimus:

18 Itaque ad vos venire voluimus, ego quidem Paulus semel atque iterum, sed impedit nos Satanas.

19 Etenim quænam nostra spes est, aut lætitia, aut gloria-tionis corona? nonne vos coram Domino nostro Jesu Christo, in ejus adventu?

20 Vos enim nostra estis gloria, atque lætitia.

CAPUT III.

Desiderii erga illos sui fidem facit, quod Timotheum ad eos miserit, quod prosperi eorum

status nuncio ita sit affectu, ut gratias non possit satis agere, itaque in precationem rumpit.

Itaque cum jam durare non possemus, visum est nobis Athenis relinquere solis,

2 Timotheumque mittere fratrem nostrum, & Dei ministrum, ac nostrum in Christi vangelio collegam, ad vos confirmandos, & de vestra fide commonefaciendos,

3 ne quis ob has calamitates percellatur. Scitis enim ipsi nos huic esse rei destitutos,

4 Nam dum apud vos eramus, vobis prædicebamus, fore ut affigeremur: quemadmodum & accidit, & vos scitis.

5 propterea ego me jam non tenui, quin vestram fidem cognitum mitterem, nè fortè tentasset tentator, atque labor noster periisset.

6 Verum cum modò Timotheus, istinc ad nos venisset, nobisque vestram fidem & charitatem nunciasset, vosque nobis bonam semper tenere memoriam cupientes videre nos, ut quoque vos:

7 propterea de vobis recreti sumus, fratres, in omni calamitate nostra ac rebus adversis per vestram fidem,

8 adeò, ut nos nunc visemus, si vos statis in Domino,

9 Ecquam enim Deo de vobis referre gratiarum actionem valeamus, ob tantam lætitiā quam propter vos percipiamus coram Deo nostro,

10 noctes & dies summo opere orantes videre vos coram, quæ vestræ fidei desunt, implere? Ipse Deus paterque noster, & Dominus noster Je-

Christus nostrum ad vos iter
secundet:

11 vos verò Dominus & mutua inter vos, & erga omnes
charitate abundè cumulet, qua-
linos erga vos sumus:

12 ut animi vestri inculpata
sanctitate confirmentur in Dei
patrisque nostri conspectu, in
adventum Domini nostri Jesu
Christi cum ejus sanctis omni-
bus.

CAPUT IV.

*Hortatur ad vitæ sanctitatem,
& charitatem mutuam. More
infidelium eos vetat lugere
mortuos, & historiam resurre-
ctionis nostræ graphice depin-
git.*

Quod superest igitur, fra-
tres, oramus, ac hortamur
vos per Dominum Jesum, ut
quemadmodum à nobis didici-
stis, quomodo vos gerere, Deo-
que placere debeatis, in eo
præcellatis.

2 Scitis enim, quæ mandata
vobis per Dominum Jesum
tradiderimus.

3 Hoc enim, & Dei volunta-
tis, & vestræ sanctitatis est, ut
ab impudicitia vos abstinereis,

4 sciatque quisque vestrum
suum vas, cum sanctimonia ac
honestate,

5 non (ut alienigenæ Deum
ignorantes) cum cupiditatis li-
bidine, possidere,

6 ne quis suum fratrem in
negotiis circumveniat, aut cir-
cumscribat. Siquidem horum
omnium ultor est Dominus, ut
etiam antea vobis diximus, te-
statique sumus.

7 Non enim vocavit nos De-
us ad obscuritatem, sed ad san-
ctimoniam.

8 Itaque qui repudiat, non

hominem repudiat, sed Deum,
qui nos suo sancto spiritu do-
nat.

9 Quod ad fraternum amo-
rem attinet, nihil opus est, ut
vobis scribatur, cum vos ipsi
mutuò amare, divinitus didice-
ritis:

10 quippe, cum id erga om-
nes fratres, qui sunt in tota Ma-
cedonia, faciatis. Hortamur au-
tem vos fratres, ut in dies præ-
cellatis,

11 acquiescere, & vestras res
agere, vestrisque manibus ope-
rari contendatis, quomodo nos
vobis præcepimus,

12 ut honestè vos ad alienos
geratis, nec ulla re indigea-
tis.

13 Nolo autem ignorare
vos, fratres, de iis qui obdor-
miverunt, ne cruciemini, ut cæ-
teri qui spem non habent.

14 Si enim credimus, Jesum
mortuum esse & resurrexisse, ita
Deus eos etiam, qui in Chri-
sto obdormiverint, ducet cum
eo.

15 Hoc enim vobis Domini
verbis dicimus, fore ut nos vivi,
qui ad Domini adventum super-
erimus, non antevortamus eos
qui obdormiverint.

16 Nam ipse Dominus cum
præconio, cum summi angeli
voce, cumque divina tuba de-
scendet de cælo, & mortui in
Christo resurgent primò,

17 deinde nos viventes, qui
erimus superstites, unà cum eis
rapiemur in nubibus obviam
Domino, in aerem, atque
ita semper cum Domino eri-
mus.

18 Quamobrem consolani-
ni alius alium his sermoni-
bus.

CAPUT V.

Curiosam temporum adventus Christi inquisitionem damnanis, admonet, ut assidue ad eum excipiendum sint parati. Hinc descendit ad varias admonitiones.

DE temporibus verò, tempestatibusque, fratres, non est opus ut vobis scribatur, 2 cum ipsi præclare sciatis, Domini diem esse venturam ut furem noctu.

3 Cum enim dicent homines, pacem esse & securitatem, tum repente, ut dolor uterum ferenti, sic eis instabit interitus, quem non effugient.

4 Vos fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur opprimat :

5 omnes enim lucis dicique homines estis. Non sumus noctis aut tenebrarum :

6 ne dormiamus ergo, ut ceteri, sed vigilemus, sobriique simus.

7 Nam qui dormiunt, noctu dormiunt : & qui inebriantur, noctu ebrii sunt.

8 At nos cum diei simus, sobrii sumus, induti fidei charitatisque lorica, galeamque spei salutis :

9 siquidem non destinavit nos Deus supplicio, sed salutis partem per Dominum nostrum Jesum Christum :

10 pro nobis mortuum, ut sive vigilamus, sive dormimus, unum cum eo vivamus.

11 Quamobrem cohortamini inter vos, & alius alium instruite, ut & facitis.

12 Rogamus autem, vos fratres, ut eos qui in vobis laborant, vobisque præsent in Do-

mini negotio, & vos castigant, agnoscatis,

13 & maximi faciatis, charosque habeatis, propter eorum opus. Præbete vos eis pacatos.

14 Hortamur item vos, fratres, castigate incompósitos, solamini parum magnanimos, infirmis opitulamini, elementes este in omnes.

15 Videte, ne quis cui malum pro malo rependat : sed semper beneficia & inter vos & in omnes exercete.

16 Semper gaudete,

17 continenter orate,

18 in omnibus Deo gratias agite : nam ea est Dei voluntas, qui sitis Christi Jesu, voluntas.

19 Spiritum ne extinguite,

20 vaticinationes ne contemnite :

21 omnia probate, bona tenete,

22 ab omni maleficii genere abstinete.

23 Ipse Deus pacis vos sanctos reddat & absolutos, interiorique v. stri spiritus, & animæ & corpora criminis expertia adventum Domini nostri Jesu Christi conserventur.

24 Ita fidelis est is qui vocavit, ut id facturus sit.

25 Fratres, orate pro nobis

26 Salutate fratres omnes osculo sancto.

27 Obtestor vos per Dominum, ut hæc legatur Epistola omnibus sanctis fratribus.

28 Adsit vobis Domini nostri Jesu Christi gratia. Amen.

Ad Thessalonicenses præscripta est Athenis.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA SECUNDA AD THESSALONICENSES.

CAPUT I.

Laudat incrementa fidei, charitatis, & tolerantiae Thessal. Et Dei ultionem adversus piorum oppressores describens, fideles docet recumbere in expectationem extremi judicii.

PAULUS ET SYLVANUS, & Timotheus, Thessalonicensium ecclesiarum, quae Dei patris nostri est, & Domini Jesu Christi,

2 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Deo gratias agere debemus immortales de vobis, fratres, ut dignum est, quod adeo crevit vestra fides, adeoque exuberat vestram omnium mutua charitas,

4 ut nos ipsi de vobis gloriamur in divinis ecclesiis, de patientia atque fide qua praediti estis in omnibus quas sustinetis, vexationibus ac calamitatibus:

5 quod indicio est fore, ut justo Dei judicio divinum regnum consequamini, pro quo patimini.

6 Siquidem aequum est, ut à Deo reddatur, sicut affligentibus vos afflictio,

7 sic vobis qui affligimini, requies una nobiscum, tum cum existet de coelo Dominus Jesus, cum potestatis suae angelis,

8 in igne flammante, supplicium irrogaturus nescientibus Deum, & Domini nostri Jesu Christi Evangelio non obedientibus,

9 qui æterno exitio poenas dabunt Domino, ejusque gloriosae potentiae,

10 cum venerit, ut in illa die in sanctis suis illustretur, inque cunctis fidentibus admirandus esse videatur quod nostro ad vos testimonio creditum fuerit.

11 Eam ob rem nos semper pro vobis oramus, ut vos Deus, eo in quem vocati estis, statu dignos reddat, perficiatque ut bonitatem ac fidei opus, & libentissime & fortiter persequamini atque absolvatis,

12 quò Domini nostri Jesu Christi nomen in vobis celebretur, & vos in eo, pro Dei nostri & Domini Jesu Christi beneficentia.

CAPUT II.

Negat venturum Christi diem, donec in apostasiam prolapsus fuerit mundus, & revelatus fuerit Antichristus, cujus interitum describit. Infertque inde exhortationem ad constantiam.

Rogamus autem vos, fratres, quod attinet ad adventum Domini nostri Jesu Christi.

Christi, & nostri ad eum aggregationem,

2 ne citò de sententia dimoveamini, néve turbemini, nec spiritu, nec oratione, nec epistola, cujus nos auctores esse videamur, quasi instet Christi dies.

3 Nemo vos ullo modo decipiat: nam non prius id futurum est, quam venerit defectio, & patefactus fuerit homo flagitiosus, homo ille perditus,

4 qui adversatur, & se supra quicquid dicitur Deus aut numen, extollit: adeò ut in Dei templo tanquam Deus sedeat, sese Deum esse ostendens.

5 An non meministis, me, cum adhuc apud vos essem, hæc vobis dicere?

6 Et nunc scitis quid obstat, quò minus existat ille suo tempore:

7 sceleris enim mysterium jam agitur: superest tantum, ut qui nunc tenet, è medio tollatur:

8 tum demum existet ille scelerosus: quem Dominus oris sui spiritu conficiet, adventusque sui claritate delebit:

9 cujus scelerosi adventus, Satanz opera, erit cum omni falforum prodigiorum, portentorum, miraculorumque genere,

10 cumque omni scelerum fraude conjunctus, apud perituros quidem: quoniam veritatis amorem, quo salvi fierent, non admiserint.

11 Propterea mittet eis Deus vim erroris tantam, ut credant mendacio,

12 quò damnentur quicunque veritati non crediderint, sed sceleribus delectati fuerint.

13 Nos verò debemus Deo

gratias agere immortales de vobis, fratres, Domino dilecti, quòd vos principio Deus elegerit ad salutem, per spiritus sancti testimoniam, fidemque veritatis.

14 ad quòd vos vocavit per Evangelium nostrum, quærenda Domino nostro Jesu Christo gloriæ causa.

15 Quamobrem, fratres, perstate, & instituta tenete, quæ ex nostra vel oratione vel epistola didicistis.

16 Ipse verò Dominus noster Jesus Christus, & Deus pater noster, qui nos pro suo favore adamavit, æternoque solatio & bona spe donavit,

17 vestros stabiliat animos, & vos in omni bono & sermone & opere confirmet.

CAPUT III.

Monet ut piis precibus Evangelii prædicationem promoveant: & se subducant ab iis qui ocio, & curiositate turbant ordinem publicum, quos etiam à communis fidelium cœtu excludit.

Quòd superest, orate fratres, pro nobis, ut Domini doctrina currat ac illustretur, sicut apud vos,

2 utque defendamur ab importunis, & malis hominibus: nec enim omnium est fides.

3 Sed Dominus, ut est fidelis, vos confirmabit, & à malo tuebitur.

4 Atque equidem de vobis per Dominum confidimus, vos quæ vobis præcipimus, ea & facere, & facturos esse.

5 Dominus verò vestros dirigat animos ad divinam charitatem, Christianamque patientiam.

6 Denunciamus autem vobis, fratres, per Domini nostri Jesu Christi

Christi nonien, ut vitetis om-
nem fratrem intemperanter se,
ex institutione, quam à
vobis accepit, gerentem.

7 Nam vos ipsi scitis, quo-
modo sumus imitandi: quippe
nos adeo non intemperanter
essimus apud vos,

8 ut ne victum quidem gra-
tia quoquam acceperimus, sed
peroso labore noctes & dies
michi fuerimus, ne cui vestram
graves essemus:

9 non quia nobis id non li-
cet, sed ut nos vobis imitan-
dos exemplum proponeremus.

10 Etenim dum istic era-
mus, hoc vobis edicebamus, si
quis oporari nolle, eum ne co-
medere quidem debere.

11 Audimus enim quosdam
apud vos immodestè vivere, ni-
hil agentes, sed supervacanea a-
gentes.

12 Iis nos edicimus, eosque

per Dominum nostrum Jesum
Christum hortamur, ut quietè
operantes sibi victum quærant.

13 Vos verò, fratres, nolite
rectè agendo fatigari.

14 Quòd si quis dictis no-
stris non obtemperat, eum per
epistolam significate, & ab ejus
commercio abstinete, ut eum
pudeat:

15 neve eum pro inimico ha-
bete, sed ut fratrem castiga-
te.

16 Ipse pacis Dominus, pa-
ce vos & semper, & omnino do-
net. Dominus vobis adsit om-
nibus.

17 Salutatio mea manu Pau-
li, quod signum est in omnibus
epistolis. Sic scribo:

18 Adsit vobis omnibus Do-
mini nostri Jesu Christi gratia:
Amen.

Scripta Athenis.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA PRIMA AD TIMOTHEUM.

CAPUT I.

Absolutum veri pastoris exem-
plar proponens, cum præcipua
ejus functio sit in docendo
monet ut rejectis vanis quæsti-
onibus ea tradat, quæ chari-
tatem & fidem spirent. Ac ne
contemptui sit sua autoritas,
qualis factus sit, per Dei gra-
tiam honorificè prædicat.

PAULUS Apostolus Jesu
Christi, ex mandato Dei
servatoris nostri, & Do-

mini Jesu Christi, spei nostræ,

2 Timotheo germano in fide
filio, gratiam, misericordiam,
pacem à Deo patre nostro, &
Domino Jesu Christo, Domino
nostro.

3 Quemadmodum ego te in
Macedoniam proficiscens co-
hortatus sum, maneto Ephesi,
ut quibusdam denuncies ne ali-
am sequantur doctrinam,

4 néve fabulas attendant, &
antiquitates infinitas, quæ poti-

Christi, & nostri ad eum aggregationem,

2 ne citò de sententia dimoveamini, néve turbemini, nec spiritu, nec oratione, nec epistola, cujus nos authores esse videamur, quasi instet Christi dies.

3 Nemo vos ullo modo decipiat: nam non prius id futurum est, quàm venerit defectio, & patefactus fuerit homo flagitiosus, homo ille perditus,

4 qui adversatur, & se supra quicquid dicitur Deus aut numen, extollit: adeò ut in Dei templo tanquam Deus sedeat, sese Deum esse ostendens.

5 An non meministis, me, cùm adhuc apud vos essem, hæc vobis dicere?

6 Et nunc scitis quid obstat, quò minus existat ille suo tempore:

7 sceleris enim mysterium jam agitur: superest tantum, ut qui nunc tenet, è medio tollatur:

8 tum demum existet ille scelerosus: quem Dominus oris sui spiritu conficiet, adventusque sui claritate delebit:

9 cujus scelerosi adventus, Satanz opera, erit cum omni falforum prodigiorum, portentorum, miraculorumque genere,

10 cumque omni scelerum fraude conjunctus, apud perituros quidem: quoniam veritatis amorem, quo salvi fierent, non admiserint.

11 Propterea mittet eis Deus vim erroris tantam, ut credant mendacio,

12 quò dampnentur quicunque veritati non crediderint, sed sceleribus delectati fuerint.

13 Nos verò debemus Deo

gratias agere immortales de vobis, fratres, Domino dilecti, quòd vos principio Deus elegerit ad salutem, per spiritus sancti testimoniam, fidemque veritatis.

14 ad quòd vos vocavit per Evangelium nostrum, quærenda Domino nostro Jesu Christo gloriæ causa.

15 Quamobrem, fratres, perstate, & instituta tenete, quæ ex nostra vel oratione vel epistola didicistis.

16 Ipse verò Dominus noster Jesus Christus, & Deus pater noster, qui nos pro suo favore adamavit, æternoque solatio & bona spe donavit,

17 vestros stabiliat animos, & vos in omni bono & sermone & opere confirmet.

CAPUT III.

Monet ut piis precibus Evangelii prædicationem promoveant: & se subducant ab iis qui ocio, & curiositate turbant ordinem publicum, quos etiam à communii fidelium cœtu excludit.

Quòd superest, orate fratres, pro nobis, ut Domini doctrina currat ac illustretur, sicut apud vos,

2 utque defendamur ab importunis, & malis hominibus: nec enim omnium est fides.

3 Sed Dominus, ut est fidelis, vos confirmabit, & à malo tuebitur.

4 Atque equidem de vobis per Dominum confidimus, vos quæ vobis præcipimus, ea & facere, & facturos esse.

5 Dominus verò vestros dirigat animos ad divinam charitatem, Christianamque patientiam.

6 Denunciamus autem vobis, fratres, per Domini nostri Jesu Christi

Christi nomen, ut vitetis omnem fratrem intemperanter se, non ex institutione, quam à vobis accepit, gerentem.

7 Nam vos ipsi scitis, quod imitandi: quippe cum nos adeo non intemperanter ellicerimus apud vos,

8 ut ne victum quidem gratia quoquam acceperimus, sed peroso labore noctes & dies operati fuerimus, ne cui vestram graves essemus:

9 non quia nobis id non liceret, sed ut nos vobis imitantes exemplum proponeremus.

10 Etenim dum istuc eramus, hoc vobis edicebamus, si quis operari nolleret, eum ne comedere quidem debere.

11 Audimus enim quosdam apud vos immodeste vivere, nihil agentes, sed supervacanea agentes.

12 Iis nos edicimus, eosque

per Dominum nostrum Jesum Christum hortamur, ut quiete operantes sibi victum quærant.

13 Vos verò, fratres, nolite recte agendo fatigari.

14 Quod si quis dictis nostris non obtemperat, eum per epistolam significate, & ab ejus commercio abstinete, ut eum pudeat:

15 neve eum pro inimico habete, sed ut fratrem castigate.

16 Ipse pacis Dominus, pax vobis & semper, & omnino donet. Dominus vobis adsit omnibus.

17 Salutatio mea manu Pauli, quod signum est in omnibus epistolis. Sic scribo:

18 Adsit vobis omnibus Domini nostri Jesu Christi gratia: Amen.

Scripta Athenis.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA PRIMA AD TIMOTHEUM.

CAPUT I.

Absolutum veri pastoris exemplar proponens, cum præcipua ejus functio sit in docendo monet ut rejectis vanis questionibus ea tradat, quæ charitatem & fidem spirent. Ac ne contemptui sit sua auctoritas, qualis factum sit, per Dei gratiam honorifice prædicat.

PAULUS Apostolus Jesu Christi, ex mandato Dei servatoris nostri, & Do-

mini Jesu Christi, spei nostræ,

2 Timotheo germano in fide filio, gratiam, misericordiam, pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo, Domino nostro.

3 Quemadmodum ego te in Macedoniam proficiscens cohortatus sum, maneto Ephesi, ut quibusdam denuncies ne aliam sequantur doctrinam,

4 neque fabulas attendant, & antiquitates infinitas, quæ poti-

us quæstiones pariunt, quàm divinam in fide instructionem.

5 Enimverò præceptionum finis est charitas, ex animo puro, bonaque conscientia, & fide non ficta proficiscens:

6 à quibus aberrantes quidam, in eam orationis vanitatem deflexerunt,

7 ut velint legis esse doctores, cum nesciant quid dicant, neque de quibus affirmant.

8 Scimus sanè bonam esse legem, si quis ea legitime utatur.

9 hoc intelligens, iustis non esse latam legem, sed sceleratis & contumacibus, impiis & improbis, irreligiosis & profanis, parricidis & matricidis.

10 homicidis, impudicis, prædiconibus, plagariis, mendacibus, perjuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ contrarium est,

11 quæ sita est in glorioso beati Dei Evangelio, quod mihi commissum est.

12 Et gratiam habeo ei qui mihi vires dedit, Christo Jesu Domino nostro, qui mihi tantum fidei habuerit, ut me huic ministerio præficeret,

13 qui prius eram in Deum maledicus, & infestus, & contumeliosus. Sed mei misertum est, quoniam ignarus feci, expers fidei:

14 verum Domini nostri beneficium fuit excellentissimum, cum fide & charitate in Christo Jesu posita.

15 Certa res est, & omni approbatione digna, Christum Jesum in mundum venisse servatum fontes, quorum vel primus ego sum.

16 Sed ideo mihi tributa misericordia est, ut in me in primis exereret Jesus Christus

summam clementiam, ad eorum exemplum, qui ei fidem essent habituri ad vitam æternam.

17 Regi autem seculorum immortalis, inaspektabili, soli sapienti Deo honos & gloria in perpetua secula: Amen.

18 Hoc tibi præceptum commendo, fili Timothee, secundum prægressa de te oracula, ut quemadmodum ea postulant præclara fungare militia,

19 fidem habens, bonamque conscientiam: qua repulsa, quidam fidei naufragium fecerunt,

20 quorum est Hymenezus & Alexander, quos ego Satanæ dedidi, ut dediscant impiè loqui.

CAPUT II.

In precibus publicis vult omnes commendari Deo, idque duplici ratione. Inde omnes cujuscunque loci sint, ad orationem invitat, & quo vestitu, quoque modestia mulieres in sacro catu se gerere debeant, differt.

EXhortor igitur primum omnium, ut fiant supplicationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones, pro cunctis hominibus,

2 pro regibus & omnibus potestate pollentibus, ut tranquillam quietamque vitam agamus, cum omni pietate ac gravitate.

3 Hoc enim honestum est, nostroque servatori Deo acceptum,

4 qui omnes homines servari vult, & ad veritatis cognitionem venire.

5 Unus enim Deus est, unus item sequaster Dei & hominum, homo Christus Jesus,

6 qui seipsum, liberationis
pro cunctis dedit:
nam ad rem suis temporibus
standam, ego prae sum &
solus constitutus.

7 Verum dico per Christum,
non mentior, magister alieni-
corum fidelis atque verax.

8 Volo igitur ut supplicent
homines quovis in loco, attol-
lentes pias manus, citra iram
quamque cogitationem.

9 Item ut se mulieres mode-
sto habitu cum verecundia &
frugalitate comant, non cincia-
tis, aut auro, aut margaritis,
aut sumptuoso vestitu:

10 sed ut foeminas decet,
pietatem recte factis profiten-
tes.

11 Mulier quiete discat, sum-
ma cum obedientia.

12 Mulieri quidem docere
non permitto, nec authorita-
tem sibi vendicare in virum,
sed quietam esse.

13 Nam prior Adamus for-
matus est, deinde Eva:

14 & Adamus non deceptus
est: at mulier decepta delictum
admisit.

15 servabitur tamen per li-
berorum procreationem, si man-
ferit in fide, & charitate, & san-
ctimonia cum frugalitate.

CAPUT III.

*Episcopos, & Diaconos Christia-
nos depingit, cum eorum uxo-
ribus, liberis & familia. Et
ecclesiam domum Dei nomi-
nat.*

Certa res est: si quis epis-
copi munus expetit, bo-
num munus cupit.

2 Debet autem episcopus in-
reprehensibilis esse, unius uxoris
vir, sobrius, frugi, modestus, ho-
spitalis, aptus ad docendum:

3 non violentus; non per-
cussor, non sordidus, sed aqua-
nimis, à jurgiis & avaritia alie-
nus,

4 suam domum bene admini-
strans, liberos habens dicto au-
dientes, summa cum gravitate.

5 Quod si quis suam ipsius
domum administrare nescit, quo
pacto Dei ecclesiam procura-
bit?

6 Ne sit novitius: ne infla-
tus, in Diaboli criminationem
incurrat.

7 Debet etiam honesto alie-
norum testimonio commenda-
tus esse, ne in probum diaboli-
que laqueum incidat.

8 Itidem ministri sint gra-
ves, non bilingues, non vino ni-
mis dediti, non sordidi,

9 in fidei arcano sibi bene
conscii.

10 Atque hi prius proben-
tur, deinde ministrent inculpati.

11 Uxores item graves, non
calumniatrices, sobrias, fideles
in omnibus.

12 Ministri sint singularum
uxorum viri, liberos domosque
suas bene regentes.

13 Nam qui recte mini-
strant, ii praeclarum sibi gra-
dum faciunt, magnamque in fi-
de in Christo Jesu collocanda
libertatem.

14 Hæc tibi scribo, sperans
me ad te venturum esse brevi,

15 ut, si tardem, scias quo-
modo sit in Dei domo versan-
dum, quæ est Dei viventis ec-
clesia, veritatis columen atque
firmamentum.

16 Et professò magnum est
pietatis arcanum, Deus appa-
ruit in carne, per spiritum com-
mendatus est, conspectus ange-
lis, prædicatus gentibus, credi-
tus in mundo, receptus in gloria.

CAPUT IV.

*Falsas doctrinas tam de conjugii
& ciborum discrimine, quam
prophanas damnat, commen-
dat: autem pietatis studium, &
assiduam scripturæ lectionem.*

S fore ut ultimis temporibus,
deficiant quidam à fide, spiriti-
bus addicti fallacibus, dæmoni-
orumque doctrinis,

2 per simulationem hominum
falsiloquorum, inustam habent-
ium conscientiam :

3 vetantium matrimonia
contrahere, abstinere cibis, quos
Deus creavit, ut eis cum gratia-
rum actione vescantur fidentes,
qui verum intelligunt :

4 videlicet omnia à Deo
condita, esse bona, nihilque re-
jiciendum, quod cum gratia-
rum actione sumatur,

5 quippe quod divinis verbis
& supplicatione lustretur.

6 Hæc tu fratribus propo-
nens, bonus eris Jesu Christi
minister, educatus in fidei ver-
bis, bonæque doctrinæ, quam
assecurus es.

7 Profanus autem & aniles
fabulas evita, ac teipsum ad pie-
tatem exerceto.

8 Cum sit enim corporis ex-
ercitatio ad pauca utilis, pietas
ad omnia utilis est, promissiones
habens & præsentis & futuræ
vitæ,

9 Certa res est, & summa ap-
probatione digna.

10 nam ideo & laboramus,
& probra patimur, quod spem
habemus in vivente Deo, qui
cām omnium, tum maximè
fidentium hominum servator
est:

11 hæc præcipito ac doceto.

12 Effice ut nemo tuam ju-
ventutem despiciat : quin si-

dentibus exemplo esto, verbis,
moribus, charitate, spiritu, fide,
castitate, donec veniam.

13 Da operam lectioni, co-
hortationi, doctrinæ.

14 Noli dotem negligere,
qua præditus es, quæ tibi per
oraculum collata est, cum qui-
dem tibi manus imposuisset se-
natus.

15 Hæc meditare, in his esto,
ut in omnibus proficere vide-
are.

16 Curam gere & tui ipsius,
& doctrinæ, in iisque persevera:
hoc enim faciens, & teipsum
servabis, & auditores tuos.

CAPUT V.

*Postquam modum monendi sin-
gulos præscripsit, de vidui
agit, quæ tunc in Ecclesia
ministerium cooptabantur, in-
de ad presbyteros transit, &
quædam corporis valetudini
servientia admisceat.*

Seniores ne objurgato, sed
ut patrem exhortare: ju-
niores, ut fratres :

2 seniores faminas, ut ma-
tres: juniores ut sorores, sum-
ma cum castitate.

3 Viduas honora, quæ verè
viduæ sunt.

4 Quod si quæ vidua liberos
habet, aut nepotes, doceat in
primis suam familiam pietatem
colere, parentibusque vicem
reddere. Hoc enim honestum
est, & Domino acceptum.

5 Vera quidem vidua & de-
serta, habet in Deo spem, va-
catque supplicationibus & præ-
cibus noctes & dies.

6 At deliciis indulgens vi-
dua, vivens mortua est.

7 Atque hæc denunciato, ut
sint criminis expertes.

8 Quod si qua suorum præ-
sertim

serum domesticorum, curam non habet, ea fidem abnegavit, etque insidente deterior.

9 Vidua cooptetur non minor annis sexaginta, quæ unius viri fuerit uxor,

10 à rectè factis bene audiens, si liberos educavit, si hospitalitatem exercuit, si sanctorum pedes lavit, si subvenit afflictis, si omnia rectè facta persecuta est.

11 Juniores autem viduas repudiato. Nam postquam Christum repudiantes lascivire ceperunt, nubere volunt :

12 eo dammandæ, quòd primam fidem fregerunt.

13 Adde quod ociosæ discunt pervagari domos : nec solum ociosæ, verumetiam nugaces, & curiosæ, loquentes illicita.

14 Itaque volo juniores nubere, liberis operam dare, regere familiam, nullam dare adversario occasionem criminandi.

15 Jam enim nonnullæ ad Satanam desciverunt.

16 Si quis, aut si quæ fidens viduas habet, subveniat eis : neve gravetur Ecclesia, ut veris viduis sufficiat.

17 Seniores, qui rectè gubernant, gemino præmio afficiantur, præsertim qui in sermone doctrinaque elaborant.

18 Aiunt enim literæ : Bovi trituranti os ne obthurato : & Dignus est operarius mercede sua.

19 Contra senioremem ne admittis accusationem, nisi duo trefve testes sint.

20 Peccantes coram omnibus argue, quo ceteri metu afficiantur.

21 Obtestor in Dei, Domini, quæ Jesu Christi, & lectorum

angelorum conspectu, ut hæc si ne ullo discrimine exequare, nihil per favorem faciens.

22 Manus nemini protinus imposito, neve aliena peccata participato. Teipsum castum servato.

23 Ne amplius aquam bibe, sed exiguo vino utere, propter tuum stomachum, & crebras infirmitates.

24 Nonnullorum hominum peccata perspicua sunt, & judicium anteveniunt : in nonnullis verò subsequuntur.

25 Itidem rectè facta perspicua sunt, & quæ aliter se habent, latere nequeunt.

CAPUT VI.

Docet quid servos deceat. Quam exitiosa pestis sit avaritia. Et postquam obiter de divitibus meminit, iterum prohibet Timotheo ne se inanibus doctrinis impediatur.

Quicumque sunt sub iugo servi, heros suos omni honore dignos existiment, ne Dei nomen & doctrina malè audiat.

2 Qui verò fidentes habent heros, ne ideo contemnant, quia fratres sunt : sed potius serviant, quia fidentes, Deoque chari sunt, idem beneficium adepti. Hæc doce, & exhortare.

3 Si quis diversam sequitur doctrinam, neque sanis Domini nostri Jesu Christi dictis, pietatisque doctrinæ accedat,

4 is inflatus nihil intelligit, sed morbo circa quæstiones & verborum certamina laborat : ex quibus oritur invidia, jurgium, maledicta, pravæ suspensiones,

5 ineptæ disputationes hominum mente corruptorum, & veri expertium, pietatem pro quæstu

stu habentium. A talibus abstineo.

6 Est verò quæstus magnus pietas, & sua forte contentum esse.

7 Cum enim nihil in mundum attulerimus, profecto nihil auferre possumus :

8 itaque alimenta & tegumenta habentes, iis contenti simus.

9 Qui verò ditescere volunt, incidunt in tentationem, & in laqueum, inque multas & insanas ac perniciosas cupiditates, quæ homines in perniciem intorquentque demergunt.

10 Radix enim omnium malorum est avaritia : cuius avidi quidam, à fide aberrarunt & sese in multos dolores induxerunt.

11 At tu, divine vir, hæc fuge, iustitiamque persequere, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.

12 Certa præclarum fidei certamen : vitam prehende sempiternam, ad quam vocatus es, & præclara professione coram multis testibus professus es.

13 Edico tibi in Dei conspectu, vitam dantis omnibus : itemque Christi Jesu, qui coram Pontio Pilato præclara illa confessione verum testatus est,

14 ut præceptionem seryes

intemeratus ac irreprehensibilis, usque ad adventum Domini nostri Jesu Christi,

15 quem adventum suis temporibus exhibebit beatus ille, solusque potens, regnantium rex, & dominantium Dominus,

16 solus habens immortalitatem, lumen, habitans inaccessum, quem hominum nullus neque vidit, neque videre potest, cui honor & imperium æternum.

17 Amen. Iis qui in hac vita divites sunt, denuncia ne superbiant, neque spem habeant in incertis divitiis : sed in vivente Deo, qui nobis omnia largè suppeditat ad fruitionem :

18 ut benefician, ut recte factis divites, ut liberales sint, atque largi,

19 præclarum sibi fundamentum in futurum congerentes, ut vitam assequantur verè sempiternam.

20 O Timothee, depositum serva, abhorrens à profanarum vocum vanitate, & dissidiis ejus quæ falsò nominatur scientia :

21 quam profitentes quidam, à fide aberrarunt. Adsit tibi gratia : Amen.

Scripta est Laodiceæ, quæ Pauciæ Phrygiæ caput est.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA SECUNDA AD TIMOTHEUM.

CAPUT I.

Laudata fide Timothei, ut in munere sibi commisso fideliter pergat, eum hortatur. Et ne propter sua vincula, aut aliorum defectiones labascet, de suo apostolatu glorietur, & depositum custodiam illi commendat. Laudat etiam Onesimum.

PAULUS apostolus Jesu Christi, Dei voluntate, secundum vitæ in Christo Jesu positæ promissionem,

2 Timotheo charo filio gratiam, misericordiam, pacem, à Deo patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Gratiam habeo Deo, quem ritu majorum pura conscientia colo, quod assiduam teneo memoriam tui in meis supplicationibus,

4 noctes & dies cupiens videre te, memor tuarum lacrymarum, ut lætitia complear,

5 memoria repetens tuam non fictam fidem, quæ prius habitavit in avia tua Loide, & matre Eunice, & (quomodo mihi persuasi) etiam in te.

6 Quam ob causam summo-neo te, ut suscites divinam doctem, qua per mearum manuum impositionem præditus es.

7 Non enim dedit nobis Deus timiditatis spiritum, sed fortitudinis, & charitatis ac frugalitatis.

& Quamobrem ne te pudeat

testificationis Domini nostri; neque mei ejus vincl: sed simul Evangelii adversa, Dei virtute, perpetere,

9 qui nos servavit, ad sanctumque statum vocavit, non ob facta nostra, sed ob suum decretum & beneficium, quod nobis in Christo Jesu ante omnem temporum æternitatem donatum,

10 nunc repræsentatum est adventu servatoris nostri Jesu Christi, qui & mortem abiecit, & vitam ac immortalitatem collustravit, per Evangelium,

11 ad quod ego externarum gentium præco & Apostolus & magister constitutus sum.

12 ob quam causam hæc pa-tior: sed me non pudet. Scio enim cui crediderim: & persuasum habeo, eum posse meum depositum custodire ad illam diem.

13 Exemplum sanorum doctorum, quæ ex me audivisti, retineto cum fide & charitate in Christo Jesu posita.

14 Præclarum istud depositum servato, per spiritum sanctum in nobis habitantem.

15 Aversati sunt me (hoc tu nosti) omnes Asiani, quorum est Phygelus, & Hermogenes.

16 Tribuat Dominus misericordiam Onesiphori familiæ: nam is me sæpe recreavit.

17 adeoque cum meæ cate-næ non pudit, ut postquam

Ro-

Romam pervenit, me diligenter quæſiverit, ac invenerit.

18 Faxit Dominus, ut misericordiam consequatur à Domino in illa die. Quantum item Ephesi præſtiterit, tu ſatis noſti.

CAPUT II.

Ut perſeverantiam in militia Chriſtiana commendet, ſimilitudines ſumit à militibus, & ab agricolis. Vincula ſua ſanctis uſui eſſe declarat. Inde monet Timotheum ut ſermonem veritatis rectè diſpertiat, & reproborum exempla fugiens, modeſtè omnia agat.

Quare tu, mi fili, convaleſce beneficio in Chriſto Jeſu poſito:

2 & quæ ex me multis teſtibus audiviſti, ea exponito fidis hominibus, qui ſint ad alios etiam docendos idonei.

3 Tu ergo adverſa patere, ut bonus Jeſu Chriſti miles.

4 Nemo militans ſeſe vitæ negotiis implicat, ut militiæ duci placeat.

5 Jam ſi quis dimicat, non coronatur, niſi legitimè dimicaverit.

6 Laborandum agricolæ eſt prius quàm fructum percipiat.

7 Intellige quæ dico: det verò tibi Dominus induſtriam in omnibus.

8 Recordare Jeſum Chriſtum ex mortuis excitatum, Davidis ſemine progeneratum, ut fert Evangelium meum,

9 in quo adverſa ſero uſque ad vincula, tanquam facinorofus: verùm divinus ſermo vinculus non eſt.

10 Propterea omnia tolero propter electos, ut ipſi quoque poſitam in Chriſto Jeſu ſalutem cum gloria conſequantur æternam.

11 Certa res eſt: ſi ſimul mortui ſumus, ſimul etiam vivemus.

12 Si unà toleramus, etiam unà regnabimus. Si negamus, ille quoque negabit nos:

13 ſi diffidimus, ille fidelis manet, ſeipſum negare non poſteſt.

14 Hæc commemorato, obteſtans in Domini conſpectu, non eſſe verbis pugnandum, quæ res non modò nihil proſit, verùm etiam auditores evertat.

15 Da operam ut teipſum Deo probes, operarium non erubescendum, rectè ſecantem veritatis orationem.

16 Profanas autem verborum futilitates evitato: nam ad multam ſerpent impietatem,

17 eorumque ſermo gangrenæ ritu corrodet: quorum eſt Hymenæus, & Philetus.

18 qui à veritate aberrarunt, dicentes reſurrectionem jam fuiſſe, & nonnullorum fidem evertunt.

19 Atqui firmum Dei fundamentum ſtat, hoc habens ſigillum: Novit Dominus qui ſint ſui: itaque recedat ab injuſtitiis, quiſquis nominat Chriſti nomen.

20 In magna autem domo non ſunt ſolum aurea argenteaque vaſa, verùm etiam lignea, & teſtacea, & alia ad res honeſtas, alia ad inhoneſtas.

21 Proinde ſi quis ſeipſum ab his expurgaverit, vas erit ad honeſtatem ſacratum, hero utile, ad omne bonum opus paratum.

22 Juveniles cupiditates fuge: juſtitiam, fidem, charitatem, pacem, unà cum iis qui Dominum incero animo invocant, perſequere.

23 Stultas & indoctas quæſtiones

ffiones declina, quippe quæ (ut
scis) pugnas gignant :

24 cùm Domini servus non
pugnare debeat, sed erga om-
nes mitis esse, ad docendum ac-
commodatus, injuriæ patiens,

25 cum mansuetudine eru-
diens dissentientes, si forte Deo
eos ad frugem revocante, verum
agnoscant.

26 ad seque redeant, & dia-
boli laqueum evadant, à quo
capti, ejus arbitrio tenentur.

CAPUT III.

*Predicit quàm infesta piis tem-
pora immineant: sed fiducia
victoriæ animat eum ad certa-
men: exercitationem sanæ
doctrinæ inprimis commen-
dans.*

Illud autem scito, extremo
ævo difficilla fore tempora.

2 erunt enim homines sul-
amantes, avari, arrogantes, su-
perbi, maledici, in parentes
contumaces, ingrati, irreligiosi,

3 inhumani, fœdistragi, ca-
lumniatores, intemperantes,
immites, virtutis inimici,

4 proditores, temerarii, in-
fati, L. caci & G. voluptatis
magis quàm Dei amantes.

5 pietatis speciem habentes,
sed qui ejus vim abnegaverint.
Hos tu averfare.

6 Ex his autem sunt, qui in
domos sese insinuant, captivaf-
que reddunt mulierculas, quæ
peccatis coopertæ, & variis cu-
piditatibus actæ,

7 semper discunt, & nun-
quam ad veri cognitionem per-
venire possunt.

8 Ac quomodo Jannes &
Jambres Mofi restiterunt, ita hi
veritati resistent: homines men-
te corrupti, circa fidem impro-
bati.

9 Verùm non procedent lon-
gius: nam eorum dementia e-
rit omnibus perspicua, ut illo-
rum fuit.

10 Tu verò assequutus es me-
am doctrinam, mores, proposi-
tum, fidem, clementiam, chari-
tatem, patientiam,

11 vexationes, res adversas:
qualia mihi contigerunt Antio-
chiæ, Iconii, Lystris: quales ve-
xationes sustinui: ex quibus
omnibus me vindicavit Domi-
nus.

12 Et verò omnes qui volent
in Christo Jesu piè vivere, infe-
stabuntur:

13 cùm interea mali homi-
nes & impostores pergent in de-
terius, & fallent, & fallentur.

14 Tu verò in eis persevera
quæ didicisti, & per quæ fidens
factus es, cùm & scias à quo di-
diceris,

15 & à puero sacras literas
noveris, quæ te possint erudire
ad salutem per fidem Christo
Jesu habendam.

16 Omne scriptum divinitus
inspiratum est, & utile ad do-
ctrinam, ad reprehensionem, ad
correctionem, ad justitiæ disci-
plinam.

17 ut compositus sit divinus
homo, ad omne rectè factum be-
ne comparatus.

CAPUT IV.

*Obtestatur eum ut maxime evan-
gelium prædicet in tam deplo-
rato tempore. Sibi in propin-
quo esse mortem, sed ita ut
quasi victor ad gloriosum tri-
umphum properet. Tandem ac-
cessendi Timothei necessitatem
ex præsentis suo statu ostendit.*

Itaque obtestor ego in Dei
conspectu, & Domini Jesu
Christi, qui adventu regnoque
suo

fuo & vivos & mortuos judicaturus est,

2 publica doctrinam, inſta opportunè, importunè: argue, increpa, cohortare ſumma cum clementia ac doctrina.

3 Erit enim tempus cùm ſanam doctrinam non ferent homines, ſed ad ſuas libidines ſibi magiſtros cumulabunt,

4 auribusque prurientibus, & à vero averſis, ad fabulas ſe convertent.

5 Tu verò in omnibus eſto ſobrius: mala patere: Evangelizæ officio fungere: tuo munere perſungere.

6 Nam ego jamjam immolandum ſum, diſceſſusque mei tempus inſtat.

7 Præclarum certamen certavi: curſum abſolvi: fidem ſervavi:

8 quod ſupereſt, reſervatur mihi juſtitiz corona, quam mihi Dominus reddet in illa die, juſtus judex: neque ſolùm mihi, ſed etiam omnibus qui ejus adventum amaverint,

9 Da operam ut ad me brevi venias.

10 Demas enim me, vitæ præſentis amore, dereliquit, & Theſſalonicam proſectus eſt: Creſcens in Galatiam: Titus in Dalmatiam:

11 Lucas ſolus eſt mecum. Marcum aſſumptum tecum adducito: eſt enim mihi utilis ad miniſterium.

12 Tychicum legavi Ephēſum.

13 Penulam, quam in Troade apud Carpum reliqui, cùm venies aſſerto, & libros, maximè membranas.

14 Alexander faber ferrarius multis me malis affecit: reddat ei Dominus digna ejus factis præmia.

15 Eum tu quoque caveto: nam magnopere reſtitit noſtris verbis:

16 In prima mea cauſa diſtione nemo mihi adſuit, ſed omnes me deſeruerunt, id quod ne eis imputetur precor.

17 At Dominus mihi adſuit, meque corroboravit, ut per me peragatur præconium, audiantque gentes omnes: atque ita liberatus ſum ex leonis ore,

18 meque liberabit ab omni mala re, & ad cœleſte ſuum regnum conſervabit Dominus, cui gloria in perpetua ſecula: Amen.

19 Saluta Priſcam, & Aquilam, & Oneſiphori familiam.

20 Eraſtus manſit Corinthi, Trophimum reliqui Mileti agrotantem.

21 Cura ut ante hyemem venias. Salutat te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, denique fratres omnes.

22 Dominus Jeſus Chriſtus adſit animo tuo. Adſit vobis gratia: Amen.

Scripta eſt Romæ ad Timotheum ſecunda, cùm ſe Paulus iterum ſiſſiſſet Caſari Neroni.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD TITUM.

CAPUT I.

Docet quales oporteat ministros eligere, simul ostendit quomodo vaniloquis os obturare oportet. Hac occasione perstringit Cretenſium mores, Ac Judaeos qui in rebus externis ſanctitatem locabant.

PAULUS Dei ſervus, & Jeſu Chriſti Apoſtolus, quod attinet ad fidem, electorum Dei, & veritatis cognitionem,

2 quæ in religione cum ſpe vitæ ſempiternæ conjuncta ſita eſt, quam Deus qui nunquam mentitur, ante æterna tempora promiſerat,

3 & ſuis temporibus exhibuit, videlicet ſuum ſermonem præconio promulgandum, quod præconium mihi ſervatoris noſtri Dei mandato commiſſum eſt,

4 Tito germano, quod ad communem fidem attinet, filio, gratiam, miſericordiam, pacem à Deo patre, & Domino Jeſu Chriſto ſervatore noſtro.

5 Ego te iccirco in Creta reliqui, ut reliqua componas, & oppidatim ſeniores conſtituas, ut ego tibi præcepi :

6 ſi quis eſt inculpatus, unus uxoris vir, liberos habens fidentes, non luxu infames aut contumaces.

7 Decet enim epiſcopum in-

culpatum eſſe, ut Dei diſpenſatorem non audacem, non iracundum, non vinolentum, non percuſſorem, non avarum :

8 ſed hoſpitalem, virtutis amantem, frugi, juſtum, pium, temperantem,

9 fidi ſermonis, qui in docendo adhibetur, deſenſorem, quo poſſit & ſana doctrina cohortari, & contradicentes reſellere.

10 Sunt enim multi refractarii, & vaniloqui, atque vaſtri, præſertim circumciſi, quos reſutare oportet :

11 qui totas domos everunt, docentes illicita, turpis lucri cauſa.

12 Dixit eorum quidam, proprius ipſorum vates : Cres ſemper mendax, mala beſtia, venter iners eſt.

13 Hoc teſtimonium verum eſt : quamobrem argue eos ſeverè, ut ſint in fide ſani,

14 non addiſci Judaicis fabulis, hominumque præceptis, veritatem averſantium.

15 Puris quidem pura ſunt omnia : ſed pollutis & infidelibus nihil purum : quin polluta eſt eorum & mens & conſcientia.

16 Deum ſe ſcire proſitentur, & eundem factis negant, nefarii, & contumaces, & ad omne bonum opus inepti.

CAPUT

CAPUT II.

Personarum & aetatum prescribens officia, jubet ut de moribus doceat Ecclesiam: & à fine redemptionis argumentatur, quem dicit esse studium piæ & rectæ vivendi.

TU verò loquere quæ sanam deceant doctrinam.

2 Senes ut sint sobrii, graves, frugi: fide, charitate & patientia fani.

3 Anus item habitu augustæ, non calumniatrices, non nimis emancipatæ vino, bene institutæ,

4 ut juvenes fœminas doceant suorum virorum ac liberorum amantes esse:

5 frugi, castas, domi manentes, bonas, suis viris obedientes, ne divina doctrina malè audiat.

6 Juniores item exhortare ut sint frugi:

7 in cunctis teipsum rectè factorum exemplum præstans, in doctrina integritatem, gravitatem,

8 orationem sanam: & quæ damnari nequeat, ut adversarii moveantur, nihil habentes de vobis dicere vitiosum.

9 Servi suis heris pareant, in omnibus obsequiosi, non respondatores, non furaces,

10 sed summam fidem bene præstantes, quò servatoris nostri Dei doctrinam cohonestent in omnibus.

11 Exstitit enim divina beneficentia, cunctis hominibus salutaris,

12 quæ nos erudiat ut impietati mundanisque cupiditatibus vale dicto, frugaliter & justè pieque vivamus in hoc seculo,

13 expectantes speratam beatitudinem, adventumque glo-

riosum magni Dei, & servatoris nostri Jesu Christi,

14 qui seipsum pro nobis dedit, quo nos ab omni scelere vindicaret, & sibi peculiarem populum purgaret, rectè factorum cupidum.

15 Hæc loquere & exhortare, & argue summa cum autoritate, ita ut nemo te contemnat.

CAPUT III.

Generaliter nunc vult omnes moneri ut placide colant ordinem politicum, & memores sint vitæ pristinae, ut justificationem omnem ex gratia esse existiment. Quod si quis contemiosus his reclamet illum jubet omitti.

EOs commonefacito ut magistratibus & potestatibus pareant, & imperata faciant: ad omne rectè factum parati sint:

2 nemini maledicant: ne sint contentiosi, sed æquanimis, summam erga omnes homines comitatem exerentes.

3 Fuimus enim aliquando nos quoque dementes, contumaces, errantes, variis servientes cupiditatibus & voluptatibus, in pravitate invidiaque degentes, odiosi, alii aliis infensi.

4 Sed postquam benignitas & humanitas extitit servatoris nostri Dei,

5 non ob justitiæ opera, quæ fecerimus nos, sed pro sua misericordia servavit nos, lavacro renascentiæ, renovationisque spiritus sancti,

6 quo nos largè perfudit, per Jesum Christum servatorem nostrum,

7 ut ejus beneficio justi facti, siamus hæredes vitæ, quæ speratur, æternæ.

9 Certa res est. Hæc te asse-
rare volo, quò curent rectè
ad fungi, qui Deo confidunt.
Sunt præclara, & homini-
bus utilis.

10 Stultis autem quæstioni-
bus, & antiquitatibus, & litibus
signisque legalibus, supersede-
re sint enim inutiles atque
inutiles.

11 Sectarium hominem post
quam atque alteram admoniti-
onem declinato,

12 sciens eum perversum es-
se, & ita peccare, ut ipse à sei-
culo dimnetur.

12 Cùm ad te Artemam aut
Tychicum misero, cura ut ad
me venias Nicopolim: illic e-
nim hyemare statui.

13 Zenam legisperitum, &
Apollo sedulo deducito, ne quid
eis desit.

14 Discant & nostri rectè
facta obire, ad usus necessarios,
ne sint infructuosi.

15 Salutant te mei comites
omnes. Saluta eos, qui nos
amant in fide. Adsit vobis om-
nibus gratia: Amen.

Scripta Nicopoli Macedoniae.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD

PHILEMONEM.

CAPUT I.

Paulus argumentum humile hic
tractans, suo tamen more sub-
limis ad Deum evehitur. Eu-
genuum servum & furem
Philemoni remittens, pro illo
deprecatur veniam: & gravi-
ter de equitate Christiana de-
precatur.

PAULUS Jesu Christi
vinctus, & Timothe-
us frater, Philemoni
charo amico, adjutorique no-
stro,

2 & Appiæ charissimæ, & Ar-
chippo commilitoni nostro, &
ecclesiæ domus tuæ,

3 gratiam & pacem à Deo
patre nostro, & Domino Jesu
Christo.

4 Ago Deo meo gratias, sem-
per tui mentionem faciens in
meis supplicationibus,

5 audiens qua charitate, &
fide præditus sis tum in Domi-
num Jesum, tum erga sanctos
omnes,

6 quò ista liberalitate tuæ in
Christo Jesu collocata fidei sit
at, ut intelligatur quantum sit
in vobis boni.

7 Magna quidem lætitia &
consolatione afficimur ex cha-
ritate tuæ, quò sanctorum ani-
mi per te, frater, recreati sunt.

8 Proinde cùm magnam in
Christo auctoritatem habeam
imperandi tibi officium,

9 propter charitatem potius
rogo, talis ego, hoc est Paulus
senex, & nunc etiam Jesu Chri-
sti vinctus.

10 Te, inquam, rogo de meo
filio, quem in meis vinculis ge-
nui, Onesimo,

11 eo qui tibi aliquando fu-
it

it inutilis, nunc & tibi & mihi utilis, quem dimisi.

12 Tu verò eum, hoc est, mihi intimum, recipe :

13 quem ego volebam apud me retinere, ut mihi tua vice ministraret in Evangelii vinculis :

14 sed injussu tuo nihil volui facere, ut non coactum, sed voluntarium esset tuum beneficium.

15 Fortassis enim ideo ad tempus abfuit, ut eum recipere æternum :

16 non jam ut servum, sed plus quàm servum, fratrem etiam mihi charissimum, nedum tibi, & carnis & Dominicæ religionis nomine.

17 Quare si me socium habes, accipe eum, ut me.

18 Quòd si quid te læsit, aut tibi debet, id mihi imputato.

19 Ego Paulus scripsi me manu, ego dissolvam : ut intirim illud tibi non dicam, quòd tu mihi etiam teipsum debes.

20 Age frater, gratificamini mihi per Dominum, recrea meum animum per Dominum.

21 Fretus obedientia scripsi tibi : sciens te plus est am, quàm peto, facturum.

22 Præterea para mihi hospitium. Spero enim fore ut vos per vestras preces condoner.

23 Salutant te Epaphroditus meus in Christo Jesu captivus : tis comes :

24 & Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, collegæ mei.

25 Domini nostri Jesu Christi gratia adsit animis vestris. Amen.

Missæ est Roma, per Onesimum servum.

JACOBI APOSTOLI EPISTOLA.

CAPUT I.

Differit de patientia, de fide, de animi modestia ad divites. Deinde ostendit tentationes ad malum, non ex Deo esse, cum omnis boni author sit. Qualiter recipiendum sit sermo vite.

JACOBUS Dei & Domini Jesu Christi servus, duodecim tribubus ultro citroque dispersis salutem.

2 Summopere gaudendum existimate, fratres mei, cum in varias inciditis periclitationes,

3 intelligentes fidei vestræ exploratione patientiam gigni.

4 Patientia autem perfectum opus habeat, ut perfecti integri- que nulla re careatis.

5 Quòd si quis vestram sapientia caret, postulet à Deo, qui omnibus planè donat, nec exprobrat, & ei donabitur.

6 Postulet autem cum fiducia, nihil dubitans. Qui enim dubitat, similis est fluctui maris, ventis actò ac excito.

7 Neque verò se putet is homo quicquam à Domino impetraturum,

8 Homo duplicis animi, in omnibus suis actionibus incon- stans.

9 Glorietur autem frater
illis in sublimitate sua,

10 & dives in humilitate sua:
ut herbæ flos, sic peribit.

11 Ut enim exortus cum
odore sol herbam arefacit, ejus-
que & flos decedit, & decora
eius interit: ita dives cum
in copiis marcescet.

12 Felix homo qui tentatio-
nem sustinet: approbatus enim,
coronam accipiet, quam
promisit Dominus suis amato-
ribus.

13 Nemo dum tentatur, di-
cat à Deo tentari se: Deus e-
nim nec malis unquam tentatur,
nec tentat ipse quenkumque.

14 Sed à sua quisque cupidi-
tate allectus ac inescatus, ten-
tatur.

15 Deinde cupiditas conce-
ptum parit peccatum: pecca-
tum porro perpetratum, gignit
mortem.

16 Nolite errare, mei fra-
tres charissimi.

17 Omne bonum donum, om-
neque perfectum munus, super-
nè est, descendens à patre lumi-
num, apud quem nulla est muta-
tio, aut ulla conversionis umbra.

18 Is consultò nos genuit,
veritatis oratione, ut essemus
quidam quasi primitiæ suorum
operum.

19 Proinde, mei fratres cha-
rissimi, esto omnis homo ad au-
diendum celer, ad loquendum
tardus, ad iram tardus.

20 Nam hominis ira divini
iustitiæ non parit.

21 Quamobrem, fratres, om-
nibus vitiorum sordibus excre-
mentisque depositis, comiter ac-
cipite sativum sermonem, qui
vestras animas servare potest.

22 Este autem ii qui sermoni
pareatis, non eâ duntaxat audi-

atis: alioquin vosipsum decipitis.

23 Nam si quis sermonem
audit, nec exequitur, is perinde
est ac si quis corporis sui faciem
contempletur in speculo,

24 deinde seipsum specula-
tus abeat, ac protinus qualis sit
obliviscatur.

25 Qui verò in perfectam li-
bertatis legem penitus intro-
spexerit, & in ea manserit, is,
qui non sit obliviosus auditor,
sed operis effector, suo facto
beatus erit.

26 Si quis sibi videtur esse
religiosus apud vos, neque ta-
men linguam suam frænât, sed
animum suum fallit, hujus vana
est religio.

27 Religio pura & impollu-
ta apud Deum & patrem hæc
est: curam gerere pupillorum
& viduarum in eorum calamita-
te, & intaminatum se custodire
à mundo.

CAPUT II.

*Personarum acceptiones discrepa-
re dicunt à Christi fide, quam
non satis est verbis profiteri,
nisi & operibus misericordiæ
& charitatis præstent ean-
dem; Abrahæ exemplo.*

FRatres mei, nolite ita fi-
dem habere in glorioso Do-
mino nostro Jesu Christo collo-
catam, ut personarum habeatis
rationem.

2 Nam si quis aureos ge-
stans annulos, in veste splendida,
in vestrum conventum ingredia-
tur, eodemque intret etiam pau-
per in obsoleta veste:

3 & vos in eum, qui vestem
gestat splendidam intueamini,
eique dicatis: Tu sede hic pul-
chrè: pauperi autem dicatis, Tu
istic sta, aut hic sub meo subse-
lio sede:

4. nōne discrimen apud vos fecistis, & male cogitantes judices fuistis?

5. Audite mei fratres charissimi: Nōne Deus elegit hujus mundi pauperes, fidē divites, hæredesque regni, quod suis promissit amatoribus?

6. & vos pauperem despiciatui habetis? Nōne divites vobis imperant, & iidem vos in jus trahunt?

7. Nōne iidem pulchro nomini maledicunt, à quo vos nuncupamini?

8. Si quidem lege paretis regis, quæ sic literis: est prodita, Alterum ut teipsum diligito: rectē facitis.

9. Sin personis indulgetis, peccatum committitis, & à lege, ut qui contra eam faciatis, arguimini.

10. Qui enim, quamvis aliquin totam legem observet, tamen in uno delinquit, is omnibus tenetur.

11. Nam qui dixit, Ne adulterato: idem dixit, Ne occidito. Quod si non adulteras, sed occidis, contra legem committis.

12. Sic loquimini, & sic agite, ut libertatis lege judicandi.

13. Nam judicium erit inclemens in eum, qui pietatem non exercuerit: at pietas iudicio insultat.

14. Quæ est utilitas, mei fratres, si quis se fidem habere dicat, & opera non habeat? Num potest eum servare fides?

15. Si frater aut soror nudi sint, quotidianoque alimento destituti,

16. & eos vestram aliquis bona cum pace abire, caleſerique & satiari jubeat, nec eis detis quæ corpus requirit, quid prodest?

17. Ita fides ejusmodi per est, ut si opera non habeat, tua sit.

18. Itaque dicet aliquis: Tu fidem habes, ego opera habeo. ostende mihi tuam fidem suis operibus, ego tibi ex meis operibus fidem meam ostendam.

19. Tu Deum unum esse credis? Rectē facis: & dæmones credunt, atque horrent.

20. Vis autem intelligere, homo vane, fidem sine operibus mortuam esse?

21. Abrahamus parens illi noster, nōne operibus factus est justus, Isaac filio suo in arando?

22. Vides, ut fides ejus operibus adjuverit, utque operibus fides perfecta fuerit.

23. Atque ita comprobatur est scriptum illud, quod sic habet: Credidit Abrahamus Deo, idque ei justitiæ ductum est, & dei amicus est appellatus.

24. Videtis ergo operibus justum reddi hominem, non solum fide.

25. Itidem Rachaba meretrix, nōne operibus justificata est, admissis nunciis, & alia vi emissis?

26. Ut enim corpus absque spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.

CAPUT III.

Ut doceat linguam homini Christiano esse coerendam fidei & charitatis sanctæ repagulum, commoda & incommoda quæ ab ea proveniunt ostendit, & quid humana sapientia, à celesti distet.

Nolite multi esse magistri, fratres mei: scientes nos graviores esse pœnas daturus.

1 Multa enim delinquimus
homines. Si quis in verbis non
delinquit, is perfectus homo est,
qui possit etiam totum frangere
corpus.

2 Franos quidem equorum
vires adhibemus, ut nobis pa-
reant, eorumque totum corpus
agimus.

3 Itemque tanta naves, tam
vehementibus impulsæ ventis,
tantulo gubernaculo, quocun-
que vult gubernatoris impetus,
aguntur.

4 Sic & lingua, quæ parvum
membrum est, magnas vires ha-
bet. En quantulus ignis quan-
tam materiam incendit?

5 Et lingua ignis est, scele-
rum mundus. Sic se habet in
nostris membris lingua, totum
corpus contaminans, & ævi cur-
sum inflammas, & ipsa à Ge-
hienna inflammanda.

6 Omnis enim & ferarum na-
tura, & volucrum serpentumque
& aquatiliū, humano ingenio
domatur, domitaque est:

7 at linguam nemo potest
hominum domare, effrenatum
malum, mortifero refertam ve-
neno.

8 Ea Deum & patrem col-
laudamus, eādem homines exe-
cratur, ad Dei similitudinem
factos:

9 prodeunte ex eodem ore
laudatione & execratione. Non
debet, mei fratres, hac ita fieri.

10 Num fons ex eodem fora-
mine, dulci aqua manat, & a-
mara?

11 Potest ne, mei fratres, aut
ficus oleas, aut vitis ficus edere?
Sic nullus fons & balsam & dul-
cem aquam emittere.

12 Qui in vobis sapiens est,
& intelligens, ostendat bonis
moribus sua opera, cum sapien-
tiæ mansuetudine.

14 Quod si amarā invidi-
am, & simultatem habetis in a-
nimo, nolite contra verum ja-
ctare vos, atque mentiri.

15 Non ea est ista sapientia,
quæ supernè proficiscatur: sed
terrestris, humana, dæmoniaca.

16 Ubi enim invidia est &
simultas, ibi est inconstantia,
omnisque vitiosa res.

17 At supernè oriens sapi-
entia, primū casta est, deinde
pacifica, æqua, obsequiosa, pie-
tate bonisque referta fructibus,
severa, & minimè simulatrix.

18 Fructus verò iustitiæ in
pace seritur, colentibus pacem.

CAPUT IV.

*Enumerat incommoda quæ ex
carnis operibus proveniunt.
Animi submissionem subjun-
git & repurgationem, & su-
perbia, detractionem, & ab ob-
livione propriæ infirmitatis.*

Unde apud vos bella & pug-
næ? nonne hinc, ex ve-
stris libidinibus, quæ militant
in vestris membris?

2 Concupiscitis, nec obtine-
tis: invidetis & æmulamini,
nec assequi potestis: pugnat
& belligeratis: non obtinetis,
quoniam non postulatis.

3 Postulatis, & non adipisci-
mini, quia malè postulatis, ut
in vestras impendatis libidines.

4 O degeneres & viri & scæ-
minæ: nescitis mundi amicitia-
m, Dei esse inimicitias? Qui
vult amicus esse mundi, inimi-
cus efficitur Dei.

5 An putatis illud inaniter
esse literis proditum? Scili-
cet ad invidiam propensus est
is qui in vobis habitat, spiri-
tus?

6 at majus confert benefici-
um. Itaque Deus, inquit ille, &
super-

superbis adversatur, & modestorum fautor est,

7 Quamobrem parete Deo, resistite diabolo, & is vos fugiet:

8 accedite Deum, & accedet vos. Purgate manus, & improbi, & animos lustrate:

9 qui estis animo duplici afflicte vos, & lugete ac plorate. Risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10 Summittite vos Domino, & vos evehet. Nolite alius alii detrahere. Qui fratri detrahit, fratremque suum damnat, legi detrahit, legemque damnat.

11 Quòd si legem damnas, non legis executor es, sed condemnator.

12 Unus est legislator atque Judex, qui & servare potest, & perdere. Tu verò quis es, qui alterum damnas?

13 Age jam, qui dicitis: Hodie aut cras proficiscemur in illam urbem, & illic unum annum agemus, & mercabimur, & lucrabimur:

14 cùm nesciatis quid sit cras futurum. Qualis enim est vita vestra? Vapor est, qui paulisper extat, deinde evanescit.

15 Cùm dicere debeatis: Si volet Dominus, & si vivemus, hoc aut illud faciemus.

16 Nunc in vestris insolentiis vos jactatis. Omnis ejusmodi jactantia prava est.

17 Ergo qui rectè facere novit, neque facit, is in vitio est.

CAPUT V.

Divini judicii severitatem divitibus denunciatur, enumerata eorum superbia, ut pauperes audientes divinum infelicem exitum, æquo animo afflictiones,

ut Job, etiam cùm infirmatur, ferant.

JAM verò & divites plorantes, ob vestras miseras, vobis eventuras.

1 Divitiarum vestrarum putrescunt: vestimenta vestra à cinere crosa sunt:

2 aurum & argentum aruginosum, eorumque arugo contra vos testimonium dicet, vestrasque carnes ignis in mortem consumet, L. Poenam G. vobis congestistis in ultimum tempus.

4 Merces ipsa mercenariorum qui vestros messuerunt agros, vobis retenta, quiritatur, messorumque querelæ in Domini aures impotentis aures penetrarunt.

5 Luxuriastis ac lascivistis in terris: genio indulgistis tanquam ad lanienæ diem.

6 condemnastis, occidistis infontes, vobis non resistentes.

7 Quamobrem durate, fratres, usque ad Domini adventum. Ipse agricola expectat exitum terræ fructum, & quidem in eo durat, dum primorem serotinamque pluviam accipiat.

8 Durate vos quoque, roborate vestros animos: nam Domini adventus instat,

9 Nolite alius adversus alium gemere, fratres, ne dammini. En judex pro foribus adest.

10 Exemplum capite, fratres mei, tolerantia ac patientia, de viribus, qui Domini nomine locuti sunt.

11 Equidem beatos judicamus eos, qui patiuntur. Job patientiam audivistis, & quem ei finem Dominus (quippe misericors & clemens) dederit, didistis.

12 In prius autem, me fratres

fratres, ne juratote neque co-
ram, neque terram, nec aliud
iuramentum iurandum: sed esto
similis sermo vester, ut etiam
etiam, & non non, ne in si-
mulationem cadatis.

13 Affligitur vestram ali-
quis, supplicet. Latus est quis,
sollat.

14 Aegrotat vestram aliquis,
vocet ecclesie seniores, qui
in Domini nomine ungant
eum, pro eoque supplicent,

15 & fidei supplicatio labo-
rem servabit, eumque alle-
vabit Dominus, & si peccata
commiserit, ignoscantur ei.

16 Confitemini invicem de-
bita, & supplicate alius pro a-

lio, ut sanemini. Multum valet
efficique iusti precatio.

17 Elias homo erat iisdem,
quibus nos, obnoxius: & ta-
men cum precibus petiisset ne
plueret, non pluit in terram per
annos tres & sex menses.

18 Eodem rursum precato,
& celum dedit imbrem, &
terra suum fructum germina-
vit.

19 Fratres, si quis vestram a
vero aberraverit, & eum quis-
piam revocaverit,

20 intelligat eum, qui son-
tem ab erroris sui via revocave-
rit, animam ex morte vindica-
se, multitudinemque texisse
peccatorum.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA PRIMA.

CAPUT I.

Magnifice extollit Dei gratiam
in Christo, quae fide recipitur,
& spe possidetur: de qua va-
ticipati sunt prophetae. Inde
deducit exhortationem, ut re-
nunciantes mundo & priori
vite, se Deo conforment.

PETRUS Jesu Christi
Apostolus, sparsim pere-
grinantibus in Ponto,
Galatia, Cappadocia, Asia &
Bithynia,

2 secundum Dei patris pro-
videntiam electis, spirituque lu-
stratis, ut obediant, & Jesu
Christi sanguine conspergantur,
gratiam & pacem plurimam dicit.

3 Gratias agimus Deo, pa-
tri & Domini nostri Jesu Chri-
sti, qui nos pro sua singulari
misericordia, Christum ex mor-

tuis suscitando, regnavit in vi-
vidam spem,

4 ad immortalem, impollu-
tam, & invictam hereditatem,
vobis in caelis, repositam,

5 qui divina potentia per fi-
dem custodimini ad salutem ul-
timo tempore exhibendam.

6 Ac in eo sane exultatis,
paululum modo (si est opus) va-
riis tentationibus vexati,

7 ut explorata vestra fides,
auro (quod perit, & igne explo-
ratur) longe preciosior invenia-
tur, ad laudem, & gloriam, &
honorem tum futurum, cum
existet Jesus Christus,

8 quem vos non visum ama-
tis: de quo jam, non eum vi-
dentes, sed ei confidentes, incre-
dibili & gloriosa latitia gesti-
tis,

9 reportaturi fidei vestrae finem, salutem animorum.

10 Quam salutem exquisiverunt ac perscrutati sunt vates, qui de conferendo in vos beneficio vaticinati sunt,

11 scrutantes quodnam aut quale tempus indicaret Christi spiritus, quo erant præditi, præsignificans & Christi supplicia, & deinde secuturam gloriam.

12 Quibus demonstratum est non ipsos sibi, sed vobis ea administrare, quæ nunc vobis nunciata sunt, per eos qui vos in evangelio instituerunt, per spiritum sanctum de cælo missum, quæ cupiunt ipsi angeli perspicere.

13 Quamobrem succinctis mentis vestrae lateribus, sobrii, perfectè sperate asserendum vobis adventu Jesu Christi beneficium,

14 ut obedientes filii, non vos superioribus ignorantia vestrae cupiditatibus accommodantes:

15 sed, quemadmodum qui vos vocavit, sanctus est, ita vos quoque sanctos vos in omni vita præbentes.

16 quandoquidem scriptum est: Sancti estote, nam ego sum sanctus.

17 Quod si patrem invocatis eum, qui severissimè ex cuiusque facto judicat, vestra peregrinationis tempus religiosè transigite,

18 scientes non vos caducis rebus argento aut auro, ex vanis istis patriis moribus esse liberatos,

19 sed Christi precioso sanguine, sicut integri vitioque carentis agni,

20 provisi ante orbem condi-

tum: exhibiti autem ultimis temporibus, propter vos,

21 qui per eum Deo confiditis, qui eum ex mortuis excitavit, & gloria donavit, ut sit vestra fides atque spes in Deo collocata.

22 Lustrate obediendo veritati vestros animos, per spiritum ad fraternum amorem non fractum: & pura mente inter vos impensè amate,

23 renati non ex mortali sed immortalī semine, per sermonem viventem Dei, & manentem in sempiternum.

24 Nam mortales quidem omnes sunt herbae similes, omnisque hominis gloria est velut herbae flos. Aret herba, caditque flos:

25 at Domini dictum manet in sempiternum. Est autem hoc dictum illud, quod apud vos enunciatum.

CAPUT II.

Fideles verbo Dei renatos, hortantur ad ducendam vitam, qua genitura respondeat: ac ne iubet eorum fides, allegat quod de Christo prædictum fuit. Hortatur deinde, ut obedientiam præstent magistratibus, & patienter adversa ferant Christi exemplo.

ERgo deposito omni vitio omni que fallacia, & simulationibus, & invidiis, & omnibus maledicentiis,

2 ut recens nati infantes, rationale & alienum à fraude appetite, ut eo grandescatis salutem:

3 si modò sensitis Dominum esse benignum,

4 ad quem (lapidem vivum & hominibus improbarum, Deo electum & eximium) accedentes

5 Ipsi quoque ut vivi lapides edificamini, divina domus, sacrum sacerdotium, ad facienda divina sacrificia, Deo per Jesum Christum accepta.

6 Itaque sic in literis habetur: Positurus sum in Sione lapidem angularem, lectum, eximium: cui qui confidet, non frustrabitur.

7 Vobis quidem fidentibus eximius est: at diffidentibus, quem lapidem structores improbarunt, is ad anguli caput adhibitus est, & lapis in quem impingant, & petra in quam illidant,

8 qui in sermonem offendunt, ei inobedientes, ad quod erant destinati.

9 At vos lectum genus estis, regale sacerdotium, sancta gens, populus acquisitus, ut virtutes predicetis ejus qui vos ex tenebris in suam lucem admirabilem vocavit:

10 qui aliquando non populus, nunc Dei populus estis: qui misericordiam non consecuti, nunc misericordiam estis consecuti.

11 Charissimi, cohortor ut inquilinos ac peregrinos: abstinete vos à corporeis cupiditatibus, quæ contra animum militant,

12 honestè vos gerentes apud externos, ut pro eo quod vobis tanquam maleficis detrahunt, rectè facta considerantes honorent Deum in die curationis.

13 Itaque omnibus parete personis humanis propter Dominum: & regi, ut potestate pollenti:

14 & prætoribus, ut ab eo tum ad maleficorum ultionem, tum ad beneficorum laudationem missis.

15 Nam ea est Dei voluntas, ut rectè facientes, amentium hominum ignorantiam compescatis,

16 ut liberi, non ut vitiorum prætextum habentes libertatem, sed ut Dei servi.

17 Omnes honorate: fraternitatem amate, veremini Deum, regem honorate.

18 Servi, parete cum omni metu heris, non solum bonis & æquis, verum etiam iniquis.

19 Hoc enim gratiam emeretur, si quis, quoniam sibi sit Dei conscius, dolores fert, patiens injustè.

20 Nam quæ gloria est, si peccantes cædi vos sustinetis; At si rectè facientes toleratis injuriam, hoc verò gratiam meretur apud Deum.

21 Ad hoc enim vocati estis, siquidem Christus quoque pro nobis injuriam passus est nobis præscriptum relinquens, ut ejus vestigia subsequamini:

22 qui peccatum nullum commisit, nec extitit in ejus ore dolus:

23 qui conviciantibus convicia non regerebat, injuriam patiens non minabatur, sed rem justè judicaturò committebat:

24 qui peccata nostra ipse suo corpore sustulit in patibulum, ut peccatis defuncti, justitiæ vivamus: cujus vibice vos estis sanati.

25 Eratis enim quasi palantes oves: sed nunc ad pastorem vos, & animorum vestrorum curatorem, convertistis.

CAPUT III.

Ne mulieres Christianæ viros suos licet Ethnicos contemnant, piarum mulierum exemplum proponit: Addit generales

præceptiones, ut aquis animis sustineant persecutiones : & intrepide respondeant de sua fide. Idque auspiciis Christi.

Similiter uxores vestris parete viris, ut quibus oratione non persuadetur, si per uxorum mores absque oratione lucrifiant,

2 vestrorum morum castitatem cum religione conjunctam contemplati.

3 Esto autem vester ornatus non exterior ille, in capillorum cincinnis, & auri circumpositu, aut palliorum amictu positus :

4 sed mentis occultus homo, cum mitis & quieti animi sinceritate, quæ res magni est in Dei conspectu precii.

5 Sic enim olim sanctæ illæ feminæ, in Deo spem habentes, sese comebant, obediennes suis viris,

6 ut Sara obedivit Abrahamo, dominum eum appellans : cujus factæ estis filiæ, dum benefacitis, & nullo pavore terimini.

7 Viri itidem habitate scienter cum uxoribus, muliebri vassu, ut infirmiori, tribuentes honorem, ut multiplicis beneficii & vitæ cohæredes, ne vestræ preces impediuntur.

8 In summa, este omnes unanimis, eodem modo affecti, fraterno amore, misericordes, affabiles,

9 non malum malo, aut conviciu convicio rependentes, sed è contrario fausta precantes : scientes ad hoc vocatos esse vos, ut felicitatem obtineatis.

10 Nam qui vitæ cupidus est, & felicia videre vult temporaria, correat linguam suam à malitia, & labra sua à loquendo fraudulenter : declinet ma-

lum, & faciat bene : studeat paci, eamque persequaretur.

11 Habet enim Dominus oculos intentos in justos, & aures ad eorum implorationem.

12 Faciem autem habet Dominus intentam in maleficos.

13 Ecquis verò est qui vos lædat, si bonitatis imitatores sitis ?

14 quanquam etiam si propter justitiam feratis injuriam, felices estis. Quæ verò metuunt illi, vos ne metuite, nève turbamini,

15 sed Dominum Deum animis sanctè colite. Ac semper parati este, quicumque ex vobis spei, qua pradii estis, rationem petierit, ei comiter ac religiose respondere,

16 vobis bene conscii, ut cum nunc de vobis, ceu maleficis maledicant, contrà fiat, ut pudeat eos, qui vestros bonos in Christianitate mores inaccessunt.

17 Præstat enim rectè facientes, si ita ferat Dei voluntas, adversa pati, quàm pravè facientes :

18 siquidem Christus quoque semel pro nobis passus est, justus pro injustis, quò nos ad Deum adduceret, carne necatus, spiritu in vitam revocatus :

19 in quo etiam spiritibus, qui erant in carcere, prædictum ivit,

20 qui olim non paruerant, cum semel expectaret Dei clementia, temporibus Noæ, cum extrueretur arca : in qua paucæ, hoc est, octo animæ in aqua conservatæ sunt.

21 Cùm simili forma nunc quoque baptisma vos servat, quod non est corporis sordium detra-

tradio, sed bonæ conscientie stipulatio ad Deum, per Jesu Christi resurrectionem, 22 qui est ad Dei dexteram, profectus in cœlum, angelis ei & potestatibus potentatibusque subiectis.

CAPUT IV.

Longius profert Christi exemplum, nempe ad carnis mortificationem. Charitatem in primis commendans. Redit inde ad patientiæ doctrinam. Necessè enim esse ut initium correctionis ab ecclesia fiat.

Igitur Christo pro vobis carne supplicium passo, vos quoque eadem mente armamini, siquidem qui carne supplicium tulit, is peccare desit,

2 ne deinceps ad hominum cupiditates, sed ad Dei voluntatem reliquum in carne tempus vivat.

3 Satis est enim nobis, præterito vitæ tempore extraneis morem gessisse, versantes in libidinibus, cupiditatibus, vinolentiis, commensationibus, potationibus, & nefariis deastorum culturis.

4 Atque id sanè mirantur illi, non concurrere vos ad eandem luxuriæ profusionem, & maledicunt:

5 reddituri rationem ei, qui & vivos est & mortuos iudicaturus.

6 Nam ideo mortuis quoque nunciatus est, ut & secundum homines carne iudicentur, & secundum Deum spiritu vivant.

7 Omnium autem finis instat. Quocirca este frugi, & ad supplicationes sobrii,

8 ac ante omnia mutuam charitatem intentam habete:

nam charitas multa peccata tegit,

9 Este alii in alios hospitalis, sine murmuribus.

10 Prout quisque aliquo munere dotatus est, ita id alii in alios dispensate, ut boni variorum Dei beneficiorum dispensatores.

11 Si quis loquitur, ut divina oracula: si quis subministrat, ut ex facultate quam Deus suppeditet, quò in cunctis celebretur Deus per Jesum Christum, cujus est gloria & imperium in perpetua sæcula: Amen.

12 Charissimi, nolite istud incendium quod vestri periclitandi gratia vobis accidit, quasi novum aliquid vobis usveniat, admirari:

13 sed quatenus Christi suppliciorum participes estis, gaudete, ut tum quoque, cum existeret ejus gloria latitia exultetis.

14 Si ob Christi nomen probris incessimini, felices estis, quod gloriosus divinusque spiritus vos insidet. Per illos quidem vituperatur, sed per vos collaudatur:

15 Absit enim, ut aliquis vestrùm supplicio afficiatur ut homicida, aut fur, aut facinorosus, aut ut alieni appetens:

16 aut si ut Christianus, ne pudeat eum, quin Deum hac in parte condecoret:

17 quandoquidem ejusmodi tempus est, ut pœna à divina domo incipiat. Quòd si capitur à nobis initium, quis futurus est exitus eorum, qui divino non parent Evangelio?

18 & si justus agrè servatur, impius, & improbus ubi comparebit?

19 Proinde qui Dei voluntate patiuntur adversa, ii rectè faciendo, conditori, ut fidelis suas commendent animas.

CAPUT V.

Seniores admonet ne imperium usurpent in ecclesiam, juvenibus docilitatem & modestiam commendat: Sobrietatem quoque, & excubias adversus hostem truculentum.

Igitur seniores vestram cohortor, ipse quoque senior, & Christi suppliciorum testis, & idem representanda gloriæ socius,

2 pascite istud ovile Christi, id non inviti, sed sponte curantes: non avarè, sed alacriter:

3 neque ut gregibus imperantes, sed ut qui ovilis exempla sitis.

4 Ita fiet, ut cum advenerit pastorum magister, nunquam flaccescentem gloriæ coronam accipiat.

5 Similiter juniores parete senioribus, & omnes invicem obsequendo modestia ornami: nam Deus & superbis adversatur, & modestorum fautor est.

6 Quamobrem summittite

vos potenti Dei manui, (ut vos tempore curationis evehat)

7 omni vestri cura in eum reiecta: quippe cui curæ sitis.

8 Sobrii este, vigilate: nam adversarius noster Diabolus, ut leo rugiens circuit, quærem quem devoret.

9 Cui resistite fide firmi, scientes eadem vestris, qui in orbem degunt, fratribus usui venire patienda.

10 Deus verò omnis gratia, qui nos ad æternam suam gloriam per Christum Jesum vocavit, is vos paulum passos componat, confirmet, corroboret, fundet.

11 Ei gloria & imperium in perpetua sæcula: Amen.

12 Per Sylvanum vobis, fidum, ut arbitror, fratrem, paucis scripsi commonefaciens & testificans, istud esse verum Dei beneficium, in quo statis.

13 Salutat vos ea quæ Babylonem est, etiam electa, & Marcus filius meus.

14 Salutate inter vos charitatis osculo. Pax vobis quotquot estis in Christo Jesu: Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

CAPUT I.

Postquam Dei bonitatem, & fidei bona commemoravit, sanctitatem vitæ illis commendat: & quod plus ponderis habeat monitio, se jam morti vicinum indicat. Insuper etiam ocularum testem se esse asserit.

SIMON PETRUS, JESU Christi servus & apostolus, iis qui parem nostræ fidei per Dei nostri & servatoris Jesu Christi justitiâ fortiti sunt, 2 gratiam & pacem plurimam dicit, in Dei & Jesu Domini nostri cognitione,

ut cuius divina potentia omnia nobis ad vitam & pietatem largita sit, per ejus cognitionem, qui nos sua gloria & virtute vocavit,

4 propter quem ille nos eximius, maximisque promissis donavit, ut per ea fatis divinæ participes naturæ, & mundanam cupiditatis corruptelam effugatis.

5 Vos verò in hoc omni studio incumbite, acquirentes in fide vestra virtutem, in virtute scientiam,

6 in scientia temperantiam, in temperantia patientiam, in patientia pietatem,

7 in pietate fraternum amorem, in amore fraterno charitatem.

8 Hæc enim si in vobis inerunt & abundabunt, non ociosos vos aut inertes efficient ad Domini nostri Jesu Christi cognitionem.

9 Cui verò non adsunt hæc, cæcus est, cæcutiens, oblivione captus expiationis veterum suorum peccatorum.

10 Proinde magis studete, fratres, rectè factis ratum efficere vestri vocatum ac electionem. Hæc enim facientes, nunquam delinquetis.

11 Ita enim vobis largè suppetet aditus ad æternum Domini nostri servatorisque Jesu Christi regnum.

12 Itaque non negligam vos semper de his commonescere, quanquam gnaros, & in præsentivertate fixos.

13 Veruntamen æquum esse judico, quandiu sum in hoc domicilio, excitare vos admonitione:

14 sciens brevi fore, ut meum domicilium deponam,

quemadmodum mihi Dominus noster Jesus Christus significavit.

15 Verùm dabo operam, ut vos post meum discessum, assiduam horum mentionem facere valeatis.

16 Non enim sciolas secuti fabulas, potentiam vobis & adventum Domini nostri Jesu Christi declaravimus: sed ipsi ejus majestatem contemplati,

17 quippe qui à Deo patre honorem acceperit & gloriam, voce delata ad eum hujusmodi à magnifica gloria.

18 Hanc nos vocem audivimus de cœlo delatam, quum unà cum eo essemus in sacro monte: Hic est meus charissimus filius, in quo me oblecto.

19 Adde quod habemus firmiorem fatidicum sermonem, in quem rectè facitis quod estis intenti, tanquam in lucentem in obscuro loco lucernam, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris:

20 dum tamen hoc primum intelligatis, nullum fatidicum scriptum privatæ explanationis esse.

21 Non enim hominis voluntate editum est unquam oraculum, sed Sancti spiritus instinctu locuti sunt homines divini.

CAPUT II.

Exponit cur hæc monuerit superius, nimirum propter falsos doctores, quorum nefandas artes ac interitum describit. Brutis animalibus, & fentibus sine aqua eos comparat, quod homines Deo consecratos, ad pristinam immundiciem retrahant.

Fuerunt autem & falsi vates in populo, ut etiam in vobis

bis erunt falsi magistri, qui perniciosas sectas introducent, vindicemque suum herum abnegantes, celerem sibi perniciem conciliabunt.

2 eorumque perniciem multi subsequenter, per quos veri institutio male audiet,

3 quique vos per avaritiam fictitiis verbis nundinabuntur: quorum supplicium jamdiu non ociatur, neque perniciēs dormitat.

4 Nam si Deus angelis, qui peccaverant, non pepercit, quin eos in tartarearum tenebrarum catenas præcipitatos conjecit, ad judicium custodiendos:

5 & antiquo generi adeò non pepercit, ut octavo Noa justitiæ præcone conservato, impiorum generi diluvium invexit:

6 & Sodomorum, Gomorrhæque urbes in cinerem redactas, everfione punivit, documentum statuens eorum qui impii essent futuri:

7 & justum Lotum, qui à libidinosis nefariorum moribus vexabatur, tutatus est:

8 nam justus ille inter eos habitans, justum animum noctes & dies, scelerum operum & aspectu cruciabat & auditu.

9 Scit Dominus & pios ex periculis eripere, & injustos ad judicii diem cruciandos custodire,

10 maxime qui corpori obsequentes in obscænis cupiditatibus degunt, dominatumque contemnunt, audaces, insolentes, qui de dignitatibus maledicere non horrent:

11 cum angeli, viribus & potestate majores, non ferant contra eos apud Dominum maledicam sententiam.

12 At isti, similes animalibus rationis expertibus, naturaliter in prædam interitumque natis, de eis quæ ignorant, maledicunt, in sua corruptela perituri,

13 & injustitiæ præmium latenti: qui voluptatem in quotidianis ponant deliciis, labes & maculæ, qui de vobis in suis erroribus convivantes jocantur,

14 oculos habentes degeneris perpetuique peccati plenos, inescantes infirmas animas, animum rapinis exercitatum habentes: homines intestabiles,

15 qui relicta recta via errant, Balaami Boforis filii viam secuti, qui sceleris præmium amavit, sui que criminis convictus est.

16 Jumentum mutum, humana voce locutum, inhibuit vatis amentiam.

17 Ii sunt fontes aridi, ad præcella nubes, quibus tenebrarum caligo sempiterna reservatur:

18 Nam prætumida vanaque loquendo, inescant libidinosis corporis cupiditatibus eos qui propemodum effugerant, eos qui in errore versantur,

19 libertatem eis pollicentes, ipsi servi interitus. Siquidem quo quis victus est, ei emancipatus est.

20 Si enim ex mundanis fœditatibus, domini & servatoris Jesu Christi cognitione elapsi, iisdem rursus implicati vincuntur, sit eorum posterior conditio priore deterior.

21 Satius enim fuisset eis, justitiæ viam non cognovisse, quam ea cognita, à tradita sibi sancta disciplina retrò recessisse:

22 eisque accidit, quod est in illo vero proverbio: Canis ad suum

nam vomitum regressus, & lo-
sus ad cœni volutabrum.

CAPUT III.

*pendis non frustrâ hæc repeti,
quia sæpius excitandi sint,
ob periculum quod ab illuso-
ribus illis impendet. Itaque
pius monet ne ex carnis sensu,
diem Domini metiantur, sed
quasi præsentem sibi stant.*
In qua doctrina Paulum fa-
cit sibi socium, & suffraga-
torem.

HAs jam alteras vobis, cha-
rissimi, scribo literas, in
quibus vestram sinceram men-
tem admonitione excito,

2 ut vetera dicta sanctorum
statum, & nostram, qui Domini
servatorisque legati sumus, dis-
ciplinam recordemini :

3 hoc in primis scientes, ven-
turos esse postremis tempori-
bus illulores, suis cupiditatibus
obsequentes.

4 qui dicant: Ubi est ejus
promissus adventus ? nam ex
quo majores obdormierunt,
omnia eodem in statu manent
ab orbe condito.

5 Illud enim eos volentes
præterit, cœlos olim terramque
& ex aqua & in aqua, Dei jussu
constituisse,

6 quibus rebus illius tempo-
ris mundus aqua inundatus pe-
rierit.

7 Item qui nunc sunt cœli
& terra, eodem ejus jussu con-
dita reservantur igni, ad judicii
& impiorum hominum exitii
diem.

8 Hoc autem unum ne late-
at vos, charissimi, unum diem
apud Dominum perinde esse
ac mille annos, & mille annos
perinde ac unum diem.

9 Non tardat Dominus pro-

missum, ut nonnulli tardita-
tem interpretantur : sed len-
tus est erga nos, nolens quen-
quam perire, sed omnes ad sani-
tatem redire.

10 Veniet autem Domini
dies ut fur noctu, in qua cœli
perniciter interibunt, elementa
ardentia dissolventur, & tellus,
& quæ sunt in ea res, conflagra-
bunt.

11 Quod cum sint hæc omnia
dissipanda, quales decet esse
vos ? in sanctis moribus ac pie-
tatibus expectantes, properan-
tesque diei adventum Dei,

12 per quam & cœli incen-
dio peribunt, & elementa arden-
tia consumuntur,

13 Novos autem cœlos, ter-
ramque novam ex ejus promisso
expectamus, in quibus habet
justitia.

14 Quapropter, charissimi,
his expectandis, date operam,
ut ei impolluti inculpatique
cum pace reperiamini,

15 & Domini nostri lentitu-
dinem pro salute ducite : quem
admodum noster charissimus frä-
ter Paulus, pro ea quæ donatus
est, sapientia, vobis scripsit,

16 ut in omnibus epistolis,
de hisce rebus in eis loquens :
in quibus insunt obscura quæ-
dam, quæ indocti infirmique, ut
& cætera scripta, in suam per-
niciem detorquent.

17 Vos igitur, charissimi, id
præcognoscentes, cavete ne in
nefariorum errorem abduci,
excidatis ex vestra firmitate :

18 & crescite in beneficio
ac cognitione Domini nostri
servatorisque Jesu Christi, cui
gloria, & nunc & in diem sem-
piternam : Amen.

JOHAN. APOSTOLI

EPISTOLA PRIMA.

CAPUT I.

Sermonem illum æternum in quo est vita, & Lux, annunciare se testatur & propitiū fidelibus Deum fore, si gementes sub viliorem onere, confugere discant ad ipsius misericordiam.

QUOD fuit à principio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod & spectavimus, & nostris ipsi manibus tetigimus,

2 (de sermone vitæ loquor, quæ vita patefacta est) id, inquam, & vidimus, & testamur, & vobis vitam nunciamus æternam, quæ apud patrem erat & nobis patefacta est.

3 Quod & vidimus & audivimus, id vobis annunciamus, ut & vos nobiscum communitem habeatis. Est autem nobis communitas cum patre, cumque ejus filio Jesu Christo.

4 Atque hæc vobis scribimus, ut plena afficiamini lætitia.

5 Est autem hoc nuncium, quod & ab illo audivimus, & vobis nunciamus, Deum esse lumen, nec ulla in eo tenebras esse.

6 Si nobis cum Deo communionem esse dicimus, & tamen in tenebris degimus; mentimur, nec verum facimus.

7 Si in luce versamur, ut ipse in luce est: nobis est inter nos communitas: nosque Jesu Christi sanguis, ejus filii, expurgat ab omni peccato,

8 Si nos peccati expertes esse dicimus, fallimus nosipsos, nec est in nobis veritas.

9 Si confitemur peccata nostra, ille ita fidelis & justus est, ut nobis peccatorum veniam det, nosque ab omni culpa expiet.

10 Si nos peccasse negamus, mendacem facimus eum nec est in nobis ejus sermo.

CAPUT II.

Proposito Christo mediatore, & advocato, docet in vitæ sanctorum sitam esse Dei cognitionem quam cujusvis ætatis & conditionis hominibus communem facit, modò uni Christo adhaereant. Tandem ubi ad contemptum mundi, hortatus est, suadet, Antichristos fugiendos esse: inherendum autem agnitæ veritati.

Filioli mei, hæc vobis scribo, ut non peccetis: quod si quis peccaverit, patronum habemus ad patrem, Jesum Christum, justum:

2 qui idem piaculum est peccatorum nostrorum: nec solam nostrorum, sed etiam totius mundi.

3 Ac in eo nobis eum esse notum intelligimus, si ejus præceptis parimus.

4 Qui eum sibi notum esse dicit, & tamen ejus præceptis non paret, mendax est, nec in eo est veritas.

5 Qui verò ejus dictis paret,

is verè Dei amore perfectò pràditus est. Hac re nos in eo esse cognoscimus,

6 quòd qui se in eo manere dicit, debet, ut ille se gessit, ita ipse se gerere.

7 Fratres, non novam præceptionem vobis scribo, sed veterem præceptionem, quàm à principio habuistis. Præceptio vetus, est sermo, quem audivistis principio.

8 Rursum novam præceptionem vobis scribo, quæ res & in se & in vobis vera est: videlicet tenebras præterire, jamque verum lumen apparere.

9 Qui se in lumine esse dicit, & tamen fratrem suum odit, is adhuc in tenebris est.

10 Qui fratrem suum amat, is in luce manet, & is est qui non impingat.

11 Qui vero fratrem suum odit, is in tenebris est, & in tenebris graditur: neque scit quò eat, quippe quum ejus oculos occæverint tenebræ.

12 Scribo vobis, filioli, quia vobis ignoscuntur peccata per ejus nomen.

13 Scribo vobis patres, quia eum qui à principio est, novistis. Scribo vobis juvenes, quia Malum vicistis.

14 Scribo vobis nati, quia patrem nostis. Scripsi vobis patres, quia eum, qui à principio est, nostis. Scripsi vobis adolescentes, quoniam fortes estis, in vobisque manet Dei sermo, & Malum vicistis.

15 Ne amate mundum, neque mundana. Si quis mundum amat, is non est patris charitate pràditus:

16 nam quicquid in mundo est, videlicet carnis, & oculorum cupiditas, & vitæ arrogan-

tia, non à patre, sed à mundo est.

17 Et mundus abit, & ejus cupiditas. Sed qui Dei voluntati paret, is manet in sempiternum.

18 Nati, ultimum tempus est: & quemadmodum venturum audivistis Antichristum, nunc quoque multi sunt Antichristi: unde ultimum tempus esse intelligimus.

19 A nobis profecti sunt, sed non erant ex nobis. Si enim ex nobis fuissent, nobiscum mansissent. Sed declarandum fuit, non omnes ex nobis esse:

20 & vos à sancto uncti, novistis omnia.

21 Non ideo vobis scripsi, quòd verum nesciatis: sed quòd verum scitis, & quòd nihil falsum ex vero est.

22 Quis est mendax, nisi qui Jesum negat esse Christum? Is Antichristus est, qui patrem negat, & filium.

23 Quisquis filium negat, ne patrem quidem habet.

24 Quòd ergo vos ab initio audivistis, id in vobis maneat. Si in vobis manserit quòd initio audivistis, & vos in filio ac patre manebitis.

25 Ac quòd nobis promisit, id vita æterna est.

26 Hæc vobis de vestris deceptoribus scripsi:

27 & tamen ii estis, in quibus unctio, quam ab eo accepistis, maneat: neque vobis opus est ut quisquam vos doceat, quippe cum eadem unctio vos de cunctis doceat, veraque sit, & falsitatis expers ac quemadmodum ille vos docuit, sic maneatis in eo.

28 Et nunc, filioli, manete in eo, ut cum exisset, confidentiam

tiam habeamus, nec eum in ejus adventu erubescamus.

29 Si scitis eum esse justum, cognoscite, quicumque justa faciat, ex eo esse natum.

CAPUT III.

Inestimabilem divinæ adoptionis honorem commendans, testandam esse bonis operibus vitæ novitatem docet, cujus certum symbolum est charitas. Deinde fiduciam, & Dei invocationem subnectit.

Videte quanto nos persecutus sit amore pater, ut Dei filii vocemur. Ideo nos mundus non cognoscit, quod eum non cognoscit.

2 Charissimi, nos nunc Dei filii sumus, tamen nondum patet quid simus futuri. Scimus autem cum id patefactum fuerit, nos ejus fore similes: utpote quem cernemus, ut est.

3 Ac quisquis hanc in eo spem habet, is seipsum expurgat, quemadmodum ille purus est.

4 Quisquis peccatum committit, is noxam committit, & peccatum noxa est:

5 & scitis illum ideo advenisse, ut peccata nostra auferret, nec ullum in eo esse peccatum.

6 Quisquis in eo manet, non peccat: quisquis peccat, eum non didicit, neque novit.

7 Filioli, nemo vos decipiat. Qui justa facit, justus est, quemadmodum ille justus est.

8 Qui peccatum committit, ex diabolo est: siquidem à principio Diabolus peccat. Ideo patefactus est Dei filius, ut Diaboli opera aboleret.

9 Quisquis ex Deo natus est, peccatum non committit, quod Dei semen in eo manet: ideoque peccare nequit, quod ex Deo natus est.

10 In eo manifesti sunt Dei filii, & diaboli filii, quod quisquis justa non facit, is Dei non est, itemque qui fratrem suum non amat.

11 Nam hæc est quam principio audivistis, denunciatio, ut amemus inter nos:

12 non ut Cainus, qui cum à Malo esset, fratrem suum interemit. Cujus autem gratia eum interemit? quoniam ejus opera erant mala, cum fratris essent justa.

13 Nolite mirari, fratres mei, si vos odit mundus.

14 Nos scimus, nos à morte ad vitam migrasse, quoniam fratres amamus. Qui fratrem non amat, manet in morte:

15 quisquis fratrem suum odit, homicida est. Scitis autem neminem esse homicidam, qui æternam vitam habeat in se manentem.

16 Inde amorē cognoscimus, quod & ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.

17 Jam qui cum hujus vitæ facultates habeat, & fratrem suum egere videat, tamen non ejus vicem misereatur, qui fieri potest ut sit Dei charitate præditus.

18 Filioli mei, non verbis aut lingua, sed re ac veritate amemus.

19 Ita fiet, ut nos à veritate esse intelligamus, & id in ejus conspectu animis persuasum habeamus.

20 Quod si nos damnat animus noster, major est Deus, quam noster animus, & cuncta novit.

21 Charissimi, si noster animus nos non damnat, confidentiam habemus ad Deum:

22 ac quicquid postulamus, ab eo impetramus, quoniam eius præceptis obtemperamus, &que morem gerimus.

23 Atque hæc est ejus præceptio, ut in ejus filii Jesu Christi nomen credamus, & inter nos mememus, quemadmodum præceptum dedit.

24 Ac qui ejus præceptis obedivit, & ipse in illo, & ille in ipso manet. Atque hinc eum in vobis manere cognoscimus, videlicet ex spiritu, quo nos doctus est.

CAPUT IV.

ubi quedam inseruit de probandis spiritibus: quia alii ex mundo, alii ex Deo loquuntur: ad charitatem redit, & Dei exemplo ad fraternum amorem hortatur.

Charissimi, ne cuius spiritui credite, sed spiritus explorate; an ex Deo sint: nam multi falsi vates in mundum prodierunt.

2 Hinc cognoscite Dei spiritum: quisquis spiritus Jesum Christum corporatum venisse confitetur, is à Deo est.

3 Quisquis autem spiritus Jesum Christum corporatum venisse non confitetur, is à Deo non est. Atque hoc illud est de Antichristo quod audivistis, venturum esse, qui jam nunc in mundo est.

4 Vos à Deo estis filioli, & eos vicistis: quoniam major est qui in nobis, quam qui in mundo est.

5 Illi à mundo sunt, itaque à mundo loquuntur, eosque mundus audit.

6 Nos à Deo sumus: Deum qui novit, nos audit: qui à Deo non est, non audit nos.

Inde quis veritatis, quis fit erroris spiritus, dignoscimus.

7 Charissimi, amemus nos inter nos. Nam amor à Deo est: ac quisquis amat, ex Deo natus est, Deumque novit.

8 Qui non amat, non novit Deum: nam Deus amor est.

9 In eo patuit Dei erga nos amor, quod suum filium unicamissit Deus in mundum, ut per eum vivamus.

10 In eo amor est, quod Deus, non quia nos eum, sed quia ipse nos amaverit, misit filium suum, pro peccatis nostris piaculum.

11 Charissimi, si sic nos amavit Deus, nos vicissim debemus amare nos mutuo.

12 Deum nemo unquam vidit. Si alius alium amamus, manet in nobis Deus, sumusque ejus perfecto amore præditi.

13 Hinc & nos in eo, & in nobis eum manere intelligimus, quod nobis suum spiritum impertivit:

14 & nos vidimus & testamur à patre legatum esse filium, servatorem mundi.

15 Quisquis Jesum Dei esse filium confessus fuerit, & in eo Deus, & is in Deo manet.

16 Et nos amorem, quo nos Deus prosequitur, novimus ac credimus. Deus amor est: & qui in amore manet, in Deo manet, & Deus in eo.

17 In eo perfecto amore præditi sumus, si de judicii die confidimus, quod qualis ille est, tales nos simus in hoc mundo.

18 In amore metus non est: quin perfectus amor foras quatit metum; quoniam metus cruciatum habet: quique metuit, perfecto amore non est.

19 Nos

19 Nos cum amamus, quoniam prior ipse nos amavit.

20 Si quis à se Deum amari dicit, & tamen fratrem suum odit, mendax est. Qui enim fratrem suum, quem vidit, non amat: Deum, quem non vidit, qui possit amare?

21 Atque hoc ab eo præceptum habemus, ut Deum qui amat, suum quoque fratrem amet.

CAPUT V.

Ostendit fraternum amorem & fidem esse res conjunctas. Nulam autem haberi posse fidem Deo, nisi credendo in Christum. Hinc certa est invocatio: ut pro fratribus etiam valeant preces nostræ.

Quiscunque Jesum credit esse Christum, ex Deo natus est: & quisquis genitorem amat, etiam ex eo natum amat.

2 Hinc intelligimus amari à nobis Dei filios, si Deum amamus, ejusque præceptis obtemperamus.

3 Is enim Dei amor est, si ejus præceptis obtemperamus, quæ sanè ejus præcepta gravia non sunt.

4 Nam quicquid ex Deo natum est, vincit mundum: & hæc victoria est, quæ vicit mundum, fides nostra.

5 Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit Jesum esse Dei filium?

6 Hic est qui venit per aquam & sanguinem Jesus Christus: non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et spiritus est qui testatur: siquidem spiritus est veritas:

7 quoniam tres sunt qui testantur (in cælo, pater, sermo, & spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.

8 Item tres sunt, qui testantur in terra) spiritus, & aqua, & sanguis, qui tres unum sunt.

9 Si hominum testimonium admittimus, Dei testimonium majus est. Atque hoc est quod Deus de filio suo testimonium dixit:

10 Qui credit in Dei filium, is in se Dei testimonium habet. Qui Deo non credit, mendacem facit eum: quod testimonio fidem non habeat, quod dixit Deus de filio suo.

11 Est autem hoc testimonium, quod æterna vita donavit nos Deus, quæ vita in ejus filio est.

12 Qui Dei filium habet, vitam habet: qui Dei filium non habet, vitam non habet.

13 Hæc ego vobis, in nomen filii Dei credentibus, ideo scripsi, ut vos æternam habere vitam sciatis, utque in nomen filii Dei credatis.

14 Atque ea est quam ad eum habemus confidentia, quod si quid ex ejus voluntate postulamus, audit nos:

15 Quod si nos ab eo audiri scimus, quicquid poscimus, scimus ea obtinuisse nos quæ ab eo poposcimus.

16 Si quis fratrem suum peccatum non lethale committere viderit, si is Deum poscat, Deus illi vitam dabit, videlicet peccantibus non lethaliter. Est lethale peccatum, pro quo orandum esse non dico.

17 Omnis injustitia est peccatum. Est & peccatum non lethale.

18 Scimus quisquis ex Deo natus est, eum non peccare, nam ex Deo natus seipsum servat, nec eum Malus attingit.

19 Scimus nos à Deo esse,

totum.

quoque mundum in Malo ja-
no Scimus item Dei filium
nisse & nos eo ingenio donas-
ut verum cognoscamus De-

um, sumusque in vero, in ejus
filio Jesu Christo. Is verus est
Deus, æternaque vita.

21 Filioli cavete de Castro :
Amen.

JOHAN. APOSTOLI

EPISTOLA SECUNDA.

CAPUT I.

*Inscribitur hæc epistola eximia
ac præstanti dignitate fami-
ne, quæ filios in Dei timore
recte educatos habebat. Hanc
orat, ut in charitate Christiana
perseveret, ne in Antichristos
incidat, quin potius eos omni-
no vitet.*

SENIOR electæ dominæ
ejusque liberis, quos ego
verè amo: nec ego solus,
sed etiam omnes, qui veritatem
noverunt,

2 propter veritatem, quæ &
in nobis manet, & nobis aderit
in sempiternum.

3 Adsit vobis gratia, miseri-
cordia, pax, à Deo patre, & à
Domino Jesu Christo, patris fi-
lio, cum veritate ac charitate.

4 Lætatus sum magnopere,
quod liberos tuos ex veritate
vivere comperi, sicut præceptum
accepimus à patre.

5 Et nunc rogo te, domina,
non quo tibi novum scribam
præceptum, sed quod habuimus
ab initio, ut amemus nos mu-
tuam.

6 Est autem in eo situs a-
mor, ut ex ejus præceptione

nos geramus. Hæc est præce-
ptio, quemadmodum audivistis
ab initio, ut ex ea vivatis:

7 quoniam multi impostores
in mundum introverunt, qui
Jesum Christum corporatum
venisse non consentunt. Hic
ille impostor & Antichristus
est.

8 Date operam ne perdamus,
quæ elaboravimus, sed merce-
dem plenam accipiamus.

9 Quisquis delinquit neque
manet in doctrina Christi, De-
um non habet. Qui manet in
doctrina Christi, is & patrem
habet & filium.

10 Si quis venit ad vos, qui
hanc doctrinam non ferat, eum
domum ne accipite, neque sal-
vere jubete.

11 Qui enim salvere jubet,
participat ejus prævæ facta.

12 Cum multa vobis habe-
rem scribenda, nolui charta &
atramento, spero enim me ven-
turum ad vos & coram colloca-
turum, ut plenam percipiat
lætitiā.

13 Salutant te liberi tuæ so-
roris electæ: Amen.

JOHAN.

JOHAN. APOSTOLI

EPISTOLA TERTIA.

CAPUT I.

Hospitalitatem Gaii laudat, & Diotrebis petulantiam accusans, Gaium monet, ut bene faciendo perseveret. Postremo Demetrium commendat.

SENIOR Gaius charissimo, quem ego verè amo.

2 Charissime, cupio te ante omnia feliciter agere ac valere, quemadmodum animo feliciter agis.

3 Lætatus sum enim vehementer, cum venissent fratres, & tuam veritatem testati essent, uti ex veritate vivas.

4 Majorem lætitiâ nullam habeo, quàm ut audiam meos natos ex veritate vivere.

5 Charissime, fideliter agis, quicquid erga fratres & hospites facis,

6 qui tuam charitatem in ecclesiâ conspectu testati sunt: quos, rectè facies, si ut Deo dignum est deduxeris.

7 Nam pro ejus nomine profecti sunt: nihilque ab extraneis acceperunt.

8 Nos verò tales accipere

debemus, ut veritatis simus adiutores.

9 Scripsi ecclesiâ: sed qui vult eorum esse primarius, Diotrophes, non admittit nos.

10 Itaque si venero, commemorabo, qualia patret facinora, qui in nos verbis improbis garriat: nec his contentus, nec ipse fratres admittat, & volentes prohibeat, exque ecclesiâ eiciat.

11 Charissime, ne imitare malum, sed bonum. Qui benefacit, à Deo est, qui verò malè facit, Deum non novit.

12 Demetrius & omnium & ipsius veritatis testimonio commendatus est: & nos idem testamur, & vos verum esse testimonium nostrum scitis.

13 Multa haberem scribenda tibi, sed nolo tibi charta & atramento scribere.

14 Brevi te, ut spero, videbo, & præsentes colloquemur, Vale.

15 Salutant te amici. Salutem amicos nominatim,

JUDÆ

JUDÆ APOSTOLI EPISTOLA.

CAPUT I.

Admonet pios ut sibi caveant ab eo hominum genere, qui ex Christi gratia lasciviendi prætextum captant, quos non impune lauros ejus gratiæ contemptum, tribus exemplis demonstrat, & vaticinium Enoch profert: Modum denique piis ostendit, quo omnes eorum machinas disjicere queant.

JUDAS Jesu Christi servus, Jacobi frater, sanctificatis in Deo Patre, & Jesu Christo reservatis, vocatis,

2 misericordiam, & pacem, & charitatem plurimam dicit.

3 Charissimi, cum vobis de communi salute scribere summo studio contenderem, necesse habui vos scribendo cohortari, ut fide, quæ semel sanctis est tradita, certetis.

4 Irrepererunt enim homines quidam, olim ad hoc ipsum supplicium designati, impii, Dei nostri beneficium transferentes in libidinem: & solum herum Deum, Dominumque nostrum Jesum Christum negantes.

5 Illud autem vobis, quod semel didicistis, commemorare volo, quod Dominus, cum populum ex Ægypto servasset, rursus eos, qui non considerant, perdidit.

6 angelosque, qui suam originem non retinuerunt, sed suum domicilium reliquissent,

ad magni Dei judicium æternis vinculis sub tenebris servandos curavit:

7 ut Sodoma & Gomorra, finitimæque urbes, quoniam consimili modo meretricatæ, impudici corporis libidinibus obsecutæ sunt, jacent ad exemplum, poenas igne luentes sempiterno.

8 Similiter hi quoque somniantes, corpora habent polluta, & dominatum repudiant, dignitatibusque maledicunt.

9 Atqui Michael ille princeps angelus, cum disceptans cum diabolo, de Moïse corpore disputaret, non ausus est sententiam ferre maledicam, sed dixit: Increpet te Dominus.

10 Isti verò & quæ ignorant, de iis maledicunt: & quæ naturaliter, brutorum animalium more intelligunt, in iis corrupti sunt.

11 Væ eis, quoniam Cainiana via grassantur, & erroris Baalamici mercede profligati sunt, Coranæque conjuratione pereunt.

12 Hi sunt in vestris charitatibus labes, irreligiosè convivantes, seipfos pascentes, siccæ nubes ventis circumactæ, arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ ac eradicatæ,

13 feri fluctus maris, spumantes suas fœditates, stellæ errantes, quibus reservatur caligo sempiterna tenebrarum.

14 De

14. De his etiam vaticinatus est septimus ab Adamo Enochus, dicens:

15. Venturus est Dominus cum suis sanctis legionibus, ut in omnes judicium exerceat, omnesque eorum impios convincat omnium quæ patnaverint, impiè factorum, omniumque quæ contra eum atrociter dixerint fontes impii.

16. Hi sunt oblocutores, queruli, cupiditatibus suis obsequentes, & ore loquentes pratimida, personas admirantes utilitatis gratia.

17. Vos verò, charissimi, recordamini ea quæ à Domini nostri Jesu Christi apostolis prædicta sunt,

18. qui vobis dixerunt, futuros postremo tempore illusores, ex suis impiis cupiditatibus viventes.

19. Hi sunt qui seipso fecerunt, animales spiritum non habentes.

20. Vos verò, charissimi, in sanctissima vestra fide vosipso exedificantes, sacro afflatu Deo supplicantes,

21. vos in Dei charitate conservate, expectantes Domini nostri Jesu Christi misericordiam, ad æternam vitam,

22. & alios miseramini, delectum habentes:

23. alios religiosè servate, ex igne rapientes, exoli etiam carne coinquinatam vestem.

24. Ei verò qui vos expertes delicti servare, & in gloriæ suæ conspectu inculpato cum laetitia sistere potest,

25. soli sapienti Deo servatori nostro gloria, & magnitudo, imperium, & potentia, nunc & in omnia secula: Amen.

EPISTOLA

A D

H E B R Æ O S.

CAPUT I.

Ut ostendat doctrinam à Christo allatam primas tenere, quia sit omnium prophetiarum clausula, nominatim illum supra angelos effert, & variis scripturæ testimoniis longè omnibus præcellere probat.

Multifariam & multipliciter olim Deus majores, per vates alloquutus,

2. postremis hisce temporibus alloquutus est nos per filium, quem omnium statuit hæ-

redem per quem etiam mundum fecit.

3. Qui cum sit ejus gloriæ splendor, & forma expressa substantiæ, feratque cuncta suo potenti sermone, facta per semetipsum expiatione peccatorum nostrorum, confedit ad dexteram majestatis, in sublimi,

4. tantò angelis factus præstantior, quantò excellentius quàm illi nomen obtinuit.

5. Cui enim dixit unquam angelorum? Filius meus es tu, ego

hodie genui te? Et rursum: Ego ei pater, & ipse meus filius erit.

6 Item cum in orbem induit primogenitum, dicit: Eum adorant omnes divini angel.

7 Et de angelis quidem sic dicit: Qui angelis utitur spiritibus, & ministris ignea flamm.

8 Sed de filio: Solium tuum, & vive, in omnem permanet aeternitatem: sceptrum æquitatis, sceptrum regni tui est.

9 Iustitiam amas, perosus improbitatem: propterea Deus tuus Deus, oleo te lætifico potius inunxit, quam tuos socios.

10 Et: Tu principis, Domine, terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli.

11 Et illi quidem peribunt, te permanente, omnesque tanquam indumentum inveterascent.

12 &, te tanquam amictum eos involvente, obsolescent. At tu is es, qui annorum sis infinitorum.

13 Item cui unquam angelorum dixit: Sede ad dexteram meam, donec ex tuis hostibus faciam pedum tuorum subsellium?

14 Nonne sunt omnes procuratores spiritus, qui ad ministerium legantur, propter eos qui salutem adepturi sunt?

CAPUT II.

Inde infert, Christi doctrinæ solidam audientiam deberi, & eum nobis fratris loco in carne nostra proponit, ut libentius nos totos illi tradamus.

Propterea eo magis nobis attendenda sunt audita, ne fortè perfluamus.

2 Si enim habitus per angelos sermo ratus fuit, & omne delictum ac contumacia dignas luit pœnas:

3 quomodo effugiemus nos; tanta salute neglecta? Quæ sumpto à Domino ejus eloquendæ initio, ab iis qui audierant, apud nos est confirmata,

4 attestante Deo ostentis & miraculis, variisque prodigiis, & spiritus sancti donationibus, suo arbitratu.

5 Non enim angelis subjecit orbem futurum, de quo loquimur.

6 Sic autem testificatus est allicubi quidam: Quid est homo, ut ejus memineris? quid est homine natus, ut eum cures?

7 Eum paulò angelis minorem fecisti: eum gloria & honore coronasti, & operibus præfecisti manuum tuarum.

8 Omnia ejus pedibus subiecisti. Nam omnia ei subjicendo, nihil reliquit non ei subiectum. Nunc nondum videmus ei omnia subiecta,

9 sed paulò angelis minorem factum videmus Jesum, propter necis supplicium gloria & honore coronatum, ut Dei beneficio pro cunctis pateretur mortem.

10 Decebat enim, ut is, propter quem & per quem fiunt omnia, tot filiis in gloriam duccendis, eorum salutis auctorem suppliciis perficeret.

11 Nam & qui sanctos reddit, & qui sancti redduntur, omnes sunt ab uno. Quam ob causam eum non pudet eos vocare fratres, dum ait.

12 Prædicabo nomen tuum meis fratribus, in medio te cœtu collaudans.

13 Item: Ego ei confidam.

Item:

Item: En ego & pueri, quos mihi tradidit Deus.

14 Jam cum pueri carnem & sanguinem habeant, ipse similiter iisdem præditus fuit, ut per mortem aboleret eum, qui mortis habebat imperium, hoc est, Diabolum:

15 eosque liberaret, qui mortis metu, per omnem vitam servituti erant obnoxii.

16 Non enim angelos, sed Abrahami semen assumpsit:

17 & proinde debuit per omnia fratribus, esse similis, ut misericors fieret, fidusque pontifex in rebus divinis, quò populi peccata expiaret.

18 Quoniam enim passus est ipse dum tentaretur, potest, qui tentantur subvenire.

CAPUT III.

Nunc ostendit quantum inferior sit Moses Christo, nempe quantum distat servus à Domino, Inde exhortationes minasque admiscet ex Davidis testimonio, si quis vel contumaciter repugnet, vel ad obsequendum sit tardior.

PROinde fratres sancti, celestis vocatus participes, considerate legatum & pontificem professionis nostræ Christum Jesum,

2 fidelem erga eum à quo factus est, ut Moses in tota ejus domo fidelis erat.

3 Hic enim tantò majore, quàm Moses, gloria affectus est, quantò majorem habet quàm domus honorem is, qui eam condidit.

4 Omnis enim domus ab aliquo conditur: qui autem omnia condidit, Deus est:

5 Et Moses quidem fidelis erat in ejus universa domo, ut

famulus, ad ea testanda, quæ erant dicenda.

6 At Christus ut filius est ejus domui præpositus, cujus domus sumus nos, si modo confidentiam & spei gloriationem ad extremum firmam tenemus.

7 Quamobrem ut ait spiritus sanctus: Hodie si ejus vocem audieritis,

8 Nolite indurare corda vestra, ut in iurgio, die tentationis, in solitudine,

9 ubi me tentavere majores vestri, cum me probaverunt, & opera mea viderunt annos quadraginta.

10 Itaque pertasus illius nationis, cogitans eos semper animis errare, meorumque institutorum ignaros esse,

11 iratus juravi non esse in meam requietem ingressuros.

12 Videte, fratres, ne fortè sit in aliquo vestram prava diffidentia mens, deficiendo à vivente Deo:

13 quin vos inter vos quotidie cohortamini, quandiu hodie dicitur, ne quis vestram peccati fraude occallescat.

14 Etenim Christi consortes facti sumus, si modò hoc argumentum ab initio ad finem firmum tenemus,

15 in quo dicitur: Hodie si ejus vocem audieritis, nolite indurare corda vestra, ut in iurgio.

16 Nam pars eorum qui audierunt, iurati sunt, non omnes ex Ægypto ductu Moïse egressi.

17 Quorum ergo pertasus est annos quadraginta? nonne eorum qui peccarunt, quorum membra ceciderunt in solitudine?

18 Quibus autem juravit, non esse in suam requietem ingressuros, nisi contumacibus?

10 quos videmus ingredi non
posse, propter diffidentiam.

CAPUT IV.

*Exhortationem comminationi ad-
miscet ne quemadmodum pa-
tres requie sibi oblata priven-
tur, sed in eam ingredi stude-
ant. Inde initium facit retra-
hendi de sacerdotio Christi.*

Quamobrem metuamus, ne,
si forte destinati ingredi-
endi in ejus quietem promif-
so, aliquis nostram tardasse vi-
deatur.

2 Etenim nobis denuncia-
tum est, quemadmodum illis.
Sed illis nihil auditus sermo
profuit, non conjunctus cum
eorum fide qui audiverant.

3 Ingredimur enim in requi-
etem, qui fidem habemus :
quemadmodum dixit, Iratus ju-
ravi, non esse in meam requie-
tem ingressuros : cum tamen ea-
res jam ab orbe condito fuif-
sent.

4 Nam quodam in loco de
die septimo sic dictum est : Re-
quievitque Deus die septimo
ab omnibus suis operibus.

5 Atque hic rursus : Non
esse in meam quietem ingres-
suros.

6 Ergo cum super sit ut ali-
qui in eam ingrediantur, & qui-
bus ante denunciatum est, non
ingressi sint propter contuma-
ciam,

7 rursus quandam statuit
David diem, Hodie dicens, tan-
to post tempore, ut dictum est :
Hodie si ejus vocem audieritis,
nolite indurare corda vestra.

8 Si enim eos Josua quietos
reddidisset, nunquam ille postea
de alio loqueretur die.

9 Superest ergo Sabbatis-
mus divi o populo.

10 Qui enim in ejus requie-
tem ingressus est, is à suis requi-
evit operibus, quemadmodum
Deus à suis.

11 Quamobrem demus ope-
ram, ut in illam quietem
ingrediamur, ne quis eo-
dem contumaciæ exemplo ca-
dat.

12 Est enim divinus sermo vi-
vus & efficax, & quovis ancipiti
gladio acutior, ac penetrans us-
que ad divisionem animæ, & spi-
ritus, compagumque & medul-
larum, & animi cogitationum,
consiliorumque iudex :

13 adeoque nulla res ei ob-
scura est, ut omnia nuda ac re-
supina sint ejus oculis, de quo
loquimur.

14 Habentes ergo summum
pontificem, qui cœlos penetra-
vit, Jesum Dei filium, tenea-
mus professionem.

15 Non enim cum habemus
pontificem, qui nostris infirmi-
tatibus affici non possit : sed qui
sit in omnibus similiter perichi-
tatus, citra peccatum.

16 Accedamus ergo confi-
denter ad gratiæ solum, ut mi-
sericordiam adipiscamur, & gra-
tiam inveniamus ad opportu-
num auxilium.

CAPUT V.

*Primo docet quodnam sit summi
pontificis officium. Secundo,
Christum à Deo nostrum pon-
tificem constitutum esse, &
verè prestitisse quæ summi
pontificis erant.*

Omnis enim pontifex ex
hominibus desumptus,
pro hominibus præstet rebus di-
vini, ut munera victimasque li-
bet pro peccatis :

2 potestque facilis esse igno-
rantibus & hallucinantibus : ut
pote

pote cum ipse sit infirmitate circundatus,

3 & propter hanc debeat, ut pro populo, sic etiam pro seipso libare piacula.

4 Neque sibi quisquam eum honorem arrogat, nisi qui vocatur à Deo, quemadmodum Aharon.

5 Sic Christus quoque non ipse sibi eum honorem vendicavit, ut fieret pontifex, sed is qui sic eum alloquutus est: Tu meus es filius, ego te hodie genui.

6 Sicut alibi quoque dicit: Tu es sacerdos in æternum ad rationem Melchisedechi.

7 Is Christus quum mortalis ageret, precibus ac supplicationibus ei, qui se à morte servare poterat, libatis cum vehementi questu ac lachrymis, & pro sua religione exauditus,

8 quamvis filius, didicit tamen ex iis quæ passus est obedientiam:

9 & perfectus, omnibus sibi obedientibus salutis æternæ causa fuit,

10 appellatus à Deo pontifex ad rationem Melchisedechi.

11 De eo nobis multa dicenda sunt, eaque explicatu difficilia, quandoquidem vos auribus segnes estis.

12 Etenim cum per tempus magistri esse debeatis, rursus docendi estis, quæ prima divinorum oraculorum elementa sint: & ii estis quibus lacte sit opus, non solido cibo.

13 Cuicumque enim cum lacte res est, is orationis iustitiæ rudis est, quippe infans.

14 Adultorum autem est solidus cibus, qui propter habitum, sensus habent ad boni malique discretionem exercitatos.

CAPUT VI.

Hebræorum puerilem ignaviam perstringens, severa denunciatione eos terret, & maturè proficiendi studium excitat, meliora de ipsis sperans, Abraham exemplum citat, fidemque verbo Dei innixam, anchoram comparat.

Quapropter omisso rudimentorum Christi sermone, ad perfectionem tendamus, non denuò fundamenta jacentes correctionis mortuorum operum, fidei Deo habenda,

2 doctrinæ, baptismorum impositionisque manuum & resurrectionis mortuorum, suppliciique sempiterni.

3 Atque id faciemus, si peremerit Deus.

4 Fieri enim non potest, qui semel collustrati cælesti donum gustarunt, & participaverunt Sancti Spiritus,

5 præclaraque Dei dicta aperiunt, futuri virtutes gustarunt,

6 & tamen relabuntur, iterum vitæ correctione reventur: qui sibi Dei filium iterum crucifigant, & in eum exemplum edant.

7 Nam terra quæ imbre sæpius in se venientem comedit, & herbam parit illis accommodatam, propter quos colitur ea Dei favore felicitatur.

8 At quæ spinas effert, & tribulos, improba est, & affinis ejectioni, ad extremumque evertenda.

9 Quanquam de vobis, amici, meliora nobis, & salutis vestrae persuasimus, licet ira loquimur.

10 Nec enim ita injustus Deus est, ut oblitus sit operum vestrum, laboremque charitatis

nam exerbistis in ejus nomen,
in sanctis & ministrastis &
ministratis :

11 verum optamus , ut ve-
rum quisque idem studium ad
plenum plenitudinem præstet ad
extremum,

12 ne sitis ignavi, sed eorum
imitatores, qui per fidem, & pa-
tientiam obtinent promissa.

13 Nam Abrahamo promit-
tus Deus, cum per nullum ma-
orem jurare posset, juravit per
seipsum :

14 dicens : Ni ego te felici-
tabo atque amplificabo.

15 Atque ita, cum ille pati-
ens fuisset, promissum consecu-
tus est.

16 Homines enim per majo-
rem jurant , eisque omnium
controversiarum finis est iusju-
randum, ad rem confirman-
dam.

17 Itaque volens vehemen-
tius demonstrare Deus, hæredi-
bus promissi, immutabilitatem
sui consilii, iusjurandum inter-
posuit,

18 ut per duas immutabiles
res, (in quibus ut Deus mentia-
tur fieri non potest) validam
consolationem habeamus, qui ad
tenendam spem propositam
confugimus,

19 quam velut anchoram
habemus animi, tutam atque
firmam, & intra siparium in-
trantem,

20 quod præcursor pro nobis
intravit Jesus, ad Melchisedechi
rationem pontifex factus in
sempiternum.

CAPUT VII.

Hætenus ipsos stimulavit , ut
attentè expenderent , quæ in
Melchisedecho consideranda
sunt. In quibus similis sit

*Christus. In summa cur ce-
dere Lex Evangelio debeat.*

IS enim Melchisedechus Soly-
mæ rex, summi Dei sacer-
dos, qui Abrahamo à regum
cæde redeunti occurrit, eum-
que faustis omnibus prosecutus
est,

2 cui etiam decumas omni-
um dedit Abrahamus : qui Mel-
chisedechus primum iustitiæ rex
interpretatur : deinde Solymæ
rex, hoc est, pacis rex,

3 sine patre, sine matre, sine
majoribus, nec ævi principium,
nec vitæ finem habens , ac Dei
filio consimilis, manet sacerdos
in perpetuum.

4 Videtis autem quantus sit
hic, cui etiam decumas dederit
Abrahamus ex manubiis, sum-
mus ille pater,

5 Et quidem qui à Levi ge-
nus sacerdotium ineunt, in
mandatis habent, ut populum
ex lege deciment : hoc est, suos
consanguineos, quamvis ex A-
brahami lumbis egressos.

6 Is vero qui ad idem cum eis
genus non refertur, Abrahamum
decimavit, & habentem promis-
sa prosecutus est faustitate.

7 Jam verò sine ulla contro-
versia, minori à præstantiore
impertitur faustitas :

8 & hic quidem decumas
morituri homines accipiunt : at
illic, is quem vivere traditur.

9 Atque ut ita dicam, in A-
brahamo etiam Levis, qui decu-
mas accipit, decimatus est.

10 Adhuc enim in patris
lumbis erat, cum illi Melchise-
dechus occurrit.

11 Quod si in Levitico sacer-
dotio sita foret perfectio (nam
sub eo sacerdotio lata lex est
populo) quid jam opus esset
ad rationem Melchisedechi ali-

um existere sacerdotem dici, ac non ad Aharonis rationem?

12 Transferendo enim sacerdotio, etiam legis translatio fiat necesse est.

13 Nam de quo hæc dicuntur, is aliæ tribus est, ex qua nullus astat aræ.

14 Perspicuum est enim, à Juda exortum esse Dominum nostrum: ad quam tribum quod pertineret, nihil de sacerdotio locutus est Moses.

15 Atque id eo etiam magis manifestum est, si ad Melchisedechi similitudinem existit sacerdos alius.

16 qui non ex humani præcepti lege factus sit, sed ex vi indissolubilis vitæ.

17 Sic enim testatur: Tu es sacerdos in æternum, ad rationem Melchisedechi.

18 Fit enim præcepti superioris abrogatio, propter ejus infirmitatem & inutilitatem:

19 quandoquidem nihil perfecit lex, sed adjectio melioris spei, per quam ad Deum accedimus:

20 melioris, inquam, quatenus non abest jusjurandum. Nam illi sine jurejurando facti sunt sacerdotes:

21 hic verò cum jurejurando, per eum qui de eo sic dicit: Jurat Dominus non mutaturus sententiam, tu sacerdos es in æternum, ad rationem Melchisedechi:

22 tantò præstantioris testamenti sponsor fuit Jesus.

23 Et illi quidem plures fuere sacerdotes, quod morte prohiberentur permanere.

24 At hic, quia durat in sempiternum, nunquam transitorium habet sacerdotium:

25 & ideo planè servare

potest eos, qui per ipsum Deum adeunt, quippe qui semper vivat ad supplicandum pro eis.

26 Talis enim nobis conveniebat pontifex, pius, vitii expers, intemeratus, à fontibus alienus, cœlisque sublimior factus,

27 qui non habet quotidie necesse, sicuti pontifices, prius pro suis peccatis victimas libare, deinde pro populi.

28 Hoc enim semel fecit, dum seipsum libavit.

29 Lex enim homines constituit pontifices, imbecillitate præditos: at jurisjurandi legem secuti sermo, filium in perpetuitatem perfectum.

CAPUT VIII.

Quò certius probet abrogatas esse Legis ceremonias, ideo institutas esse commemorat, ut celesti prototypo servirent, Jeremiæ locum adducit, ut veteris Testamenti correctionem probet.

HUjus autem orationis summa est, quod ejusmodi habemus pontificem, qui constituit ad dexteram solii majestatis, in cœlis,

2 sanctuarii sacrificus, & veri tabernaculi, quod fixit Dominus non homo.

3 Omnis enim pontifex ob munera victimasque libandas constituitur: ideoque necesse est, ut hic quoque aliquid habeat, quod libet.

4 Nam si foret in terris, nec sacerdos quidem esset, quoniam sint sacerdotes qui ex lege munera obmoveant,

5 qui quidem cœlestium exemplo & umbra ceremoniis operantur, quemadmodum oraculo monitus est Moses, absol-

tabernaculum. Vide, inquit, ut omnia facias ad exemplum tibi in monte demonstra-

6 Nunc hic tanto prastanti-
us sortitus est munus, quanto
melioris est testamenti seque-
ter, quod melioribus adhibitis
promissis compositum est.

7 Si enim primum illud vi-
do careret, non quæreretur se-
cundi locus.

8 Atqui ille eos accusans sic
loquitur: Futurum est (inquit
Dominus) ut faciam cum Isra-
elis Judæque domo novum te-
stamentum,

9 non quale testamentum fe-
ci cum eorum majoribus, tum
cum eos manu prehenso ex Æ-
gypto eduxi. Nam illi in meo
testamento non manserunt, &
ego eos neglexi, inquit Domi-
nus.

10 Sed hoc est testamentum
quod cum Israelis domo fa-
ciam post illud tempus, inquit
Dominus. Indam meas leges in
eorum mentes, inque eorum ani-
mos eas inscribam, & ego eis
Deus, & ipsi mihi populus e-
runt.

11 Neque jam inter sese &
alii alios Dominum cognoscere
docebunt: nam omnes ab eo-
rum minimo ad maximum me
cognoscent:

12 quoniam eorum vitiis ve-
niam dabo, nec eorum peccata
& scelera deinceps recordabor.

13 Dum novum dixit, prius
antiquavit.

14 Quod autem antiquatur
ac senescit, id est prope interi-
tum.

CAPUT IX.

*Tabernaculi dispositionem, & ri-
tus Legales ad veritatem in*

*Christo exhibitam conferens,
concludit non jam amplius a-
lio sacerdote opus esse, quia ipse
Christus sub novo Testamento
has partes impleat.*

H Abebat autem prius testa-
mentum instituta cere-
moniarum, mundanumque san-
ctuarium.

2 Fuit enim conditum pri-
mum tabernaculum, in quo erat
candelabrum, & mensa, & appo-
sitio panum, quæ sacra dici-
tur.

3 Post secundum velum erat
tabernaculum, quod sanctissi-
mum sanctuarium appellatur,
aureum habens thuribulum, &
arcam testamenti, undique te-
ctam auro:

4 in qua erat urna aurea, ha-
bens manna, & Aharonis virga,
quæ germinaverat, testamenti-
que tabulæ.

5 Super eam erant splendidi
Cherubi, propitiatorium inum-
brantes, de quibus non est nunc
dicendum singulatim.

6 His autem ita compositis,
in primum tabernaculum sem-
per ingrediuntur sacerdotes,
ceremonias obeuntes:

7 at in secundum semel in
anno solus pontifex, non absque
sanguine, quem & pro seipso,
& pro populi imprudenter com-
missis libat:

8 hoc declarante sancto spi-
ritu, nondum potest factam esse
sanctuarii viam, adhuc priore
tabernaculo statum habente:
quæ ejusmodi res erat, ut præ-
sens in tempus aliam rem in-
dicaret,

9 quo tempore munera &
hostiæ libarentur, quæ immo-
latorem, quod ad conscientia-
m attinet, perficere non pos-
sent,

Q

10 poli-

10 posita tantum in cibis & potionibus, diversisque lotionibus, & carnalibus institutis, usque ad correctionis tempus.

11 At Christus advenit, futurorum bonorum pontifex, qui per majus perfectiusque tabernaculum, non manufactum, hoc est non hujus structuræ,

12 neque per hircorum & vitulorum sanguinem, sed per suum ipsius sanguinem, ingressus est semel in sanctuarium, æternam liberationem adeptus.

13 Si enim taurorum & hircorum sanguis, juvenæque cinis, pollutos aspergens, lustrat ad corporis puritatem :

14 quanto magis Christi sanguis, qui per æternum spiritum seipsum libavit innocentissimum Deo, purgavit nostram conscientiam à mortuis operibus, ut viventem colamus Deum?

15 Atque ideo novi testamenti sequester est, ut mortis interventu ad expiationem commissorum in primum testamentum, vocati consequantur promissam hereditatem sempiternam.

16 Nam ubi est testamentum, testatoris mortem consequi necesse est.

17 Testamentum enim post mortem ratum est: siquidem nondum valet, dum vivit testator.

18 Itaque ne primum quidem sine sanguine sanctum est.

19 Effatus enim omnia mandata ex lege Moses universo populo, sumpto vitulorum & hircorum sanguine, cum aqua & lana coccinea ac hyssopo, ipsum librum & universum populum conspersit,

20 dicens : Hic est sanguis

testamenti, quod ad vos mandavit Deus.

21 Tabernaculum quoque & omnem ceremoniarum suppellestem sanguine similiter omnia conspersit.

22 Et ferè sanguine omnia ex lege purgantur, nec absque sanguinis fusione datur venia.

23 Necesse est ergo, cœlestium exempla hisce purgari : ipsa autem cœlestia potioribus sacrificiis, quàm sunt hæc.

24 Non enim in manufactum sanctuarium ingressus est Jesus, quod veri sanctuarii exemplar foret : sed in ipsum cœlum, ut nunc Deo coràm appareat pro nobis.

25 Neque ut sæpe seipsum libaret, quemadmodum pontifex ingreditur sanctuarium quotannis, adhibito sanguine alieno :

26 alioquin fuisset ei sæpe patiendum supplicium ab orbis condito. Nunc semel sub seculorum exitu, ad obliterandum suo sacrificio peccatum, extitit.

27 Ac quomodo hominibus semel moriendum est, deinde subeundum judicium :

28 ita Christus semel multorum tollenda peccata libatus, iterum sine peccato conspicietur expectantibus se ad salutem.

CAPUT X.

Legis sacrificia inde colligit infirma fuisse, quia quotannis repetebantur, Christi verò hostiam unicam esse, & perpetuam, Davidis testimonio probat. Hinc exhortationem subiciens, severe iis minatur qui Christi gratiam abjecerint. Postremò tolerantiam, quæ ex fide nascitur, commendat.

Umbra enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam rerum representationem, anniversariis iisdem sacrificiis, quæ jugiter fiunt, nunquam potest accedentes perficere.

2 Alioquin nonne fieri desissent, quod semel purgati immolantes, nullius jam sibi peccati essent conscii?

3 Atqui per ea fit quotannis peccatorum commemoratio.

4 Fieri enim non potest, ut taurorum caprorumque sanguis peccata tollat.

5 Itaque in mundum ingrediens dicit: Sacrificium & fertum tibi non placet, corpus autem perfecisti mihi:

6 Victimis & piaculis non delectaris.

7 Tunc dixi: En adsum: in capite libri scriptum est de me, ut exequar Deus voluntatem tuam.

8 Cum superius dixisset, sacrificium, & fertum, & victimas, & piacula ei non placere, nec accepta esse quæ ex lege fiunt, deinde dicit: En adsum, ut exequar Deus voluntatem tuam.

9 Tollit prius, ut alterum statuatur:

10 in qua voluntate semel lustrati sumus per corporis Jesu Christi libationem.

11 Cumque omnis sacerdos pergat quotidie ceremoniis fungi, & eadem sæpe sacrificia facere, quæ peccata adimere nunquam possunt:

12 ille uno pro peccatis functus in perpetuum sacrificio, confedit ad Dei dexteram,

13 deinceps expectans, donec ejus hostes fiant ejus pedum subsellium.

14 Uno enim libamento per-

fecit in perpetuum lustrandos:

15 id quod nobis testatur etiam spiritus sanctus, qui ita prædixerit:

16 Hoc est testamentum, quod cum eis faciam post illud tempus, inquit Dominus: Indam meas leges in eorum mentes, inque eorum animos inscribam,

17 nec eorum peccata & scelera deinceps recordabor.

18 Ubrautem est peccatorum venia, nulla superest pro peccato libatio.

19 Quamobrem, fratres, cum ad sanctuarium aditum habeamus liberum, per Jesu sanguinem,

20 quam viam nobis lustravit recentem atque vivam, per velum, hoc est per suum corpus:

21 cumque pontificem habeamus, Dei domui præfectum,

22 accedamus cum vero animo, plenaque fide, & animis à mala conscientia ablutis, & corporibus aqua pura lotis,

23 teneamus spei professionem immobilem (fidelis enim est qui promisit),

24 & videamus ut alii alios ad charitatem & rectè facta provocemus:

25 néve nostram consociationem deferamus, ut solent nonnulli: sed cohortemur, idque eo magis, quod videtis instare diem:

26 Nam si, postquam veri cognitionem assecuti sumus, data opera peccamus, non jam superest ullum pro peccatis sacrificium,

27 sed horrenda quædam expectatio judicii, ignisque savitia adversarios confecturi.

28 Si quis contra Mosaicam legem commisit, is citra ullam misericordiam, ex duorum triumve testimonio moritur:

29 quanto graviore putatis afficiendum pœna, qui Dei filium proculcaverit, testamentique sanguinem, per quem lustratus est, pro profano habuerit, & gratiæ spiritum affecerit contumelia?

30 Scimus enim quis dixerit: Mea est ultio, ego rependam, inquit Dominus. Item: Dominus vindicabit suum populum.

31 Horribile est in viventis Dei manus incidere.

32 Recordamini verò superiora tempora, in quibus collustrati magnum adversorum certamen sustinistis,

33 partim dum ipsi per contumelias & calamitates ostentui fuistis: partim dum socii fuistis eorum, cum quibus sic actum est.

34 Nam & meorum vinculorum vicem doluistis, & facultatum vestrarum direptionem cum latitia tulistis, intelligentes habere vos penes vos ipsos meliores opes in cœlis, & durabiles.

35 Quapropter nolite vestram projicere confidentiam, quæ magnum est habitura præmium.

36 Nam patientia vobis opus est, ut Dei voluntatem executi, promissa reportetis.

37 Etenim perpaulo post qui venturus est, veniet, neque tardabit.

38 Justus autem fide vivet: quod si se subtraxerit, non est acceptus animo meo.

39 Nos verò non ii sumus, qui nos subtrahamus, ad perniciem: sed qui fidamus, ad vitam comparandam.

CAPUT XI.

Trahat usque ad finem capituli non aliunde salutem adeptos esse patres, quicunque ab initio mundi Deo probati fuerunt, quàm ex fide: ut sciant Judæi hac sola se colligari paribus in sanctam unitatem.

EST autem fides speratorum subjectio, rerum demonstrationis quæ non cernuntur:

2 atque in ea explorati sunt antiqui.

3 Fide intelligimus mundum esse Dei jussu conditum, ita ut ex non extantibus, facta sint ea quæ cernuntur.

4 Fide præstantiorem rem divinam fecit Abel, quàm Cainus, Deo: per quam eum justum esse testatum est, ejus muneribus testimonium dante Deo: & per eandem mortuis adhuc loquitur.

5 Fide Enochus ita translatus est, ut mortem passus non sit: & à Deo translatus, nusquam extitit. Nam ante ejus translationem, testatum est eum placuisse Deo:

6 cui ut sine fide placeatur, fieri non potest. Credendum est enim ei, qui ad Deum accedat, Deum esse, & sui studiosis præmia rependere.

7 Fide admonitus oraculo Noa de rebus, quæ nondum cernebantur, veritus Deum, extruxit arcam, ad suæ familiæ salutem, per quam damnavit mundum, & positam in fide justitiam obtinuit.

8 Fide vocatus Abrahamus obedivit, in locum proficiscendo, quem hereditate obtenturus erat: & profectus est, ne sciens quò vaderet.

9 Fide migravit in promissam terram, ut alienam, & in

tabernaculis habitavit ; cum
Isaaco & Jacobo , ejusdem cum
eo promissi coheredibus.

10 Expectabat enim funda-
menta habentem urbem cujus
artifex opifexque Deus est.

11 Fide ipsa quoque Sara vi-
res ad jactum seminis accepit,
præterque tempus ætatis pepe-
rit, quandoquidem fidum existi-
mavit promissorem.

12 Itaque ex uno , eoque
emortuo , tam multi nati sunt,
quantus est cœlestium stella-
rum numerus, aut arenæ marini
littoris, quæ est innumerabilis.

13 Fide præditi, mortui sunt
omnes hi, non adepti promissa,
sed ea procul conspicati credi-
derunt, & amplexi sunt, seque
in terra hospites & peregrinos
esse confessi.

14 Qui enim dicunt talem pa-
triam se requirere declarant.

15 Quod si eam recordaren-
tur ex qua profecti sunt , habe-
rent revertendi tempus.

16 Nunc potius deſide-
rant, hoc est cœlestem. Itaque
Deum non pudet eorum , quo
minus eorum Deus appelletur :
quippe quibus urbem paraverit.

17 Fide libavit Abrahamus
Isaacum , cum tentaretur : uni-
genitum obtulit, is cui illa pro-
missa fuerant,

18 cui dictum fuerat, ejus
progeniem ab Isaaco denomina-
tum iri :

19 cogitans Deum vel ex
mortuis excitare posse : unde
eum videtur quodam modo re-
cepisse.

20 Fide in futurum fausta pre-
catus est Isaacus Jacobo & Esau.

21 Fide Jacobus moriens,
utrique filio Josephi bene cre-
catus est, & in caput baculi sui
seſe venerabundus inclinavit.

22 Fide Josephus decedens,
Israelitarum exitum memora-
vit, deque suis ossibus mandata
dedit.

23 Fide Moſes natus tres
menses à parentibus occultatus
est, quòd puerum elegantem vi-
dentes, regis edictum veriti non
fuerunt.

24 Fide Moſes postquam a-
dolevit , filia Pharaonis filius
dici recusavit,

25 maluitque cum divino po-
pulo mala pati , quàm brevem
habere peccati fruitionem :

26 majores divitias esse ra-
tus Christi probrum, quàm Æ-
gypti thesauros, utpote qui præ-
mium spectaret.

27 Fide reliquit Ægyptum,
non veritus regis iram : tan-
quam enim inaspectabilem aspi-
ceret, sic duravit.

28 Fide Pascha sanguinisque
fusionem fecit, ne primo genito-
rum interfectores illos tangeret.

29 Fide item illi mare ru-
brum tanquam terra sicca tra-
jecerunt, quod experti Ægyptii,
exhausti sunt.

30 Fide Hierichuntis mœnia
collapſa sunt, per ſeptem dies
circumdاتا.

31 Fide Rachaba meretrix
non periit unà cum diffidenti-
bus, quæ exploratores amice
accepisset.

32 Denique quid multis ?
deficiet me tempus narrantem
de Gedeone, Baraco, Sampſone,
Jeptha, Davide, Samuele, & va-
tibus,

33 qui per fidem regna ex-
pugnaverunt, justitia functi
sunt, adepti sunt promissa, ob-
thurarunt fauces leonum,

34 vim ignis extinxerunt, gla-
diorum mucrones effugerunt,
convalescerunt ex morbis, fortes.

in bellis fuerunt, agmina vertunt hostium,

35 receperunt fœminæ revocatos in vitam suos mortuos. Alii autem cruciati sunt, neque se liberari siverunt, quo meliorum assumerentur resurrectionem.

36 Alii ludibria, & scuticas, itemque vincula & custodias experti sunt,

37 lapidati, scissi, tentati sunt, gladii cæde interierunt, ovinas caprinaeque pelles gestarunt, egentes, calamitosi, zrum-nosi,

38 quibus dignus non erat mundus, per deserta & montes antraque & terræ specus errantes.

39 Atque hi omnes fide explorati, non obtinuerunt promissum,

40 Deo de nobis quiddam melius providente, ne illi sine nobis perfecti redderentur.

CAPUT XII.

Non modò ab eorum patrum quos recitavit exemplis hortatur ad patientiam & constantiam, sed etiam ab exemplo Christi. Non rectè estimatum iri castigationes Dei ex præsentis carnis nostræ sensu.

PRoinde nos quoque tanto circumsepti nimbo testium, deposito omni onere, ambitioneque peccato, patienter decurramus propositum nobis certamen,

2 spectantes in fidei ducem perfectioremque Jesum, qui pro latitia sibi proposita, sustinuit contempto pudore crucem, & ad dexteram solii Dei consedit.

3 Considerate verò eum, qui tantos pertulit improbo-

rum adversum se insultus, ne defatigati animos despondeatis.

4 Nondum usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum decertantes,

5 & obliti estis cohortationis, quæ vos ceu filios alloquitur: Fili mi, ne contemne Domini castigationem neque desponde, eo te corrigente.

6 Quem enim amat Dominus, castigat: & verberat, quemcunque filium acceptum habet.

7 Si castigationem sustinetis, ut filiis vobis utitur Deus. Quis est enim filius quem non castiget pater?

8 Quòd si castigationis expertes estis, cujus participes fuerunt omnes, ergo spurii estis, non veri liberi.

9 Ergòne cum corporum nostrorum patres haberemus castigatores, reverebamur? non multo magis parebimus spirituum patri, ut vivamus?

10 Nam illi ad tempus exiguum, prout eis videbatur, castigabant: hic verò ad utilitatem, quò ejus sanctitatem participemus.

11 Omnis quidem castigatio in præsentia non voluptatis, sed doloris esse cernitur: verum tandem salutarem justitiæ fructum reddit iis, qui per eam sunt exercitati.

12 Quocirca remissas manus dissolutaque genua porrigite,

13 & rectas pedibus istis orbitas imprimate, ne claudum quod est, contorqueatur, sed potius sanetur.

14 Pacem cum omnibus persequimini & sanctimoniam, sine qua nemo Dominum videbit:

15 dispicientes, ne quis Dei favore careat, ne qua radix a-

cerbi-

erbitatis sursum pullulans, noceat, per eamque multi contaminentur,

16 ne quis sit impudicus, aut profanus, ut Esau, qui pro uno cibatu ætatis suæ prærogativam addixit.

17 Scitis enim, cum postea felicitatem obtinere vellet, repudiatum fuisse, neque poenitentia locum invenisse, tametsi felicitatem cum lacrymis requisierit.

18 Non enim accessistis ad palpandum montem, ardentemque ignem, & caliginem, & tenebras, & procellam,

19 tubæque sonitum, & illam verborum vocem, quam qui audiverant, orarunt ne sibi plura verba fierent.

20 Non ferebant enim præceptum illud: Etiam bestia si montem tetigerit, lapidetur, aut missilibus configatur:

21 cum adeo horribile foret illud spectaculum, ut se Moses ipse præ timore tremere dixerit.

22 Verum accessistis ad Sionem montem, & Dei viventis urbem, Hierosolymam cælestem, angelorum legiones,

23 conventum cœtumque primogenitorum in cœlis conscriptorum, & judicem Deum omnium, & ad spiritus iustorum perfectorum,

24 & novi fœderis sequentium Jesum, & iustalem sanguinem, meliora loquentem quam sanguis Abelis.

25 Videte ne loquentem repudiatis. Nam si illi non effugerunt, qui oracula dantem in terris detrectarunt: multo magis nos non effugiemus, si cælestem averſamur,

26 qui & tum sua voce ter-

ram concussit, & nunc ita denunciavit: Adhuc semel ego commovebo non solum terram, verum etiam cœlum.

27 Hoc verbum, Adhuc semel, concutiendorum mutationem declarat: quippe conditorum, quò maneant non concutienda.

28 Proinde regnum capeſſentes inconcussum, habeamus gratiam, per quam ita reverenter & religiosè Deum colamus, ut ei simus accepti.

29 Est enim Deus noster ignis edax.

CAPUT XIII.

Præceptiones addit non tantum quæ ad mores, sed etiam quæ ad doctrinam pertinent.

Duret fraternus amor.

2 Hospitalitatem oblivioni ne mandate: per hanc enim nonnulli insciant angelos hospitio acceperunt.

3 Mementote victorum, perinde ac si essetis ipsi simul victi: & calamitosorum, ut qui sitis ipsi quoque in corpore.

4 Honestum esto matrimonium in omnibus, intemeratusque lectus. Impudicos verò & adulteros puniet Deus.

5 Moribus este à pecuniæ studio alienis, contenti iis quæ adsunt. Dixit enim ille: Non deseram te, neque derelinquam:

6 adeò ut nobis confidenter dicere liceat: Dominus mihi defensor est, non metuum ne quid mihi faciant homines.

7 Mementote eorum qui vobis præſunt, qui vobis divinam exposuere doctrinam, quorum intuentes, eventum morum imitamini fidem.

8 Jesus Christus & heri, & hodie,

hodie, & idem est in sempiternum:

9 variis peregrinisque doctrinis nolite ferri. Præclarum verò est gratiarum actione firmari animum, non cibis, quibus nihil adjuti sunt qui eis vixerunt.

10 Habemus aram, ex qua cibum capiendi potestatem non habent qui tabernaculo servant.

11 Quorum enim piaculum sanguis in sanctuarium infertur à pontifice, eorum corpora cremantur extra castra.

12 Itaque Jesus, ut suo sanguine populum lustraret, extra portam supplicium pertulit.

13 Proinde exeamus ad eum extra castra, ejus dedecus ferentes.

14 Non enim habemus hic durabilem urbem, sed futuram requirimus.

15 Per eum igitur libemus assiduam laudationis sacrificium Deo, hoc est, laborum fructum, ejus nomen celebrantium.

16 Beneficentiam autem & liberalitatem oblivisci nolite: talibus enim sacrificiis propitiatur Deus.

17 Parète verò gubernatoribus vestris, & obsequimini (nam illi pro animis vestris vigilant,

ut rationem reddituri) ut id cum lætitia faciant, non gementes. nam id è re vestra non esset.

18 Orate pro nobis, qui nos benè nobis esse confcios confidimus, præclare nos in omnibus gerere volentes.

19 Ad id autem faciendum eo vehementius exhortor, ut celerius vobis restituar.

20 Deus verò pacis, qui ex mortuis revocavit magnum illum ovium pastorem, per æterni testamenti sanguinem, Dominum nostrum Jesum,

21 vos ritè componat in omnibus rectè factis, ad exequendam suam voluntatem, vobis ut ei visum fuerit, faciens, per Jesum Christum, cui gloria in omnem perennitatem: Amen.

22 Quasò vos, fratres, boni consulite hunc exhortatorium sermonem: nam paucis scripsi vobis.

23 Scitote fratrem Timotheum solutum esse: cum quo, si quamprimum venerit, videbo vos.

24 Salutate omnes rectores vestros, omnesque sanctos. Salutant vos Italici.

25 Adsit vobis omnibus gratia. Amen.

Missæ ex Italia per Timotheum,

APOCALYPSIS

JOHANNIS THEOLOGI,

HOC EST PATEFACTIO.

CAPUT I.

Indicat doctrine genus quod hic tractatur, nempe illius qui est principium & finis. Deinde septem candelabrorum & stellarum mysterium explicat.

JESU Christi patefactio, quam dedit ei Deus, ut servis suis ostenderet quæ brevi futura sunt, & misso angelo suo, per eum significavit servo suo Johanni,

2 qui Dei sermonem, & Jesu Christi testimonium, ac quæcunque vidit testatus est.

3 Felix qui legit, quique oraculi dicta audiunt, & quæ in eo scripta sunt exequuntur: nam tempus instat.

4 Johannes septem Asianis ecclesiis gratiam & pacem, ab eo qui est, & qui fuit, & qui venturus est: & à septem spiritibus, qui sunt ante ejus solium:

5 & à Jesu Christo, teste illo fideli, primogenito ex mortuis, & regum terræ princepe.

6 Ei qui nos amavit, suoque sanguine à peccatis abluit, & reges ac sacerdotes D. o & patri suo fecit, ei gloria & imperium in perpetua secula: Amen.

7 Venturus est cum nubibus, eamque cernit omnis oculus, & qui eum compunxerunt, deque eo plangent omnes terrarum nationes. Etiam profecto.

8 Ego sum α & ω , principium, & finis, inquit Dominus, qui est, qui fuit, & qui venturus est, Omnipotens.

9 Ego Johannes, qui & frater sum vester: & socius in calamitate, inque regno & patientia Jesu Christi, cum in insula nomine Patmo, propter Dei sermonem propterque Jesu Christi testimonium essem,

10 divinitus afflatus die Dominico, audivi post me magnam quasi tubæ vocem dicentis:

11 Ego sum α & ω , primus & ultimus. Tu quod cernis, scribe in libro, & mitte Asianis ecclesiis, Ephesum & Smyrnam, & Pergamum, & Thyatira, & Sardes, & Philadelphiam, & Laodiceam.

12 Tum ego me converti, ut viderem, quæ vox esset allocuta me: conversusque vidi septem aurea candelabra,

13 & in medio septem candelabrorum similem hominis filio indutum veste talari, & ad mammas cinctum aureo cingulo.

14 Ejus autem caput & crines erant albi, ut alba lana aut nix: oculi ut ignis flamma:

15 pedes chalcidibano similes, tanquam in fornace igniti. Vox ejus, qualis est aquarum multarum vox.

16 Habebat in sua manu dextera septem stellas, exque ejus ore gladius anceps acutus prodibat

hodie, & idem est in sempiternum:

9 variis peregrinisque doctrinis nolite ferri. Præclarum verò est gratiarum actione firmari animum, non cibus, quibus nihil adjuti sunt qui eis vixerunt.

10 Habemus aram, ex qua cibum capiendi potestatem non habent qui tabernaculo servant.

11 Quorum enim piaculorum sanguis in sanctuarium infertur à pontifice, eorum corpora cremantur extra castra.

12 Itaque Jesus, ut suo sanguine populum lustraret, extra portam supplicium pertulit.

13 Proinde exeamus ad eum extra castra, ejus dedecus ferentes.

14 Non enim habemus hic durabilem urbem, sed futuram requirimus.

15 Per eum igitur libemus assiduam laudationis sacrificium Deo, hoc est, laborum fructum, ejus nomen celebrantium.

16 Beneficentiam autem & liberalitatem oblivisci nolite: talibus enim sacrificiis propitiatur Deus.

17 Parête verò gubernatoribus vestris, & obsequimini (nam il pro animis vestris vigilant,

ut rationem reddaturi) ut id cum lætitia faciant, non gementes. nam id è re vestra non est.

18 Orate pro nobis, qui nos benè nobis esse confcios confidimus, præclare nos in omnibus gerere volentes.

19 Ad id autem faciendum eo vehementius exhortor, ut celerius vobis restituar.

20 Deus verò pacis, qui ex mortuis revocavit magnum illum ovium pastorem, per æterni testamenti sanguinem, Dominum nostrum Jesum,

21 vos ritè componat in omnibus rectè factis, ad exequendam suam voluntatem, vobis ut ei visum fuerit, faciens, per Jesum Christum, cui gloria in omnem perennitatem: Amen.

22 Quasi vos, fratres, boni consulite hunc exhortatorium sermonem: nam paucis scripsi vobis.

23 Scitote fratrem Timotheum solutum esse: cum quo, si quamprimum venerit, videbo vos.

24 Salutate omnes rectores vestros, omnesque sanctos. Salutant vos Italici.

25 Adsit vobis omnibus gratia. Amen.

Missæ ex Italia per Timotheum,

APOCALYP SIS

JOHANNIS THEOLOGI,

HOC EST PATEFACTIO.

CAPUT I.

Indicat doctrinæ genus quod hic tractatur, nempe illius qui est principium & finis. Deinde septem candelabrorum & stellarum mysterium explicat.

JESU Christi patefactio, quam dedit ei Deus, ut servis suis ostenderet quæ brevi futura sunt, & misso angelo suo, per eum significavit servo suo Johanni,

2 qui Dei sermonem, & Jesu Christi testimonium, ac quæcunque vidit testatus est.

3 Felix qui legit, quique oraculi dicta audiunt, & quæ in eo scripta sunt exequuntur: nam tempus instat.

4 Johannes septem Asianis ecclesiis gratiam & pacem, ab eo qui est, & qui fuit, & qui venturus est: & à septem spiritibus, qui sunt ante ejus solium:

5 & à Jesu Christo, teste illo fideli, primogenito ex mortuis, & regum terræ princeps.

6 Ei qui nos amavit, suoque sanguine à peccatis abluit, & reges ac sacerdotes Deo & patri suo fecit, ei gloria & imperium in perpetua secula: Amen.

7 Venturus est cum nubibus, eamque cernit omnis oculus, & qui eum compunxerunt, deque eo plangent omnes terrarum nationes. Etiam profecto.

8 Ego sum α & ω , principium, & finis, inquit Dominus, qui est, qui fuit, & qui venturus est, Omnipotens.

9 Ego Johannes, qui & frater sum vester: & socius in calamitate, inque regno & patientia Jesu Christi, cum in insula nomine Patmo, propter Dei sermonem propterque Jesu Christi testimonium essem,

10 divinitus afflatus die Dominico, audiivi post me magnam quasi tubæ vocem dicentis:

11 Ego sum α & ω , primus & ultimus. Tu quod cernis, scribe in libro, & mitte Asianis ecclesiis, Ephesum & Smyrnam, & Pergamum, & Thyatira, & Sardes, & Philadelphiam, & Laodiceam.

12 Tum ego me converti, ut viderem, quæ vox esset allocuta me: conversusque vidi septem aurea candelabra,

13 & in medio septem candelabrorum similem hominis filio indutum veste talari, & ad mammæ cinctum aureo cingulo.

14 Ejus autem caput & crines erant albi, ut alba lana aut nix: oculi ut ignis flamma:

15 pedes chalcidibano similes, tanquam in fornace igniti. Vox ejus, qualis est aquarum multarum vox.

16 Habebat in sua manu dextera septem stellas, exque ejus ore gladius anceps acutus prodibat

dibat. Ejus aspectus erat, qualis micat cum sua virtute Sol.

17 Eum conspicatus ego, ad ejus pedes penè mortuus cecidi. At ille dextera sua manu mihi imposita dixit: Ne metue: ego sum primus & ultimus, qui vivo,

18 & fui mortuus, & jam sum vivus in perpetua secula Ita est: & habeo Orci claves atque mortis.

19 Scribe quæ videris, quæque sunt, & quæ sunt posthac futura.

20 Arcanum septem stellarum, quas in mea dextera vidisti, & septem aureorum candelabrorum est hoc: Septem stellæ, angeli sunt septem ecclesiarum. Septem autem candelabra, quæ vidisti, septem ecclesiæ sunt.

CAPUT II.

Jubetur Johannes scribere quæ Dominus necessaria noverat Ecclesiæ, Ephesiorum, Smyrnenſium, Pergamenorum, Thyatirenſium, ut quæ ab Apostolis acceperunt, teneant.

Ephesinæ Ecclesiæ angelo sic scribito: Hæc dicit qui septem stellas sua dextera tenet, qui in medio septem aureorum candelabrorum ambulat.

a Novi tua facta, laborem, & patientiam, utque malos ferre nequeas: & eos exploraveris, qui se profitentur apostolos, nec sunt: quos tu falsos deprehendisti,

3 & tolerasti, patientiaque uteris, & propter meum nomen laboras indefessus.

4 Sed habeo de te quod exoptulem, quod charitatem tuam pristinam omisisti.

5 Quamobrem memento un-

de excideris, & ad sanitatem redi, ac priora opera facito. Alioquin adoriar te brevi, tuumque candelabrum ex suo loco transmovebo, nisi ad sanitatem redieris.

6 Quanquam id habes, quod Nicolaitarum facta odisti, quæ ego quoque odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis: Victori dabo vesci arbore vitæ, quæ in medio est divini pomarii.

8 Item angelo ecclesiæ Smyrnazorum scribito: Hæc dicit primus & ultimus, qui fuit mortuus & revixit.

9 Novi tua facta & calamitatem ac pauperiem (cùm tamen dives sis) eorumque impium dictum, qui se Judæos esse dicunt, nec sunt, sed Satanz caterva.

10 Noli metuere quæ passurus es. Daturus est quidem Diabolus vestram nonnullos in custodiam, ut exploremini: feretisque decem dierum afflictionem. Esto fidelis ad mortem usque, & tibi dabo coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Qui vicerit, non lædetur à secunda morte.

12 Item Pergamenſis ecclesiæ angelo scribito: Hæc dicit qui gladium habet ancipitem, acutum:

13 Novi tua facta, & ubi habites, ubi Satanz solium est: tenesque meum nomen, nec meam fidem negasti, etiam iis temporibus, quibus Antipas, fidus ille testis meus, apud vos interfectus est, ubi Satanahabitat.

14 Sed habeo contra te pauca, quid habes istic qui Balaami doctrinam teneant, qui propter Bala-

Balacum docebat Israelitis de-
trimentum afferre, quò inmo-
lata deastris vescerentur, ac
scortarentur.

15 Item habes tu idem qui
Nicolaitarum doctrinam tene-
ant, id quod ego odi.

16 Corrige te : alioquin ag-
grediar te brevi, & cum istis
oris mei gladio depugnabo.

17 Qui habet aurem, audiat
quid spiritus dicat ecclesiis :
Victori dabo occultò manna ves-
ci : eique dabo calculum al-
bum, & in calculo novum no-
men scriptum, quod nullus no-
vit, nisi qui accipit.

18 Item angelo Thyatiren-
sis ecclesiæ scribito : Hæc dicit
Dei filius, qui oculos habet ig-
neæ flammæ similes, cujusque
pedes similes sunt chalcoli-
bano.

19 Novi tua facta, & chari-
tatem, & administrationem, &
fidem, & patientiam, & postre-
ma plura prioribus.

20 Sed habeo contra te pau-
ca, quòd mulierem Jesabelem,
quæ se vatem esse dicit, docere
sinis, servosque meos decipi &
scortari, & deastris immolata
vesci.

21 Cui quum ego tempus de-
derim, quo ab impudicitia sua
recederet, non vult recedere.

22 Ego verò eam in lectum,
& cum ea adulterantes in mag-
nam calamitatem prosternam,
nisi à suis operibus destiterint :

23 ejusque liberos morte
mulctabo : & efficiam, ut intel-
ligant omnes ecclesiæ, eum esse
me, qui renes & corda scruter,
& vos pro suis quemque factis
remunerabor.

24 Vobis autem dico, reli-
quisque Thyatirenſibus, quot-
quot hanc disciplinam non ha-

bent, & qui Satanæ calliditates
non norunt, ut aiunt : non im-
ponam vobis aliud onus :

25 ac quod habetis, tenete,
donec veniam.

26 Qui verò vicerit, opera-
que mea ad extremum retinue-
rit, huic ego dabo in gentes eam
potestatem,

27 ut eos virga ferrea pas-
cat, quomodo fictilia vasa con-
teruntur, ut & ego à patre meo
accepi :

28 eique stellam dabo ma-
tutinam.

29 Qui habet aurem, audiat
quid spiritus dicat ecclesiis.

CAPUT III.

*Sequitur epistola quinta ad pa-
stores Ecclesiæ Sardenſium,
Philadelphienſium, & Laodi-
cenſium, ne trepidi ſint, ſed
gloriæ Dei promovendæ ope-
ram dent.*

Item angelo Sardenſis eccle-
siæ scribito : Hæc dicit qui
septem Dei spiritus, & septem
stellas habet : Novi tua facta,
qui quum viventis nomen habe-
as, mortuus es.

2 Præsta te vigilantem, &
cætera moritura confirma. Non
enim inveni tua opera erga De-
um officiosa.

3 Reminiscere igitur, quo-
modo acceperis audiverisque, &
serva, ad frugemque redi. Quòd
nisi vigilaveris, adoriar te ut
fur, neque scies qua te adoriar
hora.

4 Sed habes pauca nomina
etiam Sardis, quæ sua vestimen-
ta non contaminarunt : ii me-
cum in albis vestibus ambula-
bunt, utpote digni.

5 Qui vicerit, is albis induet-
ur vestibus, nec ejus nomen ex
libro vitæ delebo : & ejus no-
men

men coram meo patre, coramque ejus angelis, confitebor.

6 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat Ecclesiis.

7 Item angelo Philadelphiensis ecclesiæ scribito: Hæc dicit sanctus, verus, qui Davidis clavem habet, quo aperiente nullus claudit, claudente nullus aperit.

8 Novi tua facta. Ego tibi apertam proposui portam, quam claudere nullus queat: quoniam exiguas vires habens, meis dictis paruisti, neque meum nomen negasti.

9 Ego cogam nonnullos ex Satanae caterva, qui se Judæos esse dicunt, nec sunt, sed mentiuntur: eos inquam, eò adigam, ut te ante pedes tuos veneratum veniant, teque mihi charum esse intelligant,

10 quoniam meum patientiæ sermonem conservasti: ego quoque te adversus tentationibus horam conservabo, eventuram toti orbi, quò tententur incolæ terrarum.

11 Ego brevi venturus sum: tene quod habes, ne quis tibi coronam præripiat.

12 Qui vicerit, eum ego columinam faciam in templo Dei mei, quæ deinceps inde non exibat: cique Dei mei nomen inscribam, & nomen urbis Dei mei, novæ Hierosolymæ, de cælo à Deo meo descendentes, itemque meum nomen novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

14 Item angelo Laodicensis ecclesiæ scribito: Hæc dicit, Amen, testis fidus atque verus, opificii Dei caput.

15 Novi tua facta, qui neque frigidus sis, neque fervidus. Utinam aut frigidus esses, aut fervidus.

16 Ergo quia tepidus es, neque frigidus, neque fervidus, evomam te ex ore meo:

17 quoniam te divitem dictatumque esse dicis, nec ulla te indigere: neque scis te esse ærumnosum, & miserum, & pauperem, & cæcum, & nudum.

18 Suadeo tibi, ut à me aurum igne candens emas, quò distescas: & vestimenta candida, quo induare, ne appareat tua nuditatis obscœnitas: & collyrio illine tuos oculos, ut cernas.

19 Ego quos amo, arguo & castigo. Quamobrem vehementior esto, teque corrige.

20 Equidem pro foribus asto, atque pulso. Si quis audita voce mea januam aperuerit, ingrediar ad eum, & cum eo cœnabo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, ei dabo mecum in meo sedere solio, ut ego quoque victor consedi cum meo patre in ejus solio.

22 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

CAPUT IV.

Alia narratur visio, divine majestatis gloriam continens, quæ à quatuor animalibus, & viginti quatuor senioribus celebratur.

Postea animadverti apertam in cælo portam, voxque illa prima (quam perinde ac si mecum tuba loqueretur, audiveram) dixit: Ascende huc, & tibi ostendam quæ posthac futura sunt.

2 Hic ego continuo divinitus afflatus, video positum in cælo solium, & in solio sedentem quendam,

3 qui sedens, aspectu similis erat jaspidi gemma, & sardio. Solium

CAPUT V.

Librum septem sigillis obfignatum, quem nemo aperire poterat, Agnus ille Dei, dignus qui aperiat, omnium cœlestium decantatur voce.

Item vidi ad sedentis in folio dexteram, librum intus & extra scriptum, septem sigillis obfignatum :

2 vidique validum angelum magna voce pronunciantem : Quis dignus est qui librum aperiat, & ejus sigilla resignet ?

3 Sed nullus nec in cœlo, nec in terra, nec sub terra, librum aperire aut inspicere poterat.

4 Ego verò multum plorare, quòd nullus inventus esset dignus qui librum aperiret, & legeret, aut inspiceret.

5 Tum senatorum quidam me alloquens : Ne plora, inquit : en vicit leo qui est ex tribu Judæ, Davidica stirps, qui librum aperiat, ejusque septem sigilla referet.

6 Tum ego aspiciens, animadverti in medio folii, & quatuor animalium, inque medio senatorum astantem agnum, tanquam mactatum, habentem septem cornua, septemque oculos, qui sunt septem dei spiritus in omnes dimissi terras.

7 Is venit, accepitque librum de dextera sedentis in folio.

8 Postquam is librum accepit, quatuor animalia, & vigintiquatuor senatores procidere ante agnum, habentes singuli citharas, aureasque phialas suffimentorum plenas, quæ sunt sanctorum supplicationes,

9 novumque carmen canere, dicentes : Dignus es qui librum accipias, ejusque sigilla resolves, quoniam mactatus es, nosq; Deo sanguine tuo compa-

raſti

solium circumdabat iris, asperum smaragdum referens :

4 idemque folium circumstant vigintiquatuor folia, in quibus foliis vidi sedentes vigintiquatuor senatores, vestibus indutos candidis, qui in capitis coronas habebat aureas.

5 Ex folio prodibant fulgura, & tonitrua, & fragores, & septem faces igneæ, & ante folium ardentes, quæ sunt septem Dei spiritus.

6 Ante folium erat mare vitreum, crystalli simile : & in medio folii, circumque folium, quatuor animalia, oculis, & à fronte & à tergo referta.

7 Primum animal erat leoni simile : alterum animal erat vitulo simile : tertium animal faciem habebat hominis : quartum animal simile erat aquilæ volanti.

8 Hæc quatuor animalia habebant singula senas alas, per circuitum, & intus erant oculis referta. Ea sine ulla intermissione dies, & noctes dicunt : S A N C T U S, S A N C T U S, S A N C T U S Dominus Deus armipotens, qui fuit, qui est, & qui venturus est.

9 Cum autem tribuunt animalia gloriam, & honorem, & gratiarum actionem sedenti in folio, viventi in perennia secula :

10 procumbunt vigintiquatuor senatores ante sedentem in folio, & adorant viventem in perennia secula, abjiciuntque suas coronas ante folium, dicentes :

11 dignus es, Domine, qui gloriam & honorem, & potestatem accipias, quoniam tu omnia condidisti, eaque tua voluntate & sunt, & condita sunt.

raſti ex omni natione, lingua, populo, gente,

10 noſque feciſti Deo noſtro reges & ſacerdotes regnatos in terra.

11 Deinde aſpiciens audivi multorum angelorum vocem, circum ſolium, & animalium ac ſenatorum, quorum numerus erat diſtributus in millies centena millia, & decies centena millia,

12 qui magna voce dicebant: Dignus eſt maſtatus agnus qui poteſtatem accipiat, & divitias, & ſapientiam, & vim, & honorem, & gloriam, & laudem.

13 Tum omnem rerum naturam, quæ & in cœlo eſt, & in terra, & ſub terra, & in mari, hæc & quæ in eis ſunt omnia audivi dicere: Sedit in folio & agno laus, & honos, & gloria, & imperium in ſempiterna ſecula.

14 Et quatuor animalia dixerunt: Amen. Et viginti-quatuor ſenatores procubuerunt, & viventem in ſempiterna ſecula venerati ſunt.

C A P I T V I.

Aperit agnus primum libri ſigillum: ſecundum, tertium, quartum, quintum & ſextum: quibus apertis, cædes, famies, peſtis, ſanctorum querelæ, terre motus, & varia cœli prædigia oriuntur.

DEinde aſpiciens, quum aperuiſſet agnus unum de ſeptem ſigillis, audivi unum de quatuor animalibus dicens, quali voce tonitruum: Veni ſpectatum.

2 Ego aſpiciens animadverti equum album, cui qui inſidebat, arcum habebat, eique data co-

rona eſt: iſque prodiit vincens & ut vinceret.

3 Deinde ubi ſigillum ſecundum aperuit, audivi ſecundum animal dicens: Veni ſpectatum.

4 Tum prodiit alius equus ruſus, quem inſidenti commiſſum eſt ut ex terris auferret pacem, ita ut alii alios necarent: eique datus eſt magnus gladius.

5 Poſtquam tertium aperuit ſigillum, audivi tertium animal dicens: veni ſpectatum. Hic ego aſpicio nigrum equum, cui qui inſidebat, libram habebat in manu,

6 audivique vocem in medio quatuor animalium dicentem: Chœnix tritici denario, & tres chœnices hordei denario, & oleum & vinum ne laſeris.

7 Ubi quartum aperuit ſigillum, audivi vocem quarti animalis dicentem: Veni ſpectatum,

8 animadvertique pallidum equum, cui qui inſidebat, nomen habet Mors, quam ſimul comitatur Orcus. His data poteſtas eſt interficiendi ad quartam partem terræ, gladio, fame, letho, feriſque terreſtribus.

9 Deinde ubi quintum aperuit ſigillum, vidi ſub ara animas necatorum propter Dei ſermonem, propterque testimonium quod habebant,

10 qui ingenti voce ſic clamabant: Quoniſque tandem, ô Domine ſancte atque vere, non ulciſceris ac vindicas ſanguinem noſtrum de terræ incolis?

11 Sed eis ſingulis data ſunt albæ ſtolæ, eique dictum eſt ut quieſcerent adhuc pauliſper, donec plenus eſſet numerus etiam conſervorum eorum atque fratrum

trum, qui interficiendi essent, ut & ipsi.

12 Deinde aspiciente me, ubi sextum sigillum aperuit, exiit magnus terræmotus: factusque est sol tam ater, quàm est saccus cilicinus: & luna facta est sanguinea,

13 & cœli stellæ ceciderunt ad terram, sicut ficus abjicit suas grossos, cum vehementi vento quatitur:

14 & cœlum recessit, perinde ac si scheda convolvatur: omnesque & montes & insulæ ex suis locis motæ sunt,

15 & terrarum reges, & summates, & divites, & tribuni, & potentes, & omnes tum servi, tum liberi, seipsos in specus rupesque montium abdere,

16 & montibus rupibusque dicere: Obruite nos, & abdite ex conspectu sedentis in folio, & ab ira agni,

17 quoniam venit magna dies ejus iræ, quam quis possit subsistere?

CAPUT VII.

*Grassantes in orbe angeli, inhi-
bentur donec electi Domini, ex
omnibus tribubus signentur.
Deinde eorum qui Christi cau-
sa persecutionem sustinuerunt,
felicitas, & gaudium descri-
bitur.*

Postea vidi quatuor angelos, stantes ad quatuor terræ angulos, tenentes quatuor terræ ventos, ne ventus terram, aut mare, aut ullam arborem afflaret.

2 Item vidi alium angelum ab ortu solis ascendentem, habentem viventis Dei sigillum, quia ad quatuor angelos (quibus ut terram & mare lade-

rent, commissum erat) magna voce clamavit his verbis:

3 Ne lāditate terram, nec mare, nec arbores, donec Dei nostri servos in eorum frontibus consignemus.

4 Audivi autem consignatorum numerum, qui consignati erant centum quadragintaquatuor millia, ex omnibus Israelitarum tribubus.

5 Ex tribu Judæ consignata erant duodecim millia. Ex Rubenis, duodecim millia. Ex Gaddi, duodecim millia.

6 Ex Aseris, duodecim millia. Ex Nephthalis, duodecim millia. Ex Manassis, duodecim millia.

7 Ex Simeonis, duodecim millia. Ex Levis, duodecim millia. Ex Issacharis, duodecim millia.

8 Ex Zabulonis, duodecim millia. Ex Josephi, duodecim millia. Ex Benjaminis, duodecim millia.

9 Postea animadverti tantam turbam, ut eam numerare nullus posset, ex omnibus gentibus, nationibus, populis & linguis, qui ante folium & agnum stabant, stolis amicti candidis, palmas gestantes in manibus,

10 & magna voce clamantes in hunc modum: Salus sedenti in folio Dei nostri, & agno.

11 Omnes autem angeli, folium senatoresque & quatuor animalia circumstantes, procubuerunt ante folium proni, Deumque venerati sunt,

12 dicentes: Amen. Faustas, & gloria, & sapientia, & gratiarum actio, & honos, & potentia, & vires, Deo nostro in perpetua sæcula: Amen.

13 Tum

13 Tum unus de senatoribus, sic me affatus est: Hi stolis albis amicti quoniam sunt, & unde venerunt?

14 Cui ego: Domine, tute scis. Et ille: Hi sunt, inquit, qui ex magna calamitate veniunt, stolasque suas agni sanguine perluerunt ac dealbarunt,

15 propterea sunt ante Dei solium, cumque dies & noctes in ejus templo colunt, apud eosque deget is qui sedet in solio.

16 Non amplius esurient, nec amplius sitient, nec eos sol aut ullus æstus feriet:

17 quoniam agnus, qui est inter solium, pascet eos, & ad vivos aquæ fontes ducet, abstergetque Deus ex eorum oculis omnem lacrymam.

CAPUT VIII.

Septimo sigillo aperto, offeruntur sanctorum preces per suffitus. Procedunt septem angeli cum tubis, & quatuor primis clangentibus ignis decedit, mare turbatur, aquæ amarescunt, & stellæ obtenebrantur.

UT autem septimum aperuit sigillum, extitit in cœlo silentium ferè dimidiam horam:

2 vidique septem angelos, qui in Dei conspectu astiterant, quibus septem tubæ datæ sunt.

3 Alius item angelus venit, & ad aram constitit, thuribulum habens aureum, eique data sunt multa suffimenta, ut sanctorum omnium supplicationes ad auream aram ante solium positam obmoveret:

4 ascenditque fumus suffimentorum supplicationum sanctorum, ex angeli manu in Dei conspectum.

5 Deinde sumpsit angelus thuribulum, & altaris igne replevit, ad terramque deiecit: & extiterunt fragores, & tonitrua, & fulgura, & terræmotus.

6 Itemque septem angeli, qui septem tubas habebant, sese ad clangendum pararunt.

7 Cumque primus angelus clauxisset, extitit grando & ignis permixta sanguini: quibus ad terram dejectis, tertia pars arborum combusta est, & omnes virentes herbæ conflagraverunt.

8 Deinde ubi secundus clauxit angelus quidam quasi mons ingens, igni flagrans, in mare dejectus est, conversaque est pars tertia maris in sanguinem:

9 & mortua est tertia pars rerum quæ in mari animatæ sunt, tertiaque navium pars corrupta.

10 Ut tertius clauxit angelus, cecidit de cœlo magna stella, facis in morem ardens, quæ in tertiam fluviorum partem, & in aquarum fontes delapsa:

11 est (autem stellæ nomen Absinthium) conversa est tertia pars in Absinthium, multique hominum ab aquis interierunt, quod amaræ factæ essent.

12 Ad quarti angeli clangorem ista est solis tertia pars, & lunæ tertia pars, & stellarum tertia pars, adeò ut offuscata eorum parte tertia, dies tertia parte sui non luceret, itidemque nox.

13 Tum aspiciens audivi quendam angelum volantem per medium cœli, magna voce dicentem: Væ, væ, væ, terræ habitatoribus, à reliquis tubarum sonis trium angelorum, qui jam clagent.

CAPUT IX.

quinto angelo clangente locustæ vastatrices prodeunt. Sextus autem clangens equites producit humanum genus devastantes.

TUM ubi clauxit quintus angelus, vidi stellam de cœlo delapsam ad terram, cui data clavis est putei Tartari:

2 qua postquam Tartareum puteum aperuit, exhalavit ex puteo talis fumus, qualis est magnæ fornacis, quo putei fumo, sol est & aër obscuratus.

3 Ex eo fumo prodierunt in terram locustæ, quibus talis est data vis, qualem habent terrestres scorpium:

4 eisque præceptum est, ne terrestres herbas læderent, neque ullam viriditatem ullamve arborem, sed solos homines, qui Dei signum in frontibus suis non haberent.

5 Est autem mandatum eis, ne eos interficerent, sed ut quinque menses cruciarentur: ita ut essent eorum cruciatus, qualis scorpionum cruciatus est, cum hominem punxit.

6 Atque illa tempestate quærent homines mortem, nec inuenient: cupientque mori, & eos fugiet mors.

7 Erat autem locustarum ea species, ut similes essent equis ad prælium paratis: erantque in earum capitibus quædam quasi coronæ, auri similes. Vultus erant, ut vultus hominum.

8 capillos habebant muliebrium similes: dentes erant quales sunt leonum.

9 Habebant & loricas, cuiusmodi sunt ferreæ lorice: eratque earum alarum sonitus qualis est curruum sonitus multorum equorum, ad pugnam currantium,

10 Caudas habebant scorpionum similes & in caudis erant aculei. Earum potestas est, homines lædere per quinque menses:

11 habentque sibi præfectum regem, angelum Tartari, cui nomen est hebraicè Abaddon. Græco autem sermone Apollyon.

12 Una miseria præterit, venturæ sunt adhuc posthac duæ miseriæ.

13 Deinde ubi sextus clauxit angelus, audiui ex quatuor altaris aurei cornibus, ante Deum positi, vocem quandam,

14 dicentem sexto angelo, qui tubam habebat: Solve quatuor angelos ad magnum flumen Euphratem colligatos.

15 Itaque soluti sunt quatuor angeli, qui ad horam, & diem, & mensem, & annum parati erant, ad hominum tertiam partem necandam.

16 Erat autem exercitus equitum numerus bis millies centena millia, eorumque numerum audiui.

17 Atque ita visus sum videre equos, & in eis equitantes, qui loricas habebant igneas, & hyacinthinas ac sulphureas. Equorum capita erant leoninorum capitum similia, exque eorum oribus manabat ignis, & fumus, & sulphur.

18 Ab his tribus cladibus interfecta est hominum pars tertia, videlicet igne, & fumo, & sulphure quæ prodibant ex eorum oribus.

19 Potestas enim eorum in ore eorum erat: siquidem eorum caudæ erant anguium similes, capita habentes quibus nocerent.

20 Reliqui hominum, qui his cala-

calamitatibus occisi non sunt, non destiterunt à suis actionibus, ne dæmonia venerarentur, & simulacra aurea, argentea, ærea, lapidea, lignea, quæ nec videre possunt, nec audire, nec ingredi:

21 nec sua homicidia, nec veneficia, nec stupra, nec furta omiserunt.

C A P U T X.

Alius apparet angelus amictus nube, libellum apertum tenens. Inclamat & Johanni oraculi jussu, devorandum tradit.

DEinde vidi alium angelum validum, de cœlo descendentem, indutum nube, cujus capiti iris incumbabat. Facies erat soli similis, pedes ut igneæ columna. Habebat autem in manu libellum apertum, posuitque pedem suum dextrum in mari, sinistrum in terra,

2 & magna voce clamavit, quomodo rugit leo. Postquam clamavit, locuta sunt septem tonitrua suas voces,

3 quibus septem tonitruis suas voces locutis, cum ego scripturus essem, audiui vocem dicentem mihi: Consigna quæ locuta sunt septem tonitrua, & ea ne scripseris.

4 Tum angelus, quem in mari & in terra stantem videram, sublata in cœlum sua manu,

5 juravit per viventem in perpetua secula, qui cœlum & cœlestia, terram & terrestria, mare & marina condidit, futurum esse ut tempus deinceps non sit,

6 videlicet diebus vocis septimi angeli, quum clangerit, peractumque fuerit arcanum Dei, ut suis servis vatibus nunciavit.

7 Atque eadem vox, quam de cœlo audiveram, rursus mecum locuta est in hunc modum: I, sume libellum apertum, qui est in manu angeli, in mari terraque stantis.

8 Tum ego angelum aggressus: Da mihi libellum, inquam. Et ille: Accipe, inquit, eumque degluti, & tibi ventrem amaritudine torquebit, quamquam in ore tuo erit tam dulcis quam est mel.

9 Hic ego sumptum de angeli manu libellum degluti, qui mihi in ore quidem tam dulcis fuit, quam est mel: sed ubi id comedi, amaruit mihi venter.

10 Et ille me alloquens: Vaticinandum tibi rursus est, inquit, super populis, & gentibus, & linguis, regibusque multis.

C A P U T XI.

Templum metiri jubetur. Dominus testes duos excitat, quos bestia laniatos nemo tene mandat: Deus autem in vitam revocatos ad cœlum evocat. Terrentur impii. Et septimi angeli tuba, resurrectionis, & judicii nuncia describitur.

Tum datus est mihi calamus virgæ similis. Et angelus stans: Surge, inquit, & Dei metire templum, aramque, & adorantes in eo.

2 Ac exterius atrium templi, foris excludere, neque id metire, quippe datum extraneis, qui sanctam urbem conculcabant menses quadraginta duos.

3 Mandaboque duobus meis testibus, ut vaticinentur dies mille ducentos sexaginta, centonibus amicti.

4 Hi sunt olivæ duæ, duoque candelabra in conspectu Dei stantia.

5 Quod si quis eos lædere vult, manat ex eorum ore ignis, qui eorum hostes conficit: & si quis eos lædere vult, sic interficiendus est.

6 Hi potestatem habent claudendi cœli, ne pluat imber tempore suæ vaticinationis: habentque in aquas potestatem, eas in sanguinem convertendi. & terræ quamlibet cladem infligendi, quoties velint.

7 Quum autem suum testimonium peregerint, bestia ex tartaro ascendet, quæ eos aggressa, bello vincet ac interficiet:

8 jacebuntque eorum corpora in urbis magnæ foro, quæ vocatur spiritualiter Sodomæ, & Ægyptus, ubi etiam Dominus noster crucifixus est:

9 & aspicient homines de populis & nationibus, linguisque & gentibus eorum corpora tres dies & dimidium, nec sinent eorum corpora monumentis mandari.

10 Gaudebunt autem terræ incolæ super eis, lætique dona mittent inter sese, quod hi duo vates cruciaverint incolas terræ.

11 Verum post dies tres & dimidium, vitali spiritu à Deo in eos ingresso, constiterunt in pedes suos, magno timore correptis iis qui eos spectabant:

12 audivique vocem magnam de cœlo dicentem eis: Ascendite huc. Atque illi in cœlum in nube ascenderunt, spectantibus eos hostibus eorum.

13 Ac eadem hora tantus extitit terræmotus, ut collapsa sit urbis pars decima, occisis in

eo motu humanorum capitum septem millibus. Reliqui timore perculsi, tribuerunt cœlesti Deo gloriam.

14 Miseria secunda præteriiit, ecce tertia miseria mox aderit.

15 Deinde septimus clauxit angelus, extiteruntque magnæ voces in cœlo dicentes: Facta sunt mundi regna Domini nostri, ejusque Christi, qui regnabit in omnem perpetuitatem.

16 Et viginti quatuor senatores, ante Deum suis in solliis sedentes, proni procubuerunt, Deumque venerati sunt,

17 dicentes: Agimus tibi gratias, Domine Deus omnipotens, qui es, qui fuisti, quique futurus es: quod magnam tuam potestatem adeptus, regnum iniisti,

18 & gentes iratæ sunt, & venit ira tua, tempusque quo mortui judicentur, & merces detur tuis servis vatibus & sanctis, tuumque nomen reverentibus, tum parvis tum magnis, & corrumpantur corruptores terræ.

19 Tum aperto Dei templo in cœlo, visa est arca fœderis in ejus templo, extiteruntque fulgura, & sonitus, & tonitrua, & terræmotus, & magna grando.

CAPUT XII.

Mulieris parturientis signum apparet, cujus filio insidiatur draco, qui à Michaelē devictus, dejicitur. Et quo magis vincendus excluditur, eo acius suas non desinit multiplicare versutias.

Vidumque est ostentum ingens in cœlo, mulier amicta sole, ejus pedibus subjecta luna, capiti autem imposita duodecim stellarum corona.

2 Ea in alvo gestans vociferabatur, & parturiens pariendi doloribus cruciabatur.

3 Item conspectum est aliud ostentum in cælo: Draco erat ingens, rufus, habens septem capita, & decem cornua, & in capitibus diademata septem,

4 cujus cauda tertiam cœlestium siderum partem detraxit, ad terramque dejecit. Is draco stetit ante mulierem, quæ paritura erat, ut cum ea suum filium peperisset, ipse eum devoraret.

5 Peperit autem filium marem, qui gentes omnes ferro sceptrum recturus est: qui ejus filius raptus est ad Deum, ejusque solium.

6 Mulier autem fugit in solitudinem, ubi locum habet à Deo paratum, ut illic alatur dies mille ducentos sexaginta.

7 Factum est autem in cælo prælium, Michael & ejus angeli adversus draconem pugnabant:

8 & draco ejusque angeli pugnantes victi sunt, nec ullus extitit jam eorum locus in cælo.

9 Itaque dejectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui Diabolus & Satan as appellatur, qui totum orbem decipit: dejectus est, inquam, ad terram, ejusque angeli dejecti sunt.

10 Deinde magnam vocem audiavi dicentem: In cælo nunc facta est salus, & potestas, & regnum, Dei nostri, & potentia Christi ejus: quoniam dejectus est fratrum nostrorum accusator, qui eos apud Deum nostrum dies & noctes accusabat.

11 Eum illi, agni sanguine, sui que testimonii sermone vice-runt: animamque suam usque adeo non amarunt, ut mortem oppetierint.

12 Propterea latamini cæli & cœlicolæ. Væ terræ & mari incolis: quandoquidem descendit Diabolus ad vos, magno furore percitus, sciens habere se breve tempus.

13 Ubi draco se ad terram dejectum vidit, mulierem persecutus est, quæ marem pepererat.

14 Sed mulieri data sunt alæ duæ ingentis aquilæ, ut in solitudinem in locum suum avolaret, illic alenda tempus, & tempora, & dimidium temporis, ad vitandum serpentem.

15 Jecit autem serpens post mulierem, ex ore suo, aquam fluminis instar, quo eam flumine summergeret.

16 Verum terra mulieri succurrit, apertisque suis faucibus, flumen hausit, quod draco ore suo ejaculatus erat.

17 Tum iratus mulieri draco, ivit illatum bellum reliquis ejus feminis, qui Dei præceptis obedirent, & Jesu Christi testimonium haberent.

CAPUT XIII.

Describitur Bestia illa multi-ceps, quæ maximam mundi partem in idololatriam seducit, quæ ab alia bestia ascendente confirmatur.

EGO in maris arena stans, vidi ascendentem ex mari bestiam, habentem capita septem, & cornua decem, & in cornibus diademata decem, & super capita nomen contumeliosum.

2 Erat autem bestia, quam vidi, pardali similis pedibus urinis, ore leonino simili. Ei draco suas vires suamque solium, & magnam dedit potentiam.

3 Deinde

Deinde vidi unum ejus
 spiritum penè morte extinctum,
 cujus letiferum vulnus sana-
 tum est. Itaque tantæ fuit per
 tam terram admirationi be-

ut draconem venerarentur,
 potentiam dedisset bestia,
 bestiam item venerarentur,
 dicentes: Quis par est bestia?
 cum ea pugnare possit?

5 Ei autem datum est os
 magna & infanda loquens, &
 potestas agendi menses quadra-
 ginta duos,

6 eaque os suum aperuit, in
 contumeliam adversus Deum,
 in ejus nomen: inque taberna-
 culum & coelicolas contumeli-
 ose loquens.

7 Item ei datum est bellum
 cum sanctis gerere, eosque vin-
 cere: eidemque potestas est da-
 ta in omnes nationes, & linguas,
 atque gentes,

8 ita ut eam adoraturi sint
 omnes terrarum incolæ quo-
 rum nomina ab orbe condito
 scripta non sunt in vitæ libro
 agni maciati.

9 Si quis aurem habet, audi-
 at.

10 Si quis captivos abigit, in
 captivitatem abit. Si quis gla-
 dio occiderit, cum gladio oportet
 occidi. Hic est patientia, fi-
 desque sanctorum.

11 Item vidi aliam bestiam
 ex terra ascendentem, quæ duo
 cornua habebat agni similia, &
 loquebatur ut draco.

12 Ea omnem prioris bestia
 potestatem exercebat in ejus
 conspectu: efficiebatque ut ter-
 ra & ejus incolæ priorem besti-
 am, cujus mortiferum vulnus e-
 rat sanatum, venerarentur:

13 magnaque ostenta facie-
 bat, adeo ut etiam ignem de

cælo ad terram devocaret in
 hominum conspectu,

14 & terræ incolas ostentis
 (quæ ei in bestia conspectu fa-
 cere datum erat) fallebat, ju-
 bens terræ incolis ut simula-
 crum facerent bestia, quæ gla-
 dio vulnerata revaluerat.

15 Atque ei datum est, spi-
 ritu donare simulacrum bestia,
 adeo ut loqueretur simulacrum
 bestia efficeretque ut quicumque
 non venerarentur bestia simu-
 lacrum, occiderentur.

16 Atque eò adigebat om-
 nes, parvos juxta ac magnos, di-
 vites ac pauperes, liberos ac ser-
 vos, ut eorum manui dexteræ,
 aut frontibus, notam inureret:

17 néve cui emere liceret,
 aut vendere, nisi qui notam aut
 nomen haberet bestia, aut ejus
 nominis numerum.

18 Hic est acumen. Qui ha-
 bet ingenium, computet bestia
 numerum: numerus enim ho-
 minis est, estque ejus numerus
 sexcenti sexaginta sex.

CAPUT XIV.

*Agno stante super montem Sion,
 una cum castis suis cultori-
 bus, Angelus unus Evangelii-
 um nunciat. Alius Babylonis
 casum prædicit. Tertius Besti-
 am vitari monet, vox è cælo
 beatos illos pronuntiat qui Do-
 mini causa moriuntur. Mitti-
 tur postea falx Domini in
 messem, & in vindemiam.*

Deinde animadverti agnum
 stantem in Sione monte,
 & cum eo centum quadraginta-
 quatuor millia, patris ejus
 nomen in suis frontibus scri-
 ptum habentia:

2 audivique de cælo soni-
 tum, qualis multarum aquarum
 ingentisque tonitruus sonitus est:
 item-

itemque vocem audiui citharæ-
dorum, citharis suis canentium,

3 qui veluti novum carmen
canebant ante solium, & ante
quatuor animalia ac senatores,
quod carmen nullus discere po-
terat, nisi illa centum quadra-
ginta quatuor millia redempti
à terra.

4 Hi sunt qui cum fœminis
non sunt polluti : sunt enim
virgines. Hi sunt qui agnum,
quocunque vadat, sequuntur.
Hi ex hominibus redempti sunt,
primitiæ Deo & agno,

5 quorum in ore nulla re-
perta fraus est : sunt enim in-
culpati coram Dei solio.

6 Vidi item alium angelum
medio cœlo volantem, evange-
lium æternum habentem, quod
terræ incolæ, gentesque & na-
tiones, & linguas, & populos
omnes doceret,

7 dicentem magna voce :
Time Deum, eique gloriam
tribuite : nam venit hora ejus
judicii : & adorare cœli, terræ,
maris, & fontium aquarum con-
ditorem.

8 Item alius angelus secu-
tus est dicens : Cecidit cecidit
Babylon urbs illa magna, quo-
niam sævo impuditiæ suæ vino
gentes omnes potionavit.

9 Item tertius angelus eos
secutus est, magna voce dicens :
Si quis bestiam, & ejus imagi-
nem veneratur, notamque in
frontem manumve suam admit-
tit :

10 is etiam sævum Dei vi-
num mixtum merumque pota-
bit in ejus iræ poculo, & igne
ac sulphure torquebitur in san-
ctorum angelorum agni que con-
spexit :

11 eorumque tormenti fu-
mus exhalabit in omnem perpe-

tuitatem, nec ullam die noctem
requietem habebunt, qui besti-
am & ejus imaginem veneran-
tur, aut si quis ejus nominis no-
tam accipit.

12 Hic est sanctorum patien-
tia : hic sunt qui Dei præcepta
Jesuque fidem tuentur.

13 Tum vocem audiui de
cœlo dicentem mihi : Scribe.
Beati mortui qui in Domino
moriuntur. Ii deinceps (affir-
mat spiritus) à suis requiescent
laboribus, & sua eos comitan-
tur opera.

14 Præterea animadverti nu-
bem candidam & nubi insiden-
tem quendam filio hominis simi-
lem, habentem in capite coro-
nam auream, & in manu falcem
acutam.

15 Tum alius angelus exiit
ex fano, magna voce clamans
ad eum qui nubi insidebat : Im-
mitte falcem tuam, & metes
nam tibi venit hora metendi,
quandoquidem aruit terræ fe-
ges.

16 Itaque immisit, qui in nu-
be sedebat, falcem suam in ter-
ram, messaque terra est.

17 Item alius prodiit ex fa-
no, quod in cœlo erat, ange-
lus, habens & ipse falcem acu-
tam :

18 & alius prodiit angelus
ex ara, ignipotens, qui magna
voce clamans, eum qui falcem
habebat sic allocutus est : Injice
tuam istam falcem acutam, &
terræ uvas vindemia, quoniam
ejus maturuerunt racemi.

19 Ita angelus ille, sua falcem
in terram injecta, terræ vineam
vindemiavit, & uvas in ingens
fævitiæ Dei torcular conjecit :

20 quo torculari extra ur-
bem calcato, manavit ex torcu-
lari sanguis usque ad frons
equorum

Stem
pessu
ran
s no
Stem
pessu
ran
s no

porum, per mille sexcenta
cladia.

CAPUT XV.

Apparent septem angeli habentes plagas septem ultimas. Victores bestiae Deum laudant. Angelis septem, septem dantur divini furoris phialae.

Vidi & aliud in caelo ostentum ingens, ac mirabile, angelos septem, habentes septem clades ultimas, in quas Dei sententia absumatur.

2 Itemque vidi quasi mare vitreum, igne mixtum, & ex bestia ejusque simulacro, & nota, & nominis numero, victores, stantes super mare vitreum, divinas habentes citharas,

3 & Moſis Dei ſervi carmen, & agnique carmen ita cantantes: Magna & mirabilia ſunt opera tua, Domine Deus omnipotens: juſta veraque ſunt inſtituta tua, ſanctorum rex.

4 Quis te non metuat, Domine, tuumque nomen celebret? nam tu ſolus ſanctus: nam te gentes omnes coram adoratum venient, quod tua jura patefacta ſint.

5 Poſtea vidi fanum aperiri oracularis tabernaculi in caelo:

6 & ex fano prodire ſeptem angelos, ſeptem ultimas clades habentes, puro nitidoque veſtitos lino, & pectora cingulis aureis cinctos.

7 His ſeptem angelis dedit unum quatuor animalium ſeptem phialas aureas, plenas ſententiae Dei viventis in omnem ſaeculorum ſeriem,

8 eſtque fanum tanto fumo, praeter Dei ſplendore atque potentia, completum, ut nullus poſſet in fanum intrare, donec ſeptem angelorum ſeptem clades peractae forent.

CAPUT XVI.

Effundunt Angeli ſeptem commiſſas ſibi furoris divini phialas, quibus effuſis variae plagae in orbe terrarum exoriuntur, ad terrendos improbos, & magnae urbis incolas.

Tum magnam ex fano vocem audivi, dicentem ſeptem angelis: Ite, effundite phialas ſententiae Dei in terram.

2 Itaque primus abiit, & phialam ſuam in terram effudit, diroque & tetro vulnere affecti ſunt homines, beſtiae notam habentes, & ejus ſimulacrum colentes.

3 Deinde ſecundus angelus effudit ſuam phialam in mare: idque in cruorem, qualis mortuorum eſſe ſolet, mutatum eſt, omneſque animantes mortuae ſunt in mari.

4 Item tertius angelus phialam ſuam in fluvijs & aquarum fontes effudit, iique mutati ſunt in ſanguinem.

5 Tum aquarum angelum audivi dicentem: Juſtus es Domine, qui es, quique fuiſti, quique ſanctus es, qui haec ita facienda judicaveris,

6 ut qui ſanctorum vatumque ſanguinem effundebant, eis ſanguinem potandum dederis, ut digni ſunt.

7 Deinde alium audivi ex ara dicentem: Etiam, Domine Deus omnipotens: vera juſtaque ſunt tua judicia.

8 Item quartus angelus effudit phialam ſuam in ſolem, eique mandatum eſt ut homines igne ureret.

9 Itaque magno ardore uſti ſunt homines, Deique nomini contumeliam dixerunt, qui haberet in eas clades poteſtatem: nec

nec ad frugem redierunt, ut ei gloriam tribuerent.

10 Deinde quintus angelus phialam suam effudit in bestiarum solum: adeoque obscuratum est ejus regnum, ut ipsi suas præ dolore linguas manderent,

11 coelique Deo, præ doloribus vulneribusque suis conviciarentur, nec à suis actionibus desisterent.

12 Deinde sextus angelus phialam suam effudit in magnum flumen Euphratem, & aruit ejus aqua, ut pararetur via regum, qui essent à solis ortu.

13 Item vidi ex ore draconis, & ex ore bestiarum, & ex ore falli vatis, tres spiritus immundos, ranarum similes.

14 Sunt autem demonum spiritus, qui spiritus efficiunt ut edantur ostenta ad terrarum & totius orbis reges, quod eos congregent in prælium illius magnæ diei omnipotentis Dei.

15 Venturus sum ut fur. Felix qui vigilat, suaque vestimenta servat, ne nudus incedat, ejusque obscœna cernantur.

16 Congregavit autem eos in locum, qui Hebraicè vocatur Armageddon.

17 Deinde septimus angelus phialam suam in aërem effudit, & prodiit magna vox ex cœli fano, ex folio, dicens, Factum est:

18 extiteruntque sonitus & tonitrua, ac fulgura: tantusque terræmotus factus est, ut post homines in terris natos tantus, tam ingens terræmotus nullus extiterit:

19 divisæque est urbs magna in tres partes, & gentium urbes corruerunt: & Babylon magna Deo venit in mentem, ut ei poculum daret vini suæ sævæ iracundiæ:

20 & omnes insulæ fugerunt, & montes nusquam extiterunt,

21 & ingens grando ad talenti magnitudinem de cœlo delata est in homines, feceruntque homines convicium Deo, ob grandinis cladem: tam gravis erat illa clades grandinis.

CAPUT XVII.

Describitur Meretrice illa magna, cum qua Reges terræ scortantur, ebria piorum sanguine, & Bestia quæ portat illam, mysterium utriusque & exitium, postremo agni vindicta.

VENIT autem unus septem angelorum, septem phialas habentium, qui me sic allocutus est: Ades, ostendam tibi supplicium meretricis magnæ, sedentis in multis aquis,

2 cum qua scortati sunt reges terræ cujusque impudicitia vino inebriati sunt incolæ terræ.

3 Deinde me divino afflatu abstulit in solitudinem, ubi mulierem vidi infidentem belluarum coccinæ nefariis nominibus plenæ, habenti septem capita, & decem cornua.

4 Erat ea mulier induta purpurea & coccino, aurorque deaurata, & gemmis ac margaritis, habens aureum poculum in sua manu, flagitiis & turpitudine ejus stuprorum refertum:

5 & inscriptum suæ fronti nomen, Mysterium Babylon magna, meretricum, flagitiorumque terræ mater.

6 Eam ego mulierem vidi sanguine sanctorum, & fratrumque Jesu ebriam, qua visâ, cum vehementer admirarer, angelus sic mecum loquitur:

7 Quid miraris? ego tibi muli-

mulieris mysterium eloquar, & portantis eam beluæ; habentis septem capita, & cornua decem.

8 Belua, quam vidisti, fuit, & non est: & ascensura est ex Tartaro, & in perniciem abitura: mirabunturque terræ incolæ, quorum nomina in vitæ libro ab orbe condito scripta non sunt, videntes beluam fuisse, nec esse, tametsi est.

9 Hic est sententia, quæ accumen habet. Septem capita, septem sunt montes, in quibus sedet mulier: septemque reges sunt,

10 quorum quinque ceciderunt, & unus est: alius nondum venit, & cum venerit, paululum duraturus est.

11 Bestia autem in qua fuit, & non est, is est octavus, & ex septem est, inque perniciem abit.

12 Decem autem, quæ vidisti, cornua, decem reges sunt, qui regnum nondum adepti sunt: sed potestatem, ut reges, eadem hora adipiscantur cum belua.

13 Ii eundem animum habebunt, suasque vires ac potestatem beluæ tradent.

14 Ii cum agno bellum gerent, eosque vincet agnus, utpote dominorum Dominus, & regum Rex: necnon vocati cum eo, electique, & fidentes.

15 Quas autem aquas vidisti (inquit me alloquens) ubi sedet meretrix, populi sunt, & plebes, & gentes, & linguæ.

16 Item decem cornua, quæ super beluam vidisti, ii meretricem oderint, eamque desertam, ac nudam reddent, & ejus carnes comedent, & eam igne comburent.

17 Eis enim Deus eam mentem injecit, ut ejus sententiam

exequantur, eodemque animo agant, & regnum suum beluæ tradant, donec Dei mandata peragantur.

18 Mulier autem, quam vidisti, est urbs magna, regnum in reges terræ obtinens.

CAPUT XVIII.

Horrendum Babylonis excidium proponitur, lugent negotiatores terræ, qui ex pompa & luxu ipsius ditati sunt. Exultant verò omnes Electi ex tam justa Dei ultione.

Postea vidi alium angelum de cælo descendentem, magna potestate præditum, cujus splendore collustrata terra est.

2 Is vehementer, magna voce clamans, dixit: Cecidit, cecidit magna Babylon, factaque est dæmonum domicilium, & omnium impurorum spirituum, omniumque obscenarum & inuisarum volucrum custodia:

3 Quoniam tetro stuprorum suorum vino gentes omnes potionavit, regesque terrarum cum ea scortati sunt, & terrarum mercatores ejus deliciarum copia locupletati.

4 Item aliam vocem audivi de cælo dicentem: Migrate ex ea, mi populus, ne sitis ejus peccatorum participes, neque ejus cladibus afficiamini:

5 quoniam ejus peccata ad cælum usque pertigerunt ejusque scelera recordatur Deus.

6 Afficite eam ut & ipsa vos affecit, eique duplicem pro ejus factis gratiam referte: eodem poculo quo miscuit, miscete ei duplum:

7 quantum ipsa se honoravit & luxuriata est, tantum ei cruciatum luctumque date:

R

quo.

quoniam ipsa sic cum animo suo cogitat : Sedeo regina, neque vidua futura sum, neque luctu afficiar.

8 Propterea uno die venient ejus clades, mors, luctus, fames, eaque igni cremabitur : quoniam potens est Dominus Deus, qui eam ulciscetur :

9 eamque terrarum reges, qui cum ea scortati luxuriatique fuerint, deplorabunt, ac lamentabuntur, cum ejus incendii fumum videbunt,

10 procul metu ejus cruciatus, absistentes, ac dicentes : Eheu urbs illa magna Babylon, urbs illa potens, cujus supplicium una venit hora.

11 Item eam terrarum mercatores deslebunt ac lugebunt, quod eorum mercem nemo jam emet,

12 mercem auri & argenti, & gemmarum, & margaritarum, & byssi, & purpure, & serici & coccini, & omnis generis lignum thynum, eburneque, & ex preciosissimis lignis confecta vasa, & ære, & ferro, & marmore,

13 & cinamomum, & odores & unguentum, & thus, & vinum, & oleum, & similam, & triticum, & jumenta, & oves, & equorum & rhedarum & corporum, & animas hominum.

14 Discesserunt à te cupita animo tuo poma, omnia denique opima & præclara à te discesserunt, nec ea amplius invenies.

15 Horum mercatores ab ea locupletati, procul, præ ejus cruciatus metu, astabunt, plorantes ac lugentes,

16 & ita dicentes : Heu, heu, urbs illa magna, induta byssino, & purpureo, & coccino, & auro deaurata, gemmiq; &

margaritis. Una hora depopulata sunt tantæ opes.

17 Item omnes navicularii, & quicunque in mari negociantur, procul astiterunt,

18 & ejus incendii fumum spectantes, ita vociferari instituerunt : Ecquæ par fuit urbi illi magnæ?

19 Tum sparsæ super caput sua pulvere, flentes ac lugentes ita quiritari : Heu, heu, urbs magna, in qua omnes habentes in mari navigia, ditati sunt ejus precii : ea una hora depopulata est.

20 Lætare super ea cælum sanctique Apostoli atque vates, quoniam Deus vestras injurias in eam ultus est.

21 Deinde sustulit robustus quidam angelus saxum ingens, ut molam : & in mare deiecit, dicens : Tali impetu satietur Babylon urbs illa magna, ne amplius extabit,

22 nec amplius in te citiorum & musicorum & tubicinum, & tubicinum vox audietur : nec amplius in te ullius artis artifex extabit, nec amplius in te molæ sonus audietur,

23 nec amplius in te lucenæ lumen lucebit, nec amplius in te sponsi sponsæ vox audietur. Tui mercatores erant hominum optimates : tuis veneficiis deceptæ sunt gentes omnes,

24 & in eadem te vates sanctorumque cruor inventus est, & omnium in terris occisorum.

CAPUT XIX.

Laudant cælestes Deum, qui vindicavit sanguinem suorum

mann Meretricis, Beati des-
cribuntur, qui ad cœnam nu-
ptiarum agni vocati sunt,
Angelus adorari se prohibet.
Cœlo summus ille Rex re-
gum apparet, Bellum oritur in
quo apprehenditur Bestia, &
in stagnum ardens desiccat.

Ostea audiui magnam in-
gentis multitudinis vocem
in celo, dicentis: Halleluia.
Pax, & gloria, & honos, &
potestas Domino Deo nostro,
cujus vera iustaque sint ju-
dicia, qui magnam illam mere-
tricem (quæ terram impudici-
tiam suam corrumpebat) damna-
vit, & ab ea pœnas sanguinis
eorum repetiverit.

Iterumque dixerunt: Hal-
leluia. Ejus autem fumus exha-
lar in omnia secula.

Tum viginti quatuor sena-
tores, & quatuor animalia pro-
straverunt, Deumque in folio
sedentem venerati sunt, dicen-
tes: Amen, Halleluia.

Et vox ex folio prodiit,
dicens: Laudate Deum no-
strum omnes ejus servi, eumque
metuentes, parvi juxta ac mag-
ni.

Item audiui quasi ingentis
multitudinis vocem, quasique
nuptiarum aquarum, & vehe-
mentium tonitruorum sonitum,
qui dicebant: Halleluia, reg-
num enim adeptus est Dominus
Deus omnipotens.

Gaudeamus & exulemus,
eique gloriam tribuamus, quo-
nam agni venerunt nuptiæ, e-
jusque conjux sese paravit,

eique datum est byssino pu-
ro splendidoque vestiri. Est au-
tem byssinum, virtutes sancto-
rum.

Scribe (inquit me allo-
quens) Beati qui ad nuptiarum

agni cœnam vocati sunt. Hæc
sunt (inquit mihi) vera dicta
Dei.

10 Hic ego ei ad pedes acci-
di, ejus venerandi gratia. Sed
ille: Cave, inquit, ne facias:
conservus tuus sum, tuorumque
fratrum, Jesu testimonium ha-
bentium. Deum venerator:
nam Jesu testimonium, oraculi
spiritus est.

11 Deinde vidi apertum cœ-
lum: & ecce albus equus cui
qui insidebat, vocatur fidelis &
verus, iustæque, & judicat &
belligerat.

12 Ejus oculi sunt igneæ
flammæ similes: in capite in-
sunt multa diademata: habet
nomen scriptum, quod nullus
novit, nisi ipse.

13 Indutus est pallio tincto
sanguine, & nomine vocatur
Sermo Dei:

14 eumque sequuntur in e-
quis albis exercitus, candido
mundoque byssino induti,

15 Ex ejus ore prodit gla-
dius acutus, quo gentes feriat,
quas ipse ferreo baculo reget:
idemque calcabit torcular vini
sævitiæ iræque Dei omnipoten-
tis.

16 Habet autem in pallio &
femore suo scriptum nomen:
Regum Rex, & dominorum Do-
minus.

17 Præterea vidi alium an-
gelum in Sole stantem, qui
magna voce clamans, omnes
medio cœlo volantes aves sic
allocutus est: Adeste, & coite
ad magni Dei cœnam,

18 ut regum, ut tribuno-
rum, ut potentum, ut equorum,
equitumque, ut omnium tum
liberorum, tum servorum, tum
parvorum, tum magnorum car-
nes comedatis.

19 Vidi & beluam, terraque reges, & eorum exercitus congregatos, ad bellum gerendum cum equi equite, ac ejus exercitu.

20 Verum comprehensa est belua, & cum ea falsus vates, qui in ejus conspectu fecerat ostenta, quibus deceperat eos qui bestia notam acceperant, quique ejus venerabantur imaginem. Duo illi vivi coniecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure.

21 Reliqui gladio necati sunt sedentis in equo, qui gladius ex ejus ore prodibat, eorumque carnibus satiata sunt omnes alites.

CAPUT XX.

Angelus Satanam vinculi constringit ad mille annos, quibus solutus, Gog, & Magog, id est, occultos & apertos hostes, in Sanctos concitat. Sed Domini vindicta coerces illorum insolentiam. Aperiuntur libri, ex quibus judicantur mortui.

DEinde vidi angelum de cœlo descendentem, clavem habentem Tartari, & ingentem catenam in manu sua.

2 Is cepit draconem, serpentem antiquum, qui est Diabolus, & Satanus, eumque colligavit in mille annos,

3 & in Tartarum coniecit, conclusitque, & insuper obfirmavit, ne deinceps gentes deciperet, donec peracti forent mille anni, post quos solvendus est ad exiguum tempus.

4 Tum fellas vidi, in quibus confessum est, illisque judicium datum est: itemque vidi animas decollatorum propter Jesu testimonium, propterque

Dei sermonem, & qui neque bestiam, aut ejus imaginem venerati sunt, neque notam in suam frontem, aut manum acceperunt, ex revixerunt, & cum Christo mille annos regnarunt.

5 Reliqui mortuorum non revixerunt, donec transacti forent mille anni. Hæc est prima resurrectio.

6 Felices, sanctique sunt, qui sunt primæ resurrectionis compotes. In eos secunda mors potestatem non habet, quin erunt Dei & Christi sacerdotes, & cum eo regnabunt mille annos.

7 Peractis iis mille annis solvetur Satanus ex suo carcere,

8 & proficiscetur ad decipiendas gentes, quæ quatuor terrarum angulis continebuntur, Gogum & Magogum, ut eos ad bellum convocet: quorum tantus erit numerus, quantus est arena maris.

9 Hi facta, quam latè tellus patet, expeditione, sanctorum castra & urbem amatam circumfuderunt.

10 Sed eos delapsus à Deo ignis de cœlo, confecit: & Diabolus, qui eos decipiebat, dejectus est in igneum, sulphureumque stagnum, ubi erat belua, falsusque vates: cruciabanturque dies & noctes in omnem perennitatem.

11 Item vidi solium album, ingens, & quendam in eo sedentem, cujus ex conspectu terra cœlumque fugit, nec ullo jam loco extiterunt.

12 Vidi item mortuos, parvos juxta ac magnos, ante Deum affantes, aperti sunt libri, & alius liber apertus est, qui est vitæ liber, & judicati sunt

sunt mortui ex librorum scriptis pro suis factis :

13 reddiditque mare suos mortuos, & mors & Orcus mortuos reddidere suos : de quibus ut erant cuiusque facta, ita iudicatum est.

14 Mors autem & Orcus coniecti sunt in stagnum igneum. Hæc est secunda mors.

15 Quod si quis in vitæ libro scriptus inventus non est, is in igneum stagnum coniectus est.

CAPUT XXI.

Novam Jerusalem descendantem è caelo sponsam uxorem agni, ac illius structuram describit preciosis lapidibus ornatam, cuius templum est agnus.

Vidi autem novum cælum, novamque terram : nam prius cælum, priorque terra perierat, nec usquam jam erat mare.

2 Ego Johannes vidi urbem sanctam, Hierosolimam novam, à Deo de cælo descendantem, paratam ut sponsam viro suo ornatam.

3 Audivique magnam vocem de cælo dicentem : Ecce Dei apud homines tabernaculum, qui apud eos habitabit, & ipsi ejus populus erunt, & ipse Deus erit apud eos Deus eorum :

4 abstergetque Deus omnem lachrymam ex eorum oculis, nec amplius mors erit, neque luctus, neque quiritatus, neque labor erit amplius, quod priora ablerint.

5 Ego (inquit is qui in folio sedebat) facturus sum omnia nova. Tum me alloquens : Scribe, inquit, hæc dicta, vera, fidaque esse.

6 Tum mihi dixit : Factum

est. Ego sum : & , principium & finis : ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis.

7 Victor possidebit omnia, eique ego Deus ero, & ipse mihi filius erit.

8 Sed ignavos, & infideles, & execrabiles, & homicidas, & impudicos, & veneficos, & deastricolos, & omnes mendaces hos, inquam, sua fors manet in stagno, quod igni ardet, & sulphure, quæ secunda mors est.

9 Tum venit ad me unus septem angelorum, qui septem phialas habebant, septem postremarum cladum plenas, qui me sic allocutus est : Ades, monstrabo tibi sponsam, agni uxorem.

10 Deinde me divino afflatu in magnum, arduumque montem sustulit, & mihi monstravit urbem magnam, sanctam Hierosolimam, de cælo à Deo, descendantem,

11 divina gloria præditam. Ejus luminare simile erat lapidi preciosissimo, velut jaspidi crystallum imitanti,

12 habebatque murum ingentem & altum, & portas duodecim, superque portis angelos totidem, & inscripta nomina, videlicet duodecim Israelitarum tribuum.

13 Ab oriente tres erant portæ : à borea tres : ab austro tres : ab occidente tres.

14 Urbis murus habebat fundamenta duodecim, & in eis nomina duodecim Apostolorum agni.

15 Qui autem mecum loquebatur, calameum habebat aureum, quo urbem, ejusque portas & murum metiretur :

16 cujus urbis is situs erat, ut esset quadrata, tanta longitudine,

dine, quanta latitudine. Hanc urbem calamo dimensus est ad stadiorum duodecim millia, pari longitudine & latitudine ac altitudine.

17 Ejus murum centum quadraginta quatuor cubitis dimensus est hominis, hoc est, angeli mensura.

18 Ejus muri structura erat ex jaspide: urbs ipsa ex auro puro, guri vitri similis.

19 Muri urbis fundamenta omnibus ornata gemmis. Primum fundamentum erat jaspis, alterum sapphirus, tertium chaledon, quartum smaragdus,

20 quintum sardonius, sextum sardius, septimum chrysolithus, octavum berillus, nonum topazium, decimum chrysoprasus, undecimum hyacinthus,

21 duodecimum amethystus. Duodecim portæ duodecim erant uniones, ex singulis unionibus singulae constantes. Urbis area erat aurum purum, pellicuda ut vitrum.

22 In ea fanum non vidi: nam Dominus Deus omnipotens ejus fanum est, & agnus.

23 Urbs Sole non eget, neque Luna, qui in ea luceant: nam Dei splendor eam collustrat, ejusque lucerna agnus est.

24 Atque in ejus urbis lumine gentes servatorum ingredientur, in eamque conferent terrarum reges gloriam suam ac honorem:

25 nec ejus portæ claudentur interdiu (nam nox quidem illic nulla erit)

26 & in eam conferetur gentium gloria & honos:

27 nec in eam intrabit quicquam profanum, quodve scelus committat, aut mendacium, sed duntaxat scripti in agni libro vitæ.

CAPUT XXII.

Offenditur aqua viva fluvium, & arbor vitæ, Sequitur Prophetiæ hujus conclusio, in qua Johannes ostendit verissima esse quæ hic continentur. Et jam tertio reperit dicta hæc omnia ab eo esse, qui est A & Ω.

DEinde mihi monstravit vitalis aquæ purum fluvium, limpidum ut crystallum, ex Dei & agni folio manantem:

2 & in medio ejus area & fluvii hinc atque hinc vitæ arborem, fructus duodecim parientem, singulis mensibus suum fructum edentem. Arboris folia ad gentium curationem pertinent:

3 in ea nec ulla deinceps erit devotio, & Dei, agnique solium erit, cumque sui servi colent, & ejus faciem videbunt,

4 & ejus nomen gestabunt in suis frontibus:

5 nec erit ibi nox, nec lucerna solisve lumine indigebunt, quippe quos collustrabit Dominus Deus, & regnabunt in omnia secula,

6 Hæc sunt (inquit me alloquens) certa veraque dicta: & Dominus, sanctorum vatum Deus, angelum suum misit, ad monstrandum suis servis quæ brevi futura sunt.

7 Ego brevi venturus sum, Felix qui verbis paret oraculi hujus libri.

8 Ego verò Johannes, qui hæc & aspexi & audiui, cum audissem aspexissemque, angelo qui hæc mihi monstrabat, ad pedes accidi, ut eum venerarer.

9 Sed ille: Cave ne facias, inquit: tuus enim conservus sum, tuorumque fratrum vatum, & eorum qui istius libri dictis parent. Deum venerator.

10 Item

10 Item illud addidit : Oraculi istius libri dicta ne obligato : nam tempus in propinquo est.

11 Qui nocet, nocentior fiat : & qui sordet, sordidior fiat : & iustus justior fiat : & sanctus sanctior fiat.

12 Equidem brevi venturus sum, meam mecum mercedem ferens, ut pro suo quemque merito remunerer.

13 Ego sum α & ω , principium & finis, primus & ultimus.

14 Beati qui ejus praecepta obeunt, ut potestatem habeant in arborem vitae, & per portas intrent in urbem.

15 Foris quidem erunt canes, & venefici, & impudici & homicidae, & deastricolae, & quisquis falsa amat atque facit.

16 Ego Jesus meum angelum misi, qui vobis hac super

ecclesiis testaretur. Ego sum Davidis stirps atque genus, stella clara & matutina.

17 Et spiritus & sponsa dicunt, Veni : & qui audit, dicat, Veni : & qui sitit, veniat : & qui vult, sumat aquam vitae gratis.

18 Testificor autem omnibus oraculi hujus libri dicta audientibus si quis ad hac addiderit, addet ei Deus clades in hoc libro scriptas.

19 Et si quis de verbis libri hujus oraculi ademerit, adimet Deus sortem ejus de libro vitae, deque sacra urbe, & scriptis in hoc libro.

20 Dicit, qui hac testatur : Etiam, veniam brevi : Amen. Etiam veni Domine Jesu.

21 Domine nostri Jesu Christi gratia adsit vobis omnibus : Amen.

FINIS.